שו״ת · אחרונים · חיים שאל

חיים שאל חלק ב

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חיים שאל חלק ב

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חיים-שאל-חלק-ב/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 4
סימן ב 6
סימן ג 9
סימן ד 27
סימן ה 51
סימן ו 65
סימן ז 70
סימן ח 73
סימן ט 78
סימן י 79
סימן יא 82
סימן יב 86
סימן יג 88
סימן יד 102
סימן טו 103
סימן טז 105
סימן יז 107
סימן חי 110
סימן יט 113
סימן ך 115
סימן כא 125
סימן כב 132
סימן כג 136
סימן כד 141
סימן כה 144
סימן כו 146
סימן כז 148
סימן כח 158
סימן כט 159
סימן ל 159
סימן לא 162
סימן לב 189
סימן לג 197
סימן לד 198
סימן לה 200
סימן לו 208
סימן לז 211
סימן לח 216
סימן לט 265
סימן מ 269
סימן מא 274
סימן מב 282
סימן מג 307
סימן מד 324
סימן מה 327
סימן מו 335
סימן מז 338
סימן מח 340
סימן מט 344
סימן נ 348

מן המוכן ומסודר בעזר אדיר במרום דין הוא אד"ר.

סימן א

עמ"ש בברכי יוסף א"ח סי' ח' נמצא למד שרש למצות הנעשות מעומד.
רחו"ם בעל טע"ם טעמו וממשו. קרי ותני הדבר הקשה עומד עליו ומבא"רו לחוקרו ולדורשו. חכם ומבין דבר ולא חצי דבר עיקרו ושרשו. כמה"ר נר"ו נזר אלהיו על ראשו:
שש אנכי על אמרתך אשר דברת כי נחה דעתך על דברתי בבר"י א"ח סי' ח' דמצאתי עיקר מטרין דברים הנאמרין לעמוד בספירת העומר וכיוצא בפסיקתא. אמנם הקשית עצמך לדעת מה כל החרדה הזו והרי הרא"ש בפסקיו סוף פסחים מייתי נה בשם תנו רבנן ע"כ דבריך.
דע ידיד נפשי ואור עיני כי הזמן גרמא משתכחא ביני עצר"י דלא מציא פסיא קני"א מאר"ש עדב"ר כאשר עם לבבי אשיחה. רק זה אומר סל"ח לך לדעתך כי אתה חופש כל חדרי גדולים חקרי דרמי כיפי ועקר טורי איך נתפייס' בבריתא דמייתי הרא"ש והלא מודעת זאת דהרא"ש בורר אוכל מים הגדול ים התלמוד. ואין הרא"ש מביא ברייתות בסתם שלא הוזכרו בש"ס באותו פרק באותו מקום. וזמנין דמשכחת דמייתי מהירושלמי או מהתוספתא קרי בחיל כאן לפני הדיבר דאתמר בירושלמי או בתוספתא. אבל להביא בריתא בשם תנו רבנן ולא הוזכרה בבבלי וירוש' זו לא שמענו. ומה גם דבריתא בלשון תנו רבנן היא שוגרת ומשוגר"ת כמשניות כמ"ש רבינו בצלאל והרמ"ע כידוע. ואם נפשך לומר הן כל אלה טענות לגדל ולחזק דהכי הוה גריס הרא"ש בש"ס וכמה חילופי גירסאות בש"ס כנודע. דע דהרא"ש הוא אחרון מהראשונים וכבר קדמו לו מעתיקי השמועות בעל הלכות גדולות ורבינו יצחק בן גיאת והרי"ף וראב"ן זקנו של הרא"ש ודכוותייהו ולא אשכחן נשום גאון דמייתי בריתא זו. ובהלכות רבינו יצחק בן גיאת כתב שקבלה מפי רבותנו דמונין מעומד ואסמכוה אקרא בקמה קרי ביה בקומה עכ"ל הביאו מרן בכסף משנה פ"ז דתמידין ומזה מוכח דאינו בריתא רק שקבלה מפי רבותיו. וגם מהרב שבלי הלקט ומס' תניא שהבאתי בברכי יוסף מוכח ודאי דאינו בריתא דמייתו לה מלקח טוב דהוא פסיקתא וכבר נודע דהרב שבלי הלקט היה בזמן מהר"ם רבו של הרא"ש ובשבלי הלקט כ"י שבלת רל"ד כתב יש מפרשים דאתקש לקצירה ודרך קצירה מעומד ויש מפרשים דכתיב מהחל חרמש בקמה א"ת בקמה אלא בקומה ובשבלת שס"ו מייתי מתשו' הגאונים דילפינן קיחה קיחה מאגודת אזוב ובלקח טוב מפרש דילפינן לכם לכם מספירת העומר וכו' ובשבלי הלקט הנדפס סי' ש"ג השמיט יש מפרשים

דאתקש לקצירה ולא הביא כי אם יש מפרשים דכתיב בקמה וכו' אבל בסי' קי"ח הביא תשובת הגאונים ולקח טוב. ומכל זה מוכח דאינה בריתא מפורשת כמו שכתוב בפסקי הרא"ש ז"ל:

וזאת לפנים אנכי העירותיהו בקונטריס יעיר אזן בכללים מערכת א' אות נ"ז ושם כתבתי בעניותי דזה תוספת בהרא"ש שכתב בגליון איזה למדן ואינו מפסקי הרא"ש ואעידה לי שני עדים דליתיה בהרי"ף וכבר נודע דהרא"ש מעתיק מהרי"ף ודרך הלצה אומרים שתלמוד הרא"ש הוא הרי"ף וגם אינו בקצור פסקי הרא"ש ונודע דלא יחטיא השערה ממ"ש לפנים ושם העירותי על מר בב"י סי' תפ"ט שכתב לשון ת"ר משם הרא"ש ע"ש ובאמת שיש להרגיש על מפרשי הרא"ש הרב תפארת שמואל והרב קרבן נתנאל ועל מפרשי בית יוסף אין גם אחד שהעיר בזה. וראיתי להרשב"ץ בפסקי ר"ה דף כ"ח ע"א שכתב על דברי סמ"ק ואיני יודע מנין לו ג"ש אבל כן נהגו עכ"ל. ונעלם מהרב ז"ל הפסיקתא.

וראיתי להרב המפורסם מהר"י עייאש ז"ל בספרו הבהיר שבט יהודה סי' ש"ם דין א' שכתב וז"ל ועוד דהך דרשא לא הוזכרה בש"ס דידן אלא בריתא הביאוה הרי"ף והרא"ש סוף פסחים דמשמע דאינה דרשא גמורה אלא אסמכתא בעלמא עכ"ל ומ"ש הרי"ף והרא"ש הוא אגב שטפיה דאינה בהלכות הרי"ף. ותו קשה עליו דממ"ש בס' עפרא דארעא גבי אין תורמין אלא מן המוקף והבאתיו ביעיר אזן שם משמע דסבר דהוי דרשא גמורה אלא שאינה מפורשת בהדיא ע"ש והוא הפך מ"ש בשב"ט מישור.

ב ולב נשב"ר אשר אומר אליך הואיל דתנית בסי' ח'. אשר נתחדש לי כע"ט חיה שפר קדמי להחויא כי הנה מרן פסק סדר עטיפתו כדרך בני אדם וכו', וזו סברת העטור וכתב מרן דקי"ל כרב באסורי והוינן בה בספרי הקטן ברכי יוסף דאיך בי"ד סי' שפ"ו פסקו כשמואל. וניחא לן בעניותין דרב נחמן סבר כשמואל ומחוי למעבד עובדא כעטיפת ישמעאלים והדר חזיתיה להריטב"א שכתב הכי בחידושיו וגם כתב דרב סבר נמי דמצוה בעטיפת ישמעאלים זהו תורף דברי על הברכים:

וכדו חמות"י ראיתי או"ר להרב הנמקי שכתב דלפי גירסת הרי"ף ר' יוחנן סבר כשמואל דעטיפה כעטיפת הישמעאלים ע"ש ולפ"ז ניחא מאי דפסקינן בי"ד סי' שפ"ו כשמואל משום דהכי סבר ר' יוחנן וקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר"י וכ"ש הכא דשמואל סבר כוותיה. אמנם הריטב"א ישנו בנותן טעם דר' נחמן סבר כשמואל דהוא טעם כעיקר והוא ברור לכל מראה עיני. אך הא דר' יוחנן תלוי בגרסאות ואין מופת חותך. ועוד יש לומר דלא יהיב טעמא משום דר' יוחנן וכן לא רצה הריטב"א לומר דפסקינן כשמואל

מטעם דרב יוסף ואביי סברי כמ"ד פריעת הראש חובה כמ"ש התוס' דף כ"ג ע"ב דהא ליתא דאיברא דרב יוסף ואביי סברי חובה כמ"ש התוס' מ"מ בהדיא שמעינן דלא סברי כעטיפת הישמעאלים וכשמואל דכל עטיפה שאינה כההיא לאו עטיפה דהא רב יוסף פריס סודרא ארישיה וא"ל אביי לרב יוסף אין אבלות בשבת והרי דסברי דעטיפה אינה כישמעאלים אלא סודרא ארישא והוא הפך שמואל אלא דמ"מ סברי דפריעת הראש חובה אלא דבצנעה לא כדאמר ר"י. והגם דבש"ס תלי הא דחובה עם עטיפת הישמעאלים אינהו אית להי שיטה אחרת. וזה מוכרח. ומעתה מה ראיה הו"ל להביא הריטב"א מר' יוחנן ואביי ורב יוסף הרי מבואר דלענין עטיפה כישמעאלים רב יוסף ואביי סברי איפכא וסברי דפריעת הראש חובה וא"כ אין ראיה מר' יוחנן כמבואר. וכ"כ המרדכי דרב יוסף ואביי סברי כסות הראש ולא כעטיפת הישמעאלים וע"ש שכתב המרדכי דר' יוחנן פליג על רב ושמואל. והמעיין לבו ראה חכמה ודעת דיש לצדד כמה צדדין בזה:

ג ואשר אמר מר כי ראית בבית יוסף א"ח שנדפס חדש ממש בדיהרן פורט כי בסי' תרצ"ה בהגהות חדשות הרעיש העולם על דברי הטור שכתב דרב צלי של מוצאי שבת בשבת דבגמרא אמרו רב צלי של ערב שבת בשבת וכתוב שם ששאל להגאון הבקי בכל חדרי תורה מהר"ר ישעיה ברלין נר"ו ולא ידע עכ"ד ואתה קדוש תהית אקנקני ישן שאפי' חדש אין בו אי שמיע לי מידי בהא:

לנעמ"י מודע כי תמהתי על הגאון מהר"ר ישעיה נר"ו כי שמענו שמעו דכל רז לא אנס ליה ואולפניה שכיח ליה ואין ערוך אליו בדור הזה בבקיאותו המופלא. דהרי זו של כת הקודמין הים ותרי גברי רברבי נפקי ער"ו וער"ו ביטלו את המעוררי"ן הלא המה הרב דרישה בסי' רצ"ג והרב שיירי כנסת הגדולה סי' קפ"ח וסי' תרצ"ה המה ראו כן תמהו דבגמרא לא אמרו אלא רב צלי של שבת בערב שבת ע"ש:

ואני בעניי זאת לפנים כתבתי בשיורי ברכה סי' רצ"ג כי מצאתי בשו"ת הגאונים כ"י סי' כ"ד תשובת ר"ח גאון דמייתי נסחת הש"ס פ' תפלת השחר רב צלי של שבת בע"ש ושל מוצאי שבת בשבת ע"כ. וכונתי דבזה יש שליש ישו"ב להטור כי האף אמנם גירסת אביו הרא"ש אינה כן כיון דיש גירסא זו בעולם ואיכא אמוראי בש"ס דמצלו של מ"ש בשבת כמ"ש הרא"ש נמי לא קפיד הטור למנקט גירסת הגאון ודוק.

סימן ב

בענין לא תתגודדו תורה אחת ילמדו.

כה הראני החכם השלם עצום ורב כמה"ר יעקב קמחי בן הרב המובה"ק מהר"ש קמחי ז"ל מקושט' יע"א בעיר לונדריס יע"א מידי עוברי בשליחות מצוה מה שיישב דעת הרמב"ם בסוף ה' ע"ז בענין לא תתגודדו שפסק כאביי ביבמות דף י"ד והאריך בקונטריסו וזה תורף דבריו דאביי דאתא לתרוצי למ"ד עשו ב"ש כדבריהם אי ס"ל דעשו כב' ב"ד בעיר אחת איך תירץ וכמו שהקשה לו רבא. ותו מאי קאמר רבא והא ב"ש וב"ה כב' ב"ד בעיר א דמי בכ"פ הדמיון הול"ל ב' ב"ד בעיר א' הוו אלא ודאי דגם אביי סבר דמ"ד עשו היינו בשני עיירות דוקא ופריך רבא דמשום חומרא דאחות אית ליה קלא והו"ל כב' ב"ד בעיר אחת אף דיהיו בב' עיירות והשתא מאי דפריך הש"ס ממ"ש במקומו של ר"א כו' הכל אתי כאביי דאי כרבא אף לס"ד דמשום חומרא דשבת כמקום א' דמי לרבא שרי ואי פריך למ"ד לא עשו דאליבא דרבא הכי קאמר לא עשו דבר בזה שהוא כב' ב"ד בעיר אחת אבל בעלמא מתירין בב' עיירות ופריך מר"א דלס"ד שבת כמקום א' א"כ מה תירץ מקומות שאני ולא אמרינן דמשום שבת כמקום א' דמי א"כ אמאי פליג ואמר לא עשו כיון דב' עיורות עסוק הא לא חייש לחומרא. גם התוס' ד"ה מי סברת כתבו דר"ל מוקשה ממגילה מוכח דס"ל דאפי' בב' עיירות אוסר ר"ל ורב. ואם נדחוק שרבא סובר דמ"ד עשו הוי אפי' במקום א' ואפי' בחומרא דאחות אשה ולא תדוק לשון רבא דאמר כב' ב"ד בעיר א' דמי ונאמר דכונתו דב' ב"ד בעיר א' הוו וא"כ פלוגתייהו דלר"י אף בחומרא דאחות עשו במקום א' ולר"ל במקום א' לא עשו אבל בב' מקומות עשו ולפ"ז מקשה לר"ל אליבא דרבא גם זה אינו דא"כ מאי מתמיה ודקארי לה מאי קרי לה נימא דס"ל דהמקשה דר"ל דאמר לא עשו הוי לא עשו כלל ומאי דס"ד כה"ג לא מתמהינן עילויה. ועוד אי מודה ר"ל דעשו בשתי מקומות אמאי אתותב לקמן דף ט"ז מההיא דבן הרכינס ומסיק ש"מ עשו ואמאי לא משני מקומות שאני אלא ודאי דאתיא הסוגיא כאביי וס"ד דמקשן דכי פריך ליה לרבא ולא השיבו סבר דאביי מודה לו בסברא זו דכב' ב"ד בעיר א' דמי ותיקשי למ"ד עשו אבל אביי לא הדר ביה מדיני לו' דב' ב"ד בעיר א' אסור ויהיה סובר כמ"ד לא עשו ופריך ליה מר"א ור' עקיבא דאיך סבר כמ"ד לא עשו כדי לקיים דינך כיון שאתם מודה לרבא הא ר"א ור' עקיבא עשו וכב' ב"ד בעיר אחד דמי. ומשני אני סובר כמ"ד עשו ומקומות שאני ואיני מודה לרבא בסברתו דכב' ב"ד בעיר א' דמי ופריך ודקארי וכו' דכיון דפריך לאביי אביי יתרץ מקומות שאני ומשני סד"א וכו' ויותר נכון לומר דכל זה סתמא דש"ס הוא ולאוקי הלכתא כאביי קטרח מדאמרי' סד"א משום חומרא וכו' קמ"ל ואי דברי המק' אינו מדוייק קמ"ל דהוא לא אשמועינן מידי אלא דהכל סתמא דתלמודא לאשמו' סברת אביי והוא הכרח גדול לפסוק כאביי כן נ"ל לתרץ לדעת הרמב"ם עכ"ל.

וזאת תשובתי

כרכא דכלא ביה הוא נא שר וקמ"חו נאש"ר קמ"ח סולת כולל כל אישורין. כרכא מצויינא חריף ובקי שקדן בתורה דרש בקמ"חינאה דהוא גלי ומלפא מפיו לפידים יהלוכו זקוקין דנורא ובעורין. ה"ה החכם השלם עצום ורב בן גדולים ממשפחות המיוחסות בר רמי ובר רברבי בתי נרי"ן. כמה"ר נר"ו ושב יעקב ושקט ושאנן ויעת"ר לו כסף ככרין. כי"ר היתה עלי יד הקדש וגם במכתב למ"ר לתרוצי סוגיא ומשרא קטרין. ואנכי איש רש ונקנה אגב מטלטל"י מדוך לדוך אכסוהו צער' וצעור"ה נסמן לכל רוחתא אוקמין כלם נסקרין. ומה מני יהלוך ודבר דבר דבור על אופנו דינא יתיב וספרין. ואולם לפוטרו בלא כלום אי אפשר אמרתי לבטא בשפתים דברות שתים יפטירו שפתי הן מפטירין. גם הייתי הלילה קורא ושונה בדברי קדשו אשר יצא לישע רבינו הרמב"ם וחיזק בריחי הלכה למשה הלכה והן מורין. ומתוך דבריו אורוי"י הוא דקמור"י להרי"ף והרא"ש החולקין על הרמב"ם דסוגי' דשמעת' זו היא שקשה אלייהו וסת"רי בירורין והלא כה דברי בקצר אמיץ ולקדם פניו באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין:

מ"ש מר דמוכרח מהתוס' דר"ל ורב אף בשני עיירות אסרי דאי לאו הכי היכי קשיתיה מגילה. הנה כת"ר כלל רב ור"ל ואינו מוכרח אלא לר"ל. ולפק"ד יש לישב הסוגיא לפי פסקן של הרי"ף והרא"ש ונדקדק במה שאמר רבא והא בית שמאי ובית הלל כשני בתי דינין וכו' דלפי דרך מכת"ר הכי הו"ל למימר והא אחות אשה קנא אית ליה וכשני בתי דינין דמי ומה הלשון אומרת והא ב"ש וב"ה. ותו קשה לדרך כבוד חכמתי דמכולא שמעתין וגם מהתוספות מוכח דהא דאיפליגו אי עשו ב"ש כדבריהם אי לא עשו בכלהו פלוגתי דב"ש וב"ה הוי דהא מייתי מסוכה ומקוה ודכוותייהו. ועתה אמת אגיד כי לא נחה דעתי הקצר' בדרך מעכ"ת ויש לי לדקדק בו הרבה אלא שאין הפנאי מסכים הולך ולישר"י לן מר וכבר אמרו הטבעיים איש אל רעהו אעפ"י שאתה אהובינו האמת אהובה יותר אצלנו. והדברים ק"ו על אחת אלף אלפים שאין להחליף בתורת אמת:

אמנם נראה דמאי דמקשה רבא והא ב"ש וב"ה כב' ב"ד ר"ל דפלוגת' דב"ש וב"ה כיון דהוי בכמ' מילי וגם תלמידיהם רבים מר באתריה ומר באתריה קלא אית ליה דרבו כמו רבו המחלוקות ורבו המורים וכב' ב"ד בעיר א' דמי ולהכי אמר רבא דאפי' ב' ב"ד בעיר א' שרי למ"ד עשו. וכפ"ז למאי דכללא דאפושי פלונתא לא מפשינן מ"ד לא עשו היינו דס"ל דלא תתגודדו שייך אפי' ב' ב"ד בעיר א' וב"ש וב"ה במחלוקותם ורבויים כב' ב"ד בעיר א' דמי. ולפי זה בפלוגתא אחריתי דתנאי אחריני בשני עיירות שפיר דמו ועל זה הקשו ממקומו של ר' אליעזר וכו'. ותמה ודקארי לה דמקומות שאני ובפלוגתא

דתנאי אחריני כשני עירות שפיר דמי ואהדר ליה דמשום חומרא דשבת קסבר דכמקום א' דפי והשתא מאי דקאמר קמ"ל היינו דסתמא דתלמודא סדר הך קושיא והך פרוקא כדרך שקלא וטריא להשמיענו דגם למ"ד לא עשו בפלוגתא דתנאי אחריני כגון ר"א ורבי עקיבא אף בשבת בב' מקומות שרי. והשתא הך שקלא וטריא הוי לרב ולא לר"ל דר"ל כבר גילה דעתו דסבר לא עשו כלל בשום אופן אלא לרב מסתמא אצטריכנא ליתובי דעתיה ולומר דהוא לא סבר כר"ל ולא ק"ל ממגילה ואליבא דרב שקלינן וטרינן כן נראה לכאורה ואני אמרתי בחפזי:

סימן ג

אתן במדבר ארש שיטה. הגהות על קצת דיני הרמב"ם ה' סוטה.

א פרק ראשון דין ג'. קנא לה ע"פ שנים וכו' מרן בכ"מ ובב"י א"ה סי' קע"ח אייתי מתניתין בידיה אותה ששנינו פ"ב דכריתות המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה. וראיתי להר' פרי חדש בהגהותיו בס' מים חיים שכתב וז"ל מרן הכ"מ הביא הירושלמי ומ"ש פ"ב דכריתות המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה עיין לקמן פ"ד דין ט"ו עכ"ל וכונתו להקשות למרן דההיא אינה ענין לדין זה דהא לקמן פ"ד דין י"ו כתב הרמב"ם דההיא בנסתרה עם כל א' וא' מהם וכן תמה הרב משנה למלך על מרן וגמר אומר וכבוד אלהים הסתר דבר. ונעלם מהם דמרן עצמו נרגש מזה ובס' בדק הבית בא"ה כתב למחוק הא דמייתי מפ"ב דכריתות וההיא דפ"ב דסוטה דאשה שותה ושונה ע"ש ועמ"ש הרב בית חדש שם.

ומה שפירש מרן במ"ש בירושלמי בעי מקנא לה טמאה בני אדם דהכוונה אם רצה מקנא לה ממאה בני אדם. בס' פני משה מפרש ירושלמי שנדפס מחדש תמה על מרן דמי הכניסו בדוחק זה ואין כאן תימה. ועמ"ש בראש הספר בהשמטות. והרב מוהר"ר אלעזר מקראקא הקשה קושיא חזקה בדין זה ממ"ש הרמב"ם פ"ט דנזירות דין י"ו ע"ש בס' מעשה רקח רמזי משניות מס נזיר דף סח. וכן קשה ממ"ש הרמב"ם פי"ו מאבות הטומאות דין ב' ע"ש ודוק.

ב פרק שני דין ד'. קטנה שהשיאה אביה אם זנתה ברצונה נאסרה על בעלה. ברין זה אנו בעניותי כתבתי בספרי הקטן חיים שאל ח"א סימן פ"ה ע"ש. ג' דין ח'. כל איש שבא ביאה אסורה מימיו וכו'. הרב משנה למלך בדין זה נסתפק היכא דבא ביאה אסורה בשוגג מהו והביא ראיות על זה ושוב הביא דברי התוס' בקדושין דף ז"ך ויבמות דף נ"ח ע"ש באורך. ולפום ריהטא נראה לי ההדיוט דדין זה מפורש בירושלמי פ"ק דסוטה

הלכה ג' וכך הוא שנויה. דפריך אמתני' דקתני ושבעלה בא עליה בדרך והא תנינן כשם שהמים בודקין וכו' כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת את בעלה לאחר הבועל כך הן בודקין אותו. ר' אבין בשם ר' הילא כאן ביודע כאן בשאינו יודע, ופירש הרב פני משה המפרש כאן בשאינו יודע בשעת ביאה שנסתרה דמנוקה מעון קרינן ביה. והרי הדבר מפורש בירוש' דהיכא דבא ביאה אסורה בשוגג מנוקה מעון קרינן ביה:

ומה שכתבנו בפי' הירוש' דפריך אמתניתין כן פירש הרב פני משה המפרש וכן עיקר (ואף דבבמדבר רבה פ"ט אמרו מבלעדי אישך פרט לשקדמה שכיבה אחרת לאישך שאם שכב עמה בעלה אחר כן אין המים בודקין אותה והא תנינן כשם שהמים בודקין וכו' כלשון הירושלמי הנז' כנו ע"ש ולכאורה משמע דפריך אהא דמבלעדי אישך דמפיק מינה שאם שכב בעלה עמה וכו' ופריך מהא דכשם וכו' דשם במדרש לא קאי אמתני'. מ"מ נראה עיקר כדכתיבנא בעניותין דהא דשכב עמה בעלה אחר הבועל מפקינן לה מונקה האיש מעון וכמ"ש בירושלמי פ' עגלה ערופה הלכה ט' ומקרא דמבלעדי אישך ילפינן לקדמה שכיב' הבועל אף שלא בא בעלה עליה כלל כמ"ש בתלמודין ביבמות דף נ"ח. ולכן נראה להשוות הבבלי והירושלמי והמדרש דמ"ש במדרש שאם שכב בעלה עמה וכו' צ"ל ואם שכב בעלה עמה אחר כן וכו' והוא ענין אחר וזהו דין המשנה דאם בא בעלה עליה בדרך אינה שותה ואינה אוכלת בתרומה דהמים אינם בודקין אותה וקאמר במדרש הכי משום דלא קאי אמתני' ובעי לאתויי הך פירכא ושינויא. אבל בירוש' דקאי אמתני' ליכא הך ס פא דהמדרש וזה נראה עיקר אף שיש לומר לומר בדרך אחר).

והרמב"ם לא הביא דאין המים בודקין בעון בניו ובנותיו וכבר ראו כן תמהו הרב משנה למלך והרב מהרח"א בעץ החיים משם הרב מהרש"א. אמנם בפסקי התוס' סוף פ"ק דסוטה כתוב וז"ל בא עליה בדרך אין המים בודקין וגם על עון בניו ובנותיו ואפי' פנויה עכ"ל והיינו כסוגיית פ' עגלה ערופה דף מ"ז ע"ב וכ"כ התוס' בשבועות דף ה'.

וחוזרנו לדברי הרב מש"ל שהבאתי דמהדר לאתויי ראיות דבשוגג אם בא ביאה אסורה המים בודקין דעוד יש להרגיש דהך ברייתא דירושלמי פ"ק הובאה ריש פ' כשם והוא ז"ל גופיה הביאה ס"ב דסוטה דין י"א והרי מהבריתא גופה דמייתי דנבדקת על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת הבעל אחר הבועל מוכח דבשוגג המים בודקין כמבואר ועיין בחי' קדושין לא' מקמאי דף ז"ך.

ויש לחקור האי גברא פרי"צא שאינו מנוקה מעון דאין המים בודקין את אשתו אי הא גברא ת"ב למי"תב בתשובה שלימה אי תשובתו אהניא ליה שיהיו המים בודקין את

אשתו או לא. והנה הרב הגדול מאריה דארעא דישראל הרב המג"ן ז"ל בקרבן חגיגה סימן פ"ב הבינה וגם חקרה לחקירה זו. ומשמע מדבריו ז"ל דנטה דעתו דתשובתו מעלנ"א אית לה ומיא בדקי לה. גם הרב המובהק מהר"ר מאיר יצחקי ז"ל בס' אור יקרות בחידושי הרמב"ם בדין זה פשיטא ליה טובא דתשובה מהניא ותמה על הראב"ד ומרן בראיתם משמעתא דריש ארוסה הבא על ארוסתו בבית חמיו דאי כהרמב"ם אמאי אצטריך קרא ותיפוק ליה דאינו מנוקה וקשיא ליה להרב הנז' דאי מהתם היכא דעבד תשובה מנוק' הוא ואצרכא עיון. הביטה וראה עד היכן כח סברתו בזה עד דאתמוהי קמתמה על הראב"ד ומרן:

ואולם הרב משנה למלך בדין זה פשיט איפכא מסוגיא יבמות וקדושין דאי אמרת דמהני תשובה מה הקשו שם אלא דקנא לה כשהיא ארוסה מי בדקי לה מיא אימא דמיירי כשאחר שידע שנסתרה עשה תשובה לגמרי אלא ודאי דאפי' על השוגג לא מהני תשובה כדי שיבדקו המים וכתב שהדברים לפי פשטן כך הם מורים דגזרת הכתוב שלא יעשה המקום נס זה אלא למי שלא בא ביאה אסורה כל ימיו ותמה על הרב המג"ן עש"ב. ואיברא דהראיה דמייתי מסוגית יבמות וקדושין נראית ראיה טובה תוכח"ת מגולה. וכיוצא בה יש לי ההדיוט להביא ראיה מהירושלמי פ"ק דסוטה שהזכרנוהו לעיל דפריך אמתני' דבא עליה בדרך מדתני בודקין על כל ביאה וביאה שמקבלה בעלה אחר הבועל ומאי פריך ההיא בדעבד תשובה.

ואשמעה אחד קדוש מדבר עמיתנו בתורה שרצה להכריח דתשובה לא סגיא דהא כתב הרמב"ם פ"א מהלכות תשובה דיום הכפורים מכפר על הקלות אפי' לא עשה תשובה ומדברי הרמב"ם בדין זה שכתב כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל וכו' אפילו בא על ארוסתו בבית חמיו וכו' מוכח דאפי' אם בא ביאה אסורה מעשה או מדרבנן זה רבות בשנים וכבר עברו כמה יום הכפורים לא מהני והרי על הקלות עצומו של יום ושעיר המשתלח מכפר אפי' לא עשה תשובה ואי אמרת דענין זה הוי מעין דוגמא דעלמא אמאי לא תהני ליה כפרה דיום הכפורים דעדו עליה וניקרי ביה מנוקה מעון אלא ודאי דנדון שלפנינו שנא ושנא מעלעא וכי היכי דמוכח מהרמב"ם דיה"כ לא מהני שכן כתב שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל וכו' הוא הדין דנימא דתשובה לא מהני זהו תורף דבריו נר"ו:

ונומיתי לו דהא לא מכרעא לומר דתשובה מעליא לא סגיא דאימור דבשגם הוא בצ"ר ויום הכפורים לא סגי ליה הנה מקום לומר דתשובה עם יום הכיפורים סגי ומסגי דכל כמה דשב בתשובה ויחר"ט חרט"ה גדולה והחזיק בדרך תשובה עד עקר"ה להאי ביאה

אסורה ורחמנא אחשיביה מבלי באי ביאות אסורות דתשובה ויה"כ יש בידם למחו"ת כאלו לא חטא אז יקראוהו מנוקה מעון עונים אחריו מקודש אימא דתסגי ליה. אך ראית הרב מש"ל בריאה וטובה.

ואולם אני זעירא מסתפק קצת במאי דפשיטא להרב מש"ל דגזרת הכתוב הוא שלא יעשה נס זה כי אם למי שלא בא ביאה אסורה דדילמא לעולם דתשובה מהניא והא דמשמע מהני סוגיי דבבלי ביבמות וקדושין ומהירוש' הנז' דתשובה לא מהניא היינו לדידן דאנחנו לא נדע אם נראה מבפנים ושוה מבחוץ בתשובתו דהגם דעין רואה בצ"ר בנפשו האדם יראה לעינים אשר צ"ם לו צו"ם בעל בכי' וחזותו מוכיח ופניו מפנ"י התענית ושק ואפר יציע מי שת בטוחות אם עשוי אדם להצבי"ע והרי הוא פרוש מה חובתי מאנשי הר צבועי"ם ובקרבו ישים ארבו שבע ושבעים תועבות בלבו אמטו להכי אשר אין הדעת מכריע בזה ומשכחת לה האיש מקד"ש על פי הראיה ונפשו לא חיה מגן שויא כלפי ליא לכן כל שבא ביאה אסורה לא סמכינן למחות את השם מפני מראית העין רואה שעשה תשובה דדילמא עוד טומאתו בו ואין תשובתו כהוגן. האמנם אי הוה בידן למען דעת דעביד תשובה מעליא ועינא ולבא כי הדדי נינהו אף שבא ביאה במזיד כל דעביד תשובה אמיתית עון עצמו נמחק ומנוקה מעון קרינן ביה יפה לבדיק"ה והמים בודקין את אשתו:

ומעין דוגמא כתבנו בעניותנו בנותן טעם דמי שנתחייב מלקות ומיתת ב"ד ושב בתשובה בסיגופים ותעניות לא מהניא לפטור עצמו ממלקות ומיתת ב"ד כדמוכח הש"ס והפוסקים וטעמא כי אין אתנו יודע אם תשובתו כהוגן כדת מה לעשות או ומפטר נפשיה ממלקות ומיתה כמו שכתבנו במקומו וכן בחקירות אחרות לא ע"ט האסף.

ואגב רהטאי אנא נפשאי שפרא מילתא באנפאי דכך הוא בירורן של דברים דתשובה מעליא מהניא וסגיא ומים בודקין את אשתו אלא משום דמספקא לן בתשובתו לא משקינן לה כדאמרן. מריש הוה אפינא דסברתין נהירא לן אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא ואי בעית אימא גמרא. אי בעית אימא קרא מקרא אני דורש דכתב רחמנא ונקה האיש מעון. ומשמעותי' דקרא דאף כי זאת לפנים היה בו עון כל שניקה הימנו מנוקה הוא. ולא כתיב ולא היה לאיש עון אלא ונקה מעון אמר רחמנא ומשמע דהיה בו עון ונקה בתשובה כדאמרו ביומא דף פ"ו לפי שנאמר בחורב תשובה ונקה וכו' מנ"ל דתניא וכו' הא כיצד מנקה הוא לשבים ע"ש אלמא מתפרש הטב ומרווח ונקה האיש מעון דעבד תשובה. ואין זה דומה למ"ש מהריק"ו שרש קל"ט ושאר רבואתא דאחר

הנחתם התלמיד אין לנו לדרוש מעצמנו ככתוב לענין דינא. דהא האי קרא דור"ש אין לה אלא משמעותיה דקרא הכי הוי והדבר ברור:

ואי בעית אימא סברא הדעת נותנת דתשובה מהניא דהרי פסק הרמב"ם כמ"ד דבעלי תשובה עדיפי מצדיקים גמורים וטעמא טעים שטעם טעם החטא ופי' ומאחר דרב המקום ביניהם ובמקום בעלי תשובה אין צ"ג יכולים לעמוד דבעלי תשובה עדיפי מצ"ג איך אפשר דבעל תשובה בענין זה מגרעות נתן מצדיק והנה הוא רם ונשא ומקומו מושכ"ר במעלו"ת אח"ז טפי מצדיק. ותו דאמרו פרק בתרא דיומא דשב מאהבה זדונות נעשות לו כזכיות איכו השתא האיתי אנש דזוהי ביא"ה חשבה ליה לזכו בתשובתו מאהבה וקרינן ביה שאינו מנוקה. ותו דקי"ל דאין דבר עומד בפני התשובה. ותו דלפום מאי דאסיק הרב מש"ל דאף אם בא במזיד ביאה אסורה ושכח בשעת השקאה מים בודקין את אשתו עש"ב. היתכן דשב תשובה מעליא יוצא בגרעון ממזיד ושכח. ומה גם לפי מ"ש הרב מש"ל דאף שוגג ועשה תשובה אין זו תשובה לענין זה ושאינו מנוקה הוא אין זו סברא דשכח והוא מזיד עדיף משוגג ועשה תשובה גמורה. ואי בעית אימא גמרא יש להוכיח כמ"ש מהא דאמרינן ביבמות דף צ"ה ע"א אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה שיכול והלא דין הוא ומה במקוה שבא על איסור קל נאסר האוסר מקום שבא על איסור חמור אינו דין שנאסר האוסר. ואוקמה ר' יוחנן בסוטה ופריך סוטה למאן אלימא לבעל בא עליה בעל אסרה עליה דבועל מאי איריא בא עליה אפי' נתן לה גט אפי' אמר אין אני משקה. אלא סוטה לבועל האי איסור קל הוא איסור חמור הוא דהיינו אשת איש אלא אמר רבא אשת איש וכו' ע"ש:

ויש לדקדק דמשמע דמקמי דאתא רבין ואמר משמיה דר' יוחנן אשת איש הוו סברי בבבל דר' יוחנן הנה זה עומד בפירושו בבריתא דהוא סוטה וקשיא להו בבבל עלה מאי איריא בא עליה אפילו נתן לה גט וכו' ואתא רבא ואוקמא באשת איש אלמא מדברישא נא הוזכר אלא רבא שמעינן דהאי פירכא דפריך אפירושא דרבי יוחנן בבריתא דאוקמא בסוטה פרכי לה בבבל ומשני רבא ואוקמא באשת איש אלמא עד השתא סבור מינה בבבל דר' יוחנן הכי אוקמה בסוטה אלא דכי אתא רבין אמר ר"י אשת איש אבל מקמי הכי סברי דר' יוחנן עמד בשמועתו ופירושו בבריתא וק"ק דאיך ר' יוחנן דאתא על הא דפרכי על אוקמתא דר"ל ביבמה מאי איריא בא עליה שני אפי' נתן גט ואפי' חלץ והכונה כמ"ש התוס' דלא דמי לאחות אשה דאתאן לאוסרה ע"י ביאת איסור אבל כאן הדבר תלוי בזיקה ומכח קושיא זו אמרינן אלא אמר ר' יוחנן סוטה וא"כ ר' יוחנן דאתי לתרוצי הברייתא בתר דנדחה פירוש ר"ל איך אוקמה בסוטה והלא מעין דוגמא דפריך אפירוש'

דר"ל איכא למפרך גם לפירושו בסוטה דמאי איריא בא עליה אפי' נתן גט וכו' דאלמא לא דמי לאחות אשה שבאנו לאוסרה מכח ביאה דסוטה לא תלי' אלא בשתיית המים כדפירש רש"י. ונראה דאפשר דרבי יוחנן אפשר דפליג על זה דאם אמר שאינו רוצה להשקותה יכול לחזר בו ולהשקותה. דהא דהש"ס דשוב אינו יכול להשקותה ואסורה לבועל לעולם אינו פשוט וכמ"ש התוספות תימה דמנ"ל דשוב אינו יכול להשקותה. וכיון דמצד הסברא יש מקום לומר דאף אם אמר איני משקה מצי תו למיהדר ולהשקותה. אפשר לומר דר' יוחנן הכי סבר לאמת דיכול להשקותה ולחזור ממאי דאמר איני משקה. ואע"ג דאמרינן בעלמא דר' יוחנן סבר הלכה כסתם משנה והתוס' מוכחי לה ממתניתין ר' יוחנן לא סבר במתניתין הכי, וכבר עין רואה דהתוס' לא כתבו אלא דיש להוכיח קצת מינה. וגם בחלוקת נתן לה גט וחזר וקדשה והכניסה לחופה אפשר דפליג ר' יוחנן וסבר דיכול להשקותה. וכן משמע קצת בירושלמי שילהי פ' היה מביא דאיבעיא להו אם קנא לה ונסתרה וידע בה וגרשה והחזירה ונסתרה שתת ולא בדקו לה המים טהורה היא או מאחר שאין המים בודקין את האשה שהיא אסורה לביתה טמאה היא ופי' הרב המפרש שהרי אחר הסתירה החזירה ואינו מנוקה מעון ע"ש. ומשמע דלא קמיבעיא ליה אלא בגרשה והחזירה ובא עליה ואח"כ נסתרה ושתת דכיון דהחזירה ובא עליה אינו מנוקה מעון אבל גרשה והחזירה והכניסה לחופה והשקה על סתירה קמייתא כדין עבד והמים בודקין אותה דהא מדנקט בבעי' נסתר' אחר חזרה משמע דלא מספ"ל אלא אם בא עליה אחר חזרה דאי לא מיבעי' ליה אלא בהכניסה לחופה ומספ"ל אי בהא אמרי' דקעבר על דברי חכמי' שכנסה לחופה בודקין אותה או לא. לא ה"ל למנקט ונסתרה אחר חזרה אלא ש"מ כדאמרן (ודברי מהרש"ל בסוטה בהגהותיו דף ל"ח אין בהם בהם הכרע):

ויש לדחות דלעולם דהירוש' סבר כתלמודין דאם גירשה אפינו החזירה והכניסה לחופה שוב אינו יכול להשקותה. והיינו לכתחילה אבל אם השקה כיון דלא בא עליה המים בודקין אותה. וכד דייקת פורתא ליתא דלתלמודין משמע דאם נתן לה גט והחזירה והכניסה לחופה והשקה אותה בדיעבד על סתירה קמייתא אין המים בודקין אותה וכן אם אמר איני משקה ושוב חזר בו והשקה בדיעבד אין המים בודקין אותה. דאי אמרת דבדיעבד מים בודקין אותה מאי פריך מאי איריא בא עליה אפי' נתן גט ואמר איני משקה הרי היכי דאמר איני משקה ונתן גט בדיעבד אם השקה מותר האוסר אבל בא עליה אסרה לעולם ולהכי נקט תנא בא על איסור קל. ותו דלכי מפלגת בין לכתחילה לדיעבד צ"ל דהיינו מדרבנן דמדאוריי' על הרוב ליכא לפלוגי ואנן אקרא דכתיב אותה קיימינן. אלא משמע דלתלמודין כי נתן גט ואמר איני משקה אפי' אם השקה אינה

נבדקת ומהירושלמי משמע איפכא. הן אמת דהירושלמי הלז קשה דמאי קמבעיא ליה דכיון דהחזירה ובא עליה לאו מנוקה מעון הוא ומאי קמבעיא ליה אם המים בודקין אשתו לדעת הרמב"ם שכתב דאם בא ביאה אסורה מימיו לאו מנוקה מעון הוא זו כיון שנסתרה אסורה לבעלה מדאורייתא עד שתשתה וכיון שהחזירה נשוא עון. ולפום מאי דכתיבנא בעניותין על דברי הרמב"ם לקמן פ"ג דין ך' דלדעת רש"י והתוס' והרמב"ם איכא פלוגתא דתנאי בפירוש ונקה האיש מעון דחד סבר דספיד קרא על ביאתו אחר שנסתרה באשתו אמרו וחד סבר דהאי עון הוא עון עצמו בין בזו בין באחרת וכתבנו שם בעניותנו דהירושלמי אזיל בשיטת מאן דסבר דלא קפדינן רק שבא עליה אחר שנסתרה עש"ב. לפי זה מתיישב קצת מאי דקמן דכיון דהירושלמי סבר דהגם כי בעל האשה מרובה בגד"ים גם בכנפיו נמצאו איסורי ביאה כל שלא בא עליה אחר שנסתרה מוליך ומביא אשתו ומשקה על כן איבעי' ליה אי האי דקפיד קרא היינו בנשואין אלו דקנא לה דוקא וכל שגרשה נתפרדה החביל' והגם דמה שבא עליה בנשואין אחרונים הוא ביאת איסור אינו מעכב בדיקתה כי היכי דלא מעכבי ביאות אסירות אחרות כיון דאיפסיקו להו גרושין. או דלמא דכי לא קפיד קרא היינו ביאות אסורות באחרות אבל בזו הכל מעכב וגרושין לא מפסקי וא"כ לא בדקי לה מיא:

וע"פז ניחא מאי דאיכא למידק דהרמב"ם פ"ה דין ו' הביא תחלת הירושלמי הזה דגירש כמי שמחל ע"ש והשמיע הך בעיא הקרובה אליו. ולפום מאי דאמרן ניחא דס"ל להרמב"ם ככל אשר דברנו דאי איבעיא להו בירושלמי היינו לפום שיטתיה דמנוקה מעון באשתו אמרו על כן מצא מקום למיבעי אבל למאי דקי"ל דכל שבא ביאה אסורה מימיו אין המים בודקין פשיטא דאף זו לא בדקי לה מיא ואף כי שתיא מגן שויא לא מהניא:

הן אמת דלפי מה שפירשנו בירושלמי בהך בעיא דאזיל לשיטתיה במנוקה מעון דאינו אלא כאשר בא אחר שנסתרה וגם לפי מש"ל דמוכח מהירוש' דגירשה והחזירה והכניסה לחופה והשקה אסתירה קמייתא המים בודקין אותה ק"ק על התוס' בסוטה דף י"ח שהביאו הירוש' הזה בסתם ופשטו ופנימיותו הוי דלא כבבלי דפשוטו דהבעיא היא אי אמרינן דמנוקה דאשתו אמרו הוי הפך הש"ס בדף מ"ו דאפי' עון בניו ובנותיו ואפי' פנויה ונקיט הכי להלכה בתוס' בשבועות דף ה' ובפסקי התוס' דמכילתין וא"כ נמצא דבעיא הירוש' הוי דלא כהלכתא כמ"ש לדעת הרמב"ם וגם פנימיותו דדייקינן מיניה דאם לא בא עליה אחר נשואין שניים מצי להשקותה ואם לא נבדקה טהורה היא ומותרת לבעלה כמדובר הוא הפך הסוגיא דיבמות הנזכר וכמ"ש התוס' שם דכל שגירשה או אל

האשה אמר שלא להשקותה שוב אינו יכול להשקותה ומאחר שכן דאין תוכו כברו של הירושלמי הלכה אמאי מייתי ליה בסתם. ומלבד זה גם מדר' יוחנן דאוקמא לברייתא הנזכר בסוטה ש"מ דכל שבא עליה אסרה על האוסר לעולם דאי אמרת דאי גרשה והחזירה ונסתרה והשקה ולא נבדקה מותרת לבעל ולבועל היכי קא' דאם בא עליה איסור קל נאסר האוסר הא משכחת לה דבא ולא נאסר האוסר ואין כאן איסור לבעל ולבועל. ומה דמות יערוך לאחות אשה. ונמצא דהברייתא זו לדעת ר' יוחנן דתני דאם בא על אשתו סוטה נאסר האוסר איפשיט' בעיין דירושלמי דמשמע דהוא איסור עולם כדמוכח ממ"ש התוס'. למאי דדחי הש"ס בנתן גט ואמר שלא להשקותה. ואמאי הביאו התוס' בעית הירושלמי בסתם. וזה טוב טעם להרמב"ם דהשמיט בעית הירושלמי מלבד מש"ל דס"ל דמסוגיין איפשיטא כמו שנאמר

חוזרנו על הראשונות דהכי אשכחן בירוש' דפשיטא ליה דנותן גט כל שלא בא עליה המים בודקין את אשתו ואפשר לומר דהכי הוא סבר ר' יוחנן כמדובר לעיל. והיינו דלא חייש למאי דדחי הש"ס אפי' נתן גט וכו' והא דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן באשת איש היינו מכח הברייתא דמייתי בתר הכי אמטול הכין הדר ר"י משמעתיה דאשכח ברייתא דמפרש לה באשת איש. ומיהו למאי דסבר' דפירוש הברייתא סוטה אי איתא דתשובה לא מהניא מגזרת הכתוב כדעת הרב מש"ל מאי ק"ו איכא מסוטה לאחות אשה ואיכא למיפרך מה לסוטה דהחמיר בה רבנן טפי מכל התורה דתשובה גמורה דבעלמא בכל התורה אימתני ותקיפא כי רבה היא גבי השקאת סוטה תיוב"תא לא חזינא דמהני' ואינו מנוקה מעון קרינן ביה ואין ללמוד מינה לאחות אשה כיון דאשתני סוטה לחומרא טפי מכל התורה. דאף שעשה תשובה מיקרי אינו מנוקה מעון ובכל איסורי תורה תשובה כדינה מעליא והראשונות נא תזכרנה והדר כדמעיקרא לפני העון וכן אם בא על אחות אשה ועביד תשובה הראויה עון נמחק והדר כדמעיקרא דאסיר באחות אשה היינו דהדר כדמעיקרא מקמי העון לא כן בסוטה ומאי ק"ו איכא. אלא משמע דדינא הוא דהשקאת סוטה ככל התורה דתשובה מהניא ומנוקה מעון נחשב הוא וא"כ שפיר היה דן ק"ו אי לאו דכתיב אותה ויש לדחות:

ומיהו בשגם דמדינא אי שב בתשובה מעליא מנוקה מעון הוא יען בוחן לבות אלהים ולא אתנו יודע אי עביד תשובה ולבבו שלם כל שבא ביאה האסורה לו מימיו לא משקינן לאשתו. ובשגם איכא אומדנא דמוכח דהיא תשו' שלימה לא פלוג רבנן. וכמו שהוכיח המש"ל מסוגיות יבמות וקדושין וכמו שהוכחנו מהירושלמי. אלא דממ"ש בשבועות דף ה' אלא מעתה גבי סוטה דכתיב ונעלם מעיני אישה מכלל דהוא ידע מעיקרא אי הוה

ידע מי בדקי לה מיא והתניא ונקה וכו'. יש לעמוד על מ"ש בעניותין דמדינא תשובה מהניא דהרי הכא אקרא קאי דכתיב ונעלם וקאמר אי הוה ידע מי בדקי לה מיא והא אינו מנוקה מעון ומאי פריך דאף דמשום ספיקין. אי עבד תשובה מעליא אי לא לא משקינן לה מ"מ לאסבורי קראי שפיר מצינן לאוקמיה אדינא דדינא הוא דעבד תשובה מנוקה הוא וכאשר כתבנו לדעת ר"י בפירושא דברייתא הנז' דקאי אקרא אותה כמדובר וא"כ ליתא דאף דידע מעיקרא אי עביד תשובה מעליא מנוקה מעון קרינן ביה. וגם למ"ש התוס' שם דאם לא בא עניה משנסתרה אינו מנוקה משום דכיון דשכח מוכיח שלא הקפיד וכו' ע"ש אכתי נימא דעביד תשובה להא דלא הקפיד שעי"ז בא לידי שכחה ונקה האיש אלא ודאי דתשובה מדינא לא מהניא. ונראה דאין מכאן ראיה דהמקשן והתרצן דלא חשו להך אוקמת' דעביד תשובה יש בהם בנותן טעם כעיקר דאין הסברה נותנת דדין סוטה לא הויא אלא כשנעלם וחטא ועביד תשובה אמנם כשלא נעלם ולא חטא כלל אין דין סוטה נוהג. דהא איכא למ"ד דצדיקי' עדיפי מבעלי תשובה ויותר ראוי דנס זה יגלה ויראה בצדיקים גמורים החרדים אל דברו מתחילה ועד סוף. ובלאו הכי לא מסתבר כלל דדין סוטה ליתיה אלא בחטא ועביד תשובה ומ"ה הקשה המקשה ולא חש דלוקמה בתשובה דלא מסתברא כלל וגם המתרץ מה"ט נסוג אחור ותריץ יתיב באנפא אחרינא קושטא דמילתא:

ועוד אני אומר דלפי סוגיי' סוטה דף מ"ז דעון בניו ובנותיו מעכבי לבדיקת המים והכי תפסי לה התוספות בשבועות דף ה' ובפסקי תוס' סוטה והרמב"ן בביאורו עה"ת דאם עשו תשובה בניו ובנותיו על עונה ועינינו הרואות דברי הצומות וזעקתם עם כל זה לא משקינן לה ואין לומר דהא דחיישינן טובא אם תשובתו מעליא אף דחזינן ליה תריץ יתי"ב ומספיקא לא משקינן לה היינו דוקא בעון עצמו התם הוא דמחמרינן טובא אבל גבי בניו ובנותיו יש להקל מכי חזיתנהו באמדנא דמוכח דתשובתם תשובה אלא אבות על בנים כי הדדי נינהו ואי אתרע בהו מילתא נדבר עבירה בין בדידיה בין בבניו ובנותיו תו לא משקינן לאשה זאת משום חומר בקודש שלא למחוק השם בכדי דאימור לבם לא נכון ואשר עין בעין ניחזי אנן לא למראה עינינו נשפוט. ומנא אמינא לה ממ"ש הרא"ם בתוספותיו פ' עגלה ערופה והביאו הרב מש"ל בדין זה וז"ל הא דאמרינן הכא דבעון בנותיו וכלותיו אין המים בודקין את אשתו ה"ד כשיודע ואינו מוחה דאי לא"ה הא אמרינן לעיל פ"ק אם יש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה ודייק לה מדתנן ושבאו עדים שהיא טמאה דאי אמרת מים בודקין אותה הא מדלא בדקוה מיא סהדי שקרי הוו ומאי קא דייק דילמא האי דלא בדקוה מיא משום עון בנותיו וכלותיו אלא ודאי

דוקא היכא שיודע ואינו מוחה ואז ודאי לא היה משקה אותה כיון שיודע שאין המים בודקין אותה עכ"ל. והשתא אי אמרת דעון בניו ובנותיו קיל ואי חזינן דעביד תשובה משקינן לה מאי קשיא ליה להרא"ש בההיא דרב ששת דכיון דמתניתין סתמא קתני ושבאו עדים שהיא טמאה היינו בכל גוונא אפי' כשבניו ובנותיו כ"ע ידעו דמתעסקים בתשובה שלימה דאין לתלות בעונם ומחלוקה זו מייתי ראיה דמדקתני סתמא ושבאו עדים היינו לעולם בין היכא דאיכא למתלי היכא דחזינן להו שהם בתשובה לעולם אינה אוכלת בתרומה וכאשר יהיה האופן דליכא למיתלי בעון בניו ובנותיו דחזינן להו שהם בתשובה שלימה ולא בדקוה לימא סהדי שקרי ומאי ק"ל להרא"ש אלא משמע דס"ל דאף בעון בניו ובנותיו לא אזלינן בתר אומדנא דעשו תשובה דשמא אינה תשובה כראוי וא"כ לעולם איכא למיתלי בבניו ובנותיו והיינו דק"ל להרא"ש. ולפ' שיטתנו חקר הודינו והדרנו הרב המובהק כמוהר"ר ברוך צ"אני דיהא נאמן במגו במ"ש שעשה תשובה מגו דאי בעי אמר לא חטאתי כלל דאשכחן דמגו מהני גם לענין איסור והשבתי לו לפום ריהטא דנהי דמהימנינן ליה כי הן בפיהו נכונה במה שאומר שעשה תשובה אמנם טועה בדעתו דסבר שתשובתו שלימה כדת ומי עלה שמים לראות אם איזה דבר מעכב על ידו שלא נתקבלה תשובתו מצד מחשבתו או מעשיו והוא לא ידע וצ"ל בכלל' המגו.

ויש להסתפק אם היו לו בנים שאינם הגונים ומתו קודם השקאה ומותר בניו אשר הם חיים עדנה לא שמיע לן שמץ דופי אי משקין אותה אי לא מי נימא דמה שהי' בניו בעלי עבירות מעכבי ההשקאה דקרינן ביה אינו מנוקה מעון על בניו שהיו בעלי עבירות או"ד כל שמתו קודם השקאה מנוקה מעון קרינן ביה דמתו בעונם. ונראה להביא ראיה מדברי הרא"ש הנז' דאף אם מתו קודם השקאה כל שהיו בעלי עבירות וידע ולא מיחה לאו מנוקה מעון הוא דאיכא למידק מאי קשיא ליה להרא"ש על רב ששת דילמא הא דלא נבדקה משום עון בניו אימא דראית רב ששת היא מדקתני סתם ושבאו לה עדים דמשמע בכל אופן ומשכחת לה דהיו לו בנים בשעת קינוי ומתו אח"כ דראויה לשתות כמ"ש בירושלמי ופסקו הרמב"ם בפרקין דין י"א ובמציאות זה ליכא עון בניו דאי נמי הי"ל עון כבר מתו בעונם ואיהו ניהו מנוקה אלא ודאי ס"ל להרא"ש דאף אם מתו בניו אחר הקינוי אי הי"ל עון אף שמתו בין קינוי לסתירה לא היו המים בודקין אח"כ ומ"ה מקשה ארב ששת דמאי קא דייק דילמא לא נבדקה משום עון בניו דאף אם יהיה מציאות זה דמתו בין קינוי לסתירה אי הי"ל עון אין המים בודקין את אשתו ומשני דכשאינו יודע בעון בניו מנוקה הוא וא"כ אי ידע ולא מיחה אם מתו בין קינוי לסתירה אין המים בודקין את אשתו:

וצופה הייתי למהר"ם יצחקי בס' אור יקרות בחידושי סוטה דף ו' שכתב בסוגית רב ששת שהקשה במ"ש דנימא דמה שלא נבדקה משום דאין האיש מנוקה ותירץ דשפיר דייק דהרי מתני' סתמא קתני ושבאו עדים שהיא טמאה דמשמע לעולם אף דידענו בבעלה של זו שהוא מנוקה כגון שהשקה ב' נשיו והאחרת בדקוה המים עכ"ד ולא סיימוה קמיה קושית הרא"ש דאי הרא"ש הי' מקשה דדילמא הבעל אינו מנוקה מעון עצמו תריץ יתיב. אמנם קושית הרא"ש היא משום עון בניו וכלותיו כמו שהביאה הרב מש"ל וא"כ אף דהשקה ב' נשיו והאחרת בדקוה המים אימור בין שתיית זאת האשה דבדקוה להאחר שבאו עדים כלותיו ובנותיו הזנה הזנו דכלותיו ובנותיו בבתיהן. ויש לדחות. ולא אכחד מ"ש בעניותי לקמן פ"ג דין כ' דלדעת רש"י שכתב דמנוקה מעון היינו דוקא שלא בא עליה אחר שנסתרה רהטא שפיר סוגית רב ששת דמאחר דחזינן דהש"ס הקשה לו מזכות תולה ומשני דחיקא מילתא אמאי לא מקשה הש"ס ממנוקה מעון דידיה ודבני' דכל הני אוקמתו' ושינוי' וילפותי צריך היה הש"ס למיקם בהו וכן אשר הפליא עצה הרב מש"ל להך קושיא דמנוקה מעון עצמו ואוקי מר כמה אוקמתות וענינים שונים כל כי הני מילי מאד עמקו מהא דזכות תולה דפריך לה ומשני הש"ס ואמאי הש"ס יכחידנה תחת לשונו לכולי האי שקלא וטריא. אמנם לשיטת רש"י רווחא טובא שיטת הש"ס דמהא דמנוקה מעון לק"מ לרב ששת דהוא באשתו דוקא והאיכא עדים תרי מינייהו רבנן הולכי על דרך בהדייהו וכו' כמ"ש הרב מש"ל ושיטה זו מרווחת:

עוד ראיתי להרב המג"ן שם דנסתפק אם כששתתה האשה והתנו עליה לעתיד בו בפרק איש ואשה שזנו האיש מנוקה וטהור' היא ואח"ך האיש בא ביאה אסורה וקינא לה ונסתרה ונטמאה מי אמרינן כיון דבשעת השקאה היה מנוקה מעון גם עתה יבדקוה המים המופקדים אצלה דאזלינן בתר עת ההשקאה שהיה מנוקה מעון או"ד בעינן דבשעת בדיקה יהיה מנוקה מעון ג"כ והכריע מסברא דבעינן שיהיה מנוקה מתחילה וע"ס ואסמכיה אקרא עש"ב ולכאורה נראה להביא ראיה מהירושלמי דפ"ק דסוטה הלכה ג' שהזכרנו לעיל דפריך אמתניתין דבא עליה בדרך מדתני כשם שהמים בודקין אותה ע"כ ביאה וביאה שהיה מקבלת את בעלה לאחר הבועל כך הן בודקין אותו דאלמא נבדקת אחר ביאת הבעל ומשני ר' אבין בשם ר' הילא כאן ביודע כאן בשאינו יודע. ואי אמרת דכל דבשעת השקאה מנוקה מעון המים בודקין אם זינתה אחר מכאן אף אם בעלה בא ביאה אסורה למה ליה לשנויי כאן ביודע כאן בשאינו יודע דזה דבר פשוט דכשאינו יודע והוא שוגג ולא ידע גם בשעת השקאה המים בודקין וכדהוכיח. הרב מש"ל מכמה דוכתי לישמועינן חידושא ולוקמה אידי ואידי ביודע אלא דמתני'

איירי כשעדיין לא שתתה והולך להשקותה ולהכי אם בא עליה בדוך לא בדקי מיא דלאו מנוקה הוא והבריתא איירי דכשתתה היא הוא מנוקה והיא טהורה אלא דזינתה אח"ך והמים המופקדי' בודקין אותם וכר"מ דקי"ל כותיה ובכי ה"ג אף דידע שנסתרה ובא עליה המים בודקין אותה דכיון דבשעת השקאה היה מנוקה מעון אף דעתה בשאט בנפש בא עליה אחר שנסתרה למאי דביני ביני שבדקוה או שתלתה לה זכות והוא לא פירש הימנה ואפי' אחר שהתחיל לצבות בטנה והרבה אשמה אפ"ה בודקין אותה כיון שהיה מנוקה מעון בשעת השקאה והוא חידושא רבא. אלא ודאי מדלא אשכח לה פתרי אלא לאוקומה הברייתא באינו יודע שמעינן דבעינן מנוקה מעון מתחי' וע"ס ואף בבדיקה דלעתיד:

אמנם יש לדחות דהירושלמי בעי לאוקומי הבריתא אליבא דכ"ע ולהכי משני כאן בשאינו יודע דאי הוה מוקי לה בבדיקה ע"י ששתתה כבר והיתה טהורה כמדובר לא אתיא אלא כר"מ דסבר דמתנין לעתיד ואף דר"מ הלכתא היא מ"מ טפי ניחא ליה לאוקומא אליבא דכ"ע. א"נ יש לדחות ואין ראיה מהירושלמי דהירושלמי לא סבר לה כר"מ דמתנה לעתיד כדמשמע ממ"ש בירושלמי ריש פ' כשם דלא אשכח פתרי היכא דבדקו אותו ולא אותה אלא שהיה הוא מזיד והיא שוגגת ולר"מ משכחת לה דעם אחרת נסתר ואותה האחרת שתתה כבר ועכשיו נטמאה עמו אלא מוכח דהירושלמי סבר כרבנן וכמו שביאר הרב מש"ל פ"ג דסוטה דין י"ז עש"ב. והן אמת דמצד הסברא נראין דברי הר' המג"ן שיהיה מנוקה מתחילה וע"ס. ברם יש לחקור לפום ריהטא דהרי כתב הרמבים פ"ג דין י"ז דאם בא ביאה אסורה והשקה מוציא לעז על מי סוטה שאשתו אומרת לאחרות שזנתה ולא בדקוה והיא לא תדע שמעשה הבעל גרמו עכ"ל והשתא לפום מאי דאסיק הרב דאף אם בשעת השקאה היה מנוקה ונקתה ונזרעה אם שוב נטמאה והוא בא ביאה אסורה אין המים בודקין א"כ אתה מוציא לעז על מי סוטה דמתנין לעתיד ועתה היא יודעת שזינתה וזאת אומרת לאחרות שזינתה ולא בדקוה ואינה יודעת שמתה בעלה אינו מנוקה וי"ל דנהי דמתנין עמה על העתיד אבל אין מפרשין לה שאם תטמא לעתיד שהמים הללו אף שעתה היא טהורה ליהוו בפקדון ואם תזנה יבדקוה ואין כאן לעז אלא בהשקאה גופה:

תו חזיתיה להרב המג"ן שם יצא לידון בדבר חדש שאם היתה טמאה והוא היה מנוקה מעון ושתתה ובידה זכות לתלות שנה או שנתים וביני ביני נטמא האיש ואינו מנוקה אפשר שלא יבדקו בה המים עכ"ד. ואנן בעניותין לא נהירא לן אי בעית אימא סברא אי בעית אימא גמרא אב"א סברא דכיון דקי"ל כרבי דזכות תולה וניכרת והיא מתנוונה

ולבסוף מתה באותה מיתה וא"כ כי התחילו לבדוק המים דבאותה שעה היא מנוקה מעון אין נראה לומר דכי מתחל' והוא נטמא לא יגמרו בדיקתן וישובו המים חזרו לאחוריהן כאלו לא עברו בה המים מעולם הא ודאי רחוק מן הדעת דכל שהתחילו גומרין לבודקה כיון דבשעת התחלה מנוקה מעון. ואב"א גמרא נראה להביא ראיה ממ"ש בירושלמי ריש פ' כשם בדקו אותו ולא בדקו אותה אני אומ' הזכות תלה לה נימ' כמ"ד הזכות תול' ואינה ניכר' ברם כמ"ד הזכות תולה וניכרת הרי לא הוכר' תפתר שהיה מזיד והיא שוגגת ובדקו אותו ולא בדקו אותה ואם איתא דאם זכות תולה לה וביני ביני נטמא האיש לא יבדקוה אמאי לא אשכח פתרי אלא שהוא מזיד והיא שוגגת נימא דהיא הי"ל זכות לתלות שנה או יותר ולפי רוב זכותה לא התחילה להתנוונת בו ביום אלא דבר מועט דאינו ניכר כ"כ ותכף בא בעלה עליה ולא בדקוה המים ולא הוכר בה ואף אותו המעט מזעיר חלף הלך ושבה לאיתנה כי אזלו מים מינה אבל הבועל לא הי"ל זכות והמים גברו לבודקו כי ארחייהו לצבות ולנפול וכמו שצדד הרב שם דאם אין לה זכות רב ותיכף בא בעלה ביאה אסורה כבר באו כח המים וראויות לבדיקה ומוכנת לאלה ע"ש וה"נ נימא גבי הבועל דלית ליה זכות כלל ופעלו בו המים תיכף אבל האשה שהי"ל זכות רב הבעל שבא ביאה אסורה אתא א"ד ופסיק לבדיקת המים ואמאי אצטריך לאוקומ' הוא מזיד והיא שוגגת אפי' אידי ואידי מזיד משכחת לה באופן האסור. אלא ודאי דכל שבשעת שתיית' היה מנוקה שכבר התחילו המים לפעול הן מעט הן הרבה לא מפסקי' ואינה חוזרת ריקם מפני שהבעל בא ביאה אסורה וכדאמרן. עוד חזיתיה לרבי מאי"ר הרב המג"ן שם חדית לן דגדולה מדה טובה מרובה מעדת פורמנות ואם אשה א' שתתה ולא היה האיש מנוקה מעון דאין המים בודקין אותה אם היתה טהורה ונזרעה זרע דאף דאם היתה טמאה אין המים בודקין אותה כי הבעל איננו מנוקה מ"מ אם היתה טהורה נזרעה זרע עש"ב. ולפום ריהטא יש לפקפק על זה דמציאות זה לא יתכן דהאיש אינו מנוקה מעון והאשה טהורה דהא אמרי' פ"ק דסוטה דף יו"ד ע"א אמר ר' יוחנן כל המזנה אשתו מזנה עליו ע"ש ואפשר דכל לאו דוקא ומשכחת לה כי הוא אינו מנוקה וטהורה היא. ותו איכא לאוקומא מילתיה דרב למאי דאמרו דאפי' בעון בניו ובנותיו כמש"ל ואם היא טמאה אין המים בודקין משום עון בניו אמנם הוא טהור ונקי וצדיק וגם אשתו טהורה. אמנם הענין הוא חידוש וצריך ראיה:

והנה הרב מש"ל הפליא עצה בענין זה וכתב בתוך דבריו ליישב סוגית דרב ששת דליכא למתלי שבא ביאה אסורה דאם היה בא לא היה משקה אותה דלאיזה תכלית משקה כיון שאין המים בודקין אותה וקודם השקאה היו ב"ד אומרים לו הוי יודע שאם באת

ביאה אסורה מימיך וכו' אין המים בודקין ואתה גורם לשם. המפורש וכו' עש"ב. ויש לחקור דיש לדון דכיון דלאו כ"ע דינא גמירי כי אתא ואייתי אשתו זו לב"ד לא ידע דאם הוא בא ביאה אסורה אין המים בודקין והשתא דאתא ועלה האיש ההוא מעירו כסיפא ליה מילתא אחר כל הטורח הזה להודות על חטאיו ומשום כסופא לא ישוב מפני הב"ד. וסברית מימר דהרב ז"ל לשיטתיה דתשובה לא מהני וכיון שכן אם בא ביאה אסורה משום כיסופא הוא דאמר דעביד תשובה והב"ד יאמרו לו דתשובה לא מהני ובתחילה פותחין לו ב"ד פתח שמא עשה תשובה והוא מתחזק ואומר ששר בתשובה ואח"כ הם אפרו דלא מהני. אמנם עדיפא מינה הוי"ל להרב לומר דב"ד שבעירו שבא לפניהם ומביא עדי סתירה והם מוסרים לו ב' ת"ח כמ"ש הר"מ ריש פ"ג הס יאמרו לו הא דבא ביאה אסורה קודם שיעשה שום דבר ואז ניחא ליה טפי להודות קודם שיעשה שום פירסום ולא הי"ל להרב דקודם השקאה היו א"ל דהיינו בירושלים בב"ד הגדול אחר כל הטורח שטרח ופירסם שבא להשקותה פירסום רב. ובצפייתנו צפינו למהרימ"ט בחידושיו לקידושין דף ו"ך על מה שהקשו התוספות שם דמאי פריך בש"ס לוקמה כגון שבא עליה בשוגג שלא ידע עד לאחר מכאן שנסתרה דכה"ג מנוקה מעון חשיב ליה דהא כי מוקי לה ע"י גלגול לאו מנוקה מעון הוא אם זנתה באירוסין אלא כיון דשוגג הוא מנוקה מעון קרי' ביה והקשה הרב ז"ל דהא אמרי' פ"ק דהוריות במי שעשה בהורא' ב"ד אחר שחזרו בהן ולא ידע דאם יושב בתוך ביתו חייב א"ת דפושע הוא דהי"ל לידע אם עדיין ב"ד בהוראתה וה"נ הא פושע הוא דאחר סתירה הי"ל לידע כיון דקנא לה. ותירץ דאכתי איכא לאוקמה אם קנא לה והלך למ"ה ונסתרה והלכה אחריו דלא הו"ל למידע וכדאמרי' התם דהוי שוגג גמור ע"ש ומשמע מדבריו דאף אם היה שוגג גמור ולא ידע קודם השקאה אם היה בתוך ביתו חשבינן ליה פושע ולאו מנוקה מעון הוא. ומאי דפשיטא ליה לרבינו קא מיבעיא לן ואעיקרא מאי דק"ל להרב על התוספות לק"מ דשאני התם דבי דינה רבה קביעי וקיימי ופתיחתא דחכימי פתוח לרווחה וכל שעתא ושעתא זימנא הוא ללכת ולשאול אי קיימי בהוראתם אי לא אמנם לא כן אשה מנאפת דאף דקינא לה אשה יודעת שעתה דבעבידתיה טריד ובה שעתא אכנה ומחתה והוא לא ידע ולא מצי לידע שהיא שומרת עצמה ואי התם גבי הוראת ב"ד קרי ליה פושע הכא לאו פושע הוא. ותו דהא התם אמרינן בקנא לה בעודה ארוסה בבית אביה וכיון שהיא ארוסה בבית אביה היכי קרי ליה פושע כי אין האיש בביתה והארוסה הרחק מאד מאדם. והן בעודנו בלילה שוכב על משכבו והיא בביתה מאי פשיעה איכא ומהיכא הי"ל לידע ולא דמי כלל להתם ולא זו בארוסה אלא אף דנשואה והיא בביתו נראה דלא

דמי להתם וכדאמרן. ואפשר להביא ראיה דלאו פושע הוא מהירושלמי דפ"ק דסוטה שהבאתי לעיל דפריך אמתני' דבא עליה בדרך מדתני כשם שהמים בודקין אותה ע"כ ביאה וביאה שהיא מקבלת את בעלה לאחר הבועל וכו' ומשני כאן ביודע כאן בשאינו יודע והרי הכא דאשתו עמו בבית ובא עליה אחר שנסתרה ונטמאה ומשום שלא ידע המים בודקין אותה ולדברי מהרימ"ט ז"ל ה"ל פושע דכיון דקנא לה הו"ל לידע ואי לא ידע הו"ל פושע כי ההיא דהוריות דישב לו בתוך ביתו חייב אלא ודאי הא לא דמיא להההיא ואף אם קנא לה והיא בביתו שוגג הוא ולא פושע דהאשה שומרת עצמה זו היא עבירה בשעה דלא מצי למיקם עלה דמילתא ושוגג גמור הוא. וכן מוכח מהתוס' דמקשו מינה בפשיטות ולדברי הרב דלא מחלק כלל הו"ל לפרש. הן אמת דלפי מ"ש הרב מש"ל דאף אם במזיד בא ביאה אסורה ושכח בשעת השקאה המים בודקין את אשתו וכו' ע"ש יש לישב קצת למהרימ"ט דכפי דברי התוס' דאפי' שוגג כל שידע בשעת השקאה אינו מנוקה קרינן ביה א"כ הירושלמי צריך לאוקומה שאינו יודע כלל אפי' בשעת השקאה ומאחר שכן ל"ק למהרי"מט דאימא דחשיב ליה פושע כי ההיא דהוריות ומ"מ כל שלא ידע בשעת השקאה הוי כמזיד ושכח דהמים בודקין את אשתו לדעת הרב מש"ל. וק"ק על הרב מש"ל דמשמע דאיהו סבר כמהרימ"ט ולפ"ז הו"ל להביא ראיה לדבריו מהירושלמי הזה כאמור דמוכח מינה לשיטת מהרימ"ט דאפי' פושע כל שלא ידע בשעת השקאה המים בודקין את אשתו. אמנם אנן בעניותין הא דהרב מש"ל דמזיד ושכח בשעת השקאה המים בודקין את אשתו מספקא לן טובא ומאי דפשיטא ליה למר קא מיבעיא לן והסברא להיפך דלאו מנוקה מעון הוא כל שבמזיד בא ביאה אסורה ואם הוא שכח מעשיו בספר נכתבין ואין שכחה לפני כסא כבודו ואיך קרינן ביה מנוקה מעון והוא כבד עון. ומהירושלמי הזה יש קצת ראיה לדברינו דאי כדברי הרב מש"ל לאשמועינן רבותא ולישני הירושלמי כאן דזכר בשעת השקאה כאן דשכח ואידי ואידי במזיד. אלא ודאי כל שבא ביאה אסורה במזיד אף דשכח לאו מנוקה הוא ואין המים בודקין את אשתו,

ומאי דק"ל להרב מש"ל דרב ששת מה יוכיח הוכח אימא דבא ביאה אסורה ושכח וכן היכי שרינן לה ע"י שתיה ודלמא חטא במזיד ושכח ומכח הני בי תרי כתב הרב ז"ל דמזיד ושכח המים בודקין יש לדחות דכיון שב"ד שבעיר למאי דאמרן או ב"ד הגדול לשיטתו אסברו ליה דאם בא ביאה אסורה וכו' כמ"ש הרב ז"ל מסתמא אם בא במזיד אדכרו ליה ואדכר ול"ח למיעוטא דמיעוטא דעשה במזיד ואדכרו ליה ולא אדכר והיינו דק"ל לרב ששת משום דרובא דעלמ' כד אדכרו ליה זוכרי' אשר עשו במזיד ולתרדא

דשכח' ליה לא חיישינן. ומאי דק"ל איך הותרה ע"י שתיה דאימור לא בדקו לה משום דאינו מנוקה ואף דהב"ד חקרו אם בא וכו' ומסתמא לא הי' משקה אימור דשכח לק"מ דהא שרינן במתנוונה כל שלא צבתה בטנה אף די"ל זכות תלתה לה ושרינן מתנוונה גם באשת כהן וטעמא דיש לנו במה לתלות דהיא אנוסה ושריא לישראל או בא עליה דרך אברים ושריא לכהן וכמ"ש במקום אחר באורך, וה"נ דכוותי' דאין לנו לאוסר' מספק ולדידיה דמכח זה דשרינן לה הכריע דאם חטא במזיד ושכח המים בודקין מה יענה הרב ו"ל דאכתי תיקשי היכי שרינן לה ודילמא הא דלא נבדקה משום דיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין וכדרב ששת ובריית' דמסייע ליה ולאו מטעמיה וכמ"ש הרמב"ם פ"ג דין כ"ג אלא ודאי מוכרח דכל שיש לתלות להתירה לא אסרינן לה מספק וכדמוכח מההיא דשרינן לה אף במתנוונה אפי' לכהן וכמ"ש הרמב"ם שם דין י"א. ושוב נזכרתי מ"ש הרב לעיל דזנות בעדים לא שכיח אמנם יש להוכיח כמ"ש ממתנוונת דשריא אף דבזכות תולה נמי מתנוונ' דרך אברי' וכמ"ש לקמן פ"ג דין ד'. ותו קשה לי על הרב ז"ל דהוא גופיה לקמן פ"ב דין י"א ד"ה ומ"מ בתוך דבריו כתב וז"ל והיכא דלא נבדקה הדין פשוט שמותרת לבעלה ואין אנו תולין משום זכות ואעפ"י שהתחילו החלאים לבא עליה וכו' וכן בדין דאם נלך להחמיר א"כ נמצא דליכא תועלת במי סוטה אלא לעשותה ודאית אבל להתירה לבעלה אין לנו לפי שנתלה דמה שלא בדקוה הוא משום זכות למ"ד אינו ניכר או שמא הבעל בא ביאה אסורה או משום שיש עדים במ"ה. וא"כ מהו זה שהבטיח הכתוב ונקתה ונזרעה זרע הרי אסורה לבעלה מספק אלא ודאי דאין אנו תולין להחמיר כיון דליכא רעותא לפנינו וכו' ע"ש ובהגלות נגלות דבריו הללו מאי ק"ל הכא דהיכי שרינן לה דילמא שכח וניחא ליה דשכח המים בודקין. הרי הרב ז"ל גופיה הכריח דאין אנו תולין להחמיר כל דליכא רעותא קמן. באופן דלפום ריהטא נראה דכל שבא ביאה אסורה במזיד אף דשכח בשעת השקאה אין המים בודקין את אשתו דלאו מנוקה מעון הוא. ולא עוד דבעניותין שוגג ומזיד רחוקים הם בהא נמי דשוגג או לא ידע בשעת השקאה המים בודקין משא"כ במזיד וכאשר חילוק רב יש ביניהם בעלמא וה"נ דכותא אנא דאני מסתפק דאפשר דע"כ לא קאמרי התוס' מכח סוגיות יבמות וקידושין דשוגג כל שידע בשעת השקא' אין המים בודקין אלא דוקא בחטאתו אשר חטא ושגג באשתו זו אחר סתירה דהא חמירא וכל דידע אח"כ לאו מנוקה הוא אבל אם הוא בא בשוגג ביאה אסורה באחרת אף דידע אח"כ מנוקה מעון קרינן ביה. תדע דהרי איכא מ"ד דלא משגחינן אלא אם חטא באשתו ומנוקה מעון בזו היא אבל אם הוא מלי כריסי' זנ"י לית לן בה וכמ"ש הרמב"ן בפירושו. ואחר שכן לדעת הר"מ נימא דהאף אמנם דסבר דגם אם

בא ביאה אסורה מימיו אפי' באחרת אין המים בודקין ה"ד במזיד אבל בשוגג אף דידע אח"כ מנוקה מעון קרינן ביה דאין בידו אלא חטא לא עון והתורה אמרה ונקה האיש מעון ושוגג חטא הוא. וכד דייקינן פורת' ליכא לספוקי בהא כלל כיון דלדעת הרמב"ם האי עון דכתב רחמנא הוא כולל בין בזו בין באחרת א"כ השתא דהוכיחו התוס' מסוגית יבמות וקידושין דשוגג וידע לאו מנוקה הוא ליכא לפלוגי בין אם שגג בזו בין אם שגג באחרת כיון דתרוייהו מחד קרא נפקי ופשוט:

והנה בהשגת הראב"ד ודברי מרן כתבתי באורך לקמן פ"ג דין ך'. והן עתה רגע אדבר מה שראיתי להרב המג"ן שם סי' ס"ט שכתב ליישב השגת הראב"ד כפי אשר באר מרן וז"ל ועלה בדעתו לחלק בין כשבא על ארוסת [היינו ארוסה אחרת שהיתה לו מלבד זאת האשה שקנא לה בזה קאמר הרמב"ם שקרוי עון לאיש כדי שלא תבדוק באשה זו אבל כשבא על זאת האשה כשהיתה ארוסה בבית אביה אז אינו מיקרי עון כ"כ דלהכי לאשה זו לא יבדקו המים כיון שאשה זאת יש לה חלק באותו עון שכ"כ חלק בעון זה יש לה כחלק אשר יש לו ונמצאת חוטאת נשכר' אם לא יבדקו לה המים מה שא"כ כשעון זה איתיה בי' ולא בה דהייני שבא על ארוסה אחרת שהיתה לו והיא נקיה מאותו עון אז אין המים בודקין כיון שהוא יש בידו עון ולא בה והיינו מ"ש הרמב"ם ואפי' בא על ארוסתו והול"ל ואפי' בא עליה בהיות' ארוסה בבית אביה אלא משמע דעל ארוסה אחרת קמיירי עכ"ל. ודבריו לפי פשוטן קשים בעיני דהיכ' ס"ד דהרב לחלק דכשחטא באשתו זו הואיל ויש לה חלק המים בודקין ומ"ה כתב דארוסתו ארוסה אחרת והרי משנה שלימה היא בא עליה בדרך אינו שותה והיינו משום דאינו מנוקה מעון אף דיש לה חלק ומצינו חוטאת נשכרת דאינה שותה ונוטלת כתובה וכדתנן ר"פ ארוסה. ואבע"א גמרא סוגיות יבמות נ"ח וקידושין דף ז"ך והזכירם הרב ז"ל בסמוך דפריך הש"ס אי דקנה לה כשהיא ארוסה ונסתר' ומשקה לה כשהוא נשואה מי בדקי לה מיא והתניא ונקה האיש וכו' והרי ה"נ יש לה חלק ופריך בפשיטות דאין המים בודקין. ותו הרי הרמב"ם עצמו בסמוך כתב לפיכך היתה אשתו אסורה עליו מחייבי לאוין או עשה אפי' שניה אינה שותה יכו' וטעמו משום שאינו מנוקה כמבואר בדבריו וכפי' הה"מ ואפי' שיש לה חלק ואעיקרא דדינא איכא מ"ד דדוקא באשתו אמרו אינו מנוקה מעון כמש"ל:

ד **דין** י"ב. כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל. תנן ריש פ' כשה. כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל שנאמר נטמאה ונטמאה דברי ר' עקיבא א"ר יהושע כך היה דורש זכריה בן הקצב רבי אומר שני פעמים הכתובים בפרשה אם נטמאה נטמאה א' לבעל וא' לבועל. ואמרו עלה בירושלמי אנן תנינן באו באו אית תניי תני ובאו ובאו מאן דמר

באו באו ר"ע מאן דמר ובאו ובאו ר' ישמעאל. אנן תנינן נטמאה נטמאה אית תנויי תני ונטמאה ונטמאה מאן דמר נטמאה נטמאה ר"ע ומאן דמר ונטמאה ונטמאה ר' ישמעאל ע"כ. ופירש הרב פני משה פי' הירושלמי וז"ל אנן תנינן במתני' באו באו דמכפל המקרא דריש ולא מויו יתירה. אית תנויי תני בבריתא ובאו ובאו ומויו יתירה דרש ומפרש ואזיל דמ"ד מכפל דרשינן ר"ע היא דמצינו בעלמא דפליגי ר' ישמעאל ור"ע בהא דר' ישמעאל לא דריש בעלמא כפל המקראות דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם כדפליגי בהא פ' הערל ור"ע דריש לשונות הכפולים ולא דריש ויו יתירה עכ"ל ובתוספותיו כתב וז"ל אנן תנינן באו באו לפי האי גירסא דגריס במתניתין בדברי ר"ע באו באו בלא וי"ו דמפרש אליביה צריך לפרש נמי סיפא דמתני' כך היה דורש וכו' אדבתר' קאי ולא פליג אדרבי עקיבא אלא כך היה דורש ר' זכריה בן הקצב בשם רבי נמי הכי נטמאה נטמאה וכו' דמכפל המקרא דרשינן וכן באו באו עכ"ל:

ויש להעיר על הרב המפרש הזה שלא העיר דבתלמודין אמרינן בהדיא דף כ"ח ע"א מכלל דר"ע וו"י קדריש והכי אמרינן בדף כ"ט ע"א דלר"ע ארבעה קראי כתיבי ופירש"י דר"ע דריש וו"י והכי אמרינן ביבמות דף ס"ח ע"ב כמאן כר"ע דדרי' ווי"ן. והכי תניא בסנהדרין דף נ"א ע"ב א"ל ר"ע ישמעאל אחי בת ובת אני דורש. הרי דלפום תלמודין ר"ע דריש ווי"ן ור' ישמעאל לא דריש ווי"ן. הן אמת דמההיא דסנהדרין ויבמות לא מכרעא דר' ישמעאל לא דריש ווי"ן דאיכא למימר כמ"ש התוס' ביבמות בשם ר"י דלא נקט ר"ע לאפוקי רבי ישמעאל דר' ישמעאל נמי דריש ווי"ן אלא לאפוקי שאר תנאי דלא דריש וו"י בעלמא. אך ק"ק על התוספות דאמאי לא הכריעו כתירוץ אחר שתירצו שם דר' ישמעאל לא דריש וו"י ומ"ש בסנהדרין ור' ישמעאל האי בת ובת מאי עביד ליה לא מסיק הכי אלא לישב דרשא דר' ישמעאל למאן דדריש וו"י ודלא כר"י. מסוגיין ופ' כשם דאמר דלר"ע ד' קראי כתיבי דדריש וו"י. ולר' ישמעאל דלא דריש וו"י תלתא קראי כתיבי ע"ש דף כ"ט:

ונראה דהתוס' לשיטתם אולי שכתבו פ"ק דסנהדרין דף י"ד ע"א שהקשו כמה דוכתי דאמרי' אחד תנא דלא דריש וו"י ואשכחן ליה בענין אחר דדריש וו"י ותירצו דהאי דקאמר לא דריש לאו משום דלא דריש ליה כלל אלא דוקא להההיא דרשא קאמר עכ"ל וא"כ ליכא לאוכוחי מסוגית פ' כשם דר' ישמעאל לא דריש ווי"י בשום דוכתא דדילמא גבי ונטמאה לא משמע ליה לדרוש וי"ו ובדוכתא אחריתי דריש כאינך תנאי דמייתי התוס' פ"ק דסנהדרין. אמנם התוס' ביבמות קיימי אקרא דבת ובת גופיה דבחד דוכתא משמע דר' ישמעאל דריש ליה ובחד דוכתא משמע דלא דריש ליה. ומ"ש ר"י לאפוקי

שאר תנאי דלא דרוש וו"י בעלמא כלומר דאיכא תנאי דלא דריש בשום דוכתא וו"י. אמנם במאי דקמן מפורש יוצא בתלמודא דידן דר"ע דריש ויו"ן ומשו"ה דרוש ד' חד לבעל וחד לבועל וחד לתרומה וחד לכהונה ור' ישמעאל דלא דריש וו"י תלתא כתיבי בעל ובועל ותרומה וכהונה אתיא בק"ו וזה הפך הירושלמי. ותו קשה על הרב המפרש דתלי הך פלוגתא בפלוגתא דדברה תורה בלשון בני אדם דנראה דלא קרב זה אל זה דההיא פלוגתא היא בשתי תיבות דסמיכי כגון איש אחד איש אחד הכרת תכרת וכיוצא לא כן הכא דהם מקראות חלוקים והכא כ"ע אף מאן דסבר דברה תורה כלשון בני אדם דריש תלתא ונטמאה. והרי בתלמודא דידן בסנהדרין דף צ' פליני ר' ישמעאל ור"ע בהכרת תכרת דר' ישמעאל סבר דברה תורה כלשון בני אדם ואפ"ה דריש ונכרתה דסמיך ליה אלמא האי פלוגתא אינו אלא בשני תיבות דסמיכי כי הנהו. וה"נ לש"ס דידן ר' ישמעאל דריש הכא תלתא ונטמאה אף דהוא סבר דברה תורה כלשון בני אדם. ותו דכפי דבריו הוא מוליד מחלקת חדש דאיכא מאן דלא דריש תלתא ונטמאה ולפי הבבלי משמע דכ"ע דרשי תלתא לבעל ובועל ותרומה. ולפי הירושלמי בעל ובועל ויבם כמבואר שם ופ"ק דסוטה ופ"י דיבמות כאשר אחר הרואה עיניו תחזינה מישרים:

ותו קשה מ"ש בתוספותיו דבפ' הירושלמי פירושא דמתני' הוא דר' יהושע א"ל לר' עקיבא דזכריה בן הקצב אמר משמיה דרבי כותיה. ומלבד דהוי יתו"ר נפי"ש לישנא דתנאי והול"ל כך היה דורש זכריה בן הקצב משם רבי ותו לא ולמה ליה לאורוכיה ולומר שתי פעמים וכו' דהיינו דר"ע. קשה דרבי דתנן במשנתנו בכל מקום הוא רבינו הקדוש כידוע. וכן בירושלמי פ"ק דסוטה תני ר' אומר שלש טומאות אמורות בפרשה וכו' (ובתוס' דף כ"ט גרסי ר"מ אומר) ורבי היה תלמיד תלמידי ר"ע ואיך זכריה בן הקצב שהיה בחרבן יאמר משמו וכן ר' יהושע לר"ע. ודוחק לומר דזכריה בן הקצב היה אומר בשם רבו ולאו היינו רבי סתם. ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דט"ס יש בירושלמי, וכצ"ל דר"ע דריש ויו"ן ור' ישמעאל לא דריש כתלמודא דידן ובמתניתין גריס ובאו. ובאו ולתקן כל הלשון כפי זה. וכבר ידעת מ"ש בתשו' המיוחסות להרמב"ן סי' צ"ו דרבו הטעיות בירושלמי וכן כתבו שאר רבוואתא קמאי ובתראי ועיין בתוס' סוטה דף כ"ד:

סימן ד

קצת הגהות על קצת דיני פ"ה דסוטה להרמב"ם.

א' **דין א**' שאין משקין את הסוטה אלא בב"ד הגדול של ע' זקנים במקדש. ראה ראיתי להרב פרי חדש בנימוקיו בס' מים חיים שכתב וז"ל נראה מלשון הרב שהמקום גורם

אבל התוס' פ"ק דסוטה דף ז' ע"ב כתבו דאיום וגזום אינו מעכב וסוטה היתה נוהגת אף לאחר גלות סנהדרין עכ"ל. ולכאורה קשה דלשון משנתנו מעלין אותה לב"ד הגדול שבירושלם ולא מכרעא שיהיו בלשכת הגזית ואדרבא מדנקט. שבירושלם משמע דלא בעינן שיהיו בלשכת הגזית. ולשון התלמוד אינו אלא להצריך ב"ד של ע"א. וראית התוס' מההיא דריב"ז הפסיקן ראיה מכרעת דאין המקום גורם בסוטה כזקן ממרא. ותו שנינו בספרי על פסוק ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן דאיכא למ"ד דאצטריך רבוי לקרקע בית עולמים ואיכא דמייתי לה בק"ו ע"ש אלמא לכ"ע סוטה היתה נוהגת במשכן ולא בעי שיהיו ב"ד בלשכת הגזית. גם בברכות פ' אין עומדין אמרו אם ראה מוטב ואם לאו תראה אלך ואסתתר וכו' ואין אתה עושה תורתך פלסתר וכו' אלמא גם בשילה היתה נוהגת סוטה דלא בעינן אלא סנהדרי גדולה ואי המקום גורם כזקן ממרא דבעינן דוקא לשכת הגזית שהוא המקום המיוחד בירושלם כמו שפירש"י בסוטה דף ו' ודף מ"ה ע"א וכן הוכיחו התוס' בסנהדרין דף פ"ט. ע"א ודף י"ד ע"ב והרא"ש בתוספותיו פ' עגלה ערופה הר"ן בחידושי סנהדרין דף י"ד דאף בירושלם עצמה כיון דיצאו מלשכת הגזית לא דייני ד"נ וזקן ממרא ע"ש. אלא דהני תרי בתראי. יש לדחות דכל זה מכי אתו וישבו בלשכת הגזית אי אתרמי דנפקי מהתם אין זה מקומם. אבל כי הוו במשכן ושילה וקביעות מקומם היה שם אימא דשוה ללשכת הגזית ובהכי ניחא דהתוס' לא מייתי ראיה מהתם. אמנם הדבר מוכרח מראית התוס' כמו שנאמר. ואפשר לומר דגם הרמב"ם ס"ל הכי ומ"ש במקדש לא קאי אב"ד אלא אהשקאת סוטה ובהכי קאמר שאין משקין הסוטה אלא במקדש וה"ה משכן ליקח מעפר המקדש. ובב"ד הגדול של ע"א ואפי' שאינם במקומן. ולא קפיד אלא שיהיה ע"פ ב"ד של ע"א וישקוה במקדש אבל אין כונתו שב"ד יהיו במקדש אלא אהשקאה קאי. ואתה תחזה דאפי' בפ"ג דממרים לא דקדק הרמב"ם לכתוב שיהיו הסנהדרין במקדש ולא מעיט התם דין ח' אלא אם יצאו חוץ לירוש' ע"ש. הגם דהתם ק"ק דהול"ל אפי' בירושלם כל שאינם במקומם לא נעשה ז"מ. ומיהו שם דין ז' כתב חוץ למקומן וע"ש בכסף משנה:

וזה חזיתי להרב קרית ספר שכתב וז"ל אין משקין וכו' דאתיא תורה תורה וכו' מה להלן בע"א וכו' מקום מיוחד דהיינו לשכת הגזית אף כאן ע"א וה"נ כתיב לפני ה' דהיינו בירושלם וכדי שלא ימחק ה' מאיימין עליה דסברא היא אבל אינו מעכב עכ"ל ודבריו צריכין ישוב חדא דיליף מז"מ שיהיה בלשכת הגזית ואיפכא הכריחו התוספות כמדובר. ותו דבתר הכי כתב דאיום. אינו מעכב והם דברי התוספות לומר דלא בעי לשכת הגזית כמבואר בדבריהם. הן אמת דצריך להתישב להבין בעצם דברי התוספות הנזכר דעיקר

קושיתם היא דלבעי לשכת הגזית כזקן ממרא מטעם אין ג"ש למחצה ואזלי לשיטתם שכתבו בכמה דוכתי דאין ג"ש למחצה היינו דצריך ללמוד כל הפרטים מהמלמד וכדאמרינן תדיר בת"כ ובש"ס אי מה להלן וכו' ת"ל וכו' ומאחר שכן מה כונתם בהא דאיום. אי לומר דטעמא דבעינן ע"א ובלשכת הגזית משום איום ואיום גופיה לא מעכב. וא"כ אפשר דלדעתם דאף ב"ד לא מעכב. או כונתם דכפ"ז דאיום לא מעכב אימא נמי דלשכת הגזית לא מעכב וה"ה דב"ד ע"א לא מעכב:

ועוד יש לצדד בכונתם. וצריך להתישב בדבר. ותו ק"ק בדברי הרב קרית ספר הנזכר במה שסיים וה"נ כתיב לפני ה' דהיינו בירושלם דפתח בג"ש ובמקדש וסיים בירושלם וקרא דלפני ה'. ותו דלפני ה' כתב הרמב"ם פי"א דמעשר שני דין ו' דעיקרו במקדש ועמ"ש שם מרן בדין ד' על השגת הראב"ד ובס' בני דוד ודו"ק:

ב **דין ב.** איני שותה יוצא בלא כתובה. כתב מרן בכ"מ דמשמע להרמב"ם דכל שאמר' איני שותה אעפ"י שלא אמרה טמאה אני מפסדת כתובתה והכי אמרו בירושלמי סבר ר' עקיב' וכו' ע"ש. והוא פלא איך אבי התעודה לא זכר משנה השגורה בפיו פה קדוש ריש פ' ארוסה דף כ"ד ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה האומרת טמאה אני ושבאו עדים שהיא טמאה והאומרת איני שותה. וכן תמה הרב פרי חדש בנימוקיו במים חיים. **ועוד** תנן התם ושאר כל הנשים או שותות או לא נוטלות כתובה הרי דאם לא שותות לא נוטלות כתובה וכבר תמהו התוס'. דף כ"ה ע"ב דמשנה יתירה היא. ותו אמרינן בבריית' בדף כ"ו ע"א כמה חלוקות דקתני בהו או שותה או לא נוטלת כתובה. והביא מרן ז"ל עצמו חלוקות אלו לעיל בכסף משנה פרק שני דין ו' ובדין ז' ובדין יו"ד דתני תנא בכלהו או שותה או לא נוטלת כתובה ע"ש. והנה מדנקט הרמב"ם ואם אמרה הן נטמאתי או איני שותה והוא לשון המשנה ר"פ ארוסה כנז' מוכח דדוק' באומרת נטמאתי איני שותה אבל אם אמרה נאנסתי או שגגתי דטענת אונס שפיר שייכא בעיר נמי כמ"ש הרב מש"ל ריש ה' נערה וכמו שהוכיח הרב מהר"ץ בתשובה סי' קמ"ה ועיין להרב פנים מאירות בתשו' ח"ג סי' כ"ב משקין אותה דכל שבאו עדי סתירה אינה נאמנת עוד לומר נאנסתי שתהא מותרת לבעלה ישראל וע"י (הסוטה) [השקאה] תבדק אם היא באונס ושוגג או ברצון דלא מהימנה. וכן מוכח מהא דתני' בסוטה דף ל"ב ת"ר משמיעין אותה וכו' ובמה היא נטמאת בשוגג או במזיד באונס או ברצון וכ"כ למה שלא להוציא לעז על מי המרים ופירש"י שלא להוציא לעז שאם נטמאת באונס או שוגגת ולא נבדקת שלא תהא סבורה אלו נטמאתי מזיד' אף הן לא היו בודקין אותי עכ"ל ואי איתא דבאומרת נאנסתי או שגגתי שוב אין משקין אותה מאי האי דתני וכ"כ למה שלא להוציא לעז על מי המרי'

ת"ל שלא להשקותה אם אמרה שגגתי או נאנסתי אלא משמע דלא נ"מ אלא שלא להוציי לעז אמנם לענין שתיה היתה (נקראת) שותות] גם באומרת נאנסתי או שגגתי והם דברים פשוטים וכן מוכח מדברי הרב באר שבע במסכת כריתות אהא דאמרי' בשילהי כריתות דמתני' דחייבי אשמות תלויין שעבר עליהם יה"כ פטור אלא מעתה ספק סוטה שעבר עליה יה"כ לא תייתי דהא כפר עליה יה"כ דחטא שאין מכיר בו אלא המקום וכו' אמר אביי בועל מכיר בו אמר רבא סוטה כי מתייא לברר עון קא אתייא וכתב הרב הנז' וז"ל פירוש שיש ספק לסוטה עצמה אם נטמאת אם לא נטמאת כגון שאינה יודעת אם בא עליה בעלה או האיש שקנא לה בעלה ממנו ולהכי הוי חטא שאין מכיר בו אלא המקום והבועל כדאמר אביי אבל אי אפשר לפרש דמיירי מסתם סוטה שהיא בעצמה יודעת האמת אם נטמאת דא"כ למה אקרי חטא שאין מכיר בו אלא המקום והבועל לאביי הלא היא עצמה מכרת בו ואולי לזה נתכוון רש"י אף כי אין לשונו מורה כן עכ"ל אלמא לדעת הרב הש"ס פריך דלא ליתי מנחת קנאות בנסתפקה אם בא בעלה עליה ומשמע דהיא שגגה שסברה שבעלה בא עליה ושוב נסתפקה ופשיט' לש"ס דתביא מנחתה ומשקין אותה. ואעפ"י שהדין דין אמת והוא פשוט כדאמרן. מ"מ פירושו בסוגי' אינו מחוור והיותר קשה שנסתפק בלשון רש"י אם לכך כיוון אף שלשונו אינו מורה כן דדבריו הללו ממשמשין ובאין דאם נפרש זה ברש"י הלשון דחוק ואורוי הוה דלא קמורה. והרי רש"י קרי בחיל הפך דבריו שכתב ס' סוטה היינו סוטה סתם דס' הוא אם נטמאת הרי כתב בהדיא דמסתם סוטה פריך. והכין הוא קושט' דמילת' דכיון דמשקין אותה כאשר זאת אומרת שהיא טהורה לגבי דידן ספיק' היא ואף שהיא יודעת אם נטמאת ידיעת' כלא חשיב דמעשי' להפך ואנן משקינן לה דמספיקינן בה. והכי ארחא דש"ס לקרות סוטה ספק סוטה בכמה דוכתי ומהם פ"ק דיבמות דף י"א ע"ב אמינ' לך אנא סוטה ודאי ואמרת לי סוטה ספק ע"ש והכין חזינ' להרב ברכת הזבח שעמד בפירכת הש"ס הלזו וביאר עליה כפשט השמועה עש"ב. ועתה אמת אגיד דאגב רהטאי לא זכיתי להבין דברי הרב ברכת הזבח בזה במה שהקשה על פירוש הרב ב"ש הנז' ומה שישב וחזר והקשה והאריך בזה עש"ב דדברי הרב באר שבע הם פשוטים מאד דהש"ס לא נגע ולא פגע באשם תלוי דהך ספק סוטה לפירושו ופשיט' ליה דאשם תלוי לא מייתי האי סוטה אבל קושית הש"ס על מנחת קנאות דלא ליתי וכמ"ש רש"י והרב ב"ש גופיה בסמוך וע"ז קמשני רבא דהמנח' לברר וכו' ובזה אין מקום לכל מ"ש הרב בה"ז. אמנם פירוש הב"ש לא נהיר' דמאי פריך הש"ס דלא ליתי מנחת קנאות כיון שהיא מסופקת. וכי ברצונה תליא מילת' אטו היא נאמנת באומרה ששגגה ועתה מסתפקת להיות מותר' לבעלה כי

היכי דלא תביא מנחה והלא דינה הוא דמשקה ומייתי מנחה לבודקה אם האמת אתה ולא זינת' ברצון. וזהו עיקר מצות סוטה דכתב רחמנ' אף באומרת טהורה אני דמשקה ומקריב מנחתה לבודקה ואמרה בשגגה ונסתפקה לא גרע מהיא אומרת טהורה כי מצות המלך היא להשקותה ולהקרי' מנחת' ותו דשפיר מתבאר הש"ס בכל סוטה דהרי כל ענין הסוטה מימר' דרחמנ' לגבי בעל דמספ"ל אם אשתו זינתה ולא משגחינן בה כלל ודיבורה מאפס ותהו נחשב ודל מהכ' ידיעתה דהיא לא מתייה לדעתה. אלא דאביי סבר דכיון דהבועל בפרט הבאת המנחה זר הוא בזה נהי דלא חשבת לידיעתה כיון דכולי האי לברר דבריה מעיקר' קא אתינ' אמנם לא מקרי חטא שאין מכיר בו אלא ה' דהאיכ' בועל. וק"ק בש"ס דאעיקר' ודקארי לה מאי קארי לה מאי פריך מסוטה אטו מנחת קנאות לכפרה קא אתייא דלותיב מינה וכן ר' אושעי' ואביי דמשנו שינויי אחרינ' ק"ק דאנן איירינן בכפרה על הס' דמכפר יה"כ ומנחה זו לאו לכפרה. ותו דלאביי נפיק חידוש' דדינ' דאם הבועל נשתטה או שמת וכיוצ' אין נוהג בה דין סוטה דמעתה אין מכיר בו אלא ה'. אחר זמן רב ראיתי למהר"א ן' שנג"י בס' דת ודין דף כ"ו ע"א שעמד בסוגית הש"ס הנז' ואסקה בצ"ע. שוב זיכני ה' ומצאתי בפי' רבינו גרשון מאור הגולה כ"י שכתב בסוגי' הנז' וז"ל ספק סוטה שאין לה שום עד שנסתרה. אמר אביי מש"ה לא מכפר דבועל מכיר שחטא עמה וסוטה מכרת לא קאמר משום דהיא הויא חתיכ' דאיסור' איכ' דאמרי אידי ואידי מכירין וחדא מינייהו נקט והלכך לא מכפ' עכ"ל:

ג **דין** כ' ודין כ"א. כתב הרב הפר"ח בנימוקיו במים חיים וז"ל סוטה שיש לה זכות ת"ת וכו' פסק כרבי וצריך טעם למה לא פסק כרבנן עכ"ד וכבר ידוע מ"ש הרמב"ם בפי' המשנה בהך מתני' וז"ל וכבר אמרתי פעמים רבות כשיש מחלקת בין החכמים בסברת אמונה אין תכליתו מעשה מן המעשים שאין אומרים הלכה כפ' עכ"ל וא"כ בענין זה לא שייך פסק הלכה אלא דניח' ליה להרמב"ם למנקט דברי רבי משום דמסתבר טעמיה דרבי ולהכי קאמר כוותיה ובפי' הרב תי"ט ז"ל ועוד כתב שם הרב תי"ט דפ"ק דסוטה דף ו' אמרו דרב ששת סבר דת"ק ורבי שוים דמתנוונה ואע"ג דרש"י פירש דבסוף פליגי דרבי סבר שהיא מתה באותה מיתה הרמב"ם ס"ל דלא פליגי כלל עכ"ד ודבריו נכונים דהא הרמב"ם פסק כרב ששת בסמוך דין כ"ג ואפשר דזה כיוון הפר"ח לרמוז סוגית פ"ק לומר דהר"מ מפרש דלא פליגי רבי ות"ק כלל כמ"ש התי"ט ומ"מ הו"ל לפרש כיון דרש"י פירש דבסוף פליגי:

עוד נראה דצדק הרמב"ם במאי דנקיט דברי רבי דהרי אמרו בש"ס פ"ד דף כ"ו אמאי דתנן אשת כהן שותה ומותרת פשיט' אמר רב הונא במתנוונה מתנונה הא בדקוה מייא

במתנונה דרך אברים מהו דתימ' הא זנויי זנאי והא דלא בדקוה מיא כי ארחייהו משום דבאונס זנאי ולגבי כהן אסיר' קמ"ל ופירש"י מתנוונה הא ודאי בדקוה מים וזונה היא אלא שתלה לה זכות ואמאי מותרת לבעלה. במתנונה דרך אברים שאינה מתנוונה במעיים ובירכיים אלא ראשה ושאר אבריה כבדי' עליה מהו דתימא הא לא זכות תלה לה דא"כ ה"ל להתנוונות דרך בדיקת המים אלא באונס זינתה לפיכך מתנוונ' שלא כדרכה ולכהן מיהא תתסר עכ"ל והרי הש"ס דנקיט דמי שתלתה לה זכות מתנונה ובדקי לה מיא כי ארחייהו ומשמע דמתנוונה תכף לשתייתה דהא קתני אשת כהן שותה ומותרת אלמא אחר שתיה קמ"ל דמותרת ומוקי לה במתנוונה וא"כ הרי דהש"ס מוקי סתמ' דתנן אשת כהן שותה ומותרת במתנוונה ואתא לאפוקי דלא נימא זכות תלתה לה א"כ מי שתלתה זכות נימוק"ה עמה נימוקת והולכ' וכדרבי וגם בסוף מתה באותה מיתה וכמ"ש דאי זכות תולה הו"ל להתנוונו' דרך בדיקת המים. והן הן דברי הרמב"ם בדין כ"א. אמטו להכי נקט הרמב"ם כדברי רבי. מאחר דסתמ' דתלמוד' נקיט כוותיה ומוקי לסתם משנה בהכי. ואי בעית אימ' דגם רבנן מודו ליה לרבי וכמ"ש הרב תי"ט. ואי בעית אימא דפליגי אפ"ה נקיט כרבי כהאי סתמא כמדובר:

אמנם איכ' למידק דמדברי הרמב"ם בשני דיני' אלו משמע דזאת האשה אשר אהני' לה קמרא דזכות ברישׁ' נפיש חילוות"ה דרך איברים כמו חלאי"ם השת' קשיא ריש"א ואברים כבדי' עליה ועד אחרן הנה צב"ה בטנה וימים שבינתים מעת אשר החלו תחלואיה עד אשר נהו"ם כריסה לה שו"ה מותרת לבעלה ואלו מהסוגי' הנז' משמע דגם אי זכות תולה ואינה מתה רק נימוקת והולכת מ"מ היא מתנוונה כי אנפחה גם הוא נאנחה וימלא קדי"ם בטנה חבלי"ם נפלו לה תחת הכר"ס האחד דהכי קאמר הש"ס במתנוונה דרך אברים מ"ד הא זנויי זנאי והאי דלא בדקוה מייא כי ארחייהו משום דבאונס זנאי ש"מ דאי זכות תולה בדקו מייא כאורחייהו. ומנ"ל להרמב"ם דכשזכות תולה יבואו לה חלאים אחרי' אלא דלבסוף מתה בצביית בטן דהכי משמע מלשונו וכ"כ מהרח"א בעץ חיים דף ע"ג ע"ב בתוך דבריו וז"ל בהיות לה זכות ת"ת והיתה האשה לאלה וחלאים קשים ובקרב עמה רמז שעדיין היא מותרת לבעלה אף שהתחילו החלאים כל זמן שלא צבתה בטנה וירכה כמ"ש הרמב"ם עכ"ל והרי מהסוגי' מוכח להפך וכמ"ש רש"י:

תו קשה לדעת הרמב"ם מה שאמרו בירושלמי פ' היה נוטל הלכה ה' וז"ל ונקה האיש מעון אינו חושש שמא תלה לה זכות יכול אף היא לא תחוש ת"ל והאשה ההיא תשא את עונה ואתיא כמ"ד דזכות תולה וא נה נכרת ע"כ וכפי דברי הרמב"ם שהאשה שתולה

לה זכות באים לה חלאים ומותרת לבעלה עד אשר צבתה בטנה אמאי אמרו בירוש' דאתיא כמ"ד דזכות תולה ואינה נכרת והלא אתיא שפיר למ"ד זכות תולה וניכרת והויא חידושא טפי דכיון דידענו דהאשה שתולה לה זכות שמתנוונה בתחילה מתנוונה דרך אברים וכל אותו זמן מותרת לבעלה עד שתלקה בצביית בטן היינו רבותא טפי דאף דעדיין לא צבתה בטנה מ"מ הא התחילו החלאים לבא ומוכח דנטמאת אלא דהזכות תולה לה וקמ"ל דמותרת לבעלה כל זמן שלא צבתה בטנה וכמ"ש הרמב"ם אלא משמע דס"ל להירוש' דלמ"ד זכות תולה וניכרת מתנוונה כי ארחה לצבות בטן ברישא ולפיכך אסורה וזה כשיטת רש"י וכפשטה דסוגיין פ' ארוסה הנזכר. אחרי כותבי חזה הוית לרבינו הגדול הרב משל"ל בפ"ב מה' סוטה דין א' אשר בתוך דבריו הביא הירושלמי הזה שהבאתי וכתב וז"ל יש לדקדק בסיום זה שסיימו בירושלמי ואתיא כמ"ד וכו' דהא למ"ד תולה וניכרת נמי אתייא שהרי הוא מותר בה אעפ"י שהתחילו החלאים לבא וע"ז אתא קרא ונקה האיש מעון ולומר דהירושלמי פליג בזה וס"ל דכל שהתחילו החלאים לבא אסור' שהרי מורה דמה דלא נבדקה הוא משום זכות ומ"ש רבינו דמותר בה הוא על פי שיטת תלמוד' דידן דאמרינן פ' ארוס' דף כ"ו במתנוונ' דרך אברים מותרת לבעל' דבר זה קשה בעיני ועוד דאם אנו אוסרים אותה מספק בשביל חלאים אחרים שלא הבטיח הכתוב בהם א"כ אף שלא באו לה חלאי' נאסור אותה מספק משום דשמ' לא הי' מנוק' מעון אשר ע"כ נ"ל דניכר ואינו ניכר דירושלמי לאו היינו מתנוונ' ואינה מתנוונ' דאיפליגו פ"ק דסוט' דף ו' אלא הכא איכא מיד דלעולם אף מי שיש לה זכות ניכרת היא שמתחיל בטנה לצבות אלא שהזכות תולה שלא תמות עוד ואיכא מ"ד דאין בטנה צבה אם יש לה זכות והיינו ניכר ואינו ניכר וכו' ע"ש. שש אנכי דמה שהעיר הרב בירושלמי אנכי העירותיהו אמנם מ"ש הרב דאומר דהירושלמי פליג אשמעתה דפ' ארוסה. והר"מ פסק כתלמודין וכו' לא זכיתי להבין דבריו דכבר כתיבנא בעניותין דההיא שמעתא דפ' ארוסה דתלמודין אתיא כירושלמי דלרבי זכות תולה וניכרת מתנונה כו ארחייהו בצ"בת עשויה בטן ברישא דהרי אמרו במתנוונה דרך אברי' מ"ד זנויי זנאי והאי דלא בדקוה מייא כי אורחייהו משום דבאונס הוה ש"מ דאף לס"ד אי לאו באונס אף אי זכות תולה מתנוונה כי ארחייהו וכמ"ש רש"י דלא תלה לה זכות דא"כ הו"ל להתנוונות דרך בדיקת המים ע"ש וכמש"ל וא"כ מאי קאמר דפליגי והר"מ פסק כתלמודא דידן הא גם בתלמודין לא אתי דלתלמודין נמי למ"ד ניכרת מתנוונה דרך בדיקה ככל אשר דברנו ומהיכא תיתי לומר דהירוש' אסר במתנוונה דרך אברים דלא מצינו בירושלמי רס דלמ"ד ניכרת אסור' לבעלה והא נמי נפקא מש"ס דילן דכל מו שזכות תולה לה מתנוונה כדרכה. גם

מ"ש ואסיק דניכר דירושלמי לאו מתנוונה וכו' הנה לשון מתנוונה דנקטי רב יוסף ורב ששת פ"ק דסוט' הוא לשון רבי דקאמר מתנוונה והולכת. וא"כ משמע דרצה לומר הרב דיש מחלוקת אחר בירוש' אם תצבה בטנה וזה דוחק גדול לחדש מחלוקת חדש דלא אשכחן אלא רבי דקאמר מתנוונה ואהא פליגי רב יוסף ורב ששת אי רבנן סברי כרבי ומהי תיתי לומר דבמהות היכר במי שתלתה לה זכות איכא פלוגת' דלרבי מתנוונה והיינו כמ"ד בירושלמי אינה ניכרת ואיכא מ"ד בירושלמי שמתחיל בטנה לצבות דמלבד דהדבר קשה לחדש פלוגתא אחריתי הנה מלשון הירושלמי פ' הי' נוטל ופ' ארוסה ופ' כשם דקאמר ואזיל בפשיטות כמ"ד תולה לה וניכרת וכו' ולא משתמיט לאתויי עיקר הך פלוגתא אלא כמי שמדבר על הידוע מוכח דהיינו פלוגתא דרבי ורבנן ותו ליכא. ואם כוונת הרב דבכונת פלוגתא דרבי ורבנן פליגי תלמודין והירושלמי דלתלמודין לרב יוסף ס"ל דרבי סבר דמתנוונה דרך אברים ורב ששת ס"ל דגם רבנן מודו לי'. והירושלמי ס"ל דלרבי ניכרת שתצבה בטנה ורבנן ס"ל דאינה ניכרת אלא מתנוונה דרך אברים ונמצאו הבבלי והירוש' פליגי בפירושה דתנאי ולענין דינא שוו בשיעוריהם דמתנוונה דרך אברים מותרת לבעלה. גם זה קשה בעיני דכיון דמהירושלמי ידעינן דלרבי דסבר ניכרת היינו בצביית בטן נימא דגם תלמודין הכי ס"ל דרב יוסף ורב ששת לא נקטי אלא לשון רבי דאמר מתנוונ' והולכת ומה שנפרש בדבריו כפי הירוש' נימא דהן הן דברי רב יוסף ור' ששת. ואי סמיך הרב על סוגית פ' ארוסה באלו אמרו שלא לסמוך דפשיטא דסוגיא הכי רהטא דאף אי תולה זכות בדקי כי אורחייהו כדפירש"י וכמו שנראה מתחי' הסוגיא ג"כ דאמר רב הונא במתנוונ' דהיינו לשון רבי ופריך עליה הא בדקוה מיא אלמא עתנוונה פשטו וסתמו כי אורחייהו ותו דלשון הר' לא מוכח הכי כאשר המעיין שופט צדק ועיין מ"ש לקמן בס"ד. הן אמת דבסוגית פ' ארוסה אפשר לפרש לדעת הרמב"ם דלמ"ד זכות תולה וניכרת לרב יוסף לרבי ולר"ש גם לרבנן זו שהזכות תולה לה איכא הכי ואיכא הכי איכא דמתנוונה וצבתה בטנה ומארכת עד שלשה שנים ואיכא דמתנוונ' שלא כדרכ' ראשה ואבריה כבדים עליה ובסוף מתה באותה מיתה והנה אם זו צבתה בטנה אף שהתחילה כל דהו לצבות בטן ומתנוונה אסור' לבעלה דליכא לספוקי בה אבל אם מתנוונה דרך אברים איכא לספוקי בה שמא זכות תלתה לה או טהור' היא ולכן מותרת נבעלה דמספק אל תאסרנה על בעלה דהא דמתנוונה לא חש"ב רפותא וז"ש בש"ס במתנוונה דרך אברים דס"ד דבאשת כהן דיש צד לומר דהגם דלא] בדקוה] משום זכות מ"מ מתנוונ' דנאנסה אסורה קמ"ל ומ"ש והאי דלא בדקוה מיא כי אורחייהו משום דבאונס זנאי ה"ק דגם לאותו צד דאנו תולים דלא תלה לה זכות כיון דלא חזינן דבדקו

כי אורחייהו ומ"ה שרינן אשת ישראל. באשת כהן יש ריעותא באותו צד נמי דשריות' דלא תלתה זכות דאכתי נימא דבאונס זנאי ואסיר' ליה. זה אפשר לפרש לדעת הרמב"ם בשמעתין אמנם אכתי קשה דמאחר דפשטא דסוגיין אתיא כירושלמי ובירושלמי הדבר ברור דלמ"ד בדקי כי ארחייהו הכי הול"ל להרמב"ם וכמו שנראה מדברי רש"י בההיא דפ' ארוסה כמדובר. הן אמת דראיתי ורש"י ז"ל פ"ק דסוטה דף ו' ע"א שכת' וז"ל זכות תולה שלא יצבה בטנה מיד אלא מתנוונ' והולכת מכחש' והולכת באותה מיתה ציבוי בטנה עכ"ל וזה הפך מה שנראה מדבריו פ' ארוסה והפך הירושלמי ודוחק לומר ולפרש בדברי רש"י פ' ארוס' שכוונתו כאשר פירשנו בעניותנו לדעת הרמב"ם כאשר יראה המעיין.

תו צריך להבין לדעת הרמב"ם שכתב דהיכא דזכות תולה עבידי דאתו מייא ברישא דלהכי ארחייהו וזו רעה חול"ה בשחפת ובקדחת וכמ"ש בפי' המשנה גם כן ולבסוף מתה בצביית בטן וירך מתוכה אתי בר נפל"י א"כ כי חזינן לה דתיכף כששתתה מי המרים חלתה היא בכל חולי ש היה היכי שרינן לה כיון דבזכות תולה כך היא המדה דכי קא מתחלה לאו מבטן קמתחלה ואפי' תימא דאיכא הכי ואיכא הכי כדאמרן בסמוך אכתי תיקשי דודאי בחלות' מורה ובא אשר איננה טהורה דהרי כתב הר"מ בסמוך דין כ"ב סוטה ששתת והיתה טהורה ה"ז מתחזקת ופניה מזהירות ואם היה בה חולי יסור וכו' וא"כ אם טהור' היא זו אז תתחזק ותתרפא כמי"ם הפני"ם באות מאירו"ת וזו הנחלאה פניה לא היו לה על שאינן זהירו"ת וחלאים רעים משמשין ובאים. וק"ו אם היא אשת כהן מדוע בושש איסור חל עד אשר נפישי נפיחי בטן וירך כי אורחייה ונראה דהדבר פשוט דהא דמתחזקת באחוור"י אפי' זהי"רי טפי ועלתה בידה הבריחים היינו דוקא כאשר זאת האשה תמימה האחת צנוע"ה ואת הכבו"דה ודבר סתר עם האיש החשוד לא איתרע בה מילתא והן סתרה כגלויה לזו יקרא טהורה ונקתה ונזרעה זרע. ואולם האיכא שוגגת ואנוסה ובא עליה דרך אברים דמיא לא בדקי להו ומותרות לבעליהם וכמ"ש הרמב"ם סוף פ"ג ע"ש ומאחר שכן בשגם בתולה לה זכות ברישא תחלה חולאים אחרים. מ"מ כל שלא התחילה לצבות בטן הגם דאית בה משום אכחושי' ולא חזינן בה כההוא סימנ' דטהור' אלא בתר איפכא מרובים כחושי"ם וחולאים אחרים לא אתחזק רעותא דאפשר דהיא שוגגת או אנוסה פו בא עליה דרך אברים דאינה נאסרת ומ"מ אינה זוכה למעלות הטהור' ותהי להפך ואשת כהן אף כי שוגגת ואנוסה אסירא ליה אכתי אפשר דבא עליה דרך אברים דאינה נאסרת לכהן וכמ"ש הרב מש"ל בסוף פרקין ומה"ט כחדא שרי"ין לבעליהן אחד ישראל ואחד כהן:

והנה לכאורה הוה איכא למידק בהא דפריך פ"ק דסוטה סוף דף ו' דמייתי ברייתא דטהורה ולא שיש לה עדים וטהורה ולא שתלתה לה זכות וכו' ור"ש נהי דוי"ו לא דריש והאיכא יש לה עדים במדינת הים לא שכיחא ופירש"י דהא דשני לעיל לר"ש מדזכות לא תלה עדים נמי לא תלו משום דאכתי לא קים ליה דרשא דהאי קרא. וק"ק דמאי פריך לעולם אימא כדמעיקרא דלר"ש מדזכות לא תלי עדים נמי לא תלי ואי קשיא לך מהאי דרשא הא על כרחך האי ברייתא לאו ר"ש דדריש וטהורה ולא שפלתה זכות וכדקאמר דריש וי"ו לא דריש ואם כן אימא דגם אהא דעדים פליג ר"ש וקרא דאמר טהורה אייתר למדרש דדוקא אם טהורה מתקיים בה ונקתה ונזרעה זרע אם היתה עקרה נפקדת או יולדת בצער יולדת בריוח אמנם אם היא אנוסה נהי דלא בדקי לה מיא מיהו לא מקיים בה ונקתה ונזרעה זרע ומאי ק"ל אר"ש ונראה דהא בורכא היא דאשכחן דריש דריש האי ונזרעה זרע דוקא להתירה לבעלה וכמ"ש במדבר רבה פ"ט דמייתי פלוגתא דר"א ור' יהושע דמר סבר אם היתה עקרה נפקדת ומ"ס יולדת בצער יולדת בריוח וכו' ותני עלה ר"ש אומר אין נותנין שכר לעבירה אלא לפי שהיתה אסור' לזרע לשעבר יכול תהא כן לעת"ל תלמוד לומר ונקתה ונזרעה זרע מותרת הוא לזרע ע"כ הרי דלר"ש ונקתה ונזרעה זרע להתירה לבעלה ומאחר שכן לא מצי למימר וטהורה היא לאפוקי אנוסה דלא בדקי לה מיא אמנם ליתא בנזרעה זרע דלדידיה דאתא קרא להתירה לבעלה אנוסה נמי שריא ומוכרח למדרש ולא שהיו לה עדים. ותו חזינן בירושלמי פ' הי' נוטל הלכה ד' תני ר' יודא אומר בשם ר"א בן מתיא וכו' שאם היתה עקרה נפקדת וכו' א"ל ר' שמעון בן לקיש א"כ ילכו כל הנשים ויתקלקלו בשביל שיפקדו ולית ליה לר"ש ונקתה ונזרעה זרע אית ליה זרע כשר לא זרע פסול ופירש הרב המפרש דאית לי' כדלקמן ריש פ' ארוסה דאלמנה לכ"ג לא שותה דנזרעה זרע כתיב זרע כשר לא זרע פסול. ונראה דהא דאמרו ז"ל רבי שמעון בן לקיש הוא ט"ס וצ"ל אמר לו ר' שמעון דריש לקיש הוה אמורא. ונמצינו דלירושלמי ר"ש דריש דנזרעה זרע אתא לאפוקי פסולות ואף לפ"ז לא מצי למדרש וטהור' היא לאפוקי אנוס'. איבר' דק"ק להא דירושלמי שאמרו דר"ש דריש ונקת' ונזרעה זרע זרע כשר לא זרע פסול דהרי בספרי ממעט לאלמנה לכ"ג מכי תשטה אשתו כמ"ש רש"י ריש דף כ"ד ומשמע דהוא סתם ספרי וכלשון במדבר רבה פ"ט ע"ש וידוע דסתם ספרי ר' שמעון ומאחר שכן הא לר"ש לדעת הירושל' מנזרעה זרע מיעט אלמנה לכ"ג ודכוותה ואמאי בעי תו מיעוט דאשתו למעוטינהו. וצופה הייתי להרב מש"ל פ"ב דסוטה דין ח' שעמד בהא דכתב הרמב"ם כל איש שבא ביאה אסורה מימיו וכו' אין המים בודקין את אשתו וכתר וז"ל אך מאי דק"ל דברי רבי מדתנן דף כ"ב ר"ש אומר אין

זכות תולה וכו' ואתה מוציא ש"ר על הטהורות וכו' ואם איתא דכל ביאה אסורה מונעת א"כ אתה מוציא לעז על הטהורות וכו' וכה"ג מקשה בגמ' בפ"ק לרב ששת וכו' וכתבו התוס' וה"ה בא עליה בעלה בדרך לא שכיח ותירוץ זה יוצדק אם אנו אומרים דדוקא עבירה זו מונעת הבדיקה שייך לומר דלא שכיח אי משום דהיו מוסרים לו ב' ת"ח ואי משום דמאיסה גביה וכו' אבל אי אמרי' דכל ביאת אסור מונעת פשיטא דזה שכיח וכו'. הן אמת די"ל דמרש"י ביבמות דף נ"ח נראה דאיכא תנא דלא דריש ונקה האיש מעון ואפשר דר"ש הכי ס"ל ומה שהקשו בגמרא לר"ש מהיו לה עדים במדינת הים הוא משום דלא מצאו תנא שיחלוק בדרשה זו דטהורה ולא שיש לה עדים עכ"ל והנה מ"ש הרב דבא עליה בדרך לא שכיח וכמ"ש התוס' אין זה סותר למ"ש הר' קודם לזה בסמוך דמאי דלא נקט תנא מי שבא ביאה אסורה אחר סתירה ה"ה דמצי למימר הכי אלא נקט כה"ג דשכיח דהא מוסרין לו ב' ת"ח ע"ש דכוונת הרב לעיל דהיינו כמ"ש בש"ס דף ז' ע"א תרי ואיהו הא תלתא לימא מסייע וכו' לא הכא ה"ט כי היכי דליתוי עליה סהדי ופרש"י דליהוו עליה סהדי אם יבא עליה יעידו עליו בב"ד הגדול ולא ישקוה וא"כ נמצא דאם בא עליה בדרך אף דלא שכיח לאפקורי ולבא עליה בפני הת"ח מ"מ אם יארע הדבר שכיח דידעו ב"ד דמסהדי עליה מנחתה נשרפת במציאות זה יותר מאם בא ביאה אסורה אחר סתירו' דליכא מאי דיסהיד עליה זה אפשר לומר בכונת הרב כמ"ש לעיל דנקט כי האי גוונא דשכיח. אמנם יש לחקור דאדרב' זו היא שקשה דכיון דאיכא סהדי מדוע לא קדמו הני רבנן לאההודי קמיה בי דינא זר מעשהו וחשובה ביא"ה זו עד שלא קדשה המנחה וכבר התוספות סוף ד' כ"ב הוו בה דכי קדוש בטעות קדוש ותירצו ע"ש ואם אפשר איזה מציאות דלא ידעו ב"ד רק אחר שקדשה והיינו דתנן מנחתה נשרפת מ"ע נמצא דהשתא הא דנשרפת בבא עליה בדרך לא שכיח מכמה צדדין אי משום דתרי מינייהו רבנן עבדי ליה נטירותא ואפקירותא כי הא לא שכיחא ואי משום דמאיס כמ"ש הרב ז"ל ואי משום דלא שכיח אף אי הי' במציאות דבא עליה בדרך דלא ליקדמו וליסהדו עליה עד שלא קדשה המנחה דהני בי תרי מקדימין ליום הכניסה ובשעת כניסתן העד עדים שבא עליה בדרך:

אדהכי והכי נראה דאפשר לומר טוב טעם למה שהשמיט הר"מ חלוקה זו דבא עליה בדרך גבי אלו שמנחותיהן נשרפות בפ"ד דן י"ד וכבר הקשו עליה הרב מש"ל בסמוך והרב בית דוד וכמ"ש בעניותין שם. ושם נאמר דהרב בית דוד כתב דאתיא כר' יהודה דאין מוסרין לו ב' ת"ח וכבר דקדקנו עליו שם דודאי אתיא כת"ק נמי דאע"ג דמוסרין לו ב' ת"ח לא נפלאת היא ואינו חסר המציאות. ותו ק"ק עליו דאשתמיטתי' דברי התוס'

הנז' שכתבו דבעלה בא עליה בדרך לא שכיח ונראין הדברים דכונת התוספת דלא שכיח היינו משום דמוסרין לו ב' ת"ח ודון מינה דהגם דלא שכיח אינו חסר המציאות כדכתיבנא דאין לומר דמ"ש התוס' דלא שכיח ה"ט כמ"ש הרב מש"ל דמאיסה גביה כמ"ש בירושלמי פרק הזורק והביאו הרשב"א שם ומצינו דהתוספות בזבחים בריש המסכת' כתבו דזנתה תחתיו תשמשנו דמ"ש שם בדפוס שלא ט"ס כדמוכח בפסקי תוס' שם ותשובת מהר"ם הביאה מרן בב"י סי' קי"ז וטעמא דמאיס' גביה כמ"ש מהר"ם שם וכ"כ הרדב"ז סי' תשמ"ו בשם התוס' דמאיסה גביה וכ"כ מהר"ם הביא דבריו הרא"ש בפסקיו ריש פ' החולץ ושלטי הגבורים סביב המרדכי שם ומהריק"ו שרש קל"ה והרדב"ז שם ומה שיש לדקדק על תשובת הרדב"ז שם כתבנו במקום אחר. וכן התוספות פ' הזורק דף ע"ט ע"ב ד"ה ב"ש הביאו הירושלמי הנזכר. חדא דמדברי התוס' פ' החולץ דף ל"ו ע"ב ד"ה ולא קתני יפריש משמע קצת דלא סברי כי הא דירושלמי דמאיסה גביה ותו דהן לו יהי דהתוס' סברי הכא כירושלמי, וכמ"ש בריש זבחים וכדאתיוהו בהזורק מ"מ הו"ל לפרש דלא שכיח משום דמאיס' גבי' ולא לסתום דלא שכיח וגם ליכא למי' דמ"ש לא שכיח היינו מטעם דאסורה עליה מדאורייתא כמ"ש התוס' לחד שינויא שם פ' החולץ. חדא דמוכח מהתוס' בסוטה דף כ"ד ע"ב בד"ה ושאר כל הנשי' דלא ס"ל כי ההוא שינוי' וכמ"ש הרב מש"ל פי"א דגירושין דין כ"ד וא"כ הא דכתבו הכא בסוטה דלא שכיח לאו היינו מה"ט. ותו דהו"ל לפרש כדאמרן. ותו דאי תימא דמ"ש התוס' דלא שכיח היינו מאיזה טעם א"כ ס"ל כהרב בית דוד דהא דבא עליה בדרך רבי יהודה היא ואי אפשר לומר כן דא"ה מאי ק"ל אר"ש מבא עליה בדרך ההיא ר' יהודה ור"ש סבר כרבנן דמוסרין לו ב' ת"ח ותו ליכא מציאות בא עליה בדרך. אלא ודאי גם לרבנן דמוסרין לו ת"ח אינו חסר המציאות רק דלא שכיח וכמדובר. ותו אשתמיטיתיה להרב בית דוד מ"ש בפסקי התוס' סוף פ"ק בא עליה בדרך אין המים בודקין ע"ש ובודאי דלמאי דקי"ל כרבנן דמוסרין לו ב' ת"ח איירי ולאו אליבא דר' יהודה דגם לרבנן אינו חסר המציאות כמדובר. ותו אשתמיטיתיה מהרב בית דוד מ"ש בש"ס דף ז' והבאתיו בסמוך הכא ה"ט כי היכי דליהוו עליה סהדי ופירש"י אם יבא עליה יעידו עליו לב"ד הגדול ולא ישקוה ומאחר שכן היכי קאמר הרב בית דוד דאתיא כר' יהודה ומ"ה השמיטה הרמב"ם ומהדר לאשכוחי טעמא דלא ליהוו מחלקת ואח"כ סתם ע"ש.

אמנם כבר כתבנו לעיל דאם אמרו התוס' דבא עליה בדרך לא שכיח יותר ויותר רחוק הא דתנן דבא עליה בדרך מנחתה נשרפת דאף אם יהי מציאות דבא עליה בדרך רבנן דשכיחי גביה תיכף מעידין עליו לב"ד ולא קרשה מנחה בכלי שרת מעיקר' ומ"ה אפשר דסבר

הרמב"ם דכאן שנה רבי גבי מנחותיהן נשרפת בא עליה בדרך אגב סירכא דלישנא דפ"ק גבי תרומה ופ' ארוסה גבי לא שותה ולא נוטלת דבהא דמנחותיהן נשרפות נפלאת היא ורחוקה הרחק מאד כמדובר ומ"ה השמיטה פ"ה דין י"ד. וריש פ"ב כתבו בלשון אחרת הרמב"ם דבעלה בעלה אחר סתיר' דהוא קרוב יותר מבא עליה בדרך אף דהתם לענין שותה ונוטלת מ"מ רחוק הדבר כיון דאיכא נטירותא גבי' ומ"ה אפקה בלישנא אחרינא. והכא פ"ד דין י"ד דמעיקרא קסבר הר"מ דלא נשנית אלא באשגרת לישן השמיטה ופ"ח מה' תרומות דין ט"ו השמיטה כי היכי דהשמיט אינך חלוקי' וסמך דכיון שכתב שם הרי זו אסורה לאכול בתרומה מפני שהוא ס' זונה עד שתשת' מי המרים אלמא כל שאינה שותה ס זונה ואסור' לאכול וכבר סיים שם וכתב וכל אשת כהן שאמר' טמאה אני הרי זו אסורה לאכול בתרומה וכתבו מרן בכ"מ ומהר"י קורקוס שם דמ"ש וכל אשת כהן היינו אפי' לא קדם לה קינוי וסתירה ואפי' שהיה מותרת לבעלה אפ"ה אסורה בתרומה וע"ש בכ"מ דקיצר מרן בזה קצת ומאחר שכן לא הוצרך הר"מ לאתויי שאר חלוקות כיון דאפי' במותר' לבעלה כהן אסורה בתרומה מכ"ש אינך דאסירי לגבייהו. וקרוב זה כתב הרב משל"ל פ"ב דסוטה דין י"ב דהרמב"ם שם בה' תרומות סמך אמ"ש בה' סוטה ואיסורי ביאה. ולכל הדברו' ק"ק על הרמב"ם שם בה' תרומות שהוא ז"ל כתב מת בעלה קודם שישקנה או שהיתה מן הנשים שאינן שותות ולא נוטלות כתוב' ה"ז אסור' וכו' דאמאי כתב ולא נוטלות כתוב' לימא שאינן שותות לחוד והי' מקצר והי' כולל כל החלוקו' כמ"ש פ"ב דסוט' דין י"ב ופח"י דאיסורי ביאה דין י"ב שאינן ראויות לשתות דזה כולל בין נוטלות כתובה בין חין נוטלות כל דלא שתיא והכי הול"ל התם בה' תרומות ודקדוק זה אינו מתישב במ"ש הרב משל"ל או במ"ש בעניותנו:

חוזרנו לענין ראשון דהנס הרב משל"ל לקמן הפליא עצה ליתובי סוגית סוטה ד' ז לסברת רב ששת כפי דעת הרמב"ם ואסיק דליכא למיתלי שמא בא ביאה אסור' דודאי אם הי' בא ביאה אסור' לא הי' משקה אותה דאם איתא שהי' בידו עון אשר חטא לא הי' משקה אותה ואחד שוגג ואחד מזיד דשכיחא לי' בשעת השקאה המים בודקין עש"ב איכו השתא נובין ונדון דהנה לדעת הרמב"ם ודאי דבהא מתרצתא הא דקשיתיה לדעת ר"ש דאתה מוציא לעז על הטהורות שיאמרו שאינן טהורות אלא דבעליהן המה באו ביאה אסורה די"ל ככל אשר כתב הרב לדעת רב ששת אמנם לדעת התוס' שכתבו אליבא דריש דבא עליה בדרך לא שכיחא משמע דלא קיימי כשיטת המש"ל דאי ס"ל דאין לחוש לביא' אסור' דודאי קודם השקא' חכמים אומרים הוי יודע שאם באת ביאה אסורה מימיך וכיוצא אין המים בודקין ובודאי אם נמצא בידו עון אשר חטא לא הי' משקה וכו' כמ"ש

הרב למה להו להתוס' לומר דבא עליה בדרך לא שכיחא והלא אף כי שכיח' בי דינא היו מודיעים אותו הלא מראש דכל כי הא וכיוצא בו אי השתכחת בי' אינו יפה לבדיק"ה. גם מ"ש הרב מש"ל מקדמי אריש לדעת הר"מ דר"ש לא ס"ל האי דרשה דונקה האיש וכו' אין הפה יכולה לדבר בעד התוס' דהא כתבו דבא עליה בדרך לא שכיחא וא"כ הרי סבר ר"ש הך דרשא. ותו דהתוס' ביבמות נ"ח ע"ב הקשו לחד לישנא דרש"י וכתבו דליכא מאן דפליג אהא. ואין לומר דהתוס' סברי דהנקיון הוא שלא בא עליה משקינ' לה ונסתרה וכסברא שהביא הרמב"ן בפירושו והביאו הרב מש"ל ופליגי אהר"מ שהרי הך סברא תמוה דדברי הרמב"ם הם תלמוד ערוך בסוטה דף מ"ז דקאמר הש"ס בפירושא דברייתא וכי תימא עון דידי' אין דבניה ודבנתיה לא וכו' וכמו שהכריע הרמב"ן ותו דהתוספת עצמם בשבועות דף ה' ע"א כתבו בהדיא דאפי' אינו מוחה אעון בניו ובנותיו אין המים בודקין וכן כתוב בפסקי התוס' סוף פ"ק דסוט' כמש"ל. ואפשר דהתוס' ס"ל דר"ש דריש ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוסה וכו' מיהו סבר ר"ש דבזמן שהוא מנוק' שלא בא עליה אחר שנסתרה ומלתא כדנא כמוה נק"ה המים בודקין את אשתו בשגם הוא בצ"ר מלי כריסיה ונ"י בושיה כל שלא חטא באשתו אמרו האיש מנוקה. ובהא ניחא דסתם ספרי דהוא ר"ש מעיט לאלמנה לכ"ג ודכוותה מכי תשטה אשתו בראוי' לאישות הכתוב מדבר. ולדעת הירושלמי ר"ש דריש ונזרעה זרע למעוטינהו זרע כשר ולא זרע פסול וכמו שכתבנו ואי ס"ד דסבר ר"ש כדאמרינן בסוטה דף מ"ז דכל עון וכל חטאת דידיה ודבניה מעכבין אמאי אצטריכו הני קראי כי תשטה אשתו לספרי ונזרעה זרע לירושלמי לדעת ר"ש אלא משמע דס"ל דונקה האיש אבא עליה אחר שנסתרה קפיד קרא ותו לא. אמטול הכין לא קשיא להו לתוספות אליבא דר"ש אלא מבא עליה בדרך דסברי דהאי דבא עליה בדרך אתיא ככ"ע וליכא מאן דפליג וכמ"ש ביבמות כנז' ובהא אנחת לן חדא דהוה איכא למידק לדעת הרמב"ם נמי דאיהו סבר דאלמנה לכ"ג ודכוותא אימעוט מונקה האיש מעון וכמ"ש בפי' המשנה ובחיבורו והרי הספרי מיעטינהו מכי תשטה אשתו והירושלמי מנזרעה זרע זרע כשר לא זרע פסול וכדאמרו בירושלמי ריש פ' ארוסה תמן תנינן איילונית וזקנה וכו' שנאמר ונקתה ונזרעה זרע וכו' דהתיבון הרי אלמנה לכ"ג וכו' זרע כשר לא זרע פסול אמר רבי יוסי בר רבי בון כלום המים באים אלא להתירה לביתה וזו כיון שאסור' אומר לו הוציא ולדעת הר"מ אמאי איצטריכו הני מיעוטי למעט אלמנה לכ"ג ודכוותא ור' יוסי בר ר' בון אמאי אצטריכא לי' ללומדה מסברא כלום המים באים וכו' והלא אית לן קרא ונקה האיש מעון. וחזינא לגאון הרב מש"ל דהקש' על רש"י שפירש טעמא דאלמנה לכ"ג מכי תשטה אשתו ושקיל וטרי בה

ומעיקרא סבר דרש"י פליג על הרמב"ם דלא קפיד קרא אלא אבא עליה אחר שנסתרה ותו לא והיינו דפירש הכי בכמה דוכתי הך דרשה דמנוקה מעון בבא עליה אחר הסתיר' והדר קשיתיה דרש"י פירש כהרמב"ם בסוטה דף מ"ז ע"ב ואסיק לרש"י בקשיא. ובפ' נערה פ"ה דין ה' ד"ה עוד ראיתי ובה' סוטה פ"ב דין יוד ד"ה ודע דלסברת רש"י. תפס הרב בדעת רש"י דפליג אהר"מ ואזיל בתר רובא דלשונות רש"י ע"ש.. וק"ק דבכל זאת לא העיר דלהרמב"ם תיקשי לי' הספרי דאמאי אצטריך כי תשטה אשתו וכן נמי תיקשי לי' מהירושלמי כמדובר. ומ"ש מרן בדין זה ליישב השגת הראב"ד דקרא תרי טעמי יהיב למעט ארוסה כבר הרב מש"ל תמה על דבריו דוכי כתב רחמנא קרא יתירה ללא צורך. והיינו כקושיין דאמאי אצטריך אשתו לאלמנה לכ"ג וגם מאי דתמה הרב מש"ל על מרן דכפי דבריו מאי פריך בגמרא מההיא דרב אחא אימא דקרא תרי טעמי יהיב שייכא במאי דקמן ועדיפא מינה דמאי פריך בירוש' התיבון והרי אלמנה לכ"ג ומאי פריך התם אית לן ונקה האיש מעון. ונראה דהרב מש"ל מאי דלא קשיא לי' אלא על רש"י ולא הקשה על הרמב"ם מהספרי ה"ט דאזיל לשיטתיה דאיכא מאן דפליג אדרשת ונקה האיש מעון וכמו שיישב בזה סברת ר"ש אליב' דהרמב"ם כמש"ל. אמנם הירושלמי קשיא דפריך מ"ט דאלמנ' לכ"ג והרי משנתנו אית לה לדרשת ונקה האיש מעון דתני תנא כמה זימני בא עליה בדרך ואפי' ר' יהודה לא פליג אלא אמוסרין לו ב' ת"ח ומקו' הירושלמי משמע דפריך בפשיטות מאלמנה לכ"ג אליבא דכ"ע:

שוב ראיתי להרב המפרש ירושלמי פ"ט דסוטה הלכה ט' בתוספותיו שעמד על השגת הראב"ד ודברי מרן ואחר שהקש' על פירוש מרן בהשגת הראב"ד כתב וז"ל אבל עיקר כונת הראב"ד דקאמר התם בריש פרקין דאלמנ' לכ"ג וכל חייבי לאוין אינן שותות כדדריש בספרי מאשתו הראוי' לאשתו דוקא וכן הכא לעיל פ"ד הלכה ו' מונקתה ונזרעה זרע כשר ולמה לי קרא תיפוק לי דאינו מנוקה מעון ועל סוף דברי הרמב"ם קאי השגתו דכתב לפיכך וכו' והנרא' לישב דשפיר אצטריכו הני סראי לחייבי לאוין דמשכחת לה דמנוקה מעון הוא וכגוונא דמפרק בריש ארוסה שם משכחת לה וכו' ואצטריך קרא ע"ש והוא למאי דמסיק בבבלי יבמות דף כ' דכל חייבי לאוין מותרות להתייבם מן התורה וכן אלמנה מן האירוסין לכ"ג דעשה דיבמה יבא עליה דוחה ל"ת אלא דמדרבנן גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה וכו' וא"כ שפיר משכחת לי' דמנוק' מעון מן התור' הוא היכא דעבר על ד"ס ובא עליה ביאה ראשונ' והילכך אצטריכו הני קראי דאפ"ה אינן שותות דאינו ראוי לקיימן וכו' ע"ש ומ"ש בפי' השגת הראב"ד אינו מחוור חדא דלדידי' הראב"ד הש"ג ישי"ג ממשנתנו דתנן אלמנ' לכ"ג וכו' דהני דרשות

דספרי וירושלמי מאשתו ונזרעה זרע לא הוזכרו בתלמודין ואי פריך ממשנתינו דמאי אירי' נשא אשה באיסור אפילו עבר עבירה אחת בימיו אין המים בודקין הא הו"ל להרב הנז' לפרש בהשגת הראב"ד ולא לפרש דהשגת הראב"ד היא דלמה לי קרא ת"ל דאינו מנוקה מעון כמ"ש. ותו דזה אינו השגה דאיכא למימר דתנא נקט האי משום סיפא דתנן ולא נוטלות כתובה לא כן בעבר עביר' דנוטלת כתובה וכדתנן ריש פ' ארוסה דבא עליה בדרך נוטלת כתוב' וכמו שביאר כל זה הרב מש"ל. ותו דהרי הראב"ד קאמר האי דלא כהלכתא משמעת' דריש ארוס' וכפ"ז לא קשי' לי' משמעת' דריש ארוסה אלא ממשנתינו דריש ארוסה. ומה"ט נמי לא נכון לומר דהשגתו היא כמ"ש דאמאי אצטריך קרא והאי תיפוק לי שאינו מנוקה מעון דהרי הני קראי לא הוזכרו בתלמודין בריש ארוסה אלא בירושלמי וספרי ומהראב"ד מוכח דהשגתו היא מסוגית בבלי ריש פ' ארוס'. והא איכא למידק נמי על מה שפירש הרב מש"ל דהשגת הראב"ד היא ממעוברת חברו מפלוגתא דר' מאיר ורבנן עש"ב דהא נמי מתניתין היא ושם נאמר במשנתנו פלוגת' דר"מ ורבנן ומאי שמעתא דקאמר הראב"ד. ותו ק"ק על הרב המפרש הנז' דכתב לפי פירושו דעל סוף דברי הרמב"ם קאי השגתו דכתב לפיכך וכו' ואמאי אצטריך לדחוקי נפשי' בהא נמי ולסלק השגת הראב"ד מדין ח' ולהניחה בדין ט' והלא לפי דבריו השגה גדול' היא על דין ח' דכפי פירושו לדעת הראב"ד אף אם בא ביאה אסור' כל שלא בא על זו אחר סתירה מים בודקין את אשתו מדאצטריך קרא לאלמנ' וכו' ונמצ' דפליג על הדין ופוסק להפך הרמב"ם ואי השגתו קאי על לפיכך בטעמא לחוד הוה משיג דגם הוא מורה דאה היתה אשתו מחייבי לאוין או עשה ואפי' שנייה וקנא לה ונסתרה אינה שותה וכו' אלא דהרמב"ם מייתי לה מקרא ונקה האיש מעון ולהראב"ד נפקא מקרא דספרי או דירוש' ומשמעות דורשין איכא בינייהו בדין ט' אמנם בדין ח' פליג עליה בדינא וכמדובר. וגם מ"ש הר"מ בדין ט' שנייה מוכרח דמודה הראב"ד בו דהא תנן במשנתנו חלוצה דהוי דרבנן וכמ"ש הרב מש"ל דמהכא יליף לה הרמב"ם וגם תנן מעוברת חברו ומנקת חבירו דהוי איסורא דרבנן ואף לרבנן דפליגי אר"מ היינו משום דיכול להפרישה ולהחזירה ואמנם אי אינו יכול להחזירה גם רבנן מודו כיון דבעמוד והוציא קאי וה"ה לשנייה וכמ"ש הפר"ח בנימוקיו דמהכא יליף הרמב"ם ע"ש. ותו ק"ק לפי פירוש הרב המפרש הנזכר דמאי ק"ל על הרמב"ם הלא דברי הרמב"ם הם תלמוד ערוך בסוטה דף מ"ז דעון דידיה ודבניה ובנתיה מעכבי המים לבדוק כמו שנאמר ותיקשי להך סוגיא קושיתו ואיך כתב על דין הר"מ הא דלא כהלכתא והלכה כמותו מכרזת שם. ומה שישב הרב הנז' לדעת הרמב"ם דאצטריך קרא בהני להיכא דמנוקה מעון מן התור' בביאה ראשונה וכו'

הוא ישוב נכון. אמנם אכתי לא איפרק לשון הירושלמי ריש פ' ארוסה הנז' דקאמר התיבון הרי אלמנה לכ"ג הרי ראויה להזריע ואצטריך לאתויי קרא דזרע כשר משמע ור' יוסי בר' בון יליף לה מסברא ומוכח דפריך על אלמנ' לכ"ג פשוטה ואינך דכוותא דאטו במתני' תנן אלמנ' מן האירוסין שהיא יבמה לכ"ג ואינך יבמו' מחייבי לאוין דלהכי הוא דבעי' קרא אחרינא דחייבי לאוין מבלי שהם יבמות מונקה האיש מעון נפקי ומאי פריך ולומר דפריך דמתני' נסתמא קתני וחייבי לאוין יבמות בכלל ואהא דוקא פריך הא מפיק ודחיק ואתי מרחוק ועוד יש להרגיש דכגון דא צריכה רבה והו"ל לתלמודין לאותובי ולפרוקי כי היכי דמותיב ומפרק ארוסה ושומרת יבם:

אמנם לפי דרכנו שכתבנו לעיל אפשר לומר דס"ל להרמב"ם דהא פלוגתא דתנאי היא בדרשת ונקה האיש מעון דאיכא מאן דדריש בזמן שהאיש מנוקה מעון שלא בא עליה אחר שנסתר' אבל אם הוא עבר איזה עבירה בין בשוגג בין במזיד עם אחרו' המים בודקין אשתו זאת ובאשתו אערו מנוקה מעון, ואיכא מאן דדריש בזמן שהאיש מנוקה מעון בין בזו בין באחרת שלא בא ביאה אסורה כל ימיו. ובריית' דספרי דמעיט פסולות מכי תשטה אשתו והירושל' דמעטינהו מנזרעה זרע סברי לה דמנוקה מעון באשתו בעינן ותו לא. אמטו להכי אצטריכא קרא לנשים פסולות. והגם דבירושלמי פ"ט הלכה ט' אמתני' דמשרבו המנאפין וכו' אמרו דכתיב כי הם עם הזונות יפרדו וכתיב והיתה האשה לאלה בקרב עמה בזמן שעמה שלום לא בזמן שעמה פרוצים ונקה האיש מעון אימתי האשה נושאה את עונה בזמן שהאיש נקי מעון. ופשיטא דהך סוגיא דירוש' משמע דדריש ונקה האיש מעון זנות בין בזו בין באחרת. איכא למימר דלעולם דהירושלמי סובר ונקה האיש מעון אשתו זאת דוקא ואיידי דעסיק בהא דמשרבו המנאפין פסקו המים וכו' נקט להך דרשה והא כדאיתא והא כדאית' דבהיות הדור נסא וצדיק אם הוא לא בא עליה אחר שנסתר' מנוקה מעון קרינן ביה בשגם הוא כבד עון מביאות אסורות. אמנם אם אין הדור צדיק והוא לדורו דומה יפה כי אם בזאת נכשל ואתי' עלה בתר דאסתתר אין המים בודקין את אשתו. אמנם ס"ל להרמב"ם דתלמודא דידן סבר לה דדרשת מנוקה מעון היא כוללת בין בזו בין באחרת וכמפורש בבריית' דדף מ"ז ע"ב דעון דידיה ודבניה ובנתיה מעכבי כנז'. והיינו דתלמודין בריש פ' ארוס' לא קא יליף לפסולות מתשטה אשתו כספרי ולא מנזרעה או מסברא כירושלמי משום דגמרין סבר לה דמנוקה מעון האי עון הוא אסור כולל בין מזו בין מאחרת ופסק כתלמודין דנשים פסולות אימעוט מונקה האיש מעון ואם בא ביאה אסורה מימיו אין המים בודקין את אשתו

ובהכי ניחא מה שהקשה הרב מש"ל על רש"י דיהיב טעמא לנשים פסולות מכי תשטה אשתו והוא דאפשר לומר דסבר רש"י דפלוגתא דתנאי הוא כדאמרן ונא עוד אלא ס"ל לרש"י דתרי בריתות נינהו דקא דרשי ונקה האיש מעון ובהא פליגי והן חדא ברייתא דמייתי לה פ' כשם ויבמות וקידושין ושבועות דתניא בזמן וכו' אין המים בודקין את אשתו ותו לא ואידך היא הברייתא דמייתי בסוטה דף מ"ז דמסיים בה ואומר לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה וכו' והברייתא דמייתי בהנך דוכתי ס"ל דמנוקה מעון באשתו בעינן דלא ליתי עלה בתר דאסתתר. והברייתא דדף מ"ז דמסיים בה ואומר וכו' ס"ל דמנוקה מעון בין מזו בין מאחר' בעינן וכדמפרש לה הש"ס וכי תימה עון דידיה אין וכו' וסבר רש"י דתרי בריתות נינהו כיון דחזינן דבכמה דוכתי מייתי לה ובשום חד מהנך דוכתי לא מייתי לה בהאי סיומא דדף מ"ז ודרך הש"ס הוא להביא הברייתא בשלימות ואף דלא אצטריך למאי דמסיק אלא דבר א' מדברי' כידוע והשת' דחזינן דבכל דוכתא דמייתי לה לא מייתי לה בשלימות אלא בדף מ"ז שמעת מינה דתרי הוו ופליגי בהך פלוגת'. וכיוצא בזה כתבו ז"ל בכמה דוכתי ולעת כזאת אתיא זכירה ממ"ש הראב"ד הביאו בחי' הריטב"א ובש"מ מציעא על דף ק"ד גבי ר"י הי' דורש לשון הדיוט וכו' ע"ש והשתא ניחא דרש"י בכל הנך דוכתי בארבע' מצינא דפי' מנוקה מעון שלא בא עליה משנאסר' עליו. ובדף מ"ז פירש מעון ניאוף באשה האסור' לו בין מזו בין מאחרת ולא אשתמיט לפרש הכי בשום דוכת' מהנך אלא הכא בדף מ"ז. והי' טעמו דס"ל דתרי בריתות נינהו ופליגי בהא כמדובר ופירש בכל א' פירוש הראוי לו ובריית' דספרי דכי תשטה אשתו אתיא כמ"ד דמנוק' מעון באשתו זאת. והכי נקיט איהו לאמת כיון דתלמוד' מייתי להך ברייתא דאתיא כספרי תדיר. וגם תנא דמתניתין הכי סבר דבמותב תלתא פ"ק ופ' הי' נוטל ופ' ארוסה תנן ושבעל' בא עליה בדרך ש"מ הא הוא דבעי' שיהי' מנוקה מעון ולא מזולתו. ומ"ה פי' במשנתנו דנשים פסולות ה"ט דכי תשטה אשתו כתיב אשה הראויה לו דאתיא כמ"ד דלא בעינן מנוקה מעון אלא מזאת האשה וכדתנן ושבא עליה בדרך ומה גם דהכי רהטא סוגי' דרב ששת בדף ו' שטרח לישבה הרב מש"ל לדעת הרמב"ם בכמה אוקמתות דב"ד אומרים לו הוי יודע וכו' וכל זה דוחק ומה גם דפי אלו נאמרין דף ל"ב שם תניא מה אומרים לה כדי שלא להוצי' לעז על מי המרי' במה נטמאת בשוגג או במזיד וכו' ולא אשכחן שום דוכת' דאומרים לבעל כזאת וכזאת. ובא עליה בדרך לא שכיח שיבא ולא ידעו רבנן דשכיחי גביה. וכל זה הכריחו לרש"י לומר דתרי בריתות נינהו ופליגי בהכי ונקטינן דלא בעינן מנוקה מעון אלא מאשתו זאת. אלא דבדף מ"ז פירש הברייתי' ההיא דהכי סבר לה תנא דבריית' ההיא וכדמפרש לה תלמוד':

וארו חזה הוית אור כי יהל אור תורה שלימ' ועיני ראו או"ר גדו"ל למהר"י זאבי זלה"ה בלימוד ק"ע ארוכ"ה לו עלתה לאסבורי ניהלן דעת הרמב"ם והשגת הראב"ד ולהתבסם מתורתו הוה באתי ללקט אורו"ת וז"ל והנה כפי האמור ק"ל דכוות' בסיפ' דמתניתין דקתני אלמנה לכ"ג ומפיק לה בספרי וכו' ומדסתמ' דתלמוד לא ק"ל הכי משמע שפיר דקרא ונקה סתם וכו' אתא קרא דכי תשטה וכו' לגלויי אקרא דונקה דנ"ד עון א"א אלא כל עון דבעמוד והוצא וכו' מינה דהבא על ארוסתו אי לאו גזרת הכתוב הזה שתיה אפי' אחר הגזרה וכו' וה"ט דהראב"ד. אמנם הרמב"ם וכו' דלית ליה למ"ד האי דרשא דספרי וכו' מכח רישא דמתני' דקתני ארוסה ושומרת יבם וכו' דגלי לן קרא דכל שבא עליה בדרך הפקר מעכב' מלשתות דאין כאן נקיון כפים וכו' באופן דקרא דתחת אישה בא לגלויי אקרא דונקה דל"ד עון א"א או עמוד והוצא אלא אפי' שמץ דבר וכו' ובהכי ניחא לי דברי הרמב"ם וכו' כך הי"ל כל איש שבא ביאה אסור' מימיו אין המים בודקין את אשתו שנאמר ונקה לפיכך אם היתה אשתו אסורה עניו מחייבי לאוין וכו' אפי' שניה אפי' בא על ארוסתו בבית חמיו וכו' והי' זה סדר נכון אמנם אחר שכתב ואפי' בא על ארוסתו אין מקום עוד לומר לפיכך אמנם וכו' ועוד דקדק הרמב"ם גבי ארוס שבא וכו' אין בודקין את אשתו דלא קאמר אינה שותה כדקאמר בכל הפרק לחזק הענין כי ארוס שבא על ארוסתו דבר ה' בבירו' הוא דאינו פוקד אותה וכו' ע ששבאור' וברוחב. והנה הני תרי דוקיי דדייק הרב בלשון הרמב"ם דהול"ל אפי שניה אפי בא על ארוסתו ומאי לפיכך ומאי אין בודקין את אשתו אינה שותה הול"ל ומכחם ישב ודרש לשון הרמב"ם והנך רואה. אנא זעיר נא ידענ' מאי קשיא ליה להרב ז"ל דדברי הרמב"ם לפי פשטן דק"ו כחדא והשביע בצחצחות בארש נכוחות דהנה לפנינו הא למגמר שני חלקים מקרא דונקה שתים כהלכתן יסבו בלכתן על קוטב אחד. האחד כאשר זאת האשה דסטת דא מבעל' זיווגם עולה יפה על פי התור' והיא אשה ההוגנת אלא דעיל' השתכחת בה השת' ועדיה בצד בסת"ר אהל"ו ואתי למבדק' כתב רחמנ' ונקה דאי גברא חזי ומימיו לא בא ביאה אסור' בנשי דעלמ' המים בודקין את אשתו זאת וכי יצר זונה הטעהו וכשל בביא' אסור' מימיו עם אחרת לא בדקי לה מיא. והשני כאשר הא גברא לא הוה בידי' שום ביאה אסור' עם אחרת ואולם אשה זו מחייבי לאוין ועשה דקשה לזווגם כפי התור' אם קנא לה ונסתר' אינה שותה. וס"ל להרמב"ם דהני בי תרי טעם א' להם דבא ביאה אסור' ובכל שני חלקים אפי' אסור' דרבנן מעכב. וגם הרמב"ם נקט להו בשני חלקים ותחיל' כתב כל איש שבא ביאה אסור' מימיו אין המים בודקין את אשתו וכונתו על חלק ראשון דזיווג איש ואשה הללו עולה יפה בדין רק האיש בא ביאה אסור' עם נשי דמלמ' אין

המים בודקין את אשתו והוא לשון צח דבשלמ' נשים פסולות או שאינ ראויות לשתות שייך לומר אינה שותה דבי דינא ידעי דאינה אשה הוגנת אי משום פסול' אי משום דאינה ראויה לשתות מפני סיב"ה ואינה שותה. האמנם כאשר זאת האש' זיווגה כדין ואין דבר מעכבה שתיה היתה נקראת והשתי' כדת לפי שאם הבעל זה שנים בא ביאה אסור' עם אשה דעלמ' במדינ' הים לא ידע אנוש בלתי לה' לבדו הוא היודע ואין המים בודקין את אשתו אף דבי דינא לא ידעי ביה ובתום לבבם למרא' עיניהם השקוה ושפיר נקט הרמב"ם בחלק זה אין המים בודקין את אשתו. וביא"ר עליה דלא מיבעי' אם בא ביאה אסור' מן התור' אלא אפי' בא על ארוסתו בבית חמיו והיא ארוס' אחרת לא זאת שקנא לה אפ"ה אין המים בודקין את אשתו זאת מאחר שבא על ארוסתו אחרת בבית חמיו וגם אם נעלם דבר מעיני הב"ד והשקוה אין המים בודקין את אשתו ועתה נשלם חלק זה. ואח"ך כתב הרמב"ם החלק האחר דס"ל דמטעם זה נגעו בה וכתב לפיכך אם היתה אשתו אסור' וכו' אפי' שניה אינה שותה דייקא דבי דינא ידעי דאשתו אסור' עליו ואין משקין אותה וטעמ' דיש בו עון וכמ"ש בפי' המשנ' בטעם משנתנו דתנן אלמנ' וכו' ונמצ' דבאו דבריו מדוקדקים הרבה דדין ונקה הוא ברייתי' ומפורש בסוט' דף מ"ז דבכל עון דידי' קפיד קרא והוא בדעתו דעת עליון סבר שזהו טעם נשים הפסולות ולכן כתב דין ונקה בריש' וכתב לפיכך וכו' להשמיענו טעמ' דנשים פסולות כמ"ש בפי' המ'. וק"ק על הרב שפי' דלהכי נקט גבי ארוסתו אין בודקין מה שלא נקט בכל הפרק לומר כי דבר ה' הוא וכו' שהרי סמוך ונרא' בדין זה נקט אם בה ביאה אסור' אין המים בודקין את אשתו. וכל מה שכתבתי בעיני דברים פשוטים מאד אלא לפי שראיתי להרב ז"ל שכתב דמבלעדי פירושו אין ישוב כלל לסדר הרמב"ם זאת היתה לי להאריך בזה והן עתה אבא העי"ר במ"ש הרב זיל בכונת השגת הראב"ד דקרא דכי תשטה אשתו אורויי הוא דקא מורה דקרא דונקה לאו דוקא עון א"א אלא כל עון דבעמוד והוצא וכו' דכפ"ז מנ"ל דאם בא הוא ביאה אסורה שאינה אשת איש באשה אחרת ואשתו זאת הסוט' ראויה לו לא בדקי לה מיא דהא ונקה לא משמע אלא אשת אים וכי תשטה לא משמע אלא באשתו סוטה דבעמוד והוצא. ומדברי הרב משמע דלא פליג הראב"ד אלא בבא על ארוסתו. ותו דאין צורך כפ"ז לומר דכי תשטה אשתו הרי זה גול"ה אקרא דונקה ומי נתן את של זה בזה וכל א' נדרש לעצמו דהני נשי פסולות אימעיטו מכי תשטה ואם הוא בא על א"א בעלמ' אימעוט מונקה ואין זה דרך לומר בכה"ג דחד קרא מגלה אחברי' כיון דלא נוסף לנו ביאור בקרא דונק' מכח כי תשטה דאי משום נשים פסולות מכי תשט' נפקי. ותו דהרב ז"ל בא לישב מה שהקש' מהר"י הכהן בלימוד קס"ט וק"ע אהראב"ד דמאי

פריך משמעתא דריש ארוס' הא אצטריך קרא לדאוריית' דעד לא אתו רבנן וגזור הוה שתיה ובהאי שיטת' דהראב"ד שפי' הרב אכתי אין ראיה לדעתו ותיובת' לדעת הרמב"ם משמעת' דריש ארוס' ואם השגתו מדאצטריך כי תשטה דש"מ דאי לאו כי תשטה קרא דונק' בא"א והשת' כי תשט' גילה דכל האסור' עליו אינה שותה ומינה דארוסתו דראוי לקיימ' אינה בכלל. הנה השגה זו וכל תוקף ועוצם שטה זו מדאצטריך קרא דכי תשט' והאי ליתיה במתניתין ושמעת' דריש ארוס' כי אם בריית' דספרי דלעניין דארוסתו בבית חמיו אם בא עלי' שראוי לקיימ' זה דבר פשוט ומאחר שכן לא הו"ל להראב"ד לומר הא דלא כהלכת' משמעת' דריש ארוס' אלא הול"ל מהספרי:

ולשיטת הרמב"ם שכתב הרב ז"ל הנה שפתי לא אכלא נהלך ברג"ש איזה הערו' על דבריו איידי דחביב' לן שמעתי' דרב. הנה הרב ז"ל כתב דהרמב"ם דקדק במשנתנו דקתני בארוס' שנא' ובאלמנ' ואינך לא קתני שנאמר ולע"א דהש"ס לא פירש דנפק' מכי תשטה ומכח זה ס"ל דמשנתנו והש"ס לא סבר כהספרי וק"ק דאטו לדידי' מי ניחא אמאי תנא דמתני' לא אמר שנאמר ונקה ותו הש"ס אמאי לא פירש' ומ"ש דס"ל להרמב"ם דלא אימעיט אלא מקרא דונק' וכו' ואע"ג דאיכ' למידחי ולומר דבא"א אייריי ס"ל להר"מ דליכ' למדחי הכי מכח רישא ארוס' וכו' וסבר דתנא דמתני' נקט ארוס' וכו' ואח"ך אלמנ' לכ"ג וכו' להיות דקרא דארוס' הוא המלמד אקרא דונק' דלא אייריי בא"א וכו' עש"ב. ק"ק דאי כל הכרח הר"מ לשיט' זו הוא מכח דין ארוס' וכאוקמת' דקמי וכו' אמאי בפי' המשנ' לא השמיענו כזאת והלא לפי דברי הרב בחיבור דקדק מאד ושינה הסדר וכו' להשמיענו זה כי זהו יסוד מוסד לסברתו וזהו שאמר לפיכך וכו' ומאחר שכן טפי הו"ל לפרש בפירוש המשנ' זו כמו לשיטתו מהך דארוס' שכן דרכו לפרש בפי' המשנ' כל דין טעמו וממשו ולחוקרו ולדורשו. ובחיבורו דרכו לסתום ורובא דרוב:

כותב הדין בלי ראיות ואלו הכא דכולי האי דייק בחבורו לשיטת הרב הו"ל לפרשה בפי' המשנ' והיתה לבא"ר, ותו קשה דמבין ריסי עיני הרב ז"ל שכתב דאיכ' למידחי דוק' בא"א אלא סבר הרמב"ם דליכ' למידחי מכח רישא וכו' נראה דאשתמיטתיה סוגית סוטה דף מ"ז דבברייתא והש"ס מפורש יוצא דאפי' עון דפנוי' ועון דבניה וכו' ולא הי' צריך הרמב"ם להכריח דונקה לאו באשת איש מכח רישא דתלמוד ערוך הוא. ונראין הדברים דעלה סמוך הרמבים שכן אתה מוצא בפי' המשנה פ' עגלה ערופה במשנת משרבו המנאפין וכו' דאייתי התם הא דונק' וכו' בזמן וכו' ע"ש. ותו יש להרגיש על הרב במ"ש דהיינו דנקט במשנתנו ארוסה ושומרת יבם ברישא ובתר כן תני אלמנה וכו' אף דהן חמורות וכו' להיות דקרא דארוס' ושומרת יבם הוא המלמד ע"פ ונקה דלא אייריי

בא"א. דאי הכי דכל עצמו של התנא להכי נחית. הו"ל לומר בנשים הפסולות שנאמר ונקה וכו' ואז הי' לימודינו עולה יפה אבל השתא סתם לן תנא ונעלם כונתו.

ואשר אני בעניותי אחזה לישב השגת הראב"ד למאי דהקשו עלה הרב מש"ל ומהר"י הכהן והרב המפרש ירוש' פ"ט דסוט' דהרי ארוס' מד"ס וקרא אתא לדאורייתא ומתני' נקיט עיקר קרא אף דלבתר דגזור אימעוט מונק' עיקר קרא נקט דאינה שותה אף מקמי דגזור ע"ש הלא זה הדבר דודאי כונת הראב"ד לשמעתא דריש ארוסה דאוקמה רמי דאצטריך קרא לבא על ארוסתו וכו' ולא באשר חשבו הרב מש"ל ודעמיה. אמנם אפשר דסגנון ראיתו כך היא דכיון דמהך שמעתא ידעינן דהא דארוסה דאימעוט' היינו בבא עניה בבית אביה ס"ל להראב"ד דנהי דכל כי האי גוונא דמקמי דגזור רבנן הרי היא ככל הנשים אצטריך קרא למעוטא וגם דלבתר דגזור מכח גזרתם אימעיטא אין קפידא במאי דתנא יליף לה מקרא דאעיקרא קאי וכמ"ש מהר"י הכהן. אמנם הכא דטעמא דנשים פסולות מקרא דונקה וכמ"ש הרמב"ם דבהא גם הראב"ד אזיל ומודה אי אמרת במי שבא ביאת אסור בנשי דעלמא אפי' ביאה האסורה מדרבנן אינו מנוקה קרינן ביה וכדעת הרמב"ם הו"ל לתנא למנקט ארוסה בהדי נשים פסולות ולא לימא שנאמר דמדאצטריך קרא לארוסה דידענו זה מהברייתא מוכרח דאיירי בבא עליה בבית אביה וכדרמי והי' משמיענו חידוש גדול דאף בביאה אסורה דרבנן בנשי דעלמא אינו מנוקה מעון וכדעת הר"מ. והשתא דהקדים התנא ארוס' ונקט שנאמר וכו' ולבסוף תני נשים פסולות הורה לנו דמי שבא ביאה אסורה דרבנן באשה אחרת כל שאשתו ראוי לקיימ' מנוקה קרינן בי' ואמטו להכי אקדמא וקאמר שנאמר וכו' אף כי על הרוב תנא נא מייתי קרא ומה גם אי הא הוה בכלל ונקה לא הו"ל למנקט קרא דהתנא אין דרכו לפרש בכל דין שנאמר וכ"ש מקראות שאין להם הכרח כגון זו אמנם הכא בחכמה יסד אר"ש תנא דוקנא ונקט שנאמר שלא כדרכו ברוב המקומות לאשמועי' דביאה אסור' מדרבנן באחרת לא מעכבה מלשתות. וכפ"ז סבר הראב"ד דאפי' אם בא על השניה שאינה אשתו אין המים בודקין אשתו זאת וכפי הצד האחר שצידד הרב מש"ל ע"ש:

איכו השתא נתנה ראש ונשוב' למאי דהוינן בה מראש מקדם בהך דינא דזכות תולה שכתבנו דלדעת הר"מ דמי שתולה לה זכות מתנוונה ברישא דרך אברים והטהורה משבחת כי חזינן להו דמתנוונ' דרך אברים מלבד דאינה משבחת תלינן בשוגגת ואנוסה ובא עליה דרך אברים כמדובר לעיל. והן עתה אברר שיחותי דאפינו תימה דשוגגת או אנוסה או בא עליה דרך אברים הגם דאינה משבחת מ"מ אינה מתנוונ' כלל מ"מ יש להתיר זאת האשה דמתנוונ' דרך אברים ולומר דדילמ' היא שוגגת או אנוסה או בא עליה

דרך אברים ועם היות דאין המים בודקין אותה כלל ואינה מתנוונה מחמתם כלל מ"מ אפשר דהא דמתנוונ' אינו מצד המים אלא מצד חולי אחר ומותרת לבעלה. וכיוצא בזה כתבו התוס' בסוטה דף ו' סוף ע"א וז"ל וא"ת לרב ששת דאמר בין לר' בין לרבנן מתנוונ' א"כ אהיכא קאי ר"ש וכו' י"ל הנשים העומדות משום יחוד ולא יהא ניכר כשעומדות בעזר' ניוונה יוציאו שם רע והבועל יגיד להם שקלקל עמה ולא ידעו שזה מתנוונ' א"נ לא יתלו ניוונ' במים וכו' אלא בחולי אחר עכ"ל וראיתי במדרש במדבר רבה פ"ט דאמרו וז"ל ואם יש לה זכות תולה וכו' רשב"י אומר אין זכות תולה במים המרים וכו' מדהה אתה המים וכו' ר' אומר אני אכריע אם היתה טהורה סופה למות כדרך בני אדם ואם טמאה סופה למות וצבתה בטנה ונפנה יריכה אמר רשב"י וכי מי יודיע לכל העומדים שסוף זו למות וצבתה וכו' אלא כיון שהיתה שותה פניה מוריקו' וכו' ע"ש ומדרש זה עלה בידינו קרוב לדברי התוס' דרשב"י מהדר ארבי דמי יודיע לכל העומדים שסוף זו למות וכו' הרי דר"ש מקפיד שאותם העומדים שם יכירו פעולת המים. גם מדרש זה מסכים הולך לדברי רש"י ז"ל דלרב ששת אף דלרבי ורבנן מתנוונ' בסוף פליגי אי מתה באותה מיתה והן הן דברי המדרש ששנו רבי אומר אני אכריע סופה למות וכו' אלמא פליגי ר' ורבנן בסיפא אי מתה בצביית בטן. ואכתי פש גבן ליישב לדעת הרמב"ם דמי שתלתה לה זכות מתנוונ' ברישא דרך אברים ובכל זמן זה שרייתה היא גבי בעלה עד אשר יתחיל לצבות בטן מה שהקשינו לעיל מהירושלמי דקאמר ונקה וכו' אינו חושש שמא תלה לה זכות ואתיא כמ"ד תולה ואינה ניכרת דלדעת הר"מ אתי כמ"ד ניכרת וכמש"ל. ואפשר לומר דס"ל להרמב"ם דהירושלמי ס"ל דפליגי רבי ורבנן ולרבנן אינה מתנוונ' כלל אלא דביומא דמשלם זכותה מתה ולרבי מתנוונ' כי אורחה ולבסוף מתה באות' מיתה ואמטו להכי קאמר דאתיא כמ"ד תונה ואינה ניכרת דהיינו כרבנן דאלו לרבי מתנוונ' דרך בדיקה כי אורחה והיינו על דרך אשר צדדנו לעיל. אמנם מוכרח דלרב ששת דסבר כש"ס דילן דבין לרבי בין לרבנן מתנוונ' לא ס"ל הכי דאי אמרת דגם לרב ששת בין לרבי בין לרבנן מתנוונ' כי אורחה במאי אוקימתא האי ברייתי' דירושלמי ונקה האיש מעון אינו חושש שמא תלה לה זכות הא לכ"ע מתנוונ' כי אורחה אי תלתה לה זכות ואיך לא יחוש והא אסורה לו ואם אינה מתנוונ' כי אורחה מהיכא תיתי שיחוש דאם הי' תולה לה זכות היתה מתנוונ' כי ארחה אלא ודאי מוכרח דלרב ששת מתנוונ' לכ"ע דרך אברים וביני ביני השמיענו כזאת דלא יחוש דתלתה לה זכות ועד אחרן תצבה בטנה דעד שתצבה בטנ' מותרת ולדידי' ודאי ברייתא זו אתיא ככ"ע. אלא דהירוש' סבר דפליגי ר' ורבנן ולרבי מתנוונ' כי ארח' ולרבנן לא מתנוונ' כלל ומ"ה אוקמה להאי בריתא כמ"ד אינה

ניכרת ודוק בדברי הרב מש"ל שהבאתי לעיל ובמה שכתבתי לעיל הדק היטב. וכן יש להוכיח מהברייתא האחרת שהביאו בירושלמי ובתלמודא דידן דף ו' ע"ב וטהור' ולא שתלתה לה זכות ומשמע דמותרת לבעלה מיד כמ"ש התוס' דאם הי' אסור בה היכי הוה ס"ד למקרי בה ונקתה ונזרעה זרע. והשתא אי אמרת דלרב ששת דבין לרבי בין לרבנן מתנוו' כי ארחה הא אסור בה ומאי קאמר תנא דברייתא וטהור' ולא שתלתה לה זכות אלא ודאי דס"ל לר"ש דמנתנוו' דרך אברים וגם ר' יוסף אפשר דהכי סבר דלא פליג עליה אי רבנן מודו לרבי אי לא וא"ש דברי הרמב"ם כפי סוגיא זו דתלמודין ומכח זו נדחק לפרושי סוגית פ' ארוסה כדכתיבנ' לעיל. וראיתי בפסקי תוס' פ' הי' נוטל אות י"ו שכתבו וז"ל יש לה זכות תולה ואעפ"י שאינה טהור' מותרת לבעל' לבא עליה זכות תולה ואין עושה בה רושם ומצילתה מכל וכל עכ"ל ודעת שפתם ברור מללו דפסקו כרבנן אליבא דרב יוסף דאינה מתנוו' כלל וז"ש ומצילתה מכל וכל דאינה מתנוו' כלל לאפוקי מ"ד דלרבנן מתנוו' נמי. אבל לכ"ע ודאי דאחר ג' שנים מתה. וגם מדנקטי זכות סתם משמע דלאו דוקא זכות תורה ואפי' זכות מצוה אגוני מגנא מן היסורין וכאוקמתא דרב יוסף ורבה פ' הי' נוטל אמנם הרמב"ם נקט זכות תורה. ועמ"ש בישוב דבריו הרב מהר"י זאבי זלה"ה בדרשותיו פ' קרח דף כ"ט:

ד **דין** כ"ג באו עדי טומאה וכו' ואפי' לא אירע וכו' ועוד שמא בעלה אינו מנוקה מעון וכו' יש לדקדק על רבינו במ"ש ועוד שמא בעלה וכו' דאמאי כתב כן ולכאור' הוא סותר הקודם דמשמע דמספ"ל אי המים בודקין כשיש עדים ולהכי יהיב תרי טעמי ועפ"ק דסוט' דף ו' בין לרב ששת בין לברייפא דמייתי אח"כ מילתא פסיקתא היא דכשיש עדים אין המים בודקין ולמאי הלכתא כתב הרמ"בם ועד שמא בעלה אינו מנוקה וכי כעורה טעמא דעדים. ועוד דהרב מש"ל פ"ב דין ח' האריך והוכיח דב"ד מודיעין לו שאם בא ביאה אסור' אין המים בודקין ואם השתכחת ביה יודיע דרכיו ואינה שותה עש"ב. ואף דהרב ז"ל כתבו ליישב דברי רב ששת אליבא דהרמב"ם. ואיכא למימר דהרמב"ם מאי דפסק הכי היינו מהברייתא דמייתי הש"ס ולאו מטעמיה. מ"מ נראין דברי הרב מש"ל ז"ל וטעמן ונימוקן עמן ומי דחקו להר"מ לומר כן. עוד שמעתי שדקדקו בלשון הר"מ במ"ש ואפי' לא אירע וכו' דמשמע לא מיבעיא אם אירע דהדין עם העדים אלא אפי לא אירע וכו' והרי ק"ל דאי איכא עדים אין המים בודקין ומאי כונת אפי' דקאמר הרמב"ם. ולזה אפשר דכונת הרמב"ם באומר' אפי' ה"מ באו עדי טומאה וכו' לא מיבעיא דאם צבתה בטנה וכו' ה"ז אסור' ותצא בלא כתובה וא"צ לעדים ואדרבה סהדי שקרי נינהו אלא אפי' לא אירע וכו' דאז אין בידינו אלא עדותן של עדים דמי סוטה לא בדקוה

והו"א דסהדי שקרי נינהו ומותר' ויש לה כתוב' קמ"ל דלעולם אסורה ואין לה כתובה בין אם בדקוה והעדים עדי שקר בין אם לא בדקוה ואפשר דעדי אמת הרי אסור' ואין לה כתובה וזה פשוט אמנם למ"ש ועוד שמא בעלה וכו' אפשר ליישב בדוחק קצת דטובא אשמועינן הר"מ באמרותיו הטהורות. דהנה כ' בסמוך הר"מ דסוטה ששתת והיא טהור' ה"ז מתחזקת ופניה מזהירות וכו' והשתא כי חזינן סוטה ששתתה ופניה לא היו לה באו' מאי"רות ולא נתחזקה וגם אינה מתנוונת איכא לספוקי בה שמא אנוסה היא או שמא בעלה אינו מנוקה ולהכי לא בדקי לה מיא דאף שמודיעין אותו לדידן דקי"ל כברייתא אין צורך לומר דודאי כל שבא ביאה אסור' אזיל ומודה דדילמ' מכסיף או בשאט בנפש משום דנסתרה ועברה על דבריו נקם ינקם להטריחה ולבזותה ומשכחת לה דאף שאינו מנוקה יביאנה וישקנה ולפ"ז הרי הדבר שקול כשאינה מתחזקת ואין פניה מזהירות ואינה מתנונת ספק אנוסה ספק דבעל אינו מנוקה וכיון והוא ספק שקול אין אוסרין אותה ומותרת לבעל' וכמ"ש הרב מש"ל לפי דרכו פ"ב דין י"א ד"ה ומ"מ. אמנם אם באו עדים ויש לנו ספק בעדים אז הוי ס"ס להחמיר ס' מה שלא נבדקה משום דיש לה עדים ואת"ל דהם עדי שקר דלמא בעלה אינו מנוקה מעון ולהכי אסור' ולא תלינן באנוסה כיון דיש עדים אף דמספ"ל בהו. ואפשר דמשו"ה כתב הרמב"ם ועוד שמא אינו מנוקה מעון להורות דכיון שבאו עדים מ"מ אסור' ואין לה כתובה בין אם לא יש לנו ס בעדים בין אם יש לנו ס' בהם לעולם אסורה ואין לה כתובה ולא מיבעיא אם נבדקה דתו לא צריכנא לשום דבר אלא אף אם לא נבדקה שאין המים בודקין כשיש עדים ועוד שמא אינו מנוקה דבהכי אסורה וכו אף אם מספ"ל בעדים. אבל אם לא באו עדים ולא נבדקה אין לחוש על שאינן זהירו"ת פניה ואינה מתחזקת דדילמא אנוסה היא ולא מספקינן דלמא יש לה עדים דזנות בעדים לא שכיח כמ"ש הרב מש"ל פ"ב דין ח':

סימן ה

קצת הגהות על קצת דיני הרמב"ם פ"ד דסוטה בס"ד.

א **דין** ב' שנאמר והעמיד אותה הכהן. הרב אור יקרות בלשונות הרמב"ם ה' נדרים פי"ב דף מ"ה ע"ב תמה דאין הכתוב כן ותו דבנדרים דף ע"ג יליף מוהשקה. וכבר קדמו ביתר שאת הרב באר שבע בתוספותיו פ"ק דסוטה דף ח' ועמ"ש הרב מש"ל על רש"י והתוס' והרב ת"ה שם לעיל ריש פ"ג וגם הרב מש"ל לא זכר סוגית נדרים ע"ש:

ב **דין יב** מרן הביא מ"ש בסוטה דף י"ז מגלת סוטה שכתב' קודם שתקבל עליה שבועה פסולה וכתב ואיני יודע למה השמיטו רבינו וכו' ע"ש. וראיתי בנימוקי עט"ר אמ"ן עדין

שהקש' משם הרב מהר"י רוזאניס דנשמט ממרן דכתבו הרמבים פ' זה בסמוך דין ו'. וכן נמצא שתמה הרב הגדול מהר"ר אליעזר ן' ארחא ז"ל בהגהותיו כ"י. ואחר זמן ראיתי שהעיר בזה הרב פר"ח בנימוקיו במים חיים והוא פלא:

(ג) **דין יד** הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה. בדפוס חדש כתוב בכסף משנה פ' הי' נוטל דף י"ט. והוא טעות דאינו משנה ולא גמרא בבלית. ובכ"מ דפוס ויניציאה כתוב שם הקריב את מנחתה וכו' פ' הי' נוטל. וכבר הרגישו בזה הפר"ח בנימוקי מים חיים ומהרח"א בעץ החיים דף ע"ב ע"ד דליתיה בבבלי אלא בירושלמי. וראיתי למהרח"א שם שכתב וז"ל ואיכא למידק לת"ק דקרא דואחר ישקה לשלא נמחקה אתא וקודם הקטרה איך אמר הכתוב ואחר ישקה אחר הקטרה והדין הוא שקודם הקטרה יש קנה והתוס' הביאו שם בשם הירושלמי דלאו דוקא נקט לשלא נמחקה המגילה רק קרא אתא לומר דבדיעבד אם הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה וכן הרמב"ם אף שפ' כת"ק פסק דאם הקריב וכו' וכתב מרן פ' הי' נוטל ולא ראיתי שאמרו שם כן רק הך ירושלמי דכתיבנא עכ"ל וק' במ"ש דהתוס' הביאו בשם הירוש' דלאו דוקא וכו' רק וכו' דבדיעבד וכו' דהרואה יראה בתוס' שם ריש פ' הי' נוטל דמה שהביאו בשם הירושלמי היינו דמודים חכמים לר"ש דאם הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה אבל הא דעיקר קרא דואחר ישקה לדיעבד אתא הם דברי התוס' ולא מהירושלמי ואדרבא הירוש' קאמר אליבא דרבנן דואחר ישקה למערערין ומשקין בע"כ וכמו שהביאו שם התוס':

הנה הרואה יראה דהתוס' ורש"י חלוקים בפירוש הא דאמרינן בש"ס דילן דלרבנן ואחר ישקה לרישומו ניכר דרש"י כתב דלרבנן על כרחין ואחר ישקה אעפ"י שנכתב אחר הקטרה אקודם הקטרה קאי ואחר דקאמר אמחיקה קאי הכתוב' למעל' וקאמר דאם לא נמחקו יפה לא ישקנה עכ"ל. והתוס' כתבו וז"ל ואחר ישקה מיבעי ליה לרישומו ניכר פי' ואעפ"י שהקריב מנחתה כבר וה"ה אי שלא כדין עביד דהגם דלא מחקו למגילה כלל עד לאחר הקרבה דמוחק לה בתר הכי עכ"ל. ולפי פירוש' דמ"ש בש"ס דלרבנן ואחר ישקה לרישומו ניכר היינו לאחר שהקריב מנחת' אם עדיין רישומו ניכר ישקה א"ש קרא דכתיב ואחר. וגם הש"ס א"ש דלא אצטריך לומר דואחר ישקה לרבנן לדיעבד כדדריש ר"ש והשקה קמ' דעיקר קרא להכי הוא דאתא משום דהיינו הך מאי דקאמר מיבעי' לי' לרישומו ניכר כלומר דאחר הקרבה אם רישומו ניכר מוחק ומשקה וה"ה אם לא מחקו כלל כמ"ש התוס' ועיקר קרא להכי אלא דנקט הא דעדיף טפי לדרוש ואחר ישקה לעשו כדין והשקה קודם הקטר' אלא דרישומו ניכר אחר הקרבה וקאמר קרא דימחוק וגם קצת משמע דרבנן הכי דרשי ואחר ישקה כר"ש והשקה לדיעבד כמ"ש

בשמעתין ורבנן בדיעבד לא פתח קרא דמשמע דאם קרא קמא אתא לגופיה אידך מצית לעדרשיה דיעבד. אמנם לרש"י ז"ל דדחיק ומוקי ואחר קודם הקטרה ואחר אמחיק' קאי הכתובה למעל' קשה דלימא הש"ס דואחר ישקה אד עבד קאי אי הקריב מנחתה קאמר דישקנה וא"ש ואחר אחר הקטרה. ומשמע קצת דלרש"י רבנן ס"ל דאף בדיעבד מעכב אם הקריב מנחתה ברישא ומ"ה דחיק לפרושי דהא דרישומו ניכר קודם הקטרה ואחר מקי לה אמחיקה דכתוב' למעל' וק' עליו דהירושלמי פשיטא לי' דמודים חכמים לר"ש דאם הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה וכפ"ז ק"ק על הרב תוספת יום טוב דרבינו עובדיה כתב כרש"י דואחר ישקה אף שנכתב אחר הקטרת המנחה אקודם הקטרה ואמחיק' הכתובה למעל' קאי וכתב עלה הרב תי"ט דכתבו התוס' דעיקר קרא אתיא לדיעבד ע"ש ומשמע דגם לפירוש רבינו עובדיה מצי' למי' כהתוס' דעיקר קרא אדיעבד אתא. ולכאור' נרא' דדוקא להתוס' דמפרשי הא דרישומו ניכר אחר הקרבת מנחה מצינן למי' דעיקר קרא לדיעבד דמהא גופיה דרישומו ניכר שמעינן לי' ללא מחקו כלל כמו שכתב התוס' אמנם לרש"י ורע"ב ז"ל דדחקי לאוקומי הא דרישומו ניכר קודם הקטרה ק' דלימ' הכי הש"ס ואמאי דחיק כמדובר. ותו אי רש"י ורע"ב ס"ל כתוס' לימדו דמ"ש הש"ס לרישומו ניכר היינו נמי אחר הקטר' ולא לדחקו דקאי אמחיק' אלא משמע דרש"י ורע"ם ס"ל דלרבנן הוי לעיכוב' וטעמייהו מדלא מפרש במתני' אלא לר"ש דבדיעבד כשר ונא לרבנן ובירושלמי גופיה קשה דקאמר מה מקיימין רבנן טעמא דר' שמעון ואחר ישקה על כרחה שלא בטובת'. דכפי שיטת הירושלמי דמודו רבנן דאם הקריב מנחת' ואח"כ השק' כשרה אמאי נא מוקי קרא להכי. ואפשר דלירושלמי והשקה בתרא לרבנן להכי אתא דבדיעבד כשרה דכעת לא ראיתי בירוש' דנטפלו לדרוש והשקה בתרא למאי אתא ואפשר דס"ל לירושלמי דוהשקה בתרא לרבנן אתא לדיעבד ולר"ש אתא למערערין אמנם לש"ס דידן דדריש תלתא קראי לרבנן לדעת רש"י ורב"ע משמע דלרבנן בדיעבד אינה כשרה ומעכב. ואפשר דדעת רש"י ורבינו עובדיה דודאי תלמודא דידן פליג איר שלמי דבשלמא הירוש' סובר דוהשקה בתרא לרבנן לדיעבד אתא ולר"ש למערערין אמנם הש"ס דידן דדריש התלת קראי לרבנן ודחיק דרוש ואחר ישקה לרישומו ניכר דלא אצטריך כולי האי כמ"ש התוס' משמע דלרבנן בדיעבד מעכב מדלא שדי קרא דואחר ישקה להכי ודחיקא להו לומר דמ"ש בש"ס רשומו ניכר איירי אחר הקטרה דעד שלא השמיענו עיקר הדין דהקריב מנחתה ואחר כך מחקו והשקה כשרה איך ילמדני דאם רישומו ניכר אחר הקטר' ימחוק וישקה. והרמב"ם אפשר שהיה מפרש בתלמודין כפירוש התוס' דבכלל מ"ש רישומו ניכר הוא בדיעבד כשרה וכמ"ש התוס' דשפיר נאה

לדחוקי נפשין ולאשוינהו לבבלי וירושלמי. אלא דלעיל דין י' שהביא דין רישומו ניכר לא הוצרך לפרש דהיינו אחר הקטר' אנא נקט ליה סתם ומדין זה שכתב דאם הקריב מנחתה והשקה כשרה נשמע וק"ל. ומה שדקדקנו לעיל על הרב תי"ט איכא למידק נמי עמ"ש מהרח"א בעץ החיים שהבאתי דבריו לעיל דהוא ז"ל כתב ברישא משמע דגמרא דואחר ישקה אתא לומר שאם לא נמחקה המגילה יפה לא ישקנה ומיירי קודם הקטרת המנחה ואח"כ כתב דאיכא למידק על הת"ק וכו' כמש"ל. וק"ק חדא דמאי דקדק על הת"ק דאיך אמר הכתוב ואחר ישקה אחר הקטרה וכו' והרי כבר כתבו רש"י ורע"ב דואחר אמחיקה קאי ולא ההקטרה כנז' ותו דמייתי דברי התוס' כאלו התוס' קיימי אהך פירושא דואחר ישקה מיירי קודם הקטרה ואם לא נמחקה וכו' הרי התוס' ס"ל דואחר ישקה אאחר הקטר' ומ"ה כתבו דעיקר קרא לדיעבד אתא מאחר דהא דקאמר הש"ס רישומו ניכר אאחר הקטרה קאי אמנם לדידיה דקאמר משמא דגמרא דקודם הקטרה הוא והיינו פרש"י ורע"ב לא מצינו למימר הכי ככל אשר דיברנו. ונראה להביא ראי' למה שכתבנו דכונת הירושלמי דוהשקה בתרא לרבנן אתא להכשיר דיעבד דהא אמרו בירושלמי בריש סוטה דכל מקום שנאמרה תורה חקה מעכב והכונ' או חסה או תורה כמו דמוכח ממ"ש בירושלמי שם פ"ב הלכה ג' וכמ"ש הרב המפרש בתוספותיו שם וא"כ אי לאו דכתיב קרא להכי מנ"ל לרבנן להכשיר בדיעבד והכתיב תורת הקנאות וכל מקום שנאמר תורה או חקם לעכב אלא מוכח דסבר הירושלמי דלרבנן והשק' בתרא כמה דאמינא דלאכשורי דיעבד אתא ואף דאיכ' מ"ד בירוש' דהסדר איני מעכב מ"מ הא איכא מאן דפליג מאמוראי ותנאי כמבואר שם פ"ב ומה גם לפי מ"ש התוס' בסוטה דף י"ז ע"ב דבי מא דף ס' משמע דלכ"ע הסדר מעכב.

אמור מעתה אפשר לומר לדעת הרמב"ם דלעולם מפרש בשמעתין דמ"ש דלרבנן ואחר ישקה היינו לרישומו ניכר פירושא הוי כרש"י דהיינו קודם הקטרה ומאי דכתיב ואחר המחיקה קאי ודפשטה דסוגיין ואפ"ה פסק דאם הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה והיה טעמו דאסיקנא במנחות דף י"ט דכל מקום שנאמרה תורה לחוד לאו לעיכובא הוא ודוקא כי איכא חזקה בהדא מעכב ולפי זה הכא דכתיב תורת הקנאות תורה לחוד לא מעכב וזהו שפסק הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשר. ובזה ניחא סוגיא דשמעתין דקאמר דלר"ש והשקה קמא לדיעבד. ולרבנן מפיק ודחיק לאוקומי ואחר ישקה לרישומו ניכר ולא שרי לדיעבד ומה גם למ"ש התוס' דלא אצטריך. ולדברי התוס' דכתבו דעיקר קרא אתא לדיעבד דלרישומו ניכר לא אצטריך דנפקא מומחה קשה דעשה אינו ישנו והש"ס נקט רישומו ניכר דלא אצטריך ושביק דינא שלמ"א דדיעבד דקרא להכי הוא

דאתא ומה גם דקאמרי' דלר"ש והשקה קמא לדיעבד ושביק לרבנן. וגם למה שישבנו קצת לדעת התוס' דבכלל הא דרישומו ניכר הוא דהקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה מ"מ הדבר קשה דעשה הש"ס הטפל עיקר והעיקר ליתיה בזכירה. ועפ"י האמור ניחא טובא מפני שהכ"ל יפה דלר"ש דדריש ואחר ישקה דמקריב ברישא והדר משקה אצטריך קרא לדידי' לדיעבד דכיון דכתיב ואחר ישקה הו"א דהיינו לעיכובא דכתיב ואחר ישקה ודמי למ"ש בנזיר כן יעשה דאמרי' בסוגיית מנחות דף י"ט דאע"ג דלא כתיב חקה הוא לעכב משום דכתיב כן יעשה וה"נ הו"א דואחר ישקה הוא עיכוב דואחר משמע לעיכובא להכי אצטריך לר"ש והשקה קמא להכשיר בדיעבד לומר דואחר ישקה לאו לעיכובא אמנם לרבנן דוהשקה קמא אתא לגופיה דמשקה ברישא לא אצטריכנא קרא לדיעבד דמהיכי תיתי דמעכב אי משום דכתיב תורת הקנאו' תורה לחוד לא מעכב כדאסיקנ' במנחות ומ"ה הש"ס לא שדי קרא לרבנן לדיעבד דלא צריך קרא להכי

ובזה ניחא קושית התוס' דלא אצטריך קרא צרישומו ניכר דכיון דכתיב ומחה ממילא שמעינן אי רישומו ניכר דלאו מחוי הוא וכו' ולהכי נדחקו דלאו דוקא וכו' אמנם על פי דרכנו ניחא דאף דכתיב ומחה הו"א דבדיעבד אף שלא מחה יפה דרישומו ניכר כשר דהא לא כתיב חקה להכי אתא קרא לומר דהוי לעיכובא דבעי' שימח' לגמרי. ואחר ההשקפה נראה דקושית התוס' במקומה דהא הרואה יראה כמה דברים שדרשו מהכתוב פ"ב דסוטה והם לעיכובא וכמו שפסקה הרמב"ם לעיל ריש פרקין ואף דבקצתם יש ליישב דמהכתוב משמע דהוי לעכב מ"מ איכא בינייהו דליכא הוכחה אם הוא לעכב ומוכרח לומר כמ"ש התוס' בגיטין דף ג' ע"ב דמדאוריי אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד והרשב"א בחידושיו בסיף גיטין כתב דבאי לא משתעי קרא וכ"כ הפר"ח בי"ד בריש קונטרס אחרון בהשגותיו והרב פני משה ח"א סימן ג' דמדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד. אמנם נראה דה"ד בכל מילי בר מקדשים דאשכחן דכל מקום דשנה הכתוב לעכב וטעמא דדוקא בקדשים דאיכא מלי טובא דלאו לעיכובא אלא למצוה כתבינהו רחמנא היכא דהוי לעיכוב' כתיבי תרי קראי אבל בשאר מילי ליכא לפלוגי בין לכתחלה לדיעבד. ובהכי ניחא מ"ש התוס' במגילה דף ו' ד"ה מסתבר טעמיה דכתבו דה"א דאין מעבירין לכתחיל' ואין מעבירין על המצות דאוריתא הוא וליכא לפלוגי אמנם התוס' התם קיימי הקדשים דבעינן שישנה לעכב. שוב ראיתי להרדב"ז פי' תקפ"ט שכתב דאין מעבירין על המצו' מדרבנן ועיין ברישׁ ס' ארעא דרבנן עש"ב. ובהכי ניחא סוגית ערכין דף כ"ח בהחרים כל נכסיו דלר"א אצטריך אך לומר דאינן מוחרמין וכפי מ"ש דמדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד אמאי אצטריך אך.

ולהרמ"בם ק' דפסק פ"ו דערכין דמוחרמין אף דמכל אשר לו אמרו דלא יחרים אמנם במ"ש ניחא דהתם הוי קדשים וצריך לעכב. ובהכי ניחא מה שמצאתי בנימוקי עטרת ראשי אבא מארי זל"הה שהקשה בזה ממ"ש התוס' דסוטה דף ל"ו ע"א ד"ה מאי על בסמוך שכתבו דהיינו לכתחלה ע"ש ועל פי מה שחילקנו בין קדשים לעלמא ניחא דהתם איירי בקדשים וצריך שישנה לעכב. ומה שהקשה הרב לשון למודים א"ח סי' ט"ו ממ"ש התוס' בפסחים דף מ"ג ד"ה מאן תנא חמץ דאפשר דאיכא איזה למוד במנחו' לחמץ נוקשא ומ"ש אין מחמיצין בתפוחי' היינו לכתחילה ע"ש יתבאר לקמן בס"ד ואיך שיהיה כיון דאשכחן כמה מילי דדרשי מקראי הכא בסוטה והוו לעיכוב' מסכים הולך עם הכלל הנז' דמדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד וא"כ לא נתיישב אמאי אצטריך קרא לרישומו ניכר כיון דכתיב ומחה כתב שיכול למחות נימא דהוי לעיכובא כאינך מילי דהוו לעיכובא. אמנם מה ש תבנו בהקרבת המנחה אחר ההשקאה אליבא דרבנן ור"ש וישובה דסוגיין לדעת הרמב"ם אפשר דהנה אמת נכון דהכא הוא קדשים הקרבת המנחה ואינו מעכב אם תהיה קודם ההשקא' ולא אצטריך קרא וזהו שכתב הר"מ הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה המנחה דכיון דהוי קדשים ולא שנה אינו עיכוב דכל דתלי בקדשים צריך שישנה הכתוב לעכב והכא דבאים אנו לדין אם המנחה כשרה שהקריבה קודם ההשקאה אצטריך קרא לעכב וכל דחזינן דהכתוב לא שנה לא עיכב אמנם לר"ש אצטריך דהו"א דתיבת ואחר הוי עיכובא ככל אשר דברנו א"נ אפשר לומר דאף אם נפשך לומר דאיברא דהקרבת המנחה קדשים מיהו נובין ונידון אהשקאה אי הויא השקאה מאחר שהקריב מנחתה ברישא ולרבנן בעי' השקאה ברישא בשגם לפק"ד לא תברא כיון דאי אזלת בתר השקאה בעי להקריב מנחה אחריתי ונמצא הנדון שאנו נדונים עליו אי יקריב מנחה אחרת אי לאו והוי קדשים וכמ"ש. מ"מ איכא למימר טעמא אחרינא דלר"ש בעי קרא לדיעבד ולרבנן לא בעו. והוא דכיון דבקדשים קי"ל דכי אכפל בו קרא ובא אליה ושנאה הוי לעיכוב' ואי לא לא והכא לר"ש כתיבי תרי קראי אחר הקרבת המנחה ואחר ישקה והשקה את המים הו"א דהשקאה אחר ההקרבה נאמרה ונשנית ואפי' בקדשים הוי לעיכובא היכא דשנה עליו הכתוב להכי אצטריך קרא קמא להכשיר דיעבד. ולרבנן לא צריך קרא דכיון דאצטריכו תלתא קראי למילתא דהשקא' וחזינן דרחמנא כתב תרי קראי אחר הקרבת מנחה אם איתא דהשקא' קודם הקרבה מעכבת הו"ל למכתב תרי קראי דהשקאה קודם הקרבת המנחה ואז הויא לעיכובא דהוה ליה כשנה הכתוב. והשתא דעין רואה תרי קראי אחר הקרבה מוכח דלאו לעיכובא דאי הוי לעיכוב' הו"ל למכתב תרי קראי דהשקא' מקמי הקרבת המנחה

הלכך אע"ג דהני תלתא קראי כל חד למילתיה אתא כדאוקים להו בתלמודין ממילא שמעינן לרבנן דהקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה מסדרן של כתובים הבאים.

ודע דמש"ל מדברי הרשב"א דסוף גיטין שכתב דבאי לא משתעי קרא אינו ענין למאי דהוינן בה אי אמרינן דקרא לכתחיל' ולאו לעיכובא ודברי הרשב"א הם ענין אחר דקרא לא איירי בעובר עבירה דודאי כל מילי דשוו בלאו ודאי לאו לכתחילה נאמרו דהא איכא מלקות וא"כ בעובר עבירה לא איירי קרא במי שעבר על לאו והכי אמרינן ביבמות ריש דף ע"ח דלר' יהודה מצרי שני במאי יטהר ופריך דילמא דאי עבר ונסיב ומשני דאי לא כתיב קרא ופירש"י מידי דעל ידי עבירה קאתי לא כתיב קרא וכו' ע"ש. ואני תמיה מהרב החסיד מהר"י אלגאזי זל"הה בארע' דרבנן ח"ב אות מ"ו שכ' וז"ל בסוטה דף י"ט ר"ש סבר והשקה לומר שאם עבר והשקה ואח"כ הקריב מנחתה כשר ורבנן סברי דיעבד לא פתח קרא ופירש"י אין דרך התורה לומר בתחילה שלא כדרך מצותן אלא בתחילה סודר משפט הדבר כסדר ולבסוף מרבו מקראות לדרוש דיעבד. וצריך להתישב בסוגיא דיבמות אהא דמצרי ב' וכו' דאי לא כתב קרא כלומר דבר שאינו אלא ע"י אם עבר לא כתב קרא עכ"ל והאי דיעבד שהוסיף בדברי רש"י ליתיה בנסחתינו ומ"מ אם נתן לא עיכב ונראה דכוונתו להקשות דהכא אמרי' דבין לר"ש בין לרבנן מצית אמרת דקרא אתא לדיעבד כי פליגי אי פתח קרא בדיעבד ואלו התם פ הערל אמרי' דע"י אם עבר לא כתיב קרא ולק"מ דהאי דיעבד דשמעתין היינו דאינו עיכובא ומצוה מיהא עבד וכשרה. והתם ביבמות היינו דקרא איירי אי עבד איסורא ועבר עבירה וכמ"ש רש"י ולא קרב זה אל זה דודאי בלאוין לעיכובא נינהו ואי עבר לוקה כמדובר ומ"ש התוס' בפסחים דף ס"ג סוף ע"א ד"ה השוחט פסח על חמץ עובר בלא תעשה אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב. סליק שפיר ע"פ מה דאמרן לעיל דהא דכתבו ז"ל דבדאוריית' ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד היינו בשאר מילי בר מקדשים דהתם אי לא שנה עליו הכתוב הוה מצוה לכתחילה ולאו לעיכובא הלכך התה נמי אף דהשוחט עבר בלאו מ"מ לפסח גופיה דהוי קדשים הוא כשר דלא שנה עליו. וכן כתבו התוס' במנחות דף ל"ח סוף ע"א וז"ל ואם הקדים תכלת ללבן יצא תימה כיון דמקרא הוא דדרשינן דלבן ברישא נימא דמעכב דהא לא בעינן שנה הכתוב לעכב אלא בקדשים וי"ל דלית לן למימר דאסדר לבד יקפיד הכתוב לעכב כמו גבי חליצה הקדים רקיקה לחליצה מה שעשה עשוי ואע"ג דכתיב ככה עיכובא לא קאי אלא אחסרון מעשה עכ"ל הרי מפורש יוצא מה שחילקנו דבכל מילי בדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד והוי עיכובא זולתי בקדשים. ובהכי ניחא מה שראיתי בנימוקי עטרת ראשי אבא מארי זלה"ה שהקשה

משם החכם השלם כמה"ר יצחק ערוך זל"הה במ"ש הרמב"ם פ"ב דקרבן פסח דין ג' אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול היה א' מבני חבורה קטן או זקן או חולה אם יכול לאכול כזית שוחטין עליו ואם לאו אין שוחטין עליו שנא' איש לפי אכלו ובדין ה' כתב שחטו למי שיכול ולמי שאינו יכול לאכול כזית כשר ואמאי והא מפיק מקרא דכל א' מבני חבורה יכול לאכול כזית וכמ"ש מרן בכ"מ ואיך הוא כשר והא בדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד וכפי מה שכתבתי לק"מ דבקדשים אם לא שנה לא עיכב ומאי דאמרו דבדאורייתא אין לחלק בין לכתחילה לדיעבד בשאר מילי הוא דליכא לפלוגי וכמ"ש התוס'. ולפום ריהטא ק' בזה הסוגיות ברכות דף ט"ז דראב"ע סבר הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל ומוכח בסוגיא התם דה"ד לכתחילה וכ"כ רש"י דכל צריך לכתחילה משמע ודיעבד שפיר דמי. והא כיון דמפיק ליה מקרא דישמיע לאזניו היינו לעיכוב' ותו קשה על הרב פר"ח דמר ניהו פשיטא ליה בי"ד בקונטרוס אחרון ברישׁ השגותיו על ס' ב"ה והבאתיו לעיל דבדאוריתא ליכא לפלוגי בין לכתחלה לדיעבד. ובמים חיים שם פ' היה קורא כתב וז"ל אמרי' בגמרא מ"ט דר"י משום דכתיב שמע ות"ק סבר בכל לשון וקשה טובא דדילמא ת"ק נמי דריש שמע דשמע לאזניך לכתחלה וכסברת ראב"ע וכו' ע"ש ולא העיר דאפי' בדראב"ע קשיא לן דליכא לפלוגי בדאורייתא ואתא מר ניהו וקשיתיה טובא אמאי לא מוקמינן קרא לכתחילה. ונראה דהתם בברייתא דראב"ע אמרי' א"ל ר' מאיר הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים ופירש"י ואפי' לכתחילה אין צריך. ואפשר לומר דגם ראב"ע מודה לר"מ דמדכתיב על לבבך שמעינן בדיעבד דיצא אם לא השמיע לאזניו ומשום הכי מוקי קרא דשמע דישמיע לאזניו לכתחילה, דכי איכא תרי קראי מוקמינן חד לכתחיל' וחד לדיעבד וכמ"ש בסוגיין דלר"ש ואחר ישקה לכתחי' והשקה קמא לדיעבד ומ"מ ל"ק קושית הפר"ח דלימא הש"ס דת"ק נמי דריש שמע השמע לאזניך לכתחלה דזה הוא מעט דוחק לאוקומי תרי קראי חד לכתחילה וחד לדיעבד דכי איכא תרי קראי לית לן בה כדאמרי' בסוגיין בהדיא והכי אמרי' פ' כל שעה דף כ"ג והרי שרצים וכו' שאני התם דאמר קרא לכם שלכם יהא א"ה אפי' לכתחי' נמי שאני הכא דאמ' יהיו בהויתן יהיו הרי דמוקמינן תרי קראי חד לכתחילה וחד לדיעבד. ובזה אפשר לישב מה שהקשה הרב לשון למודים א"ח סי' ע"ו כדברי התוספות דפסחים דף מ"ג והבאתיו לעיל שכתבו דאיכא רבותא גבי תודה דמרבי חמץ נוקשה ומ"ש אין מחמיצין בתפוחים הוא לכתחילה והקש' הרב הנז' דכיון דרבייה רחמנא לנוקשה מאן פלג לן בין לכתחילה לדיעבד ואפי' לכתחילה נמי יהיו מחמיצין בתפוחים ואפשר לומר דכיון דכתיב קרא

בתודה חמץ ומשמע חמץ גמור ואתא ריבויא לרבנן חמץ נוקשה מוקמינן קרא דכתיב חמץ דהיינו חמץ גמור לכתחילה וריבוי' דמרבה חמץ נוקשה לדיעבד כי ההיא דשרצים דפריך מינה הרב הנז'. אי נמי אפשר לומר דמ"ש התוס' לכתחלה ודיעבד לאו דוקא וכונתם דההיא דמחמיצין בתפוחים היינו דמצוה מן המובחר איכא בחמץ גמור ומ"ה אמרו אין מחמיצין בתפוחים כי היכי דלעבדו מצוה מן המובחר ואה"נ דאפי' לכתחילה מצו לחמץ בתפוחים אבל אינו מצוה מן המובח' והיינו דקאמר אין מחמיצין בתפוחי' כי היכי דלקיימו מצוה מן המובח' וכ"כ התוס' בחולין דף כ"ג ע"ב וז"ל היינו לכתחילה דכשבא לעשות לחמץ שתי הלחם וחלות תודה מצוה לעשות בחמץ גמור עכ"ל הרי דנקטו מצוה לעשות בחמץ גמור כלו' דההיא למצוה כדאמרן. אמנם חזה הוית דהרב לשון למודים שם דרך קסתו מקשה ורמי מדוכתי אחריני אהאי כללא ואין המקום אתי להתישב מושבו"ת דכתב לדעת לעות אם יש לישבם. ג:

מדברי הרב כנסת הגדולה ח"מ סימן טו"ב הגה"ט אות י"ג וי"ד נראה דמספק' ני' האי כללא ע"ש ובס' ארעא דרבנן אות קפ"ג ובקונטרס כסא דוד דף ק"ד ע"ב בחלקו"ת אשית בין ההיא דאיירי בה הרב כנה"ג לעלמא ע"ש. (אחר זמן רב ראיתי בתחילת ס' מר וקציעה ח"ב בקונט' סייג לתורה שביזה וזלזל למי שאמר דאין לחלק בדאורייתא בין לכתחילה לדיעבד והוכיח מכמה מקומות. וכלהו דמייתי מקדשים אינם ראיות דשאני קדשים ושאר דוכתי צריך לראותם ומ"מ נעלם ממנו דברי ראשונים ואחרונים שהבאתי):

חנם הלום ראיתי ובתוס' דפסחים דף י"א ע"א שכתבו וז"ל ואין לתמוה מי איכא מיד דמדאורייתא לכתחילה אסורא ובדיעבד שריא דאיכא מילי היכא דבעינן שישנה עליו הכתוב כגון קדשים עכ"ל ומשמע מדבריהם דחוץ מקדשים איכא מילי דמדאורייתא אינם לעיכוב' עד שישנה הכתוב וזה נראה הפך ממ"ש התוס' פ' התכלת דבשאר מילי בר מקדשים ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד וכ"כ הרב הנמקי פ' השואל הביאו הרב יד מלאכי סי' תרי"ח דגבי הפרת נדרים ושאלה בבעלים שנה הכתוב לעכב וזה כדברי התוס' דפסחים הנז' דאיכ' מילי בר מקדשים דבעינן שישנה עליו הכתוב לעכב וזה כדברי התוס' דפסחים הנז' דאיכ' מילי בר מקדשים דבעינן שישנה עליו הכתוב לעכב וק"ק על הרב יד מלאכי שם שכתב וז"נ שנה הכתוב לעכב לא בעינן אלא בקדשים אבל בכל אינך מילי בחד קרא סגי לעכב כ"כ הכריתות והתוס' בר"פ התכלת ופ"ק דפסחים דף י"א ריש ע"א וכו' אכן ראיתי להנ"י פ' השואל וכו' ולפי כללין נא הי' צריך לזה עכ"ל דמשוה אהדדי דברי התוס' דמנחות עם דבריהם דפסחים ודייק על הרב הנמקי והרי מהתוס' דפסחים משמע כהרב הנמקי דאיכא מילי בר מקדשים דבעינן שנה לעכב וכדאמרן.

ומה שתירצו התוס' במנחות דף ל"ח דאסדר לא קפיד קרא אפילו הוכח דמעכב. הן אמת דהכי מוכח מסוגית ריש פ' ד' מיתות דקאמרינן התם דסדר אינו מעכב וסדר יה"כ שאני דהחמיר הכתוב כסדרו כמו שפירש"י שס וסדר התמיד למצוה בעלמא. אמנם ק"ק מפשטא דסוגיין דאצטריך קרא לר"ש לאכשורי דיעבד אסדרא והתוס' כתבו דלרבנן עיקר קרא אתא לאכשורי בדיעבד ומה שכתבנו בעניותנו לעיל דלר"ש הו"א דשנה הכתוב לעכב דכתיבי תרי קראי אחר הקטרת ניחא דהו"א דשנה לעכב אסדר'. וגם למ"ש דמדכתיב ואחר ישקה הו"א דהוי עיכוב' דאחר הקטרה ישקה ניחא לר"ש אבל למ"ש התוס' הכא דלרבנן אצטריך קרא לאכשורי דיעבד אסדר' ק"ק לפי מ"ש במנחות דנא קפיד קרא אסדר' ואפי' במקום דהוי לעיכוב' ותו ק"ק ממאי דאמרי' בסוטה דף י"ז ע"ב כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה והשביע ואח"כ וכתב אלמא קפדינן לפסול אם שינה הסדר. והתוספות שם הקשו על מ"ד בירושלמי דכתב ואח"ך משביע דאית ליה דאע"ג דמעכב אסדר' אינו מעכב דלא אתי לא כר' יהודה ולא כר' נחמיה פ' הוציאו לו דף ס' עש"ב וק"ק דמאי קושיא הרי אמרו פ' ד' מיתות והביאוהו התוס' שם באות' דיבור דסדר יום הכפורים חומר' בעלמ' ופירש"י שהחמיר הכתוב בעבוד' אותו יום שאם שינה סדרו פסול. והטעם נראה דדרשי חקת עולם בתרא אסדר עבודה לעכב הסדר וא"כ מאי קשיא להו לתוס' מיוה"כ שאני יוה"כ דהחמיר בו הכתוב. והראיה מחליצה דאעג"ב דמעכב מ"מ הסדר אינו מעכב וכמ"ש שם פ' ד' מיתות ובשילהי פ' מצות חליצה והתוס' במנחות דף נ"ח ועיין ביומא סוף דף ניט:

והנה רש"י ז"ל בפי' החומש כתב וז"ל והשקה את האשה אין זה סדר המעשה שהרי בתחילה מקריב את המנחה אלא הכתוב מבשרך שכשישקנה יבואו בה נמרים וכו' ת"ל ובאו בה בכולה ע"כ הנה רבינו תפס כר' שמעון לפי שהוא פשטיה דקרא דואחר ישקה משמע אחר הקרבת המנחה דלרבנן צריך לדחוקי כנז"ל ומ"ש אלא הכתוב מבשרך וכו' הם דברי הירושלמי פ' היה נוטל דאמרו דלר"ש המים בודקין אותה ואמרי' מ"ט דר"ש ובאו בה דמשמע דאחר שתיית המים נבדקת ואע"ג דאמרינן התם בירושלמי מה מסיימין רבנן טעמיה דר"ש מלמד שהן מתחלחלין וכו' ס"ל לרש"י דלר"ש תרתי ש"מ וז"ש ובאו בה בכונה. ומ"ש הרמב"ם או שלא רצה בעלה להשקותה. פ' הי' נוטל תנן בהדי הני ושבעלה בא עליה בדרך וראיתי להרב בית דוד פי' המשניות שם פ"ג משנה ו' שכתב תימה דהא קי"ל כת"ק דפ"ק דמוסרין לו שני ת"ח לשמור אותו ואיך יתכן שבענה בא עניה בדרך והרמב"ם השמיט ושבעלה בא עניה בדרך נראה דס"ל דאליב' דר' יהודה תני ליה וכו' ע"ש ונא הועיל בזה לישב אמאי השמיטו הרמב"ם דהונ"ל כמש"ל הרמב"ם

ריש פ"ב במקום מאי דתנן פ' ארוס' ושבעלה בא עליה בדרך כתב ושבעלה בעלה אחר הסתירה ע"ש וה"נ פ"ד הו"ל למנקט כהתם. ומ"ש דאתיא כרבי יהודה דהא לת"ק מוסרין לו שני ת"ח אינו מחוור דאטו לת"ק מציאות שקלת מעלמא דאף דמוסרין לו ב' ת"ח בא עניה בדרך ודאי דיתבן במציאות ואתי אף כת"ק אלא דהרמב"ם בחר לשון ערומים וכתב שבעלה בעלה אחר סתירה דבדרך רחוק קצת אמנם אינו מציאות דלא יתכן וכבר הרב מש"ל לעיל פ"ב דין ח' תמה על רבינו אמאי השמיט הכא חלוקה זו ובתוך דבריו כתב דהוה מצי התנא למתני לדעת הר"מ מי שבעל בעילה אסורה אחר סתירה אלא נקט כי האי גוונא דשכיח דהא מוסרין לו שני ת"ח עכ"ד ועיין מה שהקשיתי עוד על הרב בית דוד לעיל פ"ג דין כ' ומשם בארה:

(ד) **דין יז ויש** לו לגלגל עליה בלהבא. הרמב"ם פסק כסברת ר"מ דפ"ב דסוט' דף י"ח ואע"ג דת"ק פליג התם כבר כתבו הראב"ד ומרן והרב מגדל עז דכיון דבעי רב אשי אליביה נקיטינן כותיה אמנם רבינו עובדיה כתב דאין הלכה כר"מ. ואפשר שטעמו דאע"ג דבעי רב אשי אליביה אין זה כלל גמור. ומצינו דסוגית הירושלמי ריש פ' כשם דלא כר"מ דאמרו שם דהיכא דבדקו אותו ולא אותה תפתר שהי' הוא מזיד והיא שוגגת ולפ"ז יוצא דין מחודש דאשת כהן שבדקו אותו ולא אותה אסורה לבעלה והל"ל לירושלמי [לתרץ] אם הלכה כר"מ דעם אחרות נסתר והיה מאותן ששתו כבר ועכשיו טמא אותה והוא נבדק אלא מוכח דהירושלמי סבר כת"ק דאין מתנין להבא וכמו שהאריך בזה הרב מש"ל לעיל פ"ג דין י"ז וכיון דמסתמ' דירושלמי שמעינן דהלכה כת"ק ככלליין דבעלמא דהלכה כת"ק והוכחה זו דבעי רב אשי אליביה דר"מ אינו כלל גמור להכי רבינו עובדיה פסק דלא כר"מ וראיתי להרב מפרש הירושלמי בתוספותיו שם בסוטה דף ה' ע"ב שכתב דהרמב"ם בפי' המשנה פסק דלא כר"מ וכן רע"ם אלא דהרמב"ם חזר בו בחיבורו ע"ש ותימה דהרמב"ם בפי' המשנה לא כתב שום דבר ע"ש וכן נראה מדברי הרב פר"ח בנימוקיו בס' מים חיים שכתב בדין זה דרבינו עובדיא פסק כת"ק ולא הזכיר פי' המשנה להרמב"ם וכ"כ בנימוקי מס' סוטה וכ"כ בס' בית דוד. והנה מהרימ"ט בתשובותיו ח"מ סי' ק"ה ובדרשותיו הקשה דא"כ אמאי שותה ושונה וראיתי להרב המג"ן בס' קרבן חגיגה סי' פ"ב שכתב דלא קאמר דמערערין אותה המים אלא מאותו האיש שקנא לה אבל מאיש אחר לא וכו' והנראה דכיון דיש זכות תולה א"כ במעט זכות תספיק לתלות על שתיה קמייתא כיון שמחיית השם והקרבת המנחה היתה בשביל קנוי וסתירה ראשונה ולא על טומאה וסתירה זו אבל אם תשתה עוד בפעם שנית וגורמת שע"י ימחה פעם ב' ומנח' שנית קריבה והיא חולין בעזר' תאבד כמו רגע

וכו' עש"ב ומ"ש ברישא דהיינו מאותו האיש וכו' ק"ק דהרי כתב הרמב"ם בדין זה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אמן נשואה אמן ארוסה אמן לשעבר אמן להבא וכך היה מונה הכהן ואל האשה אמר ומאחר שכן אמן להבא קאי אאיש אחר נמי. ותו דבש"ס אמרי' בדף י"ח דאותו האיש אימעיט משתיה אחרת מדכתיב זאת ולדידיה קרא למה לי ת"ל דאינה שותה משום דהא התנה להבא ואהניא התנאי לאיש זה שקינא לה ממנו בראשונ' וכי תימא דאצטריך קרא לדעת רבנן דלא הי' מתנה להבא ובש"ס קאי לדעת רבנן ולעולם דלר"מ דמתנ' לעתיד לא אצטריך קרא לאיש זה. א"כ תיקשי לדידן דקי"ל כר"מ דמתנ' לעתיד ואהני לאיש זה נימא השתא דזאת מעוט לבועל אחר דלבועל זה לא צריך קרא ותור' היכא דנשא' לבעל אחר ואם קינא עם איש אחר לא ה"ל למשתי מדכתיב זאת והר"מ פסק פ"ק דין י"ב וי"ג דבועל אחר ובעל אחר שותה. ואם נפשך לומר דאתא קרא להיכ' דלא התנה א"כ היינו תירץ מהרימ"ט דשותה ושונה היכא דלא התנה ואין אנו צריכים תירוץ אחר. ומה שתירץ עוד דלעתיד יועיל זכות קטן ולהכי משקה וכו' ק"ק דא"כ למה יתנה ומה יועיל התנאי כיון דעכ"פ צריך להשקותה פעם אחרת כי היכי דלא יועיל לה זכו' זוטא ויש לישב דאהני דאם לא יש לה זכות כלל כיון שנסתרה מקמי דידע בעלה וקודם שהגידו לו העדים המים בודקין אותה לצבו' ולנפיל והוא פורש ממנה לאלתר אף שלא ידע מסתירתה מפני מראית העין רואה בצב"ת עשויה אלא דאם בריא"ה היא ובאו עדים שנסתרה ולא חזי כי ההוא סימנ' יש לחוש דזכו זוטא השתכחת נה ואמטו להכי המביא תניין דהשת' מחיקת השם הקדוש והקרבן אם נטמאת לא סגי לה בזכות כל דהו ובדקי לה מיא

(ה

) **דין י"ח** ואם עבר וקנא מתוך א' מכל הדברים האלו הרי זה קנוי. מרן ז"ל בכסף משנה תמה דבירושלמי בריש סוטה איבעי' לן עבר וקנה לה בא' מכל הדברים וכו' כל מקום שנא' חוקה תורה מעכב ומשמע דה"ק דכתיב פ' סוטה זאת תורת הקנאות מעכב ותירץ מרן דמשמע לרבינו דכי כתיב זאת תורת הקנאות אמאי דכתיב בסיפ' דקרא ועשה לה הכהן את כל התור, הזאת קאי ולא אקנוי ועי"ל דשלא יקנא מתוך שחוק וכו' אינו מפורש בכתוב דנימ' דקאי עליה עכ"ל ולכאור' דבריו קשים דאטו רבינו דוחה הירושלמי בסברתו דמשמע ליה דכי כתיב תורת הקנאות אסיפ' קאי או דלא יקנא וכו' אינו מפורש הא כיון דהירושלמי אסיק דמעכב איך פליג עליה מצד סברתו לחוד. וכן ראיתי שכתב עניו הפר"ח בנימוקיו וז"ל ואינו מחוור אלא דעת רבינו דאם איתא דאיכ' עיכוב' הו"ל לאדכורי כן בש"ס דילן עכ"ל וגם דבריו יעברו חלושי"ם דכמה דינים

מהירוש' למצוה ועיכוב' פוסק הר"מ מהירושלמי אף דלא נזכרו בתלמודין. וגם המפרש לירושלמי בתוספותיו מראה הפנים תמה על דברי מרן דמהיכ' תיתי לומר דהר"מ פסק נגד הירושלמי ולא נזכר בבבלי כלום ע"ש ולי נראה דכונת מרן פשוטה דרצונו לומר דהרמב"ם מפרש הירושלמי, הכי דאי בעיא להו אם עבר וקינא לה בא' מכל הדברים מה איתאמרת למצוה או לעיכוב ופשיט ליה מהא דאמרו כל מקום שנאמר' חוקה תורה מעכב ש"מ דמקום שלא נאמרה תורה חוקה אינו מעכ' והכא נמי לא כתי' תורה וקינוי ועוד דאינו מפורש בכתוב דלא יקל מתוך שחוק דנימא דקאי עליה וא"כ הו"ל לפרש זה כמי שלא נאמרה בו תורה ואינו מעכב וזהו כונת פשיטות הירושלמי לדעת הרמב"ם וכן פסק כמה דפשיט בירושלמי דאינו מעכב זהו כונת מרן.

והרב המפרש ירושלמי שם בתוספותיו כתב וז"ל נראה דהרמב"ם לא פי' כן אלא דה"פ למאי דמסיק במנחות דף י"ט אהא דאמר רב כל מקום שנאמר תורה וחקה אינה אלא לעכב דה"ק אע"ג דכתיב תורה אי כתיב חוקה אין אי לא לא דתורה בעי חקה וחקה לא בעי תורה וה"נ כל מקום שנאמר' חקה בהדי תורה קאמר דמעכב אבל היכי דכתיב תורה לחוד לא מעכב ופסק הרמב"ם כהאי דהכא וכמסקנת הבבלי ועיין לקמן פ"ב הלכה ג' ובמראה שם עכ"ל ומה שרמז בסוף דבריו כונתו שחזר בו ממ"ש דהרמב"ם מפ' הירושלמי כההיא דמנחות דתלמודין משום דבירושלמי פ"ב הלכה ג' משמע דהירושלמי ס"ל דאו תורה או חקה מעכבין וא"כ פשיטותא דהירוש' הכא הוא דמעכב אלא דלא קי"ל כותיה אלא כמסקנת הבבלי במנחות דתורה בלא חוקה אינה מעכבת ואתי שפיר דפסק הרמב"ם כתלמודין. ודברי הרב הנז' במראה לקמן פ"ב מגומגמים קצת אך נראה דכונתו כמ"ש דודאי הירושלמי פשיט הכא דמעכב אלא דהרמב"ם פסק דלא כותיה מכח סוגיית מנחות כדאמרן ובאמת שיש לתמו' על מרן והפר"ח דאשתמי' מיניהו סוגיית מנחות:

וראיתי להתוס' פ"ב דזבחים ריש דף י"ח שכתבו וז"ל ת"ל חקה חקה לג"ש מכאן אומר ר"ת דהא דאמרינן במנחות כל מקום שנאמרה תורה וחוקה לעכב הכונה או תורה או חוקה ומפרש ר"ת דתורה ממשמעות הוא דאמרינן דמעכב וחוקה מג"ש וקשה שהיא הפך המסקנא דהתם דאסיקנא דתורה בעיא חקה וחקה לא בעיא תורה אלמא דאין שום משמעות בתורה לעכב וכל מקום דכתיב תורה לחוד אינו מעכב והיותר קשה הוא מ"ש הרב ברכת הזבח שם בזבחים וז"ל והיינו למסקנא דהתם דתורה לא בעיא חקה וחקה לא בעי תורה אבל לס"ד דתורה וחקה בעי' ודאי ממשמעותא ילפינן וכו' ע"ש דהרי המסקנא הוא להפך. ונרא' דכונת התוספות היינו למאי דס"ד בסוף מקמי המסקנא אלא או תורה או חוקה ע"ז כ' ר"ת דלהאי שינויא חקה מג"ש ותור' ממשמעות וכן מ"ש הרב ברכת

הזבח והיינו למסקנא וכו' לאו ד קא למסקנא אלא לאפוקי הס"ד אתא. וכן התוס' שם במנחות הביאו דברי ר"ת ומסקנא ולא כתבו בשמו אלא דחוקה ויג"ש ע"ש:

ועתה אמת אגיד דאף דלכאורה דברי הרב המפרש הנז' נראין הדברים נכונים דלא קי"ל כהירושלמי בהא דתורה לחוד מעכב וכסוגיין דמנחות נקטינן. מ"מ כד דייקינן שפיר אכתי לא פלטינן ליתובי דעת הרמב"ם דאיברא דאסיקנא במנחות דלעכב בעינן תורה וחקה מיהו ה"ד בקדשים דקי"ל דשנה הכת ב לעכב הא לא שנה לאו לעיכובא ומ"ה היכא דלא כתיבי בקדשים תורה וחקה תרוייהו לאו לעיכובא. אמנם בעלמא כל דכתיב בקרא הוי לעיכובא ולא אצטריכנא בכל התורה שישנה הכתוב לעכב או דלימא תורה וחוקה לעכב אלא מדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד בר מקדשים וכמ"ש התוס' בגיטין סוף דף ג' ובמנחות דף ל"ח סוף ע"א והגאון הר"ש בס' כריתות והכי משמע מסוגיי' כל שעה דף כ"ג דפריך אי הכי אפי' לכתחילה וכ"כ רבנן בתראי הרב פ"מ ח"א סי' ג' והפר"ח בי"ד בריש השגותיו לבית הלל בפשיטות דמדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחלה לדיעבד והגם דיש איזה מקומות מנגדים זה הכלל כמו שכתבנו בעניותנו במקום אחר מ"מ הכי אזלא סוגיין דעלמ' דכל שהכתוב הצריכו לא בעי שישנה עליו ולא דלימא תורה וחקה אלא בסתמא הוי לעיכובא אי לאו דאיכא קרא לאכשורי דיעבד או טעמא אחרינא. וכן אתה מוצא בסוגיית מנחות דף י"ט הנז' דהוינן בה במימרת רב דתורה וחוקה וכל הויי דהוו בה ממיל' דקרבנות ע"ש. והירושלמי בפ"ב ופ"ק דאתי עלה מטעם תורה וחקה אפשר דסברי דכל מילי דסוט' מילי דקדשים חשבינן להו ומ"ה אצטריך תורה לעיכוב' אמנם תלמוד' דידן לא סבר הכי דהרי פ"ב דסוטה פסל כמה מילי כתבו למפרע וכתבו קודם שתקבל שבוע' משום דכתיב והשביע ואח"כ וכתב וכתבו אגרת וכתבה ב' דעין וכתב אות א' ומחקה וכו' ופסקה הרמב"ם פ"ד דסוטה. ואי אמרת דתלמודין סבר כירושלמי דכל מילי דסוטה חשיבי כקדשים לפום מאי דאסיקנא במנחות דבעינן תורה וחוקה או לפי מה שכתבתי צריך שישנה הכתוב לעכב הכא דלא שנה הכתוב ולא כתיבה חוקה אמאי פסלינן לכל הני אלא מוכרח דלפום גמרין כתיבת מגילת סוטה. ואביזרא לאו כקדשיה ולא בעינן שישנה או חקה לעכב אלא הוי ככל התורה דכל דכתיב בה לעיכובא הוא ומעתה הא דלא יקנא מתוך שחוק וכו' אמאי הרמב"ם כתב דאינו לעיכובא (וראיתי במדבר רבה פ"ט שדרשו ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת כל שאמור בפ' ללמדך שדבר אחד מעכב וצ"ל בספרי ולהתיש' בדבר) והדבר קשה על הרב המפרש דבפ"ב עסקי בירוש' בהא דמשביע ואח"כ כותב דפירשו שם דסבר תורה לעכב וכתב הרב הנז' דמהא משמע דתור' לחוד מעכב אמנם פסק הרמב"ם

ניחא דאתי כמסקנ' הבבלי במנחות דתורה לחוד אינו מעכב. ולא יעיר דבהא מילתא דהירושלמי פסל משום תורה פסלינן בבבלי התם פ' המביא וכיוצא בה ופסקה הרמב"ם ולדידי' אמאי פסלינן בכל הני. לכן נראה דהעיקר בזה כמו שכתב מרן בתירוצו הב' וכמו שפירשנו בעניותנו לעיל דכונת הירו' לפשוט דהא אמרינן כל שנאמרה חקה תורה מעכב אלמא דבעינן חקה או תורה לעכב והיינו דאפי' כי כתיבי בקר' בעי דעלייהו כתיב תורה או חקה אמנם הני לא כתיבי בקרא דרוח קנאה כתיב ותו לא. והגם דמסתברא דלא יקנא מתוך שום חד מאינך מ"מ לא כתיבי בקרא וא"כ לא מעכבי והיינו דפסק הרמב"ם דאם קינא מתוך א' מכל אלו קינויו קינוי ואמת יהגה חיכו ויהי בשלם סוכו:

אח"י הני מילי דה' סוטה כתבתי מתוך הסגר לתפ"ץ בשנת תקכ"ח ובשבע ועשרים שנה מאז עד עתה עלו זה על מזבח הדפוס כמה ספרים מראשונים ואחרונים. ומשנה לא זזה ממקומה ולקש"ת יומיא טלטלה גבר וכמו חלאי"ם טרדי"ן עלי אדמה פנאי לא היה לי למהדר אתלמודאי ולחזות בנועם ספרי הקדש חדשים גם ישנים. ובענין זה הסמוך עיין מאי דכתיבנ' בעניותין בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח סי' א' ע"ש. וה' ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו ויצלנו משגיאות ומתורתו יראנו נפלאות כי"ר.

סימן ו

לדרישת החכם השלם עצום ורב כמה"ר יעקב ביטון. בשנת הת"ק ועשר.

דין הוא הד"ר האמור בתורה ובמצות מרגלא אטימטון. דין הוא אד"ר כי חזק הוא ארי שבחבורה במעונות אריות טרקלין וקיטין. דין הוא הד"ר חזרן במצוה ריחו נודף בצלוחית של פלייטון. דין הוא אדר מפוריא לפסחא רוח נדיבה מסלקת את הדמי"ם נפשו אותה ויעש פרי תבואה בלא סלמלטון. החכם השלם עצום ורב כמה"ר יעקב ביטון נר"ו.

מטיבותיה דמר צופה הייתי הא דקשיא ליה למר כמ"ש בקמא דף ק"ה ע"א דסבר רבה דאומר פקדון הוא חייב כיון דאי מגניב ממונא קא כפר ולמד מזה למאי דבעי רבא בנשבע על חמץ שעבר עליו הפסח, והא שמעינן לרבה בריש פ' שבועת הפקדון דף ל"ז דס"ל הכופר בממון שיש עליו עדים פטור ולפום מאי דסבר רבה גופיה בגנב שור ונשבע שפקדון הוא דחייביה רבה מטעם דאי מגניב ממונא קא כפר הו"ל לרבה לחייב גם בממון שיש עליו עדים אי כפר דאי מייתי עדיה ממונא קא כפר וכדס"ל לר"י שם דף ל"ו ע"ב ורבה גופיה אמר שם בהגוזל קמא דאם נשבע דשומר שכר הוא עליו חייב שהרי פטר עצמו משבויה ומתה ע"ש ואמר מר שהקשה קושיא זו לכמה גדולים ואצרכוה עיון

והראה אותה לפני ולפני' במחנה שכינה לפני מורינו הרב הגדול סבא דמשפטי' כמהר"ר יצחק הכהן נר"ו ולא אמר בה מידי. ואשוב אתפלא על כת"ר אחרי אשר הותמי"הה לפני שב"ר גאו"ן ירושלם הרב נר"ו ולאמבוה' דרבנן אחרי מי יצא יעקב אחר אחד מבני פרעו"ש דתקיף חולשיה מסיפיה לרישי' ומה מני להפטיר שפה באתר' דזקוקין דנורא. ואולם נראה בעיני דאפשר לחלק דעד כאן לא פטר רבה גבי כופר בממון שיש עליו עדים אלא משום דהתם מה שנשבע יש לנו לומר דחייש לחיי שעה ומהניא ליה שבועתיה עד עת בא העדים וגם הוא בעת שנשבע ידע דממון שיש עליו עדים הוא ולמחר יבואו ויעידו ובעי שלומי ומ"מ נשבע להרויח זמן מה עד שיבואו העדים. וכיון שיש צד זה לדון בדעתו של הנשבע דגם הוא בעת שבועתו לא הי' דעתו לכפור בממון לגמרי ולא עלה על לבו שימותו העדים דלמיתה לא חיישינן ואולם גבי גונב שור כי אמר דשומר חנם הוא עליו והרי זה מן המוכן לאהדוריה למאריה הנגזל. ודאי דכי אשתבע דש"ח הי' היינו דחייש לגנבה שמא יגנב ובעי שלומי אמטול הכין אשתבע דש"ח הוא ואם יגנב בעל השור נקי מנכסיו ואם כן נמצא דשבועתו היתה לכפור ממון אם יגנב ובעבור זה נשבע ולא עלתה על דעתו על דבר אחר דהא חזינן דהורה לו דברשיתיה קאי וש"ח הוא עליו והוא רוצה להחזיר לו. אך למיחש מיהא חייש למאי דביני ביני שמא יגנב או יאבד ולהכי אשתבע לכפור ממון לגמרי אם יגנב או יאבד. וגם אין לומר דכונתו שלא להחזיר עצמו לגנב דהרי בעל השור יודע שלא עשאו ש"ח ובודאי שגנבו ומי לא עסיקינן בבעל השור תם וישר והי' צדק אזור מתניו קש"ט שנים עשר והוא נאמן בכל באי שער עירו ומה מרויח לישבע גם כן לשקר שבעל השור יחזיקהו לגנב ונשבע לשקר וכולי עלמא מאמינים לו ועוד יש טעמים אחרים כאשר יראה המעיין היטב. (ועיין סוגית מציעא דף ט"ז דקי"ל כמ"ד ניחא ליה דליקום בהימנותיה ודוק היטב). באופן דהדעת נותן דהאי דאשתבע היינו לפטור עצמו אם יגנב ויאבד ובכגון זו חייב רבה דממונא קא כפר ליה וכזאת וכזאת יש לדון בנשבע על חמץ שעבר עליו הפסח דהא מנח ועפרא בעלמא הוא דלא מצי לאתהנויי מיניה ולמאי נשבע אלא שאם יגנב יפטר משא"כ בכופר ממון שיש עליו עדים דנראה דכל עצמו לא נשבע אלא להרוחת זמן ולמיתה לא חייש דימותו העדים ומשו"ה פטור ועיין להרמב"ם פ"ח דשבועות דין ח' ודין י"ד ודוק בדבריו היטב:

הגם הלום ראיתי מ"ש מר על מ"ש התוס' בשבועות דף ל"ז ע"ב ד"ה מתני' וז"ל ומיהו קצת תימא דמייתי ממתני' דדחי לה לייתי ממתנ' דפ' שבועות הדיינין דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות א"כ אין כאן קרבן עכ"ל וכת"ר מציא' מצא בשיטה מקובצת לשבועות כ"ז דעל מ"ש רש"י בהך שמעתא דטעמיה דר"י דפטר בכפר ממון שיש עליו

שטר דפריש ר"ה בריה דר"י משום דהוה שטר שעבוד קרקעות ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות ופי' רש"י ז"ל וקי"ל לקמן דאין נשבעין על הקרקעות הלכך כי אשתבע נמי אין לה דין חיוב שבועה להביא עליה קרבן עכ"ל. כתב משם תוספות חיצוניות דדחו דברי רש"י דכפי דבריו אמאי חייב בכופר בכל והא אין בו חיוב שבועה אלא הכא לא משגחינן אי חייב שבועה בעלמא אי לא והכא היינו טעמא דממעטינן לה מקרא דכתיב בשבועת הפקדון וכמ"ש הש"ס בתר הכי עכ"ל בקצור וכפי דבריהם נסתלקה קושית התוס' דידן דלייתי ממתני' דפ' שבועת הדיינין וכו' ע"כ דברי כת"ר

ואני בעניי אומר דאפשר לפרש דברי תוס' דידן באופן זה דממתני' דשבועות הוי מצי למילף לקרבן דהא טעמא דמתני' דאין נשבעין על הקרקעות היינו משום דדרשינן כללי ופרטי בקראי כמבואר שם בגמ' וכיון שכן גם בקרא דשבועת הפקדון אית לן למדרש כללי ופרטי וכפי זה מפורש יוצא דאין מביאין קרבן על הקרקעות וזה כונת התוס' דלייתי ממשנת אין נשבעין על הקרקעות וא"כ אין כאן קרבן כלומר כיון דמההיא שמעינן דלא דרשי' רבויי ומעוטי אלא כללי ופרטי ה"ה דהכא נמי דריש כללי ופרטי ואין כאן קרבן. ועיין מ"ש התוס' פ"ק דשבועות דף ד' ע"ב דיה ר' עקיבא דמחייב לשעבר. ודוק בלשון התוספות דהכא שכתבו ומיהו קצת תימא. שוב הראו לי שהרב תורת חיים מקשה על דברי התוס' דלאו הא בהא תליא וע"ש שהאריך וק"ק עליו דאמאי לא הקשה על התוס' לפי שיטתו מדין כופר בכל וגם ק"ק שלא הרגיש גם כן על דברי רש"י הנז' שהבאתי ודוק:

ב **ומ"ש** מר על תשובת הרשב"א סי' תקנ"ז על אודות האיש שראה דברי' מראי' באשתו שזנתה אם תקן רגמ"ה בזה שלא יגרשנה וכתב הרשב"א מסתברא לי דשמעינן לה מדב"ש דאמר לא יגרש אדם אשתו וכו' נראה דלאו בעדים ממש קאמר דא"כ למה הוצרך הכתוב לומר לא יוכל והלא אסורה היא לו וחייב לגרשה לכתחילה וכו' אלא ה"ק ב"ש כל זמן שמצא בה דברים מכופרים בב' עדים מצוה לגרשה וכו' עש"ב. ומקשים על הרשב"א מדאמרו בירושלמי סוף גיטין אמר ר' שולא דכפר תמרתא קרא מקשה על דב"ש לח יוכל וכו' מה אנן קיימין אם לאוסרה עליו כבר היא אסורה עליו אלא כן אנן קיימין ליתן עליו בל"ת. וכפי דברי הרשב"א הול"ל דלא יוכל אצטריך כשגירשה משום דבר כיעור. וע"ז תירץ כת"ר דהרשב"א בחידושיו מייתי הירוש' והקשה דאמאי בבבלי לא הרגישו בזה דהירושלמי דאמאי אצטריך לא יוכל וחשב לתרץ וסליק ליה בקשי' ומאחר שכן הרשב"א בתשובה זו קאי כלפי דהבבלי לא הזכירו הא דירושלמי ומשמע ליה דלש"ס דידן פליג וסבר דהאי קרא איירי בדברי כיעור ומשום הכי לא קשיא לגמרין אמאי אצטריך לא יוכל זה תורף דברי כת"ר.

ואנא בריה קלה לדעתי הקצרה אכתי לא איפרק דמאחר דהירושל' מפורש יוצא דלא כהרשב"א היכי ניחא ליה למר לאשויי פלוגתא לענין דינא בין הבבלי לירושלמי משום דקדוק דאמאי לא הקשו זה בבבלי (ומה גם למאי דכתבו מקצת רבוואתא קמאי דאמוראי בבלאי כוליה תלמודא דמערבאי בקיאי ביה וכמה זמני סמכי עליה). ותו אם באנו לתרץ דטעם גמרין משום הא דהרשב"א. טפי אית לן למימר דגמרין סבר כירושלמי דלא יוכל ליתן עליו בל"ת ולא חש לפרש כמו שאתה צריך לומר אי נימא דלתלמודין לא יוכל אתא לדברי כיעור כהרשב"א דודאי ל"ל דהש"ס לא חש לפרש. וא"כ יותר תנוח דעתנו לומר דהש"ס דילן סבר דלא יוכל ליתן בל"ת ולא חש לפרש אי משום דבזה אש"ר ישב לחוף ימים ים התלמוד בבלי וים התלמוד ירושלמי עלו לשלום. ועוד דהך שינויא ליתן בל"ת רגיל בש"ס דילן בכמה דוכתי רבו מהרבה ובכי האי גוונא ניחא טפי לומר לא חש לפרש דהתירוץ פשוט ורגיל. ובר מן דין דלשון הירושלמי קודם לזה הוא כהרשב"א והכי אתמר. והא תני ב"ש אין לי אלא היוצאה משום ערוה בלבד ומנין היוצאה וראשה פרוע צדדיה פרומין זרועיה חלוצו' ת"ל כי מצא בה ערות דבר מה מקיימין דב"ש שלא תאמר היוצאה משום ערוה אסורה משום דבר אחר מותרת א"ר שילא וכו' ע"ש הרי דתני דאף היוצאה וראשה פרוע וכיוצא תצא וגם מה שאערו מקיימין דב"ש של"ת היוצאה משום ערוה וכו' פירש הרב שדה יהושע דאומר אחר הוא דלא משמע דדבר אתי לראש פרוע דההוא נמי מערוה נפקי וכו' אלמא דגם האומר כן ס"ל כברייתא דראשה פרוע היא מוצאת. ומאחר שכן ניחזי אנן מאי האי דקשיתיה לר' שילא למאי אתא לא יוכל ודחיק ליתן עליו בלאו נימא דאתא דאף כי מפקנא אית לה משום דברי כיעור ליתיה בבל תשוב וכמ"ש הרשב"א ז"ל. והתימא על הרב שדה יהושע דלא עמד בזה. הן אמת דלפי מ"ש הרב שדה יהושע בדרך אי נמי בפי' מ"ש מה מקיימין דב"ש דאי דבר אתא לראש פרוע לכתוב קרא דבר ערוה מאי ערות דבר. יכולים אנו לפרש דהאומר כן מכח הך רומיא דקשיא ליה דאי אתא לראש פרוע לימא דבר ערוה פליג וסבר דהיוצאה וראשה פרוע לב"ש אינו מצוה לגרשה אלא משום ערוה ממש הוא דבעי תריך לה ודבר שדי ליה לומר דכיון דלא מצא בה דבר ערוה אינו יכול לגרשה וכמ"ש הרב הנז' וכפ"ז הוא דקשיא לי' לר' שילא אמאי אצטריך לא יוכל. אמנם עיקר פירוש הר' שדה יהושע בהך ירושלמי הם דחוקים לדעתי הקצרה. ואפשר לומר דהכי רהטא סוגית הירושלמי והוא לפי נסחא דקמן אשר בתלמוד ירושלמי במשנה גריס בש"א לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שנאמר וכו' דכפי גירסא זו מוכח דלב"ש מפקנא לית לה אא"כ מצא בה ערוה ממש ברם היוצאת וראשה פרוע לאו בגוה משתעי קרא ואהא

פריך והתני בש"א אין לי אלא היוצאה וכו' כלומר דאשכחן בברייתא איפכא דמדבר נפיק אפי' יוצאה וראשה פרוע ועל זה קאמר מה מקיימין דב"ש כלומר לתנא דמתני' דפליג אברייתא האי דבר מה מקיימין ב"ש דלדידיה לא אפשר לפרש בברייתי' דהא קתני מתניתין אא"כ מצא בה ערוה ומשני שלא תאמר וכו' כפירוש הרב שדה יהושע דדבר אתא דכל דלא מצא בה ערוה אינו יכול לגרשה ונמצא דלמתניתין ב"ש בעי ערוה ממש ואהא פריך ר' שילא:

ואולם אנן מה נענה לדברי הרשב"א בתשובה דאי סבר בפירוש הירושלמי כדאמרן יגדל התימא דלפ"ז תנא דמתניתין ס"ל דערוה ממש בעו ב"ש ואהא שקיל וטרי ר' שילא ואיך הרב ז"ל כ' דלא יוכל אתא לדברי כיעור הפך תנא דמתני' לדעת הירוש' מילתא דלא אתפרשא בבבלי בהדיא. ואין נראה לומר דהרשב"א סבר דהבבלי והירוש' פליגי בדעת ב"ש דהירוש' גריס במתני' ב"ש אומרים לא יגרש אשתו אא"כ מצא בה ערוה כמש"ל וכפ"ז אינה יוצאת משום דבר כיעור ולא יוכל אתא ללאו אמנם הבבלי גריס במשנתנו בש"א וכו' אא"כ מצא דבר ערוה ולפ"ז היא מוצאת אפי' כשעשתה דברי כיעור וכפ"ז לא יוכל אתא לדברי כיעור והרשב"א בתשובה נקיט כבבלי. דאין לחדש מחלוקת חדש בין שני התלמודים כשלא נתפרש בבבלי הפך ירושלמי ומאן ספין ומאן רקיע לחדש מעתה ולמראה עיניו ישפוט מכח נסחת המשניות אשר עינינו הרואות בשינוי בין נסחת הבבלי לירוש'. ותו הן לו יהי דהרשב"א קבל מרבותיו הקרובים מבעלי התוס' שינוי נסחאות אלו מבבלי לירוש'. כל כי הא הוה צריך לאודועי ולא יכחידנו תחת לשונו. ותו דממ"ש הרשב"א בחידושיו נראה להפך. ויתכן דהרשב"א מפרש סוגית הירוש' הכי והתני בש"א אין לי אלא היוצאה משום ערוה וכו' והתני בניחותא וכן פירש הרב שדה יהושע. ועל זה מקשה מה מקיימין ב"ש של"ת וכו' בתמיה כלומר א"כ דבר אתי לדברי כיעור והיינו דקאמר של"ת היוצאה משום ערוה אסור' משום דבר אחר כלומר דאינו ערוה ממש מותרת א"ר שילא אם נאמר דלבית שמאי לא נפקא להו הא מילתא אלא מדבר ואי לאו דבר הו"א דוקא ערוה קרא מקשה על דבית שמאי לא יוכל אם לאוסרה כבר היא אסורה הכונה דקשיא לי' לר' שילא דאמאי אצטריך ללמוד דבר כיעור מדבר והא בלאו הכי מהך רומיא דאמאי אצטריך לא יוכל אם לאוסרה כבר היא אסורה מהא שמעי' דקרא איירי בדברי כיעור ולהכי אצטריך לא יוכל וכמ"ש הרשב"א בתשובה ומאחר שכן בלאו דבר נשמעיניה מן הדא. ולפ"ז מ"ש מה מקיימין ודברי ר' שילא הוא קושיא למ"ש בברייתי' דמדבר נפקא לב"ש דברי כיעור כאמור. ומשני אלא כן אנן קיימין ליתן עליו בל"ת כלומר לקושטא דמילתא דקרא איירי נמי בדברי כיעור ועל הכל קאמר לא יוכל מינה שמעינן

דהיא אסירה עליו בלא תעשה מה דלא הוה שמעינן מסוטה וכיון דאית רבותא בהך קרא דהוא לא תעשה א"כ מאי פרכת דבלאו דבר מדאצטריך לא יוכל נשמע דאיירי בדבר כיעור והלא סמא בידן לו' דלעולם לא איירי קרא אלא בערוה ממש ול"ק אמאי כתיב לא יוכל דאמינא דאתא ליתן עליו בל"ת. ולהכי אצטריך דבר להשמיע לו כזאת דקרא איירי בדברי כיעור. ולפום הך פירושא בדברי הירושלמי נמצא דלכ"ע קרא איירי בדברי כיעור ונפקא לב"ש מדבר והשתא סבר הרשב"א דגם תלמודא דידן לענין דינא הרי סבר כהירושלמי דקרא איירי לב"ש בדברי כיעור. ואף דלהירושלמי מדבר נפקא ובתלמודין שדייה דבר ליפותא דבר דבר מממון בשני עדים אליבא דב"ש. ע"מ אפשר דתלמודין לא חיישׁ להך דחיה דדחי בירושלמי דלא מצינן למילף מלא יוכל די"ל דאתא ליתן בל"ת דהך שינויא לא נשני"ת בערב"ות אלא מדוחק. וא"כ לתלמודין מקרא דלא יוכל נפיק דבדברי כיעור משתעי דאי לאו למאי אתא לא יוכל הא כבר היא אסורה לו ולענין דינא שוים תלמודין וירושלמי ומשמעות דורשין איכא בינייהו. והכי עדיף לן למעבד שלמא בין שני התלמודים ולא לומר דלבבלי קרא איירי בערוה ממש לב"ש ומה גם דלהרשב"א פשיטא ליה דבדברי כיעור איירי קרא לב"ש מלשון המשנה דקתני לא יגרש אא"כ מצא ואי בעדים ממש אדרבא בכי הא חייב לגרש על כרחו וכמ"ש בתשובה הנזכרת. וכל זה כתבתי בעניותי ליישב דברי הרשב"א בתשובה הנז' אבל במ"ש בחידושיו רוח אחרת אתו. ואתה קדוש תבחר ותקרב שיבור לו האדם לפי דעתו הרחבה והעמוקה הוא המוציא חמה מנרתקא עד דאתחזי בליונא דגושפנקא ונשיב זיק"ה יעקב אש דת שלן בעומקה מתניתין דייקא הא קושי' אכלה ומדקא והא פירוק' דקה מן הדקה איכו השתא ליעול ירקא קבא דמוריקא שמה ימצא גלוסקא ואלהא דשמיא וארקא ישזביניה מכל עקא וסוכה על גבי צוק"ה ביד חזקה בחפינה כי"ר:

סימן ז

לבקשת החכם השלם הדיין המצויין כמה"ר יעקב אלישר נר"ו.

א"**ח** מעיין ובור סיד שאינו מאבד טיפה הטוב והישר יעקב שלם ושלימה משנתו מסויידת ומכוירת חקוקה בששר. החכם השלם הדיין המצויין רח"ם רחמת"ים כמה"ר יעקב אלישר נר"ו:

משתכל הוית לשב"טך פעלת פלאות עדותיך מאי דקשיא ליה למר על רבותינו בעלי התוספות שכתבו בזבחים דף צ' ע"ב ד"ה חוץ מאשם מצורע וז"ל וא"ת אדרבא חטאת מצורע עדיף דאכשורי ומעפר וי"ל כיון וכו' א"נ האי כל חטאות שבתורה דקתני לאו

בחטאת הבאה עם האשם קאמר אלא בשאר חטאות עכ"ל וכתב הרב ברכת הזבח על דבריהם וז"ל ר"ל דשאר חטאות ואשם מצורע הבאים כאחד אשם מצורע קודם אבל באמת חטאת מצורע ואשם מצורע חטאת מצורע קודם עכ"ל. והקשה כת"ר דדבר הם הפך תלמוד ערוך במנחות דף ה' ע"א דתניא הקדים חטאתו לאשמו לא יהא אחד ממרס בדמה אלא תעובר צורתה ותצא לבית השריפה וכן פסק הרמב"ם פרק חמישי מהלכות מחוסרי כפרה הרי דאשם מצורע קודם לחטאת מצורע נמי עכ"ד מר:

באמת דלפום ריהט' פליאה נשגבה וזו היא שקשה. ואחרי החיפוש זאת מצאתי להר' עיר וקדיש מר זקנינו מהר"א אזולאי זצ"ל (בעל חסד לאברהם) בפירוש המשניות אשר לו והמ"ה בכתובי"ם שהביא דברי התוספות הללו וכתב שרבינו פרץ דחה תירוץ שני של התוס' מכח סוגית מנחות הלזו וכיון מר לדעת רבינו פרץ ודעת קדושים תמצא. איברא דלדברי התוס' אפשר לדעתי הקצרה למשכוני נפשין כי היכי דלא ליהוו דברי קדשם הפך התלמוד ומה גם כי גדל הכאב דהתוס' בזבחים דף ה' ע"א הזכירו סוגית מנחות ע"ש. ואען ואומר דאין כונת התוספות אלא ליישב לשון המשנה דקתני בנותן טעם מפני שהוא בא על הכשר דטעם זה לא יצדק על חטאת מצורע ולכך כתבו דלא איירי מתני' אלא לגבי שאר חטאות דאז א"ש טעמא דאשם מצורע קודם להן מפני שהוא בא על הכשר ולא איירי לגבי חטאת מצורע כי האף אמנם דקדים לאו מהאי טעמא אלא מטעמא אחריתי ומודו התוס' לענין דינא דאשם מצורע קדים גם לחטאת דידיה והוה פשיטא להו לכך לא האריכו בדבריהם זה אפשר לפי חומר הנושא. אמנם דברי הרב ברכת הזבח מרפסן איגרי:

ב **הגם** הלום ראיתי מאי דאיתי מר ראי' דאין השניה פוסלין בקדשים ממ"ש בתמורה דף כ"ט גבי פר דגדעון שמנו הני אסורית"א תמניא אינון דשרי רחמנא בלילה ההוא ואי ס"ד דשנים פוסלים בקדשים לימנו דהיה פר בן שבע שנים אלא ודאי דזקן דפסול בבהמה הוא עד דמרתת ע"כ דברי מר. ואני אענה. הנה הרב משנה למלך פ"ב דאסורי מזבח דין ו' האריך בשיעור הזקן שתפסל הבהמה והכריח מסוגית סוטה דף מ"ו דשנים אין פוסלים בקדשים ותמה על מה שכתבו התוס' ביומא דף מ"ג דפר יותר מג' פסול מן התורה מסוגית סוטה. ומה שתירץ בס' שיח יצחק לדעתי הקצרה אינו מחוור. והסכים הרב מש"ל דשיעור זקן בבהמה היינו כשהיא רותתת כזקן דאדם. ומ"ש הרמב"ם פ"א דמעשה הקרבנות דין י"א יתר על זה הוא זקן ואין מקריבין אותו היינו דלכתחילה אין מקריבין אותו מפני הכבוד עיין בדברי קדשו באורך

ואנא זעירא ראתה עיני לרש"י בכתובות דף ע"ה במהדורא קמא הובא בשיטה מקובצת דף ס"ו ע"ד שכתב וו"ל החולה והמזוהם והזקן לא ידעו' מכמה קרי ליה זקן דגבי אדם קי"ל עד דמרתת עכ"ל עין רואה דרש"י ז"ל עלה ונסת"פק בזקן דבהמ' מכמה קרי לי' זקן דגבי אדם הוי עד דמרתת ומשמע דפשיטא ליה לרש"י דבבהמ' לא הוי עד דמרתת אלא ברוב שנים ולא ידע כמה. ולא קשיא עליה מסוגית סוטה דף מ"ו דמאי דאמרינן התם אין שנים פוסלות בהם היינו שהם בני שלש או ארבעה שנים אבל אה"נ דאם היו זקנים הרבה אפי' דאינם רותתים פסולים דזקן פוסל בבהמ' וסבר רש"י דהיינו ברוב שנים ולא בעינן דליהוו רותתת דכל שהיא זקנה הרבה אפי' אינה רותתת פסולה ולזה כתב רש"י ולא ידענא מכמה קרי לה זקן. ולזה נוטים דברי רבינו גרשון מאור הגולה ז"ל בפירושיו כ"י שכתב בבכורות דף מ"א וז"ל פרט לזקן הרבה בלא מום דפסול להקרבה עכ"ל הרי דפירש זקן הרבה ולא בעי רותתת כמ"ש הרב מש"ל (אחר זמן ראיתי בס' דעת זקנים פ' ויקרא בס' מנחת יהודה ד"ה מן הצאן פירש"י להביא את המוקצה תימה דאמרינן דאין מוקצה אלא לז' שנים וא"כ תיפוק לי דפסול משום זקנה וכו' ויותר מב' שנים זקן שלא מצינו שהכשירה תורה לכל היותר אלא ב' שנים כגון פרה אדומה וי"ל וכו' עכ"ל. ופשוט שהוא ט"ס וצ"ל ויותר מארבעה שנים וכו' אלא ארבעה שנים כגון פרה כצ"ל והוא כסברת רבנן ריש פרה וא"כ דעתו שיותר מד' שנים פסול משום זקן. ועיין להרב מש"ל שם פ"א מה' פרה. ואגב ראיתי שם סמוך ד"ה מן הבקר שמה שהקשה ותירץ הוא תלמוד ערוך מנחות דף ה' ע"ש ודוקא. והן עתה הבה נא אבא למה שהביא ראיה מעכ"ת מההיא דפר גדעון. ולי ההדיוט אינה ראיה דאפי' לדעת התוס' ביומא אין ראיה להפך משום דבפלוגת' לא קמיירי והוא היה מונה האיסורין דאסירי לכ"ע ולא נקט שנים משום דר"מ מכשיר. והכי עשני הש"ס ביבמות דף ט' ושאר דוכתי דתנא בפלוגתא לא קמיירי. וכ"ש לדעת רש"י ורגמ"ה דס"ל דזקן בבהמה היינו בהרבה שנים די"ל דלדידהו בן ז' לאו זקן הוא. וכ"כ הרב תי"ט פ"ק דפרה דזקן דמעיט מקרא היינו זקן מרובה בשניה הרבה עד שתש כחו והתם אסרי רבנן אפי' אינו בא בימים וזקן בשנים ע"ש. ובזבחים דף נ"ט ע"א פריך והא אזקין להו וע"ש בפירש"י והתוס' הקשו שם מ"ט דעגלות הנשיאים הקריבו' בימי שלמה ותירצו דהוראת שעה היתה ע"ש:

ברם מה שהקשה כת"ר על הרב מש"ל דמ"ש הרמב"ם פ"א דמעשה הקרבנות דין י"א יתר על זה הוא זקן ואין מקריבין אותו לאו למימרא שהוא פסול דזקן דמעיט קרא אינו זקן בשנים אלא כונתו דאין מקריבין אותו לכתחילה מפני הכבוד. ועל זה רמי ומקש' כת"ר על הרב ז"ל ממ"ש הסמ"ג עשין קפ"ג דף רט"ו ע"ב וז"ל יתר על זה הרי זה זקן

ואין מקריבין אותו ותניא בירושלמי פ"ד דשקלים אשם בן שנה הביאו בן שתי שנים לא יצא (כצ"ל) בן שתים והביאו בן שלש לא יצא עכ"ל אלמא מ"ש יתר על זה הוא פסול ולא לכתחילה קאמר דהא מייתי עלה הירושלמי דשקלי' דלא יצא ומסתמא שכך הבין הסמ"ג בדברי הרמב"ם עד כאן דברי כת"ר. הם דברים ברורים ויש להפליא על הרב ז"ל דכל רז לא אנס ליה איך לא זכר מדברי הסמ"ג הללו ומהירושלמי דשקלים. ועוד קשיא לי על הרב ז"ל מדברי הרמב"ם שם פ"א דמעה"ק דין י"ג שכתב וז"ל שעות מונין לקדשים ואם הוסיפו שעה או פחתו שעה פסולין כיצד קרבן שמצותו להיות בן שנה אם הוסיף על הכנה שעה אחת פסול וכו' וכן בכל הזבחי' עכ"ל הרי בהדיא שכתב הרמב"ם דכי היכי דבן שנה פסול אם הוסיף על השנה שעה אחת כן הוא בכל הזבחים ומוכח דכל שהוא בן שתים אם הוסיף פסול. ופר שהוא בן שלש אם הוסיף פסול הפך הרב מש"ל וכן מוכח מדברי הרב קרית ספר ע"ש. והרמב"ם ה' פסולי המוקדשין פ"ד דין כ"ו כתב היה חייב באשם בן שנה והביא בן שתים בן שתים והביא בן שנה פסול וכו' ולא הביא מ"ש בירושלמי בן ב' והביא בן ג' לא יצא דסמך עמ"ש בה' מעה"ק דה"ה בכל הזבחים כמו שנאמר. וק"ק על הרב מש"ל שכתב שם פ"ב דאסורי מזבח שדין זה דאיל יותר מבן שתי שנים שאין מקריבין אותו כעת לא מצאתיהו ע"ש ודוק.

סימן ח

מי שאי אפשר לישמט אלא באיסור אכתפיה רביע אם ב"ד יכולין להשביע.

שאלה אם מכר לו מטלטלין והלה לא משך שאם הי' מורה הי' צריך לקבל מי שפרע ואי אפשר לו להשמט ממנו אלא באיסור אי הוי בכלל דאם יודה לא יתחייב ממון ולא ישבע או דילמא כיון שאינו יכול לישמט אלא באיסור צריך לישבע:

חקירה זו הכינה וגם חקר"ה הרב כנה"ג בח"מ

תשובה סי' פ"ז הגהת הטור אות ח"ן והרב ז"ל עלה ונסתפק ספק זה. וגם הרב שלטי הגבורים פ' הגוזל בתרא נסתפק בזה כמו שרמז בכנה"ג באותה שאמרו האי בר ישראל דידע סהדותא לגוי אישראל חבריה ואזיל מסהיד ליה בגוים משמתינן ליה וז"ל ואין נראה לדקדק מכאן דדבר שלא היה אפשר לעשותו אלא באיסור שיועיל כאלו נעשה כדי שנאמר גם המוכר דבר לחבירו והנה לא משך וכו' ולומר כי היכי דהכא אף דלא הוה מצי לאשתמוטי מן הגוי אלא בשבועת שקר אפ"ה חשבינן למעיד זה מפסיד ממונו התם נמי לא שנא ואינו נראה בעיני דהכא ה"ט לפי שמוציאין ממון ממנו על פי עד שלא כדין דאין הדין נותן אלא ע"פ שני עדים עכ"ל:

ועוד נראה לחלק בין נדון שלנו להיא דידע סהדות' לגוי דהתם לאו בדידיה תליא מילתא לומר שהאמת אתו דאין הדבר ברור לכל דדילמא הדין עם הבעל דין ואיהו ניהו דקמשקר וכל שהתורה לא האמינתו אלא בשבועה חייב ולאו כל כמיניה לומר דישראל נשבע לשקר אבל הכא בנדון שלנו אם היה מודה היה האיסור ברור ואמיתי דקאי במי שפרע ודילמא בכי הא דין הוא שישבע דלא משתמיט אלא כשיעשה איסור וברור לכל שעושהו. אמנם שמעתי מגדול אחד שהביא ראיה מתשובת הריב"ש סי' שמ"ד הביאה מרן ב"י סוף סי' ע"ה באחד שקנה קנקן יין ולא משך ונשבע למוכר לפרוע כל מה שיעלה לזמן פ' והוא טוען שאינו זוכר אי מחייבי' ליה לישבע שאינו זוכר. והשיב הרב ז"ל דאף לדעת הרא"ש בנשבע לפרוע לזמן דה"ל כנשבע ב' שבועות וכו' זהו במי שחייב כבר ונשבע לפרוע אבל מי שאינו חייב מן הדין אין השבועה אלא כפי משמעותה עד הזמן ולא יותר ואף אם נאמר שנכלל הכל אפשר לומר דאין כאן תביעת ממון ואין משביעין אותו לפי שאף אם יודה דנשבע אין מחייבין אותו לשלם שאין כאן חיוב מכח קנין המכירה אלא שב"ד מנדין אותו עד שיקיים שבועתו וזה לא נקרא תביעת ממון להשביעו עליה ע"ש והרי הכא בנדון הריב"ש למה שצדד אם הודה מנדין אותו שיקיים שבועתו אפ"ה לא מיקרי תביעת ממון וכ"ש בנדון הרב כנסת הגדולה זהו תורף דבריו.

ואיברא דלכאורה ראיה ראויה דהרי התם אי הודה הא דנשמט מהקנין לא משתמיט לגמרי אלא אריא דשבועתא רביע עילויה ולא זו אלא שאף הוא חייב לשלם להנצל מהנדוי ואפ"ה דן הריב"ש דלא ישבע ק"ו בנדון שלנו דאי נמי איסורא עבד וקאי במי שפרע אין מבקשין ב"ד ממנו לשלם דודאי לא ישבע. ואולם לא אכחד דלבי מהסס חסור דבר דהרי הריב"ש הביא ראיה ממ"ש הרמב"ם פ"א מטוען דעל תביעת הבשת אין משביעין אותו בח"ל כיון דאם היה מודה לא היו מחייבין אותו אף דגם בח"ל מנדין אותו עד שיפייס לבע"ד או יעלה עמו לא"י וכן אם תפס לא מפקינן מיני' וכו' עש"ב והכא הטור הביא דברי הרמב"ם וגם הר' כנה"ג בסמוך הזכיר תשו' הריב"ש הלזו אות ס"ב ואיך הרב ז"ל לא פשיט ספיקיה כאמור. אמנם נראה דיש לדחות ראיה זו דשאני התם בתביע' הבשת ונדון הריב"ש דאיברא דאם היה מודה ובא עד קיצו חיוב ממון מגודא רבא דשדו עליה בר נח"ש הוא. האמנם בגוף הקנין בנדון הריב"ש אם הודה פטור ועטיר דליכא משיכה. וכן בבשת בח"ל ליכא סמוכים והשבוע' דנדון הריב"ש והנדוי בנדונו ובבשת. אתי עליה מצד אחר מצד השבועה ובבשת ממנהג הישיבות כמ"ש הרמב"ם פ"ה דסנהדרין. ואפי' כי יקרה דתפס דאפוקי לא מפקינן הוא לאחר זמן אמטול הכי קרינן ביה אם הודה אינו מתחייב ממון. אמנם בנדון שלנו יש פנים לומר דבקנינו בכסף

קנה מן התורה ורבנן הפקיעו קנינו כל דלא משך ורמו עליה מי שפרע ונפצא דאיסורא מכח הקנין וגוף הדבר בעצמו ואינו יכול לישמט מגיף הדבר והקנין אלא באיסור שתלוי בו ואינו חץ ממנו. [וכבר כתב מרן בבית יוסף סי' קל"ח ופסקו מור"ם שם בהגהה דין ה' דאם התנו דמעות יקנו קנו. ומה שהקשה שם הרב שפתי כהן מדברי הריטב"א דאם אמר לקנות במסירה בענין שאינו קונה לא קני החילוק ברור. ולא הי' צריך הרב ש"ך להביא מהריטב"א שכ"כ הר"ן ומור"ם בהגהה שם דין ט' פסק כן ומוכרח דס"ל למור"ם דאינו ענין לזה וכמו שכתבנו בעניותנו במ"א]. והדמי"ן יתעבד זכר לדבר לאיסור' דנפיק מיניה ממונא דאינו נשבע לדעת הר' מהר"ר איסרלן בפסקיו סי' ל"ז כל דעיקרו באיסור. וה"נ כל דבעיקר אינו מתחייב ממון אלא דאתינן עניה מצד הנדוי והשבועה לא מקרי אם הודה מתחייב ממון או עושה איסור. ולכל הדברות ולכל האמירות קשה על הרב כנה"ג דבו בפרק עסיק בדברי הרמב"ם שהביא הטור ותשובת הריב"ש ואמאי לא אייתי לנדונו ואי נמי סבר כדדחינן. אין החילוק כל כך פשוט דיכחידנו תחת לשונו. ואפשר להביא קצת ראיה לנדון שלנו דאין משביעין אותו מתשובת מהר"מ הביאה המרדכי פ' הגוזל בתרא סי' עק"ב דאם עני תובע לעשיר נדרת לי כך וכך דהעשיר נשבע והביאו הש"הג פ' המקבל והש"ך בסי' פ"ז. וכבר ידוע דכתבו האחרונים הרב מהראנ"ח בראשון סי' קי"ח ומורינו הרב זרע אברהם י"ד סי' ל"ב דאסורא איכא במחוסרי אמנה ולדעת מהר"ם מינץ סי' ק"א מכרזינן ליה. ולדעתם גם באומר לעשיר לתת מתנה מועטת איסור איכא ומה לי איסירא זוטא על דרך דאמרינן בעלמא מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת ואפ"ה מהר"ם לא כתב אלא עני תובע לעשיר דאינו יכול לחזור ב אבל בעשיר לעשיר אף דאיכא אסורא דמחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו אינו נשבע שאין בהודאתו חיוב ממון וה"ה למי שפרע

ואחזה אנכי להרב מש"ל פ"א דטוען דין ט"ו שהביא תשובת הריב"ש דמוקי מילתיה אפי' אליבא דהרא"ש וכתב וז"ל ואין נראה כן מדברי הרא"ש בתשובה כלל י' סי' כ' שכתב על א' שנשבע לאשתו שלא יצא כי אם ברשותה והוא טוען שפטרה אותו מן השבועה וזאת אומרת שלא פטרה אותו וכו' הוא נאמן וכו' והכא לא שייך לחייבו שבועה שהרי כבר נשבע שלא יצא כי אה ברשותה והוא אומ' שפטרה אותו ואם הוא משקר הרי הוא עובר על שבועתו שאין שבועה חל על שבועה ואם איתא כדברי הריב"ש שאפי' הרא"ש יודה כאן שאין משביעין אותו ת"ל דכיון דאף אם יודה אינו חייב ממון ולפיכך לא ישבע אלא ודאי כדאמרן עכ"ל. ונראה שכונת הרב לומר דהרא"ש לא פליג אעיקר דין זה דהרמב"ם דטוען טענה שאפי' אם יודה אינו חייב ממון אין משביעין אותו וסבר

הרא"ש דמשבעינן לי' וזהו שקשה על הריב"ש דמהדר לאוקומיה דיניה דההוא גברא אפי' אליבא דהרא"ש והלא הרא"ש פליג בעיקר דין הרמב"ם. ואם זה כונתו ק"ק דהרי הטור בסי' זה כתב דברי הרמב"ם בסתם הול"ל שאביו חולק עליו כי אורחיה. ותו ק' דלא זכר שהרא"ש כתב כהרמב"ם כלל ס"ו ס' י' וז"ל מה שטוען ראובן על שמעון שיתן נו ריוח החוב שהי' לבנו עליו ואמר שכך התנה עמו וכו' נ"ל ששמעון פטור מליתן לו ריוח ואף שבועה אין צריך כי נרא' לפי הענין שאף לדברי ראובן לא הי' תנאי זה בעת שנתחייב שמעון החוב ואף אם אמר שמעון אח"כ דברים בעלמא נינהו בלא קנין ויכול לחוור בו וכיון שהוא כופר א"צ שבועה מאחר שהיה יכול לחזור בו אם היה מודה עכ"ל עין רואה דדעת הרא"ש כהרמב"ם ולדברי הרב מש"ל הני בי תרי דהרא"ש סתרא"י נינהו אבל בקושטא נרא' דהרא"ש בשיטת רבו מהר"ם אמרה שכתב המרדכי משמו פ"ק דמציע' דאפי אמילתא דאיסורא משבעינן ליה ולא כאשר עלתה על דעת מהרא"י בפסקיו סי' ל"ז כמדובר לעיל אלא בכל מידי משבעינן ליה וכפשט דברי מהר"ם הביאם מרן בית יוסף סי' ע"ה מחודשין י"ב וכאשר הכריע הרב ש"ך סי' פ"ז ס"ק נ"א בראיות ברורות והיינו דכתב הרא"ש כלל יו"ד סי' ב' הנזכר דאינו נשבע בנותן טעם דאין שבועה חל על שבועה דאי לאו הכי משבעינן ליה כי האף אמנם סבר הרא"ש דכל שבהודאתו אינו מתחייב ממון אינו נשבע ה"ד כאשר התובע יצא לטעון דממונא אית ליה גביה בהא הוא דאמור רבנן בטעמ' דמאחר דהתובע דורש דמי"ם ואם הודה דינא יתיב מסלקי' את הדמי"ם דין הוא הד"ר הודרניה השתא נמי דכפריה לא ישבע. ואולם היכא דאעיקרא קאי בעל דיניה משום דררא דאיסורי כי ההיא דכלל יו"ד הנז' וליכא דררא דממונא כל עיקר אי לאו משום דאין שבועה חל ע"ש משבעינן ליה. וחזה הוית למורים בדרכי משה סי' פ"ז אות י"ד שכתב וז"ל כתוב בתשובת הרא"ש כלל י' סי' ב' מי שנשבע לחבירו ליתן לו וזה תבעו והוא אומר שמחל לו שבועתו א"צ לחזור ולישבע. ועיין בתשו' הריב"ש סימן שמ"ד שהאריך בזו עכ"ל וק"ק דהרא"ש בתשוב' ההיא לא קאי אנשבע ליתן כלל רק כי השבע השביע ואל האשה אמר לא יוכל צאת"ו בלתי רשותה כמבואר. ואם נפשך לומר דהרב ז"ל מפקנא אית לי' הכי מתוך דברי הרא"ש. זה דבר חדש ואין דרך מרן ומורים כן רק הדברים עתיקי"ם כאשר המה כמפורסם. ותו אחרית דבר שכתב מור"ם א"צ לחזור ולישבע משתמען מילוהו מטעם דאין שבועה חל על שבועה ובנדון שכתב ל"צ להאי טעמא דאפי' תימא דשבועה חל ע"ש הכא דהוא תביעת ממון ואם היה מודה לא הי' מתחייב ואף דאם הודה ב"ד מעשין אותו מכח שבועתו כבר הורה הריב"ש והם דברי

הרמב"ם דגם בזו אינו נשבע כמש"ל גם על שסיים ועיין בהריב"ש יש להעיר דלפי דבריו הריב"ש פליג כמבואר מתוך מה שכתבנו בעניותנו:

וראית להרדב"ז בתשו' כ"י סי' ב' אלפי' תל"א שכ' על אשה שאמרה קדשתני והוא מכחישה וטוענת שישביע הו על זה ויש מי שהורה דמשבעינן ליה וכתב הרב ז"ל דאין זו הוראה נכונה שכל טענה שאין בה דררא דממונא לא תיקן רב נחמן שבועת היסת דאף אה הוא מודה שקדשה אינו חייב ממון. ותו דאם יש עדים שקדשה אפי' יכחישם ראובן כופין אותו לכנוס או לפטור. ואי אין עדים אפי' מודים אין כאן קדושין ואפי' בעד א' ושניהם מודים רוב הפוסקים אומרים דלא חיישינן. ואם היא אומרת קדשתני בעדים והלכו למ"ה ומודה מקודשת דמ"ל לשקר אי בעי מקדש לה בפנינו. אך אם הוא מכחישה והיא שויתה אנפשה חתיכה דאיסורא והיא רוצה להשביעו לא משבעי' ליה דכל טענה שאינה מחייבת ממון אינה מחייבת שבועה אלא תשב עד שתלבין ראשה או תרצה אותו עד שיפטרנה זהו תורף דבריו (כפי אשר כתוב בזכרונותי) וכ"כ מור"ם סי' פ"ז בהגהה ונמשכו אחר דברי מהרא"י. וכבר כתבנו דהרב. ש"ך הוכיח במישור בראיות ברורות דאף כשעיקר התביעה איסור נמי משביעין וכן נראה מתשו' הרא"ש כלל י' וכמו שכתבתי בעניותי בסמוך. ועוד נראה להכריח קצת כן מדברי מהר"ם עצמו בתשובותיו ד"פ סי' של"ח וז"ל והמחייב שבועה ואמר נשבעתי בב"ד פ' והלכו להם למדינת הים נאמן דלא גרע מפרעתי דנאמן אבל שבועת היסת איכא דלא גרע מאין לך כלום בידי למאן דמחייב לי' שבועת היסת דטפי איכא דררא דממונא הכא מהתם עכ"ל. הרי דהכא עיקר התביעה אינה ממון אלא שישבע לו וטוען שכבר נשבע ואפי מודה לתובע שלא נשבע אינו חייב אלא שבועה ואפ"ה כתב דכיון דאיכא דררא דממונא כלומר שמה שנתחייב שבועה מראש מקדם הי' על תביעת ממון נשבע. ולפום ריהטא זה נגד מ"ש מהרא"י בעד מהר"ם דכשעיקר התביעה אינה ממון אף דנ"מ ממונא אינו נשבע. ויש לישב. ומ"מ נראה מדברי מהר"ם בתשובה הנז' דדוקא כי איכא סרך ממון נשבע ולכא רה הוא נגד מה שנראה מתשובת הרא"ש הנז' דאף דליכא דררא דממונא כלל נשבע. וכן נראה ממ"ש בשו"ת מהר"ם הנז' סי' שפ"ד על שמעון שטען על ראובן הכיתני וראובן משיב להד"מ דפטור בלא שבועה כי אין אנו מוצאים שום שבועה אלא היכא דאיכא דררא דממונא וכו' ועוד ראיה כי אין מטילין שבועה כי אם במקום שאה הי' מודה ה' חייב רמינן שבועה עלה כי היכי דלודי אבל בנדון זה אפי' היה מודה שהכה חבירו מה הי' חייב וכו' ע"ש הרי שכתב דאין אנו מוצאים שום שבועה אלא היכא דאיכא דררא דממונא וכ"כ המרדכי פ' החובל סי' פ"א וז"ל על דבר הקנטורים שבין לאה

לראובן אלו היו עדיה וכו' הי' לקהל לקונסו וכו' ועכשיו שאין עדות והוא אומר להד"ם די לה בכך ושבועה לא נתקנה בדיני קנסות כאלה אלא על תביעת ממון בין ללישנ' קמא בין ללישנא בתרא וכן על חירוף שוכני עפר וכו' אבל עכשיו שכופרת פטורה אף בלא שבועה כדפרישית עכ"ל ומ"ש בדיני קנסות כאלה אפשר דכונתו כאלה דאינו ברור תביעת ממון דאפשר הקהל ילקוהו ויפטר א"נ דהקנס הוא לצבור לא להמתבייש כמ"ש הוא עצמו בתשו' סי' שפ"ד בסופה (ומיהו התשובה ההיא נראה קצת שאינה ממהר"ם ע"ש) א"נ קנסות כאלה לאפוקי קנסות המפורשים בש"ס ובא"י ועיין בשו"ת הריב"ש סי' שמ"ד. ובשו"ת מהר"י קולון סוף שורש קפ"ז. ועיין מה שפסק מרן בש"ע ח"מ סי' צ"ג דין ט' וסי' צ"ד דין א'. ועיין מה שכתב הרדב"ז בתשו' הנדפסות סי' שפ"ו ויש לחלק ועמ"ש בשו"ת מהר"ם ר"פ סי' של"ח. ובסוף דברי תשו' הרדב"ז צריך ישוב קצת ועמ"ש הרא"ש כלל י' סי' ב'. ודוק כי קצרתי.

סימן ט

בדין אשת כהן שנאנסה אם חולצת. קינ"א דשומשומני היא מוצאת.

נסתפק הרב הנמוקי באשת כהן שנאנסה אם חולצת ותמהו עליו הרב בית חדש והר' בית שמואל סי' קע"ג ס"ק י' דהא אמרינן ביבמות אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומא' וא"כ הרי באשת כהן שנאנסה טומאה כתיב בה. ואפשר דטעמו של הרב הנמקי משום מאי דאמרינן פ"ק דסוטה דף ז' ע"א אמאי דאמר רבא דטעמ' דאינה מתיבמת מק"ו דאם נאסרה במותר לה באסור לה לא כל שכן ופריך אלא מעתה אשת כהן שנאנסה ומת ויש לו אח חלל לא תתייבם ופריק אונס בישראל משרא שרי וגבי דהאי מיהא ליכא איסורא. ומהא שמעינן דאף דאמרי' פ' הבא על יבמתו אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה משום טומאה מ"מ כיון דלישראל שריא קילא האי טומאה ולא אמרינן מיהא טומאה כתיב בה כעריות ושריא להתייבם לאח חלל. והשתא עלה ונסתפק הרב הנמקי אם אחיו אינו חלל מי נימא דכיון דאשכחן דמתיבמת לאח חלל אמרינן כיון דלישראל שריא לא אמרינן טומאה כתיב בה כערוות דהתם עריות שוו בכל והאי קילא וחולצת אם אחיו אינו חלל. או דלמא כי אמרינן דמתיבמת דוקא לאחיו חלל דלדידיה שויא אמנם באחיו כהן נימא דכיון דהוא כהן נמי טומאה כתיב בה כעריות לגבי כהנים מיהא הוא ואחיו. ובצפייתנו צפינו להרב משנה למלך פ"ז דיבום דין י"ט הביא דברי הרב הנמוקי ותמה עליו מסוגי' סוטה הנ"ל דמוכח מינה דגבי אשת כהן שנאנסה לא שייך טומאה כתיב בה כעריות. ומ"מ תמה בעיקר הדין דאשת כהן טומאה דידה הוי באונס ואייתי בידיה

סוגיות פ' הבא על יבמתו דלוקה משום טומאה עיין בדברי קדשו באורך. ולדעתי הקצרה נראה דאפשר לישב הכל כאשר דברנו. וראיתי בס' בני דוד פי"ח דאסורי ביאה דמייתי דברי הרב הנמוקי הנז' ותמה דהרי בהדיא אמרו בסוטה דאינה מתיבמת וביבמות נמי הובאה סוגיא זו עכ"ד. ועם האדון הסליחה דבסוטה אמרו דמתיבמת אשת כהן שנאנסה לחלל. ופשיטא דאם אחיו כשר אינה מתיבמת:

אך ספק הרב הנמוקי אם חולצת מיהא. ומ"ש דביבמות הובאה סוגיא זו ליתא ואדרבא מסוגית יבמות תמה הרב מש"ל בדין פ"ק דסוטה כמדובר. ומהרש"ל בים של שלמה פ"ק דיבמות סי' ו' הביא סוגית סוטה לדינא ע"ש ויש להרגיש דלא הזכיר ספיקו של הרב הנמוקי ע"ש ודוק בדבריו:

וראיתי למור"ם בהגהה שם סי' קע"ג שכתב מי שיש לו אשה שהמירה אע"ג דודאי זינתה צרתה צריכה חליצה וכן כ' הרב תרומת הדשן סי' רי"ט. ופוק חזי כמה טרח הרב בזה עיין שם באורך. וקשה דהדבר מפורש במרדכי ריש פ"ק דיבמות בנדון זה ממש דהחמיר דתחלוץ. והרב תה"ד דמהדר לאתויי דברי המרדכי בשם ר"א הגדול הו"ל לאתויי הני מילי דמרדכי שהם נדונו ממש:

וכבר ראיתי למרן ז"ל בבית יוסף הושיטה לזו בקנה שכתב עיין בתה"ד ובמרדכי ריש יבמות. וחזיתיה להרדב"ז בתשובותיו דפוס ויניציא סי' קע"ה דנשאל בזה ופשיט דפטורה. והזכיר תשו' הרב תרומת הדשן וכתב דאפי' מהר"ם דמספקא ליה בצרת סוטה להצריכה חליצה בנדון זה מודה דאיכא תרי ספיקי ע"ש וגם מהרב ז"ל נראה דנעלמו דברי המרדכי דהחמיר בנדון זה להצריכה חליצה דהוא כתב דאפי' מהר"ם מודה שלא כדברי הרב תה"ד. והרי המרדכי כהרב תה"ד להחמיר. ואי רב גובריה פליג על המרדכי לפחו' הו"ל להזכירו ולחלוק עליו ודוק (מימי חורפי):

סימן י

באמירת פ' והוא רחום בשבת בפסוקי דזמרה. ערער אחד עד עקר"ה:

שאלה מקרוב בא אחד חכם וערער על מה שאנו אומרים פ' והוא רחום בתוך פסוקי דזמרה בשבת קדש ואמר שע"פ הקבלה אין לאומרו יורנו אם צריך לבטל מנהגנו ויודיענו מנהג ארץ ישראל בזה ושכמ"ה:

תשובה המערער הזה לא חש לקמחיה ובדור יתום זה בפותח טפח בספר כבר מחזיק עצמו למורה הוראות. ואם יקרא קריאה חלושה בספר הזוהר מחזיק עצמו למקובל. וכל כי הני מילי נוחם יסתר לראות זה דור דור שו"א כל אחד מתנשא ומחזיק עצמו אלפים

בת יכיל. מה אענה ומה אומר. ואפשר כי זה שערער עיניו יחזו בס' הזהר הקדוש שהוא מזהיר לבל יאמרו והוא רחום בשבת ולא היה לו בינה להבחין בין יום ובין לילה כי דברי ס' הזהר בכמה דוכתי קאי בערבית שלא יאמרו והוא רחום כמו ערבית דחול וזה פשוט. ואני בעניי כבר כתבתי בזה בקונטריס מחזיק ברכה א"ח סי' רס"ז. ושם כתבתי דהרב יעב"ץ כתב בזה בתשובותיו שאלת יעב"ץ ח"ב סימן ק"ך והסכים שלא לאומרו ואני הצעיר השבתי על דבריו כאשר עיניך תחזינה. ושם כתבתי דבעה"ק ירושלם ועה"ק חברון ת"ו נהגו לאומרו וכן הנהיג לאומרו הרב הגדול מהר"י חגי"ז ז"ל בק"ק תלמוד עורה שבעה"ק ירושלם ת"ו לפי שהרב מהר"י בנימין ז"ל ביטלו כמ"ש בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' עק"ב ע"ש באורך. והן עתה מקרוב בא לידי ס' שלמי צבור להרב המפורסם עיר וקדיש מה"ר אלגאזי זל"הה. והרב המגיה האח נפשנו כמהר"ר אברהם חיון נר"ו הביא משם רבינו האר"י זלה"ה שכתב בס' הכונות שיש לומר והוא רחום בשבת בפסוקי דזמרה. ואגב ארחיה עורר את חני"תו והש"ג ישי"ג עלי אני הצעיר שלא זכרתי מדברי רבינו הא"רי ז"ל וכתבתי כי במדרש רבה שבעה"ק הנוהגים כמנהגי הרב האר"י ז"ל אומרים אותו. והיטב חרה לו דהי' לי להביא דברי ס' הכונות עכ"ד וכיוצא בזה אמר מר מה מציא' היא זו אלו מציאו' שלו כ"ע זכו כמה זמני וכההיא דכתב כמ"ש בשיורי ברכה סו' י"א מפסקי רבינו ישעיה דכבר כתוב בשה"ג ועוד דשם כתב בגודל ונכנס עצמו בכמה דוחקים. וראיתי אני את כל הטלא"ה והמעיין הישר יבחין אם טוב לומר כמ"ש אני הצעיר דאין מופת גמור בש"ס דהוא גודלין ורווח' דברי רבינו ישעיה והאר"י ז"ל ולהגיה בשה"ב אם לומר כסברות שכתב הוא נר"ו וכל מן דין היה תמיהא קיימת אם הייתי בביתי ובחומותי מוקף חומה מכל ספרי הקדש. אך גר אנכי בארץ וכמה ספרים עיקריים אין בידי ואם חיי"ם שא"ל ספרא וספרי מקיים מצות השבה. וכמה זמני הודעתי בפתיחת ברכי יוסף וכן בשאר דוכתי ידיעה בתחילה תשמור את חסר"י כי אין אתי כל ספרי בי רב ובפרט בשיורי ברכה דאגב אורחאי טרחתי ללקט אורו"ת מנקיקי הסלעים חדא כרעא אארעא אגב דוחקא נכנס ויוצא ומי יאמר מצא או מוצא ודי בזה. אדהכי והכי זכינו לשיח"תו של הרב חמיד לבא הנז' משם רבינו האר"י ז"ל דיש לאומרו בשבת ואם הרב מהר"י בנימין ז"נ ידע דברי רבינו האר"י זצ"ל ודאי שב מידיעתו. וממילא רווחא כי לא תאבה ולא תשמע להמערער הלז לבטל המנהג כי לא מחכמה ישלח דברו כמבואר מתוך מה שכתבתי במחזיק ברכה. ומה גם כי הדבר יצא מפי רבינו האר"י זצ"ל ותו לא מידי:

ב **ואשר** שאלת על ספירת העומר בליל שני של פסח שיש מקובלים שעושין הסדר וקורין ההגדה ואחר גמר הסדר ושתיית ד' כוסות סופרים העומר. ושמעת כי יש מי שחלק על זה בחזקת היד ורצית לדעת מה עמדי בזה:

תשובה החולק על זה הוא הרב מהר"ר יעבץ ז"ל בס' מר וקציעה והאריך בזה לבזויי ולאלטויי למי שנוהג זה ע"ש בדבריו באורך. וגם בזה אני הצעיר השבתי על עיקר דבריו בספרי הקטן מחזיק ברכה. ושם כתבתי דמנהג זה יצא מפי קדוש הרמ"ע מפאנו ז"ל. ויש טעם בדבר על דרך האמת עיין בלשוני לשון הדיוט שם במחזיק ברכה. ועתה זכני ה' שבא לידי סדור עיר וקדיש הרב השלם מהר"ם זכות ז"ל מכתיבת ידו הקדושה וראיתי לו ז"ל שכתב בפה מלא להזהיר לאשר הריחו בסוד ה' שבח"ל ביו"ט ב' של פסח יעשו כל הסדר עד גמיר' ואח"כ יספרו העומר וכתב כן משם הרב המקובל המפורסם בעל מצת שמורים ז"ל. והנך רואה תלת סמכי קשוט הרמ"ע והרמ"ז והרב הנשי"א לימדונו להועיל לספיר"ת תפארה בתר דפסיק סדר"א. ואולם שמעתי מרב מקובל שערער על זה שהרי כתב רבינו האר"י זצ"ל שנשארי' האורות כל היום וא"כ מה מרויחים לספור העומר אחר הסדר. ואם יאמרו דביום טוב שני רשימו וספירת העומר בעצמות וא"כ מה לי קודם הסדר או אח"כ אלו דבריו ז"ל. והנה סוד יום טוב שני כתב הרמ"ז דסודו בחיצוניות אל הפנימיות המתפשט בעולמות והיינו יום טוב שני של גליות שהאור גולה ומתפשט לח"ל לבין שבעים שרים וכמ"ש בזה יפה מאד הרב מהר"ם קורדובורו ז"ל גם בס' חסד לאברהם עכ"ל הרמ"ז בכ"י. ועמ"ש מר זקנינו הר' החסיד ז"ל בס' חסד לאברהם עין הארץ נהר ח' ע"ש. וא"כ מי יגיד זאת אם הארת אורות הסדר אור י"ט שני בשאר כל יום טוב שני כראשון. ומאחר שרבינו האר"י זצ"ל לא גלה סודו של יום טוב ב' של פסח. יותר נראה להקדים הסדר לעומר דעכ"פ לא יהיה סתירה מצד דיבורנו ומעשנו אע"ג דהסדר שייך לאורות ח"ל והעומד לאור עליון העיקרי. מ"מ נראה כחוכא ואטלולא למי שיודע בסוד ה' לומר ספירת העומר ואח"כ לקדש. ובפרט לדידן דנהגינן לומר ההלל בבית הכנסת אר"ש מגדלת גדולי גדולין איך יכון עם ספירת העומר ליום קטנות. בשגם תאמר דכל דבר קנה מקומו אינו דומה יפה:

שוב ראיתי באגרות הרמ"ו הנדפסות מקרוב סי' כ"ב דף י"ח ע"א כדכתיבנא בעניותין דאחר קריאת האגדה בליל ב' מתעלמים האורות וכו' ע"ש הרי דסבר די"ט שני אינו כראשון ותשקוט האר"ש. ואחר זמן אמרו לי משם הרב המקובל המופלא מהר"ש שרעבי זלה"ה שהי' אומר שבח"ל ליל יום טוב שני יספור אחר ערבית קודם הסדר ויעש לו

מטעמים על דרך האמת. ואני עני במקומי אני עומד שיש לנהוג כהרמ"ע והרמ"ז והרב הנשי"א ז"ל:

ג כיוצא בדבר בענין מה שנהגו בתקיעות ר"ה לתקוע בהנך החמה וכתבתי אני הצעיר בס' הקטן מחזיק ברכה ובקונטרס מורה באצבע לבטל מנהג זה כי לא יכונו התקיעות קודם תפלה בין על דרך האמת בין על פי הדין. וזה שנים רבות שהרב המופלא גדול הדור מהר"ר יצחק בכר דוד ז"ל בעל דברי אמת על פי הדין ביטלם והמקובלים בדורו על פי הקבלה ביטלום. אמנם הרב הכולל הישיש ונשוא פנים כמהר"ר אליה הלוי ז"ל רב בק"ק אליסאנדריא די לה פאליא כתב אלי באורך על זה ותנא מסכת עדיות ומזקני' יתבונן שכך נהגו הרב המקובל מהר"ר בנימין הכהן ורבו הרמ"ז זכרם לברכה. ועד אחרן מצא בכתבי הרמ"ז ז"ל שיש מקום לתקיעות אלו עפ"י הסוד שהם הכנה לתקיעות העיקריות והרבה דברים באריכות גדול. ואני בעניי איני חש לסודות שלא גילה רבינו האר"י ז"ל עצמו. וגם כי הרמ"ז ז"ל גדול כבודו עטרה בראש כל אדם מ"מ אני בער ולא אדע כי מה שלא גילה האר"י רבינו הגדול ז"ל אשר למד עם אליהו זכור לטוב באלו אמרו שלא לסמוך ושב ואל תעשה עדיף. ולכן אני אומר שיש לבטל תקיעות דקודם תפלה הנז'. וגם המקובל המופלא מהר"ש שרעבי ז"ל שמעתי מפיו פה קדוש שיש לבטל' ועשה מעשה וביטלה במדרש רב"ה הנוהגים על פי האר"י ז"ל. ותו לא מידי:

סימן יא

בדין אמירת הלל. בנס שנעשה לציבור אי"שור כולל.

שאלה עיר אחד שנעשה לישראל נס אחד שניצולו מצרתם ותקנו שיתענו עשרה יחידים ובלילה יאמרו כל הקהל הלל גמור אחר י"ח וכן ביום אחר חזרת עמידה ונשאלתי מגדולי הק"ק אי שפיר למעבד הכי ושכמ"ה:

תשובה לענין שאלה דשאילנא קדמיכון אני איני כדאי ששלחתם לי. אמנם לקיים שפיר גזרתם זאת אשיב הנה באמירת ההלל בלילה לכאורה הי' נראה דלא נכון לומר אותן המתענים שהם שלוחי הק"ק הלל בתענית דהא אמרינן בתעניות דף כ"ו דאין אומרים הלל אלא בנפש שבעה ובכרס מלאה וכן פסק הרמב"ם פ"א דתעניות דין י"ו צבור שהיו מתענין על הגשמים וירדו להם גשמים אם קודם חצות ירדו לא ישלימו אלא אוכלין ושותין ומתכנסין וקורין הלל הגדול שאין אומרים הלל הגדול אלא בנפש שבעה וכרס מנאה. ואם אחר חצות הואיל ועבר רוב היום בקדושה ישלימו תעניתן עכ"ל. ומדברי הרמב"ם הללו הוכחתי דכשירדו גשמים אחר חצות ישלימו תענית ולא יאמרו הלל וכן

מוכח מדברי הרב המגיד כאשר ישפוט המעיין בצדק ודלא כמ"ש הרב פרי הארץ ח"ב סי' ה' דירדו גשמים אחר חצות והשלימו יאמרו הלל. והראיות שהרב הנזכר יביא בפריו אתר המחילה אינם ראיות כאשר ממעיין"י הישועה ישר יחזו פנימו. וכ"כ הריטב"א בחידושיו וכן כתב הרב אליהו רבא בפירוש. וכמו שכתבתי בספרי הקטן ברכי יוסף סי' תקע"ה ע"ש. ומאחר שכן הני עשרה שהם בתענית והם שלוחי הק"ק והתענו ולמדו כל היום לזכות הק"ק איך יאמרו הלל רעבים גם צמאים. ואם נפשך לומר דכל הקהל יאמרו הלל והני עשרה לא יתיצבו הוללי"ם. זו אינה תורה שלהיותם שלוחי הק"ק לכפר בערם יסובו אחור שלא לשמוח בשמחת הצבור. אמנם הא בורכא היא דמ"ש אין אומרים הלל אלא בנפש שבעה וכרס מלאה הוא דוקא על הלל הגדול הודו לה' כי טוב וכו' דזהו הלל הגדול כמ"ש סוף פסחים וכן דקדק הרמב"ם בלשונו וכתב שאין אומרים הלל הגדול אלא בנפש שבעה אלמא דוקא הלל הגדול ומ"ש בש"ס שאין אומרים הלל על הלל הגדול שאמרו במשנה קאי. וכן פירש"י אלא בנפש שבעה מתוך שכתוב בו נותן לחם לכל בשר נאה להאמר על השובע. וא"כ בהלל דעלמא לא בעינן נפש שבעה וכרס מלאה. אמנם נראה דאין לתקן לומר הלל בלילה בצבור דכיון דלא תקון רבנן לומר בימים שגומרים ההלל שהוא מצוה מדברי סופרים כמ"ש הרמב"ם פ"ג דה' מגילה. ומה שדקדקתי בקונטרס יעיר אזן דף ע"א ע"ב ממ"ש בתעניות דף כ"ח הללא דבריש ירחא לאו דאורייתא והזכירה הרמב"ן בס' המצות שרש א' ע"ש. אח"כ ראיתי שהרב לחם משנה שם נרגש מזה ונדחק ע"ש ובין לדעת הרמב"ן ובין לדעת הרמב"ם עיקר מצות הלל הוא בימים שגומרים ההלל בי"ט וחנוכה ולא תקון לומר הלל בלילה א"כ אפוא לא נכון לצבור זה שנעשה להם נס לומר ההלל בלילה. ואל תשיבני ממנהגנו שאומרים הלל בליל פסח אחר ערבית והוא ע"פ מסכת סופרים. דהתם יש סוד גדול על דרך האמת והוא מוכרח לומר הלל הגדול בעת ההיא כידוע לאשר הריחו בסוד ה' ומגויית האר"י רדה דבש ואין ראי' ממה שלא הזכירוהו פ"ק דערכין דף י' וכמ"ש הרמב"ן בס' הלקוטות דף י"ד ע"ד עמ"ש בברכי יוסף סי' תפ"ז אבל בלילי י"ט אחרים ולילי חנוכה לא תקון לומר הלל בלילות. וא"כ מהיכא תיתי בנס קהל פרטי שיאמרו הלל בלילה מאי דלא תקנו בי"ט דכל ישראל. ובכלהו מילי צריכים אנו לעשות כמעשה הראשונים וכההיא דאמרינן בברכות דף ט' ע"ב האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא מ"ט תקנוהו רבנן אחר י"ח אמר רב יהודה בריה דר"ש בן פזי הואיל ולא אמרו דוד אלא אחר י"ח פרשיות וכו' וכיוצא בזה אמרו שם דף כ"ט ע"א הני כ"ד דתעניתא כנגד מי א"ר חלבו כנגד כ"ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכניס ארון לבית קדש הקדשים אי

הכי כל יומא נמי נמרינהו אימת אמרינהו שלמה ביומא דרחמי אנן נמי ביומא דרחמי אמרינן להו. ומעין דוגמא איכא טובא שהיו מדקדקים ומשתדלים לעשות על דרך שעשו הראשונים. ועל אחת כמה וכמה אנן יד עניי דאיבעי' לן למעבד כדתקון רבנן וכי היכי דאשכחן דבימים טובים וחנוכה שקורין ההלל לא תקון למימריה בלילות גם אנו אין לנו לאומרו בלילה וזהו בכללות טעם מספיק שלא לאומרו בלילה ואין ראיה ממ"ש הריטב"א בחי' תעניות סוף דף י"ב על הלל הגדול ע"ש ודוק. איכו השתא ניחזי אנן על אמירת ההלל ביום משום נס הנעשה לקהל עדת ישראל אשר בעיר אחת אי שפיר דמי. ואני אענה כי הנה אמרינן בפסחים דף קי"ו ע' א הלל זה מי אמרו נביאים שביניהם תקנו להם לישראל שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהם ולכשנגאלים אומרים אותו על גאולתן, וכפ"ז היה נראה דשפיר נאה לתקן לומר הלל כשנעשה נס לקהל ישראל בעירם ונביאים הראשונים כך תקנו. אמנם לבי מהסס טובא שלא ראיתי להרי"ף והרמב"ם והרא"ש שכתבו זה שיש לומר הלל כשהצבור נושעים מצרתם ואם הדברים כפשטן הי' להם ללמדנו דין זה. ועלה על לבי לומר דאפשר דסברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דתקנת נביאים היתה כשנעשה הנס לכל ישראל דוקא. אבל עתה כי הן בעון עם ישראל מפוזר ומפורד ואיתרחיש ניסא לקהל ישראל אשר בעיר אחת בזה לא תקנו נביאים לומר הלל ומשו"ה השמיטוהו. והכי דייקי דברי רש"י שפירש שם וז"ל ועל כל צרה שלא תבא עליהם לישנא מעליא הוא דנקט כלומר שאם חס ושלום תבא צרה עליהם ויושעו ממנה אומרים אותו על גאולתן כגון חנוכה עכ"ל. מוכח מדברי רש"י ז"ל דהתקנה לא היתה אלא על תשוע' כל ישראל מן צרתן ומש"ה כתב כגון חנוכה דאי סבר רש"י דכל צבור שבכל עיר כשנושעים מצרתן יאמרו הלל וזו היא תקנת הנביאים לא הול"ל כגון חנוכה דלמאי כתביה והלא הדברים פשוטים דאם ח"ו באה צרה ונושעים יאמרו הלל ומה חסר לנו להבין דקאמר כגון חנוכה ואמאי לא חש שנבין דוקא תשועת כל ישראל כגון חנוכה. והגם שיש לצדד איזה צד. נראה ברור דדעת רש"י דלא תקון אלא כגון חנוכה דהיה תשועת כל ישראל וזו דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שלא הביאוהו. ובהכי אתנח לן דכמה צרות היו לשונאי ישראל עיר או מדינה ונעשה להם נס ויש שקבלו י"ט בו ביום ויש שעשו מגילה ולא שמענו שקבעו לומר הלל. אמנם ראיתי להרב המאירי ז"ל בחיבורו כ"י סוף פסחים שכתבו ז"ל כל יחיד שאירעתהו צרה רשאי לקבוע עצמו לומר הלל באותו יום אלא שאינו מברך וכן הדין בכל צבור כך הי' יסוד נביאים על כל צרה כשנגאלים ממנה עכ"ל (כפי אשר כתבתי בזכרונותי) הראת לדעת שדעת הרב ז"ל שהדברים כפשוטן דכל צבור בכל מקום על

תשועתם יאמרו הלל. וגס יחיד סבר הרב ז"ל שאם נעשה לו נס וניצול רשאי לקבוע לומר הלל באותו יום. ונראה מדברי הרב שגם צבור לא יברכו על קריאת ההלל שקורין בתשועת נפשם מיד שונא דמוכח דהשוה צבור ליחיד ומדסת' ש"מ דאף לפי דעתו גם צבור לא יברכו. ושמענו שהרב הכולל ח"ק כמהר"ר יוסף פייאמיטה ז"ל תיקן בקהל עדתו שיאמרו הלל כשניצולו מצרתם. ונראה דסמך על פשטא דשמעתא דפסחים. (כי הרב המאירי הוא בכ"י ולא נמצא שם). אמנם לדעתי הקצרה לא מוכח מהפוסקים ז"ל הכי ולא סברי כהרב המאירי ז"ל. והכי נקיטי רבני ישראל מדורות ראשונים ואחרונים שלא תקנו לקרות ההלל בתשועת ה'. שוב ראיתי בתוס' סוכה סוף דף מ"ד ובסמ"ג ה' חנוכה דמפורש בדבריהם שתקנת הנביאים היתה בתשועת כל ישראל כגון ישראל על שפת הים וכשניצולו מכל מלכי כנען. אמנם עיניך תחזינה מ"ש התוס' והסמ"ג במ"ש בתעניות דף כ"ח יחיד לא יתחיל דיש כמה פירושים והאריך הרא"ם והאחרונים הלא בספרתם ואין המקום אתי לעמוד על דבריהם. ומשו"ה לא תקנו רבני הדורות שיאמרו הלל בתשועתם דאיכ' כמה סברות כההיא דתענית והתקנה לא היתה אלא כל ישראל. והרב מהר"י פייאמיטה סמך על מ"ד דכל זה הוא בברכה ולכן תיקן לומר הלל בלי ברכה. ובס' החרדים הביא דברי רבינו משה מאור הגולה ז"ל שהיה בצער גדול בים מאר וכשניצול קיבל תענית בכל שנה ואח"כ ביום אחר שמחה וי"ט ותפלה ומשלוח מנות וכל זה לו וזרעו ע"ס כל הדורות ע"ש באורך דף ס"ז שכך מצא בשטה וכו' ע"ש. ואני הדל בא לידי שטה זו וראיתי שהם דברי הרמב"ם ז"ל וכמ"ש בשם הגדולים ח"א ומדבריו של הרמב"ם הראת לדעת דלא תיקן לומר הלל אפי' בלי ברכה ובדילוג. וכבר מדברי הרמב"ם הללו אני ההדיוט הכרעתי כסברת הרב מהר"ם אלשקר ז"ל סי' מ"ט דמי שקבל לעשות י"ט ביום הצלתו מצרה קבלה הוי וכו' והרב פר"ח במנהגי איסור חלק עליו ע"ש ומעשה רב של הרמב"ם קרי בחיל כמהר"ם אלשקר ז"ל. ולכל הדברות ולכל האמירות נראה שלא יאמרו הלל אחר תפלת י"ח כדרך שתקנו בי"ט ור"ח דאע"ג דכתבנו לעיל לדקדק לעשות כמעשה הראשונים. בזה נראה לדעתי הקצרה דצריך ליזהר שלא לאומרו במקום שאומרים ההלל בי"ט ור"ח כי נודע כי כל עניני התפלות בנוי ומיוסד על אדני רזי עולם כמו שנראה מספר הזהר הקדוש ומכתבי רבינו האר"י זצ"ל דהכל מתוקן ומסודר בכונות עליונות. ורז"ל תקנו שיאמרו ההלל אחר תפלת י"ח לסוד נכמס. ואנן הדיוטות אנן ולא ידענו אי אמירת הלל זה מישך שייך במקום הזה. ובזה תבין מה שאמרו בברכות סוף דף כ"ח אמר להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים עמד שמואל הקטן ותקנה. ולכאורה יפלא על גדולי ישראל ר"ג וחכמים מה חכמה זו לתקן דברות

שתים בלשון הקדש ומה קאמר רבן גמליאל כלום יש אדם וכו' והלא התנוקות שיודעים לשון הקדש יכולים בנקל לתקן אותה אמנם להיות כל אות ואות מהברכות סו"ד שתלו ביחוד וזיווג המדות לכן צריך חכם גדול ורוח הקדש שורה עליו לכוין הדברים לפי סודן לידע פגם המיני' והמשכת האורות לדחות יניקת הסט"א וכיוצא דברי' העומדם ברומו של עולם והיינו דקאמר ר"ג כלום יש אדם וכו' באופן דלדעתי הקצרה אף אם ירצו לומר הלל לא יאמרוהו אחר תפלת י"ח. ושבח אני את רבני ליוורנו ז"ל יע"א שכאשר אירע להם שנת תק"ב לתפ"ץ צרת הרעש וניצולו. תקנו תענית ביום ההוא בכל שנה ובשבת קדש לומר הלל הגדול כ"ו כל"ח במקום שתקנוהו רז"ל בזמירות בנעימה וניגון יפה. ולא תקנו לומר הלל וכן ראוי לעשות והנלע"ד כתבתי:

סימן יב

דברים שהשבתי עליהן בקצרה. לפום ריהטא פני כלפי השואל את מקורו הערה. ובעת ההיא לפניו ילך דבר הא בדבר"א:

מאי דקשיא ליה למר על דברתי מלכי צדק הרב משנה למלך ה' מלוה פ"א דין ה'. והוא דשם הביא תשובת הרב מהרש"ך ח"ג סי' פ"ז. על אודות האשה שיש לה נכסי מלוג אי בע"ח של הבעל מצי טריף מנ"מ של אשתו וכתב דהא תליא בפלונתא דקנין פירות אם הוא כקנין הגוף וכתב הרב מש"ל דלא שייכא הך פלוגת' הכא דהא דקנין פירות לא אתמר אלא לענין בכורים אבל ליקח נכסים בעד חוב הבעל דהבעל גופיה אין לו רשות למוכרן וליגע בהן זו אינה צריכה לפנים ואפי' למ"ד כקנין הגוף אין נו רשות לב"ח לטרוף מנ"מ של אשתו זה"תד. והקשה מר ממ"ש פ' השואל דף צ"ו שאל מהאשה ונשאל בעלה פלוגתא דר"י ור"ל אי קנין פירות כקנין הגוף דמי והרי הכא דאי אמרינן קנין פירות כקנין הגוף הו"ל שאלה בבעלים ופטור השואל וחלף אזל קרנא בעיני"ה עכ"ד מר הי"ו:

וראש מלין אמר כי קבלתי מרבנן קדישי זקני שער בקושט' שידעו דהני מילי והמה בכתובים בס' משנה למלך ובפרט התמיהות על מהרש"ך זו שלפניו ואחריה רעותיה בדוכתי אחריני אינם מתורת הרב מהר"י רוזאניס ז"ל רק הני מילי היו כתובים בגליון מהרש"ך והן הן הדברים מהרב הגדול מהר"ר אברהם רוזאניס ז"ל הזקן מר דודו וחמיו של הרב גאון עוזינו מהר"י רוזאניס ז"ל ומתוך חיבתן העתיקן הרב מהרי"ר בכתב ידו בגליון. ועושה רושם הניכר לו שהם מתורת דודו וחמיו. והמסדר חשב שהם מהרב מהרי"ר וסידרם במשנה למלך. ובהא לא נפקא לן מידי. ולעיקר קושית כת"ר לי ההדיוט נראה דאין הנדון דומה לראי' דהתם גזרת הכתוב הוא אם בעליו עמו לא ישלם ואי קנין

פירות כקנין הגוף הו"ל בעל הפרה והכי אמר רחמנא לא ישלם. משא"כ ליטול הבע"ח גוף נכסי מלוג בחובו זו אינה תורה דגוף הנכסים אינם שלו. אף דנקרא בעל דקנין פירות כקנין הגוף וזה פשוט בעיני. ומאי דסייעיה מר להרב מש"ל ממ"ש התוספות בבתרא דף ו' ע"א ד"ה קסבר וז"ל ויש לתרץ בדוחק גירסת הספרים דהתם סברא הוא שלא יועיל קנין פירות כקנין הגוף אלא שלענין לא יצא בשן ועין לאשה אבל לענין שיצא לאיש לא דלא אלים לפקוע קנין פירותיו את קנין גוף האשה שיצא לו לחירות עכ"ל ודבריהם כדברי הרב מש"ל עכ"ד. ומטיבותיה דמר אמינא דלכאורה מדברי התוס' הללו איכא למיקם עליה דהרב ז"ל דהרי התוס' התם מש"נו רבנן בדיבורייהו תרי שינויי אחריני והאי שינויא כתבו שהוא דוחק ולתרי שינויי אחריני אי קנין פירות כקה"ד אלים הבעל להפקיע גוף האשה. ומ"מ נראה דאין מכל זה טענה על הרב מש"ל דשאני הנהו דכתיב בעליו וכתיב עבדו ואי קנין פירות כקה"ד הו"ל עבדו ואיהו בעליו. ברם גוף נכסי מלוג לאו נכסיו דידיה הוו שיגבה מהן הבע"ח. אמנם ההיא דהשואל ק"ק עם ההיא דקמא דשן ועין דאף אי כקנין הגוף דמי לדברי התוספות אין מועיל שן ועין שהוציא הבעל להוציאו לחירות ולהפקיע קנין האשה לפי דברי התוס' בתירוץ הנז'. שוב ראיתי בתוס' קמא דף צ' ע"א שכתבו תירוץ הנז' בפשיטות. וראיתי בתשובת מהרש"ך הנז' שכתב דכיון דקי"ל קנין פירות לאו כקה"ד אין הב"ח יכולים לגבות ולא הפירות מההיא דבעל שמכר לפירות לא עשה כלום משום רווח ביתה ואחר כך כתב וז"ל אח"כ ראיתי בס' הג' של מהריב"ל שכתב בע"הת ואם נתנו ממון לאשה וכו' לא קנה גוף המתנה לעולם אלא אכילת פירות ואין בע"ח זוכה באכילת אותם פירות וכו' ע"ש וקשה אמאי לא כתב דדין זה מפורש בטור ח"מ סי' צ"ז סעיף מ"ו ופסקו מרן בש"ע שם דין כ"ו דאין הב"ח גובה מנ"מ (וצ"ל בכנה"ג והאחרונים):

ב ואשר כת"ר ידידנו חד"ד ותימ"א על' דברי הרדב"ז בתשובות החדשות שנדפסו בויניציא סי' צ"ד שכתב דהטוען פרוזבול הי"ל ואבד אין מטילין בזה אפי' ח"ס דכיון שפותחין לו שמא פרוזבול הי' לך ואבד ש"מ דליכא ח"ס דלא ספינן איסורא לאינשי עש"ב. וקשיא ליה למר דכפי טעם זה תקשי למ"ד דמשבעינן ליה היכי ספינן ליה איסורא ע"כ דברי מעכ"ת. ואני בעניי אומר דטפי היה לו לכת"ר להקשות דכפי דברי הרדב"ז מאן דסבר דלא משבעינן ליה היינו מטעמא דלא שביק התירא וכו' ותפוק ליה מטעם דלא ספינן וכו'. אמנם לק"מ דבטענת שבועה אי משבעינן אי לא שפיר מצינן למימר דמשבעינן ליה ולא שייכא טענת הרדב"ז דלא ספינן וכו' דכיון דדינא הוא דנשבע ודאי נותן דעתו לישבע באמת ולא סמיך אפתיחת' דחכימי דפותחין לומר לו שמא פרוזבול

הי"ל לך ואבד כי עינו ראה דמחייבינן ליה שבועה אבל ח"ס דקיל אתי למטעי ולא חייש לח"ס. ואולם הא קשיא עליה דהרדב"ז דלא זכר תשובת הרשב"א הביאה מרן בב"י דעל מבוכה זו ישב ולא עוד אלא דנקיט לה הרשב"א בלשון אפשר דאין מטילין ח"ס אלמא לא פשיטא לי' דאין מטילין ח"ס ואין ולאו ורפיא בידיה ואלו הרדב"ז פשיטא ליה דאין כאן ח"ס. ותו קשיא לי על הרדב"ז דבהך תשובה נקיט כמ"ד דלא משבעינן ליה ואפי' ח"ס ליכא. ואלו בראשונות סי' ק"ע פסק דנאמן בשבועה ע"ש וזהו שקשה על המלך דוד בשנותו את טעמו ומהריק"ש כתב משם הרדב"ז דאנן לא מחרימינן ע"ש ודוק:

ג על המקשה עצמו לדעת מהרשד"ם א"ה סי' קפ"ג שכתב דמי שמת והיה חייב שכירות למשכיר ונמצאו מטלטלין תוך הבית המשכיר קודם לאלמנה דכיון דמטלטלי הבעל הם בבית קנאם המשכיר דחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ע"ש ודבר זה במחלוקת הוא שנוי דהרי אמרו במציעא דף ק"ב הזבל של בעל הבית אילימא בחצר דאגיר ליה לשוכר ותורי דשוכר אמאי של בעה"ב וכו' לא צריכא בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא ופירש"י שלא השכיר את החצר. ודעת הרמב"ם דאעפ"י שהיא שכורה ביד השוכר חצר המשכיר קונה לו בתורי דאתו מעלמא כמ"ש בפרק ו' דשכירות דין ה' והראב"ד פליג וס"ל כרש"י זה"תד. נראה לי ההדיוט כעת דלק"מ דהא דרש"י והראב"ד סברי דאם השכירה אף בתורי דאתו מעלמא הזבל לשוכר דהו"ל חצר דשוכר דשכירו' ליומיה ממכר היינו בשוכר שקנה כדין קנין הקרקעות כדת מה לעשות. אמנם בנדון הרשד"ם השוכר לא קנה הבית כי היכי דנימא דהו"ל חצרו דשוכר ולא דמשכיר דהא בחזקה לא קנה דלא כיוון לקנות בחזקה ובעינן שיכוין לקנות דליהוי חזקה דהרי אמרו ביבמות דף נ"ב ופסקה הרמב"ם. פ"ב דזכיה דהעודר בנכסי הגר וכסבור שהם שלו לא קנה וא"כ לא קנה בחזקה, וכספו לא נתן. ושטר אפשר דלא הוה (ותשובות מהרשד"ם כעת אינם עמדי) ואת"ל דהוה אינו קונה שטר לחוד כמ"ש בח"מ סי' קצ"ה ומאחר שכן דינו של הרשד"ם אליבא דכולי עלמא דהשוכר לא קנה וקרקע בחזקת בעליה וחצר המשכיר קונה לו. א"נ דכיון שמת השוכר לכי אמרת דהאלמנה אינה חייבת כיון דהשוכר לא פרע אף דנשאר מזמן השכירות פקע זכותו והדר' בחזק' בעליה אחרי מות השוכר ובו בפרק קנה לו חצירו דמשכיר למטלטלי השוכר וצריך לראות הדברים בשרשן לחוקרן ולדורשן טעמן וממשן וכת"ר נפש ברכה תדושן:

סימן יג

בשותפין לזמן. אשר להם הריב מילי דמסתמן:

שאלה שותפין לזמן שא' מהם בא לידו כתב אשר כ' שותפו למיודעו שהוא גנב וגזלן וכיוצא לפום חורפא. והי' כראותו השותף הזה כת"ב מרי"ר אשר כתב שותפו עליו אומר לבטל השותפות תיכף ומיד ושבועה אין כאן כיון שהשותף שבעיר אחרת מחזיקו לאיש תככים וגנב וגזלן. ובא מעירו השותף כותב הכתב וטען כי לא חל בו רק לשון הרע שכתבו לו ובעת כעסו דברים אלו פלטתן הקולמוס שלא מדעת ונשבע ש"ח מאד שהוא מחזיקו לכשר ונקי וצדיק ותיכף הכיר בטעותו ושאל ממנו מחילה ופייסו בדברי ריצוי מאד ושבועות חמורות. והשותף אחר עודנו עומד ואומר שנתבטל השותפות. ואת"ל שלא נתבטל השותפות צריכין אנו למודע"י אם בויכוחם כשא"ל שהוא רוצה לבטל השותפות הוא ענ"ה גם אומר אני כמוך אי סגי בהכי לבטולי השותפות כי עתה הוא טוען שהי' מתוך מריבה ולא מלבו אלא דברים בעלמא ומעולם לא עלה על לבו ולשון שרוע נקט והשותפות בתוקפו בכל זמנו יורינו המורה ושכמ"ה:

תשובה בארש בראש ארי"ם קץ קולמסא אמרתי לעמוד קצת בדין שותפות לזמן אי מצו לבטולי ועיקרא דמילתא פ' המקבל דף ק"ה אמר רבא הני בי תרי דעביד עיסקא בהדי הדדי ורווח ואמר חד לחבריה תא נפליג וא"ל אידך נרווח טפי דינא הוא דמעכב וכו' עד מזלא דבי תרי עדיף. והרי"ף ז"ל כתב דמקצת רבוואתא דתו לדרבא והוא ז"ל כתב דהלכתא כרבא ומייתי מאי דאמרו פ' כל הגט בשלשה פרקים מוכרים את התבואה וכו' ואמר רבא לשותפי עיין בדבריו באורך. וראיתי בס' אסיפת זקנים שכתב וז"ל פירשה הר' כגון שיש זמן ידוע שהוא יפה למכירת העסק וכו' ואני מוסיף על דבריו ואפי' בזוזי כגון שקבעו זמן לשותפותם אם רצה הא' לחלוק בתוך הזמן השני מעכב עליו. הראב"ד. וצ"ע דמאי מוסיף על דבריו דאדרבא הריא"ף רבותא קמ"ל דאע"ג דאין להם זמן קבוע אין שומעין לו וכ"ש כשקבעו זמן ומ"ה לא מוקי לה כשקבעו זמן דאי הכי מאי למימרא. הר"ש די וידש. עכ"ל. ונראה דטובא אשמועינן הר"א ז"ל דהרי הרב נמוקי יוסף ז"ל כתב וז"ל ב' קבלנים שקבלו עסקא מב"ה וכו' עד זמן פ' וכו' אמר המחבר מהכא דמוקמינן בשותפין שקבלו עסקא מב"ה משמע דהא בי תרי דעבדי שותפותא אע"ג דקבעי זמן לא מעכבי אהדדי למפלג דלא גרע מפועל שיכול לחזור בו וכו' ע"ש. הרי דהרב הנמקי ז"ל קא פסיק ותני דתרי שותפי לא מעכבי אהדדי ומבין ריסי עיני הראב"ד ז"ל נראה דמוקי לה בשני שותפין מדנפשיהו וכן מוכח מפי' הראב"ד ז"ל שהביא שם בס' אסיפת זקנים ביתר הסוגיא וכן מוכח מדברי הריטב"א ז"ל בחי' שהר"א מפרשה בשותפין מדנפשייהו וזה ברור וכן היה מפרש הר"א לדברי הרי"ף זיל בתרי שותפי וכדמוכחי פשטן של דברי הרי"ף ז"ל ואשמועינן הר"א ז"ל דמצי חד מעכב באידך בגו זימני' ולא דמי לפועל ואי

הר"ש די וידש ז"ל הבין דגם הרי"ף והר"א ז"ל מוקמי לה בקבלנים שקבלו עסקא מב"ה ס"ס איכא למידק עליה דגם בהא חידושא איכא דתוך זמנם מצי חד לעכב אחבריה ולא דמי לפועל וכדבעי' למימר קמן בס"ד, ותו דהן לו יהי דהוה פשיט' לן דמעכבי אהדדי מ"מ הוה מצי מוקי לה הרי"ף בקבעו זמן ולא תיקשי מאי למימרא דהו"א דמצי אמר ליה הב לי פלגו רווחא וקמ"ל דאידך מצי א"ל רווחא לקרנא משתעבד ואי א"נ אי מטי לך פסידא וכו' א"ל מזלא דבי תרי עדיף. ותו דמנ"ל להר"ש די וידש ז"ל דהרי"ף והר"א ז"ל מפרשי לי' בקבלנים ולא בשותפין דדברי הרי"ף והר"א ז"ל נראין דמפרשי לי' בשותפין וכ"נ ממ"ש הרז"ה ז"ל בס' המאור וז"ל מצאתי במקצת נוסחאות מדוקדקות ומוגהות הני בי תרי דקבילו עסקא בהדי הדדי ולזו הנוסחא דעתי נוטה שהענין נותן שממון של אחרים הוא ועם הפי' הזה אין אנו צריכים לכל הדקדוקים שדקדק בה הרי"ף ז"ל ע"כ הרי דהבין דהרי"ף ז"ל מפרשה בשותפין מדנפשייהו. ונראה מדברי המאור דסבר נה מר כהרב הנמקי ז"ל דשותפין דעלמא לא מצו מעכבי אהדדי ולהכי אוקמא בקבלנים. וממוצא דבר איכא למידק על הרב הנמוקי ז"ל דבגמר דבריו כתב וז"ל וה"נ כתב הרי"ף ז"ל בהלכות כשקבעו זמן א"נ שיש זמן ידוע למכור הסחורה וכו' ע"ש. ומכללן של דברים אמורים הראת לדעת דהרי"ף ז"ל לא אוקמה בקבעו זמן ולא זכר שם קביעות זמן כלל ואיה מקום מצא הני' ז"ל שכ"כ הרי"ף ז"ל. והנה מדברי הרמב"ם ז"ל דנקט למילתיה בשותפין נראה דמפרש לה לדרבא נמי בשותפין כפי' הרי"ף והר"א ז"ל. וחזה הוית להר' בני אהרן ז"נ בתשובה סי' ט"ל שהקש' דלהר"מ ז"ל וסיעתיה דס"ל דה"ה בשותפין דמעכבי אהדדי אמאי פירשו לדרבא בקבלנים ותי' דלשון עבוד עסקא הכי משמע ורבא סירכא דמימרא קמייתא נקט עש"ב וי"ל דמנ"ל להרב ז"ל דהו"מ ז"ל מפרשה בקבלנים דאף דמדברי מרן ז"ל הכי משמע מ"מ לא פסיקא לן מינתא ויכולים אנו לפרש דהר"מ ז"ל מוקי לה בשותפין וכמ"ש הרב ב"ח ז"ל וכן בדין דהר"מ ז"ל כל היום תמיד צדיק עת"ק סוגי' כצורתה ושמעתתא בפומיה ואלו הוה מפרשה בקבלנים. גם הוא הוה נקט מילתיה בקבלנים, ומ"ש הרב הנז' דעבוד עסקא הכי משמע. אחרי נשיקת הרצפה זה אינו דשפיר מצינן לפירושה בשותפין ויגיד עליו רעו בפ' אלו מציאות דף ל"א ופ' אז"נ דף נ"ט דעבוד עסקא איירי בשותפין וכמ"ש הב"ח ז"ל והא איכא סהדא רב' המאור דהוה קשה ליה לאוקומה בממון של אחרים עד דדק ואשכח בנוסחי דוקני דגרסי הני בי תרי דקבילו עסקא וכ"נ שהיתה גי' התוס' ז"ל ועיין במ"ש לקמן בס"ד. והנה התוס' ז"ל כתבו וז"ל וא"ת ואמאי נקט בכה"ג ולא נקט האי מאן דקביל עסקא מחבריה וי"ל לפי שהמקבל יכול לחזור קודם הזמן וכו' דפועל יכול לחזור בו וכו' ע"ש. ויש לדקדק דמאי

ק"ל אמאי נקט בכ"הג די"ל דנקט בכה"ג לאשמועינן רבותא טפי דכל אלו החלוקות לא הוו שייכי בחד דקביל עסקא דלא שייך ביה חלוקת עסקא להדדי משתעבד ולא חלוקת מזלא דבי תרי עדיף וי"ל דקושטא השמיענו התו' ז"ל.

אחרי כתבי ראיתי להרב בני משה ז"ל סי' ג' שדקדק על הרב הנמקי ז"ל כמ"ש דהרי"ף ז"ל אוקמ' בשקבעו זמן כמש"ל דהרי"ף לא אוקמה אלא בלא הגיע זמן מכירת הסחורה כנז' ושם ראיתי שדקדק בלשון הרי"ף ז"ל מרישא לסיפא וכתב דבדברי רבוותא דאתו למפסק דינא אין לומר נעשה ע"ש. ואשתמטתיה מ"ש מהריב"ל ז"ל בח"ג סימן ס"ג שישב דברי הטור בתירוץ נעשה והביאו הכנ"הג בכללי שבסוף א"ח ע"ש ועיין פר"ח מ"א ח"א סי' ד'. עוד ראיתי להרב בני משה ז"ל שדקדק על הרב הנמוקי ז"ל במ"ש דמדאוקימנא לה במקבלים וכו' דלכך נקט במקבלי עסקא מב"ה משום דאמרי' דאפי' אמר נפלוג רווחא מצי אידך לעכב דרווחא לקרנא משתעבד ובממון עצמם יכול לחלוק הריוח כי לא נשתעבד אלא הקרן אבל הריוח למאי נשתעבד עש"ב. ונראה דאי מהא לא איריא דמצית לאוקומה בשותפי ולפרש כמו שפירשה הר"א ז"ל הובא בשיטה מקובצת ובשיטת הריטב"א ז"ל וז"ל ואי א"ל נפלוג רווחא רווחא לקרנ' משתעבד שמא יבא הפסד בקרן ויתמעט העסק מוטב שימלא הריוח את החסרון ויהי' העסק שלם עכ"ל. עוד ראיתי להרב הנז' שהק' על הנ"י ז"ל דמ"ש מההיא דפ' כל הגט דתנן בג' פרקים מוכרים וכו' למאי הלכתא לשותפי ופי' ר"ח ור"ת דעד זמן זה יכולים לעכב ואמאי התם אינו יכול לחזור ולחלוק עד הזמן כפועל וכו' עש"ב. ונראה דלא דמי ההיא דפ' כל הגט לדין הר' הנמקי ז"ל דאף דבקבעו זמן ס"ל דיכולים לחלוק בתוך הזמן כפועל מ"מ היכא דאיכא פסידא בחלוקה שחינו זמן מכירת הסחורה אף בסתם יכול לעכב כיון דאיכא פסיד' אם ימכרו הסחורה עכשיו ובמקום פסידא לא אמרו ועיין בסי' של"ג. וראיתי להרב מהרש"ך ז"ל ח"א סי' ל"ב שכתב דרש"י ז"ל שפירש בההיא דפ' כל הגט דהיינו שאינו יכול למכור שלא מדעת חבורו פליג על דין ר"ח ור"ת ואזלי בפי' דהך שמעתא עפ"י מה שפי' בשמעתא דהמקבל דלפי שיטת רש"י שם משמע דשותפין שנשתתפו אפי' לזמן יכול כל אחד לחזור בו כפועל ומ"ה פי' ההיא שמעתא בקבלנים ור"ח ור"ת אזלי בההיא שמעתא בשיטת הרי"ף. ויש לתמוה על התוס' דפ' המקבל פירשו כרש"י זלה"ה. ופ' כל הגט כתבו פי' ר"ח ור"ת והני תרי פירושי לא שייכי אהדדי עכ"ד. ויש לדקדק על הרב ז"ל דהואיל ובא לידי מדה זו אמאי לא הוקשה לו על הנמוקי ז"ל דס"ל דשותפי לא מצי מעכבי אהדדי וקבע דבריו אדברי הרי"ף ז"ל ואלו הרי"ף ז"ל פירש בההיא דכל הגט כפי' ר"ח ור"ת. ועל הרא"ש ז"ל דבפ' המקבל הביא דברי הרי"ף ז"ל וכתב דפירש"י

הוא הנכון ואלו בפ' כל הגט הביא פי' ר"ח ור"ת ע"ש ועל הטור ז"ל שכתב בח"מ סי' קע"ו ס' כ"א א' מהשותפין שבא לישן פירות וכו' אין חבירו יכול לעכב וכו' וכן פירש"י שכל זמן שלא הגיע הזמן למכור אין א' יכול למכור בלא דעת חבירו וכו' ע"ש ואיך השוה פירש"י ז"ל להקודם כל זה הוה לי' להרב מהרש"ך ז"ל לאקשויי על פי מדותיו. ואולם לפום מאי דאמרן דאף מאן דס"ל דשותפין שקבעו זמן לא מצו לעכב אהדדי כדין פועל מודה בדין ר"ח ור"ת דכל דאיכא פסידא מצי לעכב כל הארש שפה אחד ודברים אחדים וגם הרא"ש ז"ל שכתב בהמקבל דפירש"י ז"ל הוא הנכון היינו בפירוש דשמעת' דדחיקא לי' לפרושה כהרי"ף ז"ל דסתמא קאמר רבא מצי מעכב ואי כפי' הרי"ף ז"ל כל כי הא הו"ל לפרושי מצי לעכב עד זמן מכירת הסחורה ומדסתם לה סתומיה בחר הרא"ש ז"ל בפירש"י ז"ל אמנם לענין דינא מודה בדינו של הרי"ף ולהכי הביא בפ' כל הגט פי' ר"ח ור"ת דלענין דינא ס"ל כותייהו ובפי' סוגית המקבל כבר גילה דעתו שם וכן ראיתי למרן ז"ל בב"י י"ד סימן קע"ז שכתב וז"ל וכתב הרא"ש כפרש"י וכתב שהוא הנכון וזה אינו ענין אלא לגבי פי' המימרא אך לענין הדין בין אם קצבו זמן בין לא קצבו אלא שהסחורה אם ימתין למוכרה עד זמן פ' יתוסף בה ריוח גם הרא"ש מודה דחברי' מעכב עליה כדאמרי' פ' כל הגט עכ"ל. ומיהו י"ל קצת בדברי מרן ז"ל בסיומא דמילתא שכתב כדאמרינן פ' כל הגט וכו' דאי מהא לא אריא שהרי יש פי' אחר והוא מה שפי' רש"י ז"ל דהיינו למכור שלא מדעת חבירו ואי הוה ס"ד דהרא"ש פליג אין סוגית פ' כל הגט מכריחנו לומר דהרא"ש ז"ל מודה. אמנם הו"ל להביא מה שהרא"ש שם פ' הגט הביא פי' ר"ח ור"ת. וי"ל דגם מרן זה כוונתו ומ"ש כדאמרינן פ' כל הגט היינו לפי מ"ש שם הרא"ש ועל דברי הרא"ש התם סמיך ופשוט. ועיין בס' פלפלא חריפא להרב תוספת יום טוב שהרגיש בדברי הרא"ש ז"ל כנז'. ובלאו הכי להתוס' ליכא לאקשויי דהכא פ' המקבל הוי סתם תוס' ואלו התם פ' כל הגט הן הן הדברים הנאמרים משם ר"ח ור"ת ז"ל. (וזו היא שקשה על הרב מהרש"ך איך לא זכר דברי מרן הבית יוסף). תו יש לדקדק על מהרש"ך ז"ל שכתב בפשיטות דרש"י ס"ל דשותפין שנשתתפו אפי' לזמן לא מעכבי אהדדי ואלו המרדכי פ' אז"נ סי' שכ"ו והגהמי"י פ"ד מהלכות שותפין הביאו תשוב' רש"י ז"ל שכתב וז"ל אם אדם חולק שלא לדעת חבירו לא הויא חלוקה וכו' ואעפ"י שחבירו מודה לו שחלק יפה אפ"ה כיון דלא ניחא לי' דתיהוי חלוקה לא הוי חלוקה וכו' ע"ש. ולפום ריהטא נראין הדברים הללו שס"ל לרש"י ז"ל כדעת הרמב"ם ז"ל דשותפין לזמן מצו לעכב אהדדי ועיין למהרי"ט ז"ל ח"א סימן ק"מ והרב פרח מטה אהרן ז"ל ח"ב סי' ע"ט:

תו יש לדקדק על הרב הנז' דהכא בסי' ל"ב כתב דלפי שיטת רש"י הכא בהמקבל משמע דשותפין אפי' לזמן לא מעכבי ותמה על התוס' שהכא כתבו פירש"י זל ופ' כל הגט כתבו לדר"ח ור"ת שמכל דברי קדשו משמע דפשיט' לי' דרש"י והתוס' ז"ל כאן פ' המקבל ס"ל דשותפין לזמן לא מעכבי אהדדי ואלו בזה החלק עצמו סי' ע' הביא דברי מרן בב"י שדקדק מדברי התוס' והרא"ש פ' המקבל דדעתם כה"ני דשותפין לזמן לא מצו מעכבי והרב ז"ל יצא לקראת נשק ודחה דאפשר לומר דהתוס' והרא"ש ז"ן ס"ל דשותפין כיון ששעבדו נכסיהם זה לזה מצו לעכובי אהדדי והן נסתר מחמ"תו. גם בסי' ע' לא העיר לפי דרכו במה שפירשו התוס' והרא"ש ז"ל מימרא דרבא במקבלי' ולא בשותפין דעל דקדוק זה נראה דסמיך בסי' ל"ב לומר שרש"י והתוס' ז"ל ס"ל דל מעכבי והוא הדקדוק שדקדק הרב הנמוקי ז"ל. ואיברא דלדעת כל האחרונים ז"ל דגם התוספות והרא"ש ז"ל ס"ל כהרמב"ם ז"ל דשותפין בתוך זמנם לא מעכבי אהדדי ודלא כהנמקי ז"ל וכמ"ש מהרש"ך ז"ל סי' ע'. פש גבן ליישב דקדוק זה דאמאי לא פירשוה התוס' והרא"ש ז"ל בשותפין כאמור. אמנם אפשר לו' דרבותא אשמועינן במקבלים והוא דלפי מה שחילק מהרש"ך ז"ל בסי' ע' דדוקא במקבל עסקא ס"ל להתוס' והרא"ש דיכול לחזור וכדין פועל משום דאין לו אלא שעבוד גופו אמנם בשותפין דיש להם שעבוד נכסים אין א' מהם יכול לחזור בתוך זמן השותפות נובין ונידון בהני בי תרי דקבילו עסק' מב"ה אמאי לא מצי חד מינייהו לחזור כיון שאין כאן אלא שעבוד גופו וצ"ל כמ"ש הרב לחם רב ז"ל סימן קי"ב לדעת הנמוקי ז"ל דשותפין לא מעכבי אהדדי דמ"ש ממקבלים דמעכבי וניחא ליה להרב ז"ל דב' שנטלו עסקא מב"ה לא נשתעבד האחד לחבירו ולא שייך כאן כי לי בני ישראל עבדים אלא שניהם נשתעבדו כל א' לב"ה וכיון דכל א' לא נשתעבד לחבירו לא מיקרי עבד לגביה. ומ"מ מצי מעכב לי' דכיון דהם נתחייבו לב"ה הרי יש לאחרים חוב עליהם ויכולים לעכב עד שיפרעו חובם עכ"ל. וכזאת וכזאת י"ל לפי חילוק מהרש"ך ומאחר שכן נמצא דהוי רבותא טפי לאשמועינן הך דינא במקבלים דהוה ס"ד דכיון דאין כאן כי אם שעבוד גופם לא מצו מעכבי אהדדי כדין פועל ולהכי אוקמוהו התוס' והרא"ש ז"ל במקבלים לאשמועינן דאע"ג דאין כאן אלא שעבוד גופם מעכבי מטעה הנז' ומכ"ש שותפין דמשעבדי נכסיהם דודאי מעכבי אהדדי ועיין להרב פרישה ז"ל גם לפי מה שחילק הרב לחם רב ז"ל סי' קי"ב דשאני מקבל עיסקא דאין מקבל רשות על הנותן ואמטו להכי קרי ביה כי לי בני ישראל עבדים ודמי לפועל אמנם בשותפין כיון שנהנה רשות לכל חד על חבריה ושניהם נעשו שכירים זל"ז לא שייך לומר כי לי ב"י עבדים ע"ש. אפשר לומר דרבותא הוי כמקבלים דהו"א כיון דתרוייהו הוו כעבדים לב"ה זיל קרי

בהו כי לי ב"י עבדים ומצו למהדר כפועל והה"נ דלא מעכבי אהדדי קמ"ל דכיון דלגבי דידהו ל"ד לפועלי' דהם שכירים זל"ז אינהו מצי לעכובי אהדדי ומכ"ש בשני שותפין דליכא לתא דפועל כלל. וראיתי להרב לחם רב ז"ל סי' קי"ב וסי' ק' שהק' דכפי סברת מרן ז"ל דהתוס' והרא"ש ס"ל כהנמוקי ז"ל בואו ונצווח על המרדכי ז"ל דבפ' המקבל כתב כתוס' והרא"ש ואלו בפ' מי שהי' נשוי כתב כהרמב"ם ז"ל ובסי' ק' כתב דעם היות דדברי המרדכי פ' מי שהי' נשוי נאמרו משם מהר"ם ואיכא למי' הא דידיה הא דרביה מ"מ מי הכניסנו בתגר זה ע"ש. וטפי הו"ל לאקשוי מדברי המרדכי פ' אלו מציאות סי' תכ"ה שכתב מדנפשיה גבי ההיא דאיסור ורב ספרא שהק' מהך דהמקבל ותירץ דהך בלא מטא זימנייהו וההיא דאיסור ור"ס בשעבר זמן השותפות ומ"ה אינו יכול לעכב ע"ש והיינו כדברי התוס' שכתבו הגמ"י בשמם והוא סברת המרדכי עצמו והא ודאי קשיא למאי דסלקא דעתיה דמרן ז"ל שדעת התוס' והרא"ש ז"ל שכתבו דמקבל עסקא יכול לחזור בו כהר' הנמוקי ז"ל דשותפין בתוך זמנם לא מעכבי אהדדי. אלא שכבר מרן ז"ל עצמו בבדק הבית חזר בו וכ"נ ממה שפסק בשלחנו בטהור וכמ"ש מהר"א ששון ז"ל סי' קי"ג והרב כנסת הגדולה ז"ל הגה' ב"י אות קנ"א וכל האחרונים זלה"ה נענו כלה ואמרו דהתוס' והרא"ש והמרדכי והטור ס"ל כדעת הרמב"ם ז"ל דתוך הזמן השותפין מעכבי אהדדי ויש להרגיש על הרב בית דוד ז"ל ח"מ סי' ס"ה שכתב וז"ל אפי' תוך הזמן איכא למ"ד שיכולין השותפין לחלוק כמ"ש הטור בשם הר"י והרב"י ז"ל בשם התוס' והרא"ש והנ"י עכ"ל ולא זכר שר שמרן ז"ל עצמו בבדק הבית ובש"ע חזר בו וכן עלתה הסכמת כל האחרונים להשוות דעת התוס' והרא"ש ז"ל לדעת הרמב"ם ז"ל כאמור:

וראיתי להכנה"ג ז"ל הגהב"י אות קפ"ד שכ' וז"ל אבל הרשד"ם ז"ל ח"מ סי' קס"ח כ' על ס' הרב ישעיה ודעת הרוב מסכמת כן והוא תימא אולי סובר הרב ז"ל כס' ר המחבר ז"ל כאן בב"י דכל הסוברין דמקבל עסקא יכול לחזור בו סובר דגם השותפין יכולים לחזור בהם וצ"ע וע"ש בסימן רט"ו עכ"ל. והנה הרב ז"ל ביאר מה שהוקשה לו על מ"ש מהרשד"ם ז"ל סי' קס"ט ואיברא מ"ש מהרשד"ם ז"ל בסי' רט"ו גם כן קשה שכתב וז"ל לדעת הר"מ והר"א ז"ל דס' דהיכא דאיכא זמן לשותפות א"א שיחלוק האחד אם לא יסכים חבירו לחלוק וגדולה מזו דאפי' היכא דליכא זמן עם הסחורה שיש להם יכול לכוף לחבירו עד שיגיע זמן מכירת הסחורה ההיא כמ"ש הרי"ף ז"ל בהלכות פ' המקבל וכ"כ הר"מ פ"ד מה"ש וכ"נ דמסכים הטור שהביא ל' הר"מ בלי חולק וא"כ היה אפשר שיאמר האדם הרי לדעת כל אלו גאוני עולם כשיש זמן מוגבל אין לכוף לחנוק עכ"ל. וק' דתבריה לגזיזי' דבסי' קס"ח כ' שסברת הרמב"ם ז"ל אין דעת הרוב מסכמת לה

ובסי' רט"ו כתב הרי לדעת כל אלו גאוני עולם כשיש זמן מוגבל אין לכוף לחלוק זה יש להקשות בכללות ובפרטות שע"כ מ"ש בסימן קס"ח שאין דעת הרוב מסכמת להר"מ היינו שס"ל דמ"ד דמקבל חוזר ה"ה שותפין ובסימן רט"ו משמט דמ"ד שאינו חוזר כשלא הגיע זמן מכירת הסחורה מכ"ש שס"ל דשותפין לזמן מעכבי אהדדי, והרי הרא"ש ז"ל שכתב דין המקבל פ' כל הגט הביא פי' ר"ח ור"ת דנ"מ לשותפי היינו דמעכבי אהדדי כנז' הרי דס"ל בסי' רט"ו שגם מ"ד דמקבל חוזר מודה דשותפין אין חוזרין והוא הפך מאי דמשמע דסבר בסי' קס"א. ותו ק' עמ"ש בסי' רט"ו דאיך פשיטא ליה דין השותפין במכ"ש דין זמן הסחורה והלא נראה דלף הרב הנ"י ז"ל דס"ל דשותפין חוזרין מודה בדין מכירת הסחורה דמעכבי אהדדי עד שיגיע זמן מכירת הסחורה כיון דאיכא פסידא וכמ"ש בעניותנו לעיל דלאו הא בהא תניא וכן י"ל עמ"ש הרב ב"ח ז"ל סעיף ל"ג שהביא ראיה מדברי הרי"ף ז"ל לדין השותפין ועיין בב"י ז"ל סעיף כ"ד שכתב שנראה מהרא"ש ז"ל דהרי"ף לית ליה דין קביעות זמן ע"ש. ומהר"ם די בוטון ז"ל סי' נ"ג הכריח שיש לחלק בין שותפות לעסקא מדכתב הטור סעיף כ"ח דין מקבל סתם ובס' ל"ג בשותפין כתב מחלוקת וכ' עליו הרב כנה"ג ז"ל הגהב"י אות קנ"א דעדיפא ה"ל להקשות דבס' כ"ג תפס כהר"מ בשותפין ובס' כ"ח כתב במקבל דחוזר. ואולי הא לא ק"ל די"ל דר' בע"הט ז"ל ס"ל דיש חילוק בין שותפו' לעיסק' אבל מאי דק"ל הוא לדעת מרן ז"ל דלהר"מ ז"ל אין חילוק למה כתב הטור סתם במקבל דחוזר ולא כתב דהר"ם חולק ואני מצאתי סמך אחר דבס' ל"ג כתב הטור ואין כן דעת הר"מ ולא כ"כ בס' כ"ז במקבל עכ"ד הכנה"ג ז"ל ולפום ריהטא קשה במה שישב להר"מ די ביטון ז"ל דהרי מהר"ם ד"ב ז"ל על דברי מרן ז"ל קאי ואי עה שלא הכריח מדעת הטור היינו משוה דהטור מחלק בין מקבל לשותפין תימה דבעד מרן ז"ל אין לומר כן דמרן ז"ל בב"י מעולם לא ירד לחלק ביניהם לא לדעתו ולא לדעת הטור דאי ס"ל דיש חילוק לדעת הטור נפלו קושיותיו של מרן על הטור דכפי דעתו של הטור השוה אותם להר"מ והרא"ש ז"ל ומאי מק' מרן ז"ל אלא דמרן ז"ל מעולם לא עלתה על דעתו דעת עליון דיש מי שמחלק בין מקבל לשותפין ומהרמד"ב ז"ל לדעת מרן ז"ל קאי אמנם אפ' דמהר"ם ד"ב ז"ל לא ק"ל ממה שהטור תפס בפשיטות דין שותפין דיש לדחות דאין ראיה דמשם הרמב"ם ז"ל הביאו וסמך אמה שכתוב בסי' ל"ג שהוא מחלוקת ומיהו יש להרגיש על מהר"ם ד"ב ז"ל דבכלל תמיהת מרן ז"ל על מ"ש הטור סי' כ"ז וכ"כ הרא"ש הוא זה וכבר כתב דנסתרו כל תמיהותיו גם מ"ש הכנה"ג ז"ל ואני מצאתי סמך אחר לפום ריהטא נראה דהיינו הך. ועיין בס' דורש משפט סי' קע"ו שדקדק דהו"ל לטור לומר בס' כ"ז ודוקא לנותן. ואח"כ להביא דברי הרא"ש ז"ל ותירץ

שתפס לשון הר"מ ז"ל ע"ש. ואין צורך לזה דמלשון הרמב"ם זיל עצמו משמע דוקא הנותן וכמ"ש מרן ז"ל עצמו בבדק הבית והאחרונים ז"ל. ומהר"א ששון ז"ל סי' קי"ג הביא מ"ש הריב"ש ז"ל סי' תע"ו משם הרמב"ן והרשב"א ז"ל דכשנשתתפו לאומנות אפי' תוך זמן חוזר ותמה עליו הרב כנה"ג ז"ל הגהב"י אות קנ"א דבשותפין במעותיהן מנא לי' ותירץ שלא הוקשה לי אלא לפי חילוקו דשניהם טורחים אבל לפי חילוק מהרש"ך ז"ל דמחלק בין שעבוד הגוף לשעבוד ממון לק"מ א"נ דנדונו היה בנשתתפו לאומנות עש"ב ולא זכיתי להבין תירוצו הראשון דגם מהרא"ש ז"ל שם הזכיר חילוק מהרש"ך ז"ל בשם א' מגדולי הדור ונראה שהסכי' בו אלא שהוסיף לחלק חלו' אחר והו"ל לפרש שלפי חילוק צדיק הראשון אין ראיה מדברי הריב"ש ז"ל. והתירוץ השני גם כן קשה הימנו דמתשובת מהרא"ש ז"ל נראה דנדונו היה בשותפין במעות וסחורה כמו שיראה הרואה.

ותו יש להרגיש על מהרא"ש ז"ל במה שדחה להא דהריב"ש ז"ל דנ"ד היה בקנין והביא תשו' הריטב"א ז"ל שכתב הר"ן ז"ל סי' של"ג ע"ש ולא הזכיר הרב ז"ל שהריב"ש ז"ל בתשובה ההיא ס"ל דאפי' בקנין חוזר והו"ל להביאו לפחו' וממ"ש הרב כנה"ג ז"ל בהגהב"י אות קנ"ה ואות קפ"ו וסי' של"ג הגהב"י אות ו' דאפשר דהריב"ש ז"ל יודה בשותפין במעות וקנין אינו חוזר ע"ש. ולפום ריהטא לפי חילוקו דנשתתפו במעות שניא כיון דיש שעבוד נכסים נראה דהוה מצי למימר דאפי' בלא קנין כנשתתפו במעות כיון דיש שעבוד נכסים יודה הריב"ש ז"ל דאינו חוזר וק"ל ועיין בספר פני משה ח"ב סי' ק"ו ובשו"ת מהר"י קצבי סי' ג' ובהגהות הרב בני יעקב ז"ל ובס' ידי אליהו דף קי"ד ובס' נאמן שמואל סי' ק"א ע"ש ועתה נבא לנ"ד והנה מתוך מה שכתבנו מבואר דדעת הרמב"ם וסיעתו דשותפות לזמן אין אחד מהם יכול לבטל השותפות ואע"ג דרבינו ישעיה ודעמיה סברי דיכול לבטל השותפות א' מהשותפין מ"מ כשיש שבוע' בנ"ד כתב הרדב"ז בתשובות החדשות דעוס ויניציא סי' שכ"ו דכשיש שבועה אפי' רבינו ישעיה מודה דכופין אותו לקיים שבועתו וזהו תשובת הרדב"ז שהו"ל להרב כנה"ג ולא מצאה במודפסות בליוורנו. וכ"כ שם הרב כנה"ג בשם מהרשד"ם ע"ש וא"כ בנ"ד שיש שבועה אין שום א' יכול לבטל השותפות אליבא דכ"ע. ומה שטען השותף האחד ששותפו כתב עליו לאיש אחר כי הוא גנב וגזלן וכיוצא ובטענה זו הוא רוצה לבטל השותפות. נראה דלא צדק בטענתו והשותפות הנה זה עומד בציבונו ובקומתו כל הזמן שנכתב בשטר השותפות מדעת שניהם. שהרי השותף שכתב הכתב פירש שיחותיו שכתב לו אחד מרורות על חבירו ובא לכלל כעס וטעו' לכתוב כך. ותיכף האיר ה' את עיניו שחיפו על שותפו דברי נרגן עז"י דמסגן וי"חרט יצחק חרט"ה גדולה איך יצאת זאת מתחת ידו

כי שותפו איש כשר ירא ה' ונאמן ונשבע על כך שבועה חמורה ושאל ממנו מחילה בכל מיני פיוס. איכו השתא מה מקום לבטל השותפות בעבור הכתב הנז'. והלא קי"ל דהמבקש מטו מחבירו לא יהיה המוחל אכזרי וכתב הרמב"ם פ"ב מה' תשו' אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס אלא יהא זה לרצות וקשה לכעוס ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול מוחל בלב שלם ובנפש חפצה ואפי' הצר לו וחטא לו הרבה לא יקום ולא יטור וזה דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון אבל הכותים ערלי לב אינן כן אלא עברתן שמרה נצח וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה עכ"ל. עין רואה אמרי קדוש הרמב"ם דאפי' חטא והצר לו הרבה ימחול ולא יקום ולא יטור וכו' וא"כ מאחר ששותף הכותב הכניע עצמו ושאל מחילה ונשבע שזה היה לרגעים מחמת הכתב שסבל מחויב שותפו להעביר החטא ולא יקום ולא יטור לבטל השותפות אלא ירחיב לבו לקיים שבועתו באמת וכתמים. ואם נפשך לומר דהרי אמרו בירושלמי בקמא והביאו הס מג והגמי"י פ"ב דתשו' דמוצ"א ש"ר אין לו מחילה עולמית. וזה שכתב בכתבו גנב וגזלן הוא הוצאת שם רע כמתבאר ממ"ש מהרש"ל בתשובה סי' כ"ח וסי' ק"א ומהר"ם מלובלין סי' מ"ו ובהא לא נאמר לא יהא המוחל אכזרי כמ"ש הסמ"ג ומהרי"ל ומהרי"ו והרב מהרש"ל בים של שלמה פ' החובל סי' ס"נ והרב תרומת הדשן סי' ש"ז ובכתביו סי' רי"ב ע"ש. מה אומר חדא כי הן בעון חולל"נו ובזמנינו זה דבר רגיל לומר על הסוחרים שהם גנבים וגזלנים ואין כונתם שהם גנבים וגזלנים ממש רק שיודעים לעשות תחבולות כמקח וממכר וחילופיהן עד שהם מרויחים. ועל כן אפשר שאין בזה דין מוציא שם רע ממש מאחר שרגילים בזה ואין כונתם לומר גנב וגזלן ממש א"כ לא יהיה חמור כל כך כדין המוציא שם רע הגם שודאי הוא איסור גמור. ועוד יש קצת זכות בנ"ד שהוא לא אמר לשותפו גנב וגזלן בפני עדים ולא אליו לבדו רק כתב בכתב ידו למי שכתב לו כך והשיבו על פי מדותיו וסבר שיהי' בסוד גדול ביניהם אלא שמקבל הכתב נתנו בכיסו וגם כתבים אחרים ונפל זה הכתב בדרך בבלי דעת ובא ליד שותפו. ובכי האי גוונא גרע ממוציא שם רע דעלמא והי' נראה למצוא סמך דהכתב גרוע מהדיבור משמעתא דשילהי פ' נגמר הדין במאי דיואב הרג אוריה על פי כתב שכתב לו דוד הע"ה ואמרו שם דעמשא ואבנר טובים דדרשו אכין ורקין שלא לקיים מצות המלך נגד התור' ויואב לא דרש. צדיקים שהן בפה ולא עשו והוא באגרת עשה. ומהכא משמע דאמירה בפה יותר חשובה מהכתב שמגדילים הענין שהן בפה שהוא יותר חמור ולא עשו והוא באגרת דקילא ועשה וה"ה בנ"ד שהיה בכתב קל הוא יותר מאמירה ויש לצרף לזה סברת עשרה שליטים שהביאם הרב כנה"ג י"ד סי' ר"י דסברי דנשבע בכתב

אינו חייב לקיים ועיין בשו"ת נודע ביהודה ח"מ סימן ל' דף קל"ב ע"ג דלא זכר מלהקת הפוסקים שרמז הר' כנה"ג ועמ"ש בברכי יוסף א"ח סי' תפ"ט ע"ש ואין כאן מקום להאריך. אמנם כד דייסת פורתא עיניך תחזינה דהסבר' נראית איפכא דיכול האדם לדבר הרבה בפיו וכי יתפוס איש למדבר למה אמרת כו"כ יכחיש או יתקן דבריו באופן נאות כי הדברים פורחים באויר ועם כל זה הוי מוציא שם רע וכ"ש אם איש יכתוב ידו על ספר אין לו תקנה והוא חטאת קבועה וצ"ל כי שאני התם גבי מלכות דכך גזר ה' כל איש אשר ימרה את פיך פיך למעוטי כתב וכ"כ הרב גנת ורדים י"ד כלל ג' סי' ט' ע"ש ושבועה שאני דבעי ביטוי שפתים אך לענין שם רע חמור הכותב שם רע וא"כ בנ"ד שזלזל בכתב ודאי חמור כאלו אמר בפיו. ברם עדיין יש צד זכות לומר דלא דמי למוציא ש"ר דעלמא דמתכוין להוציא ש"ר. אבל הכא לא כיוון לכך רק השיב למי ששלח לו דברים כאלה על פי מדותיו ונמצא שהוא לא הוציא ש"ר וסבר שיהיו דברים מכוסי' וסתומים ולא עלה על לב שיאבד הכתב כי אדרבא הוא ציוה לו שתיכף לנטילה קדמה קריע"ה והאח לפניו. ומכל זה נראית סברא אלימתא דאין השותף שכתב הכתב בסוג מוציא ש"ר וככל אשר אמרנו וענינו וצריך למחול לו כמ"ש הרמב"ם כמדובר. ועוד נשמיעיניה מן הדא שכתב הרב תרומת הדשן סי' ש"ז ובפסקים וכתבים סימן רי"ב דטעמא דהירושלמי דש"ר אין לו מחילה היינו דדילמא איניש שמע באפוקי קלא ולא שמע בפיוסא וא"כ אם כתב ש"ר בסוד לאהובו מעיקרא הקול לא נשמע ובפרט בגוונא דנ"ד. ועוד הן בה שראיתי להרב פר"ח בא"ח סי' תר"ו שכתב וז"ל לשון הירושלמי פ' החובל אין לו מחיל' עולמי' ומיהו מסתברא שיבקש ממנו מחילה ואם מחל יש לו מחיל' אלא שכונת הירושלמי היא שאם אינו רוצה למחול עולמית דשפיר עביד ולא הוי אכזרי עכ"ל. וכבר קדמו הרב מהרש"ל בים של שלמה קמא פ' החובל סי' ס"ג שכתב וז"ל ומ"מ נראה שמדת ענוה וחסידות הוא שיכול לכוף את יצרו ולמחול במחיל' גמור' עכ"ל וכן מוכח מדברי הרב תרומת הדשן סי' ש"ז שכתב וז"ל ואם ירצה ראובן שלא למחול לו כלל ולנטור לו איבה על כך אינו עובר על מה שהזהירו רז"ל שלא יהא המוחל אכזרי וכו' ע"ש וכיוצא בזה כתב בפסקים וכתבים סי' רי"ב ע"ש. הרי דדייק הרב לומר ואם ירצה וכו' אינו עובר וכו' מכלל שאם רצה למחול אף למוציא ש"ר זכור לטוב ומחילתו מחילה. וכן דקדק מור"ם בהגה סי' תר"ו שכתב ואם מוציא ש"ר אינו צריך למחול לו. אינו צריך דייסא הא אם מחל יפה עושה ומחול הוא. ועל פי זה יש להרגיש על הרב שיירי כנה"ג סי' תר"ו שכתב על דברי מהר"י ווייל סי' קצ"ב וז"ל ומ"ש שאם הוציא ש"ר אין לו למחול הם דברי הסמ"ג וכו' והגמ"יי פ"ב מה"ת מהירושלפי (דפ' החובל) הדא דתימא בשלא הוציא עליו ש"ר אבל

הוציא עליו ש"ר אין לו מחילה עולמית וכ"כ בתרומת הדשן סי' ש"ז ובכתביו סי' רי"ב וכתב הב"ח ומ"מ הנמחל לא יניח מלבקש מחילה עכ"ל ומפשטן של דברים משמע דאין לו למחול ואזהרתיה מהכא וכפשט הירוש' דקאמר אין לו מחילה עולמית וע"ז קאמר וכ"כ בתה"ד בכתביו. וק"ק דהול"ל דבתה"ד וכתביו משמע דאם ירצה יכול למחול כמו שכתבנו בעניותנו וכ"כ מהרש"ל בישׁ"ש כאמור. וכן נראה גם מדברי מור"ם כדאמרן וגם מדברי הרב בית חדש שכתב יש לו לבקש מחילה אפי' הוציא עליו ש"ר שמא ימחול לו עכ"ל משמע דאי בעי מחיל והרב שיירי השמיט סוף הלשון וכל כי הא הוה ליה לאודועי. אתה הראית לדעת דמדברי כל הגדולים מוכח דאם רוצה יכול למחול אף ש"ר ומ"ש בירושלמי אין לו מחילה עולמית היינו שאינו אכזרי אם אינו מוחל. ובנ"ד לכל הדברות ולכל האמירות הרי כותב הכתב שאל מחילה ונשבע. ושותפו מחל לו והסבירו פנים זל"ז וכמ"ש בשאלה. ואחרי כן מה מקום לטעון דרוצה לבטל השותפות הנמצא כזה מוחל ונוקם ארכבה אתרי ריכשי וכן לא יעשה.

עוד יש לסיים השותפות דהרי כתב מרן בב"י סימן קע"ו דלדעת הרמב"ם אי שותף עבר טל תנאי השותפות או פשע אפ"ה אינן יכולין לחלוק אלא משלם מה שהפסיד והשותפות במקומו וכן פסק מור"ם בהגהה שם דין ט"ו וכתב ודלא כיש חולקין והוא המרדכי. ומינה שמעי' בק"ו לנ"ד דהרי לדעת הרמב"ם אם עבר ופשע וקלקל בשותפות אפ"ה אין השותף האחר יכול לבטל השותפות אף שעשה מעשה מקולקל. אלא דינא הוא דישלם מה שהפסיד והשותפות במקומו וק"ו בנ"ד כי לא היה מעש' ולא דיבור המזיק לשותפות רק דיבור שנגע בכבוד השותף דודאי אינו בטל השותפות. ואפי' לדעת המרדכי לא אמרה אלא במעשה ביש בגופו של השותפות אבל בנ"ד שהוא דיבור בעלמא ולא קלקל בשותפות אפי' בדיבור ודאי השותפות קיים ואין פוט"ר וכ"ש שכבר שאל מחילה ומחל לו והשתא חזינן כאלו לא היו דברים מעולם והשותפות הנה זה עומד כל הזמן אשר גבלו ביניהם. והוי יודע כמעט שעברתי על כל סעיפי הרב כנה"ג בסי' קע"ו ועל כל גדולי האחרונים שאחר הרב כנה"ג המובאים בס' חידושי סופרים כ"י ועל כמה ספרי אחרוני' הנדפסי' אחריו הנמצאים אתי במחיצתי ולא מצאתי שמץ מנהו מעין דוגמא לנ"ד. ומוכח דטענה כזו בנ"ד אינה טענה. (ומעין דוגמא כתב הרמב"ם בתשובה כ"י דאין להסיר שום ממונה ממינויו ואם יצא קול ונתקיים העדות אינו מן הדין להסירו אם קבל עליו מה שהוא חייב עכ"ד וכזה ראה וקדש בנ"ד):

ואגב אומר כי זה שנים רבות הי' לי הצעיר ויכוח עם גדול א' בשותף שעבר על התנאי ונמשך הפסד אבל היה גרמא והגדול הנז' ריבה וקבץ חבילות של תשובות להוכיח

דגרמא פטור גם בשותף מתשובות מהר"ם הקצרות סי' ט"ו ומהרש"ך ח"ב סוף סי' ג' וססי' צ"א והרב המביט ח"ב סי' ד"ן והרב פרח מטה אהרן ח"ב סי' פ"ה. ואני ההדיוט אמרתי דאין מקום פטור באותו נדון לשותף משום גרעא. דלא אמרו ז"ל דגרמא פטור כשותף אלא בשלא עבר תנאי השותפות אבל אם עבר התנאי ומזה נמשך ההפסד אף בגרמא חייב. ואין ראיה שתשוב' הרב פני משה ח"ב ססי' מ"ט למתבונן בדבריו. ונהירנא דנתעצמתי בענין זה והודה הגדול הנז' לדברי וע' תשובת מהרימ"ט סי' ק"י. ולי הדל הדבר ברור דכשעבר על התנאי חייב אף אם הוא גרמא ולבסוף הסכים הגדול הנז' עמי. וזהו ריש מילין מן המו"תר בפי. ומורינו הרב בזרע אברהם ח"מ סי' י"ח כתב דהסכים בשתיקה מהני ולא זכר שהוא מחלוקת האחרונים ומהריב"ל והסמ"ע וסיעתם פליגי על מהרש"דם ומהראנ"ח ויעויין כמש"ל וכנה"ג ומשם בארה. והרב פרח מטה אהרן לא בא בפיו תשוב' מהרשר"ם דשתיק' כהסכמה. וממ"ש הרב כנה"ג מהדורא בתרא בח"מ סי' קל"ח ועיין באחרוני זמנינו. הן הן הדברים הנקנים באגב. ויהיה הקצר אמיץ והי' לכם לזכרון:

מעתה נבא למה שנסתפק השואל אם הודה השותף מתוך מריבה לבטל השותפות אי סני בהא. ודע כי בזה ראיתי בחידושי דינים כ"י למורינו הרב מהר"י הכהן ז"ל שכתב בענין זה וראיתי להעתיק דבריו. וז"ל אם יהיה אופן הפיטור מתוך מריבה. מדברי מהרימ"ט סימן קי"ח מבואר שאינו כלום וכן נראין דברי הרב פני משה ח"א ריש סי' ע"ז ומבואר בדרכי נועם ח"מ סי' ג' ועיין במפה סס"י של"ג. ומזה דנתי בראובן ושמעון שנשתתפו בפתח סוחר בשותפות הסרסרות בשעבוד גופם וקנין ושבוע' שלא להתפרד ולהיותם שותפין ליטול חלק כחלק וכו' עד משך זמן מה. ובהמשך הזמן נפל הפרש ביניהם ודברי ריבות עד שאמר א' לחבירו מוחלין אנו זה לזה השבועה שיש בינינו לקיים השותפות והשיבו האחר הן וא"ל המתן עד שאביא עדים והלך וחזר אצלו וא"ל האחר אין רצוני למחול עד שאחשוב ושוב אמר דאינו מוחל. והשותף האחר טוען שמעת שא"ל הן הוחלה שבועתו. דאין הדין עמו מהטעם הנז'. ועוד שלפי הדקדוק מדברי הפוסקים נראה שצ"ל בפירוש הריני כאלו התקבלתי ואף לדעת החולקים וסתמי בפירושו נראה דהכא לא שייך לומר כאלו התקבלתי שהרי אין הריוח מצוי ועתיד לבוא הוא ואינו בידם ורשותם וגם לא ידע מאי דקמחיל. וההיא דמהר"ם אלשקר סי' צ"ח עיקר סך ההפרש ידוע היה אלא שגזרת הדיינים לא נודעה וכיון דהעיקר ידוע הוי דבר קצוב כמ"ש ז"ל לדעת הרמב"ם אבל הכא מי ידע מאי דמחיל ועדיפא ממה שהובא בפוסקים שהרי אינו ברשותם ולא בא לעולם ולא קציב ובסילוק מדבשב"ל יש מחלוקת וכולי האי שיפרש. ותו דהכא מדין

מחילה אתינן עלה דמחילה כקבלה לפי דברי התה"ד לדעת מהרמ"א ובמחילה הסכמת האחרונים דאמרינן מי ידע דמחיל כיון דליכא מעשה ועיין בפני משה ח"ב סי' ל וסי' ט"ל ומה גם דבאיסור שבועה אע"ג דאיכא ממונא רוב הפוסקים הסכימן דלא אמרינן קים לי ועיין פ"מ ח"ב סוף סי' ק"ו. ובכה"ג בכללי הקי"ל. ויש להתיישב בתשובת הראד"ב סי' ק' ועיין כנה"ג י"ד סי' רכ"ח הגהת בית יוסף אות ר"ץ. ומצורף לזה הטעם הראשון דנראה דכל שהוא מחמת מריבה כולי עלמא מודו:

ובר מן דין שומע אני בלשון נדון שלנו שהי' בלשון שאלה דנהי שזה אמר הן מ"מ האומר לא אמר לזה גם כן מחול לך. ואפשר שיכול לטעון אני לא מחלתי לפיכך מצי אידך למימר אם אמרתי אני הן הוא שגם אתה תמחול אבל כיון דבאותה שעה לא מחלת לי בפירוש שוב איני מקבל מחילתך ומחילתי לא היתה מחילה והוכחה בעלמא דאידך דמיא להההיא דמהרימ"ט סי' ק' ועי"ש היטב בכל סי' קי"ח וכ"ש שלא הי' כאן אלא הן בעלמא ואפשר דהוא דרך הגזמה ובההיא דהש"ס כנודע וכן טען הטוען. באופן בצירוף כל האמור עלתה על דעתי שלא לפוטרו מן השבועה. ומן האמור בזה הראת לדעת דמחילה דשבוע' דאיתיה הענין בקום עשה צריך לדקדק בענין שיש בו חילוקי דעות וכ"ש במידי דליתיה בקום עשה וכאותה דהרשב"א. ומ"מ בנשבע לחבירו שלא לילך בלי רשותו וכדומה כל אפיא שוין דכיון שנתן לו רשות בלבד לא בעי מידי. ועיין במקור ברוך סי' כ"ט ובני חיי י"ד סי' רל"ב אות א' הביא תשו' הר"ם קלעי הנז' ומלבד דאפשר דמר באתריה קאמר ויש סמך לזה מדברי הרמב"ן בענין ההסכמות וחרמי צבור ועיין הרימ"ט ח"א סי' ס"ט. מ"מ לא מצאתי לשאר אחרונים זכרון בספר דבר זה ופ' מהרשד"ם יו"ד סי' ק"ד אמונת שמואל סי' ט"ו ובהרשד"ם גופיה עיין בספר לחם רב סי' ע"ו והרב בצלאל סי' כ"ה ומ"מ טענת הר"ם קלעי לא הוזכר' וע' הרדב"ז ח"א סי' קל"ז הובא בכנה"ג י"ד סי' רכ"ח הגהת הטור אות צ"ה וע' בכהונת עולם מסי' נ"ה והלאה ובני חיי סי' קע"ו הגהת הטור אות נ"ד לעיקר נ"ד הנז'. ובאיסור שבועה מי יערב לבו להקל כה"ג. ומ"מ בנ"ד אפשר דגם לסברא זו הדין כאמור משאר הטעמים וצירוף עיקרו של דבר ומידי ספקא לא נפקא וראוי לדון כאמור. ועיין במפה סי' רמ"א ס"ב ויש לחלק ולהעמידו על אופן הכתוב בש"ע סימן י"ב סעיף י"ו כי ממנו לוקח עד כאן דבריו של גדול מורינו הרב המופלא מהר"י הכהן ז"ל בעל בתי כהונה ככתבו וכלשונו. ומאיזה טעם שכתב הרב ז"ל דשייכי לנדון שלנו נראה לדעתי הקצרה דעדיין השותפות במקומו ונוסף עוד דנראין הדברים כפי הלשון הכתוב בשאלה דלא מחל השותף שכתב הכתב ומילי בעלמא נינהו מה שאמר גם אני אומר כמוך לשון גרוע כי כל ישע וחפץ לקיים השותפות כאשר מבואר

נגלה בא"ר לח"י רואי. ואגב רתחיה וטרדיה בראותו תוקף השותף אשר בנה על הכתב אשר חוה מצודי'. נפק מפומיה גם אני אומר כמוך לישנא לגרועי. והשותפות כדקאי קאי וראיה דשבועתא רביע על השותף שבא לידו כתבא די רשים. וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות כי"ר:

סימן יד

עמ"ש ברכי יוסף חא"ח סימן רל"ו

שאל שאל האיש החכם השלם והכולל כמה"ר ישראל ששון נר"ו מעיר גדולה של חכמים ארם צובה יע"א וז"ל עמ"ש בברכי יוסף א"ח סי' רל"ו אות ב' במה שתמה על הרב מעדני מלך ולא זו בלבד וכו' עד ואפשר וכו' ע"ש ולע"ד לא ירדתי לעומק דבריו דהרא"ש בתשובה מענין גאולה קתני אמנם גאולה אריכתא כהשכיבנו לא קתני ואם הם מענין הוא לענין שאין ראוי להפסיק בהם בדיבור או אפי' בפסוקי אחריני שאינם מענין ולא מדינא קאמר שאין להפסיק ביניהם כמ"ש התוס' לענין השכיבנו דמדינא אין להפסיק בין יראו עינינו דחשיבי להו הני קראי כהשכיבנו ממש וח"ו לא נעלם תשובת הרא"ש מהרב מעדני מלך. גם מה שכתב להקשות דברי התוס' אהדדי מפ"ק דברכות למ"ש פ' הקורא עומד והניחם בצ"ע לע"ד יראה דלא קשיין אהדדי דמלישנייהו בברכות שכתבו ומיהו לדברי רב עמרם משמע דחיישי התוס' לסברת רב עמרם ויישבו התוספות שם דאפ"ה בעינן מסמך כאשר יראה המעיין שם עכ"ל:

וזה אשר השבתי לו. מרגלא מטפטון וצלוחית של פלייטון בישרא"ל גדול שמו. דמצפרא כרך ותני גופי הלכות דברים העומדים ברומו. החכם השלם והכולל נר"ו וה' עמו.

קראתי בכל לב אמרות טהורות והיו למאורות והן ידיע ליהוי למר כי לא נסיתי באלה להשיב אמרים דרך פלפולא קמי רבנן בדברים שבכתב כי רואה אני בתשובות אחרוני זמנינו זה מעלה ארוכ"ה ולא סגי פעם או פעמים ואת רב"ע וחמושים עלו וכל א' עומד בשלו ותמיה על חבירו. ולאהבת אהובי הגביר המשכיל חפץ חסד כמה"ר עזרא ברוך אלטאראץ נר"ו אשר הפציר כי אמרתי אעלה עלי ארש דברות שתים בדרך קצרה:

מאי דקשיא לי' למר דודאי הרב מעדני מלך ז"ל ראה תשובת הרא"ש וח"ו לא נעלם ממנו תשובת הרא"ש. תמיה אני על מעכ"ת דהרא"ש כת' בתשובה ותקנתא דבתראי הוא ואלו הרב מעדני מלך ז"ל כתב לדעת הרא"ש שהיא תקנת חכמי הגמרא ואיך פשיטא למר דהרב מעדני מלך ראה תשובת הרא"ש והיא כנגדו ותו לדברי מר דאין כונת תשובת הרא"ש על דרך שכתבו התוס' וכאשר ביארתי דעת הרא"ש בספרי הקטן בר"י. לימא לי

מר דהשואל להרא"ש חקר דאיך נהגו לומר וכו' ומה השיב הרא"ש בתשובתו הרמתה דאין לומר כמו שכתב הרב מעדני מלך דכיון דחכמי הש"ס תקנוהו הו"ל כהשכיבנו דהא כתב דהוי תקנתא דבתראי, ומוכח שכונת הרא"ש דהו"ל כגאולה אריכתא וכונתו כמ"ש בבר"י ד"ה ואפשר. ומאי דתריץ יתיב מר למה שהקשתי בעניותי דברי התוספות אהדדי מברכות למגילה לישר"י לן מר כי יתן את רוחו רוח חכמה עיניו תחזינה משרים דלכאורה קשיא. ומדברי תוספי הרא"ש למגילה יראה דכונתו כמו השכיבנו את זה כתבתי בעטי"ו של נח"ץ ומעכ"ת אשר יבחר בו יקריב. ושוב חזר החכם השלם הנז' להשיב להחזיק דבריו בדרך ארוכ"ה ואני הדל עמדתי על דבריו ובמקומי אני עומד וה' יאיר עינינו על דבר אמת כי"ר.

סימן טו

בברכת הגומל. שאלה באחת הערים קמו הקמת עם על דבר אחד ויגשו לשבור הדלת של הק"ק ורגמו אבנים ושברו זכוכיות ונתפשרו במעות אם חייבין כל יחידי הק"ק לברך הגמול או יעלה הרב על התיבה עליון ויתן קולו ברכת הגומל וכל הק"ק יענו אמן או"ד אין שום אחד חייב לברך בשם ומלכות יורנו המורה ושכמ"ה:

תשובה לפק"ד נראה דאין לברך בשם ומלכות שהרי מרן בשלחנו הטהור סימן רי"ט כתב דהני ארבעה לאו דוקא ויש אומרים דדוקא ארבעה וטוב לברך בלא שם ומלכות ומאחר דמרן פסק שלא יברך כי אם בלי שם ומלכות ידאי הכי נקטינן דאנן אתכא דריש גלותא מרן גרירנא ובנ"ד לא יברכו ברכה שלימה. ותו דרבי' החולקים על הריב"ש ורי"אז וס"ל דהני ד' דוקא כמבואר בבית יוסף סימן רי"ט. ואני בעניי בס' הקטן ברכי יוסף שם דקדקתי על מ"ש הרב מהר"י עייאש ז"ל בתשובות בית יהודה א"ח סי' ז' שכתב דמרן הביא סברת הריב"ש בסתם דמה יועיל מה שהביא הסברא בסתם מאחר דגמר אומר וטוב לברך בלא שם ומלכות ע"ש ועתה צ"ל דאפשר לישב כי הרב מהר"י עייאש מכון שבתו בארגי"ל וכל מיני דמר עביד כהריב"ש והרשב"ץ דמארי' דאתרי נינהו ואפי' שיהי' נגד מרן בש"ע כידוע. וזו כחו של הרב מהר"י עייאש דהריב"ש מארי דאתרא סבר הכי ושם אל עירו ואל שער מקומו פסקי כוותיה. אלא דאלומי מילתא קאמר דמרן מייתי האי סברא בסתם כלומר דישרה בעיני מרן שהיא סברא נכונה. ומ"ש מרן וטוב לברך בלי הזכרת שם ומלכות לא חייש לה הרב מהר"י עייאש כיון דהריב"ש מאריה דאתרא הן אמת דכתבנו בעניותנו במקומות אחרים דכי פליגי רבנן בתראי על מרן ז"ל בענין ברכות דמרן ז"ל סבר לברך והאחרונים פליגי עליה שלא לברך העיקר לחוש בענין ברכה לסברת

האחרונים ואין זה מברך וכן קבלתי מרבותי ז"ל. אמנם מי שמברך כסברת מרן אין מוחין בידו דקבלנו הוראות מרן. וכן בעיר ארגי"ל בעומדם יעמודו כסברת רבם הריב"ש. ולכי תידוק נראה דאלימא טפי קבלת הריב"ש והרשב"ץ בעיר ארגי"ל יע"א מקבלתנו להוראות מרן ז"ל. ומ"מ לא יבצר מהרגש על הרב מהר"י עייאש ז"ל דהו"ל לפרש והוא אחרון דהוראה זו אתיא מכללא דהריב"ש מרא דאתרא וביתר המקומות לא יברכו בשם ומלכות. כי האף אמנה דרבני אשכנז האחרונים תפסי כהריב"ש מ"מ בגלילות המערב פנימי וחיצון וגלילות טורקיאה וארץ הצבי וארץ מצרים ושאר בנותיהן קבלו עליהן למרן ולאור הוראותיו ילכו. ולבר מעיר ארגי"ל ההולכים אחר הוראות הריב"ש והרשב"ץ אף שהם נגד הש"ע כל ההמון בלכתם ילכו אחר מרן בר מממון דבטורקי"אה נושאי דגל הקים לי כידוע. וא"כ הו"ל להרב מהר"י עייאש ז"ל לפרש שיחותיו דכלפי עירו ארגי"ל קאמר ואשמעה אחד קדוש מדבר דאע"ג דמרן נתן לפנינו את הטוב שלא לברך וכו' מ"מ בנ"ד מודה שהי' בפרסום לכל הצבור וכמעט העם מרדו במעשה אף שלא הי' בדבור ומי שיש לו מוח בקדקדו ישכיל דמזה כ"ע מודו לברך דלא חילקו אלא בגנבים ודריסת ארי וכו' אבל בנ"ד הכל מודים לברך בשם ונתעל' בזה ע"כ דבריו נר"ו:

ואני בער ולא אדע מי שם פה לחלק מדעתו בענין ברכה ולסמוך על סברתו. ובעניותנו אין לנו לישען כי אם על מרן שסתם הפתח וחש לה רב למאן דסבר דהני ארבעה דוקא וטוב לברך בלא שם ומלכות ולמען תדע אגיד לך הרשום בכתב למהר"ר דוד אבודרהם ז"ל ריש שער ח' וז"ל כתב הרא"ש מלוניל הא דמברכינן בין אניסא דרבים בין אניסא דיחיד דוקא בנס שהיא יוצא ממנהג העולם או מדרך התולדות כגון מעברות הים ומעברות הירדן והדומה להם וכמר בריה דרבינא דאתרחיש ליה ניסא ואברי ליה עינא דמיא וכו' אבל נס שהוא מנהג העולם כגון אם באו גנבים בלילה ובא לידי סכנה ונצול וכן כל כיוצא בזה אינו חייב לברך שעשה לי נס במקום הזה ואית והרי פורים שהי' נס כמנהג העולם ומברכים שעשה נסים וי"ל התם נמי יצא ממנהג העולם הא' שבטל כתב המלך וכו' והב' שהרג קרוב לפ' אלף מאומתו בעבור אשה אחת וכו' ובחנוכה וכו' משום פך השמן עכ"ל. הביטה וראה דאפי' נס חנוכה ופורים לא משיב להו נס אלא טעם פורים שבטל והרג וטעם חנוכה הפך ובלאו הכי לא יברך על הנס. ופוק חזי בתשו' הריב"ש סי' של"ו הלזו דשם ביאר דדעתו ז"ל דהני ד' לאו דוקא כמדובר וכתב דטעמו דצריך לברך הגומל מק"ו דכשיעבור על המקום מברך על הנס ע"ש ולפי דעת הרא"ש מלוניל דאינו מברך על הנס א"כ לא יברך הגומל דבטל ק"ו שדן הריב"ש. ומוכח דלמ"ד דהני ד' דוקא אין לברך כי אם עליהם ואם הי' נס יוצא ממנהג העולם מברך שעשה לי נס ומאחר דמרן

חשש לסברא זו וכתב דטוב לברך בלא שם ומלכות א"כ בנ"ד לא יברכו הגומל. ועוד אני אומר דאפשר דגם הריב"ש מודה בנ"ד דלא יברך הגומל דהרי כ' דהנעשה לו נס ונצול ממיתה עצמה וכו'. ובנ"ד לא הגיע לזה רק ששברו הזכוכיות ודברי אמת ניכרין שלא חשבו לבוז ח"ו כ"א אמרו שקטני' בזזו עניה שהיתה בתחתיות ארץ והגדולים גערו בם ולא ס"ד לבוז וכ"ש להרוג ח"ו וא"כ לא קרינן ניצול ממיתה ואפשר דגם הריב"ש יודה בנ"ד שלא לברך הגומל. והטוב הוא כי רב המקו"ם יענה בתיבה ויברך הגומל בלא שם ומלכות ויאמרו הלל הגדול דהיינו מזמור הודו לה' כי טוב בזמירות שבת בניגון ושמחה והנלע"ד כתבתי

סימן טז

עמ"ש בס' חיים שאל סימן ע"א אות ה'.

שאל שאל האיש גבר חכם מחש"י עז נר"ו עמ"ש סי' ע"א אות ה' מספרי הקטן חיים שאל כי שם נאמר דפשיטא לי דאם לא קראו הפרשה בשבת שחרית לא יקראו במנחה והרי הרב משאת משה ריש ח"ג כתב בתוך דבריו דמ"ש א"ז דאם בעלו קריא' פרשה יקראוה בשבת הבא היינו בדבטיל סדרא שחרית ומנחה דאי לא הו"ל לקרותה במנחה ואמאי משהינן לשבת הבא זהת"ד וזה הפך מה שכתבתי עכ"ד.

תשובה הא"ח רחימו דנפשין עד שאתה שואלני שהרב משאת משה אזיל בתר איפכא מאשר כתבתי בעניותי. צא ופרנס לי דברי הרב ז"ל עצמן דהוא פתח בתשוב"ה על דברי הרב עטרת זקנים דכתב דיקראו יום ג' במקום יום ב' שביטלו דבכיוצא בזה כתב הרי"ף פ' האשה על סברת רב יהודאי גאון אם איתא להא מינתא לא הוו שתקי קמאי מלאודועי וכך הורגלו בעני הוראה לנעול דלת בפני הפוסק כל שלא בא הדבר מפורש לראשונים וגם הביא מתשובת מהריב"ל ומהראנ"ח ומהרח"ש ע"ש. ואם כן איך פשיטא ליה שיקראו במנחה הפרשה כולה ומה גם אם יעלו ז' ויברכו דזהו חידוש גדול. ותו דבסמוך מייתי דהיכא דשבת שבטנו היו מחוברות דמילתא מיניהו אזדא ואין להם תקנה כנודע וענה קאי והלא הא דאם היו מחוברות הם דברי מהר"ם מינץ בתשובה סימן פ"ה והיה טעמו דאי אמרה א"ז היינו כשביטלו פרשה אחת דאז קורין אותה שבת הבאה דהכי אשכחן דזמנין קרו ב' פרשיות אבל ג' פרשיות לא אשכחן ואין להם תקנה. ומאחר שכן הוא ז"ל בעומדו על דבר זה איך קאמר דיקראו הפרשה במנחה אשר לא היו מעונם שקורין פרשה שלימה במנחה. וא"כ הרב כתב דבר והיפוכו בהעלם אחד ועדיין לחלוחית הדיו קיימת והנך רואה. לכן נראה דכונת הרב רצויה להקשות על הרב

עטרת זקנים שכתב דאם ביטלו לקרות יום שני יקראו יום ג' ולדידיה דלא חש לחדש דבר מעתה אשר לא הי' מטעם דלא יהיו ג' ימים בלא תורה מקשה דיקראו יום ראשון כל הפרשה כדי שלא יהיו ג' ימים בלא תורה וכי תימא דקראו מנחת שבת. על זה קאמר דאמאי לא השלימו במנחה לדידיה דהעט"ז עושה חדשות ונא איכפת לי' הי"ל לקרות כל הפרשה במנחה. אמנם לדידיה דהרב משאת משה פשיטא דלא יקראו במנחה מטעמים שחלק הוא על דין העט"ז אי משום דהוא חידושא רבא ולא שתקי מיניה ואי משום דאם הן מחוברות בטל התמיד דלא מצינו שקורין ג' פרשיות. והא דמנחה לקרות הפרשה ולענות ז' בברכה הוא חידוש גדול יתר מלקרות ג' פרשיות כמבואר. הן אמת דבהא דכתב בפשיטות הרב משאת משה דאם הן מחוברות לא ישלים בשבת אחד מהם דברי מהר"ם מינץ חלקו עליו בהגהות מנהגים והרב אליה רבה והרב בית דוד א"ח סי' ק"ו וס"ל דאפי' שהן מחוברות יקראו בשבת הבא שנשה וכו'. ומה שתפס הרב משאת משה דברי מהר"ם מינץ להלכה ברורה היינו משום דהרב ז"ל עיניו ראו שהרב כנה"ג והרב עולת תמיד הביאו דבריו ומוכח שהם מסכימים עמו וגם הרב מגן אברהם הגם דבחצאי לבנה לו זכר דבהגמ"נ חלק משמ' דהוא ז"נ נקיט כמהר"ם מינץ ולכן הרב משאת משה כתבה בפשיטות ולא חש להגהמ"נ. והני ספרי דבי רב אליהו רבא ובית דוד נדפסו אחר פטירתו של הרב משאת משה. ומ"מ אנן בדידן שזכינו לאורם נקטינן כותייהו דמסתבר טעמייהו להשלים הפרשיות ולא לבטל שום פרשה מלקרותה וכ"כ הרב מהר"י עייאש ז"ל בס' מטה יהודה סי' רפ"ב ס"ק י"ד (וזכיתי ומצאתי בזהר הקדוש פ' ויקהל דף ר"ו ע"ב דאתמר התם וז"ל ס"ת במנחה די בעשרה פסוקי' או יותר אבל לא שלימו דפרשתא דהא שלימו דפרשתא לא הוי אלא בימינא וימינא תליא עד שעתא דמנחה עכ"ל וע"ש מתחילת הלשון ומשם באר"ה דעל דרך האמת נמי אין לקרות הפרשה שלימה במנחה עלץ לבי ודוק היטב). ולכל הדברות ולכל האמירות נ"ל דלא יקראו פרשה שלימה במנחה לתשלום מה שלא קראו בשחרית וכ"ש שלא יעלו ו' עולים ויברכו דלא אשכחן במנחה שקורין פרשה שלימה ועולין ז'. אלא קורין הפרשה בשבת הבאה כמ"ש א"ז ולא דמי למ"ש האחרונים שיקראו ג' פרשיות וכו' כאמור דהתם אי לא קרו מבטלי' מלקרות פרשה ומ"ה שרינן וגם הא מיהא דזמנין קורין ב' פרשיות ארוכות ומה לי שתים מה לי ג' והוא יום קריאת פרשה שלימה ולעלות ז' עולין משא"כ במנחה. והרי הא"ז והאגודה ומהר"י וייל ומור"ם וכל האחרונים יחד כולה עונים ואומרים דאם לא קראו פרשה שקור ן אותה לשבת הבאה וסתמא קאמרי ולא חילקו דהיכא דמצו למיקרי במנחה יקראו במנחה לא אשתמיט חד מכלהו רבנן למימר הכי וקא עסקי ותנו

לקרותה בשבת הבאה. ואין לומר דהוא דבר פשוט הס כי לא להזכיר דלהשלי' הפרשה במנחה ולעלות ז' עולין בברכה הוא פשוט ומדנקטי סתמא כל להקת הרבית הרבנים ז"ל ודאי דהגם דמצו למקרי במנחה מניחין לשבת הבאה דתקנת משה רבינו הי' בשחרית כמ"ש הרמב"ם פי"ב דתפלה מרן בכ"מ שם. ובפרט מימות עזרא ואילך קבלו תקנתו לקרות ג' במנחה וכן ראוי לעשות לקרות הפרשה בשחרית שבת הבאה. ומכאן מודעא כי יותר ממה שקריתי לפניכם אנכי עמרתי בשקלא וטריא וחיקור דין. אלא שהוצרכתי להפסיק באמצע פרק לענין אחר וגם עת לחשו"ת מיחושים כמו חלאי"ם דין גרמ"א דלא אריכ"נא מגיתא כל אשר היה ברוח אתי וה' יזכני לעסוק בתורתו תורת אמת על דבר אמת כי"ר.

סימן יז

בבר דכר דיתילד אחר נפל אש"ת. שטעון פדיון והיתה ארישת.

אור עיני שאלת ממני אשה שהפילה אחר ז' שבועות ושם נמצא רופא מומחה וחכם ובו בפרק עיניו יחזו במהות הנפל משום הבא אחריו אם יהי' בכור ואמר כתוב זאת זכרון בספר. כי הנפל הוא חתיכת בשר בעלמא בלי שום היכר כלל והן עתה ילדה ולד של סיימא יורנו אם חייב בפדיון ושכמ"ה.

תשובה הכי אחי חלקת חמדתי למה זה תשאל לשמי והנה עמך זקניך ושופטיך שמהם התורה נדרשת. ואנכי איש רש ונקלה ונוסף עוד כי אין מזגי שוה אך תרו"ף תור"ף תרופות מיני עשבי כל שאינו מחמשת. ואולם מאשר יקרת בעיני וכבודו עלי יראה קאי אאיסדן מכל החסדים עלה יפי"ע ופגע בדבש"ת. די"ו לכתוב ב' אותיות לענין דינא כלל העולה כלל"א נמרצת מפורשת. בעזר משדי. על נה"ר כב"ר נפתחו שערי צדק בשו"ת הגאון מהר"י קולון ז"ל ונז"ר משרשיו שרש פורה רא"ש בני ישראל להורו"ת נתן שרש קמ"ג דולד הבא אחר נפל מח' שבועות שלא הי' מרוקם חייב בפדיון ובברכה והכי מוכח מדברי הטור ומרן בש"ע שכתבו דשפיר מרוקם פוטר הבא אחריו מפדיון ומוכח דאם אינו מרוקם חייב הבא אחריו בפדיון. ומור"ם בדרכי משה ובהגהה מייתי דברי מהרי"קו. וכל האחרונים הט"ז והש"ך והרב דרישה והרב ב"ח שתקו יחדיו ולא רבו עליה והרב דרישה הביא דברי מור"ם ומוכח דמסכי' הולך עמו ע"ש. גם הרב כנה"ג הביא דברי מהריק"ו סוף הגה"ט ומסכים עמו ע"ש. אמנם תרי גברי רברבי נפקי המה ראו כן תמהו על מהריק"ו הרב מוהר"ר צבי ז"ל בתשובותיו סימן ק"ד והרב שבות יעקב ח"א סי' פ"ג וחלקו עליו דאינו חייב בפדיון. והרב שבות יעקב הפליג בדבר דנא יעשה

פדיון אפילו בלי ברכה ותמה עליו הרב בית לחם יהודה דהא דלא כמאן דהא מהר"ץ כתב דאם רוצה יפדה בלי ברכה עכ"ד ועמו הסליחה דנראה דמקשה על הרב שבות יעקב מתשובת מהר"ץ. ותשו' מהר"ץ נדפסו אחר שו"ת שבות יעקב. ובשו"ת מהר"ץ סי' קס"א מייתי שו"ת שבו"י. והן לו יהי דמהר"ץ קדם הרב שבות יעקב זו כחו לחלוק על מהר"ץ כאשר הוא חולק עליו כמה זמני בשבות יעקב ח"ב. איברא דדברי הרב שבות יעקב בזה קשים לשמוע שכתב וז"ל ואף הרוצה להחמיר על עצמו לפזר ממונא לפדות בלא ברכה אפשר דלאו שפיר עביד דיש חשש דיביא על ידי זה לידי ספק ברכה כמו שראיתי רבים שגגו בזה וברכו ומה"ט לא מצינו בשום פוסק ראשון ואחרון שיכתוב להחמיר בדיני ספק בכור עכ"ל ומאי דחש ליה רב אין מקום לחוש דאם זה הירא דבר ה' הולך אצל כהן בינו לבינו ונותן לו ה' סלעים ואין זה מברך ואומר לכהן כי משום ספק נותן לו מאי איכא למיחש. או כלך לדרך זו דאם אבי הבן יעשה בפרהסיא ויזמין לפדיון וקבל עם ואמר דמשום ספק הוא עושה שקדם נפל ויש ספק ולכך אינו מברך. אדרבא יתפרסם הדבר שהעושה כן אינו טעון ברכה וטפי מעלי. ואעיקרא דמילתא אין לנו לגזור מדעתנו גזרות כמ"ש הרא"ש פ' במה מדליקין דהיאך יכלו הגאונים לחדש גזרה אחר שסתם רב אשי התלמוד ע"ש:

וכד הוינא טליא הבאתי ראיה מדברי הרא"ש הללו לדברי הרב פר"ח בה' פסח סי' תנ"א וסי' תס"ג שחלק על הרב בית חדש והרב כנה"ג דאין לנו לגזור גזרות מדעתנו וכמ"ש אני עני במקום אחר וה"ה אני בעניי אומר על הרב שבות יעקב דאין לנו לגזור גזרות מדעתנו אף אם היה מקום לגזור כ"ש דנראה דאין שייך לגזור. גם מ"ש דאם רוצה לפזר ממונו וכו' אין דבריו מחוורין דכיון שאתה פוטרו מס' דהמע"ה ודאי דהוא ספק מצוה ונהי דלענין ממונא המע"ה ופטור. אך לענין המצוה הוא ספק אם הוא חייב במצוה ואשריו דרוצה לצאת ידי שמים דאפ' דחייב במצוה ואין זה פזור ממון רק דקדוקי מצוה. ומ"ש דהפוס' לא כתבו זה בספק בכור. אין ראיה דכל שכותבים דפטור משום המע"ה כבר פשוט דאם רוצה להחמיר כמהריק"ו יתן לכהן ה' סלעים בלא ברכה הפך הרב שבות יעקב כמ"ש הרב בית לחם יהודה. ותימא על ס' באר הטב למהר"י טיקטין דבחדא מחתא מחתינהו וכתב ס"ק י"ב דמהר"ץ והרב שבות יעקב כתבו דאם רוצה להחמיר יתן וכהן ולא יברך ע"ש ואין הדבר כן כמבואר. ותבט עיני להרב בית לחם יהודה שם סי' ש"ה שכתב וז"נ אשה שהפינה תוך ב' חדשים לעיבור' כעין חתיכת בשר קטנה ולא הי' בה שום ריקום כלל אלא כעין רירים ובשר. הבן הבא אחריו צריך לפדותו ואינו מברך עליו דקי"ל ספק ברכות להקל ואף דהי' מקום לפוטרו מן הבכורה דהא ממון כהן הוא

והמע"ה עכ"ז הצריך לתת ה' סלעים בלא ברכה. רדב"ז. עכ"ל. ובהשקפה ראשונה לא ידענא מה אידון בה דהרב כנה"ג לא כתב בשם רדב"ז כלום. גם בתשובות הראשונות להרדב"ז) וגם בשאר תשו' המודפסות אלא שכתבתי ראשונות כי האחרונות לא נדפסו בימי הרב בנ"י) לא יש שמץ מנהו. עד שראיתי כי לשון זה מועתק מס' לקט הקמח ועל לשון זה כתב רדב"ז לדין שלמענה והוא חשב שגם זה מרדב"ז. אבל בקושטא דין זה הוא מכרב דרכי נועם סי' י"ג כמו שרמז בסוף הדברים שם בלקט הקמח

ואני הדל קשה לי על הרב לקט הקמח שלא עמד כראוי על תשו' הרב דרכי נועם דהמסתכל יפה ראה ירא' דבנ"ד שהפילה תוך ב' חדשים וכו' שהוא מה שהביא הרב לקט הקמח בזה הרב דרכי נועם סומך על מהרי"קו שחייב בפדיון ויברך כמבואר ממ"ש דף ל' ע"ג וזה שכתב בסוף תשובתו דיתן ה סלעים ולא יברך הוא על מה שנסתפק בסוף התשובה אם הפילה חתיכת בשר שיש בה עצם ולא היתה לבנה אלא משאר מראות בזה הוא שכתב דלא יברך והוא מבואר בדבריו. ומעתה מה שלמד מדבריו הרב בית לחם יהודה דה"ה בנדון הרב כנה"ג שהפילה צורת גמל ולא דקדקו אם הי' צורת אדם דלא יברך הפך הרב כנה"ג. אין לימודו עולה יפה דלא אמרה הרב דרכי נועם אלא בחתיכה שיש בה עצם וכו' אבל בנדונו מודה דיברך כמהריק"ו וה"ה בנדון הרב כנסת הגדולה. הן אמת דדברי הרב דרכי נועם בזה קשים וכבר הקשה עליו הרב שבות יעקב טפי הו"ל להקשות דהלשון עצמו אינו מובן ומאי קאמר אין ראוי להפסיד לכהן שאינו ספק שקיל ויותר קרוב שהי' ולד כיון שיש בו עצם והוא סותר הקודם והנמשך והגם שבדוחק יש לישב וקצת האמת יורה דרכו שהלשון מוטעה יתיר חסיר וחליף כאשר יראה המעיין. ואעיקרא דדינא קשיא איך הרב מהר"ץ והר' שבות יעקב משום קושיא דחו לתשו' מהריק"ו מאור הגולה וכבר ראיתי להרב הגדול מהר"ר יוסף קצבי ז"ל בתשובותיו סימן ה' שהאריך בזה וכמעט שעברתי ראיתי שעמד על כל הסוגיות כמעט שהקשו מהם למהריק"ו הרב מהר"ץ והרב ש"י ושקיל וטרי ותריץ יתיב לדברי מהרי"קו ומסיק כוותיה לדינא והנאני אף שלא יכולתי להתישב בדבריו ובפלפולו הישר לפי דוחק השעה ובכלל דבריו ראיתי טעם כעיקר דבנדון דידיה ודמהרי"קו אשה זו יושבת תחת בעלה והוא ס' אם הוא ולד ואת"ל ולד אפשר שהוא פחות ממ' יום דמי יודע מתי נתעברה ע"ש באורך והם דברים נכוחים וה"ה בנ"ד. באופן שאין לנו להניח דברי הגאון מהר"י קולון ורבותנו מרן ומור"ם וכל רבני אשכנז שחיברו על י"ד והרב כנה"ג מפני קושיות מהר"ץ והרב ש"י ומה גם דהרב מהר"י קצבי יצא לישע מהריק"ו והסכים סוגיות הש"ס לדינו. הלכך בנ"ד נראה דחייב בפדיון ויברך כמנהג וכן נהגו בתוככי ירושלם עה"ק כמוהרי"קו ומור"ם

דכל שלא יש היכר בחתיכת בשר שהפילה כלל עושים פדיון ומברכים כמ"ש מהריק"ו וסיעתו. ובא וראה מ"ש הרדב"ז בתשוב' דפוס ויניציא סי' רכ"ה דאם יש מחלוקת במצוה ועביד כמ"ד שהוא חייב הרי זה מברך ולא נאמר בזה ספק ברכות להקל ע"ש וה"ה בנ"ד הן לו יהי שמהר"ץ. והרב ש"י פליגי על מהרי"קו מ"מ העושה כמהרי"קו מברך דהמחלוקת הוא במצוה ולא שייך כאן ס' ברכות להקל כמ"ש הרדב"ז ובמקומות אחרים כתבתי על זה בס"ד. ובס' סדרי טהרה הנדפס מחדש בחידושיו לנדה דף פ"ג מספרו מייתי קושית הרב צבי וכתב דקשה לסתור דברי מהרי"קו ומור"ם ע"ש. וכבר כתבנו שנראה שעל פי מה שהאריך הרב מהר"י קצבי יתפשטו כל הקמטים ושם כתב דרבני עיר ברוסא אחר העיון הורו כדברי מהריק"ו ע"ש. (עיין שאילת יעב"ץ ח"א סי' מ"ט):

סימן חי

עמ"ש אני בעניי בקונטרס עין זוכר דף פ' עמוד ג'.

אנא זעירא בקונטרס עין זוכר. בקלורית לעין דף ע' סוף ע"ג שלוח הק"ן נוהג בארש וכתבתי על מ"ש הרב הגדול מהר"ש לאנייאדו ור"ו בספרו הנחמד לחם שלמה דף כ"ה להקשות על הרב כנה"ג סימן טו"ב מדברי הר"מ פכ"א דסנהדרין דקאמר עובר בל"ת דאשתמיט למר דכתב הרב ק"ס ודעמיה דעובר בלאו אסמכתא ע"ש באורך. והי' כראות הרב הגדול הנז' עלי עו"ן מ"ש אני הצעיר על דברי קדשו לפי רוב ענותנותו שדר לן שופריה הא דסקא. וז"ל אכתי לא איפרק הרב כנה"ג מקושיא שלנו כיון דהרמב"ם בספר מנין המצות איהו גופיה הוא הי' מונה לזה עם מנין המצות אשר לא תעשינה כמ"ש להדיא במצוה רפ"א דאזהרה שמענו ליושב על כסאו המשפט שלא לשמוע מאחר מבעלי דינין שלא בפני בעל דינו והוא אומרו ית' לא תשא שמע שוא והראה מקור דין זה מן המכילתא. וגם הוא הי' מונה והולך כל המצו' בתחיל' ספר היד ומכלל"א אתמר מנא הא מילתא מצוה רפ"ח ובתחלת ספר שופטים סעיף ז"ך הזכירה מכלל המצות די מנ"א יתהון. והרב קרית ספר עצמו בתחילת ספרו שמעלה בזכור"ו לבי מצו"תא בהלכות סנהדרין מצוה של"ג מר הוא דאמר שלא לישא שמע שוא דכתיב לא תשא שמע שוא ובודאי דסתמו כפירושו עפ"י הכונ' שפירשו בה המכילתא והרמב"ם שלא ישמע דברי הבע"ד שלא בפני חבירו וא"כ מכל הצדדין קשיא למרן הכנה"ג ז"ל. ועוד אפשר דלא קאמר הק"ס ז"ל אלא היכא דאתמר עובר בלאו הוא דהוי אסמכתא אבל היכא דאתמר עובר בל"ת איכא למשמע מיניה ביותר דהוי דאוריתא דעדיפא מלאו סתמא ומי מפיס דדמיין אהדדי. ומה גם דהק"ס עצמו אח"כ כמעט ששינה את טעמו והדר ביה רב כיון

דהוה סיים ואמר ואפשר דהוא ז"ל מפרש לילה זמן תפילין כשהיו מונחין כבר עליו מבעוד יום אבל להניחם אחר שקיעת החמה הוא אסור מדאורייתא וכ"נ מלשון הרב ז"ל עכ"ל וכיוצא בזה אפרושינהו אפרו"שי לדברי הרמב"ם מרן ז"ל בכ"מ. ואף דהרמ"ע תמיהא ליה מלתא דמרן אנן יד עניו אין לנו אלא דברי מרן ותלו ביה בוק"י בקי במילי דרביה הרמב"ם ז"ל. וכדו תהית על תמיהתו של הרמ"ע וחזאי עורב"י שיש לה ישיב"ה מילתא. ועל הכל שהק"ס ז"ל עצמו הסכי"ם ונפל לתוך פיו דלדידיה חזי וכמ"ש וכ"נ מלשון הרב ז"ל. ואנחנו לא נדע אמאי הרמ"ע לא קשיא לי' כדין וכדין על הק"ס ואדייה לגזוזי' על מרן ז"ל לבד. ומאי דמותיב מכתו"ר בספר"א נה"ר ברכי יוסף סי' ל' עליה דידיה דמרן הכ"מ דא"כ אמאי לא מנה הרמב"ם לאו זה דושמרת את החקה במנינא דליואי' ותיובתא קחזינא הכא אל"מא ל"ה מ"מ כבר הגאון הרדב"ז בח"ב מצא לה מקום פתו"ר ויעש לו מטעמי"ם וכמ"ש הרב יד מלאכי ז"ל. ומאי ראייתיה בידיה כת"ר מהרדב"ז דפוס אשכנז שלא עמד טעמו בו והוא מהשנ' לאורו לא זכינו. ובכן אשא אל שמים ידי וכו' נאם נאמן בברית אהבתו ורחמנות"א דיליה בתווני דלבאי יתיב לנו לעינים אך עצמי ובשרי דורש שלומו והוא רפאל שלמה בכמהר"ר שמואל לאנייאדו זל"הה:

וזה אשר השבתי למעלת הרב גדול הנאמר נר"ו. רב תנא ומשפטיו עם ישראל ועל רבנן לאלפא אומנוון מפיו לפידים יהלוכו זקוקין דנורא זקו"ק לבא"ר ואיתיה להב"ה קשורה בנחלת. רב כח גברא רבא מפתח שפתיו משק"ל שני סלעי"ם שח ושח"ק ההרים הרמים כאלה נובלת. ה"ה הרב הגדול מעוז ומגדול סבא דמשפטים עטרה בראש כל אדם כמהר"ר נר"ו יפתח ה' את איצרו שלא תנעול דלת כי"ר:

אדחל"א אכרע אי חל"ת המדב"ר יעלה עמוד השח"ר שוחרי אל אל חי למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל ונחת שלחנו שלחן מלכים שהכפרי"ם מקדימין מר וקציעה נטף ושחלת. כי"ר:

הן בעודני מעוך וכתות ורפה ידים עת לחשו"ת כולי גופאי הוה עובדא וח"ש מביניתא דרישאי עד טופרא דכרעאי מגו דאתקצאי כמו חלא"ים אם יטעם עבדו את אשר אוכל צופה פני דמשק ערש צו"קת דוד צו"קה המדובללת זרחה השמש גלייה לדרעי' אור זרו"ע לצדיק השמש יצא על האר"ש המאור הגדול לממשלת. כתרי אותיות רפאי"ם יחשבו שבט"ו יתן ורפא ירפא הן הן החזירוני לנערו"תי תיירי' ואוקמיה ורוח נכון חידש בקרבי ויקח את המאכל"ת. וחול"ם הצע"ר כותש דכחיש חולאי וחליש לבאי היד כותב' לא החזיקה רק קנה זה איכא בינייהו רותתת לארץ נופלת. דין גרמ"א ידי לעושיהן ששהו את קיניה"ן לא נראת הקש"ת עד האידנא דרווח פורתא אתאן לתנא קמא ושורי באר"ש

יכתבו שורו"ת לוכסן ואין התיב"ה קולטת זו מקולקלת. אף רוחי בקרבי תשיב תתפלא כי אחרי מי יצא מלך ישראל אחר אחד מבני פרעו"ש לא הגיע לג"מל אכן חציר כירק עשב זוהי עוללת. וענותו תרבני עשה אינו ישנו קטנתי איני כדאי לא תוכל האר"ש שאתו אר"ש מגדלת. ולא עוד אלא פירש מזיו שכינתו ומרום שבתו אל ארש הביט מילי דצעי"ר לישנא דמכניס הקונט' יעיר אזן אמרה קהל"ת. אנכי העירותיהו ילדות היתה בי ודברתי על הנביאים ואתייא מכללא על דברתי מלכי צדק בספרו הבהיר לחם שלמה לא יערכנו זהב ולא בכולייאר ולא בכובלת מתניתא דמר קמתנינא מאי דקשיתיה על הרב כנה"ג ח"מ סי' טו"ב איכו השתא אמר מר דאכתי לא איפרק דרב מפקי"ד הרמב"ם בס' המצות יכהן פא"ר מל"ת רפ"א וכתב פתיח"א עיליה בתחילת היד החזק' ובתחילת ס' שופטים אכפל תנא מצוה זו כפולה ומכופלת. איברא מלכא קושטא קאי קש"ט שנים עשר וזהו שקשה על הרב כנה"ג ואלו גדול אדונינו נר"ו השמיענו כזאת לפנים ער"ך לח"ם לא הוה מהדרנא אזכותא דהרב כנה"ג שהן העזרה ננעלת והנני יוסיף דגם ממ"ש הרמב"ם פי"ח לאו שאין בו מעשה כגון הולך רכיל ונוקם ונוטר ונושא שמע שוא אינו לוקה אלמא דאורייתא הוא אלא שאינו לו דהוי לאו שאין בו מעשה ופטור ממלקות העומד במקום מיתה מנוולת והדבר הקשה על הרב כנה"ג שהוא עצמו בספרו דינא דחיי לאוין יו"ד הביא דברי הרמב"ם דעיקר המצוה לשמיעת בע"ד ודייק על הסמ"ג ואיך בס' כנה"ג וגם בתשובותיו חדשות מעתה ח"מ ח"ב סי' קי"ד נסתפק אי רבנן בתראי פלו"ג רבנן אי איסור זה דאוריתא וכן קשה על הרב הגדול מהראנ"ח בראשון בארבעה שהוצרך להביא ממהרד"ך שהוא איסור תורה ולמד על הבע"ד עצמו והאריך לדקדק דקדוקים קלים מהתו' ולא מייתי מהרמב"ם בס' המצות ובחינו' והוא תימא גם על מהראנ"ח אבי התעודה בין גדולי רו"מי כסתו מוטלת. ואני אחזה לרבי' נר"ו בחלקו"ת ישית בין עובר בלאו לעובר בל"ת ומי מפיס דדמיין ולי ההדיוט אין חילוק וכ"ש דמר מותיב להכנה"ג והכנ"הג יאמר דאין לחלק וכי היכי דאמור רבנן דעובר בעשה זמנין אסמכתא ה"ה לעובר בל"ת וכבר לימדנו הרמב"ם בס' המצות דלשון עובר בלאו הוא אסמכתא וכן עובר בעשה כמ"ש הרב פר"ח א"ח סי' ס"ו והרב חוות יאיר סי' ט' מכמה דוכתי וא"כ הגם דבדין תפלין הכריע מר כמרן ולא כהרמ"ע הא אשכחן האי עובר לישנא למימריה גם באסמכתא ומאי אית לן אי בתפילין סבר מרן דהוא לאו גמור והי' לי להאריך בעניותי אמנם מי ימלל קמי מלכא מחוי על כן זחלתי ואירא ויקם על סלע עם אבן הזוחל"ת. השתא צלו"תי מצלתינ"ן לחיי מלכא ובנוהי זיווהי שנוה"י ועותרא סגיא קשורה בשלשלת. בנפשו החכמה קדושה ראשונה רבוצה כארי אש אוכלת. ונפש אדם

מועט מחוי קידה תלתא בחד שיחיא כל היום היא שיחת"י לפני אבימלך רב נהוראי.
הצעיר חיים יוסף דוד אזולאי ס"ט:

לב"ר מיניה דמר ב"ן מגדול וב"ן הים החכם השלם עצום ורב אפרי"ם מעוז ראשי נר"ו זבחי שלמים עלי בקול רנה ותודה למנצח על אילת. חיים שאל ימיר אזן בדברים אחדים לאחד מתלמידיו יכניס ראשי ויעברו פנים כי מותבא רבא וצדקה תהיה לנו צדקה למשקל"ת:

אח"י בקונטרס כסא דוד דרוש כ"ד כתבתי עוד בזה ושם ישבתי קושית הרב דינא דחיי על הסמ"ג ממ"ש בלאוין יו"ד למ"ש בלאוין ר"ח וביארתי דעת הסמ"ג לפי דעתי הקצרה. גם שם ישבתי מה שהערתי ביעיר אזן על דברי הרב כנה"ג סי' טו"ב הנז' דזה מחלוקת קדום אי איכא לפלוגי בדאורייתא בין לכתחילה לדיעבד ע"ש:

סימן יט

בלקיחת אלמנה לאשה אם יש לפקפק אי מצא אשה מצא טוב ויפק.

אשר דרשתני אביע אומר על נשואי אלמנה כי שמעת דיש נזהרים ולא ידעת למה כי הכתוב לא אסר אלמנה אלא לכהן גדול אבל כהן הדיוט הגם דמוזהר בגרוש' ואינך שרי באלמנה וק"ו לישראל ושכמ"ה.

תשובה לא מחכמה שאלת על זה וישמעו אזניך מה שפיך מדבר ראה אתה אומר דיש מהרים וגמר אומר שאינו אסור אלא לכ"ג. ומה ענין זהירות לאיסור דמן הדין ודאי אלמנה מותרת אפי' לכהן הדיוט ומרבית העם נושאין אלמנה ואין מוחה ואין פוצה פה ומצפצף אמנם פ' ערבי פסחים אמרו דר"ע ציוה לרשב"י אל תבשל בקדרה שבישל בה חבירך ואמר רב פפא בגרושה בחיי בעלה דיש שם ד' דעות ואי בעית אימא אפי' אלמנה לפי שאין כל האצבעות שוות. הרי דהגם דמותר ציוה ר' עקיבא שלא לישא אלמנה והוא עצה טובה. ומעין דוגמא אמרו ביבמות דף מ"ה דהגם דרב סבר גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר לא רצה לתת לו בתו משום זהירו' הגם דהתם איכא טעמא דמעלה עשו ביוחסין. אמנם דע שעל פי הזהר הקדוש כמעט היא סכנה לישא אלמנה כמבואר פ' משפטים בסבא קדישא והי' טעמו כי יתן את רוחו ורוחא דשבק בה בעלה קמא מתגרין זה בזה וזמנין דנצח קמא. ושמעתי ממקובלים דתוקף הסכנה הוא בתריסר ירחי קמאי שמת בעלה. ובעיני נראה כי יש ליזהר שלא לישא אלמנה כלל. והגם דאמרו שדברי חלומות לא מעלין וכו' הרי כתב הרשב"ץ בתשובה דיש לחוש מיהא. ואגיד לך מה שאירע בזה זה ל' שנה והותר שהייתי אני הצעיר במדרש הרב החסיד המקובל המופלא

מהר"ש שרעבי זלה"ה עם רב אחאי גאון הרב המופלא ח"ק במהרי"ט אלגאזי נר"ו ובא לפנינו רב אחד חסיד אשר נשא אשה זה שלש שנים והיא היתה אלמנה מרב חסיד קדוש זלה"ק ובתחילה נשאת עם בחור אחד ושהה עמה קצת ומת במגפה ואח"כ נשאת לזקן אחד ומת ואחר כמה שנים נשאת לרב קדוש הנז' ואחריו נשאה הרב אשר בא לפנינו ההוא אמר שחלם שבאו לו ג' בעלי אשתו. והזקן לא היה אומר כלום והרב הי' מוחל לו. אך הבחור התריס כנגדו ואמר שרוצה לדון עמו בדיני שמים ונתפעל מאד מחלום זה ושאל שאל מהחסיד מהר"ש וממני שנחרים להבחור הנז' שלא יתבענו לדין. וענינו לו כי מי הוא זה אשר יחרים לשואל דין בשמים וכמעט לא ניתן לישאל ופייסנוהו להרב הנז' כי יראנו ליטפל בזה. ולא היו ימי' מועטים ונפטר הרב החסיד הנז' וחל"ש. ובו בפרק נצטערנו מאד על ענין זה. ואמרנו כמה גדולים דברי חכמים. ואם נפשך לומר מאחר שנשואי אלמנה הוא סכנה איך התורה התירה ולא אסרה אלא לכ"ג והלא דרכיה דרכי נועם. יש לומר דמימי עולם נושאין אלמנות וכך נהגו שנות דור ודור. והתורה חידשה לאסור לכ"ג לבד. ועוד דכמה שנושאין אלמנה חיים וקיימים במזלם בריא ורוחא קמא נדחה. ועוד דהגם שרוחא קמא חזק הוא ממנו. אם יש זכות גדול אלים לאפקועי ההוא רוחא קמא ולא יאונה לצדיק כל און. וכיוצא בזה תריץ יתיב הרב פרי חדש י"ד סי' פ"ג ס"ק ד' לחקירת רופא להרב מעדני מלך כי יש דג שיש לו קשקשת והוא סם המות וע"פ כלל רז"ל כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר יבואו לאוכלו ויאכלו סם המות ואיך התורה מסרה סימן שימשך נזק ומיתה. ומסיק הרב פר"ח שהתור' התירתו לרוב התועלת הנמצא בו אחר הוצאת הארס ויש בסמים ועשבים מינים ארסיים וכלן התירתן תורה ופושעים יכשלו בם וצדיקים ימלטו מהם כדכתיב לא יאונה לצדיק כל און עכ"ד. ואפשר להוסיף קצת שבזמן שנתנה התור' כבר הי' מפורסם לחכמי הטבע שהיו אז חכמים גדולים שהדג ההוא סם המות ויש תקון להוציא הארס ומש"ה התור' התירתו כי מודעת זאת שהיו בקיאים בז' חכמות. אלא שאח"כ שכחו עיקרי החכמות או קצתם וחזרו ויסדום ברב החקירה ושקידת העיון ונחזור לענייננו שהאלמנות מימי עולם היו לאנשים וכמה חיים. וצדיקים או בזכותם ינצלו או לא ישאו אותה שלבם ימאן לקחתם. ומה גם דאי התור' אוסרת לאלמנות יהיו איזה מהן יוצאות לתרבות רעה ולכן הותרו. אמנם מדברי הסבא קדישא ומאשר כתבנו מבואר דלא יכנס בסכנה ויעשה בנפשו שקר ככל הדברים אשר ראו עיניך. הראת לדעת דהנזהר לישא אלמנה טעמו ונימוקו עמו ולא סגי כשעברו י"ב חדש. ולא נאמרו כל השיעורים הללו אלא למצניעהן ולא לפרסמם והנח להם לישראל ושומר פתאים ה' ורבים שתו והאריכו ימים ושנים. והן מפלאות תמים דעים. ויען ידעתיך

בשם כי ירא אלהים אתה ויודע ספר מאשר יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך בתווני דלבאי אוה למושב לו ללבי גליתי הרשום בכתב זאת צנועים חכמה נאם הצעיר מאד"ם העיר חיד"א ס"ט:

סימן ך

תשובת הרב המופלא כמהר"ח מודעי נר"ו הוא עדינו. אב"ד איזמיר יע"א ויש בה ג' סעיפים כל יקר ראתה עינו הלא זאת תשובתו ככתבו וכלשונו. כנז"ר יאי"ר קינו.

סעיף א

קושטנדינא. אדר תקט"ו. הוה עובדא פה אורטה קייואי בבה"כ הגדול בשבת זכור שנמצא פיסול בס"ת בתיבת עמלק שהיתה כתובה בכ"ף פשוטה שצריך לקרות חובת היום בס"ת אחר. והוריתי בפשיטות שאין צריך להוציא מן ההיכל ס"ת אחר אלא יגללו הס"ת העומד בתיבה שקראו בו פרשת השבוע. שאף על פי שהרב החבי"ב ז"ל בשכנה"ג סי' רפ"ב בהגב"י אות ח' הסכים בנדון דידיה להוציא ס"ת אחר ולא יקראו באותו שעומד בתיבה כאשר יראה הרוא'. הנה הרב ז"ל לא פירש לנו טעמו של דבר ולא זכינו לאור תשובתו בזה הרומ"ז על האר"ש. ואולם נראה ברור דטעמא דידיה ז"ל וסמוכו' שלו מהיא דאמרי' פ' בא לו דף ע' ופסקוה העיר ומרן ז"ל בא"ח סי' קמ"ד שאין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד הצבור. וא"כ אם נאמ' בנדון דידיה לקרות בזה שעומד בתיב' יצטרך לגלול מן פרשת חובת היום לפרשת השבוע. וכי תימא אטו מי ידיע ליה שהס"ת שהוא מוציא מההיכל הנה הוא מוכן ומזומן בדת היום שלא יצטר' לגוללו והא קא חזינן כמה זמני בהוציא' ס"ת אחר צריכים הם לגלול אותו מהמקום אשר הוא בו עד בואם לפרשת השבוע. התשוב' בזה מבוארת דבהוציא' ס"ת אחר לא יצטרכו לגלול כי אם גלילה אחת ממקום שהוא בו לפרשת השבוע ותו לא. אמנם אם יקראו בזה שעומד בתיבה שהוא ספר שני לחובת היום יהי' צריכים לגלול אותו זה פעמים. האחת מפרשת חובת היום שהוא בו לפרשת השבוע. וזאת שנית לחזור ולגוללו מפרשת השבוע לפרש' חובת היום לקרא בו המפטיר כמובן. ואמטו להכי הסכים הרב ז"ל להוציא אחר דכל כמה דמצינן למעוטי בגליל' שפיר דמי בעבור כבוד הצבור וכמדובר ואף דהיכא דלא אפשר בלא"ה דחינן כבוד הצבור וכמ"ש הרשב"א ז"ל הובאו דבריו ביתה יוסף סי' הנז' מ"מ כל כמה דמצינן למעוטי ממעטינן וכדבר האמור. כנלע"ד בטעמן של דברי הרב ז"להה. ועל פי הדברים האלה עיניך תחזינה דע"כ לא אמרי' הכי אלא בנדון הרב ז"ל שנמצא הטעות בספר הא' שאם אנו באים לקרא פ' הסדר בס' ב' שעומד בתיבה יצטרכו

לגוללו ב' פעמים כמדובר. ברם בנדון דידן שנמצא הטעות בס' ב' שאם נאמר שיקראו בס' הא' שעומד בתיבה אין צורך לגלול כי אם פעם א' מפרשת הסדר שהי' בו עד פרשת חובת היום. דכל כי האי גלילה לפעמים יהי' האופן שצריכים לגלול את אשר יביאו מההיכל הא ודאי פשיטא היא שהנכון הוא לקרות באותו שעומד בתיב' ואין להוציא ס"ת אחר מההיכל כמבואר. ומריש הוה אמינ' כו לפי טעם זה אם ידוע בודאי שיש בהיכל ס"ת אחר מוכן ומזומן כרת היום מבלי שיצטרך לגלול'. הנה נכון יותר להוציא מההיכל כיון שלא יצטרכו לגלול משא"כ אם יקראו בזה שעומד בתיבה. ואולם הדרי בי דאכתי איכא טעמ' אחרינא לבלתי הוציא ס"ת אחר מההיכל. הלא זה הוא דבכה"ג איכא למיחש לפגמו של א' שיחשבו הנכנסים והיוצאי' שנמצא בו טעות בקריאת הז' אחר שקרא ג' פסוקים ולא הוציאו אחר כהוראת הרב החבי"ב ז"ל הידוע' שפשטה גם פה בקושט"א. והשלימו הסדר בו בפיסול. והכא ליכא למימר כמ"ש הר' ז"ל שם בשיירי בנדון שלו כלפי המור' שהכל יודעים שלא בא זמנו עדיין והס' הזה מוכן לקרוח בו פ' חובת היום יע"ש מכיון דהכא כבר קראו בו שפיר איכא למיחש כדאמרן. ואף דאעיקרא בתרי גברי ליכא למיחש לפגמו וכדאמרינן בגמ'. מ"מ לפי הטעם שנתן הרב ז"ל באופן הפגם הכא שייך שפיר כמדובר. ולכן אנא אמינא דהנכון לקרא בס' הא' שבתיב'. ואף אמנם כי מלתא כדנא דאיכא לפלוגי בין נמצא הטעות בא' לנמצא בב' ואין נסת"ר ממ"ש הרב שם בנדון דידיה כמדובר הוא חילוק שהסברא מחייבתו וניתן ליאמר וכדאמרן. מן שמיא אנהירנהו לעיינין ופתח פתוח מצאתי לחלק כן מדברי הרב ז"ל גופיה אשר כתב בכתב ידו והובא בספר יד אהרן בסי' רפ"ב שכתב וז"ל אם כתבתי אני שכל שנמצא טעות וכו' היינו בשבת דעלמא אבל בשבת ור"ח וחנוכה או ד' פרשיות וכו' שעדיין חסר חובת היום קורין באחר. ומה גם בנדון שלפנינו שאין צורך להוציא ס"ת אחר שכבר עומד בתיב' עכ"ל. ועיין שם מה שתמ' על דבריו ה"ה מהר"ש הלוי ז"להה. לפי פשטן של דברים שנדונו הי' בנמצא טעות בא' כמובן. גם הרב יד אהרן נר"ו הקש' על סיום דבריו שהוא הפך מ"ש בשיירי אות ח' יע"ש. והאמת שאם הי' הנדון ההוא בנמצא טעות בא' כל דבריו מרפסן אגרי נינהו כמבואר. גם אם נאמר שהי' בנמצא טעות בב' וכנדון דידן. אנחת לן חדא היא קושית הרב יד אהרן נר"ו גם קושית הרב מהרש"ל ז"ל אזדו להו כמובן. ואולם אכתי צריך לדעת למה הוצרך לכל זה ומה חדש דבר מהכתוב אצלו בשיירי אות ה' ומטי בה מתשו' הרשב"ץ ז"ל דבחובת היום אין דינו אמור כמבואר. ואורך לשונו באומרו שקראו ק' גברי בס' הא' וכו' ועוד כתב אעפ"י שקרא ז' גברי וקראו א"ך פסוקים וכו' דכל זה אין לו מובן. ותו צריך לדעת מי שכנגדו חלוק מאי דעתיה

עד שהוצרך הרב ז"ל לכתוב לו הדברים האלה וזיל קרי בי רב הרשב"ץ ז"ל כי הובאו בית יוסף ואולם אחר ההתבוננות אמינא כי זה הי' מעשה בשבת ור"ח וחנוכה שקורין ששה גברי בפ' הסדר והז' קורא בשל ר"ח כנודע ונמצא טעות בשל ר"ח שבו עלה הז' אחר שיקרא ג' פסוקים בהכשר. והוה מאן דבעי למימר דכיון שהוא בקריאת הז' כי היכי דאם הי' קורא בסדר היום מסתיי' במה שקרא ג' פסוקים בהכשר הוא הדין גם בזה מכיון שכבר קרא ג"פ בהכשר דיו. ואין צורך להוציא ס"ת אחר להשלים בו כל הפ' של ר"ח. ועל זה כתב הרב החבי"ב ז"ל ומחי ליה אמוחא באומרו אם כתבתי אני וכו' היינו בשבת דעלמא. אבל בשבת ור"ח וחנוכ' מה יושיענו שקראו ק' גברי בס' הא'. ודייק לשון הזהב שכלל שבת ור"ח וחנוכ' בו"או העטף לכלול שלשתן כאחד דהכי הוה עובדא כמדובר. ומאי דבתר הכי כתב ר"ח או חנוכ' מבואר הדבר דהיינו לענין דינא דכל חוב' היום צריך לקרות' כלה עד תומם בס"ת כשר כמובן. ומ"ש שקראו ק' גברי בס' הא'. קרוב הדבר כי כך הי' מעשה שהית' שמח' בבה"כ ההוא ועלו הרב' עולים בפ' סדר היום יותר מז' כנהוג. ואף למ"ש בס' הלק"ט ח"ב סי' ר"ח דבכה"ג העולים לנוספים חוזרים לקרות מה שקראו הז' כדי שלא יעלו למנין ז' יע"ש. מלבד שלא נתפשט' הורא' זו וקוראים הרבה עולים בהפסקות רבות. עוד זאת הא עכ"פ קראו הרב' בס' היום כמובן. ונמצא שהמשלים בא לקרות בס' ר"ח כמדובר. ואמטו להכי עלה על לב דכיון שקראו ז' גברי בס' הא' לא הי' צורך להוציא אחר לקרות בר"ח בפרט שהעול' המשלים הוא מהנוספים על מנין ז' וכדאמרן. והשתא עלו דברי הרב ז"ל בדקדוק כי מה יושיענו מה שקראו ק' גברי בס' הא' כיון שעדיין לא נשלם חובת היום בקריאת כל פ' ר"ח שצריך לסרותה כולה בס"ת הכשר. וזהו שכתב אעפ"י שקראו ז' גברי וקראו א"ך פסוקים כיון שעדיין חסר חובת היום כלומר שבס"ת זה שקורא בו פ' ר"ח ונמצא מוטעה ודאי שצריך להוציא אחר. ואל תשיבני ממאי דנקיט וכליל בהדייהו ד' פרשיות. כי מלבד דאיכא למימר שגם בשבת שקלים יוכל לבא מציאו' זה להוציא ג' ספרים וכמתבאר בדברי מרן ז"ל סי' תרפ"ה. גם כשחל ר"ח בשבת איתיה נמי בכה"ג כמובן. עוד זאת מצינו למימר דנקטינהו לענין עיקר הדין דבפרשיות חובת היום עכ"פ צריך להוציא ס"ת אחר והוא מ"ש בנדפס בשכנה"ג אות ה' משם הרשב"ץ ז"ל. וכעת היא מוצאת בתשובותיו ח"א סי' קל"א. את כל הדברים האלה נלפק"ד דהכי הוה גופא דעובדא. והשתא הנה נכון מה שסיים הר"זל ומה גם בנדון שלפנינו שאין צורך להוציא ס"ת אחר שכבר עומד בתיב'. ואין נסת"ר מחמת"ו מאשר כתב בשיירי אות ה' כמו שהקש' הרב יד אהרן נר"ו דשניין דא מן דא דהתם בשיירי הוה עובדא שנמצא טעות בס' הא'. ואמטו להכי כתב

שצריך להוציא אחר מההיכל ולא יקראו בס' הב' שעומד בתיב' וכמו שהרחבתי הדבור למעל' בטעם הדברים. ונדון דידיה הכא הי' כעין נדון דידן שנמצא הטעות בב' ואזיל ליה טעמא דאין גוללין וכו' וכדאמרן. ומש"ה כתב שיקראו בזה שעומד בתיב' שהוא הס' הא' שקראו בו פ' השבוע וכדבר האמור. ונמצינו למדין מדבריו ז"ל לחלק בכה"ג וכמש"ל. גם בדרך הזה שפירשתי בדבריו ז"ל אזדו להו ערעורי דברים שהקש' עליו הרב מהרש"ל ז"ל כמבואר ומקום הניחו לי מן השמים. ואגב אורחאי בהאי ענינא נסתפקתי כדת מה לעשות בשבת שיש בו ג' ספרים שקורין ששה גברי בפ' השבוע כנודע. ונמצא טעות בקריאת הז' אחר שקרא ג' פסוקים בהכשר מי נימא דע"כ לא קאמר הרב ז"ל שמשלים בס' הפסול אלא דוקא בשביעי שכבר נשלמו הז' עולין והיינו בשבת דעלמא כמובן. אבל בששי כה"ג יורה יורה הרב ז"ל שצריך להוציא אחר להשלים קריאתו בהכשר. או דילמא כיון דהז' הרי הוא מוכן לקרות בשל ר"ח בהכשר ונמצא דששי דשבת זו במקום ז' דשבת דעלמא קאי. ואף כי בפ' השבוע אכתי לא נגמר מנין העולין. מ"מ כבר נגמרו מנין הפסוקים בהכשר. ויעלה בידינו ז' עולין בהכשר בצירוף מה שקרא הששי ג' פסוקים או יותר בהכשר ואין צריך להוציא ס"ת אחר להשלים בו קריאת הששי וכעת לא ראיתי גלוי לזה. ולפק"ד הסברא נותנת דהוא הדין והוא הטעם ואין מוציאין ס"ת אחר. (מידי עוברי בקורא להגיה ידי לעושיהן הכותבי"ם מלו"ת אר"ש אשו"ר ברהטי"ם דהו"ל להרב לזכור מ"ש הרב שיירי על הרב מהר"ם מלובלין שהי' מנהגם לקרות עשרה ותרגמה הרב שיירי דאפי' יש ס"ת אחר כיון שקרא ז' סגי עם שיש לחלק הרב'. ואגב אומר דמה שכתבתי אני בעניי במחב"ר אות י"א על נדון שהי' הסכמ' בחרם לעלות ח' ונמצא טעות בז' ונהגו בהוראת הרב כנה"ג והבאתי ממהר"ם מלובלין ע"ש. לאו שמא מתיא דלפי האמת מהר"ם מלובלין סבר הפך הרב כנה"ג. ולפירושו של הרב כנה"ג בדברי מהר"ם הנזכר אפי' שהי' ס"ת אחרת. וכפ"ז מה שכתבתי שם והכי משמע מדברי מהר"ם וכו' כבר הרב מהר"ם זכות וכו' אינו מכוון דלדברי הרמ"ז מהר"ם הפך הרב כנה"ג. ונדון שלנו הוא שנהגו בעיר ההיא כסברת הרב כנה"ג. מ"מ מ"ש שם דיוד' הרב כנה"ג בנ"ד דאיכא חרם. הנה אמת נכון. וכן נרא' לדעתי הקצר' בנדון זה שנסתפק הרב המשיב. דיוציאו ס"ת אחר כיון דהטעות הי' בששי ולא קראו חובת היום שהם ז'. הפך מאי דסבר הרב המשיב ודוק כי קצרתי). את זה חזיתי לעמוד בענין זה. והנרא' לפי קצורי אמרתי אחוה דעי. הצעיר חיים מודעי:

סעיף ב

אחרי מופלג רבות בשנים למעל' מעשרי' והוא באחד כי באתי אל הארץ הזאת היא אזמיר יע"א. שנת אלה המצו"ת לפ"ג. אתא עובדא בשבת ור"ח שנמצא טעות בסדר היום אחרי קרו"ת הז' ג' פסוקים בהכשר. והוריתי בפשיטות הוראת מארי דאתרין הרב החבי"ב ז"להה. אשר פשטה הוראתו מימות רבי עד היום הזה והדת נתנה וטבעתה קבועה כדרבונות וכמסמרות נטועים שאין צורך להוציא ס"ת אחר להשלים פרשת הסדר כי אם יגמרו במוטעה ולא עלתה על לבי נסת"ר מחמת"ו הן הן הדברים הנאמרים ז"ל בכ"י טוב. כי לפק"ד מאי דפרישנא בהו לימים שעברו דהתם איירי בנמצא בשל ר"ח ביום שהז' קורא בו וכמש"ל הנה אמת נכון הדבר. ולא תברא כלל להיכא שנמצא טעות בא' אחר קר"את ג"פ בו העולה ז'. ואחרי כן ימים מספר הוגד אלי כי מורי הרב המופלא כמהר"ח אבואלעפיא ב"ד ז"להה הור' בנדון כה"ג בשבת שהי' בו ב' ספרים ונמצא טעות ב א' בקריאת הז' אחר ג"פ שצריך להוצי' אחר להשלים בו פ' הסדר. ואמרו לו שטעמו מהני מילי אשר נמצאו בכתב למרן החבי"ב ז"ל אשר לפי פשטן נרא' דמחלק הרב ז"ל בהוראתו בין שבת שאין בו כי אם ס' אחד לשבת שיש בו ב' ספרים. ואנא תלמידא נוראות נפלאתי על שמועה זו ולא אדע שכו"ל דעת עליון כי מלבד שאם הדברים בספר החתום הן כפשטן דבנמצא טעות בס' א' אייריי. הרי זה טעו"ן קבא דקשי"תא כאשר הקשו ה"ה מהרש"ל ז"ל והרב יד אהרן ז"ל תו נחזי אנן מה שורש דבר נמצא בהך דינא ומאין הרגלים לחלק בזה וכי הרב החבי"ב ז"ל חק נתן ולא יעבור. והלא עיקר הוראתו ז"ל שם לו מילתא בטעמא מכיון שכבר נשלם חובת הקריא' של הפ' מדינא בקריאת א"ך פסוקים לז' עולין. ושאר קריאת כל הפ' אינה אלא מנהג כי נמצאו מקומות שקורין את התור' בג' שנים משו"ה אין צורך להוציא אחר ויגמור כל הפ' בספר המוטעה. וכמתבאר בדברי קדשו באורך וברוחב. אם כן איפה מה נשתנ' היום הזה אשר בו ספר ב' לקריא' חובת היום כר"ח או חנוכה ודכוותיהו דכל חד מנייהו מהני פרי ספרי לחודיה קאי ומפסיקין ביניהם בקדיש כנודע. מה מקום לומר דבכ"הג ס"ל להרב החבי"ב ז"ל שצריך להוציא ס"ת אחר להשלים בו פ' הסדר. ואם יאמר היום שיגמור הפ' בס' המוטעה עם הז' וככל שבת דעלמא ואח"ך יעל' המפטיר ויקרא בס"ת הב' מעין ברכותיו מה יהי' רעה על הארץ. כי בודאי אין דברי הרב החבי"ב ז"ל חקי חיים בלי טעם ואדרבא חזינן ליה למר הרחיק מאד הוצאת ס"ת אחר במקום שאין צורך לו ויהיב טעמא משום פגמו וכו'. גם ה"ה מהר"ש אלנאזי ז"ל הובאו דבריו בשיירי בהשמטות דף קל"ט כתב טעמא אחרינא כמ"ש הפוסקים שעכשיו אין לנו ס"ת כשר כדי לבייש זה הס"ת ללא צורך יע"ש. ואלמלא דברי

הרב ז"ל בעיקר הוראתו דמפורש יוצא דקאי בשבת דעלמא הי' מקום לחלק את השוין ואדרבא כלפי לייא יש סב"ר לומר דבשבת שיש בו ס' ב' לקריאת המפטיר יש מקום להוראתו ז"ל דאם נמצא טעות בקריאת הז' בראשון אחר שקרא ג"פ שאין צורך להוציא ס"ת אחר ויגמור במוטעה. בשגם אין נגרע מזה דבר למפטיר שהרי מקומו מושכ"ר לו לקריאתו בס' ב' כמובן. מש"אכ בשבת דעלמא כי כאשר נאמר כהוראת הרב ז"ל תבנו בתשלומי קריאת המפטיר שאינו עולה כלל. והנה מקום להעלות על לב דאף שכבר נגמר החיוב בקריאת הז' ג' פסוקים בהכשר. הנה נכון לאפוקי ספר' אחרינא בעבור המפטיר אשר הרשב"ץ ז"ל אין ולאו ורפייא בידיה. ומאחר דחזינן דאף בשבת דעלמא אמרה הרב החביב ז"ל הדברים ק"ו שיהי' הדין כן בשבת שיש בו ס' ב' למפטיר. ואחר עו"רי בהך סברא אורו עיני דחזינא נה בדברי הרב בית דוד ז"ל בח' א"ח סי' ח"ן בתשובתו הא דהוה אזיל ומורה כהורא' הרב החבי"ב ז"ל שכתב כן על מה ששמע שרבני שלוניקי ז"ל חלקו על הוראת הרב ז"ל ולחלק יצא בין ב' שבתות דלעולם לא נחלקו אלא על שבת שאין בו ס' ב' למפטיר יעש"ב. ומינה נובין ונדון לדידן השתא הכא דנהגינן כהוראת הרב ז"ל אף בשבת דעלמא דאתיא בק"ו שנדון כן בשבת שיש בו ס ב' וכמדובר. ואם הלכה זו אך בחלקו"ת חקת התור' היא קבלה נקבל ואם נדין יש תשובה דמעולם לא אמרה הרב ז"ל שפת חלקו"ת. וביאר דבריו שבכתב הן הנה כדפרישנא להו בעניותין למעל' וממילא רויחא לתלמודא ודינא יתיב דאין לחלק בענין הוראה זו בין שבת דעלמא לשבת שיש בו ב' ספרים נמצא טעות בא' בקריאת השביעי ותרוייהו כ' הדדי נינהו שאין להוציא ס"ת אחר. וכדבר האמור. ומאן יהיב לן מעפריה דמרן מהרח"א ז"ל ונכחלינהו לעיינין דאלו וכינא לדון לפניו בקרקע וחיים ביד לשון מדברת הדין פירושא דידי בדברים שבכתב ברי לי דהוה מודה לי והוה אמר ישר כי אהבת עולם אהבני איש"י כאב את בן ירצה. גם אלה דברי הצעיר חיים מודעי:

סעיף ג

השתא הכא בשלהי ש' מרפא לשון עץ חיים. אור נגה כלי מחזי"ק ברכ"ה לממית בתור' רב יו'סף סיני ור"בה עוקר הרים הי"ו ותבט עיני בשור"י דרך קשת"ו על אשר ראו עיניו בספר אגורה באהלך לחד מינן שלם בלימודים יושב אהלים הי' כי צדי"ק עת"ק הכתוב לחיי"ם אפס קצהו בפירושא דהני מילי מחיים מרן החבי"ב ז"ל כי הובאו בס' יד אהרן ז"ל וארד להצילו ממה שהקשו עניו מארי דאתרין מרן מהרש"ל ז"ל בגליונו והרב יד אהרן ז"ל דאברא ודאי לפי המובן כפשטן של דברים כל רואיהם יכירום כי קשים הם מכמה אנפי ועמיתנו מעין הברכו"ת הי"ו חזא בהו תיוהא. והגם דלא מס ק בשמא ונעל'

דבר בשם אומרו שם קטן משם גדול חיים שנים ולא זכר מי בעל דברים המגיד לו את כל אלה או אם רה"ק הופיע בבית מדרשו מרחוק לדעה. הלא הבן יקיר לו הי' גנה סודו נגד בני אדם מבטן מי יצאו הדברים. כי על כן באתי לחזות בנועם את כל דברי י"וסף הי"ו והיד כותבת מה שתעלה מצודתי להשיב על דבריו. והלא מראש מלתי אמורה וסדר זמנים יוכיחו כי קדם ידעתי הוראת מורי הרב המופלא מהר"ר ח"א זל"הה רבות בשנים טרם באי פה אזמיר יע"ש.

אנכי עשיתי אר"ש בפירוש דברי מרן החבי"ב ז"ל ככתוב למעל' הן הנה היו עזרתה לי להוראתי אשר הוריתי מאז בהיותי בקושט"א בנמצא טעות בס' ב' שאין להוציא אחר מההיכל כי אם יקראו בס"ת הא' אשר נקרא בו סדר היום ולחלק יצאתי מהוראת הרב ז"ל בשיירי אות ח' לנדון דידי כמדובר. ואח"כ כבואי פה הוה מאי דהוה מהוראתי וידיעת בית רבי ז"ל. וחל עלי חובת ביאור זאת שנית נבל יחשדוני כתלמוד חולק על רבו כדקרי לי רב ברכות ה"י חלילה לי מעשות זאת. הלא מעתה אשימה עיני בתעל"ת הברכ"ה יסע קדי"ם רב עוד יוסף חי השי"ב על דברי הרב החבי"ב ז"ל בהני מילי דכתיב' ודלפי פשטן דמיירו בנמצא טעות בא'. ממ"ש איהו ז"ל בשכנה"ג בהקשותו לדינו מתשו' הרשב"ץ ז"ל. ופלפל בחכמ' בכונת דברו אחת משתים והנה הוא צוד"ה דלכל חד מנייהו זו היא שקשה להרב ז"ל. וכשאני לעצמי אמינא כי מה דפריש מר אגב דוחקה הנה הוא נפק"ד רווח'. להאי ויציב ונכון בכונת הרב ז"ל. כי כאשר הרשביץ ז"ל פנה לסובב ואמר מר ואי איתא להך סבר' ליתא אלא בקריאות המפטיר שבכל שבת וכו' טפי הו"ל למימר דאי איתא להאי סברא שאין צריך להוניא אחר. לא נפלאת היא בשבת דעלמא כשנמצא הטעות אחר קריאת הז' ג"פ כמובן. ולזה ישב הרב ז"ל דדינא דחוזר קמ"ל. וזה ברור אצלי וממילא נפקא חזות קשה לפשט הדברים אשר כתב בכת"י וכאשר כתב הוא נר"ו אלא דאעיקרא מחוורתא כדמסיק נר"ו דליכא למידק מהני מילי דהרשב"ץ כלום כי הוא ז"ל פליג ותני בדינא דמפטיר גופיה אשר נשאול נשאל מליו כמבואר. ודברים המצודקים הם. ואגב אורחאי אין מדרש בלא חידוש חי"ים עדבר דאי איכא לאקשויי מדברי הרשב"ץ ז"ל על עיסר דינו של הרב החבי"ב ז"ל זו היא שקשה מראשית בכורי אמרי קדוש שכתב ז"ל בפרשיות אין ספק שחייב להחזיר שהרי חובת היוה היא וכל שהיא חובת היום בס' מוטעה לא אפשר ואין בין קריאת סדר היום לקריאת חובת היום לענין זה כלום דדא ודא חדא היא לענין חיובא ואדרבה יש צד חמור בקריאת חובת היום משא"כ בקריאת סדר היום וכו' יע"ש. ואי איתא לעיקר הדין של מרן החבי"ב ז"ל שאחר שקראו ז' גברי א"ך פסוקים בסדר היום אין להוציא אחר ויגמרו הפרשה בו היכי קאמר ז"ל שאין ביניהם

לענין זה כלום. והלא איכא ביניהו טובא מתוך חומרו במלתא דטעותא גופא דקאי בה כי בקריאת חובת היום צריך לקרות בס"ת הכשר כל מאי דתקינו חז"ל האמור בפרשה ואפי' נמצא הטעות בפ' אחרון בעי למיפק ולמקרי בספרא אחרינא וכדיניה ז"ל דקריא' חובת היום במוטעה לא אפשר וכתבו משמו הרב ז"ל בשכנה"ג ונלמד ג"כ מדין הכלבו ז"ל בפ' פרה כנודע. ואלו ואלו בקריאת סדר היום כיון דקרו א"ך פסוקים לז' עולין בס"ת המוחזק נכשר תו לא מפקינן אחרינא וגומר הקריא' במוטעה. ואף שנאמ' שמה שהשוה אותם והיו לאחדים היינו לענין חיובא דוקא כמו שמבואר בדבריו. מ"מ הרי יש ביניהם כל דפריש לענין זה לפי הוראת הרב החבי"ב ז"ל והו"ל לפרושי דלא דמי אהדדי לכולא מלתא וכדאמרן. ואי הוה קאמר הכי הוה אתי ליה שפיר מאי דאייתי בתר הכי צד חמור בחובת היום משא"כ בסדר היום כי היא היתה ראיה וגם דמ"ו לדינא דטעותא כמבואר. לא כן השתא כי מתחלה עשאן גורן א' שוין בשיעוריהן ואח"כ עמד וימודד אר"ש כחמור שבה כמובן. ומדלא קאמר ז"ל ככל הדברים האלה ואדרבא קאמר שאין ביניהם כלום לענין זה יש להוכיח דסבור ז"ל כי גם בס' היום בעי למיקרי כלא פרשתא בס' הכשר וכל בתר אפכא מה ר' הרב החבי"ב ז"נ. והרי הוא כמבוא"ר דהכא לא שייך לתרוצו מאי דקאמר איהו ז"ל לאידך קושיא דדינא דחוזר קמ"ל. והדבר כעת צל"ת ובינותי בדברי כל האחרונים החולקים ה"ה הרב תורת חסד סימן רס"ז והרב פפ"א ח"א סימן מ"ג והרב גן המלך סי' יו"ד ושו"ת הרמ"ז סימן ל"ו והרב בית דוד א"ח סי' ט" והרב פרח שושן כלל ב' סי' ג' ולא אשכחנא בהו שעמדו בזה. והדין עמם דלא חזו דברי הרשב"ץ ז"ל אלא מה שהביא מרן ז"ל בב"י בקוצר ואין שם תחלת דברי הרשב"ן ז"ל שהעתקתי גם מרן החבי"ב ז"ל לא שלטה עינו הטובה בעיקר תשו' הרשב"ץ ז"ל כי לא נדפסה עד עתה בקרב שנים כנודע. ואנן דזכינן וחזינן להו ה"ן נסת"ר לדין הרב ז"ל, ומ"מ מאן ספין ומאן רקיע להורות משפט היכא דכבר הוקבעה הלכה זו דמרן החביב ז"ל:

שוב אשוב לדברי הרב עמיתנו ה"י כי ברכ"ה בו ידרוך חציו לגבי דידי. קדים אמר' שקשה בעיניו הך פירושא דיני. כי דבר זה הוא נדון הרשב"ץ ז"ל ומדוע לא הזכירו וכו'. ואחר הרואה דבריו אלה עפעפיו יבחנו כי רב הוא חיים ברצונו הש"ג ישי"ג ואשכח וטרי שקיל. והלא כה דברי דאי אנא הוה אמינא דאותו נדון אשר עליו בא כת"י הרב החבי"ב ז"ל הוא הי' בנמצא הטעות בס' ב' בשבת ור"ח ודכוותיה חנוכה או ד' פרשיות. מבואר הדבר שזהו בעצמו נדון הרשב"ץ ז"ל ולא הי' לו צורך לרב ז"ל לכתוב בזה אפילו שתי אותיות כי אין כל חדש וכבר מילתיה אמורה בשכנה"ג במ"ש וז"ל ולפי זה דוקא בשבת אם נמצא וכו' אין להוציא ס"ת אחר אבל בי"ט וחה"מ ור"ח וד' פרשיות צריך

להוציא ס"ת אחר עכ"ל והרי הוא כמבוא"ר דבנמצא טעות בב' הוא כשחלו אלו בשבת חוץ מי"ט כמובן. גס בחה"מ ור"ח בין בחול בין בשבת כמבואר. גם מדבריו ז"ל מפורש יוצא כי באותו פרק שרטט וכתב תשובה נצחת בענין זה כלפי המעוררין למנוקפין על הוראתו ובראש הומיות תקרא לכל באי שער עירו. ואם כן מה בא לחדש דבר מעתה אשר במאמרו אם כתבתי אני וכו' והלא כבר מילתיה אמור' ודעת שפתיו ברור מללו כי בכל קריאת חובת היום בס' ב' צריך להוציא אחר ולקוח הוא בידו מתורתו של הרשב"ץ זלה"ה ומי שם פה לאדם לחלוק בזה. וליכא למימר כי שכנגדו חלוק בזה הוא הי' מהחולקים בעיקר הוראתו דהא מבואר הדבר שאין דבריו אלו מספיקין להשיב אמרים אעיקרא דדינא ואולם מאי דפרישנא בהו בעניותין הנה מקום סברא כל דהו אשר יעלה על לב איש לבלתי הוציא ס"ת אחד. בשגם הקור' בו הוא העולה הז' ממנין שעולין לסדר היום ועלתה דעת שכנגדו כי כמות זה בסדר היום לפי הוראתו כקרא יהודי הז' ג"פ בהכשר מסתיים ה"ה נמי בהא בקרותי הז' בפ' ר"ח שכיון שקרא ג"פ דיו. ולזה השיב הרב ז"ל תשובתו הרמת"ה אם כתבתי אני וכו' כמובן. ולא הוצרך להביא ראי' לדבריו אלה מדברי הרשב"ץ ז"ל אף כי מנ"ד מארי דהאי שמעתא מאחר שאין זו מוציא את הטועה בדמיונו אשר חשב מחשבות לדמותו לז' הקורא בסדר היום וכמדובר ונתחוורו דבריו כשמלה והיו נכונים ופטיר ועטיר מן ערורי. ומעתה עין רואה תחזינה מישרים דאזדי להו שאר דברי הרב המשיג הי"ו שאלו הי' מביא דברי הרשב"ץ ז"ל לא הי' משמיט' מהר"ש הלוי ז"ל וכו'. ואתמהה מי גבר שלא ראה מאורות אמור יאמר כי בדנא כתבא הי' מתבאר מתוכו בפירושא או מכללא היכי הוה עובדא. ויחשוד לה"ה מהר"ש הלוי זל"הה בדבר השמי"טה שמו"ט. וקושטא דמילתא לפק"ד מהידוע כי הרב החבי"ב ז"ל על כל מעשה תקעו וגבורתו עוד לו עט סופר מהיר כאשר עין רוג"ל הוא יראה מתשו' כת"י אשר יש בהם הרבה מאד ארוכות וקצרות ועל כל דינא רבא ודינא זוטא לא השיב ידו מלכתוב על הספר ובדיו ויהי כאשר הי' הי' מעשה זה ובעי מאי דבעי למימר דאף בכה"ג הוראתו אמורה. כתב בכתב ידו ז"ל ב' שורות הללו למי שעלה על דעתו כן מבלי הזכיר גופא דעובדא ולשנו"ת את הידוע ביניהם ולא הוצרך לאתויי שום ראי' למילתי' את אשר כבר עשהו בעט ברזל גלוי לכל העמים על כן דבריו באו קציר האומ"ר למי שכנגדו כאמור וה"ה מהרש"ל ז"ל אשר כתב עליהם בגליונו לפום ריהטא. אין למדין מהם הלכה למיעבד עובדא דמאן לימא לן כי תקע יסודותיו בדברי הרב החבי"ב ז"ל הללו להורות משפט דבשבת שיש בו ב' ספרים ונמצא טעות בא' דלא אמרה הרב ז"ל בזו הוראתו וצריך להוציא אחר. ואדרבא יש להוכיח מהם בתר אפכא ממ"ש ז"ל. גם במ"ש

שעדיין לא נשלם חובת היום מ"מ כבר נשלם חובת הס' הא' במה שקראו ז' גברי א"ך פסוקים עכ"ל. הנך רואה דעת עליון דאף בכה"ג לא ניחא לי' לומר דמוציאין אחר משום שהוא שבת שיש בו ס' ב'. ודון מינה שאף שבפירושן של דברים לא עלה בלב טהור כמו שפירשתים בעניותי. מ"מ לענין דינא תנא דמסייע לן הוא. וממוצא דבר יראה הרואה כי שאר דברי הרב המשיג הי"ו אשר עם נביאים נבא או אחורי תרעא הוה קאי והוא עד או ראה כי על מבוכה זו ישב הרב גדול הדור ולא ישר בעיניו לפרש כן ותפס הדברים כפשטן דאיירי בס' א' ואף כי קשים הם וכו' ככתוב בד"ק אין לי צורך להשיב עליהם והעיני בשר לו עפעפיו יבחנו. ואולם מ"ש עוד כדברי המכרי' וז"ל דמאחר דאעיקרא סברא זו רבו עליה א"כ בעיר שנהגו כותיה תסגי לן במלתא דפשיט' אבל לא במאי דאיכא ספיקא כה"ג והגם שדברים קשים הם אית לן למיעבד כחולקי' שהם רבים ונכבדים עכ"ל. הן קדם אנא דאמרי אשר לא כתורתו כתב ה"ה מהר"ש אלגאזי ז"ל כי הובאו דבריו בסוף שכה"ג דף קל"ט אשר כתב בנדון זה כסברת מרן החבי"ב וההוא אמר דכיון דאיכא ס"ס אין לנו להוציא ס"ת אחר יע"ש. ומינה נובין ונדון לדידן יושבי אזמיר וכל מקום שקבלו לנהוג כסברא זו והוקבעה הלכה זו לעשות כן. וממילא אזדא לה הספק הב' של הר' מהר"ש אלגאזי זל"ה אם כנים הם דברי המכריע בעשותו הך ספיקא חדתא הרי חזר הדבר לכמות שהי' בתרי ספקי ועל כרחין לומר כאשר הור"ה גבר המלך שלמה ז"ל שאין להוציא ס"ת אחר. ובר מן דין יש לצרף לזה ענין ספק ברכות להקל מן הידוע כי כאשר משלים הקריאה בס' הפסול אינו מברך לאחריה ברכת התור'. ואם יוציאו ס"ת אחר וישלים בו הקריא' מברך לאחריה כנודע ובאנו לספק ברכות. אלא שמדברי הרדב"ז ז"ל בשניות סימן רכ"ט נרא' כי זו אינה משלנו. ויש בזה אריכות דברים עתיקים בספרן של צדיקים קמאי ובתראי ז"ל לא עת האסף מאין פנות. ואף למה שערערו ע"ד מהר"ש אלגאזי ז"ל הללו. שני המאורות הגדולים ה"ה הרב בית דוד ז"ל בסי' ט"ן והרב פרח שושן ז"ל בדף א"ך מלבד כי מקום יש בראש לקיים דברי מהרש"א ז"ל. עוד זאת דהשתא מאחר שהוראת הרב ז"ל הלזו בשבת דעלמ' בכל מקום אשר קבלוה הרי אסרו עליהם הוצאת ס"ת אחר בלתי צורך משום פגמו וכו' וכמ"ש הוא ז"נ גם מטעם ה"ה מהר"ש אלגאזי ז"ל שכתבתי למעלה. גם הנשר הגדול הרשב"ץ ז"ל בתשובה הלזו כאשר פקפק בדין המפטיר בשבת דעלמא כתב דכי היכי דאמרי' בגמרא דאין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד הצבור הכא נמי לא מטרחינן להו לצבור' לאפוקי ספרא אחרינא ויקראנה ע"פ או בספר פסול וכו' עכ"ל. ומדברי כולם נלמוד דבכל גוונא טפי עדיף שלא להוציא ס"ת אחר א"כ היכי ניקום ונעביד בשבת שיש בו ב' ספרים להוציא ס"ת אחר. ונתלה עצמנו

בדברי ספר החתום כי כלה מקשה ונעשה מהם ספק ונאמר להוציא ס"ת אחד מבלי טעם והפך הסברא כאשר כתבתי למעלה מדברי הרב בית דוד ז"ל. הא ודאי לא שמיע לי ולא סבירא לי. ואין זה דומה לפשרת הרב פרח שושן ז"ל כנודע. הגם כי פשרה זו לא פשטה ולא קבלוה במקומות הנוהגים לעשות כהוראת מרן החבי"ב ז"ל. ומ"ש שרבים ונכבדים חלוקים על הוראת מרן החבי"ב ז"ל מלבד כי אין בו מועיל לאתרי דנהיגי כוותיה וקיימו הוראה זו כהל"מ. עוד זאת כי הלא גם בנו הן רבים עתה דאזלו ומודו כהוראת הרב ז"ל ה"ה הרב מהר"ש אלגאזי ז"ל וה"ה מהר"א לפפא ז"ל כאשר העיד בנו הרב החבי"ב ז"ל. גם כל אמבוהה דרבנן ותופשי התור' אשר היו בדורו בעיר הזאת אזמיר חזרו והודו לו וכמ"ש בשיירי. גם רבני עיר גדולה קושט"א יע"א הסכימו לסברתו כמ"ש ז"ל בכנה"ג ובשיירי. וגם אנכי מעיד היום שבהיותי גר שם חזי הוית שפשט המנהג כהוראת הרב ז"ל. ושמעה אזני מפי זקן שקנ' חכמ' והעושר והכבוד בנן של קדושים ז"ל העד העיד בנו כי נמצא בבה"כ אשר הי' שם רב תנא וגדול ליהודים מר יהודאי גאון ז"ל ואירע שנמצא פסול בס"ת אחר קריא' הז' ג"פ והחזן רצה להוציא ס"ת אחר ויגער בו הרב ז"ל ויאמר לו כלשון הזה בקושט' קבלו עליהם הורא' מהר"ר חיים בנבנשתי ז"ל שלא להוציא ס"ת אחר. וכן נעשה שגמר כל הפרש' בס' המוטע'. ודלא כעדות אשר כתוב בס' מעם לועז בפ' בראשית דף י"ג ע"א. ומאחר עלות את כל אלה בין תבין כי אין הכרעתו מכרעת.

כללא דמלתא אחרי התאבקי בעפרו"ת זהב קבר"ת ארץ מורי הרב המופלא מקור חיים זצ"וקל דלא ידענא לכוין אמר"א ולא זכינא לשמוע ארשת שפתיו בהלכ' זו. לית אנא מוביד סבר"י אשר דברתי עד הנה בארשו"ת החיים כי גם בשבת שיש בו ספר ב' ונמצא טעות בראשון. עלינו להורות כהוראת מרן החבי"ב ז"ל בכל שבתות השנה וכל כי הני מילי לימרו משמאי. ועיין להרשב"ץ ז"ל בח"ב סי' י"ט בהתנצלותו על אשר כתב נגד הריב"ש ז"ל יע"ש. ויעויין בשו"ת הרדב"ז ז"ל בשניות סי' תצ"ה. המלמד אדם דעת. יורינו מדרכיו ונלכה באורחותיו על הדין ועל האמת קריאת הגבר מגעת. הלא כה דברי מעלה ארוכה לכוין את ההלכ' אשא דעי. הצעיר חיים מודעי:

סימן כא

וזאת תשובתי על דברי הרב עליון למעל' נר"ו וברוך שם כבודו. על הסעיף השלישי לבדו. **הלא** מראש בקונטריס חיים שאל ח"א סי' כ"ו אנא נפשאי כתביה על רזא דנא. ושם נאמר דיש פנים לסברת כנה"ג בכ"י דסבר רב דכיון דאיכא ספר שני הוא באמצע חובת קריאת היום ונמצא טעות לפני גמר החיוב קרינן ליה ע"ש באורך. ועתה אמת אגיד דאחר זמן

רב כה הראני רחימו דנפשין הרב השלם כמה"ר בגיטין חיים מורינו נר"ו ספר יד אהרן שהי' של מורינו הרב הגדול סבא דמשפטים מהר"י הכהן זלה"ה הרב המחבר בתי כהונ' ושם בגליון כתוב מטהרת יד הקדש הרב עצמו בסי' רפ"ב דף ס"ז סוף ע"א במה שהקש' מהרש"ל על דברי הרב כנה"ג בכ"י הנז' דכבר נשלם חובת ס' הראשון במה שקראו ז' גברי כ"א פסוקים ולמה לא ישלמו בו כל הסדר על זה כתב הרב הגדול הנזכ' מכתב ידו קדש וז"ל יש לומר דהואיל ושניהם חובה כחובה אחת דמי ויש סמך לזה בדברי הרקח שהביא מהרדב"ז ז"להה סוף סי' ר"ח דוק ותשכח ולא אמרינן התם כבר נשלם חובת הראשון ודוק בדברי מהרדב"ז שם עד כאן לשון הרב אות באות. וספרו כאן והוא עד. הראת לדעת אמרי קדוש דפיר' דברי הר' כנה"ג כפשטן כאשר תפסם הרב מהר"ש הלוי והביא ראי' לדבריו. מהודא ומשבח אנא דאשכחן מרגניתא דברי הרב הגדול המפורסם ביושר העיון המור"ה בע"שק ונעשה סניגור לאסבורי ניהלן דעת הרב כנה"ג כדכתיבנא בעניותין בתשובתי ח"א סי' כ"ו הנז'. ועם שלא נביא אנכי נראין הדברים שהרב המופלא מהר"ח אבואלעפיא ז"להה האחרון בשיטת רבו אמרה (שהי' תלמיד מובהק ממורינו הרב מהרי"ך הנז' והי' מחשיב דברי רבו עד לאחת כאשר ידעתי מכמה ענינים בהיותי עומד ומשמש לפני מורינו הרב מהרי"ך הנז') ועשה כן מעשה ואפשר דהרב מהרח"א עין לו ראתה דרבו הרב מהרי"ך עביד עובדא הכי וגם הוא כל מילי דמר עביד כר' כמעשהו ממנו. ותיסגי שלשת הרועים רבנן קדישי אשר הנהיגו שררתם ורבנות' באיזמיר הראשון אדם גדול הרב מהר"ש הלוי מארי דאתרא איזמיר והרב הגדול מורינו מהרי"ך הנז' אשר ישב על כסא ההורא' בעיר תהל' הנזכר במספר ארבעים שנה. והרב המופלא מהרח"א הנז' דהי' גם כן מאריה דאתרא רבות בשנים כלהו סברי דכונת הרב כנה"ג דבשבת של ב' ספרים אמרה ונודע שהרב מהרח"א עביד עובדא ואולי קרוב לודאי שגם הרב מהרי"ך עביד הכי. ומעתה אין צורך למאי דכתיבנ' בעניותין בס' הקטן מחזיק ברכ' דהרב גדול הדור הוה ניהו מהרח"א גם שראה שדברי הרב כנה"ג כ"י קשים מאחר דיש חולקים רבים וכו' אלא תריץ ואימא הכי בפשיטות דמהרח"א ודאי מפרש דברי הכנה"ג כ"י כמהר"ש הלוי וכדנקיט להו רבו מורינו הרב מהרי"ך ולא חייש לקושית מהר"ש הלוי כדתרגמ' רבו מורינו מהרי"ך ועביד עובדא כותיה ומטעמיה דהרב כנה"ג כ"י ומה גם דאתריה דמר הוא. אמור מעתה אביע אומר על דברי הרב עליון למעל' נר"ו בסעיף ג' ואקצר ואעלה. ראשית לו במדב"ר מלו"ן כמלונ"ה במק"שה על אשר סתמתי ולא פירשתי מאן אמרה לשמעתא. וזאת אשיב בקצירת האו"מר כי זו היא דרך ישרה ומזקנים אתבונן הוא הגאון השלם הרב חוות יאיר כידוע וכמה אחרונים זמנין עבדי הכי. ואתיא מכללא מ"ש

דקרינא ליה שחלק על רבו ודרך קשתו. נטול' היא דאנן סתמא קאמרינן ומלשוני מוכח דתרי גברי רברבי חולקים. ואם תלונתו על המגיה הבן יקיר לי נר"ו לא עלי תלונותיו. וגם זה בני נאמן הי"ו הלא זה הו"ד מו"צל כי מהיכן ידע שהוא רבו מאי דהוה בטרם יצא מרחם. ותו אעיקרא דדינא לא מקרי לחוד אלא דהוא חולק ודאי על הרב מהרח"א ז"ל אחר שידע מעשה רב. אמנם אינו בסוג חולק על רבו ח"ו כידוע [ותשו' רדב"ז סי' תצ"ה שרמז הרב בסוף הוזכר בברכי יוסף והרמר"ל הוכיח ממתיב' דרקיעא דפליגי עם הקב"ה ובמ"א כתבתי בזה]. וצופה הייתי להרב הפוסק דסתר עיקר דינו של הרב כנה"ג דכי אשתכח טעותא אחר שקרא השביעי תלתא פסוקי לאו להוצא' נתנה תורה אחרת מכח תשובת הרשב"ץ בראשון סי' קל"א ופנה אל הסובב ספר"א וספר"י ששה משמותם הלא בספרתם לראות היעמדו בסתיר' זו ולא אשכח ומהדר אזכותא דס' התשב"ץ לא נתגל' להם ובדור אחרון נדפ"ס. ומר דדייק בלישניה וביש ליה מאי דכתיבנ' דאלו הר' כנה"ג הי' מעלה בזכור"ו דברי הרשב"ץ לא הוה שמטינהו מהר"ש הלוי ועל זה הגדיל התיב' כמבוא' לקמן בדבריו. אמאי הוצרך חפ"ש מחופ"ש באתרא דלא ידעין ליה לס' התשב"ץ ועתיקי משדים יודעים היו. ואם יש לחלק בין הנושאים מ"מ אנכי עשיתי ארש להוציא מלב אינשי דמפקי לשותא טע"ו במדב"ר בדור יתום זה. ואלו הרב נר"ו בא לו דרך פשפ"ש ולא מצא עביד עובדא בנפשיה וזה יכתוב ידו. ואעיקרא דדינא פרכא מאן נטר"ח בהא דאי מהא לא איריא ותורף קושיתו שכתב הרשב"ץ דאין בין קריאת סדר היום לקריא' חובת היום לענין זה כלום ואדרבא כתב ר"ת דקטן אינו מפטיר בחובת היום וכו' והאיכא טובא דבסדר היום אי קרא הז' תלתא פסוקי אנוחי מנחינן ס"ת ואפוקי לא מפקינן אוחרי משא"כ בחובת היום והוא האריך הרחיב הדברים ככתוב בקונטריסו. וירא' דמהא לא תיהוי תיובתא לדינו של הרב כנה"ג דהרשב"ץ פניו כלפי השואל אשר חשב דמאחר דהמפטיר אינו מן המנין אין קריאה זו חובה ועל זה בא הרשב"ץ בתשובתו לומר דקריא' זו חובה כקריאת סדר היום ואין ביניהם לענין חוב' כלום ולא שייך עתה לומר דז' שקרא ג' פסוקים סגי ואין מוציאין ס"ת אחר ובחובת היום לא סגי ג' פסוקים ומפקי אחר כיון דעל, זה אנו דנים אם צריך להוציא ס"ת אחר בקריאת המפטיר שאינו מן המנין והשואל חשש שאין להוציא ועתה בא להוכיח הרשב"ץ נהפך דעתו ומוכח שפיר מדברי ר"ת דאע"ג דקטן עולה למנין ז' למפטיר לא יעלה אשר מזה יבין השואל דטעה בדמיונו ונמצא דכפי, סדר הדברים וחכמת ההגיון לא הי' מקום לומר חילוק זה הכא דקאי במהות קריאת סדר ופ' המפטי' ועל שניהם הוא אומר דחוב' נינהו ומה שלא פירש חילוק זה בתר הכי כבר כתבנו דלא איירי כי אם במפטיר והרב הפוסק

נר"ו כתב דהם דברים המצודקים וגם הרב שיירי לא נסתבך בזה אלא לפי שלא ראה דברי הרשב"ץ שהי' להשיב לשואל כי מדברי מרן בשמו נרא' שהוא דין המחדש בטובו הרשב"ץ מעצמו ובהא שקיל וטרי דהו"ל לאשמועינן בנמצא טעות בז' וכו' כיון דאינו תשובת שאל' לפי הנרא' מדברי מרן והגם דהוה מצי למי' דכל עצמו להש'ב לשואל וכמ"ש מרן דכתב כן בתשוב לא רצה בזה להוציא מלב החול' שיאמ' דהוא דין שחידש בני שאל' כנמצא כמה זמני בכלל תשובות הראשונים ואת אחרונים. ואני תמיה על הרב הפוסק נר"ו דחזיתיה לדעתיה דמר דסתיר' זו נדין הכנה"ג מדברי הרשב"ץ תקילא ליה טפי מכל מאי דכתבי רבנן בתראי איש איש ממקומו לחלוק על הרב כנה"ג וכמעט נדחה קרי לה נדינא דהכנה"ג מכח זה לולא דמאן ספין וכו' ככתוב בקונטריסו. ומלבד מה שכתבנו בסמוך יד הדוחה נטויה דכיון דכל תורפיה דהרב כנה"ג הוא דהחיוב הוא כ"א פסוקים לז' גברי וא"כ כבר קרא החיוב מעתה מ"ש הרשב"ץ דאין בין קריאת סדר היום לקריאת חובת היום כונתו דאין בין קריאת החיוב כ"א פסוקים לז' גברי לקריאת פרשת ההפטר' כלום ומאי דנקט סדר היום לאו דוקא אלא כונתו על קריאת החיוב כ"א פסוקים לז' גברי דהוא מדינא מתקנת משה רבינו ע"ה ועזרא ונקט סדר היום להבדיל בין קריאת סי' ב' דקריא' בפרש' וסדר היום מנהג בעלמא דבמערב' הוו מסקי אוריתא לתלת שני אבל בקריאת חובת היום להפטר' שוה בכל. ואם נפשך לומר אודי לי מיהא דקריאת פרשת המפטי' ניכר ומבורר שהוא חובת היום דפרש' זו הוא ענינא דיומא בפרטות משא"כ פרשת השבוע דאין בה הכר ולא זכר ליום הזה ומש"ה נקט הרשב"ץ ז"ל בלשונו הטהור סדר היום וחובת היום ודוק הטב ואין בזה כדאי לדחות הוראת הרב כנה"ג מדברי הרשב"ץ הנז' דלא איירי עתה חנא במהות הקריאות וחובתן. עוד כתב הרב הפוסק נר"ו על מאי דקשיא לי על פירושו בדברי הרב כנה"ג בכ"י וכתב עלי דאשכח זוטרי שקיל. ואני אומר דאם מילת' זוטרתי לגביה לדידי גדול' היא אני לפי דרך האחרונים ובפרט לדרכו של הר' כנה"ג וכבר ראיתי מה שטרח וכתב בזה. והמעיין ורא' דבמ"ש במחזיק ברכ' וכ"ש אם הוא ביום שמוציאין ג' ספרים וכו' נדחה כל מ"ש והו"ל להכנה"ג לאתמוהי על שכנגדו שקרא ושנה סברתו המיוסדת על דברי הרשב"ץ ואיך הי' לו פה לדבר דה"ה ז' בספר ב' והלא הרשב"ץ אף במפטיר שאינו מן המנין כתב דמוציאין ס"ת אחר והדברים ק"ו היכא שקור' הז' בספר ב' והדברים מבוארים ומבוררים וקושיתי במקומ' והנה קמה וגם נצבה. ומה שתמה על מאי דכתיבנא ואם כה יאמר האומר וכו'. לישר"י לן מר דאם בא לעשות השגות ותמיהות כאלו בדברי האחרונים יכלה הזמן ויש צורך בזה וכיוצ' כי הן בעון בדור יתום כזה יש לך אדם יצא לטעון הא ודפחיתא מינה

והדמי"ן יתעבד כאלו פיו ידבר חכמות. ומ"ש דקושטא דמילתא שהרב כנה"ג לשונו עט סופר מהיר וכו' אף אנן נמי קדמה לנו ידיעה אופיו וצבי עדיו של הרב כנה"ג ביתר שאת ולפי דרכו שפיר קאמינא דאם כונתו כך הו"לל וק"ו מדין רשב"ץ ובשני החותו"ת האל' הוה סגי ומסני. ומ"ש דגם שהרב מהרש ל חלוק בפירוש דברי הרב כנה"ג לענין דינא תניא דמסייע ליה והאריך בזה. נא ידעתי מי הגיד לו דלענין מעשה הוה עביד נגד הרב כנה"ג ואם דרך שקלא וטריא הקש' עליו מסתמ' למעש' הי' מבטל דעתו מפני דעת הרב כנה"ג. ומ"ש דעל שאר דברי שכתבתי דאפשר גדול הדור על מבוכה זו ישב וכו' אין צורך להשיב וכתב אשר עם נביאים נבא או אחורי תרע' וכו'. עמי הסליח' דבראי' חושיית החוש"ה אל העי"ן או במרא' הנבוא' לא יצדק לשון אפשר כמסתפק כאשר כתבתי. והתימא עליו דבדרך העיון לדון לכף זכות להרב גדול הדור דפקיע שמיה דמיונו כאריה דבי עילאי כתבתי כחיוב המוטל עלינו ולא לומר דשגה ברואה באין מבין ומה גם דעביד עובדא וכך היא דרכה של תור' ודי בזה. ולקושטא דמילתא כשחזרתי נעיין בדבר ראיתי דדברי הרב כנה"ג בכ"י פירושם האמיתי הוא כמו שהבינו הרב מהרש"ל והר' מהרח"א וכאשר כתבתי בח"א סי' כ"ו בס"ד. ומה גם עתה שראיתי דבריו של גדול מורינו הרב הגדול מהרי"ך מסכי' הולך לזה ותריץ יתיב קושית מהרש"ל כאשר כתבתי תחילת דיבר בתשובתי הלזו בס"ד נתפשטו כל הקמטים ופשיטא לי דבמקום שתפסו הוראת הרב כנה"ג כשיש טעות בז' אם הוא דוקא בשבת ור"ח שיש ב' ספרים ואירע טעות בס' ראשון אחר קריאת הז' ג' פסוקים יוציאו ס"ת אחר כהוראת הרב כנה"ג עצמו ונאמני' עלינו שלש' המה נפלאו גדולי עולם מהרש"ל ומהרי"ך ומהרח"א דסברי דכן דעת הר' כנה"ג כדבר האמור. וחזה הוית להרב הפוסק נר"ו שדח' מה שכתבתי במחזיק ברכ' בטעמו של גדול הדור דתיסגי בעיר שנהגו כהכנה"ג לנהוג במאי דפש טא לן שכך הי' מורה לא במידי דאסתפק אם גם הרב מודה ע"ש באורך. ולשונו כאש אוכלת ואתי עלה מטעם ס"ס אשר כתב המלך שלמה מהר"ש אלגאזי ז"להה בהשמטות השיירי ככתוב בקונטריסו. מה אענה ומה אומר יודע אלהים כי אהבת עולם אהבתיו מימי הנעורים וידי לא אסורות. אמנם על דברי תור' באתי וגם זה בקצר אמיץ. ואני אומר כי דברי ברורים ואמיתיים למימינים בם וזו דרך ישר' היא מוצאת זימנין טובא בגדולי האחרונים אל המקום שקבלו הוראות הרמב"ם ומרן שכתבו דלא קבלו אלא מה שהוא ודאי דסובר כן לא היכא דיש לנו ספק בדעתו וכך הם דברי. ומעין דוגמ' כתב בס' המכריע סי' ח' דכי פליגי בדעת רב לא דחינן לדשמואל דהא לא ידעינן בבירור היכי קאמר רב. וכיוצא כתב הרב כנה"ג בתשו' י"ד סי' פ"ד וכי האי גוונא כתב הרב מש"ל פ"ז דכלים דין י"ב דהלכ'

כר' יוחנן דוקא היכא דפסיקא לן סברתו עש"ב. וכהנה רבות. הדרן לדברי הרב הפוסק ולא ידעתי מה יוכיח הוכח מסברת הרב מהר"ש אלגאזי דאיהו סבר כהרב כנה"ג והלא שלמים וכן רבים החולקים לא חשיבי אפי' ספק אחד בדבר ופשיטא להו להוציא ס"ת אחר. ות דחשיב מה שנהגו באיז' עיר כהכנה"ג בזה כנקבע' הלכ' ואזדא ליה ספק השני של מהרש"א וכו' ולאו כן הדבר אלא קבלו דעת הכנה"ג שהי' רב מפורסם וקבלתם לא הית' אלא במה שהוא סברתו ודאי ואין זה ענין לספיקות דעלמא דמהדר אס"ס דהכא פשיטא לן להוציא ס"ת אחר כל שאינו מבורר דעת הכנה"ג דלא קבילו עלייהו אלא מאי דסבר הכנה"ג ודאי.

ומה שצירף לזה ענין ספק ברכות להקל כי כאשר ישלים בס"ת הפסול לא יברך לאחריה ואם יוציאו ס"ת אחר מברך לאחרים ובאנו לספק ברכות ככתוב בקונטריסו. אינן אלא דברי תימ' דמה ענין ספק ברכות לכאן הרי אם יוציא ס"ת אחר חייב לברך אליבא דכ"ע בלי ספק. ומי שם פה לומר לא תעש' מצי' כתקנה שאם תעשנה כמצות' צריך לברך וס' ברכות להקל הא ודאי לא ניתן ליאמר ואין כאן ספק. ובנ"ד אם לא הוצאת ס"ת אחר לדעת רובא דרבוואת' בתראי לא קיימת מצו' והפסדת ברכ'. ואם הוצאת ס"ת אחר אליבא דכ"ע קיימת מצו' וברכת כדין. דכל המחלוקת הוא אם יוציאו ס"ת או לא. אבל אם הוציאו גם הרב כנה"ג מוד' דהקריא' והברכ' בו שתים כהלכתן ומצו' וברכ' כתקנן. וכבר ראיתי שנרגש מתשו' הרדב"ז דפוס ויניציא סי' רכ"ט וכו' ע"ש בקונטריסו. וכ"כ עוד הרדב"ז סימן תרכ"ו ועמ"ש הרדב"ז בתשו' דפום פירדא סי' תקס"ז ע"ש. ונ"ד לא דמו לדברי הרדב"ז דעדיף טובא ואין שונין לחכמים והרי הוא כמבוא"ר. שוב ראיתי להרב בית דוד סי' נ"ט דהכריע הפך הרב כנה"ג מטעם דאם יוציאו יברך ברכ' אחרוני ע"ש והדברים מבוארים. ומ"ש דעיר שקבלו הוראת הכנה"ג אסרו עליהם להוציא ס"ת אחר משום פגמו וכו' לא נהירא דאימור דקבלו הוראתו משום שיצאו ידי חובתם בקריאת ז' גברי כ"א פסוקים אבל משום פגמו סברי דלא שייך הכא דהא נמצא בו טעות ופגום הוא. ומה שהביא מדברי הרשב"ץ לא שמא מתיא דההיא בקריאת המפטיר ומה ראי' לנ"ד דלרובא דרבנן בתראי צריך להשלים בכשר. והעיר שנהגו כהכנה"ג לא קבילו עליהו אלא ודאי. שלהכנה"ג דאי לאו דקבילו דינא הוא למעבד כרובא דרבוואתא בתראי שדחו דברי הכנה"ג בזה. אך משום דקבילו סברא נכונ' ואמיתית דלא קבילו אלא ודאו של הרב כנה"ג ומסתיין. עוד כתב וז"ל ומ"ש שרבים ונכבדים פליגי על הרב כנה"ג מלבד שאין בו מועיל לאתרי דנהיגי כותיה וקוימו הורא' זו כהל"מ עוד זאת דהלא גם בנו דאזלי ומורו כהכנ"הג מהר"ש אלגאזי ואמבוה' דרבנן וכו' ומהר"א לפפא וכו' גם רבני

קושטנדינא וכו' ושמעה אזני מפי זקן וכו' עיין בקונטריסו באורך. ומ"ש דקבלו הורא' זו כהל"מ הפריז על המד' דיש מקום לומר דנהגו כן בחשבם שהדין עם הכנה"ג. אבל השתא דיצאו לאור דברי גדולי ישראל שדחו דבריו בדוחק אמרינן דינהגו כמנהגם. ועמ"ש הרב פר"ח במנהגי האסור ודידן עדיפא וספרין פתיחו כאשר המעיין בעיניו יראֿ ולבבו יבין ואין רצונו להארוך בזה ואלמלא חזיתי' דנכנס לפני ולפנים במ"ש דקבלוה כהל"מ לא כתבתי זה אפי' בדרך רמז. ומאי דמהדר לאפושי גברי רברבי אומר אני דמכל רבנן סמוכי דמזכיר אין בידינו אלא הרב הגֿ מהר"ש אלגאזי ז"ל. ותו לא משום דמהר"א לפפא ורבנן דהוו כשהור' הרב ז"ל בקושט' ואיזמיר ובשעת מעש' שתק"ו יחדיו. אימור דסמכי עליה ולא עמדו בענין וירדו לעמקא דדינא. והת"ח שנתוכח עמהם הרב כמ"ש בשיירי הי' ת"ח בעלמא. ומ"ש דבקושטאנדינא רבתא הוא העד שכך נהגו ואייתי בידיה אסהדתיה דההוא סבא עתיר' משם רבינו מהר"י רוזאניס. אי בעית אימא דכיון דהכי נהוג מזמן שהור' הרב כנה"ג כן לא רצה מהירי רוזאניס לבטל המנהג הגם שאלמלא נהגו דמתו דעת עליון הפך הכנה"ג. ואי בעית אימא נלכה נא בתר אסהדתיה דהחכם השלם החסיד מהר"י כולי העד העיד בנו דבקושט (נהגו הפך הכנה"ג והי' בזמן מהר"י רוזאניס ומהר"א נבון ושאר כוותהן ומי בכל ביתם נאמן דהי' כותב כל דבריהם כאשר עינינו הרואות בכתבי החכם השלם קדוש יעקב שרטט וכתב כל אשר שמע מפומיהו דרבנן וראיתי כמה קונט' לו ז"ל בכ"י ואפי' ספיקי דגברי גריס ובודאי צדק בעדותו. ואפשר דההוא סבא נמי שפיר קאמר ובתר כן חזר בו רבינו מהר"י רוזאניס ואפי' בתנאי משכחת לה דבצפרא אמר הכי ולעת ערב הדר ביה כידוע. ועל כל פנים מהר"י כולי הוחזק לקדש. ומ"ש הרב הפוסק נר"ו והוא עד אומר אני אמת ראה אלא דחכם הקהל נרא' לו כן ממ"ש הכנה"ג שכן הור' בקושטנדינא. אדהכי והכי לא תנינא מס' עדיות. וגדול' ראי' עינינו הרואות ספרן של צדיקים שדחו דברי כנה"ג בדפוס ובכ"י הרב תורת חסד והרב פרח מטה אהרן והרב מהר"ר גבריאל איספיראנסה והרב מהר"י פראגי"י והרב מהר"א הלוי והרב בית דוד והרב פרח שושן והרב שער אפרים והרב מהר"ם זכות והרב מנחת יעקב וכתבו שכך נהגו בעה"ק ירושלים ת"ו ועוד כתבו שהרמ"ע הוציא ס"ת אחר מלבד אחרוני זמנינו כגון הרב מר וקציעה סימן קמ"ג והרב מטה יהוד' סי' רפ"ב וכיוצא שחלקו על הכנה"ג בפה מלא וכבר כתבו הרב בני חיי והרב מנחת יעקב דאלמלא ידע הרב כנה"ג דהרמ"ע סבר איפכא הי' מבטל דעתו אלא דהרב בני חיי כתבה בלשון אפשר והרב פרח שושן לא דק. אף אנן נמי אמינא דאלו ראה הרב ז"ל גדולי עולם שדחו דבריו ודאי הי' מבטל דעתו. ומה גם דהרמ"ז כתב דהכי הוא על פי הזהר הקדוש ואלו הרח"ב

בדעתו קרא דברי הרשב"י יענדנו כתר לראשו ע"ש. ומעת' המעיין ישפוט בצדק דשפיר קאמינ' במחזיק ברכ'. ומה גם עתה דבסי' כ"ו מח"א הכרחתי שכל לשון הכנה"ג בכ"י קרי בחיל כמו שהבין מהר"ש הלוי. ואגב רהטאי עתה שבא לידי תשובת הרב הפוסק נר"ו ראיתי בסעיף ראשון שהרגיש בלשון קצת ומהדר ליתובי אגב דוחקא והאמת יורה דרכו כמו שהבינו הגדולים ז"ל ואין הפנאי מסכים לעמוד במה שכתב בסעיף ראשון וסעיף שני ולדקדק בדבריו וישוביו ולא עמדתי אלא בסעיף ג' ההולך לקראתנו. ואשר עד כה ברכנו ה' אמרי קדוש מורי' הרב הגדול מהרי"ך ז"ל כאשר כתבתים בראשית מאמר. וסמך על דברי הרקח ואף שהוא סמך בעלמא. ויותר ממה שקריתי לפניכם כתוב על לוח לבי ואין רצוני להאריך ועמד קנה במקומו מגלה טפח ומכסה טפחיים הלא זה דברי הצעיר חיד"א ס"ט. הכי אח"י יען מפי כתב הרב המופלא מהר"ח הנז' אלי כתיב מלבד תשובתו הנזכר חזה הוית נטה ללו"ן כמלונ"ה במקש' ומצאה הקפיד' מקום לנוח על רזא דנא ועל אשר בקונטריס לדוד אמת כתבתי להלכ' פסוק' כדעתי הקצר' שלא כדברי הרב ומבין ריסי עיני כבוד חכמתו ניכר דנקיט מר מלתא בדעתי' כי ח"ו להקניט נתכונתי. ואנכי איש צעיר מימי חרפי רח"ם ארחמנ"ו רח"ם רחמתי"ם לראש אענדנו נתעלס' באהבים ואומר עם קנ"י כתבים הבאים לשם כבודו ואנו מריצים אגרות זה לזה בכל לשון חיבה ואהב' רבה לכן כתבתי לו כי מעולם לא עלתה על דעתי להקניט ח"ו רק תור' היא וללמוד אני צריך ובשמים עדי וכזאת וכזאת דברתי בלשוני בכל כבוד לפייס להרב הנז' כדת מה לעשות. זאת היתי' לי שלא שלחתי תשובתי הנז' להרב נר"ו. אמנם כשאני לעצמי נאמר' ליכתב לעמוד על האמת כפי דעתי הקצר' וה' אלהים אמת ינחנו בדרך אמת לכוין אל האמת בתורתו תורת אמת כי"ר.

סימן כב

בארעא סמיכתא לאזרי"טו אשר בערי אדום ארץ רבה. מה משפט ישראל אם חייב לקבוע מזוזה וביום השבת בדין עירובא.

אשר דרשני מר על אודות הלאזריטו על ערבי"ם בתוכה עירובי חצרות דיש מקום לומ' דכיון דהם סגורים ומסוגרים ולא אפשר להו לעייולי ולאפוקי מרה"י לרה"ר או לכרמלית א"כ גם עירובי חצרות אינו טעון. וגם נסתפק אם ידע שיושב יותר מל' יום או ארבעים אי חייב לקבוע מזוז' דהויא דירה בעל כרחו ולאו שמה דיר' ושכמ"ה:

נהירו דעיינין הן כל יקר ראתה עיני ספקותיו

תשובה כאשר יהי' האופן אשר ימצאון שם בחצר הלאזאריטו כתות ישראלים החלוקים במספרם כמשפט וכל כת לבדה לא תגע יד לחבירתה כידוע אמנם רגילי שיוצא כל א מביתו לחצר אם צריכים עירובי חצרות. דע כי זאת לפנים הי' פשוט לנו דצריך עירוב או שיזהר בצאתו לחצר כהולך במקום שאין עירוב והכי מוכח מדברי הר' שבלי הלקט והביאם מור"ם סוף סי' שפ"ב וז"ל ספינה שיש בה ישראלים רבים ויש להם בתים מיוחדים צריכים לערב ולהשכיר בעל הספינ' רשותו וה"תר וכ"כ סי' שס"ו והביא הדברים בשלמות מרן בב"י וכן הביא משם א"ח וכן הוא בס' ארחות חיים ה' שבת אות תכ"ט ע"ש. ומזה מבוא' דאף שעומד במקום דאי אפשר לעיולי ולאפוקי מרה"י לרשות הרבים או לכרמלי' והולכי על דרך אניה בלב ים אפ"ה צריכים לערב וכ"ש ביושבי הלאזאריטו שצריכין לערב כשיש ישראלים חלוקים ולשכו' רשות מהגוי. ונרא' פשוט דסגי לשכו' רשות מהקאפי"טאן שדר שם עם בני ביתו והוא מושל שם מטעם המלך. אמנם יש לצדד דהגם דקי"ל דאורחים אם הוא יותר מל' יום אוסרים כמ"ש בבית יוסף סוף סי' ש"ע וכ"כ בשלחן הטהור שם והסכים בזה מהרש"ל בסי' י"ח וכתב שם מהר"של דקבל מהזקנים שאסורים לטלטל ביריד לובלין ואולי שהם רגילים לבא וברגיל אוסר מיד כמו שאמרו בירוש' והביאוהו התוס' והרא"ש ע"ש והכא בלאזאריטו הוא יותר מל' יום. מ"מ אפש' דכל זה כשהאורחים בפונדק דקיימא לאגרא והם שוכרים הבית לזמן שיושבים שם וכדמשמע משמעת' דפ' הדר דף ס"ה ע"ב. אמנם הכא בלאזאריטו משום שמיר' דיירי בלא אגרא כלל וגם אם רוצים הן חליפות למו והממונ' החליף של זה בזה לסיב' קלה א"כ גרעי מאורחים ואפש' דחשיב כאלו הם אין להם רשות כיון דאינם פורעים שכירות ורצו להחליף דירתם מבית זה לבית זה. והרי זה דומ' למאי דאמרינן פ' הדר שם לענין משכי' בית דאי מצי מסלק לשוכר מסיק התם דאגרינן מהמשכי' דחשבינן דהוי רשות משכיר ולא שוכר וכמ"ש הריב"ש סי' תנ"ז וכן פסק מרן סימן שפ"ב. וה"ה בלאזאריטו דמצי מסלק ליה לא חשיב רשותו ולא בעי עירוב. ברם לכי דייקת פורת' הא דמצי מסלק ליה בנ"ד מגן שויא דהרי שום אחד אינו יכול לילך לבית חבירו דכל חבור' שיושבת בבית אחד על הרוב זמנה חלוק משאר חבורות וזמנה מתחיל מיום שהגיעה לנמל. וחבורות אחרות כל אחת יש לה הזמן מיוחד דלכל א' מונין משעה שהגיעה. ואינם יכולין ליגע זו בזו וא"כ העירוב הוא משום החצר שיד כלן שוה וכלם יש להם חלק אחד לכל חבור'. ומאחר שכן נהי דיש רשות לסלקו מהבית אשר הוא חונה. אבל מחויב לתת לו בית אחר לישב שם עד מלאת ימי נזירו"תו. וא"כ נמצא דרשותו מהחצר אינו מסתלק כיון שיש לו בית זה או אחר. אכן עדיין יש להסתפק קצת דשמא כיון

דהבתי' האלה אינם שוכרים אותם אלא דרים בזמן זה מטעם המלך לשמור העיר מדבר באופן דשכיח בטורקיא"ה וחק זמן נתן להם לישב רחוק מהעיר. אפש' דהבתים האלה לא חשיבי רשותם אלא כלם הם רשות המלך והממונ' אשר מינה עליהם. ומה גם דודאי יש לו תפיסת יד אפי' הממונ' לשים בכל בית איז' כלי שהוא רוצה ובכה"ג אף שהשכי' הבית לא חשיב רשות השוכר כדאמרי' התם גבי המן בר ריסתק וכמ"ש הריב"ש שם סי' תכ"ז. וא"כ הני בתים שדרים לזמן הישראלים לא חשיבי שלהם אלא כלם רשות המלך ומה שהולכים בחצר וכיוצא הוא מכח דירתם בבתים ואעיקרא הבתים לא הוו רשותם. **ברם** כד דייקת פורתא עיניך לנכח יביטו דהא דאמרינן דאם יש לו תפיסת יד שיכול להניח איז' כלי שם המשכי' אף דהשכיר לגוי חשיב רשות המשכי' היינו דוקא לענין לשכו' מהגוי דהקלו לשכו' אפי' משכירו ולקיטו ולהכי הקלו דאם יש למשכי' רשות להניח איז' כלי שם יכול להשכי' מהמשכי' וכמ"ש הרב אליה רבא והרב תוספת שבת סימן שפ"ב. אך פסק מרן סי' ש"ע בעל הבית שהי"ל הרב' בתים בחצ' והשאילן או השכירן לאחרים ויש לו בכל א' מהם דברים שאינם נטלים בשבת מחמת כובדן או מחמת איסו' שהם אסורים לטלטלם אף לצורך מקומם אין הדרים בהם אוסרין עליו לפי שנעשו כלם אורחים אצלו וכו' ע"ש. ומדין זה מוכח בנ"ד דליכא בבתים שום כלי מהמלך דהו"ל כאלו השאיל הבתים לכל כת מהן לזמן דמקרו רשות הדרי' ואוסרין זה על זה. ולפי זה צריכין הישראלים לערב וגם לשכו' מהממונ' אשר שם כי שם ביתו ודר עם בני ביתו וכמ"ש מור"ם סי' שפ"ב לענין בתים שבספינ'. וראיתי להרב מהר"ח בס' עצי אלמונים הנדפס מחדש שם כתב משם הגאונים שאין צריך לקנות רשות מהספינ' ומ"ש מרן בב"י משם ש"נ בשם ה"ר בנימין ליתיה בש"ל שבידינו סוף דף י"ד ואין מחמיר זולת ארחות חיים ולא שמע מחמירין וכדאי הגאונים לסמוך עליהם דלא שייך הנזר' כולי האי דהטעם שיהא קשה עליו ומתוך כך יצא ממנו וגבי ספינ' לא שייך שהוא רוצ' לפרוש בים ועיין בעבודת הקדש דף כ"ז דהמשמעות שצריך לשכו' זה תורף דבריו בקיצו' נמרץ וכפי דבריו ה"ה יש לומ' בלאזאריטו דלא שייך טעם רז"ל שאמרו כדי שיצא ממנו ולא ילמד ממנו שהרי בעל כרחו מכניסין אותו לזמן נועד שלא ברצונו ולא ישכו' רשות הגוי. אמנם אין נרא' להקל ומ"ש שדברי ה"ר בנימין שהביא מרן ליתנהו בשבלי הלקט. כנרא' שלא ידע הרב נר"ו ששבלי הלקט שבידינו הוא קיצו' ואין זה שבלי הלקט בשלימות שהי"ל למרן. ופי' דמתנוע' דבריו משמע הכי דאלו ידע לא הול"ל ליתיה בש"ל שבידינו כאומר זו נסחת מרן ונסחתינו אינה כן ויש לסמוך על נסחתינו. אלא הול"ל אעפ"י שאינה בש"ל שלנו. זהו קיצו' ש"ל ואינו בשלימות וסהדא רבא מרן שכן הוא

בארוך). וכבר זכינו לשבלי הלקט כ"י ושם כתוב הלשון כמו שהביא מרן. ומ"ש שלא שמע מחמירין. איהו בדידיה ואנן בדידן ואזני תשמענה על דבר אמת מכמה רבנים בעלי הוראה שפירשו לים ושכרו הספינ' מרב החובל. ומאחר דהרשב"א וארחות חיים וה"ר בנימין ודאי ידעו מדברי הגאונים ואפ"ה הצריכו לקנות רשות הגוי ודאי הכי קי"ל דלא פלוג רבנן כדאמרינן בעלמא.

איברא דלענין מזוזה נרא' בעיני דפטו' הדר בבי' בלאזאריטו הגם דיושב יות' מל' יום ולא מטעם שכתב השואל דדיר' בעל כרחו לאו שמיה דירה דזה סברת ר' יהודה פ"ק דיומא ואנן קי"ל כרבנן דסברי דדיר' בעל כרחו שמה דירה וכמ"ש הרמב"ם בה' מזוזה כל השערי' שהיו במקדש לא הי"ל מזוזות חוץ משער נקנו' ושלפנים ממנו ושל לשכת פרהדרין מפני שהלשכ' הזו היתי' בו דירה לכ"ג בשבעת בשבעת ימי הפרשה עכ"ל אלמא משמע מסתמות דבריו דפסק כרבנן וחייבת מדאורייתא דדירה בע"כ שמה דירה. אמנם נראה לפטור ממ"ש הרמב"ם ופסקו מרן דסוכת החג ובתים של ספינה פטורים שנעשו לדירת עראי. ואף הלאזאריטו מהוי לדירת עראי. והגם דכתב מרן בבית יוסף סוף סי' רפ"ו שדין שואל בית בח"ל כדין השוכר ומטי בה משם ה"ר מנוח וכתב שם דטעמא דבח"ל פחות מל' יום פטורה דהוי דירת עראי ע"ש והי' מקום לו' דיותר מל' יום הוי דירת קבע והבתים של לאזאריטו נהי דאין נותנים שכירות מ"מ הוי כהשאילום. אבל נרא' דכיון דעיקר הלאזאריטו לדירת עראי פטירים הבתים דהוי כבתים של ספינה דהשוה אותם הרמב"ם לסוכת החג דאפי' בא"י דחייב מיד פטור. ובתים של ספינה זמנין טובא דידעי באמדנא ורגילו' דמשכי טפי מל' ואפ"ה פטורי. ולכי תידוק דירת ישראל בבתים אלו גרע משאלה דבשאלה יש שואל כפי' ומשאיל מתרצה אבל הכא זהו חק העיר ליכנס שם זמן בע"כ ולא דמי לשאנה ולא ללשכת כ"ג. ומה גם דכבר כתבנו לפיל דהממונה רשאי להחליף הבית ושילך לבית אחר. ומעיקרא בשוכר מגוי איכ' פלוגת' דרבוואתא דר"י פסק דשוכר מגוי פטור כמ"ש בהגמ"יי והגם דקי"ל כהרמב"ם בשוכר מגוי דחייב והכי פשטה הוראה. מ"מ בנ"ד נרא' לכ"ע דפטור דאין זה ביתו אפי' לדירת עראי כיון שיכול להוציאו מבית זה לבית אחר.. ועתה נתחדש לי מפי מגידי אמת דזמנין מחליפין מלאזאריטו זה ללאזאריטו אחר והוה עובדא בדאיכא אינשי טובא בלאזאריטו זה ולא נשא אותם הלך הלכו האישי"ם ללאזאריטו אחר. ובכי האי נראה דהוי דירת עראי לכ"ע. ועוד בה דמסתמא כיון שהם בתי מלכות לא יוכל לקבוע מזוזה בדלת כהלכה גם שכיריה בקרבה ימחו בידו מכמה טעמים וכדאי בזיון וקצף. ועמ"ש אני הדל בספרי הקטן פתח עינים פ"ק דיומא ע"ש. הכלל העולה דלפי דעתי הקצרה הדרים בזמן

מה בלאזאריטו לשמור חקיו של אדוני הארץ גם לפי מה שהגידו דזמנין דהויא חלופי מלאזאריטו ללאזאריטו צריכין לערב ולשכור רשות מהממונה אשר מינהו הדוכוס להנהיג הלאזאריטו ופטורים מלהניח מזוזה בבתים שדרים בהם. וכן הוא המנהג:

סימן כג

על אודות אשר נהגו באחת הערים דעל אב ואם כשהחזן עושה התשלום ביום ל' כמנהג שאחר תפלה בבית הכנסת אומרים השכבות ופ' לא יבא עוד וכו' ברגע ההוא אומר החזן לכל מי שהוא אבל על או"א שיגלח. ואמרו כי זה שני' ערער אחד מהם שאין לגלח על אב ואם רק אחר ל' ונאספו יחד שאר חכמי העיר והתירו. ואתה קדוש הכרח הכרחתני לגלות דעתי בזה ושכמ"ה.

תשובה אנכי איש צעיר ידעתי בינ"י ידעתי מי הוא האוסר וראיתי דבריו בכ"י ממש וטעמו כי מרן בב"י סי' ש"ץ כתב דגערה אחר ל' ובתוך ל' לאו כלום הוא ואין לומר הלכה כדברי המיקל אלא בתנאים עכ"ד בקיצור. ונראה דבדין חלקו עליו שאר החכמים דהלכה רווחת דהלכה כדברי המיקל אף בפוסקים כמו שנראה בהדיא מדברי מרן בית יוסף בכמה דוכתי ונהירנא חדא בסי' שצ"ו ע"ש. ותו נעלם מהרב האוסר הנז' דברי הרב שיירי כנה"ג א"ח סי' תקמ"ח בדין זה עצמו דהורה דגערה מהני ביום ל' דהלכה כדברי המיקל אף בפוסקים. וגם האחרונים הרב נאמן שמואל סי' מ"א והרב בית דוד סי' קצ"ב והרב דבר משה חי"ד סימן פ"א העלו כן והזכרתי דבריהם בס' הקטן ברכי יוסף י"ד סי' ש"ץ. ועוד אני אומר דאפשר לומר דמ"ש מרן בבית יוסף דדעת הרי"ף והרמב"ם דלא מהני גערה תוך ל' נראה דכונת מרן דאחר ל' שכתב הוא אחר מקצת היום. ותוך ל' היינו עד יום כ"ט כאשר יראה המעיין. ועיניו תחזינה משרים דמכל מקום הראיות שהביאו לזה הרב נאמן שמואל והרב דבר משה יש לדחותם. אמנם נראה בעיני דיש לחלק בין גלילותנו לערי אדום דבמקומינו דרובם ככלם נהגו שלא לגלח באב ואם עד עבור איזה ימים או שבועות אחר ל' וגוערין בהם. אז אם אירע שגערו ביום ל' לאסטניס מהני ובהכי מיירי האחרונים הרב כנה"ג והרב נאמן שמואל והרב בית דוד והרב דבר משה כי הדז"ל היו בגלילותנו כי גלילות טורקיא"ה דרובם ככלם נשארים בלי גלוח כמה זמן אחר ל' ודברי חכמים קיימים דיש חילוק בין אב ואם לשאר. וכשתסתכל יפה בדברי הגהת סמ"ק סי' נ"ז אתה הראת לדעת דכל עצמו לא אתא אלא להתיר בערב הרגל. ולהלכ' כתב דאם אינו ערב הרגל אם צערו מותר. אבל לא אצטריך לי' האי דינא למעשה דהם נוהגים להחמיר ג' ירחים או יותר רק להלכה קאמר. ומאי דשר"ו חכימיא רבנן בתראי

הנז' כבר אמרנו דדבריהם באתרין דרובא דעלמא בחלקו"ת ישיתו בין אב ואם לשאר. וגם זה שגערוהו ביום ל' האיכא גערה לפי מה שהוא אדם. וגם בבקר פסקו לו ל' בבית הכנסת. ואחרי בו ביום גערו בו. חבל בעיר הנז' שבכל אדם בעת שפוסקים הנ' אומרים למי שהוא על אב ואם שיגלח. נמצאת תקנת חכמים בטלה לגמרי ואין הפרש בין אב ואם לשאר ואינו ניכר החילוק כי אם באמירה קלה בעת פסיקת הל' שאומריה לו שיגלח. ובכי הא דבטלה תקנת חכמים לגמרי גם הרבנים הנז' יודו דלא נכון לעשות כן לעקור דברי חכמים כי בבת אחת פוסקים הל' ואומרים לו לגלח וקבעו לעשות כן לכל ונמצא דאין הפרש בגלוח בין אב ואם לשאר כי על הכל מגלחין יום ל' תיכף אחר תפלה. ואם היתה תקנת חכמים מתקיימת בצד מה החרשנו זכר לדבר ממ"ש הרב ט"ז בי"ד סי' קי"ז דכל דבר שהתירו הכתוב בפירוש אין כח ביד חכמים לאסור והשיג עליו הרב חוות יאיר סימן קמ"ב דהכתיב לנכרי תשוך ואסרוהו רז"ל שעא ילמד ממעשיו. ורבנן בתראי אמור רבנן בטעמא דלא כ' הרב ט"ז אלא שאין כח ביד חכמיה לאסור לגמרי מכל וכל וה"נ רז"ל לא אסרו רבית גוי לגמרי אלא ביותר מכדי חייו אסרו לע"ה ולת"ח אפי' יותר מכדי חייו מותר וכיון דאכתי פש שריותא בצד מה לית לן בה. ומעין דוגמא וזכר לדבר בנ"ד אם תקנת חכמים מתקיימת באיזה אופן הנה מה טוב. אבל לעקור תקנת חכמים לגמרי שאין הפרש בין אב ואם לשאר דכלם מגלחין אחר תפלת השחר ביום ל' לא אריך למעבד הכי. ויש להביא ראי' ממאי דאמרי' פ"ק דכתובות דף ג' ע"ב דתניא מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי וכו' ומסכנ' ואילך נהגו העם לכנוס בשלישי ולא מיחו בידם חכמים ובשני לא יכנוס ואם מחמת האונס מותר וכו' מאי סכנה אלימא דאמרי בתולה הנשא' ליום הד' תהרג נהגו לגמרי נעקריה אמר רבה דאמרי בתולה הנשאת ליום הד' תבעל לטפסר תחילה האי סכנה אונס הוא משום דאיכא צנועות וכו' ולעקריה גזרה עביד דבטלה ותקנתא דרבנן מקמי גזרה לא עקרינן. וכתבו התוס' וז"ל תקנה מקמי גזרה דרבנן כי פריך לעיל לעקריה לא משני תקנת דרבנן מקמי גזר' לא עקרינן כדמשני הכא משום דלעיל פריך ולעקרוה ויקבעו יום אחר כיון דאינו מכוון אלא להעביר' על דת כשיקבעו יום אחר נא יחושו ולא מעקירא תקנתא דרבנן הואיל ויהא יום א' קבוע אבל הכא פר"ך ולעקרוה ולא יהא שום יום א' קבוע שאם יקבעו יום אתי ובעיל באותו יום ולהכי משני מקמי גזיר' לא עקרינן תקנתא דרבין שלא יהא שום יום א' קבוע עכ"ל, והנה מדברי התוס' מוכח דכי עקרי תקנתא דרבנן מיום אל יום שפיר דמי ולא שמה עקיר' ולכאור' יש להעיר דהא בריש מגילה אמרינן דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקינו אנשי כנה"ג והתנן אין ב"ד יכול לבטל וכו' אלמא אפי'

מיום אל יום נחשב' עקיר'. והרב פרי חדש בנימוקי מים חיים הקש' ממ"ש התוס' שם דף ה' ע"ב גבי מאי דאמרינן ובקש לעקור ט"ב ממקומו והקשו התוס' והא אין ב"ד וכו' ותירצו דרצה לעוקרו מטי ולקובעו בעשירי ומוכח דכי עקר מיום ליום אחר לא שמה עקיר' והא מריש מכילתין מוכח איפכא כדאמרן. והרב בני חיי בלקוטים הביא קושיא זו ופריק לה בתלתא פירוקי ויש בהם איזה גמגום לא ע"ט האסף. אמנם משמעתין לא קשיא דכיון דאיכא סכנה דאמרי בתול' הנשאת ליום הד' תהרג להכי שרי לעקור מיום אל יום והא מיהא מתקיימת בצד מה תקנת רז"ל אמנם התם בריש מגיל' בטעם קל לא עקרינן מיומא דתקינו רבנן. וכן בההיא דטפסר אי הוו עקרי מיום אל יום כיון דאיכא מקצת סכנ' וכיוצא שרי אלא דמאי דפריך ולעקריה בטפסר היינו לגמרי ולהכי משני גזרה עבידא דבטלה ותקנתא דרבנן מקמי גזר' לא עקרינן:

הראת לדעת דאפי' מקמי שמדא לא עקרינן גזר' דרבנן לגמרי ואפי' מיום אל יום לא עקרינן אלא כי איכא סכנה כוללת או במקצת. וכ"ש בנ"ד כי לפי מנהג הזה עוקרין תקנת רז"ל מכל וכל שהם תקנו דבאב ואם גם שעברו ל' דבשאר מתים יגלח עוד יוסיפו צרה לגדל פרע עד שיגערו חביריו ולפי מה שכתב השואל בעירו עקרו תקנת רז"ל מכל וכל דא"וא ושאר מתים שוו בשעריהם וליכא אלא אמיר' קלה כמות שהיא מהחזן בעת שפסקו הל' דלא חשיבא כלום כי תקנת רז"ל שיצטער יותר על או"א משאר מתים ואמירת החזן מה זו עושה ומ"ש האחרונים לאסטניס דמועיל גערה ביום שלשים כבר כתבנו לעיל והדבר מבואר. ואם נפשך לומר ממקום שבאת תברא בצדה דשם פ"ק דכתובות דף ג' מקמי הכי אמר רב שמואל בר יצחק לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי דינין קבועים אלא בשני וה' אבל קודם תקנת עזרא שבתי דינין קבועים בכל יום אשה נשאת בכל יום קודם תקנת עזרא מאי דהוה הוה ה"ק אי איכא בתי דינין הקבועים האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום וכן פסקו הפוסקים ולדידן איך רב שמואל בר יצחק רצה לעסור נטוע תקנה קבוע' דאפי' משום שמדא לא עקרינן. אלא דכיון שהטעם של התקנה בטלה שבתי דינים קבועים בכל יום ממילא בטלה התקנה. והכא בנ"ד תקנת רז"ל היתה בימי האמוראי' שהיו מגדלים זקנם ואיסור התגלחת הי' לגלח הראש. אז תקנו רבנן שעל אב ואם יוסיפו על ל' עד שיגערו בו מפני שעל הרוב לא יהי' כ"כ צער על שער הראש אכן בערים האל שמגלחים זקנם כבר בל' יום הוא צער גדול וגנאי לשבת עם חביריו ותקנתם בטלה דע לך כי לא מחכמה שאלת על זה דהרי אסרו רז"ל לגלח בחש"מ כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול. וידוע דבימי התנאים והאמוראים וזמן הגאונים ואיזה זמן אחר הגאונים לא היו מגלחים זקנם כלל. כי הדבר

מפורסם דבערי האיברופא נתהוה מנהג זה מאיזה זמן מפני סיבה לגוים ונמשך בעוה"ר לישראל בהכרח מפני גוים שנושאים ונותנים עמהם. ועתה בחול המועד שגדל זקנם מצטערים ומוולים הכל ושלא יגלח בערב הרגל כמעט לא אפשר ואם יהיה הוא ס' רחוק ובתוך המועד ודאי מנוול ונמצא דאדרבא תקנתם שלא לגלח כדי שלא יכנסו מנוולים בערי' אלו זה קלקלתם שהם וודאי מנוולי' באמצע הרגל וביו"ט האחרון וגדל צמרם. וכבר קיימו וקבלו כל ישראל שלא לגלח זקנם בחש"מ והמגלח זקנו בחש"מ ענש יענש. משום דגזרת רז"ל אין לה ביטול. וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. וה"ה בנ"ד אף שהכל בל' יום מנוולים ומצטערים צריך לקיים תקנת רז"ל שיהיה איזה הפרש שוצטער יותר באב ואם משאר מתים ואין לעקור תקנתם מכל וכל כדאמרן. ולמאי דאתאן עלה מ"ש ר' שמואל בר יצחק דכשב"ד קבועים בכל יום ליתא לתקנתא דנשאת בד'. נראה דכונת רב שמואל בר יצחק דכי תקון רבנן דבתולה נשאת בד' הכי תקון דזה דוקא כשב"ד קבועים בב' וה'. ובהכי ניחא מאי דקאמר ר"ש בר יצחק אבל קודם תקנת עזרא שב"ד קבועים בכל יום אשה נשאת בכל יום ופריך מאי דהוה הוה ומשני ה"ק אי איכא ב"ד וכו' וצריכין אנו למודע"י אטו ר"ש בר יצחק לא נשמר לדבר נכונה ודיבר מה שאינו צריך לנו והצריך יכחידנו תחת לשונו. אמנם ר"ש בר יצחק בחכמה יסד אר"ש ורמו דכבר היה לעולמי' קודם תקנת עזרא שב"ד קבועים בכל יום ובודאי שהתקנה מבוררת ומפורשת דוקא כשב"ד קבועים בב' וה'. ומשם נלמוד דאי איכא ב"ד קבועים בכל יום אשה נשאת בכל יום. וזה לא הוצרך לפרש דודאי לא אתא נקודם תקנת עזרא דמאי דהוה הוה. שוב ראיתי בשיטה מקובצת לכתובות שהעיר על זה וז"ל קשיא לי למה ליה למתלייה דיניה רב שמואל בקודם תקנת עזרא כלל לימא בקצור ל"ש אלא שאין ב"ד קבועים בכל יום אבל ב"ד קבועים בכל יום אשה נשאת בכל יום וי"ל דרב שמואל הוה קשיא ליה היכי מצינן למימר דתקנת חכמי' תעקר כלל והלא תקנות חכמים הם תקנות קבועות שאפילו שיתבטל הטעם לא תתבטל תקנתם כדאיתא בכמה דוכתי ותקנה זו תקנה קבועה היא דאפי' מקמי שמדא לא עקרינן לה ותריץ לה רב שמואל דממתני' הוא דשמעינן הכי דאי בעו רבנן לתקוני בהחלט דאפי' שיתבטל הטעם לא תתבטל תקנתם לא ה"ל למתני' לפרושי טעמא שפעמים בשבת וכו' אלא ה"ל למתני בהחלט בתולה נשאת ליום ד' בלא טעם אבל השתא דקתני טעמא במתני' שפעמים בשבת לומר דמעזרא איתא להאי תקנה וכו' דאי איכא ב"ד האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום ומאי קאמר רב שמואל לא שנו פירוש' דמתני' קאמר עכ"ל. וכן ראיתי שכתב הריטב"א בחידושיו וז"ל אי איכא ב"ד דקבועים האידנא פי' והא קמ"ל דאף על גב דדבר

שבמנין צריך מנין אחר להתירו שאני הכא דמעיקרא כשנשנית משנתנו על דעת כן נשנית דכי איכא בתי דינים הקבועים בכל יום דליהדר דינא כדמעיקרא עכ"ל. וכונת הריטב"א והרב בצלאל מבוארת דהתנא במשנתנו גילה דהתקנה בפירוש היתה כל זמן שב"ד קבועים בב' וה'. ומכל זה נשמע מה שאמרנו דתקנת חכמים בסתם שלא גילו בש"ס דהיתה בפירוש כשהדבר כך וכשיתבטל תתבטל. הוא תקנה עולמית דדבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו וה"ט דאיסור גלוח בחש"מ כדקאי קאי. וה"ה לנ"ד דצריך לעשות הפרש בין שאר מתים לאב ואם כדתקון רבנן. והדברים ק"ו דהרי מוכח מכמה דוכתי דתקנת רז"ל אף אם בטל הטעם תקנה לא זזה ממקומה וכמ"ש הרב המגיד פ"ג מה' מאכלות אסורות עמ"ש הרמב"ם דהורו הגאונים דגבינה שהגוים מעמידין בעשבים אסורה וע"ז כתב הה"מ דעת הגאונים הוא דעת נכון דכיון דהגבינה נאסרת במנין אעפ"י שבטל הטעם לא בטלה גזרה שכל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו וכו' שאפי' במקומות שידוע שמאוס להם חלב טמא ולא יערבוהו. וידוע שאין מחליקין וכו' וידוע שמעמידין אותה בציצי הפרחים אע"פ כן גבינה שלהם אסור' מפני שהוא דבר שנאסר במנין עכ"ל. וכן מביא הרב פר"ח י"ד סי' קי"ו ס"ק ב' מכמה סוגיות ודברי התוס' והר"ן. והעלה דבדברי' שכשאסרו בתחילה לא אסרו אלא כשיש תשש כגון מים אחרונים משום מלח סדומית וגלוי משום נחשים ובמקומות שאינם מצויים לא גזרו ולא נכנסו תחילה בכלל הגזר' וכיוצא בהם בזה יש להתיר במקום שבטל הטעם דכך תקנו מתחילה. אבל תקנות קבועות כלליות כגון שאלה בה' פסח ל יום מקודם ועשיית מלאכה בע"פ מפני הקרבן אף שבטל הטעם לא בטלה התקנה עיין בדבריו באורך. ויש סעד לדבריו מדברי הרמב"ן בחידושיו לע"ז על דף י"ג ע"ש ודוק בדבריו ומדברי הריטב"א פ"ק דכתובות שהבאתי בסמוך וכ"ש בנ"ד דלא בטל הטעם דכבוד או"א חמור בכל מקום ובכל זמן רק נתחדש צרעת הזקן ומנהג רע ומר זה אחר כמה מאות שנים שנחתם התלמוד ודאי שתקנתם לעשות הפרש בין או"א לשאר מתים במקומה עומדת. ומה שכתב השואל במכתב לאמר שיש טוענים שכך הוא המנהג. לזה אומר שכפי הנשמע נעשה בקרוב ואין לילך אחר מנהג שאינו כהלכה. ואפי' אם חכם הורה לאיסור ונהגו העם בחושב' שמן הדין אסור ושוב נתברר שאינו אסור. מותרים כל העם לנהוג התר. ואינו ענין למ"ש דברים המותרים וכו' וכמו שכתבתי במקומו. וק"ו בנ"ד שזה המנהג עוקר תקנת חכמים לגמרי שאין הפרש בין אב ואם לשאר מתים כמו שתקנו רז"ל ודאי אין לילך אחריו כפי דעתי הקצרה. ועיין במנהגי האיסור להרב פר"ח א"ח סי' תצ"ו סעיף ב' וסעיף ג' וסעיף יו"ד ומה שכתבתי אנכי איש צעיר בקונטריס שיורי ברכה י"ד סי' רי"ד משם הרב הגדול

מופלא בדורו מהר"ש עמר זלה"ה אב"ד ור"מ דק"ק מארוויקוס יע"א וכל פרוודהא ודוק היטב כי קצרתי.

ועוד כתב השואל דהיו א' או שנים שלא היו רוצים לגלח בל' אך אם יום יעמדו על אביהם אחר ל' ויהיו נקראים ביום כ"ט והזהירום באדרע וחיל שיגלחו יום ל'. ולי ההדיוט נראה שאם כנים הדברים כמ"ש השואל שלא יפה עשו. להזהיר שלא יעשו כתקנת חכמים לחלק בין אב ואם לשאר. ואי חיישי משום לא תתגודדו הלא כבר כתב הרב נאמן שמואל סי' יו"ד לענין גלוח בימי העומר בל"ג או בל"ד דמיום א' למחרתו לא שייך לא תתגודדו ע"ש. ותו דאעיקר' תקנת חכמים שאמרו עד שיגערו בו חביריו כך היא דכל א' יגלח ביום חלוק מהשאר. לפי מה שרוצה ויכול לסבול. ויגערו בו חביריו ורעיו הבושים להיות בחברתו שזו היא הגערה באמת דתקון רבנן. ואם כן נמצא דמתחילה לאו כל אפיא שוין וא' יגערוהו במספר סמוך לארבעים וא' קודם וא' אחר מ' וכיוצא וכן המנהג פשוט בארץ הצבי ובכל גלילו' טורקיא"ה שכל א' על אב ואם נשאר כשיעור שיכול לסבול ושיגערו וזמנו של זה לא כזמנו של זה כמפורסם. ולענין מה ששאל השואל בכתבו היכא שאירע יום כ"ט בערב שבת שהשלשיה בשבת אם יגלח. דע דהר' כרם שלמה סי' כ"ח התיר לגלח בע"ש אף דלתספור' ל' יום ע"ש ועיין להרב בית דוד בסופו מ"ש עליו. ויראה המעיין שמה שהקשה על הרב כרם שלמה וכן על מ"ש מור"ם בדרכי משה בדברי המרדכי ע"ש באורך לא קשיא מידי כמו שיתבאר למעיין מתוך דברו דרכי משה עצמו. אמנם בשגם הלכה כדברי המקל באבל אף בפוסקים כמו שנאמר. מכל מקום בדין זה כבר פשט המנהג מקדם קדמתה לאסור התגלחת ביום כ"ט ובמקום דהמנהג פשוט בדור דורים לאסור תו אין להקל מטעם הלכ' כדברי המקל וכמו שכתבתי בעניותי במקומות אחרים ודוק כי קצרתי.

סימן כד

שאלת ממני ידיד נפשי מה עמדי בישוב הני תרי פסקי דרמו אהדדי דקי"ל דמלך מדינא צריך לעמוד בב"ד כמ"ש פ"ב דסנהדרין ינאי המלך עמוד על רגלך וקי"ל כרבנן דמלך אינו חולץ דהוא בזיון כמו שכתב הרמב"ם ואלו ת"ח מעיד מעיד מיושב והוא חולץ ושכמ"ה.

תשובה אחא משבחא למה זה תשאל לשמי. באתרא דזקוקים לחמו בלחמי. ואולם להפיק רצונך באר"ש באנו ואני בתומי. רחמנא ליצלן מכסופא דשמי'. ואען ואומר. דבר זה נבוכו בו האחרונים וגדול הדור מהרח"א ז"ל בעץ החיים פ' בשלח דף ע"ב אסקיה בצ"ע. (וכונת הקושיא דת"ח רוצה לקיים המצות ומוחל על כבודו ומוחל שהדיינים

בישיבה כי כן הוא מצותן וכבודו מחול כמ"ש הטור ומרן סי' רמ"ד רק שכתבו שיעשה לו הדור קצת והכי אמרו בש"ס פ"ק דקדושין דף ל"ב והכא דמצות הדיינים בישיבה אפי' הדור קצת לא בעי דידע הת"ח דמצותן בישיבה ומחלי וכבר אמרו רז"ל שהקב"ה אמר לאברהם שב ואתה סימן לבניך שהם יושבים ואני עומד. ומאי דאמר ר"נ אפרח עלי בר אווזא משום דאשת חבר לא ידעה ולא מחלה ודוק היטב ואפשר לומר דרוב הפוסקים ס"ל דעדות ע"ה מיושב בדיעבד כשר כמו שמבואר בדברי מרן בבית. יוסף בח"מ סי' טו"ב וסי' כ"ח וכ"כ התוס' בזבחים דף י"ו ע"א. והשתא לגבי מלך אמרינן שיעיד מעומד וכן א"ל שמעון בן שטח לינאי עמוד על רגלך ויעידו בך ואינו בזיון אם יעמוד ולכך אמר לו שיקיים מצותו. אבל חליצה הוא ביזוי ואתי שום תשים שתהא אימתו עליך ודחי מצות חליצה דהמלך מתבזה דבעינן וירקה בפניו ומשו"ה אינו חולץ. אבל הת"ח בעדות שהוא למצוה ולא לעכובא דגם ע"ה אם העיד מיושב העדות כשר משום כבוד התורה מותר להעיד מיושב ואהני יקרא דאוריתא לשוויי כמו ע"ה בדיעבד. אמנם מצות חליצה היא מצות ה' כמות שהיא ואין הת"ח חושש שיש בה בזוי שהוא רוצה לקיים מצות ה' כמות שהיא דהתם אין הפרש בין לכתחילה לדיעבד. אמנם מלך כיון דהעמידה לפני ב"ד אינו זלזול והיא מצוה מן התורה הנה זה עומד לפני ב"ד דכבוד ת"ח עדיף מכבוד המלך. וחזה הוית להרב משאת משה בח"מ סי' ס"ג שעמד בזה והבי' משמא דגבר' רבא מהר"ח אלפאנדארי זלה"ה שתירץ דכל מצוה שעיקרה משום כבודו של ת"ח כגון מצות ועמדו שני האנשים שהיא לכבודם של ת"ח ת"ח גופיה פטור וכתב על זה דמלבד דמי מפיס דמצות עמידה משום כבוד הדיינים ולא גזרת מלך הרואה יראה דליתא דבאמת אמרו התם האי עשה והאי עשה פי' ועמדו ואת ה"א תירא עשה דכבוד תורה עדיף ואי כדברי הרב הלא גם עשה דעמידה לפני הדיין משום כבוד תורה נגעו ביה ומאי עדיפותא דאידך עשה טפי מועמדו דמדחי מקמיה אלא ע"כ עשה דעמידה לפני הדיין אין לו ענין וסרך כלל לתורה ולתעודה רק כשאר מצוה דעלמא והיינו דקליש האי עשה כנגד כבוד תורה ופשוט עכ"ל. ולי ההדיוט יש לישב דברי הרב מופת הדור מהר"ח אלפאנדרי ז"ל ולא לדחותם באמת הבנין דליתא. ומ"ש מלבד דמי מפיס וכו' איני מכיר דהרי הרב מהרח"א ז"ל אתי לתרוצי קושית מהר"ם הלוי ז"ל ותריץ יתיב בזה ולמאן דאתי לתרוצי סוגיא וליתובי דעתא במאי דמקהו אקייתא אין לומר מי מפיס. ומאי דמקשה דמאי עדיפותא דאידך עשה טפי מועמדו דמדחי מקמיה לק"מ דעשה דועמדו להוסיף כבוד לדיין ועשה דאת ה"א תירא שלא לחסר כבוד ת"ח המעיד ואין להוסיף כבוד לדיין בחסרון כבוד ת"ח המעיד וכל שלהוסיף בכבוד הדיין הוליד את חסרו"ן כבוד

חכם שכמותו המעיד לא עבדינן. והיינו דקאמר האי עשה ועמדו להוסיף כבוד לדיינים והאי עשה את ה"א תירא דמכלל היראה שלא לחסר כבודו עשה דכבוד תורה עדיף שלא לחסר כבודו. ובהכי ניחא מה שפירש"י את ה"א תירא. ולכאורה היה מקום להעיר דכיון דהש"ס קאמר עשה דכבוד תורה הול"ל ואהבת את ה' אלהיך דמוכח דאפי' נחמיה העמסוני הוה דריש ליה לרבות ת"ח ואמטול הכין לא פירש בפ' ואהבת את ה' אלהיך דקדים וכמ"ש מהרי"ל בתשובותיו סי' א'. ובשגם יש להשיב כמ"ש אני עני בקונט' יעיר אזן דף מ"ח ע"א ע"ש. לפי דרכנו ניחא טובא דהכא שלא לגרוע כבוד הת"ח צודק טפי את ה"א תירא וכבוד דנקט הש"ס לאו דוקא אלא נקט הכי דהוא לשון המורגל בש"ס בכמה דוכתי. ויש להעיר על הרב משאת משה דהשתא דנחית לדחויי דברי הר' מהר"ח אלפאנדארי זלה"ה איך לא בנה עליו דייק ממ"ש בסנהדרין דף י"ט דא"ל שמעון ן' שטח לינאי המלך עמוד על רגלך ויעידו בך ולא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד שנאמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' הרי דקאמר דטעם ועמדו היינו כי אלהים נצב בעדת אל ועומדים לפני ה' וזהו כנגד היסוד אשר יסד הרב מהר"ח אלפאנדארי ז"ל דטעמא טעים כי ועמדו לכבוד פ"ח הדיינים כמבואר. וקרא הכי כתיב ועמדו וכו' לפני ה' לפני הכהנים והשופטים. ואולם יש לקיים דברי הרב מהרח"א הנז' במ"ש רש"י בפ' וירא שאמר הקב"ה לאברהם שב ואתה סימן לבניך שאני עומד במדת הדיינים והם יושבים שנאמר אלהים נצב בעדת אל (ועמ"ש בב"ר) וא"כ הקב"ה כביכול חלק כבוד לת"ח שהם הדיינים שישבו והוא כביכול עומד. ומאחר שכן כל אדם עד ובעל דין הבאי' לב"ד מצותן בעמיד' ועמדו שני האנשים לכבוד הדיינים אשר כביכול הנה זה עומד והם יושבים וק"ו להם כי אלהים נצב. ומש"ה עמידה טובה גם היא למלך הוכנה ושפיר קאמר ליה לא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר וכו' דלא מחל הקב"ה שישבו אלא לדיינים משום כבוד התורה אבל למלך לא מחל והיינו דקאמר שמעון ן' שטח לא לפנינו אתה עומד כלומר לפי דעתך דלא חיישת ליקרין קום לך משום כבוד השכינה ומינה תשכיל אשר כביכול ניחא ליה לכבוד תורה שיישבו הדיינים ואלהים נצב. והיינו דקאמר קרא ועמדו לפני ה' לפני הכהנים והשופטים כלומר ועמדו לפני ה' ואתיא מכללא לפני הכהנים והשופטים וישכיל אנוש כי חפץ ה' בכבוד תורת הדיינים שהם יושבים וכביכול הוא עומד. איכו השתא האי מרבנן דאתי לאסהודי מותבינן ליה לפיכך רצה ה' להגדיל כבוד תורה שהדיינים יושבים והוא עומד וגם הת"ח והוא עד גדול כבודו כדיינים ומאת ה' היתה זאת לעמוד ובעלי תורה יושבי'. אבל עדים דעלמא צריכי לכבד לדיינים אשר כ"י רוצה בכבודם והוא עומד ועמדו שני האנשי' לפני

ה' לפני הכהנים כדאמרן. ומפי דשפר קדמיה דהרב משאת משה לתרץ קושיא הלזו לדפתי הקצרה אמר רב הנח"ה שובר"ת וכבר אנכי העירותיהו בספרי הקטן ברכי יוסף ח"מ סי' כ"ח ועוד הארכתי קצת בענין זה בהגהותי לה' מלכי' ושם כתבתי דקושיא זו אינה קושיא לרוב שיטות הראשונים ושם הבאתי דברי קדשם יצא עת"ק מפיהם ומפי כתבם ע"ש ודוק.

סימן כה

אבקשה את שאהבה נפשי יגלה דעתו בראובן שנפטר בחצות ליל ש"ק ורוצים לקברו ליל מש"ק אחר חצות ולעשות לו הקפות אי שפיר למעב' הכי. או"ד יותר טוב לקברו תכף בליל מש"ק ולא יעשו לו הקפות יורנו המורה כדת מה לעשות ושכמ"ה:

תשובה למה זה תשאל לשמי והנה עמך שלומי אמוני גם ישיש וש"ב אל המחנה. אמנם בעבור כבודו הנה נא הואלתי די"ו לכתוב שתי אותיות בס"ד. עיקר מטרין מנהג ההקפות מראש מקדם לא ראיתי בפוסקים ומחברים זולת בס' מעבר יבק שם כתר דנוהגים לעשות הקפות ול"ו סדרים סדר דברים. רק את זה ראיתי להרב כנסת הגדולה סי' שנ"ז שכתב וז"ל נוהגים לעשות הקפות למת קודם קבורה. וראיתי בחידושי אגודה בסוף תשובות מהר"י ווייל כתוב שיצא המנהג להקיף בית הקברות ממ"ש פ' אלו מגלחין מעשה באשה אחת שהקיפה ע"כ ואולי כיון להקפות שעושין למת עכ"ל והדבר קשה על הרב אשר נטה דעתו לומר דכיוון להקפות שעושין למת. והרי כתב המנהג להקיף בית הקברות ולא תוכל האר"ש שאתו לומר להקיף הקפות שעושין למת. ותו דהמעשה באשה הוא פ"ו דשמחות גבי מי שיש לו חולה מקיף בהר הבית דרך שמאל שאומרי' לו השוכן בבית הזה ירחם עליו ושם נאמר מעשה באשה אחת שחלתה בתה ועלתה זו והקיפה ולא זזה משם עד שבאו ואמרו לה שנתרפאתה. וכיוצא בזה אמרו שם לענין מי שאבד אבידה שמקיף ואומרי' צו השוכן בבית זה יתן בלב מי שמצא' ויחזירה לך מעשה באלעזר ובחנניה בן חזקיה בן גרון שאבד ס"ת שלו לקוחה בק' מנה ועלה והקיף ולא זז משם עד שבאו וא"ל נמצא ס"ת. ויש להעיר על הרמב"ם פ"ז דבית הבחירה דמייתי ב' חלוקות אבל ומנודה דתנן פ"ב דמדות והי"ל לכתוב השתי חלוקות דחולה ואבידה דהוו חידושא טפי ואיכא בהו מעשים אשר נעשו כמו שמבואר פ"ו דשמחות כמדובר. ותנא דמתני' תנא ושייר. אתאן לדידן דמעשה באשה וכו' ליתיה פ' ואלו מגלחין כמ"ש הרב כנה"ג והרב סמך על מ"ש בשו"ת מהר"י וייל בחי' אגודה (והרב עצמו השיב על ס' פנים חדשות בכיוצא בזה בהקדמתו) אמנם הוא בשמחות פ"ו וכן בספר האגודה

הוא בנימוקי מס' שמחות ע"ש אלא שהרז"ל כמדומ' שנא בא לידו ס' האגודה. ומתוך הדברים הרי הוא כמבואר דאין כונתו על הקפות שעושים למת דלא נגע ולא פגע במעשה האשה שחלתה בתה ונתרפאת אמנם אפשר שנהגו לפנים מי שיש לו חולה להתפלל בבית הקברות ומקיפין בית הקברות לבקש סליחה ורפואה לחולה בזכות הצדיקים ובזה כתב האגידה סמך ממעשה שהקיפה כד שהעם יתפללו השוכן בבית הזה ירחם עליו. וא"כ אינו ענין להקפו' שעושין על המת שוב מצאתי בס' מטה משה סי' תשפ"ט בערב ראש השנה שכתב וז"ל נוהגין לילך על בית הקברות ומקיפין אותו כמ"ש באגודה פ' ואלו מגלחין מעשה באשה שחלה בנה והקיפה העזרה מכאן נראה המנהג להקיף בית הקברות ומרבים שם בתחינות וראיתי להגאון מהרש"ל שהיה נותן צדקה טרם שיתחיל להקיף וכו' עכ"ל וכלשון הזה כתב הרב של"ה דף רי"ג ע"ב. הרי מבואר שהבינו דברי האגודה כמו שכתבנו בעני ותנו אלא דגם הרבנים הנזכרים כתבו שכתב האגדה פ' ואלו מגלחין וסמכו על הכתוב בחידושי אגודה שבשו"ת מהר"י וייל. אמנם לא כתבו הרבנים הנז' דהמעשה הוא פ' אנו מגלחין. ויתכן דמ"ש האגודה שהמנהג להקיף בית הקברות אעיקרא לא כיוון אנא על מה שנהגו בערב ראש השנה דוקא ועל ערב ראש השנה דוקא קאי ולא כמו שכתבנו וכך נראה מהרב מטה משה והרב של"ה ז"ל ואין להאריך והוא תימה על הרב כנה"ג דנעלם ממנו מ"ש הרב מטה משה ושמעתיה בפומיה כולי יומא. ולענין הקפות על המת לא מצאתי מי המנהיג הראשון רק שכתבו שכך נהגו להבריח הרוח ות הרעות מעל המת. ואומרים שמסורת בידם שאם נקבר בלילה אין עושין לו הקפות עכ"ד ולמה ששאל השואל אם בנ"ד יקברוהו אחר חצות ויעשו לו הקפות. לדעתי הקצרה נראה שיקברוהו תכף במוצאי ש"ק ולא יעשו לו הקפות. והיה טעמו של דבר חדא שאחר חצות קשה בעיני לעשות הקפות דכיון דאין עושין הקפות בלילה שהוא זמן שליטת הסט"א ה"ה אחר חצות דהגם דבצר מה יש התעוררו' רחמי'. מ"מ עדיין לילה הוא ויש שליטה וכמבואר בכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר וכתיב ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו ער בקר. והרב האר"י זצ"ל הזהיר שלא יקראו מקרא בלילה וההולכים אחרי ההדרי"ם. מנהגי האר"י זצ"ל אין קורין אפי' אחר חצות מקרא וזה פשוט. ושמעתי מהמקובל המופלא ח"ק כמהר"ר שלום שרעבי זל"הה שהיה מפקפק על מה שנהגו לקרות בבתי כנסיות סמוך ליום תהלים ונתפשט מנהג זה בכל ארץ ישראל שיש חבורות לזה. והיה אומר שאולי אין תהלים בכלל אזהרת הרב ואין ולאו ורפיא בידיה. והמקובלים נמנעו לקרות תהלים בחול כל שלא האיר היום. גם לענין מ"ש הרב ז"ל שלא לתת צדקה בלילה. נמנעים אפי' אחר חצות. הגם שהרב מהר"י צמח כתב דלא

אמרה הרב ז"ל אלא לכוין הכונה של היום אבל כתיב עושה צדקה בכל עת. ואני בעניי הבאתי לו סמך מהירו' כמ"ש בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' ר"ל ובכל זאת יש נמנעים. והדברים ק"ו לעשות הקפות בלילה דאפי' אחר חצות אין לעשותם. ועוד יש לקברו תכף במוצאי שבת קדש דעדיין יש הארת שבת כמ"ש רבי' האר"י זצ"ל והרמ"ז זל"ה הזהיר שלא לומר וידוי במ"שק עד חצות לילה וא"כ יש נחת רוח למת דעדיין יש איזה הארה בשמים מהארת שבת קדש ועוד בה שאם קוברים אותו תכף אכתי לא עלו עליה כ"ד שעות משנפטר וטוב לו.

ב ואשר שאלת איך קוברין בתוך כ"ד שעות ויתכן שעדיין הוא חי כמו שאירע איזה פעמים. דע דקי"ל לא חיישינן למיעוט ואפי' ר' מאיר למיעוטא דמיעוטא לא חייש. וכאשר יש סימנים מובהקים שמת והוא רעה חולה להלינו בלילה לפי הזהר הקדוש שהוא צרה גדולה לגוף ונפש שמתדבקים רוחות רעות וזה רע לו ורע לאחרים (הגם שלפי הדין אפשר דזה בכלל הלינו לכבודו דשרי) כל שיש הסימנים מצוה לקברו. ואם אחד בכמה רבבות יארע שהוא חי אין עלינו סרך איסור וכך נגזר עליו. ומעין דוגמא כתב הרב מהרח"ו ז"ל דמי שהרג ועתיד למיפק מיניה זרעא מעליא הקב"ה עושה שלא ימצאו עדים ולא יהרגו לרוצח ויצא לאור זרע קדש ממנו וה"ה בנ"ד יש לומר להפך שאם יטעו בסימנים כך גזרתו ית' ולא יש איסור כלל כל שעשו עפ"י התורה וגם שלא לגרום רעה לו ולנפשו. וידיד נפשי הרב הבן יקיר לי כמהר"ר ישעיה נר"ו הראה לנו סוגית נדה דף ס"ט ע"ב הזב והזב' מטמאין עד שימוקו אמר רב גזרה שמא יתעלף ופסקו הר"מ ה' משכב פ"ו דין ד'. ויש לחקור דלמיעוטא דמיעוטא לא חיישינן ויש לחלק ודוק בכל האמור כי קצרתי.

סימן כו

שאלה. בת עשרים ושתים שנה שלא ראתה כלל ובדקו' נשים חכמניות והיא ככל הנשים ולא יש לה שום אחד מסימני איילונית ושאלו לרופאים ואמרו דעל הרוב אחר נשואיה תראה. והבת הזו עמדה ונשאת ושמרה ז"נ כדין תבעוה להנשא ותטבול רק יש שנסתפק אם תברך על הטבילה מאחר שלא ראתה כלל בכל שנותיה. יורנו המורה ושכמ"ה.

תשובה זו אינה צריכה לפנים דאעיקרא כי תקון רבנן משום אפרושי בתבעוה להנשא היינו אף שלא ראתה כלל מחשש חימוד ואחר ז"נ טובלת ומברכת וכך פשטה הוראה בישראל ודין זה הוא בין גדולה בין קטנה כשתבעוה להנשא צריכה לשמור ז"נ כמבואר בי"ד סי' קצ"ב ומילתא פסיקתא היא בין קטנה שלא ראתה כלל בין גדולה שכבר פסקה

לראות צריכה לשמור ז"נ וכן כתב הר' המפורסם מהר"י עייא"ש זלה"ה בתשובות בני יהודה סי' ס"ג דדין זה דתבע וה להנשא היינו אפי' בזקנה מסולקת מן הדמים והם דברים פשוטים ושם כתב דהגם דאינה רואה דם נדה כלל יש לחוש לדם חימוד דגם זקנה יצרה אלבשה וחומדת ככל הנשים עכ"ד. ותימא עליו דהוצרך להביא ראיות לזה והדבר מפורש בהרשב"ץ ברמזי נדה שכתב בהדיא אהא דתבעוה להנשא וכן זקנה ושמעתתיה בפומיה כולי יומא דהוא מארי דאתריה. וראיתי להר"ן בחידושי נדה על דף כ' שכתב וז"ל האי דם חימוד הוא פירשו בו דם חימוד הוא וטהור והקשו על זה מדאמרינן פ' בתרא דמכילתין תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה ז' נקיים כלומר משום דמחמדת אלמא משמע דדם חמוד טמא אלא ודאי האי דקאמר דם חימוד הוא לא לטהרו אמר כן אלא להראות חכמתו ול"נ דאפשר דאי קים לן ודאי דדם חימוד הוא טהור והאי דצריכה ז"נ משום דאגב חימוד מתעוררים דמיה ואע"פ שדם חימוד טהור אפשר שנמשך אף דם נדות עמו עכ"ל ולשיטה זו גבי זקנה שתבעוה לינשא יש לומר דאע"ג שכבר זה שנים חדל להיות לה ארח מ"מ יש לחוש לדם חימוד ואגב דם חימוד אפשר דנמשך דם נדות עמו. וה"ה בנ"ד דאע"ג דלא ראתה אפשר דיהיה לה דם חימוד ונמשך דם נדות ופשיטא דצריכה לשמור ז"נ ותטבול ותברך ככל הנשים ומעיקרא הכי תקון לספור ז"נ ולטבול ולברך והכל על הספק. אך קשה דזו פלוגתא דרבוואתא דהרמב"ם פ"ג מה' מילה פסק דאנדרוגינוס כשמלין אותו לא יברך שהוא ספק והראב"ד סבר דמברך. וא"כ נימא דלהר"מ לא תברך אם תבעוה לינשא ולא ראתה וכ"ש בנ"ד ויש אריכות דברים בראשונים ובאחרונים בסוגית במה מדליקין לרבות שינוייה"ם דאביי ורבא שם וכמה שיטות בזה ואין לנו עתה פנאי לעמוד על הענין. ולכל הדברות ולכל האמירות נראה דנ"ד לא ודמי לאנדרוגינוס ודכוותיה דהתם כשעושה המצוה הוא בספק משנ"ה סברי הרמב"ם וסיעתו שלא יברך. אמנם הכא בתבעוה לינשא מצות חכמים לשמור ז"נ מספק. וכאשר כבר קיימה גזרת חכמים וספרה לה ז"נ. מעתה ודאי אינה יכולה ליטהר עד שתטבול ואין הטבילה עתה מספק אלא ודאי עתה ששמרה ז"נ צריכה טבילה ובזה כ"ע מודו דמצות טבילה באה אח"ך ואם בספירת ז"נ היה צריך ברכה דרך משל אז לדעת הרמב"ם לא תברך מספק אבל עתה ספירת ז"נ באה מקודם. אך הטבילה היא ודאי דזו צריכה טבילה ליטהר ולכך תבעוה לינשא מס' שומרת ז"נ ואח"ך צריכה טבילה ודאי ומברכת א"נ דהכי תקון רבנן מעיקרא ז"נ וטבילה וברכה כי היכי דלא לזלזלו בה. וחזה הוית בחידושי הרשב"א לנדה בההיא דדף כ' האי דם חימוד שכתב דפירשו המפרשים דדם חימוד טהור ותמה מההיא דתבעוה להנשא ומסיק דמשמע דדם חימוד טמא ע"ש

והיינו מ"ש הר"ן דפירשו והקשו. ויש להעיר אמאי הרשב"א לא משני כהר"ן דלעולם דם חימוד טהור אלא אפשר שנמשך דם נדות כמו שהבאתי דבריו לעיל וכן משמע מדברי רש"י ז"ל ביבמות דף ל"ו ועיין מה שפי' ביומא דף י"ח ובנדה דף ס"ו. ואפשר דדעת הרשב"א דאי אמרת דדם חימוד טהור זו שתבעוה ובדקה ולא מצאה כלל א"כ הויא כעין ס"ס ספק אם ראתה ואם ת"ל ראתה ולא הרגישה אפשר דלא ראתה דם נדות ובכל כי הא לא חיישינן והו"ל לרבא לומר דתבעו' להנשא תבדוק ואם לא ראתה כלל טהור' אך אם מצאה הגם דדם חימוד כשר תשמור ז"נ דשמא דם נדות יצא עם דם חימוד ואמאי קפסיק ותני דלעולם בעיא ז"נ. ועוד ראיתי להרשב"א שם שכת' אמאי דאתמר התם הוה יתיב רב עובדיה קמיה ארחי' ואמר דם חימוד הוא דארחי' ר' עובדיה דאי לא אמאי קאמר יתיב רב עובדיא ושוב לא נצטרך לומר דלעיל גריס רבה והכא רבא עכ"ד ויש להרגיש דמה הרוחנו בזה דהא אמרינן בהא דאיפרא הורמיז דשלחה לרבא שתין מיני דמא וכולהו אמרינהו ומוכח דרבא הוא דאמרינהו ובתרא לא ידעא ואסתייעא מילתא ושדר לה וכו' ובשליחות זה לא הוזכר רב עובדיה ודוחק גדול לו דאדלעיל סמיך ורב עובדיה אמרינהו נמי לשתין דמא ולכן הוצרכו התוס' לומר דלעיל גרסינן רבה. ומאי דהוקשה לו אמאי קאמר הוה יתיב רב עובדיה אפשר לומר דאיידי דבסמוך אמר ר' אלעזר דם חימוד והוה יתיב קמיה רבי אמי ור' אמי חקר לדעת אם האמת כן דהוה דם חימוד במבחן. וכלפי זה אמר גם בזה הש"ס הוה יתיב רב עובדיה קמיה לומר דרב עובדיה לא נסתפק כר' אמי אלא סבר וקביל. חוזרנו לנ"ד ולדעתי הקצרה הכלה הלזו בנ"ד תשמור ז"נ כדת הנשים ותטבול ותברך כאמה בתה והנלע"ד כתבתי וה' יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות כיר"א

סימן כז

האח ראתה עינינו במכתב למ"ר על דברת מיש בס' הקטן חיים שאל סי' ב"ן על אודות גלוח הזקן במספרים להחזיק במעוז פסק מרן דשרי. ואתה קדוש אמרת כי הרב מכתם לדוד ז"ל אסר ורצית שאעמוד בדבריו לגלויי דעתא אי הדרנא בי ושכמ"ה.

תשובה הנה האמת דכאשר כתבתי בענין הנזכר לא הוה בידי ס' המכתם להרב הגדול הנזכר והן עתה דרשתיהו פגשתיהו לדעת זו כחו ונבהלתי מראו' שכותב על זה דאין לעשות התורה פלסתר ולכפו' על האמת פסכתר ותמהני איך כותב לשון זה על פסק מרן הקדוש בשגם השבח השביח למרן ז"ל קסתו לא נסוג אחור לכתוב מרורות. ותו אמאי לא חייש מר לזכות את ישראל וירדפם עד חובה והוא היודע ועד מכות הארץ דצריכי

לגלח זקנם ואיך לא אפיך בזכות רבבות אלפי ישראל. ואני בעניי כמעט שעברתי רוב דבריו רואה אני דיש להשיב עליהם תשובה נצחת את כל ונכחת. האמנם לא יכול יוסף להתאפק להשיב על כל דיבור ודיבור כי כן דרכי בלמד ספרי האחרונים אחרוני זמנינו להשיב על העיקר ופוטר את הטפ' שאם באנו לכתוב אין אנו מסופקים ולהג הרבה יגיע' בשר איכו השתא את קסת"י נתתי בעקרו של דבר ותוקפי להסביר פנים הנראי"ן על דברתי מלכי צדק מרן ז"ל וללמד זכות על אחינו בית ישראל בגלות החיל הזה בכל הערים האלה בס"ד. תנן פ"ג דמכות ואינו חייב עד שיטלנו בתער ר' אליעזר אומר אפי' לקטו במלקט או ברהיטני חייב ואתמר בש"ס דף כ"א ת"ר ופאת זקנם לא יגלחו יכול אפי' גלחו במספריים יהא חייב ת"ל לא תשחית אי לא תשחית יכול אם לקטו במלקט וברהיטני יהא חייב ת"ל לא יגלחו הא כיצד גלוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער. רא"א וכו' מה נפשך אי גמיר ג"ש לבעי תער אי לא גמיר ג"ש מספרים נמי לא לעולם גמיר ג"ש וקסבר הני נמי גלוח עבדי. ואיכא למידק לפום ריהטא דמאי מספקא ליה אי ר' אליעזר גמיר ג"ש ומסיק דר' אליעזר גמיר האי ג"ש דפאת פאת הרי אמרי' בשבת דף קל"א דר' אליעזר סבר דג"ש מופנה מצד אחד למדין ומשיבין והאי ג"ש דפאת פאת אינה מופנ' כי אם מצד אחד דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך והוה סגי דלימא לא תקיפו פתת ראשכם ואת שבזקנך כמ"ש בקדושין דף ל"ה אך פאת דכהנים אצטריך לגופיה והשתא לר' אליעזר דמופנה מצר אחד למדין ומשיבין הרי יש להשיב דשאני כהנים דריבה בהם מצות יתירות ואין למדין ומאחר שכן מאי מספקא לש"ס אי ר' אליעזר גמיר האי ג"ש או לא גמיר ומסיק דגמיר הרי לדידיה דר' אליעזר לא גמרי' מהאי ג"ש דאינה מופנה אלא מצד אחד. וראיתי בחידושי קדושין לחד מקמאי והיא שיטה שנדפסה בקושטא שהקשה בהא דאמרינן התם בקדושין א"כ נכתוב קרא את שבזקנך וז"ל וא"ת אי הוה כתיב הכי מי דרשינן ג"ש והא ליכא אך פאת מינייהו דמייתר דפאת ראשכם אצטריך דהו"א הקפת כל הראש הוא דאסר ואי הוה כתיב בכהנים וזקנם לא יגלחו הו"א דאתסר להו שום גלוח בזקן וכו' וצ"ע עכ"ל. ואפשר דרשי שם בנועם שיח אמרי קדוש רצה ליישב זה וכתב וז"ל א"כ דלהכי הוא דאתא לכתוב את שבזקנך דהו"ל נמי כמאן דכתיבה פאה וכו' והדר לילף גלוח דהשחתה בפאת פאת ישראל מכהנים אי נמי בבנין אב חייב פאת זקן בכהנים וחייב פאת זקן בישראל עד כאן לשונו. ויש לדקדק אמאי אצטריך רש"י לכתוב אי נמי בבנין אב וכו' הרי כבר כתב דהו"ל כמאן דכתיב פאת וילפינן פאת פאת והא תו למה ליה לכתוב א"נ בבנין אב. והתוס' שם כתבו הא דבנין אב לחוד ע"ש. וחזה הוית בתוס' ר"י הזקן כ"י שכתב על דברי רש"י הללו וז"ל פירש

הקונטריס א"נ בבנין אב אע"ג דבכהנים ריבה בהם מצות יתירות הוה ילפינן גלוח שיש בו השחתה בגלוי מילתא עכ"ל. והשתא אפשר דרש"י הוקשה לו דאיך קאמר בש"ס א"כ לכתוב קרא את שבזקנך והרי אי כתיב הכי הו"ל גזרה שוה שאינה מופנה כלל אפי' מצד אחד וכמו שהקשה בחידושי קדושין הנזכר. ולכן כתב דהו"ל כמאן דכתיבה פאה א"נ בבנין אב דזה הוי גלוי מילתא וכמ"ש ר"י ויכול ללמוד מבנין אב או מג"ש אף דאינה מופנה דבכגון זה דהוא גלוי מילתא מהניא ג"ש שאינה מופנה או בנין אב. ובהכי ניחא סוגיין דהיינו דאסתפק בגמרין אי ר"א גמיר ג"ש דהגם דבעלמא ר' אליעזר סבר דמופנה מצד אחד למדין ומשיבין הכא דהוי גלוי מילתא בעלמ' גם ר"א סבר דלמדין ואין משיבין. וראיתי בחידושי קדושין לחד מקמאי הנז' שכתב וז"ל הא כיצד גלוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער וא"ת ודילמא לא תשחית בין במלקט ורהיטני ולא יגלחו אפי' במספרים ואהניא לן ג"ש דפאת פאת לחיובי ישראל אפילו במספרים דאי מלא תשחית הו"א דוקא בתער ובמלקט ורהיטני לאו כ"ש ואין לומר כאן אין עונשין מן הדין שהכל בכלל גלוח אלא ודאי הא דכתב רחמנא השחתה ללמוד על גלוח כתביה דבעי גלוח שיש בו השחתה ואי לאו ג"ש הו"א ישראל בהשחתה הוא חייב אבל בגלוח דמספרים לא ובכהנים אפי' גלוח דמספרים עכ"ל. ועין רואה כי דברים ככתבן קשים לשמוע ונראה דחסר לשון וצ"ל כלשון הזה דאי מלא תשחית הו"א דוקא בתער ובמלקט ורהיטני וכיון דישראל חייב במלקט ורהיטני כהנים לאו כ"ש הוא ואין לומר כאן אין עונשין מן הדין שהכל בכלל גלוח. וי"ל דא"כ לכתוב לא תקיפו פאת ראשכם ופאת זקנך אלא ודאי הא דכתב רחמנא השחתה ללמוד וכו' כצ"ל כך עלה במחשבה להגיה בדבריו וכונתו דאימא דהג"ש אתא לחייב בכל לישראל וכ"ש בכהנים ותירץ דא"כ לא לכתוב השחת' בישראל ומדסתם הוה אסרי' בכל ומכ"ש כהנים ולא לימא ג"ש אלא ודאי הא דכתב רחמנא השחתה ללמוד דבעי גלוח שיש בו השחתה:

ואנא חזיתיה להרב מכתם לדוד ז"ל בי"ד סימן כ"ח פלפל בחכמה בסוגיין דמכות דידן ומקשה ורמי על הברייתא הנז' דקתני יכול אפי' גלחו במספרים וכו' דמה נפשך האי תנא גמיר ג"ש או לא גמיר. אי לא גמיר קשה אתחילת דינא וסוף דינא דהא כדאיתי' והא כדאיתי' ואי גמיר ליעביד הג"ש לחומרא. ותו מאי קאמר הש"ס אדר' אליעזר אי לא גמיר ג"ש מספרי' נמי הרי אי לא גמיר מספרי' מהיכי תיתי הא בישראל לא כתיב גלוח. ותו דהג"ש אינה מופנ' אלא מצד א' ולמדין ומשיבין. ותו דלפום סוגיא דקדושין דמפיק לג"ש דפאת פאת לפטור נשים תו ליכא הפנאה מצד אחד. ותו קשו סוגיות אהדדי דבמכו' סבר דג"ש להשחת' ובקדושין קאמר דהג"ש לפטור נשים. זהו תורף אשר הערה

הרב ז"ל הערות וחקירות בסוגיין בקצור נמרץ והוא ז"ל האריך למעניתו הלא בספרתו. ולי ההדיוט לא ידענא מאי אסתפק ליה להרב ז"ל אי תנא דבריתא גמיר ג"ש אי לא והרי מפורש בסוגייא קדושין דף ל"ה הנז' דבג"ש גמיר דאמרי' דיליף פאת פאת לפטור נשים ופריך אי משום ג"ש מיבעי ליה לכדתניא לא יגלחו וכו' והכי מפרש בהדיא ריב"ן בסוגיין. ומה שהקשה ליעביד הג"ש לחומרא י"ל דגלוי מילתא הוא דאין השחת' אלא בתער וכמ"ש ר"י בתוס' קידושין כ"י שהבאתי בסמוך. א"נ כמו שתירץ בשיטת קדושין הנז' דלכתוב לא תקיפו פאת ראשכם ופאת זקנך כמדובר. ומה שהקש' מאי פריך אר' אליעזר אי לא גמיר אפי' מספרים נמי י"ל דאכהנים קאי דנתסרו מספרים שכתוב גלוח בהם ומר' אליעזר מוכח דכהנים וישראל תורה אחת להם דשרו ולא אצטריך הש"ס לפרש. והרב ז"ל לא נחה דעתו בתירוץ זה כמו שכתב שם ולדעתי הקצרה ניתן ליאמר וכך פירשתי טרם ראיתי דברי הרב. גם מה שהקשה דאינה מופנה אלא מצד א' ומשיבין כבר פריקנא לה בעניותין בדברי ר"י הנאמרים באמת דהוו גלוי מילתא ובכי הא למדין ואין משיבין ומה שהקשה דלפום סוגיא דקידושין דיליף פטורא דנשי מפאת פאת ליכא הפנאה ותו דהני סוגיי דמכות וקידושין סתרא"י נינהו. הני בי תרי קושיי לא ידענא מאי קשיא ליה להרב ז"ל דהא פריך בקדושין דהג"ש נימא דלא אתא לפטור נשים אלא אתי לגלוח שיש בו השחתה ומשני א"כ נכתוב קרא את שבזקנך מאי פאת זקנך ש"מ תרתי ופירש"י והתוס' דהשתא שמעינן הג"ש לנשים דפטורי ולגלוח שיש בו השחתה ע"ש וא"כ הרי איכא הפנאה והסוגיות רוח א' להם ותלכנה שתיהן. אמנם מה שהקש' דאין כאן הפנאה דהא אצטריך לנשים הא בסגנון אחר איכא לאקשויי בלמו' נשים בג"ש דאי כתיב ואת שבזקנך כמ"ש הש"ס ועבדינן הג"ש לנשים ליכא הפנאה וכמו שהקשה בחידושי קדושין הנז' וכתבנו בעניותנו דהוי גלוי מילתא כדבר האמור. והרב מכתם לדוד ז"ל איהו מפרק לקושיותיו וז"ל אשר על כן מכח כל הני פרכי אית נן למימר דסוגיא דמכות אזלא כאיסי דהתם בקידושין דמפיק לפטורא דנשים מג"ש דקרח' קרחה וגם אתיא כמ"ד מופנה מצד אחד למדין ואין משיבין ויש לדעת דהא דלחומרא מקשינן אין זה אלא כשהדבר שקול ואין הדעת והסברא נוטה טפי לקולא וכו' ובמכות ידע הש"ס דבלא ג"ש דפאת פאת היינו לומדים במה מצינו ליתן את של זה בזה להחמיר ולומר דבין בכהנים בין בישראל חייב בתרוייהו וכו' וכי תימא דישראל מכהנים לא מצו למילף דשאני כהנים שריבה וכו' הרי כתבו התוס' התם בקדושין דגוף המצוה לא היינו לומדים אבל פירוש המצוה גמרי שפיר מהדדי ואם איתא דהג"ש היא ליתן של זה בזה תקשי בלא ג"ש גמרינן במה מצינו אלא אצטריך ג"ש לדון להקל דע"כ לא אתיא ג"ש אלא להכי

דאל"כ לא נצרכא והיינו דמקשי על ר"א או לא גמיר ג"ש אפי' מספרים לא בלימוד מה מצינו כל זה לפום סוגיא דמכות אבל סוגית קדושין אתיא כרבנן דאיסי דמחייבי נשים בקרחה ולדידהו צריכה ג"ש דפאת לפטור נשים וכיון שכן לדידהו לית לן ג"ש לענין זה כלל אלא במה מצינו וכ"ת נילף לחומר' איכא תרי הוכח' לקול' דנכתו' גלוח והשחתה בכהנים וגם דהול"ל לא יגלחו פאת זקנם אלא ה"ק ופאת זקנם שאמרתי בישראל דהיינו השחתה אינו אלא אי איכא גלוח וה"נ בישראל מכ"ש ונמצאו דברי הרא"ם מאירים ומזהירים לפום סוגיא בקדושין ולכך לא הזכיר ג"ש כלל דכי גמירי ג"ש לענין פטור נשים הוא דגמירי עכ"ל בקצור נמרץ עיין בספרו הבהיר באורך. ועם האדון הסליחה שבא לחלוק עלינו את השוין ואמר מר דסוגיי פליגי אהדדי. ולא עוד אלא דמוקי סוגיית מכות כאיסי בן יהודה דלא כהלכתא. גם מ"ש דאתי' סוגית מכות כמ"ד מופנה מצד אחד למדין ואין משיבין קשה דקיימינן אליבא דר' אליעזר נמי ואמרי' בשבת דף קל"א ופ' הערל דר' אליעזר סבר למדין ומשיבין כמו שכתבנו לעיל. ומ"ש דלקולא מקשינן כשיש סברא ומטי בה משם הרב קרבן אהרן במדות אהרן בג"ש ח"ז שהביא ראי' מפ"ק דקדושין ככתוב בס' המכתם ז"ל יש להרגיש בהם דהם דברי התוס' בקדושין סוף דף ל"ד והוא ז"ל עסיק בסוגית קדושין דף ל"ה ואמאי אצטריך להרב קרבן אהרן. הן אמת שהרב קרבן אהרן גופיה על פי מדותי"ו הו"ל להזכיר דברי התוס' וכמו שהשיגו הרב חוות יאיר סי' ר"ג. אמנם ני ההדיוט נראה לישב השגת הרב חות יאיר דכיון דדבריו הם דברי התוספות בסוגיא עצמה לא הוצרך להזכירם דהרואה הסוגיא ודבריו יבין את זאת כי משם חפר אוכל ולא אתא אלא ללמד על הכלל ופשוט בעיניו ומטעם זה לא הוצרך להזכיר דברי התוס' בחולין נמי כיון דבסוגי' קדושין דמייתי הדבר מבואר בתוס'. אמור מעתה חזו דאתאי בישוב הרב המכתם ז"ל בסוגיית מכות דהו"ל ללמוד במה מצינו לחומר' ואמאי אצטריך הג"ש אלא דאצטריכא לקולא. ולפום ריהטא לפי דעת הרשב"א והר"ן דמילתא דאתיא בג"ש טרח וכתב לה קרא הי' מקום לומר דגם מילתא דאתיא במה מצינו טרח וכתב ומסר הג"ש וכן משמע מדברי רש"י בראש השנה דף ל"ד גבי מאי דאתמר התם האי תנא מעיקר' מייתי לה בהקשא והשתא מייתי לה בג"ש הכי קאמר אי לאו ג"ש הוה מייתינא לה בהקשא השתא דאתיא ג"ש הקשא לא צריך. ומדברי רש"י משמע דלכולה מילתא אהני הקשא ואפ"ה מייתי מג"ש עיין בדבריו אלמא מילתא דאתיא בהקש טרח וכתב ומסר הג"ש וה"ה נימא דמילתא דאתיא במה מצינו טרח וכתב ומסר הג"ש:

הן אמת דראיתי להגאון מהר"ר ליב בס' טורי אבן בשיטתו לר"ה דבנה דייק על פירש"י ופירש פירוש אחר בש"ס דההקש לא אהני ליתן של זה בזה ולהכי אצטריכ' הג"ש עיין

בספרו באורך. ונעלם ממנו דזו של כת הקודמין הוא כי הרז"ה בס' המאור פירש בש"ס כפירושו ובסוף דבריו כתב והרב רבינו שלמה לא פירש כן ע"ש. אמנם דעת רש"י נרא' דדבר הלמד בהקש תבא הג"ש וכן משמע מדברי רש"י בסוגיית קדושין שהבאתי לעיל שכתב דהו"ל כמאן דכתיב פאת א"נ בבנין אב וכו' ומשמע קצת דמילת' דאתיא בבנין אב אתיא נמי ג"ש. אמנם בסוגית קדושין שם אמרינן נשתוק קרא מיניה ותייתי בק"ו ופירש"י נשתוק קרא מיניה מג"ש דפאת פאת ותיתי פטורא בק"ו וכתב תלמיד הרשב"א והוא בן הריטב"א משם הרא"ה הביאו רבי' בצלאל ז"ל בכלליו כ"י הגם דאמרינן בעלמא מינתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא הני מילי כי כתיב לה בהדיא אבל בג"ש לא אמרינן הכי שהרי זו וזו מדות הן בתורה ומאי אולמיה דג"ש מק"ו דטרח למכתביה עכ"ל ולפ"ז נראה דה"ה מילתא דאתיא בהקש או בבנין אב או במה מצינו לא טרח וכתב ג"ש וכפ"ז יש להעיר בדברי רש"י בסוגי' עצמה ובההיא דפ' י"ט של ר"ה שהבאתי ויש לחלק. אמנם לעמוד על בוריין של דברים צריך חיפוש בש"ס ובראשונים לא ע"ט האסף. חוזרנו לישוב הרב מכתם לדוד ז"ל דתריץ יתיב בהא מאי דפריך על ר' אליעזר אי לא גמיר ג"ש אפי' מספרים נמי לא כונת הקושיא דאי לא גמיר ג"ש פריך עליה דאפי' במספרים כלומר דיש לו ללמוד במה מצינו ולחומרא. ולי הצעיר אינו מן הישוב חדא דהו"ל לפרש בש"ס דאי לא גמיר ג"ש לגמר במה מצינו ותו מאי פריך על ר"א נימא דר"א לא מצי ללמוד במה מצינו דאיהו סבר דאיכא למפרך מה לכהנים שכן ריבה בהם הכתוב עצות יתירות ובשגם כתבו התוס' דפירוש מצוה גמרי' שפיר אינו מוכרח דר' אליעזר יסבור כן להקשות עליו ואימא דר' אליעזר סבר דכיון דקרא גבי כהנים נקט גלוח וגבי ישראל נקט השחתה בחלק"ות ישית למו והרי הכתוב מפרש כל א' ואין לומר מה מצינו אלא כהנים אסורים במספרים וישראל מותרים ומה כח המקשה. ומאי דמסיק דסוגית קדושין לא גמיר ג"ש אלא מה מצינו וכו' הדבר קשה דבהדיא קאמר הש"ס א"כ נכתוב את שבזקנך אלא תרתי ש"מ הרי דמסיק דמהג"ש יליף תרתי פטור נשים וגלוח שיש בו השחת' ואיך קאמר דנא יליף ג"ש להשחתה כלל וכן פירש רש"י. וכן מבואר מתוך דברי הרמב"ן בחידושיו וכ"כ הרא"ש בפי' נזיר כ"י על דף מ' וכ"כ הסמ"ג לאוין נ"ח ובתוספות שבועות דף ג' דפ"ק דקדושין יליף פאת פאת בג"ש גלוח שיש בו השחתה ע"ש. ומ"ש דלא אמרינן מה מצינו לחומרא דיש שני הוכחות וכו' אפי' יהבינן כל דיליה דאמרינן לשתוק ולכתוב אכתי יש לומר דנימא דהכתוב גלה דלא נלמוד מה מצינו ואמר ופאת זקנם לא יגלחו לאסור בכהנים דוקא השחתה וגלוח במספרים וז"ש ופאת זקנם שאסר

בישראל השחתה הנני מוסיף לא יגלחו אפי' במספרים אבל ישראל כתיב בהו השחתה ותו לא:

העוד לנו להעיד בדבריו דדברי התוס' דקדושין דף ל"ו דסמיך עלייהו שכתבו דנלמוד מה מצינו ואין לומר שאני כהנים דריבה וכו' דזהו פי' המצוה וזה יסוד מוסד תירוצו וישובו לשני הסוגיות. הרי מהתוס' מוכח דמילתא דאתיא במה מצינו אתא ג"ש דאמרינן התם לכתוב קרח אלא ש"מ תרתי דמג"ש זו שמעינן פטור נשים לאיסי וגם למילף דחייב על כל קרחה ועל הראש וכו' והרי דגם דאתי במה מצינו באה הג"ש הפך דבריו דהכריח לעיל בסוגיות מכות דהג"ש לקולא דאי לחומרא אמאי צריך הג"ש והרי יש ללמוד במה מצינו. ותו דתוספות לא כתבו כן אלא לאיסי דלדידיה משני לכתוב קרח אבל לרבנן בהדיא קתני הברייתא דהו"א אין לי אלא כהנים שריבה וכו' ולזה יליף בג"ש ונסתרה דרכו לישוב שמעתא דקדושין ותו דלא יליף ג"ש להשחתה כלל וכן פירש רש"י. וכן מבואר מתוך דברי הרמב"ן בחידושיו. וכ"כ הרא"ש בפי' נזיר ב"י על דף מ' וכ"כ הסמ"ג לאוין נ"ח ובתוספות שבועות דף ג' דפ"ק דקדושין יליף פאת פאת בג"ש גלוח שיש בו השחתה ע"ש. ומ"ש דלא אמרינן מה מצינו לחומרא דיש שני הוכחות וכו' אפי' יהבינן כל דיליה דאמרינן לשתוק ולכתוב אכתי יש לומר דנימא דהכתוב גלה דלא נלמוד מה מצינו ואמר ופאת זקנם לא יגלחו לאסור בכהנים דוקא השחתה וגלוח במספרים וז"ש ופאת זקנם שאסר בישראל השחתה הנני מוסיף לא יגלחו אפי' במספרים אבל ישראל כתיב בהו השחתה ותו לא. העוד לנו להעיר בדבריו דדברי התוס' דקדושין דף ל"ו דסמיך עלייהו שכתבו דנלמוד מה מצינו ואין לומר שאני כהנים דריבה וכו' דזהו פי' המצוה וזה יסוד מוסד תירוצו וישובו לשני הסוגיות. הרי מהתוס' מוכח דמילת' דאתיא במה מצינו אתא ג"ש דאמרינן התם לכתו' קרא אלא ש"מ תרתי דמג"ש זו שמעינן פטור נשים לאיסי וגם למילף דחייב על כל קרחה ועל הראש וכו' והרי דהגם דאתי במה מצינו באה הג"ש הפך דבריו דהכריח לעיל בסוגית מכות דהג"ש לקולא דאי לחומר' אמאי צריך הג"ש והרי יש ללמוד במה מצינו. ותו דתוספות לא כתבו כן אלא לאיסי דלדידיה משני לכתוב קרא אבל לרבנן בהדיא קתני הברית' דהו"א אין לי אלא כהנים שריבה וכו' ולזה יליף בג"ש ונסתרה דרכו לישוב שמעת' דקדושין. ותו דאפי' לאיסי לא כתבו כן אלא לאביי אבל לרבא דיש לו לאיסי ג"ש אחרת לפטו' נשים בריית' דקרחה כפשטה גם לאיסי דאמרינן אין לי אלא כהנים וכו' ויליף מג"ש ואזדא ליה תירוצ'. ומ"ש בעניותי לעיל לתרוצי סוגיא דמכו' במאי דפריך אר' אליעזר אי לא גמיר ג"ש אפילו במספרים נמי לא דפריך על הכהנים וכו' עתה נזדמן לידי ס' מאיר עיני חכמים וראיתי שכן פי' הרב ז"ל

עלץ לבי. וכל מה שטרח הרב מר מחותני במכתם הוא לישב דברי הרא"ם פ' אמור ודו"ד מכרכר בכל עז משום יתובי דעתא דהרא"ם ז"ל. ומתוך מאי דכתיבנ' בעניותין הראת לדעת דמסקנת הש"ס דיליף בג"ש כדקאמר תרתי ש"מ וכן כתב רש"י וז"ל מאי פאת ש"מ תרתי ג"ש למדך הכתוב לכל האמור בענין וכן כתבו התוס' ע"ש. וא"כ הרא"ם למה עזב מסקנת הגמרא. ותו דיסוד דבריו של הר' המכתם ז"ל ע"פ דברי התוס' דליכ' למפרך מה לכהנים דהוא פי' המצוה והרא"ם סיים דגבי קרחה שהחמיר על הכהנים לא מצי ישראל למגמר מכהנים דשאני כהנים שריבה וכו'. ולזה באה הג"ש ע"ש וזה כנגד היסוד הנז'. באופן שדברי הרא"ם וסתמותן מדעתי כי קשים ועל מ"ש הרב גור אריה יש לדקדק כאשר יראה המעיין דבריו ומ"ש בעניותנו ואין להאריך יותר. איכו השתא ע"ט לדבר לענין דינא בס"ד. ומהר"ש וינטורה ז"ל בתשובתו שם בס' המכתם סי' ז"ך הוכיח מדברי ריב"ן בפירושו שכתב דזקן במספרי' מותר ומלשון הרא"ש שכתב לא יעבור ירא שמים תער על כל זקנו כלל ועל דבר זה תמה עליו רבו הרב המחבר ושח ושחק ככתוב באורך בספרו הבהיר. ואני הדל אומר שאין להאריך בפטפוטי דברי' על כל דבור ודבור כאשר הלא מראש בסדר דברתי. ודרך כלל אני בעניי אומר דמדברי ריב"ן יש קצת הוכחה דהגם דהוא מפרש ולא פוסק אמאי נקט מותר והוא אחרון ולא דמי להתנאים ואמוראים דדבריהם סתומי' לגבי דידן משום דבדורותם לפי רוב חכמתם הוה פשיטא להו. אמנם האחרוני' איבעי להו למידק ואם במספרי' אסו' הו"ל לריב"ן לומר מספרי' מנ"ל דפטו' וכל מה שתמה הרב ז"ל אין מקום לתמוה כי בקושט' יש הוכחה מיהא. ומ"ש דמותר מן התורה קאמר אבל אסור מדרבנן. מאי פשיטותיה והיכן מצא באיזה סוגי' או ספרא וספרי דאסו' מדרבנן והלא התוס' והרא"ש שאסרו בראש הוצרכו לראיות. ואיך אנן בלי ראיה נאמר מותר מן התורה קאמר אבל אסור מדרבנן. גם מדברי הרא"ש והטור יש הוכחה שכתבו דירא שמים לא יעבור תער על כל זקנו כלל דאם כדבריו הול"ל ולא במספרי' במקום פאות כיון דנחתי ללמדנו הלכה למעש' לירא שמים. אמאי כתבי דבר שהוא משום גזרה והרחקה לדידיה שלא במקום פאות והעיקר שהוא איסו' במספרי' ואינו מפורש בש"ס יכחידוהו תחת לשונם ואנו רואי' דבפאות הראש לימדונו להועיל והביאו ראיות אלא ודאי דעת הרא"ש והטו' מבורר דשרו בזקן במספרי' כעין תער:

ועוד אשתמיטיתיה להרב ז"ל דברי רבי' ירוחם והכלבו והריטב"א שכתבו בפירוש דמותר במספרי' והם פוסקי' ובודאי מותר לגמרי קאמרי אפי' מדרבנן. ורבינו ירוחם כתב שם בנתיב טו"ב חלק ה' דיש מחלוקת בפאו' הזקן וצריך ליזהר שלא יניח להעביר התער בשום אחד מאלו המקומות. ובודאי דמימיו מן המקדש הם יוצאי' דברי רבו הרא"ש וכתב

דצריך ליזהר שלא יניח להעביר תער והול"ל שלא יעשה במספרי' ובדבריו לא שייך מה שפי' הרב מכתם לדוד בהרא"ש כמבואר. ומיהו הרא"ש נקט דירא שמים לא יעבור תער על כל זקנו כלל ורבינו ירוחם נקט זאת תורת האדם פשוט. ומיהו הו"ל להזהיר בדבר שהוא אסור במספרי'. ומטעם זה אין נראה להעמיד דברי רבינו ירוחם שהוא פוסק במספרי' שלא כעין תער דהו"ל לפרש. ומה גם דהריטב"א בפירוש כתב דמספרי' כעין תער מותר. ומ"ש הרב מכתם לדוד בסוף דבריו שהביא דברי הרב החינוך והרב תרומת הדשן וכתב ופשיט' לי שאלו היה רואה מרן ז"ל דברי הרא"ה ודברי הרב תרומת הדשן מהרא"י לא הוה פשיט לה להיתרא עכ"ל. תימה עליו שהרי מרן בבית יוסף שם בסי' קפ"א גבי פאת הראש הביא דברי הרב תרומת הדשן סי' רצ"ה הללו שהביא הוא ז"ל וגם בבדק הבית כתב מ"ש הרב תרומת הדשן דהעולם אינם נזהרים לגלח במספרי'. הרי דמרן ראה דברי הרב תה"ד ואפ"ה קבע להלכה דבמספרי' כעין תער מותר בפאות הזקן וגם כתב בב"י דבפאות הזקן לכ"ע שרי במספרי' כעין תער דמ"ש הרב תה"ד הוא דרך חומר' ואיך כתב הרב מכתם לדוד דפשיטא ליה שמרן לא ראה דברי מהרא"י. גם מדברי ס' אגודה מוכח דזה שכתב גיליון תוס' שהביא הרב תה"ד הוא מצד חומר' וכן מוכח מדברי הריטב"א בחידושיו למכות:

ומה טוב ומה נעים כאשר המצא ימצא יסוד למנהג ישראל שהוא על פי הדין וה' חפץ למען צדקו לצדק בריותיו. ואם המון העם אינם מקיימין החומרו' זאת נחמתנו כאשר מנהגם יסודתו בהררי קדש לפום דינא. גם הרב בית חדש כתב שם סי' קפ"א דמדינא בזקן שרי מספרי' כעין תער אלא דיש ליזהר כמ"ש בתה"ד ע"ש ותיסגי דמדינ' שרי ללמד זכות על ישראל. ומאי דמסתמיך הרב מכתם לדוד ז"ל על דברי הרא"ה שסבר שהוא הרב החינוך ז"ל (והרבה אחרוני' כתבו כן ואני הדל מפוקפק אצלי כמ"ש במ"א), וכתב דאם מרן היה רואה דבריו לא פשיט לה להתרא. נעלם ממנו שהרב הגדול בעל כנסת הגדולה בס' דינא דחיי לאוין נ"ח ראתה עינו דברי הרב החינוך ודחאם וז"ל ראיתי הרבה בני אדם מגלחי' בתער על תפוחי הפנים וכפי דעת רש"י לא יפה הן עושים ועוברי' משום לא תשחית זקנך וראוי ליזהר שלא לגלחן בתער אבל במספרי' מותר אפי' לכתחילה כמ"ש הפוסקי' ואעפ"י שכתב בעל החינוך דמדברי הרמב"ם נרא' דפטור אבל אסור במספרי' כעין תער לא יפה כיוון אלא הדברי' ברורי' כמ"ש הרב בכ"מ פי"ב דעכו"ם ובב"י סי' קפ"א דאפי' לכתחיל' מותר במספרי' וכן נהגו בכל תפוצו' הגולה עכ"ל. עין רואה ואזן שומעת דברי הרב כנה"ג גדול המורים שדחה דברי הרב החינוך ובפשיטות כתב דמספרי' כעין תער בזקן שרי לכתחילה. והעיד שכך נהגו בכל תפוצות הגולה ורצונו

שמגלחי' תפוחי הפני' במספרי' אף דיש או' שהוא פאת זקן. עתה אקום בנוסח דברי הרמב"ם שכתב לפיכך אם גלחו במספרי' פטור ופירש מרן דהכונה פטור ומותר ועל זה התמרמר הרב הנז' ולשונו כאש אוכלת וזו כחו דכיון דהני מילי הם דברי הרמב"ם עצמו ולא מהמשנ' והגמ' הול"ל מותר אלא מוכרח דבא לומר דאסו' מדרבנן והאריך בזה ע"ש. ואשתמיטיתיה שדברי הרמב"ם לא מפי עצמו אמרן אלא במימר קדישין נאמרי' באמת ודבריו ז"ל הם תוספת' דמכות ופסיקת' פ' קדושים והכי אמרו בתוספת' פ"ג ואינו חייב עד שיטלנו בתער נטלו ברהיטני ובמספרי' פטור רשב"ג אומר משום ר"א לקטו במלקט הרי זה חייב ע"כ בתוספת' ובפסיקת' אמרו ולא תשחית את פאת זקנך אין השחתה אלא בתער הא אם גלח במספרי' פטור עכ"ל. וא"כ דברי הרמב"ם הם מהתוספת' ופסיקת' אלא שבתוספת' נקט נמי רהיטני משום דבעי למימר רשב"ג וכו'. ומעתה כיון דהרמב"ם נקט לשון תוספתא ופסיקת' ליכא למידק מיניה ואה"נ דהוא פטור ומותר ובתוספת' ופסיקת' נקטי פטור כלפי חייב דנקטי. ואינו לשון הרמב"ם מדידיה כמו שחשב הרב מכתם לדוד. וסמך הרמב"ם על מ"ש בפאת הראש ומותר ללקט הפאות במספרי' לא נאסר השחתה אלא בתער ומשם נלמוד לזקן במכ"ש דבזקן כתיב ביה השחתה וכמ"ש מרן. ומ"ש הרב מכתם לדוד דמותר מהתור' קאמר כמ"ש הרב מהרר"א ז"ל אינו מחוור דהרמב"ם בא להורות את בני ישראל ויאמר מותר מדאוריית'. גם מה שישב ודרש הרב הנז' בלשון הרמב"ם וכתב דהוא אמיתו' דעת הרמב"ם לי ההדיוט אינו מחוור בכל עת אשר אני רואה דהריטב"א והטור ורבי' ירוחם והנמקי נקטי דברי רבינו הרמב"ם כפשטן דמותר ליטול פאות הראש במספרי'. וזו סברת רבי' ישעיה כמ"ש הרב הנמקי בשמו וכן דעת הריטב"א ורבו. ותו דלפירושי הרב מכתם לדוד הם חידושי דינים שכתב הרמב"ם מדעתו ויאמר האומ' אייתי לי מקורייהו ואיה איפה מקור דינים אלו. ובשלמ' כפי מה שהבינו כל הגדולו' בדעת הרמב"ם הלכ' זו העלה היא מוצאת מהתוספת' דתנא אינו חייב עד שיטלנו בתער. אמנם לפירושיו היכן מקור דברי הרמב"ם. ועוד יש לדקדק בגוף הפירושי' שפירש הרב מכתם לדוד ואין רצוני להאריך בדקדוקי' והמעיין בעיניו יראה ולבבו יבין. ומ"ש מרן בבית יוסף ע"ד הרמב"ם בפאת הראש שמותר במספרי' וז"ל וכתב נמקי יוסף שכן כתב רבינו ישעיה וכן פסק סמ"ק עכ"ל ק"ק דהסמ"ק מצוה ע"ב והגהת סמ"ק ע"א אסרי מספרים בראש ע"ש ואתה תחזה דמדברי הגהת סמ"ק שם מוכח דבזקן מספרי' כעין תער מותר. אתה הראת לדעת דמה שפי' מרן בדברי הרמב"ם יש לו מקום והנה אמת נכון והרב' גדולי' סברו הכי ומה שפסק מרן דמספרי' כעין תער בזקן מותר כ"כ הריטב"א דכן הוא שורת הדין וכן נראה מריב"ן והרב נמקי יוסף והגהת

סמ"ק ורבי' ירוחם והכלבו ורבי' ישעיה. אמנם החרד וירא את דבר ה' יש ליזהר כמ"ש הר' תה"ד והריטב"א. ומאי דכתיבנ' עוד על עושי' בסם המשיר השער בס' הקטן חיים שאל דשרי ע"ש באורך כן ראיתי עתה להרב גור אריה דשרי נמי ע"ש. והנלע"ד כתבתי הצעיר והפעוט חיים יוסף דוד אזולאי ס"א:

סימן כח

קסת נחוצ"ה. בשם הגט עלתה נצה. שאהבה נפשי רח"ם רחמתי"ם לראש אענדנו. מושבח ועומד משירי אהודנו. כמה"ר נר"ו אלהים יחננו ויברכנו. כי"ר:

בריש כל אתוון כל תופשי משוט תמלאמו נפשי שלמ"י נדבה מאלפי רבבה. הן כל יקר ראתה עיני זה כתב ידו ובשגם הוה עובד' וח"ש בעיני דין גרמ"א דחליש לבאי ותקיל לי כולי גופאי. עם כל זה אזרתי חיל להשיב לכת"ר שני האותיו"ת האלה. מ"ש בענין השם. עתה אמת אגיד כי מכתבו הראשון הבנתי שאיזה מישראל קורין שם זה ועל זה כתבתי דאם ניתן כשר. ועל פי מונח זה כל הראיות שהביא כת"ר יש לדחותם. כי הלא מראש בש"ס חשו לצאת י"ח מסברת תנא דאינה הלכה והנה עמך ספרי דבי רב בתראי ובתראי דבתראי בכל הרואה אתו ממולא"י לצאת ידי חובה מספקו' וספיקי ספיקות. וכבר נודע דבמתא מחסי"א קושט' זמנין דיהבי ד' גיטין כמפורס'. וכבר מהראנ"ח חשש אפי' לשם שלא נודע כלל ובא רעהו מהרימ"ט ותקן. והגם כי מרבותנו פליגי על מהרימ"ט. אנו בעניותנו כבר ענינו ואמרנו דכי איכא שם מיהא טוב לעשות כהוראת מהרימ"ט ז"ל וכך נהגו רבותנו ואנן יד עניי נקיטנא בשפולי גלימייהו וכך נהגנו אחריהם ואף גם זאת כאחת מהם:

ואילם האידנא חזיתיה למר יודיע דרכיו דשם זה של גוים. וכל ישראל לא קרו לה אלא בשמה ובכי הא לא הי' צריך לראיו' אלו והדבר פשוט הלכה רווחת אצלנו הספרדי' דשם של גוים לא חיישנא ליה ככתוב בספרי רבני הספרדים א"כ יכול ליתנו לכתחיל' אי ליכא פורת' דישראל דקרו לה הכי. ולענין ולאתרי' כי תשובות הרבני' כ"י האידנ' ליתנהו גבאי והנה הנם בביתי ובחומותי אבל הדבר מפורש בספר המאור הוא ס' גט פשוט. אמנם צ"ל בס' יד אהרן. ולא יכול יוסף כי דנא כתבה די רשים מהנכנס' עם האדם במרחץ. ועל אשר לא כתבו הסימני' לא עיכב ובודאי דהשליח הכר יכירנו הטב הדק ויש לו סימן בו. ומה גם אם לא יצא מתחת ידו ואין צריך קיום ופשוט. ויהי הקצ"ר על רז"ה דנא רזי לי רזי ואני אמרתי בחפזי עלץ לבי באהבתו חדא"י נפשאי:

סימן כט

חתימ"ה לחיים

שאלת ראובן אשר ייבם אשת אחיו ומתה בלי זש"ק ואחיו הבעל הא' נתחייב בירושה כתקנות העיר דאם מתה האשה בלי זש"ק חצי הנדוניא שדי אחיזר"י. ואחיו היבם יצא לטעון שתקנת העיר היא דוקא בבעל ולא נתבא' שם שגם היבם אשר ייבם אשת אחיו עליו תהיה תקנ' זו ומוקמינן ליה אדינא שהבעל יורש את אשתו. ויורשי האשה טוענים שהיבם נכנס במקום אחיו בכל מכל יורנו המורה ושכמ"ה:

ראיתי את השאלה ואת אשר נגזר עליה מאת רב נהורא"י שמאיר עיני חכמים בהלכה הרב השלם בישרא"ל גדול שמו הפוסק נר"ו כמעט שעברתי רובי תורתו אני קרתי ושתיתי שתי"ה היתה נקראת מיין דכיון מיין צלילן ורואה אני העמיק הרחיב בראיות תלמודיו' כמגדל בנוי לתלפיו' וסברות ישרות והיו למאורות זו אף זו מן התוכחו"ת הוכיח במישור מכמה טעמי' שזכו יורשי האשה והיבם נכנס בחיובים שנתחיי' הבעל וארוכ"ה לו עלתה הלא בספרתו. ונוסף עוד דאיכא שבועה מהיבם בנשואי אחיו שהוא מתחייב בכל חיובי אחיו כפי מנהג המקום. ובדאיכא ספק איסורא לא משגחינן בס' ממון לומר המע"ה ואייתי בידיה ראיה על זה מחולין דף קל"ד שמנה ספיקות בגר. ומאי דמשמע מהר"ן יש לומר דבנ"ד מודה. ומה גם דיש כמה טעמים שונים. וכן מוכח מתשו' ס' גנת ורדים א"ה כלל ד' סי' י"ד וסי' ט"ו. ולקיים שפיר גזרתו רחושי מרחשן שפוותאי נפלאות מתורתו ונהניתי מיושר דעתו ובקיאותו ואולם להיותי עסוק באיזה ענינ' שונים חובות שקבוע להם זמן. לא יכלתי להפסיק באמצע פרק להשתעשע ברובי תורתו. אמנם לענין דינא אנכי אהיה עם פיהו ופיו כפי ופי כפיו וזאת תורת העולה שזכו יורשי האשה במחצית הנדוניא כהלכתיה ובטעמי' של הר' הפוסק נר"ו כמו שהוכיח מהראשוני' ואחרוני' ומהש"ס ומתשובת גנת ורדים. ודע דתשובת גנת ורדים היא תשובת הרב פרח מטה אהרן ז"ל בשניות סי' ע"ז. והדין דין אמת כמ"ש הרב הפוסק נר"ו ודבריו אינם צריכי' חזוק קל וחומר מאיש שוגה ומפתי. אכן לבלתי סור מן המצוה באתי על החתום סדר אל מול פני המנורה אם אתן שנ"ת מבש"ר אתן אמר יאמר העבד מעפר דל מאשפות הצעיר וזעיר חיים יוסף דוד אזולאי ס"ט:

סימן ל

הגהות על הרמב"ם ה' ערכין פ"א ופ"ד.

א הרמב"ם ה' ערכין פ"א דין א'. הערכין הם נדר מכלל נדרי הקדש שנאמר איש כי יפליא נדר וכו'. הקשה מורינו הרב חזון נחום זלה"ה ריש ערכין דפ"ק דר"ה דף ה' דריש לה' אלהיך אלו הדמין הערכין החרמין משמע דאי לא כתיב ה' אלהיך לא הוה שמעינן ערכין אע"ג דכתיב נדר בערכך. ועוד הוסיף לגדל ולחזק הקושיא מדברי התוס' ע"ש. ואני בעניי אומר דדברי הרמב"ם הם ברייתא מפורשת בת"כ בהאי קרא דנדר בערכך וז"ל נדר בערכך הקיש נדרים לערכין מה נדרים בבל תאחר לשלמו אף ערכין בבל תאחר לשלמו עכ"ל עיניך הרואות דבת"כ מגופא דקרא שמעינן דערכין איתנהו בבל תאחר כמ"ש הרמב"ם. וקצת יש להעיר על הרדב"ז ז"ל בביאורו הור"ה גבר ברייתא דר"ה דף ד' דעלה בעי הש"ס דף ה' מנא הני מילי ומייתי קרא דלה' אלהיך כאמור. ולא ביאר הרב מ"ט רבינו יליף לה מגופיה דקרא שלא כדברי הש"ס:

ועדיין צריכין אנו למודע"י ליתובי הך ברייתא דר"ה דמפקא לערכין מלה' אלהיך דהלא ממקומו הוא מוכרע דכתיב נדר בערכך והש"ס בנזיר דף ס"ב קאמר בפשיטות מכדי הא איתקש נדרים לערכין. גם בריש ערכין אמרו בש"ס דהכל לאתויי מנוול ומוכה שחין סר"א נדר בערכך כתיב כל שישנו בדמים ישנו בערכין וכו' קמ"ל נפשות כל דהו הרי דאצטריך נפשות משום דהקשא מעליא הוא. וכן בדין דבכה"ג דמוכח ומופנה נרא' דלכ"ע אדם דריש היקש מעצמו כמ"ש בס' הקטן שער יוסף דף ע"א ע"ד ע"ש. ושמא הא פשיטא דערכין דאיתנהו בבל תאחר מגופיה דקרא אנו למדין ולה' אלהיך אצטריך לאינך דהו"א דוקא ערכין ולא שאר קדשי בדק הבית. ובברייתא דר"ה נקט ערכין אגב אינך וק"ל:

(ב) **דין ב'** מ"ע לדון בדיני ערכין כאשר מפורש וכו'. רש"י והתוס' כתבו בריש ערכין וז"ל ערך כתוב בפרשה. נדר דמי עלי ושמין וכו' והרב צאן קדשים הגיה ברש"י ותוס' ותמה על הרב ברכת הזבח שלא העיר והוא טעות דמוכח דבערכין לא שייך שומא וכו' ע"ש. ועם האדון הסליחה דהדבר פשוט מאד דרש"י ותוספות בתחילה מפרשים מהו ערך ומהו נדר. וכתבו ערך כתוב בפרשה ופירוש נדר דמי עלי ושמין וכו'. ואחר באו לפרש המשנה מעריכין וכו' והרב הנז' חשב שכתבו רש"י והתוס' ערך כתוב בפרשת נדרים וזה גרם לו לכתוב מה שכתב. ולמה שהבין והגיה לא ידענא איך הונח לו לשונם שכתבו ערך כתוב בפ' נדרים ומה ענין פרשת נדרים כאן והו"ל לימר פרשת ערכין והדברים פשוטים.

ג הא דלא אשכחן כינויין בערכין. כתבו התוס' שם וז"ל בנזיר ונדרים הזכיר כנויין שלא להזכיר שם שמים לבטלה וכאן לא חשש להזכיר שלא היו מזכירין שם שמים על הערכין עכ"ל וק"ק דזו מחלוקת ר' יוחנן וריש לקים בנדרים דף יו"ד דר' יוחנן ס"ל לשונות גוים

הם וריש לקיש סבר לשון שבדו להם חכמי' וידוע דהלכה כר' יוחנן והכי רהט' סוגיא דהתם דלשון נכרים הם. ונפקא מינה מפלוגתייהו דלמ"ד לשון שבדו להם חכמים אין להוסיף עליהם ולמ"ד לשון גוים הם הולכים בכל מקום ובכל זמן אחר הכינויי' והכי מוכח בירושלמי ריש נזיר. וכן הרמב"ם פ"א דנדרי' דפסק כר"י כתב דהולכין אחר לשון כלל העם במקום ובזמן והסמ"ג לאוין רמ"ב אחר שכתב לשון הרמב"ם גמר אומר וכן אמר ר"י כינויין לשון גוים הם. וא"כ ק"ק על התוס' דנקטו בפשיטות דשם הזכיר כנויין שלא להזכיר ש"ש לבטלה והיינו כר"ל והו"ל למנקט כר' יוחנן דהלכתא כוותיה. וכן יש להעיר על הרא"ם בפסקיו ריש נדרים שכתב הא דתקינן כינויין לשבועות כי היכי דלא לימא שבועה לה' וכו' דאמאי נקיט כר"ל. הן אמת דבירוש' ריש נזיר מחלפא שיטתייהו דר"י ור"ל. מיהו אנן אגמרין סמכינן כנודע. איברא דיש מקום לחקור דהגם דבעלמא נקיטינן כתלמוד בבלי דהוא בתרא. מ"מ בסברת ר' יוחנן מיהא הו"ל למנקט כירושלמי כיון דר' יוחנן חיבר תלמוד ירושלמי. אמנם אני הד כתבתי במ"א בזה דכי היכי דהבבלי אחר רב אשי היו מוסיפין וגורעין אמוראי בתראי. כן הוה בירושלמי דבתר ר' יוחנן אמוראי דבמערבא פיחתו והותירו. והדרן לכללין למיזל אחר בבלי דהוו בתראי אמוראי בבלאי ובקיאי בתלמודא דבני מערבא כמו שכתבו הראשונים נ"ן. והרא"ש בפירושו לנזיר כ"י מביא דברי רבי יוחנן ור"ל כגמרין ועיין להרשב"א בחידושי נדרים:

(ד) **דין ג'**. עיין בס' הקטן ברכי יוסף י"ד סימן רנ"ח אות ו' מה שהארכתי בעניותי בדין זה ובסוגיית הש"ס דשייכי ע"ש באורך.

ה **שם** היה מבן אחד ושלשים יום וכו'. מרן הביא סוגית פ"ג ודברי התוס' ר"ה ופדויו וכתב דרש"י ל"ג הכי עש"ב. ומהר"ר בצלאל ז"ל הגיה בש"ס נאמר כאן למעלה ונאמר להלן מבן חודש ומעלה מה להלן חדש ויום אחד אף כאן חודש ויום אחד וכתב שכך מצא בקצת גמרות מדוייקות וזהו גרסת רש"י אבל התוס' גרסי כבעמוד עכ"ד. ורבי גרשון מאור הגולה בפירושו כ"י גריס כגירסת התוס' ועיין בלחם משנה וחזון נחום דף קי"ט.

ו **דין ו'** הגוי בערך וכו' עיין מה שהארכתי בענין זה בספרי הקטן ברכי יוסף י"ד סי' רנ"ט ע"ש באורך.

ז פ"ד דין כ"ו כיצד דין מקדיש שדה מקנתו וכו' רש"י בפי' החומש כתב וז"ל ואם את שדה מקנתו חילוק יש וכו' אם בא לגאלה יגאל בדמים הללו הקצובי' לשדה אחוזה וכו'. ותמה הרב משנה למלך בדין זה דהיכא רמיזא דדמים הקצובים בתורה לא נאמרו אלא בשדה אחוזה אבל בשדה מקנה פודין אותה בשיוויה וכמ"ש הרמב"ם בדין זה שמין אותה בדמיה ואף למ"ש מרן לעיל דין י"ט דנותנין את דמיה שכתב הרמב"ם היינו

הקצובים הכא לא אפשר לפרש הכי דכתב שמין וכו' והאריך הרב בזה וסיים דסברת רש"י לא ידע היכא רמיזא עיין בדברי קדשו באורך. ותימה על גדול שכמותו דסברא זו מפור' בתורת כהני' וכך היא שנויה א"ר אליעזר צא וראה נאמר כאן וחשב ונאמר להלן וחשב מה וחשב האמור להלן נותן בזרע חמר שעורים ן' שקל כסף אף וחשב האמור כאן בזרע חמר שעורים ן' שקל כסף ואשתמיטיתיה בריתא זו להרב מש"ל דלא ידע היכא רמיזא.

ותו אשתמיטיתיה משנה שלימה שלנו בערכין דף י"ד פלוגתא דר' אליעזר ות"ק ולת"ק בשדה מקנה נותן את שיוויה. ועוד נעלם מהרב ז"ל דברי הסמ"ג סוף עשין קל"א דהקשה על רש"י בפי' החומש דזו סבר ר' אליעזר ורבנן פליגי עליה (ועמ"ש ברישׁ אחורי תרעא). תו קשה על הרב ז"ל דהו"ל להעיר דרש"י עצמו בערכין דף כ"ו במשנה הלוקח שדה מאביו פי' דשדה מקנה נפדית בשיוויה. הן כל אלה קשיא לי על הרב הגדול מופת הדור מהר"ח אבואלעפיא זל"ה בספר הבהיר יוסף לקח דף צ"ו שתמה על רש"י דשדה מקנה נפדית בשיוויה כמ"ש הרמב"ם ורבי' עובדיה ז"ל עיין בדבריו ונעלם מעיני חכמתו כל האמור. ובהגיע תו"ר למהר"א נר"ו זה חזיתי דהעיר מפי השמועה על הרב משנה למלך בקצת מהאמור. ומאי דתריץ יתיב בעד הרב מש"ל ז"ל לא שמיע לי ההדיוט עיין בדבריו ובחון בהם וחקור בהם ודוק הטב.

סימן לא

הגהות על הרמב"ם ה' ערכין פרק הששי בס"ד.

א הרמב"ם ה' ערכין פ' הששי דין א'. שסתם חרמים לכהנים מרן ז"ל בכ"מ תמה דהרי אמרו בש"ס דף כ"ט אמר רב הלכה כר' יהודה בן בתירא וכו' וא"כ הרי רב פסק דסתם חרמי' לבדק הבית. ואף דעולא סבר סתם חרמים לכהנים אין זה כדאי דעולא תלמיד הוי לגבי דרב ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. ועוד דרב יהודה סבר סתם חרמים לבדק הבית ועביד בה עובדא וצ"ע דכ"ד. והיה מקום לומ' להאי קושיא דאין הלכה כתלמי' במקו' ערב במאי דכתבו קמאי דלא אתמר הא אלא כשנחלקו פנים בפנים אמנם מדברי מרן בכסף משנה פ"א דהלכות מילה דין ז' מוכח אהאי כללא אינו אלא כי חזינן דבתרא אמר טעמא דיש לתלות דרביה לא ידע הך טעמא ואי ידע הוה הדר ביה ע"ש והכא עולא לא קאמ' טעמא כלל. ומאחר שכן הא רב ידע להך סברא דסתם חרמים לכהנים ופסק להפך והדרינן לכללין דאין הלכה כתלמיד במקו' הרב. ואם נפשך לו' מ"מ הא הכא איכא רב יהודה דסבר כרב ועבי' עובדא. וחזה הוית להרדב"ז ז"ל בביאורו הנדפס מחדש

שכתב וז"ל פלוגתא דתנאי ופסק כחכמי' דסתר חרמי' לכהנים וריב"ב פליג ואמר סתם חרמים לבדק הבית והתם איפסיקא הלכתא סתם חרמים לכהני' עכ"ל ודברי הר' קשים בעיני דהיכי קאמר דאיפסיקא התם הלכתא כחכמים והרי רב פסק כריב"ב ואם כונת הרב על עולא הרי רב ורב יהודה פסקו להפך ורב יהודה עבד עובדא וכמו שהקשה מרן ז"ל. והסמ"ג עשין קל"ב כתב וז"ל מי שהחרים בזמן הזה מטלטלין סתם הרי אלו נתנים לכהנים סתם הנמצאים באותו מקום שהלכה כדברי האומר סתם חרמים לכהנים שכך פסקו רב ועולא פ' המקדיש ואין הלכה כרב יהודה שאומר סתם חרמים לבדק הבית עכ"ל וכבר הרב ברכת הזבח רמי ומקשי דהסוגיא להפך דר' ס"ל כרי"בב דמשנתנו דסתם חרמים לבדק הבית. ותירץ וז"ל והנלע"ד דהסמ"ג ס"ל דהכי פי' הסוגיא אמר רב הלכה כר' יהודא בן בתירא וקס"ד כר"י דמתני' וכו' ומסיק דלמאי דאפכיתו ותניתו א"כ איכא שתי נסחאות במתני' דידן דאתם תניתו דר"י סובר לב"ה ורבנן ס"ל לכהנים ואני קבלתי איפכא ואני רוצה לפסוק כחכמים דתניתו לכהנים בע"כ אני מוכרח בלשוני הלכה כריב"ב וא"כ כונתי לר"י דבריתא דאי לר"י דמתני' כיון שיש שם חילוף גירסאות לא נדע כאיזה ר"י אי כר"י כמו שאני שונה או כר"י שאתם שונים משמו אבל בברית' ליכא חילוף גירסאות ור"י סבר לכהנים כונתו לאותו ר"י ולהכי נמי לא אוכל לומר הלכה כרבנן מפני חילוף גירסאות שבמתני' וא"כ יסברו דלחכמים דבריתא כוונתי ואני רוצה לפסוק כר"י שבבריתא וכחכמים דמתני' למאי דאפכיתו עכ"ל. ויש להעיר בדרך הזה חדא דכיון דרב שנה משנתו להפך דרבנן סברי לבדק הבית והכי תניא בברית' הגם דאינהו מתנו במתני' איפכא גירסת' ליתא דרב ממניני' דרבי ואיהו קבל גירסת המשנה איפכא ותו דבבריתא תניא איפכא וליכא גירסאות בבריתא. וכיון דבמשנה איכא נסחי ובבריתא ליכא אלא נסחא חדא ודאי הדין נותן להכריע כגירסתו דרבנן סברי לבדק הבית וא"כ הו"ל לפסוק כרבנן דמתניתין ומתניתא דהכי הויא הנסחא העיקרית והכי סבר וקבל במניניה דרבי והיכי פסק לכהנים דהוא סברת ריב"ב לפום קושטא דמילתא. ותו דהש"ס ברוב השקלא וטריא הוה סבר דרב פסק לבדק הבית. ובסוף לפי דרכו דהדר ביה הש"ס באומרו ה"ק למאי דאפכיתו ותניתו אמאי לא קאמ' אלא. והגם דזמנין דמשכחת דהדר ביה הש"ס ולא אמר אלא כידוע. מ"מ כל כי האי מילתא דאיכא למטעי דכולא שמעתא בחד גיונא דרב פסק לבדק הבית הול"ל אלא להאיר עינינו דהדר ביה הש"ס. ותו דמי דחקו להש"ס דהדר ביה ממאי דס"ד דרב פסק כמ"ד לבדק הבית הלא סמא בידיה ליתובי מילתיה דמאי דנקט רי"בב היינו למאי דאפכי מיפך כמו שהוא פשט השמועה השתא. ולשיטת הרב הנז' דהדר ביה יקשה עלינו דלימא הש"ס דלעולם רב כרבנן דנסחתו דהוי לב"ה

פסיק אלא דנקט רי"בב לסייועי מילתיה לרבנן דמהפכי ומתנו דרי"בב ס"ל לב"ה אבל איהו כרבנן פסק דהכי סברי לב"ה לפום מאי דקבל וגריס במתניתא ומתניתין. ותו דהלא רב יהודה תלמידיה דרב הוה ומאחר דרב פסק לפי שיטת הרב הנז' לכהנים היכי פליג עליה ועביד עובדא דלא כרביה. ואחזה אנכי להר' צאן קדשי' שכתב דהרב בה"ז האריך שלא לצורך והדבר פשוט דמתחלה ס"ד דהיינו דקאמר רב הלכה כר"י היינו לב"ה עד דמסיק דה"ק רב למאי דאפכיתו ותניתו במתני' דר"י ס"ל לב"ה ורבנן ס"ל לכהני' ורביה אגמריה דמתני' משבשתא דרבנן ס"ל לב"ה ור"י ס"ל לכהנים והלכה כר"י לכהנים משום דמפרש טעמיה וטעמייהו דרבנן כדפריך השתא לר"י ונמצא מסתבר טעמי' דר"י ומשו"ה פסק לר"י לכהנים וכו' ע"ש. ושותיה דמר לא גמירנא דמלבד דקצת דיוקים שדקדקנו לדרך הרב בה"ז ישנם לפי דרכו. עוד בה דאיהו דקאמר דהרב בה"ז האריך בדברים שלא לצורך לישב לסמ"ג. ודאי דהכי מילי דלית בהון צריך לדידיה. היינו הא דקאמר הרב בה"ז דמשום דלא מסיימא מילתא השתא דאיכא תרי נסחי נקט רי"בב להודיע דאריב"ב דבריתא קאי. וכי מדלית הכי מילי דהר' ברכת הזבח תו היכי מצי לפרש מאי דקאמר למאי דאפכיתו ותניתו הלכה כריב"ב דר"ל כריב"ב דגירסתו והא למאי דאפכיתו קאמר והול"ל למאי דאפכיתו הלכה כריב"ב דנסחתי. ותו דמאי מסתבר טעמיה איכא הא מסיק הש"ס דלמ"ד לב"ה חרם החרם לא משמע ליה והכי ארחיה דתלמודא בכמה דוכתי לשנויי הכי. באופן דרבנן קדישי הרב בה"ז והרב צאן קדשים לא הרוו צמאונינו לישב דברי הסמ"ג והסוגיא כלה מקשה אחת לדעתו ז"ל. וכבר עלתה על דעתי לפרש כל הסוגיא דהלכ' כריב"ב דבריתא קאמר רב על דרך שפירש הרב בה"ז מאי דקאמר למאי דאפכיתו. וכך היתה כתובה לפני מימות החור"ף כד הוינא טליא וגם עתה תלינא בה כ פי ואונם כל זה איננו שוה לי כי הוא דוחק בלשון הש"ס. וגם מאי דפירש הרב בה"ז במאי דקאמר למאי דאפכיתו מלבד מאי דהוינן בה. הלשון מצד עצמו דחיק ואתי מרחוק ומה גם שראיתי בנסחא כ"י שהביא רבי' בצלאל בלקוטי' כ"י דגריס הכי למאי דאפכיתו ותניתו ריב"ב הלכה כריב"ב. ונוסף גם הוא סוגית קמא דף צ"ו ע"ב אשר היא כעין סוגייתנו ומבוררת דכונת רב לפסוק כרבנן דידיה וכמ"ש הרב בה"ז וז"ל אפס בזו הסוגיא מצינו בב"ק וכו' ושם א"א לפרש כך לפי פסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש עכ"ל. ולא היה צריך הרב דהוכיח מהפוסקי' דהדבר מבואר בש"ס שם דמאי דקאמר רב התם הלכה כר"מ והוינן בה ואסיק למאי דאפכיתו ותניתו הלכה כר"מ הכונה הוא כר"מ דתניתו דהוי כרבנן דידיה דבעבדים אומר לו הרי שלך לפניך דהא אתמר עלה בש"ס ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר וכו' ע"ש. ומבואר הדבר דכונת הש"ס לעיל

באומרו למאי דאפכיתו היינו כר"מ דתניתו דהוי כרבנן דידי ואהא פריך ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי. ותו יש להעיר על הרב בה"ז דממ"ש ושם א"א לפרש כך לפי פסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש משמע דהני סרכין תלתא שוו בשעוריהן והרי הרי"ף פסק שם עבד' כמטלטלי דמי והרמב"ם והרא"ש פסקו כמקרקעי דמי. ועמ"ש הרמב"ן במלחמות. הן אמת דהגם דהרי"ף פסק כמטלטלי דמי מ"מ כתב דלית הלכתא כרב דפסק כר"מ ומזה מוכח נמי דפירוש הסוגיא כאשר כתבנו. גם הסמ"ג עשין ע"ג פסק כהרמב"ם וא"כ הרי מוכח דכונת רב התם לפסוק כרבנן דידיה ומאחר שכן גם שמעתין הכי מתפרשא דפסק כריב"ב דגירסתנו דהוא כרבנן דידיה דהוי לבדק הבית הפך הסמ"ג. וזה חזיתי למהרש"ל בים. של שלמה פ"ה דקמא סימן ל"ה שתמה על הרמב"ם והסמ"ג שפסקו כעולא דהרי רב היה קדמון וגדול בחכמה ובמנין וסבר להפך והוא גמיר מרביה דמתני' איפכא תניא ועולא לא גמיר מרביה והאריך בזה והביא סוגית קמא הנז' ואסיק דאם החרים בזה"ז דינו כהקדיש ומ"מ טוב לחוש לדברי הרמב"ם וסמ"ג הואיל ונפק מפומיהו ואין גאון לסמוך עליו אף שראיותיו ברורו' וכו' ע"ש. וק"ק דבנר דייק על הסמ"ג איך פסק כעולא נגד רב. והלא הסמ"ג כתב דפסק כרב כאמו' והא הו"ל להקשו' על הסמ"ג דרב ס"ל איפכא כמדובר. ואפשר דמהרש"ל פשיטא ליה דט"ס נפל בדברי הסמ"ג וסמי מהתם רב. אך ק"ק במ"ש דהגם דראיותיו ברורות לפסוק דסתם חרמים לב"ה מ"מ לא מצא גאון דפסק כן נסמוך עליו ולכן טוב להחמיר לחוש לדברי הרמב"ם והסמ"ג דהרי רבינו ירוחם נתיב י"ט ח"א כתב וז"ל ואם הקדיש או העריך או החרים סתם חרמי' לבדק הבית והוא כהקדיש עכ"ל אלמא דרבינו ירוחם חולק על הרמב"ם והסמ"ג וס"ל דסתם חרמים לב"ה והגם שאח"ך הביא דברי הרמב"ם שכתב פ"ח דאזיל לטעמיה דסתם חרמים לכהנים ע"ש מ"מ מוכח דדעתו כמ"ש ברישא בסתמ' דסתם חרמים לב"ה. והרי רבי' ירוחם דקאי כותיה. וגם מדברי הרא"ש שהביא הטור בי"ד סי' ס"ו דבכור אין צריך להקדישו מוכח דהרא"ש פוסק כריב"ב דסתם חרמים לב"ה וכפשט' דסוגיין דרב פסק כריב"ב ולרי"ב א"צ להקדישו סבר כר' ישמעאל כמבואר בסוגיין וכמ"ש הרב לח"מ והרב משנה למלך בדין זה ופ"א דבכורות ע"ש במש"ל וכ"כ רש"י בביצה דף ל"ו והר"ן שם פ' משילין והדבר קשה על מהרש"ל שכתב דלא מצא גאון הפך הרמב"ם והסמ"ג והרי רש"י והרא"ש והטור ורי"ו והר"ן ס"ל דלא כהר"מ והסמ"ג (ועמ"ש בעניותי בס' הקטן מחב"ר א"ח סי' של"ט ושיורי ברכה י"ד סי' ש"ו).

ודע דהרשב"א בחידושיו לנדרים על דף יו"ד מהש"ס כתב כהרמב"ם והסמ"ג דסתם חרמים לכהנים כאשר עיניך תחזינה משרים.

והנה הגם שכתבנו בעניותנו בסמוך דאפשר דמהרש"ל פשיטא ליה דט"ס נפל בדברי סמ"ג במה שכתב שכך פסקו רב ועולא וצ"ל שכך פסק עולא. מכל מקום נראה דנסחתינו בדברי הסמ"ג היא אמיתית חדא דהסמ"ג כתב אח"כ ואין הלכה כרב יהודה והול"ל ואין הלכה כרב ורב יהודה. ותו דמצאתי לרבי' מהר"א ממיץ בספרו ס' יראים סי' שנ"ח שכתב וז"ל כל המקדיש נכסיו בלשון חרם וכו' צריך ליתן לכהן וכו' דתנן פ' המקדיש וכו' ואמר רב הלכה סתם חרמים לכהנים ואמר עולא סתם חרמים לכהנים ורב יהודה אמר סתם חרמים לב"ה ועשה מעשה והצריך פדיון להההוא דאחרימנהו לנכסי הלכך חוששין לדברי רב יהודה והמחרים נכסיו צריך פדיון ואפי' על ש"פ יחול לחלל נכסים הרבה וכו' ואע"ג דשמואל בדיעבד קאמר ה"מ בזמן שב"ה קיים אבל בזה"ז אפי' לכת חילה וכיון שרב ועולא ס"ל לכהנים אם החזיק כהן בהן אין מוציאין מידו עכ"ל. ונראה דאע"ג דרב יהודה הצריך לחללו על ד' זוזי לפרסומי מילתא כדאתמר בש"ס. והרן פ"ק דע"ז מכח זה הקשה על הרי"ף שכתב לחללו על ש"פ. מ"מ רבי' מהר"א ממיץ לא חש להא דארבעה זוזי דדעתו ז"ל לפסוק כרב ועולא דפסקו סתם חרמים לכהנים אלא דיש לחוש לרב יהודה ומכיון דלחששא בעלמא הוא תסגי בש"פ. אלא דאכתי ק"ק דהוו"לל דיחללנו על ש"פ ויתננו לכהני' דבזה הוא אליבא דכ"ע אז ישאל על ההקדש כמ"ש מהר"ש של עש"ב. ואלו הרב ז"ל לא כתב אלא דאם החזיק כהן אין מוציאין מידו ומוכח דאם לא החזיק יחללנו על ש"פ והרי הוא שלו ונהי דנפק מר י"ח מסברת רב יהודה אכתי סברת רב ועולא דס"ל לכהנים וגוזל מהכהנים. ואפשר דדעת הרב ז"ל דאנן מספ"ל אי הלכה כרב ועולא או כרב יהודה דעביד עובד' וקי"ל מעשה רב ומאחר שכן אזלינן לקולא דיחללנו על ש"פ ובהא מקלינן דלא ליבעי ד' זוזי והרי הוא שלו דהמע"ה דליתי כהן ראיה דהלכ' כרב ועולא אמנם אי תפס לא מפקינן מיניה. כן נראה לכאורה. אדהכי והכי עין רואה דכתב בפי' דאמר רב דהלכ' סתם חרמים לכהנים ושוב כתב דרב ועולא סברי לכהני' וזה כדברי הסמ"ג. ומעתה אין לתלות הדבר בט"ס אלא דקשה טובא דכולא שמעתת' מוכחא דרב סבר לב"ה וככל אשר דברנו.

ואפשר לומר בדוחק דקשיא להו להרא"ם והסמ"ג דכיון דרב פסק סתם חרמים לב"ה וגם רב יהודה תלמידו עביד בה עובדא איך עולא פליג עלייהו ואמר אי הואי התם הוה יהבינהו לכהנים והלא מדברי רב פרכינן אאמוראי כדפרכינן ממתניתין ומתניתא כמבואר פ"ק דביצ' דף ט' וכמ"ש רש"י ותוס' שם וקשיא עליה דעולא. ואם נפשך לומר. ס"ס יש להעיר דמסתמא עולא שמע מימרא דרב וא"כ אמאי לא קאמר מימרא שלימה דהלכה דסתם חרמים לכהנים ולא ידענו דעתו אלא מדקאמר אי הואי התם יהבינהו

לכהני דמהא קאמר הש"ס אלמא קסבר עולא סתם חרמים לכהנים. ואמטו להכי סברי הר"א ממיץ והסמ"ג דרב יהודה ועולא פליגי בדעת רב דאמר הלכה כריב"ב דרב יהודה סבר דהיינו כריב"ב דגירסתנו וכרבנן דידיה דסתם חרמים לבדק הבית וכדאמרינן בש"ס למאי דאפכיתו ותניתו וכו'. אמנם עולא מכח דאיהו סבר דהלכה דסתם חרמים לכהנים מטעמים הידועי' לו מפרש נמי דברי רב דמאי דקאמ' הלכה כריב"ב היינו ריב"ב דידיה כגירסתו דאגמריה רביה במתני' דכדתניא בבריתא דהיינו לכהנים ובהא א"ש דרב יהודה ועולא כל חד ס"ל כדפסק רב לפי בפירושו כדברי רב והשתא בשגם הש"ס פי' למילתיה דרב דפסק כרבנן דידיה עם כל זה שפר קדמיהו דהרא"ם והסמ"ג דדעת רב כעולא וס"ל דמעיקרא כי לא הוה ידעינן מאן דפסק סתם חרמים לכהנים מהדרינן לאוקומי' מילתיה דרב כרבנן דידיה דדחיק' ליה לתלמודא דרב פסק כיחיד ומשו"ה דחקינן לפרושי דברי רב דה"ק למאי דאפכיתו וכו' אמנם השתא דאשכחן עולא דפסק סתם חרמים לכהנים ומוכרח דלא פליג אדרב אלא דסבר דרב נמי כן דעתו כאמור ודאי אית לן למימר דזהו כונת רב משום דהכי רווחא מילתא דרב טפי דאלו למאי דמפרש הש"ס מעיקרא צריך לדחוק ולומר למאי דאפכיתו וכו' ותו איכא דוחקא טובא כההוא פירושא דאי רב פסק ברבנן דידיה אם כן אין חידוש בפסק ההלכה דהדבר ידוע דמסתמ' הלכה כרבנן וצ"ל דמאי דאת' רב לאשמועי' באומרו הלכה כריב"ב היינו דגירסתנו מוטעת והלכה כריב"ב דהיינו רבנן לפי האמת וכפ"ז לא הו"ל לרב לומר הלכה כריב"ב חדא דיש מקום לטעות דהוא כריב"ב לגירסתו ומנא ידעי' דכונתו לגירסא מוטעת. ותו דלא אשמועינן חידוש בפסק ההלכ' אלא דהגירסא מוטעת ולא הו"ל למנקט כי האי לישנא אלא הו"ל אמר רב מוחלפת השטה כדאמרינן בעלמא בכי האי גוונא וממילא ידעינן דהלכה כרבנן לפי הנסחא האמיתית. אלא דעם כל זה כי היכי דלא לפסוק דלא כרבנן דידיה דחקינן כרישא ומפרשינן כדפריש הש"ס וכסוגית קמא. אבל למאי דקאמר הש"ס בתר הכי דעולא סבר לכהנים ומוכרח דיפרש נמי דברי רב הכי. רווחא טפי פירושא דעולא במילתיה דרב דריב"ב דידיה קאמר והיינו דקאמרי הרא"ם והסמ"ג דרב ועולא פסקו לכהנים כנ"ל לישב דעתם בדוחק. והרב ברכת הזבח כתב לישב דעת הרמב"ם וז"ל ונראה דהרב פסק כסתם מתני' דתמורה דף ל"ב דתנן קדשי מזבח מקדישין אותן הקדש עילוי ומחרימין אותם ומפרש בבריתא דהיינו חרמי כהנים ואפי' רב הונא התם ס"ל דסתם חרמים לכהנים אלא דחרמי עילוי קדשי מזבח ס"ל שהם לבדק הבית ואתותב משני ברייתות וכו' וגם התוס' כתבו שם דהסוגיא כולה אתיא כרבנן דהכא וכיון דסתם מתני' ורב הונא ועולא ושתי בריתות ס"ל כרבנן דמתני' פסק כוותיהו עכ"ל. ולי הדל והדיוט נראה דאין ראיה

מסתם מתני' ושתי בריתות דהתם דסתם חרמים לכהנים דהבריתא דקתני קדשי מזבח שהקדישו לחרמי כהנים מה שעשה עשוי דמינה מותיב לרב הונא אין ראיה כלל דדילמא איירי במפרש ואומר שיהיה חרם לכהנים אבל לעולם דסתם חרמים לב"ה. גם מסתם מתני' ובריתא אין ראיה דמאי דקתני ומחרימין אותם היינו בין חרמי כהנים בין חרמי ב"ה וכל חד כדיניה הא בסתם הא במפרש. והכא לא איירי התנא אלא לאשמועינן דחל עליהם וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה שם וז"ל ומחרימין אותם ר"ל חרמי כהנים וכ"ש חרמי בדק הבית עכ"ל והברית' דנקטה חרמי כהנים היינו לרבותא וכ"ש חרמי ב"ה. וא"כ מתני' אפשר לפרושה אתרוייהו ואין ראיה דסתם חרמים לכהנים ואפי' אי לא הוה קתני מחרימין אלא אחרמי כהנים לחוד אין ראיה דאימור דכמפרש בהדיא לכהני' איירי. גם מ"ש דהתוס' כתבו דכולא סוגיא אתיא כרבנן. לא ראיתי שכתבו התוס' שם אלא דלפום ריהטא רב הונא אתי כרבנן לך נא ראה. והכין חזינא להרב מש"ל דגם הוא כתב דהרמב"ם אסוגית תמורה סמיך דרב הונא סבר הכי ודייק נמי מסתמא דתלמודא דפריך והא רב הונא קרא קאמר. אבל לא הכריח מסתם מתניתין ובריתות ע"ש. ובתוספתא דיש תמורה שנינו מחרימין אותם ומקדישין אותם הקדש עילוי אלו הם חרמים האומר חרם זה לכהן אלו הן הקדשות האומר הקדש זה לבדק הבית ע"ש.

ולפום ריהטא יש להעיר לדעת הרמב"ם ודעמיה שפסקו דסתם חרמים לכהנים מהא דאמרו בנדרים דף י"ט ע"ב אמאי דתנן ר' יהודה אומר סתם תרומ' ביהודה אסורה בגליל מותרת סתם חרמין ביהודה מותרין בגליל אסורים שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים ופריך הא מכירין אסורין אלמא ספיקא לחומרא אימא סיפא סתם חרמים וכו' הא מכירין מותרין אלמא ספיקא לקולא אמר אביי סיפא ר' אליעזר בר צדוק היא וכו' והשתא אי סתם חרמים לכהני' מאי פריך מסיפא דמשמע הא מכירין מותרין אלמא ספיקא לקולא לעולם דספיקא היא לחומרא והתם לאו משום ספיקא אלא מדינא דאם אינם מכירין חרמי כהנים הגם דקיימא לן סתם חרמים לכהני' מכל מקום דאינם מכירין חרמי כהנים סתמן לב"ה וזה האומר כחרם הוא לב"ה אבל אי מכירין הדר דינא דסתם חרמין לכהנים וזה האומר כחרם היינו כסתם חרמין ומותרין ולאו משום דספיקא לקולא ומאי קושיא ומאי פירוקא דאוקמה כתרי תנאי וכן יש להעיר במאי דאוקמא הש"ס דסיפא ר"א בר צדוק ומשמע דלר' יהודה סתם חרמין נמי ביהודה אסורין אף דמכירין חרמי כהנים דספיקא לחומרא ומאי ספיקא איכא הרי סתם חרמים לכהנים. וכן יש להעיר לדעת הרא"ש וסיעתו דפסקו סתם חרמים לב"ה לר"א בר צדוק איך סתם חרמים ביהודה מותרים כיון שמכירין חרמי הכהנים ומה יושיענו שמכירין חרמי הכהנים הרי

קי"ל סתם חרמים לבדק הבית. ויש לישב ולחלק כאשר אחר הרואה עיניו יחזו וראיתי בס' לחם משנה פי' המשניות שכתב סתם חרמי' לבדק הבית מדברי רש"י בכמה דוכתי בגמ' דמייתי משמע דכן הלכה עכ"ל והמעיין יראה דממ"ש רש"י ביומא דף ס"ו וע"ז דף י"ג אין ראיה אך ממ"ש רש"י בביצה דף ל"ו לבד משמע דכן הלכה כמ"ש לעיל ולא מוכח מכמה דוכתי כמ"ש הרב הנז'.. ומ"ש רש"י בערכין דף כ"ח יש לדחות ודוק הטב. ויש ראיה לדעת הרמב"ם דסתם חרמים לכהנים ממאי דאתמר בי מדרשא פ' קרח מאלמנה א' שהיה לה שדה וכו' ושוב אמרה הרי הן חרם ובא אהרן ובניו ולקחום שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה ע"ש בילקוט. אלמא סתם חרמים לכהנים והיא ראיה להרמב"ם. והגם דאין מביאין ראיה מהגדה. הרמב"ם סבר דהוא גילוי מילתא מאחר דאיכא פלוגת' בגמרין וזאת אומרת דהכי הוה עובדא דאהרן. אמנם הרא"ש סבר דכיון דרב ורב יהודה סברי דסתם חרמים לבדק הבית ורב יהודה עביד עובדא הרי הדבר מפורש בגמרין איפכא ולא חיישינן לאגדה זו דקרח לאפושי רתחא אמרה ולאו קושטא הוא כלל ודוק.

ב **דין ב.** מחרים אדם מצאנו וכו'. יש להסתפק אי לכתחילה יכול להחרים כל צאנו או כל בקרו והיכא דליכא מתרווייהו פשיטא דלא יחרים אלא מקצת מאשר לו אבל כשיש לו צאן ובקר בזה יש לחקור אי יכול להחרים כל הצאן או כל הבקר מי נימא דקפיד רחמנא אפרטי פרטות דאף דיש לו מין בהמה צריך שישאיר לו מכל בהמה צאן ובקר. או דילמא בפרט אחד מותר האדם מן הבהמה שהשאיר לו צאן והחרים הבקר אי נמי החרים הצאן והשאיר הבקר סגי ולאו דוקא כתב הרמב"ם מצאנו ומבקרו. הן אמת דממה שסיים הרמב"ם וכתב אבל לא יחרים כל בהמתו ולא כל עבדיו משמעו דאכללו' מין בהמ' קפיד רחמנא דלא יחרים כל בהמתו וכו על מין עבדים אבל אם החרים צאן ואכתי פשו פרים בני בקר או אם החרים עבדיו והשאיר שפחותיו כדין עשה ולא אזהר רחמנא כי אם אכל בהמתו ואכל עבדיו. אמנם אכתי יש להסתפק דנהי דמסיום דברי הרמב"ם הוכ"ח תוכי"ח דאינו מוזהר אלא על כללות המין וכדאמרן מיהו אפשר דלמצוה מן המובחר לא יחרים כל צאנו אף דיש לו בקר והיינו שכתב הרמב"ם מחרים אדם מצאנו ומבקרו כלומר דלמצוה מן המובחר הגם דיש לו כמה מיני בהמה עכ"ז לא יחרים כל מין אחד אבל אזהר' ליכא אלא בכללות כל הבהמה. ומצאתי בלקוטי רבי' בצלאל ז"ל לערכין כ"י שכתב על דף כ"ח ע"א וז"ל מצאנו ומבקרו מעבדיו ומשפחותיו לכאורה הוה משמע שאם החרים כל צאנו אעפ"י שנשאר כל בקרו לא הוי חרם וכן אם החרים כל עבדיו אעפ"י שנשארו שפחותיו מדקתני מצאנו משמע מקצת צאנו ולא כל צאנו וכן כלם ואי אפשר לומר כן דאמרו בגמרא מה"מ ומייתי בריתא דדרשי מאדם ולא כל

אדם ומבהמה ולא כל בהמה משמע דאם נשאר לו מקצת אדם או מקצת בהמה הוי חרם וצ"ל דמצאנו ומבקרו הכל א' וכן מעבדיו ומשפחותיו. הרא"ש ז"ל. עין רואה דהרא"ש ז"ל הוכיח במישור דאם נשאר לו מקצת אדם או מקצת בהמה הוי חרם והוא ז"ל קבע דבריו בסברת ר' אלעזר דאם החרים אינם מוחרמים דזהו מה ששנינו במשנתנו וממנו נקח לדידן דקי"ל דאם החרים הכל הוי חרם כמו שפסק הרמב"ם והסמ"ג עשין קנ"ב דמאי דהוי חרם לסברת ר' אלעזר יכול להחרים גם לכתחילה דדוקא כל בהמתו אינו יכול להחרי' וכדמשמע מסיום דברי הרמב"ם וכדאמרן. ומהבריתא שהוכיח הרא"ש דאם נשאר לו מקצת אדם הוי חרם מינה שמעינן נמי מה שנסתפקנו אי איכא מצוה מן המובחר שלא להחרים כל צאנו אף דיש לו בקר וכיוצא דהא קרא קאמר אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו ותנינא בבריתא דמייתי הש"ס מכל אשר לו ולא כל אשר לו מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה משדה אחוזה ולא כל שדה אחוז' וכיון דמאי דאזהרה שמענו שלא להחרים הכל מהאי קרא ומפרשינן בבריתא מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה ונראה דיכול להחרי' מקצת אדם ומקצת בהמה כמ"ש הרא"ש דלא קפיד אלא אכללות אדם ואכללות בהמה א"כ מהי תיתי לן דאיכא מצוה מן המובחר שלא להחרים כל צאנו אף דאית ליה בקר הא קרא דמיניה שמעינן שלא להחרי' לא קפיד אלא אכל מין אדם ואכל מין בהמה ותו לא. והכי רהטא שמעתין דאמרינן וצריכא דאי כתב רחמנא מכל אשר לו ה"א כל דאית ליה לא לחרים אבל מן אחד לחרם כוליה כתב רחמנא מאדם ולא כל אדם וכו' ע"ש אלמא ליכא קפידא אלא במין אדם כלו וכיוצא. ותו נשמעיניה מן הדא שכתב הרא"ש ז"ל סוף לשונו וצ"ל דמצאנו ומבקרו הכל אחד וכן מעבדיו ומשפחותיו דהרי פירש ז"ל מאי דתנן מצאנו ומבקרו לאו דוקא וכן מעבדיו ומשפחותיו הכל אחד וא"כ ודאי ליכא מצוה מן המובחר שלא להחרים כל צאנו אם יש לו בקר דהא קאמר מחרים אדם מצאנו ומבקרו ופי' הרא"ש דהכל אחד ור"ל דיכול להחרים כל צאנו וקצת מבקרו וא"כ ליכא מצוה מן המובחר בזה דהא קאמר מחרים אדם. ומלבד דכבר הרא"ש פירשה הכי הוא מוכרח קצת פי' זה במשנה דהא קתני עלה ואם החרים את כלן אינם מוחרמים וכבר מפורש דאם החרים כל צאנו הוי חרם כל שהשאיר מן הבקר וא"כ מוכרח דמאי דקתני מחרים אדם מצאנו ומבקרו הכל אחד ואין הכונה מקצת צאנו אף שיש לו בקר דעלה קאמר ואם החרים את כלן ואם נפשך לומר מצאנו מקצת צאנו אף דיש לו בקר א"כ אם החרים כל צאנו לא הוי חרם לר"א דקתני עלה ואם החרים את כלן אינם מוחרמין וזה לא אפשר. אמור מעתה דמצאנו ומבקרו לאו דוקא אלא ר"ל מקצת בהמתו וכיון

דפירושא דמתני' הכי הוי מינה למדנו דאין בזה מצו מן המובחר דהא מחרים קאמר. ומעתה לא תידוק מ"ש הרמב"ם מחרים אדם מבקרו ומצאנו דלישנא דמתני' נקט ומאי דמפרשינה במתני' נפרש בדבריו. אחרי כן חזון נראה אלי הם דברי מורינו הרב חזון נחום ז"ל שמצא כתוב קצת דברי הרא"ש הנזכ' והוא מן הרב מהר"ר שלמה עדני ז"ל בספר מלאכת שלמה כ"י והסכים הרב חזון נחום דלמצוה מן המובחר לא יחרים כל צאנו אף דיש לו בקר וכתב דזה דעת הרמב"ם והרא"ש ע"ש באורך ודין גרמ"א אשר לא ראה כל דברי הרא"ש כהוייתן. ובעניותנו כבר הוכחנו מדברי הרא"ש ומתניתין ומתניתא דליכא בזה אפי' מצוה מן המובחר ככל אשר ראו עיניך. ומדברי הרא"ש הנז' הנך רואה דגריס בבריתא הנז' מבהמ' ולא כל בהמה כגירסתנו אבל ראיתי להרב קרבן אהרן ז"ל שכתב וז"ל מבהמה ל"ג ליה דהא לא כתיב מבהמה אלא ובהמה וכן בגמ' ל"ג לה וגם בצריכות לא זכרה אלא אחר שאמר הצריכות אמר כלהו צריכי בהמה למה לי עכ"ל וגם רבינו עובדיה בפירושו השמיטה. אמנם הרב ברכת הזבח והרב צאן קדשים לא הגיהו הבריתא וגם רבי' בצלאל ז"ל שהגיה סדר קדשים מכמה נסחי כ"י לא הגיה בזה כלום. והרא"ש בתוספותיו מייתי לה כאמור. ולכן נראה שאין למחוק הספרים דהגם דבקרא כתיב ובהמה מ"מ מ"ם מאדם קאי עלה נמי ודרשי' מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה אלא דהכתו' נקט ובהמה להורות דלא נצרכא אלא לגלות על האדם דמה בהמ' יש לו רשות למוכרה וכו' אבל לעולם דהשתא דכתיב ובהמה מוכרח לפרש מבהמה ולא כל בהמה דמ"ם מאדם מושך עצמו ואחרת עמו לומר מאדם ומבהמה דודאי אינו יכול להחרי' כל בהמתו. וגרסינן לה שפיר בבריתא וק"ל.

והנה מרן בכ"מ כתב דמדקאמר דברי ר' אלעזר אע"ג דרא"בע משמע דסבר כוותיה משמע לרבינו דרבנן פליגי עליה וכן מפורש בתוספתא ופסק כוותייהו שאם החרי' הכל הוי חרם וכ"כ בפירוש המשנה עכ"ל. והרב חזון נחום ז"ל כת' וז"ל ותמהני דאם ש"ס דילן ס"ל כההיא תוספתא הול"ל זו דברי ר"א אבל חכמי' אומרי הכל מוחרם. ועוד הא קי"ל אכין ורקין מיעוטין והול"ל לש"ס ורבנן האי אך מאי דרשו ביה גם מלשון דברי ר"א אין ראיה דרבנן פליגי דלעולם התוספתא משבשתא ומאי דנקט דברי ר"א היינו משום דראב"ע פליג עליה דפליגי בדר' אילא וכו'. ונראה לישב דהרמב"ם ס"ל דאף דהכתו' בחרמין ה"ה בקדשי מזבח וב"ה שהרי כתב בסוף ה' ערכין לעולם לא יקדיש וכו' וכיון דס"ל להרמב"ם דכל הקדושות שוין הא תנן פ"ו המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו א"כ סתם משנה דלא כר"א וכו' והא דלא קאמר הש"ס ורבנן האי אך מאי עבדי ליה משום דהוא דבר פשוט דרבנן ס"ל דאך מיעוט ומאד' הוי מיעוט והוי מיעוט אחר מיעוט לרבות

שאם בדיעבד החרי' הרי כלן מוחרמין עכ"ל. ומאי דקשי' ליה למר דאם הש"ס ס"ל כההיא תוספת' הול"ל זו דברי ר"א וכו' אלא ודאי משבשתא היא לק"מ דזמנין טובא דרבנן פליגי ולא הוזכרה סברת רבנן אלא ברמז כי הכא ובש"ס לא קאמר זו דברי וכו' והש"ס מלא על כל גדותיו בכמה דוכתי כיוצא בזה כידוע. ומה שהקשה דהו"ל לש"ס לאקשויי ורבנן האי אך מאי עבדי ליה. אשתמיטיתיה בריתא מפורשת בת"כ דדריש אך למעוטי חרמי כהני' ולויים שאינ' חרם ע"ש והש"ס אבריתא דת"כ סמיך ומ"ה לא פריך לרבנן אך מה דרשי ביה. ואי נמי משכחת דפריך הש"ס כיוצא בזה ומשני ומייתי בריתא דת"כ. זכור אל תשכח דאיכ' דוכתי דלא פריך ומשני וסמיך אבריתא דת"כ. וטעמא דאיכא סתמא דתלמודא דהנך אמיראי לא ידעי בריתא ופריך ומשני כלומר דהמקשן לא ידעה והתרצן הודיעו ואיכא סתמא רתלמודא דאותם אמוראי' ידעי לה ומש"וה לא פריך ולא משני. וכבר ידעת דשנות דור ודור האמוראי' שקלי וטרו במתיבתייהו והוו כמה שקלא וטריא מדור דור ורבינא ורב אשי סדרו כולהו סתמי ושקלא וטריא בתלמודא דקמן ואין כאן מקום להאריך בזה. ולכל הדברות הרב ז"ל נראה דלא זכר בריתא דת"כ כמבוא'. ומה שהוסיף להקשות הרב הנז' דאין ראיה דרבנן פליגי דאימא דכ"ע סברי דאין מוחרמין כי פליני בדרב אילא והתוספת' משבשתא. אין כאן תימה דכיון דשנינו בתוספתא הכי ואיכא למימר דרמיזא במתני' מאן ספין ומאן רקיע לומר דהתוספתא משבשתא. ואולם אכתי יש להעיר בסגנון זה דהשתא דתנינא בתוספתא דרבנן פליגי וסברי דמוחרמין. ודאי כאן שנה רבי דברי ר' אלעזר להורות דהוא יחידאה ורבנן פליגי עליה ועל מי סמך רבינו הקדוש שנב דמאי דקתני דברי ר' אלעזר כונתו דרבנן פליגי דמוחרמין. והלא יכולנו לפר' דמאי דקתני דברי ר"א בלשון מחוזקת היינו דראב"ע פליג עליה שלא יבזבז יותר מחומש ונטעה לומר דאליבא דכ"ע אינן מוחרמין והו"ל לר' למנקט לישנא דנשמע מיניה דרבנן פליגי דמוחרמין. ואפשר לומר דאי כ"ע ס"ל דאינן מוחרמין הו"ל לרבי לסדר המשנה באופן זה מחרי' אדם מצאנו ומבקרו ומעבדיו ומשפחותיו הכנענים ומשדה אחוזתו דברי ר' אלעזר אמר ראב"ע מה אם לגבוה וכו' על נכסיו. ואח"ך יתחיל משנה אחרת אם החרי' את כלן אינם מוחרמין המחרי' בנו ובתו וכו' וכי הוה תנן הכי הוה ידעינן שפיר דליכא פלוגתא אלא ר' אלעזר וראב"ע. ובתר הכי סתם משנה דאם החרי' את כלן לא הוה חרם והיינו ככולי עלמא. ומדלא תני הכי וסמיך דברי ר"א להא דקתני אינן מוחרמין ש"מ דרבנן פליגי עליה. ואע"ג דאמרי' בעלמא דרבי לא רצה לשנות הלשון השגור בפי התלמדים ושנה משנתו לפו"ם רבנן. מ"מ כי נפיק מינה חורבא כאן שינ"ה רבי ודוק. ואשר שפר קדמיה דהרב הנז' ותירץ יתיב דעת הרמב"ם

דאשכחן סתם משנה דלא כר"א דתנן פ"ו מעלין לו תפיליו וכו' יש להשיב דאי הכי סתם ואח"ך מחלקת הוא דבחדא מסכתא יש סדר למשנה וקי"ל בהחולץ סתם ואח"ך מחלקת אין הלכה כסתם וא"כ הו"ל להרמב"ם לפסוק כר"א דאינן מוחרמין דאין הלכה כסתם. דהכא אין המחלקת סמוך לסתם וגריע הסתם טפי במ"ש התוס' בבתרא דף קכ"ב וכן מוכח בתשובת הרשב"א סי' קי"ד ע"ש ועמ"ש הרב שדה יהושע פ"ב דתעניו' דף ח' עש"ב ובחידושי הרשב"א בפ' החולץ וא"כ הכא אין הלכה כסתם וכן כתב הרב חזון נחום גופיה פ"א דערכין דף ק"ד ע"ב והשיג על הרב תי"ט ולבסוף לדעת מרן אסיק בצ"ע עש"ב. ואפי' למ"ש הרב הנמקי פ' החולץ בשם הרמב"ן דכלל סתם ואח"כ מחלקת אין הלכה כסתם אינו כלל גמור דזמנין דבהא נמי הלכה כסתם ע"ש ובחידושי הרמב"ן שם. אכתי יש להעיר דהרמב"ם בפי' המשנה הו"ל לאשמועי' הך חידושא דמכח ההיא סתמ' פסקינן דלא כר' אלעזר. והסמ"ג עשין קל"ב שפס' דהן מוחרמין שכן ישנו בתוספת' הול"ל שכן הוא סתמא דפ"ו דהתוספתא אימור משבשתא. (כונתי דזמנין אמרי' הכי וא"כ טפי ניחא לומר דהכי סתם לן תנא). ותו קשיא לי ההדיוט על הרב הנז' שהרי התוספתא הלזו שהביאו הסמ"ג ומרן בכ"מ כך היא שנויה אין לאדם להקדיש כל נכסיו אם הקדיש את כלן הרי הן מוקדשין אין אדם רשאי להחרי' את כל נכסיו ואם החרי' את כן הרי הן מוחרמין ר"א אומ' מאד' ולא כל אדם מבהמה ולא כ בהמה משדה אחוזתו ולא כל שדה אחוזתו לפיכך אם הקדיש את כלן הרי הן מוקדשין ואם החרים את כלן אינם מוחרמין עכ"ל הרי דאף לר"א דס"ל דאינן מוחרמין ס"ל דאם הקדיש את כלן הרי הן מוקדשין. ונראה טעמו דאף על גב דמהאי קרא שמעינן שלא להקיש ושלא להחרים כל נכסיו וכמ"ש הרב הנז' בדעת הרמב"ם מ"מ ס"ל לר' אלעזר דכי ממעטינן מאך כל חרם לא מעיט אלא דאינן מוחרמין אבל אם הקדיש הכל הרי הן מוקדשין. ומאחר שכן איך קאמר הרב הנז' דסתם משנה דמעלין לו תפיליו הויא דלא כר"א הרי גם ר"א לא פליג בהקדש ומודה שאם הקדיש כל נכסיו כלן מוקדשין ולא פליג אלא במחרי'. ומה יוכיח הוכח מההיא משנה דהיא במקדיש. ואם נפשך לומר דהרב הנז' ס"ל דט"ס הוא בתוספתא וצריך לומר בסברת ר' אלעזר אינן מוקדשין דהקדש וחרם חד דינא אית להו דמחד קרא נפקי. מלבד דמילתא כדנא בדור אחרון מאן ספין ומאן רקיע לתלות בט"ס וכיוצא. עוד בה דהו"ל להרב לאתויי התוספתא ולתקנה ולומר דט"ס הוא. והדר יפרש דההיא סתמא דלא כר' אלעזר.

העוד לנו להעיר על הרב הנז' במ"ש דלא פריך תלמודא ורבנן האי אך מאי עבדי ליה משים דהי"ל מיעוט אחר מיעוט וכו' דמאי דפשיטא ליה למר טובא עד דלא אצטריך

תלמודא לפרושי. קא מיבעיא לן בעניותין חדא דהכא איכא ריבויא בין תרי מיעוטי דכתיב אך כל חרם אשר יחרים מכל אשר לו דכל ריבויא הוא ואפשר דבכי האי גינא לא הוי מיעוט אחר מיעוט כיון דאיכא ריבויא בין תרי מיעוטי. ותו דהניחא למאן דסבר דאפי' תלתא מיעוטי מדרשי במיעוט אחר מיעוט לרבות. אמנם לירושלמי דקאמר בהדיא דתלתא מיעוטי כלהו למעט ואפי' לדעת רש"י דסבר דהתלתא להוו בחד קרא הרי הכא איכא תלתא וארבעה מיעוטי בחד קרא. אלא דבהא איכא למימר דהכא דהוו ארבעה אף לדעת הירושלמי מדרשי במיעוט אחר מיעוט לרבות ולא קאמר בירושלמי אלא במותב תלתא דהרי אלו מיעוטין אבל בארבעה מיעוטי אמרינן מיעוט אחר מיעוט לרבות. ועדיין צריכים אנו למודע"י לשיטת הרב הנז' א"כ לר' אלעזר איך דריש אך למעט שאינן מוחרמין והלא הוי מיעוט אחר מיעוט. ברם לדידן ניחא דלא הוי מיעוט אחר מיעוט דאיכא רבויא באמצע דכתיב כל חרם כדאמרן ולכ"ע דרשינן ליה מיעוטא. לר"א למעוטי דאם החרים את כלן אינן מוחרמין ולרבנן למעוטי דהכהני' אינן מחרימין כמו ששנינו בתורת כהנים. ובתר כל חרם איכא תלתא מיעוטי מאשר מאדם משדה ולשיטת הירושלמי ניחא דתלתהון למעט. ואפי' נימא דגמרין לא ציית להאי כלנא כמ"ש הרא"ש דהגם דאיכא לאותובי אהרא"ש. הא גמרינן לה מדוכתא אוחרי מגמרין כוותיה. מ"מ כבר כתבו ז"ל דאי איכא למעוטי ממעטינן. ותו אפשר לחלק דשאני הכא דהני תלתא כחד חשיבי אלא דאצטריך קרא לפרט מטלטלי ומקרקעי ועבדי כדאצריכנהו תלמודא בסוגיין. ועוד יש לגמגם בדברי הרב הנז' שכתב דלרבנן הוי מיעוט אחר מיעוט לרבות שאם החרים בדיעבד הוי חרם ונמצא לפי זה דאנו מקיימין המיעוט לכתחלה. ומכח דהוא מיעוט אחר מיעוט דקי"ל דהוי לרבו' אמרי' דבדיעבד הוי חרם. ואין זה סוגית מיעוט אחר מיעוט לרבות דעלמא דהיכא דאיכא תרי מיעוטי דהוי לרבות לא ממעטי' מידי אלא מרבינן רבוי לחוד וה"נ הו"לל דריבוי הוא שיכול לכתחילה להחרים כל נכסיו וליכא מיעוטא כלל והכי נמי מאדם ומשדה אחוזתו הו"ל נמי מיעוט אחר מיעוט והוי לרבו' דכל מילי יכול להחרים הכל. ותו דלרבנן סוף סוף אמאי אצטריך אך אפי' לשיטת הרב הנז' לדיעבד. והא קי"ל בעלמא דבקדשים צריך שישנה הכתוב לעכב והכא לא שנה הכתוב דמאשר לו ומאדם ומשדה כחד חשיבי וצריכי וכיון דלא שנה הכתוב לעכב בדיעבד הוו חרם. והיינו טעמא דר' אלעזר דכתיב אך לעכב. אף דבכל התורה ליכא לפלוני ן לכתחילה לדיעבד כמ"ש התוס' בגיטין דף ג' ושאר דוכתי הכא דהוי מילי דקרשים אצטריך לר"א אך לעכב. אבל לרבנן לא אצטריך קרא לדיעבד דכיון דלא שנה הכתיב אינו לעכב. וס"ס אך למותר ומאי דרשי ביה.

ובצפייתנו צפינו להרדב"ז ז"ל בביאורו שכתב וז"ל שם במשנה וכו' דברי ר' אלעזר ות"ק פליג עליה דלכתחילה לא יחרים כל נכסיו אבל אם החרי' הרי הם מוחרמין וקרא לכתחילה קאמר והיינו דאמר ר' אלעזר מה אם לגבוה וכו' ואקשינן עלה היינו ת"ק משמע דת"ק נמי אינו רשאי קאמר אבל החרים הכל מוחרם עכ"ל ודבריו מבוארים דרצה הרב לפרש מ"ש בגמרא היינו ת"ק ומשני איכא בינייהו דר' אילא דפריך הש"ס היינו ת"ק דר' אלעזר דס"ל דאם החרים מוחרמין וגם ראב"ע הכי ס"ל ומשני דת"ק דר' אלעזר איהו לא סבר לדר' אילא וראב"ע אית ליה דר' אילא. ופי' מחודש הוא והוא הפך פירש"י דפיר' דמאי דפר"י ומשני הש"ס על ר"א וראב"ע הוא כמבואר בדבריו. וכן ראיתי לרבינו גרשין מאור הגולה בפירושו כ"י שכת' וז"ל היינו ת"ק דת"ק נמי אמר אם החרים את כלן אינם מוחרמין עכ"ל וגם רבינו הלל בפי' לת"כ כ"י תרגמא הכי. ואיברא דפי' הרדב"ז דחוק דהש"ס יקשה על ראב"ע היינו ת"ק על סבר' דלא הוזכרה במשנתנו אלא ברמז ואינו ברור כל כך כמבואר ממש"ל. ותו דאינו מוכרח דמ"ש ראב"ע אין אדם רשאי להחרי' כל נכסיו כונתו דבדיעבד מוחרמין עד שיקש' דהיינו ת"ק. ותו דבפ"ז ת"ק לית ליה דר' אילא והיה צריך הרדב"ז לתת טעם למה שפסק הרמב"ם כר' אילא סוף ה' ערכין דלא כת"ק ולא ביאר טעמו לא כאן ולא בסוף:

הגם דיש לומר דפסק דלא כת"ק משום דבכתובות דף ס"ו פליג הש"ס על מר עוקבא דאיך פליג לפלגא דממוניה מהא דר' אילא אלמא הלכתא היא מ"מ הו"ל להרדב"ז להיות עומד עליו ומבאר"ו לפי פירושו דת"ק לית ליה דר' אילא. וזה חזיתי בפסיקתא פ' בחוקותי שאמרו שם וז"ל מכל אשר נו ולא כל אשר לו וכן אמרו המבזבז מנכסיו לא יבזבז יותר מחומש מאדם וכו' דברי ר' אלעזר אארב"ע ומה אם להקדש אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו ק"ו שיהא אדם חס על נכסיו עכ"ל. וקשה דזה הפך הש"ס דקאמר איכא בינייהו דר' אילא ופירשו רש"י ורבינו הלל וכן נראה מפי' רגמ"ה דר' אלעזר לית ליה דר' אילא וראב"ע אית ליה דר' אילא וא"כ איך בפסיקתא ברישא בדברי ר' אלעזר קאמר וכן אמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש הא זה סברת ראב"ע ור' אלעזר לית ליה הכי. ואפשר לידחק ולישב קצת על פי פי' הרדב"ז הנז' דמאי דפריך ומשני הש"ס לאו אר"א וראב"ע אלא את"ק וראב"ע כמדובר לעיל ולפ"ז היה אפשר לידחק דר"א סבר כראב"ע בזה דאית ליה דרבי אילא אך פליג עליה דאינן מוחרמין. וכבר כתבנו בעניותנו שאין פי' הרדב"ז מחוור בסוגיא. ואי לאו דמסתפינא הו"א דט"ס נפלה בפסיקתא והא דקאמר וכן אמרו וכו' צריך להיות בסיף הלשון אחר דברי ראב"ע כמ"ש בש"ס. ואשקיטה ואביט להראב"ד בפירושו כ"י לת"כ פרק ה' פ' בהר דשם הביאו דברי ראב"ע שכתב וז"ל אם

לגבוה אין אדם רשאי וכו' פי' דכתיב אך כל חרם וכו' ודרשינן וכו' יכול אם החרי' את כלן יהיו מוחרמין ת"ל אך ואם לגבוה אפי' דיעבד נמי לאו כלום הוא ק"ו להדיוט שאם בזבז ומכר שלא עשה כלום וי"מ שאם בזבז ומכר להדיוט מה שעשה עשוי שהרי לא מיעט הכתוב כדרך שמיעט בהקדשות וא"ת ק"ו הוא איכא למפרך מה להקדשות שכן אינן חוזרין ביובל אלא ארח ארעא קמ"ל שלא יהא אדם מפקיר נכסיו אף לצדק' ויהא מצומצ' במזונותיו וכו' והכי מוכח בחולין פ' כסוי הדם דלענין צמצום מזונותיו קאמר דשמעינן לר"א מילת' כה"ג עכ"ל. ומכאן תשוב' נמי להרדב"ז דהוי מוכח דהראב"ד ס"ל כהרמב"ם דאם החרים הכל מוחרמין מדלא השיג על הרמב"ם בדין זה ואפ"ה מפרש דראב"ע ס"ל דבדיעבד אינן מוחרמין וא"כ מוכח דמ"ש בש"ס היינו ת"ק היינו על ר' אלעזר ששנינו במשנתנו כפי' רגמ"ה ורש"י ורבינו הלל. וכבר נודע דהראב"ד מפרש תורת כהני' מר ניהו הראב"ד בעל ההשגו' כפו שהוכחנו בעניותנו במקומו ודלא כהר' חוות יאיר שחלק עלינו את השוין. ואחזה אנכי לחד מן קמאיא הר' מהר"ר שלמה עדני ז"ל בס' מלאכת שלמה כ"י פירוש המשניות שהוא כמסתפק במשנתנו אי גרסינן דברי ר' אליעזר ביו"ד וכ' וז"ל וקשה קצת דאם הנסח האמיתי דברי ר' אליעזר ביו"ד אמאי לא פירש בכסף משנה דמשום דר' אליעזר הוא שמותי אף דראב"ע סבר כן לא פסקו הפוסקי' כמותו כמו מן הטעם שכתב הוא דכיון דתנן דברי ר' אליעזר משמע דרבנן פליגי עליה עכ"ל. והרב שושני' לדוד כתב על מה שהגיה הרב תוספת יום טוב בדברי רבינו עובדיה שכתב ואין הלכה כראב"ע אלא לכתחיל' לא יחרים שצ"ל ואין הלכה כר' אלעזר וז"ל ונרא' לקיים גירסת הס' דאין חידוש לומר דאין הלכה כר"א דשמותי הוא אלא הזכיר ראב"ע לומר דאע"ג דראב"ע נמי ס"ל כוותיה אין הלכה כמותו ונתכוון למ"ש ג"כ הכ"מ אלא דמ"מ משום דהוא מאריה דשמעת' מ"ה כתב כן קודם שפי' דברי ראב"ע אדקאי בדברי ר"א עכ"ל. ומצאתי לרבי' הלל בפירושו לתורת כהנים כ"י דכתב על ברייתי' זו דברי ר' אלעזר היינו ר' אלעזר בן שמוע. וכן ראיתי להר' פרי חדש בהגהותיו סוף הלכות ערכין שכ' וז"ל אל יפזר יותר מחומש וכו' ופסק כראב"ע ולא כר' אלעזר משום דר' אלעא ס"ל כוותיה ועוד דראב"ע גדול מר' אלעזר דהא ר"א תלמיד רבי עקיב' וראב"ע חבירו של רבי עקיב' עכ"ל והו"ל למימר נמי משום דסתמ' דתלמוד' פריך מדר' אלעא למר עוקב' ומוכח דהלכ' כוותיהו כמש"ל. ולמדנו מדבריו דגרסי' ר' אלעזר וכמ"ש רבי' הלל דהוא ר' אלעזר כן שמיע תלמיד ר' עקיב'. ואף אם הגירס' ר' אליעזר ביו"ד ליק מה שהקשה הרב מהר"ש עדני למרן בכ"מ דמרן יהיב טעמ' דרבנן פליגי עליה דשויא לתרוייהו לר"א ולראב"ע. גם מה שיישב הרב שישנ' לדוד לרבינו עובדיה אינו מחוור דהול"ל ואין הלכה

כר"א וראב"ע אלא לכתחיל' וכו' או הול"ל כמ"ש הרמב"ם והלכ' כת"ק דלכתחי' וכו'. גם מ"ש הרב לחם משנה פי' המשנ' דרב' עובדיה גריס להפך במשנתנו דברי ראב"ע אמר ר' אלעזר ומה וכו' אינו מחוור דבכל הספרי' משנה וגמר' ותוספת' וספרא ופסיקת' כגירסתנו. והעיקר כמ"ש הרב תוספת יום טוב:

(ג) **דין ג'**. ואפי' תפילין שבראשו. בבתר' דף קנ"א ע"א גבי אמר נכסי לפלניא אמרינן תפלין אקרי נכסי דתנן המקדיש מעלין לו תפיליו. איבעי' להו ס"ת מאי כיון דלא מזדבן דאסור לזבוני לאו נכסי הוא או דילמ' כיון דמזדבן ללמוד תורה ולישא אשה נכסי הוא תיקו. ופשט' דמילת' דהאי בעיא גם למקדיש היא. וכן כתב הרב משנה למך בדין זה וז"ל ומיהו ס"ת הוי בעיא דנא איפשיט' ע"ש. וחזה הוית להריטב"א בחידושיו לבתרא כ"י שכתב וז"ל איבעי' להו ס"ת מאי פי' אע"ג דמטלטלין הוא דנקנה באגב קא מיבע' לן אם חשיביתו גורם לו שם בפני עצמו כלשון בני אדם שאין כוללין אותו בלשון נכסי וכו' דאסור למוכרו אא"כ ללמוד תורה ולישא אשה כדאית' פ' בני העיר ולא איפשיט' אלא לחומר'. ונראין הדברי' דדוק' ס"פ אבל שאר כתבי הקדש הרי הם בכלל נכסי' עכ"ל ומ"ש ולא איפשיט' אלא לחומר' לכאור' נרא' דכוונתו כמ"ש דבעיית הש"ס אמקדיש הוי ומשו"ה כתב דהוי לחומר' דמשום חומר' דהקדש ס"ת בכלל. אמנם אין נרא' כן דעת הרמב"ם שכתב פי"א דזכיה דין ט"ו והתפילין עם שאר נכסים הכל בכלל הנכסי' אבל ס"ת יש בו ספק אם הוא בכלל נכסי' או אינו לפיכך חם תפס אין מוציאין מידו. ונרא' דס"ל להרמב"ם דה"ה במקדיש נכסיו הוי ספק ואם תפס הגזבר אין מוציאין מידו. והכ' סתם ולא ביאר דין ס"ת וסמך על מ"ש בה' זכיה. דא סבר הרמב"ם דלגבי הקדש אזלינן לחומר' והס"ת בכלל כמ"ש הריטב"א לפי הנרא' מכולהו הו"ל הכא לאשמועינן דס"ת בכלל אלא ודאי מדלא פרט אלא. תפילין ש"מ דדן ס"ת הוא ספק דינו כדין ההדיו' וכמ"ש בה' זכיה. ברם אם כונת הריטב"א כמ"ש לשונו מגומגם ועוד דהו"ל לבאר דבריו דבמקדיש לחומר' ובניתן לקילא דבעיית הש"ס בין אמקדיש בין אנותן ואמא כתם וכתב דהיא לחומר'. ותו דהרב הנמקי שמעתיה דהריטב"א בפומיה כולי יומא וכמו דמייתי הכא מ"ש בשאר ספרי' והול"ל נמי דהריטב"א פסק לחומר'. ותו כי אנכי הרוחה להריטב"א שם פ' מי שמת לעיל בבעיית ש"מ שהקדיש כל נכסיו אם יכול לחזור כשעמד דהאריך בה ומוכח דדעתו דתיקו דממונ' ולקול' ונכסי' בחזקת נותן קיימי ואף דאמרי' בחולין ספק לקט לקט כבר פירשו בירושלמי דההי' במתנות עניים דוקא ע"ש באורך אלמא אף במקדיש נקט לקול' דנכסי בחזקת נותן קיימי ומאחר שכן איך פסק הכא לחומר' אף דנימ' דבמקדיש איירי. וכן דעת הרמב"ם פ"ט דזכיה ורוב הפוסקי' בש"מ

שהקדיש כל נכסיו דאם עמד חיזר כמבואר בח"מ סימן ר"ן בבית יוסף וכנסת הגדול' שם. ותו דכתב הרשב"א סי' תרנ"ו דאפי' מי שפסק התם לחומר' התם הוא שההקדש הקדש בודאי אלא שאנו מסופקי' לכשיעמוד אם חוזר בו אם לאו אבל היכא דמספק' לן אם חל ההקדש מספק אין מוציאין ממון מיד בעליו ע"ש ולפי דבריו הכא דמספ"ל אם חל ההקדש על הס"ת או לא לכ"ע אין מוציאין אותו מיד בעליו וא"כ איך כתב הריטב"א בזה דנקיטינן לחומר'. ועמ"ש הרב לחם משנה פי"א דזכיה דין ט"ו ובתשובותיו סי' רי"ו ע"ש. ואולי ט"ס נפל בדברי הריטב"א. ומ"ש הריטב"א בצדדי כבעיא ועוד דאסור למוכרו וכו' נראה דכונתו דמיבעי' לן אם נכלל בלשון נכסי דמספ"ל אי מצד חשיבותו או מצד דאסור למוכרו אינו נכלל בלשון נכסי. או"ד דאפ"ה נכלל בלשין נכסי. ומשמע קצת מדבריו דלא הוה גריס צדדי הבעיא בש"ס כגירסתנו אלא הוה גריס ס"ת מאי תיקו. וכן משמע ממ"ש הריטב"א והתוס' שם דאסור למוכרו וכו' כדאית' פ' בני העיר. והלא הכי אמרו בסוגיין. וכן משמע מהרי"ף והרא"ש והר' הנמקי יוסף כאשר יראה הרואה בדברי קדשם. ואחזה אלכי להרב לחם משנה בדין זה שכתב וז"ל ואפי' תפילין שבראשו ובהי זכיה גבי ש"מ שנתן כל נכסיו כתב רבי' דהוי ספק אם נכנס ס"פ בכלל וכאן כתב כן משום דשאני הכא דאמר כל ונכנס ס"ת בכלל אי נמי מקדיש בעין יפה הוא מקדיש ואפי' לא קאמר כל נכסי ס"ת בכלל עכ"ל ושותיה דמר לא גמירנ' חדא דאין שום הוכח' מדברי הרמב"ם בדין זה דס"ת נכלל בהקדש כאשר למראה עיניו ישפוט בכל הרואה. ותו מ"ש דהדבר תלוי אם אמר כל ומוכח דה"ה בנותן אי אמר כל ס"ת בכלל. והדבר מבואר בדברי המרדכי פ' מי שמת שם ובתשובת הרשב"א שהבי' מרן בבית יוסף סימן רמ"ח דאפי' אמר כל נכס אין ס"ת בכלל כיון דהוי בעיא וקאי בתיקו. ותו מה שצדד דשאני הקדש דמקדיש בעין יפה מקדיש ואפי' לא אמר כל ס"ת בכלל קשה דאי הכי היכי פשיט' להו לש"ס התם פ' מי שמת גבי אמר נכסי לפלני' דתפילין בכלל ממתני' דהמקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו דילמ' לגבי הדיוט אין תפילין בכלל ושאני מקריש דבעין יפה מקדיש. ותו דאי הכי מאי פריך בש"ס בערכין דף כ"ד ע"א גבי ההוא גבר' דזבנינהו לנכסי אתא לקמיה דרב יימר א"ל סליקו ליה תפילין ופריך מזי קמ"ל מתני' היא המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו ומאי קשיא טובא קמ"ל דההיא במקדיש דבעין יפה הוא מקדיש אבל זביני דבעין רעה הוא מוכר אימא נא קמ"ל ואדרב' איכ' למפרך איפכ' דמנ"ל לרב יימר לאשויי זביני להקרש והרי אפי' נותן דבעין יפה היא נותן מספ"ל אי ס"ת בכלל ובמקדיש פשיט' לן דהוא בכלל לפי תירוץ שני דהר' לח"מ הנז'. ותו אעיקר' התירוץ צריך סעד לתומכו דלענין זה דעין יפה נותן ומקדיש כי הדדי נינהו דהלכ' רווחת דנותן בעין יפה

נותן ובנותן מספ"ל אי ס"ת בכלל. ותו יש לגמגם בדברי הרב לח"מ כי הנה הרמב"ם בה' מכיר' פכ"א פסק דאי זבן כל נכסי אפי' תפילין בכלל וכתב הרב לח"מ גופיה פ"א דשאל' ופקדון דדעת הרמב"ם לחלק בין מוכר דבעין רעה הוא מוכר לנותן דבעין יפה הוא נותן וכן שואל בעין יפה הוא משאיל ולכן לגבי נותן פי"א דזכיה ולגבי שואל פ"א דשול' לא הצריך הרמב"ם שיאמר כל דלגבי מתנה ושאל' אפי' בחוסר כ"ל אהניא ליה עין יפה כאלו אמר כל וגם הרב משפט צדק ח"ב סי' י"א והרב ש"ך סי' רי"ח הסכימו כן בדעת הרמב"ם ומאחר שכן מאי דתריץ יתיב הרב לח"מ הכא ברש' דהתם בה' זכיה אין ס"ת ודאי בכלל אלא ספק משום דלא אמר כל לא יבצר מן הגמגום דהא מר הוא דאמר דדעת הרמב"ם דגבי נותן אהניא ליה עין יפה כאלו אמר כל. ויש לישב. הן אמת דקצת יש להרגיש להני רבוואת' דתפסו במושל' דדעת הרמב"ם דדוק' גבי זביני הצריך לומר כל א"כ הכא בדין זה אמאי הוצרך הרמב"ם לומר וכל מי שהחרי' או הקדיש כל נכסיו דדוק' גבי מוכר בעינן כל. ותו ק"ק על דברי הרב לח"מ הנז"ל דהנה בעיית הש"ס בס"ת היא אי אקרי נכסי והוא בכלל נכסי' אי לא כמבוא' בצדדי הבעיא לפי גירסתנו וכיוצ' בה ביארו רשב"ם ובס' התרומות שער א' ח"א סי' ח' והריטב"א והרב הנמקי יחד כלם פירשו דבעיתנו אי ס"ת בכלל נכסי' או לא וכ"כ הרמבים פי"א מה' זכיה אבל ס"ת יש בו ספק אם הוא בכלל נכסי' או אינו ומאחר שכן שהבעיא הוא אם הוא בכלל נכסי' מאי אהני הרב לח"מ בהני בי תרי שינויי דמשני דבדין זה ס"ת בכלל מטעם שאמר כל או דבעין יפה הוא מקדיש. ולפי האמור כ"ל לא ידענ' היכי אהני דס"ת מקרי נכסי או על עין יפה. ושתים זו שמענו הן בם מועל לכלול כל מידי דמתקרי נכסי משא"כ ס"ת דלא איקרי נכסי לצד אחד מהבעיא. ובזה ראיתי להרב ש"ך סי' רי"ח ס"ק ה' שכתב דאי לאו ההיא דפ' מי שמת אפי' אמר כל לא הוי כל המטלטלין בכלל דמאן לימא לן דאקרי נכסי ע"ש. וכיוצ' בדבר כתב הריטב"א בחידושי בתרא דף ס"א וז"ל ואי אמר ארעת' מיעוט ארעת' שתים ובזה אין הדמים ראיה וכו' דקי"ל כרבנן שאין הדמים ראיה וכו' וא"ת ומאי שנא ממוכר שור לחבירו ונמצ' נגחן דחזינן אי דמי נכסת' י"ל דלא דמי דהכ' ובההי' דצמד בקר אין אומרי' לרבנן הדמים ראיה לעיולי מילת' בלשון שא נו במשמעות הלשון משא"כ בשור שאין הדמי' ראיה אלא על גלוי דעת שבו אם לקחו לחריש' או לטביח' וזה ברור עכ"ל הרי שכתב הריטב"א דהגם דזמנין דהדמי' ראיה. גם לרבנן מ"מ אינם ראיה לעיולי מילת' שאינו במשמעות הלשון וה"ה הכא לצד שאין ס"ת בכלל נכסי' מאי אהני כל או עין יפה לעיולי לס"ת כיון שאינו במשמעות נכסי'. ויש לישב קצת כאשר יראה המעיין:

(ד) **דין ה'**. ואחד המחרים קרקע או מטלטלין הרי אלו נותנן לכהן שבאותו משמר. פסק כר' יהודה דמקיש מטלטלי למקרקעי וכמ"ש מרן בכ"מ. וכבר בעניותנו הוכחנו דעת הרמב"ם לקמן דין ז'. אמנם רבי' עובדי' בפירושו פסק כר"ש דלא מקיש מטלטלי למקרקעי והלויים מחרימין מטלטלין ולפי זה אם החרי' מטלטלין נותנן לכל כהן שירצה וכר' חייא בר אבין. ולקמן דין ז' הנה הבאתי מ"ש האחרוני' לתת סמך לדברי רבינו עובדיא ז"ל ועלימו תטוף מילתי בס"ד. ושם כתבתי בעניותי לסמוך דעת רבי' עובדיא ז"ל מדברי הפסיקת' כאשר עיניך תחזינה ועוד אני בעניי אומר לסייועי מילתיה דרבי' עובדיה מהא דאמרי' בירושלמי פ"ד דחלה ר' ירמי' בעא קומי ר' זעיר' מנין שהחרמין לאנשי משמר וכו' ר' אחא ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל חרם קדש קדשי' הוא לה' מה קדשי קדשי' לאנשי משמר. מעתה אף המטלטלין וכ"ת ה"נ והתני' מה בין קרקעות למטלטלין אלא שהקרקעות לאנשי משמר והמטלטלין לכל כהן ר' יוסי בר בון ר' חייא בשם רב ששת אישי ה' ונחלתו יאכלון מה אישים לאנשי משמר אף נחלה לאנשי משמר ע"כ הרי סתם גמרא דירושלמי וכמה אמוראי ס"ל דמטלטלין לכל כהן שירצה ולפ"ז לא מקשינן מטלטלי למקרקעי וחזר הדין דהלויים מחרימין מטלטלין כר"ש דלא מקיש וכהלכתיה דרבי' עובדיא. ולדעת הרמב"ם שפסק דגם מטלטלין נותנן לכהן שבאותו משמר וכר"י נראה דיש להסכי' גם הירושלמי הזה. והן קדם אבא אעיר בירושלמי דלפי מה שביארנו בתלמודין דר"י ור"ש פליגי אי. מקשינן מטלטלי' לקרקעות א"כ לר"י גם מטלטלין הם לכהן שבאותו משמר ולפ"ז מוכרח דהך בריית' דמייתי בירושלמי דקתני המטלטלין לכל כהן ר"ש היא דלא מקיש וא"כ מאי פריך בירושלמי מעתה אף המטלטנין וכי תימא הכי נמי והתניא וכו' הא מוכרח דהך בריתא אתיא כר"ש ור"י פליג דמקיש ולדעתו ה"ה דמטלטלין נמי נתנין לאנשי משמר וכיון דפלוגת' דתנאי מאי פריך למאן דסבר כר"י וליכ' למימר דלפי הירוש' פשיט' ליה דהלכ' כר"ש בזה להכי פריך דהרי גמר אומר וכי תימא ה"נ והתניא וכו' משמע דלאו משום דפשיט' ליה דהכי הלכת' פריך דדחיק' ליה דהני אמוראי אתו דלא כהלכת' דאף דמצו לומר אנן כר"י ס"ל מהדר ליתובי מילתייהו כהלכה דהרי גלי לן טעמיה הירושלמי דפריך מעתה אף המטלטלין דזו כחו הבריית' דקתני דמטלטלין לכל כהן ולפי האמור מאי קושי' ההיא ר"ש היא. ותו דבכלל הני אמוראי הוא רבי אבהו ואשכחן לרבי אבהו בתלמוד' דידן דסבר כר"י דפריך אשמעתיה דר' חייא בר אבין ונקיש מטלטלי למקרקעי. והגם דמרן בכסף משנה כדין זה כתב בתוך דבריו ומקשה עלה בגמ' ולקיש מטלטלין לקרקעות מ"מ הדבר ידוע דרבנן בתראי טרידי בגרסייהו ולא קפדי בזה וזמנין דכתבי דמקשה גמרא וידעי דלאו סתמ' דגמ' אלא הוא

אמורא. ותו דמרן בזמנו כבר נתפשטו ספרי הדפוס ובם יהנה ואדרב' משום דהש"ס בדפוס שכיח לא קפדי בלישנייהו דספרי הש"ס מצויים. ויותר היו נזהרי' הראשוני' דכשהש"ס היה בכ"י ויש חילופי נסחאות היו מדקדקי' בלשונם לומר מי בעל דברי'. באופן דאין ראיה מדברי מרן לשבש ולמחוק ספרינו דהן הן הספרי' שהיו לפני מרן ז"ל על הרוב ובפרט בספרי הש"ס (האמנם ידוע דספרי המחברי' כגון שבלי הלקט ותורת הבית וא"ח וכיוצ' היו למרן כ"י ואח"כ נדפסו ולא עט האסף פה בעניני' אלו). ותו דראיתי לרבי' גרשון מאור הגולה ז"ל בפירושו כ"י דפי' בהדיא דר' אבהו מקשה אדר"ח בר אבין ולקיש מטלטלין לקרקעות ולפ"ז דר' אבהו ס"ל דמקשי' ואף מטלטלין נותנן לכהן שבאותו משמר מאי פריך בירושל' א"ר אבהו מעתה אף המטלטלין.

לכן נראה דאפשר דכונת הירושלמי הכי הוי דנהי דהך מילת' אי מקשינן מטלטלי למקרקעי ואי הלויים מחרימין מטלטלין הוא פלוגת' דתנאי והלכה כר"י אמנם כפי מאי דאמרי הני אמוראי דחרמין לאנשי משמר מקרא דכל חרם קדש קדשים א"כ ה"ה מטלטלין שנתנין לאותו משמר וכפי דרשא זו לא תליא הך מילת' בפלוגת' דר"י ור"ש אי מקשינן מטלטלי למקרקעי דאף דריש סבר דהלויים מחרימין מטלטלין דלא מקיש מ"מ בענין זה דנתנין לאנשי משמע דילפו מכל חרם קדש קדשים הדין נותן דגם ר"ש אזיל ומודה דגם מטלטלין נתנין לאנשי משמר דכתיב כל חרם קדש קדשים והיינו דפריך בירוש' מעתה אף המטלטלין כלומר לפי לימוד זה א"כ אליבא דכ"ע אף המטלטלין לאנשי משמר והתניא וכו' וא"כ האיכא תנא דסבר מטלטלין לכל כהן וא"כ מוכרח דהחרמין לאנשי משמר לא נפק' מהאי קרא דאי מהאי קרא מי איכא למ"ד דנתנין מטלטלין לכל כהן הא לדבריך לא תליא בפלוגתא דר"י ור"ש. ומשני דילפינן מקרא דאישי ה' ונחלתו. ומעתה תלי בפלוגתא דר"י ור"ש דמר סבר מקשינן ומ"ס לא מקשי' ולפי זה אין ראיה מהך סוגיא דירושל' כלל ואתי שפיר מה שפסק הרמב"ם כר' יהודה וכמבואר. ועוד אפשר לומר לדעת הרמב"ם דאף דבירוש' מוכח דהלכה כר"ש אנן פסקינן להפך והטעם דנראה מבעל הלכות גדולות דף ק"ך דאליבא דבני מערבא ר' יהודה ור' מעון הלכה כר' שמעון וכמ"ש בעניותי בס' הקטן שער יוסף דף קי"ד ע"ג ומעתה אין ראיה מהירושלמי היכא דפוסק כר' שמעון נגד ר' יאודה דבשלמא לתלמודן דסבר הני כללי פ' מי שהוציאוהו כי חזינן דנקיט תלמודין הפך הכלל אזלינן בתריה דהכלל הוא בסתמא היכא דלא מוכח דהלכה כחולק כנודע. אמנם כי אשכחן בירושלמי דנקיט כר' שמעון אין ראיה דמאחר דהירושלמי סבר בעיקר הכלל להפך הכא אכלליה סמיך ולאו דבפרטו' הכריע הש"ם ירושל' בפרט זה דהלכה כר"ש וכמבואר. אלא דיש לעמוד בזה

דזמנין דמשכחת דרב פסק כר' שמעון ופסקו הפוסקים כוותיה דרב אף דרב לית ליה הני כללי כמבואר פ' מי שהוציאוהו. וטעמא דכיון דהני כללי דפ' מי שהוציאוהו הם היכא דלא אתמר הלכה לא כמר ולא כמר וחזינן דרב פסק כר"ש נקטינן כוותיה דאפשר דאף למאן דאית ליה הני כללי הכא פסיק כר"ש וכמו שכתב הריטב"א בחידושי עירובין דף מ"ז ע"ב ולפ"ז ה"ה נימא היכא דמוכח בירוש' דפסיק כר"ש דאנן נמי נפסוק כר"ש אף דהירושלמי סבר בעיקר הכלל להפך מעין דוגמא דפסקינן כר"ש היכא דרב פסק כוותיה אף דרב לית ליה הני כללי:

אמנם נראה דמהא לא תיהוי תיובתין חדא לשינויא אחריתי דמשני הריטב"א התם דפסקי' בהנהו כרב משום דהלכה כמקל בעירוב. ולפ"ז הכא אתי שפיר דאין הלכה כירושלמי משום דהירו' סבר הלכה כר"ש ולא פסקינן כרב נגד כללין אלא בדין עירובא. ואם נפשך לומר דהעיקר כשינוייא דהריטב"א אחרינא דהרי המצא ימצא מיני דלא הוו בעירובין ופסקינן בכי האי גוונא כרב. והא דמשני הריטב"א הוא להההיא סוגיא דוקא אמנם בעלמא מודה הריטב"א דלית לה פתרי אלא כאידך שינויא:

מ"מ יש לחלק דבשלמא היכא דבתלמודא דידן מייתי מימרת רב דפסק כר"ש וכיוצא נגד הכלל אז פסקינן כוותיה דמסתמא האי פסקא דפסיק רב הוי אליבא דכ"ע אף למאן דכייל הני כללי דאי לאו הכי סתמא דתלמודין דאית ליה הני כללי הו"ל לבאר בפירושא או מכלל דהאי פסקא דרב לא סליק לדידן. ומדחזינן דתלמודין שתיק להאי פסקא דרב הכי נקיטינן משא"כ כי חזינן דש"ס ירושלמי פסיק כר"ש או לא פסקינן כוותיה דאמרי' דמשום דש"ס ירושלמי סבר בעיקר הכלל דהלכ' כר"ש משו"ה סבר הכא כר"ש ואין לנו שום גילוי דהאי פסקא הוי אליבא דכ"ע. ועוד יש לחלק דבשלמא כי חזינן דרב פסק כר"ש נקיטינן כוותיה משום דרב לא סבר הני כללי בשום אופן ולא הכריע ולא קבל דהלכה כחד מינייהו ושקולים הם ובכל ענין צריך להכריע הלכה כמאן דמסתבר טעמיה אמטו ל הכי כי חזינן דרב פסיק כר"ש וכיוצא הדברים מוכיחים דרב ראה בעיני חכמתו דמסתבר כר"ש וכיוצא ופסיק כוותיה. ומאחר שכן מאחר דרב מסתברא ליה כהך תנא קרוב הדבר דאף למאן דאית ליה הני כללי מודה לרב דהכא שאני דמסתבר טעמי' דאידך וכסברת רב. אמנם הירושלמי דאית ליה האי כללא איפכא דר' יהודה ור' שמעון הלכה כר"ש אף דמוכח מסוגיי' הירוש' דהלכה כר"ש לא קי"ל הכי דאמינא האי דנקיט בירוש' כר"ש לאו דמסתבר ליה טעמיה אלא דהכי כייל הירושלמי דהלכה כר"ש ובהא אנן דאית לן בעיקר הכלל איפכא קי"ל בכללין דהלכה כר' יהודה ודוק היטב:

ה **דין ז'**. אבל קרקע או מטלטלין של כהנים ולויים וכו' כתב מרן בכ"מ משנה בסוף

פ"ז דערכין. ורבינו עובדיה בפירושו פסק כר"ש דאמר הכהנים אינם מחרימין שהחרמין שלהם הלויי' מחרימין שאין החרמין שלהם דמדנחית רבי לפרושי מילתיה דר"ש במה מודה לר"י ש"מ דהלכה כר"ש. והקשו עליו הרב תי"ט והרב קול הרמז עש"ב. ואני בעניי מצאתי סמך לסברת רבינו עובדיה דבפסיקתא פ' בחוקותי לא מייתי אלא סברת ר"ש ומוכח דהגאון רבי' טוביהו מחבר הפסיקת' דעתו לפסוק כר' שמעון ובודאי דטעמו דמשמע ליה דר' סבר כוותיה והוו ליה תרי לגבי ר' יהודה. ואין זה ענין למ"ש הרב קול הרמז דאין למדין הלכה ממשנה דהכא ענין אחר דלמדנו דר"י יחיד הוי והלכה כרבים: **וחזה** הוית בלקוטי רבי' בצלאל אשכנזי זלה"ה בערכין דף כ"ח ע"א שהביא משם הרא"ש בתוספותיו שכתב וז"ל רש"א הכהנים אינם מחרימין שהחרמין שלהם כלומר אם יחרימו הרי הם זוכים מיד ותימה לי מה נתינת טעם הוא מ"מ יהא חרם וימעלו בו עד שיאמר אני רוצה לזכות בו וכי תימא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו נפקא מינה אם החרים מטלטליו שהם ברשות אחר וצ"ע עכ"ל וחזיתיה למז"ה מהר"א אזולאי ז"ל (בעל חסד לאברהם) בפי' המשנה אשר לו כ"י שהביא קושית הרא"ש הלזו וכתב עלה ואפשר לומר דהאי טעמא דקתני שהחרמין שלהם אינו עיקר הטעם דעיקר הטעם משום דמיעטן הכתוב מאך כל חרם כדשנינו בת"כ עכ"ל ואני הדל ברגליו אעבורה והיתה לבאר הא מילתא דהנה בת"כ אמרו יכול הכהנים והלויים יהיו מחרימין ת"ל אך דברי ר' יהודה רש"א הכהנים אינם מחרימין שהחרמי' שלהם וכו'. ונראה דלעולם כלהו דרשי מאך ר"י מעיט כהנים ולויים ור"ש מעיט כהנים ויהיב טעמא ר"ש אמאי מוקי מיעוטא דאך לכהנים לחוד לז"א שהחרמין שלהם ר"ל ולזה אני דורש אך למעט כהנים דמסתברא למעוטינהו. וכן ראיתי להרב קרבן אהרן שכתב דלר"ש תיבת אך לא מעיט אלא חרמי כהנים. ומעתה מתרצתא תמיהת הרא"ש דכהנים נתמעטו מאך לר"ש אלא דיהיב טעמא דשדי מיעוטא לכהנים לחוד כמדובר. ואע"ג דלהאי טעמא נפקא מינה אם החרים מטלטליו שהם ברשות אחר מ"מ על הרוב שהם בביתו מסתברא למעוטינהו מחרמין ולהכי שדי קרא לכהנים לחוד והשתא מעטינהו קרא בכל גוונא אימעיטו כהנים מחרמין וכמו שתירץ מז"ה ז"ל ודוק היטב. ורואה אני את דברי הרב מהר"י חאגי"ז בעץ החיים ומורי' הרב חזון נחום ז"ל שקיימו פסקו של רבי' עובדיה כוותיה ולא מטעמיה אלא דאשכחן בשמעתין דר' חייא בר אבין סבר דלא מקשינן מטלטלי למקרקעי וכר"ש וכיון דר' חייא בר אבין פסק כר"ש פסקינן כוותיה עכ"ד ולדעת הרמב"ם דפסק כר' יהודה ולא חש לר' חייא בר אבין דפסק כר"ש בשגם אזלינן בתרייהו דאמוראי בעלמא ופסקינן כהכרעתם. אפשר לומר כי טעמו ונימוקו עמו דבשלהי שמעתין אמרינן שמעה

חזקיה בר בלוטי אזל ואמר' קמיה דרבי אבהו ולקיש מטלטלי למקרקעי לאו תנאי הוא דאיכא דמקיש ואיכא דלא מקיש ואיהו אמר כמ"ד לא מקשינן. כן הגירסא בש"ס מוגה מטהרת יד הקדוש הגאון מהר"ר בצלאל ז"ל אשר זכה לכמה גמרו' כתיב' יד וחידושי הראשונים ומתוכן יגי"ה אורו הגהות ונסחי דווקני בארש נכוחות והשפיע בצחצחות. ולפי גירסא זו דגריס ואיהו אמר כמאן דלא מקשינן מהאי לישנא שמעינן דלית הלכתא כוותיה אלא דאיהו אמר כך. ואתיא כי הא דאמו' רבנן קדושי שני המאורות הגדולי' רבי' ברוך בס' התרומה ה' ארץ ישראל והסמ"ג סוף עשין קל"ג דמדקאמר הש"ס קסבר שמעינן דאינה הלכה ובדלא אמר קסבר הלכתא היא ע"ש והאי דקמן דאמרי' ואיהו אמר דייקא לישנא דש"ס נמי דאיהו אמר ואנן לא אמרי' ולא קי"ל כוותיה. ואשכחן לאחרוני זמנינו הרב מהר"א הלוי ומהר"י זיין בגנת ורדים י"ד כלל ה' סימן ט' וסי' יוד דדייקי דדייקי דמריון בקמא דף י"א דמדקאמר הוא סבר אדם חשוב שאני אינה הלכה ע"ש. אכן יש לדקדק על זה מהא דאמרי' בברכות דף מ"ח ע"א לענין שבעה שאכלו דגן ושלשה שאכלו ירק וא"ר זירא ששה ודאי לא מיבעיא לי א"ל ר' ירמיה שפיר עבדת דלא מיבעיא לך התם טעמא מאי דאיכא רובא ה"נ איכא רובא ואיהו סבר רובא דמנכר בעינן ופסקו כל הפוסקי' דרובא דמנכר בעינן אלמא ס"ל לפוסקי' דהאי לישנא דאמר הש"ס ואיהו סבר לאו למעוטי דאנן לא ס"ל הכי אלא איהו סבר ואנן סברי' כוותיה ומעתה אזדא ליה האי דוקיא דדייקי רבנן בתראי דמדקאמר ואיהו סבר אדם חשוב שאני ש"מ דאינה הלכה וכן מאי דדייקינן משמעתין דאמר בהאי לישנא ואיהו אמר כמדובר. הן אמת דרש"י שם בברכות פי' וז"ל ואיהו סבר ר' זירא שהי' קובל ומתרעם על שלא שאל על הששה סבר דילמא רובא דמנכר וכו' ע"ש וכתב מרן בב"י סי' קצ"ו וז"ל והפוסקים כלם פסקו דרובא דמנכר בעינן ואם כדברי רש"י כיון דר' ירמיה פשיטא ליה ור' זירא מספקא ליה לא הו"ל למשבק פשיטותיה דר' ירמיה משום ספיקיה דר' זירא וכו' ומצאתי לאגור שכתב בשם אור זרוע ששה אוכלים וארבע' מצטרפי' ביקר ונראה שהוא מפרש כפירש"י ופוסק כפשיטותי' דר' ירמיה עכ"ל מרן. ולפום האי דוקיא אין צורך לומר דהאור זרוע ס"ל כרש"י דר' זירא מס"פל דלפום ריהט' דברי רש"י צריכין ישוב דאין שום הכרח בש"ס דר' זירא מספ"ל והיה קובל ומתחרט אבל אפשר לומר דהאור זרוע סבר דהאי דוקיא דתלמודא אפיקיה בהאי לישנא וקאמר ואיהו סבר דרובא דמנכר בעינן דוקיא מעליא הוא למסמך עליה דלא קי"ל הכי ומשו"ה פסק כר' ירמיה ואף דר' זירא לא מספ"ל ופשיטא ליה דרובא דמנכר בעינן מ"מ אור זרוע פסק כר' ירמיה כיון דהש"ס קאמר ואיהו סבר מורה ובא דלא קי"ל הכי. ואפשר לישב קצת בעד רש"י דגם רש"י סבר

דהוו דוקיא מעליא וכל היכא דאמרי' בש"ס כי האי לישנ' להורות נתן דלאו הלכתא היא וכיון דאיהו סבר הכי דקי"ל כר' ירמיה שפר קדמיה לפרושי דגם ר' זירא מספ"ל. ופי' האי דאמרי' ואיהו סבר רובא וכו' על דרך ההיא דפ' הספינה דף ע"ד והוא סבר דילמא שבועתא דמבול הוא ע"ש. ומ"מ רוב הפוסקי' שפסקו שם דרובא דמנכר בעינן מוכרח דס"ל דהאי דוקיא דקאמר תלמודא ואיהו סבר לאו דוקיא הוא כל עיקר ואנן נמי סבירא לן הכי והויא הלכתא (ואחר זמן רב כתבתי בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' נז"ר לישב הכלל הזה ולא תקשי משמעתא דרוב' דמנכר דיש לומר דהך דוקיא אהני דוקא אי הסברא והדעת נותנת נגד הסברא ההיא אז אנו עושים עיקר מדקדוק הזה והתם ברוב' דמנכר דעת הפוסקים ז"ל דהסבר' מסכמת דרובא דמנכר בעינן ומשו"ה לא חיישי דקדוק זה ע"ש ובמחזיק ברכה שם ואפשר לומר קצת בסגנון אחר דהך דוקיא אהני כל שהסברא אינה להפך אבל אם הסברא להפך לא חיישי לדקדוק זה והתם ברובא דמנכר דעת הפוסקי' דהסבר' איפכ' דבעי' רובא דמנכר ומש"וה לא חשו להאי דוקיא. ואין צריך שהסבר' מסכמת לדקדוק כמ"ש בברכי יוסף וכאמור ועיין מ"ש בעניותי באחורי תרעא דף ק"פ ע"ש ודוק במה שכתבתי כאן). ולכל הדברות ולכל האמירות למאי דקמן אין צורך לכל זה דהרי כי אמרה חזקיה בר בלוטי האי שמעתא קמיה דר' אבהו הקשה לו ר' אבהו ולקיש מטלטלי לקרקעות וכ"כ רבי' גרשון מאור הגולה בפירושו כ"י וז"ל שמעה חזקיה בר בלוטי להא דאמר ר"ח בר אבין אמרה קמיה דר' אבהו אמר ליה אמאי אמר נותנם לכל כהן שירצה ולקיש מטלטלין וכו' ע"ש וא"כ הרי ר' אבהו סבר כר' יהודה דמקשינן מטלטלי למקרקעי ומש"וה פריך על ר' חייא בר אבין ואף דמשני דר"ה ס"ל כר"ש מ"מ הרי ר' אבהו סבר להפך דפסקינן ככללין דר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה ושפיר פסק הרמב"ם ככללין וכר' אבהו. וגם משינויא דמשני ולאו תנאי היא מסגנון דברי התרצן מוכח דהלכ' כר"י אלא דליכא לאקשויי על ר"ח בר אבין דכיון דפלוגת' היא מצי למימר אנא דאמרי כהאי תנא. אמנם אי הוה פשיטא ליה דבהא הלכה כר"ש לא היה מתרץ בסגנון זה אלא הוה א"ל דר"ח בר אבין דינא קמשתעי ולו שומעין שאמר כהלכה. ומינה מוכח דלא כרבי' עובדיה דסבר דרבי אית ליה כר"ש דהא הו"ל לשנויי דר"ח בר אבין אתי כרבים והכי הלכתא דר' יהודה יחידאה הוא אלא ודאי דאין הכרח דרבי סבר הכא כר"ש. וא"כ קי"ל כר"י אלא דתריץ יתיב דאין לתמוה על ר"ח בר אבין דאמר לך אנא דאמרי כהאי תנא.

וראיתי להרב מהר"ם חאגיז בלקט הקמח משניות שכתב עמ"ש הרב תוספת י"ט דמה שכתב הרמב"ם בפירושו אין הלכה כר"י צ"ל הלכה כר"י דקי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י.

וז"ל עמ"ש התוס' בשבת דף ע' עמוד ב' ומהריק"ו שרש קס"ה עכ"ל וכונתו דמהריק"ו שם כתב דכל הכללים לא נאמרו אלא על דינים הנהוגים ולא על הבלתי נהוגים וכן משמע מהתוס' בשבת דף ע'. והן הן דברי הרב חוות יאיר סי' נ"ד ושם כתב הרב חוות יאיר דע"פ כלל זה יתורצו כמה תמיהות שתמה תי"ט בקדשים וטהרות ורמו קצתם ותחילת דיבר רמז דברי הרב תי"ט הללו. (וכבר הרמ"ת ז"ל העתיק כל כללי הרב חוות יאיר אשר בסי' צ"ד הנז' וקבעם בקונטריס אסיפת הכללים המודפס סוף ס' כריתות דפוס אמשטרדם וכל הקונטריס המופלא ההוא פעולת צדיק הארי הח"י ולא הוזכר אלא ברמז נמרץ בדברי המדפיס ע"ש) ואני בעניי כתבתי במקומו' שונים בכלל זה ועיין מ"ש אני בעניי בקונט' יעיר אזן בכללים מערכת ה' אות י"ג. עתה אקום להבין דברי הרב חוות יאיר והרמ"ח במאי דקמן דלפי קוצר דעתי דבריה' קשים דהכא אין כאן תמיהא לישב עם הכלל הזה דהרב תי"ט מביא וקורא אשר מצא בנסחת א"י המדוייקת ועשה לה סמוכות ונראין הדברים דט"ס נפל בנסחא דקמן שכ' וז"ל וסדר דברי ר' כך הוא נראין דברי ר"י לר"ש בקרקעו' ורבי לא ביאר דעתו במאמר זה ולפיכך איך הלכה כר"י עכ"ל ודברי' ככתבן מבלי כלל ר"י ור"ש הלכה כר"י אינם מובנים דמפשט דברי רבי שאמר נראין דברי ר"י בקרקעות ודברי ר"ש במטלטלין שומע אני שהוא מכריע ביניהם ואם היה כך על הרוב אין הלכה כר"י במטלטלין וא"כ איך כ' הרמב"ם דמאחר דכונ' ר' לומר נראין דברי ר"י לר"ש והוא לא ביאר דעתו לכך איך הלכ' כר"י דמשמע דאם לא היה פירוש דברי רבי כך אלא שהוא מכריע אז הלכה כר"י ועתה אין הלכה כמותו ותהי להפך וא"כ הדבר מצד עצמו מוכח דט"ס הוא ומה גם שכך נמצא בנסחא המדוייקת כאשר השב"ח השבי"ח הרב תי"ט בהקדמת סדר קדשים ומעתה אין כאן שום תימה לתרץ על פי כלל מהריק"ו. וכבר בעניותי כתבתי במ"א דהאי כללא לא צייתינן ליה דהרמב"ם והראב"ד והסמ"ג ורבינו עובדיה שפוסקי' הלכות בקדשי' וטהרות סברי הפך הכלל הזה ולא מפלגי בין קדשים וטהרות לעלמא. ותו דאפי' לפי כלל מהריק"ו נראה דבהא לא אהני לן דחרמין איכא בזמן הזה והמחרים מטלטלין נותנם לכהני' כמ"ש הרמב"ם וסמ"ג. ואמרו פ"ק דע"ז המעריך והמחרי' בזה"ז אם בהמה וכו'. ועמ"ש אני בעניי בריש קונטריס אחורי תרעא בס"ד. ומ"ש הרמב"ם שהרי הוא אומר בשדה כי אחוזת עולם וכו' ומטלטלין הוקשו וכו'. טעמו טעם לשבח ואע"ג דבש"ס אמרי' ור' יהודה בשלמא כהני' אין מחרימין שחרמין שלהם וכו' אלמא לר' יהודה טעמא דכהני' משום דחרמין שלהם. כבר כתב הרב לחם משנה וז"ל הך קרא מייתי ליה רבינו לכהני' ולויים אע"ג דלכהני' אמרו פ' המקדיש טעמא אחרינא משום דחרמין שלהם לפי שהתוס' כתבו פ'

המקדיש דההוא טעמא דכהני' דקאמר משום דחרמין שלהם אינו עיקר הטעם דהא צריך ליתנם לכהני' שבאותו משמר אלא לרווחא דמילת' נקט הכי ועיקר הטע' מקרא דאחוזת עולם וכו' ע"ש אמנם לא היה הרב צריך לזה דדברי רבי' ברור מללו דבש"ס אמרו הכי כי פריך לר' יהודה התינח כהני' אלא לויים מטלטלי לחרמי והוא הטעם דיהיב ר"ש לכהני' לאפוקי לויים אבל למאי דקי"ל דגם לויים אינ' מחרימין לא יצדק טע' זה לכהני' שהחרמין שלהם שהרי לויים נמי לא מחרמי אלא טעמא כמ"ש הרמב"ם מילתא דשוייא לתרוייהו לכהני' וללוים וכמ"ש ברישא הרב לח"מ גופיה. והתוס' הוצרכו לזה משו' דקשיא להו דהיכי קאמר הש"ס שהחרמין שלהם והלא שדה החר' צריך ליתנ' לכהן שבאותו משמר ומשו"ה הוצרכו לומר דלרווחא דמילת' וכו' והוא דוחק דלא שייך לרווחא דמילתא כיון שהטע' שהחרמין שלהם אינו אמת דצריך ליתנו לכהן שבאותו משמר. ולולי דברי התוס' אפשר לו' דכי פריך הש"ס ור' יהודה בשלמא כהני' אין מחרימין שהחרמין שלהם וכו' אמטלטלי קאי שהרי בתר הכי קאמר אלא לויים בשלמא מקרקעי לא מחרימי דכתיב כי אחוזת וכו' אלא מטלטלי לחרמי וא"כ הש"ס אמטלטלי קפריך ומשו"ה נקט טעמא בכהני' שהחרמין שלהם ואה"נ דהשתא דסבר דמטלטלי נתנים לכל כהן והיינו דקאמר שאין הכהני' מחרימין שהחרמין שלהם דאכתי לא ידע הקשא דמקיש מטלטלי למקרקעי אבל בתר דמשני דר"י מקיש מטלטלי למקרקעי תו לא שייך טעמא לר' יוסי שהחרמין שלהם כיון דמטלטלי ומקרקעי נתנין לכהן שבאותו משמר וטעמא כמ"ש הרמב"ם. ומיהו גם זה קצת דוחק בלשון הש"ס ובפרט במ"ש בשלמא כהני' כדאמרן ודוק היטב.

1 דין כ"א. אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כיצד כגון שהחרי' בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברי' וכו'. זו משנה סוף פ' המקדיש והאי דנקט בנו כתב הרא"ש בתוספותיו כ"י דאגב בתו נקטה דבתו ואינך סד"א דזכות יש לו בהן ויכול להחרימן אבל בבנו אין לו זכות מן התורה ורבינו בצלאל בלקוטיו כ"י כתב דהר"י פירש משו' דה"א שזוכ' במציאתו מדרבנן יכול להחרימו. ומה שסיים הרמב"ם בנותן טעם שאין אדם מקדיש דבר שאין גופו שלו, הכי אמרו בפסיקתא וז"ל מאדם ולא כל אדם מלמד שהאיש מקדיש עבדו ושפחתו הכנעניים ולא עבדו ושפחתו העברי' שאין גופן קנוי ע"כ. והא דאמרו שאין גופן קנוי וכ"כ הרמב"ם שאין גופו שלו אע"ג דפ"ק דקדושין דף י"ז אמר רבא ואת אומרת עבד עברי גופו קנוי וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"כ דעבדי' דין י"א פ"ש ובכ"מ. מ"מ אין גופן שלו רק עד שש שנים או אינך מילי דהעברי והעבריה יוצאי' לחירות ובכה"ג לא מיקרי גופן שלו וכמו שיתבאר. והא דדריש בפסיקת' מאדם ולא כל אדם למעוטי עבדו ושפחתו

עברי'. הכי אמרי' בת"כ מאד' לרבות עבדו ושפחתו הכנעני' או אדם לרבות עבדו ושפחתו העברים ת"ל מאד' ולא כל אדם. אמנם שם בש"ס פ' המקדיש יליף מדכתיב בהמה מה בהמה שיש לו רשות למוכרה אף כל שיש לו רשות למוכרה. והרב קרבן אהרן כ' דנראה בעיניו דט"ס הוא בת"כ וצריך לגרוס כתלמודי דידן ע"ש. אמנם לא חזיתנהו להראב"ד ורבי' הלל בפירושיה' כ"י שהעירו על זה. והרא"ם פ' בחוקותי כתב וז"ל מן האדם כגון שהחרי' עבדיו ושפחותיו הכנעני' כדתנן פ' המקדיש וכו' ומעבדיו ושפחותיו הכנעני' ואמרו בגמ' מנא הני מילי דת"ר מאשר לו ולא כל אשר לו מאד' ולא כל אדם ותנן נמי המחרי' עבדו ושפחתו העברי' אינן מוחרמין שאין אדם מחרי' דבר שאינו שלו ובתו דהכא בבתו גדולה קמיירי דאי בקטנה שלו היא כיון דבידו למוכר' עכ"ל. ודברי הרב ז"ל קשים וכבר הקשו קצת עליו. ואני הדל ארחיב הדברי'. חדא כי האף אמנם בת"כ ובפסיקתא דרשו מאד' ולא כל אדם למעוטי עבדו ושפחתו העברי'. מ"מ מאי דאמרו בתלמודא דידן מאד' ולא כל אדם הדבר ברור דהכונה שלא יתרי' כל עבדיו הכנעניי' מעין דוגמא של מעלה דדריש מאשר לו ולא כל אשר לו וכמבואר בש"ס בתר הכי דאמרי' וצריכא דאי כתב רחמנא מכל אשר לו ה"א וכו' כתב רחמנא מאד' ולא כל אדם ואי כתב רחמנא מאד' דלא סגיא בלא עבודה וכו' ותו דבהדי' אמרי' בש"ס בהמה למה לכדתני' יכול יחרים אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העברי' ת"ל בהמה וכו' ע"ש. ומדברי הרא"ם כאן ולקמן בלשון הסמוך מוכח דסבר דמאד' ולא כל אדם דאמרו בש"ס היינו למעוטי עבדו ושפחתו העברים ובש"ס מבואר דמאד' ולא כל אדם היינו לאפוקי שלא יחרי' כל עבדיו אפי' כנעניים. ומיעוט עברים מדכתיב בהמה. ועלה על לבי לומר דלא כהתה עינו של הרא"ם ח"ו ובודאי ראתה עינו סוגיא דשמעתתא. אמנם סבר דמדכתיב מאד' מצינו למדרש שפיר למעט עבדו ושפחתו העברי' ומצינן נמי למדרש מאד' מקצת ולא כלן. ושתי הדרשות שקולות. וגם הסברא מסייעת לכל א' מהדרשות. וא"כ בכי האי גוונא דרשינן תרתי דמאי אולמא דהך דרשא מאידך דהסבר' מוכח' ככל דרשא מינייהו. וזהו על דרך מאי דאמרו פ"ג דערכין ושאר דוכתי הי מינייהו מפקת. וכן שנינו בת"כ מאד' למעוטי עבדו ושפחתו העברי'. ואע"ג דבש"ס לא מוכח דדריש מאדם אלא חציין ולא כלן מ"מ סובר הרא"ם דגם תלמודין סבר דאימעיטו עברים מאד' ולא יכחיש הש"ס דרשת ת"כ אלא דלרוחא דמילתא יישב הש"ס הדרשות כך והא אתא לאשמועי' הרא"ם בחכמתו עומק הש"ס ובהכי עלו זה הש"ס והת"כ כהוגן ודרשת בהמה לרווחא דמילתא. ויש לדרוש דרשות אחרות. ובזה יעלה שליש ישו"ב להרא"ם ז"ל. ואולם מ"ש הרא"ם

דבבתו גדולה מיירי הדבר קשה דשם בש"ס מבואר דאפי' בתו קטנה אינו מחרי' דמה בהמה יש לו רשות למוכרה לעולם אף כל שיש לו רשות למוכר' לעולם:

וראיתי במכתב לאחד קדוש שכ' ע"ד הרא"ם וז"ל הא דאמר הרב דבבתו גדולה מיירי לאו למימרא דבקטנה כיון דבידו למוכרה אם החרימה מוחרמת דפ' המקדיש מפורש דאף קטנה אינה מוחרמת אלא כונת הרב לטעמא דיהיב שאין אדם מתרים דבר שאינו שלו שזה אינו אלא בבתו גדולה דוק' דבקטנה שלו היא ואה"נ דמינה נמשך לקטנה שאין בידו להחרימה כיון שאינה ברשותו לעולם דדומיא דבהמה בעינן אלא שתנא יהיב טעמ' לבתו גדולה ומינה נמשך לקטנה אע"ג דהאי טעמא לא שייך בה מאחר דאינו דומיא דבהמה עכ"ל ודבריו לא האירו דמוכרח דהאי טעמא דיהיב במתני' שאין אדם מחרי' דבר שאינו שלו הוא טוב טעם אפי' לקטנה דאי אינו כי אם לגדולה אמאי תנא דמתני' נתן לנו מקום לטעות דנימא דקטנה מחרי' אלא מוכח דכונת התנא לומר דאין אדם מחרים דבר שאינו שלו לעולם וקטנה אינה שלו לעולם. והראיה מדברי הרמב"ם שהוא פוסק והו"ל לפרש דין קטנה המבואר בש"ס וסתם ולא פי' דכיון דכבר כתב לפי שאין אדם מקדיש דבר שאין גופו שלו הכונה שאין גופו שלו לעול' דומיא דעבד כנעני וכן פי' רבינו עובדיה במשנתנו וז"ל שאין אדם מחרי' דבר שאינו שלו ובתו נהי דיכול למוכרה בקטנותה אינו יכול למוכרה בנערותה עכ"ל. ולכל הדברות אמאי כתב הרא"ם דבר שאינו אמת ומניחו והולך לו והו"ל לו' דאין הדין כך כמ"ש בש"ס. ובצפייתנו צפינו להרדב"ז בביאורו בדין זה שכ' וז"ל פ' המקדיש במשנה וכו' ולא חילק התנא בין גדולי לקטני' אע"ג דקי"ל בעלמא דבניו הקטני' הם קנינו של אדם מ"מ אינו יכול להחרימן שאין גופן קנוי לו כעבדי' וז"ש רבי' שאין גופו שלו עכ"ל וק"ק דמאי דאמרי' בעלמא דבניו הקטנים הזכרי' שהם קנינו של אדם אינו ענין לזה. ואעיקרא כתב הרא"ש דחלוקת בנו כדי נסבא כמש"ל. ובנותיו הקטנות אין טעמו מספיק לחלק בין גופן קנוי דעבד כנעני להן דאכתי נמי כיון דרשות בידו למכור בתו קטנה אימא דיכול להחרימה כמ"ש בש"ס אלא דהש"ס יהיב טעמא דאין יכול למוכרה בנערותה וזה כונת התנא שאין אדם מחרי' דבר שאינו שלו לעול' וזו כונת הרמב"ם כדאמרן. ואם נפשך לו' שלזה כיוון הרדב"ז נמי. דע לך דהרב קיצר את הרחב והעיקר חסר. ותו דהו"ל להרב זלה"ה להזכיר דברי הש"ס ודוק היטב:

סימן לב

בדין אי שרי רבית או אבק במעות עניים. שקלא וטריא כתוב לחיי"ם.

את זו שלח לי החכם השלם עצום ורב שליחא דרחמנא חסידא קדישא כמה"ר יוסף ן' סאמון נר"ו וז"ל. במ"ש הרב משנה למלך פ"ח מה' מתנות עניים **נשאלתי** דין ד' עמ"ש מהרימ"ט בח"א סי' קמ"ד דטעמ' דאין משתכרין בשל עניים משום פסידא ולפיכך אין מותר להשתכר בהם אלא על ידי משכונות זהב וכסף וכגון דהבא פריכא וכיוצא והקשה הרב הנז' על זה ממ"ש בכתובות דף ק"ו דטעמא דאין משתכריו בשל הקדש משום דאין עניות במקום עשירות ובשל עניים משום דילמא מתרמי להו עניא וליכא למיתב ליה מידי ולפי הך טעמא אין משתכרין כלל אפי' במקום דליכ' פסידא. ועם דלכאורה הרב מהרימ"ט ס"ל כירושל' דשקלים פ"ד דס"ל האי טעמ' מ"מ צריך טעמ' אמאי שביק ש"ס דידן דמחמיר ומכ"ש במידי דהקדש דחמיר טפי ואני בחפשי לראות מקור תשו' הרשב"א דעלה קאמר מהרימ"ט הך דינא אנה ה' לידי ס' כפתור ופרח קדמון שנר' שדבריו מועתקים מדברי הרשב"א שכ' בפ' מ"ד ז"ל וכתב ה"ר תורת הבית על מאי דאמרי' בכתובות אין משתכרין בשל הקדש דוקא בהקדש מזבח או בדק הבית אבל הקדש עניים אינו בכלל זה וזה שהקרש עניים מותר ברבית קצוצה דבר תורה דאחיך כתיב ולא הקדש ותניא פ' הזהב רבית ואונאה להדיוט ואין רבית ואונאה להקדש ומעות של הקדש ענייה מסתברא שמותר להלותם קרוב לשכר ורחוק מהפסד כמעות של יתומים וקרוב אני לומר שאין רבית להקדש עניים וכו' ומ"מ לא למעשה וכו' ע"ש. והנה עין רואה אעפ"י שלא מצינו תורת הבית להרשב"א בדיני הקדיש ורבית פשוט. (ונראה דבזמן הרב כפתור ופרח שהיה כמעט בזמן הרשב"א לא היה להרשב"א ס' מפורסם אלא תורת הבית שהיו מעתוקים אותו בכל עיר ועיר כי לא היה דפוס. ולכן הזכיר הרב כפתור ופרח שהרב מחבר תורת הבית כתב והיינו בתשובת שאלה ופשוט) הוא דמרה דשמעמא דקאמר בעל כפתור ופרח הוא הרשב"א בעל תורת הבית לפי שסוף לשונו שהעתיק וז"ל ומ"מ לא למעשה אני אומר וכו' אבל להלוותן קרוב לשכר וכו' הוא ממש לשון תשובת הרשב"א שהעתיק מהרימ"ט ע"ש. ומעתה תגדל תמיהת הרב מש"ל על מהרימ"ט שנ"ט להרשב"א מטעם פסידא והרי דברי הרשב"א עצמו נאמרו עמ"ש בכתובות ושם נאמר בהפך. וטעם דלא פריך הרב מש"ל על הרשב"א עצמו דקאמר דהקדש עניים מותר להלוות בקרוב לשכר כה"ש בכו"פ אפשר זה הלשון נעלם מהרב ז"ל.

עוד יש לתמוה על מהרימ"ט דקאמר דלדברי הרשב"א אמאי לא מוקמה בשל עניים משום דאין משתכרין בשל עניים והא ממקום שבא קאמר הרשב"א בהדיא דמ"ש בכתובות אין משתכרין בשל הקדש הוא בהקדש מזבח או בד"ה אבל הקדש עניים

משתכרין וא"כ היינו דק"ל אמאי לא אוקמה בשל עניים. ועוד לכאורה לשון הרשב"א שהעתיק בכו"ף קשה להולמו דקאמר וז"ל הא דאמרו בכתובות אין משתכרין דוקא בהקדש מזבח אבל הקדש עניים מותר והרי תנן אין משתכרין בשל הקדש ולא בשל עניים וכן מה שסיים וזה שהקדש עניים לכאורה אין לו מובן. ואשר אני אחזה לי דדעת הרשב"א כסברת הגמו"י שהביא הב"י וכתבה מור"ם בי"ד סי' רנ"ט וז"ל הא דאין משתכרין בשל עניים דוקא בצדקה דעומדת לחלק ועלה קאמר בש"ס דילמא מתרמי וכו' אבל כשאינה עומדת לחלק אלא לפירות לעניים והקרן קיים דלא שייך ביה טעמ' דילמ' מתרמי וכו' שרי א"נ במידי דקייץ לעניים ידועים וכו' בהני גווני שרי בקרוב לשכר וכו' והשתא מ"ש הוא ז"ל אבל הקדש עניים אינו בכלל הזה רוצה לומר אינו בכלל אין משתכרין בשל הקדש דטעמא דידיה משום דאין עניות דלפי הך טעמ' אפי' ליכא פסיד' אסור אבל הוא בכלל חלוקה דאין משתכרין בשל עניים ונ"מ היכא דלא שייך טעמ' דרילמ' מתרמי וכו' כגון הנך גווני דקאמרן שרי ומ"מ מאחר דמתני' סתמ' קתני אין משתכרין בשל ענייי' בין עומד לחלק בין אינו עומד לחלק מוכרח לומר הך דאינו עומד לחלק משום פסיד' הוא ולכך קרוב לשכר וכו' שרי וע"כ הרשב"א לשאינו עומד לחלק נחית לומר שאינו בכלל חלוקה דאין משתכרין בשל הקדש דאי בעומד לחלק קאי מאי קמ"ל שאינה בכלל לא בשל הקדש פשיט' דא"ה אין משתכרין בשל עניים במאי מוקמת לה אלא ודאי מתני' בעומד לחלק מיירי ובא לחדש דבשאינה עומדת לחלק היא בכלל זה והשת' ניחא דתלי לה הרשב"א להאי דינא עמ"ש בכתובות וצא קאמר עמ"ש בשקלים דשם היא האי מתני' אלא משום דהנפקות' אינה אלא לטעמ' דכתובות ולפ"ז איכא למימר דש"ס דידן וירוש' לא פליגי דמר אמר חדא ומא"ח דהירוש' מיירי בשאינה עומדת לחלק ואזדא לה קושי' הרב מש"ל על מהרימ"ט דנקט טעמ' דפסיד' נגד הש"ס. ומה שסיים הרשב"א וזה שהקדש עניים וכו' לפי מ"ש הדברי' פשוטים שבא לפרש הנפקות' לכך קאמר וזה פי' זהו פירוש הענין דקי"ל הקדש עניים מותר בר"ק ד"ת ומדרבנן הוא דאסור משום דאחיך כתיב וכו' וחזר ואמר וקרוב אני לומר דמותר אפילו מדרבנן כמ"ש מהתוספת' וכו' ומ"מ לא למעשה אני אומר וכו' אבל קרוב לשכר וכו' ברור שמותר אפילו מדרבנן א"כ זהו הנפקות' דאמרן דאינו בכלל אין משתכרין בשל הקדש מזבח ובד"ה ומזה יצא לו למהרימ"ט דס"ל להרשב"א דהקדש עניים מותר להשתכר על ידי משכונות זהב וכו' אחת שאלתי יודיעני דעתו היתכן דרך זה:

וזאת תשובתי בס"ד

צי"**ר** ידידות ציר נאמן. לתורה ולתעודה ישלח דברו מלא האומ"ר מן. החכם השלם זה סיני בקדש ח"ק הרב ועצום יוס"ף תהלות נר"ו.

לדידי חזי לי ארש זבת חלב ודבש אמרות טהורות אור יקרות היו לברו"ת ואשיב בקצרה בס"ד. חזה הוית חפ"ש מחופ"ש יצא לחפש"י מקור תשובת הרשב"א עד שמצא בספר כפתור ופרח. ואני בעניי אומר כי תשובת הרשב"א למעות ת"ת היא בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תרס"ט. ולמעות צדקה תשובת הרשב"א בתשובו' המיוחסו' סימן רכ"ב ובסגנון אחר היא בתשובו' הרשב"א דפוס ישן באותיו' אשורית סי' שכ"ב. ותשובת הרשב"א דעלה קאי מהרימ"ט הביאה מרן בבית יוסף סי' ק"ס והיא במילואה כלשון כפתור ופרח ממש מתיבת מסתבר' ואילך ע"ש. האמנם מציאה מצא בס' כו"ף דתחילת הלשון שכ' שם ליתיה בשום תשובה מהנז'. אני בצדק אחזה מאי דקשיא למר על הרשב"א ומהרימ"ט כפי הלשון שהביא כו"ף ומאי דתריץ יתיב דברי הרשב"א ודברי מהרימ"ט עפ"י דברי הגמי"י דמפליג בין מעו' צדקה העומדים לחלק למעו' צדקה שאינן עומדו' לחלק והקרן קיימת והאריך בזה ככתוב בקונטריסו. והי' טרם אענה על עיקר תירוץ מעכ"ת אעורר את האהב' במאי דהוקש' לכת"ר בתחילת דיבר ורואה אני שכ' דכפי לשון הרשב"א שהביא הרב כפתור ופרח עתה יגדל נא תמיהת הרב מש"ל וכו' וסיים וז"ל וטעם דלא פריך המש"ל על הרשב"א עצמו דקאמר בהקדש עניים מותר ללוותו בקרוב לשכר כמ"ש כו"ף אפשר דזה הלשון נעלם מהרב ז"ל עכ"ל. ועם האדון הסליחה דלהא דהרשב"א מתיר מעות עניים בקרוב לשכר לא נפלאת היא ולא רחוק' ואין צריך לזה ס' כפתור ופרח דמהרימ"ט עצמו כתב משם הרשב"א להתיר בקרוב לשכר. ותו הרי תשו' הרשב"א ח"א סי' תרס"ט ובתשובו' המיוחסו' סימן רכ"ב מפורש דהרשב"א מתיר בקרוב לשכר. הן אמת דתשובת הרשב"א בח"א היא לענין הקדש ת"ת. אבל האיכ' תשו' במיוחסו' לצדקה ומעות עניים. וגם תשובת הרשב"א שהביא מרן היא תשובת כפתור ופרח ממ"ש מסתבר' וכו' כמש"ל ובודאי לא נעלמו מהרב ז"ל ויתכן שגם הרב מש"ל פשיט' ליה חילוק הגמי"י ומה גם שהובא ביתה יוסף סי' רנ"ט ומשו"ה לא מק' על הרשב"א דהתי' פשוט ולא הוקשה לו אלא דברי מהרימ"ט בטעם אין משתכרין כמבואר. ומאי דקשיא לכת"ר על מהרימ"ט דהדר' קושי' לדוכת' אמאי לא מוקי הש"ס בפ' שום היתומים בשל ענייי ככתוב באורך בקונטריסו. לק"מ דתירוץ מהרימ"ט מבואר בדבריו דאין להלוות כי אם במשכונו' זהב וכסף וא"כ מאי שום היתומי' דקאמ' דלא שייך למכור קרקע כדי לפדו' משכונו' זהב וכסף וכמו שפירש את שיחותיו מהרימ"ט שם. ואבא היום לעיקר תירוץ מעכ"ת ואומר דחילוק זה בין צדקה העומדת לחלק למעו' צדקה

שהם קרן קיימת הוא חילוק נאה ויא"ה. ברם מ"ש מר דסבר הרשב"א דקרן צדקה הוא בכלל חלוקת אין משתכרין בשל עניים שהוא כולל והיכא שהוא קרן ואינו עומד לחלק הינו משום פסיד' ובהכי מיירי הירושלמי ויפה כתב מהרימ"ט זהו תורף דבריו. אינו מתישב דכפ"ז הרשב"א לא הו"ל לומר זה אינו בכלל הקדש ותו לא. רק הו"ל לבאר דאין משתכרין בשל עניים קאי בכל גוונא. וחלוקת אינה עומדת לחלק היינו משום פסיד' ושריות' היא להלוותן בקרוב לשכר או ברבית גמורה ואז אשמועינן טעמא ואשמועינן הלכת'. ומהיכ' תיתי דזה יהי' בכלל אין משתכרין בשל הקדש כיון דתנן אין משתכרין בשל עניים והוא כולל כל החלוקו' ותו דלשון אין משתכרין בשל עניים כשהקרן קיימת משום פסידא לא א"ש דאיך קאמר אין משתכרין מילת' פסיקת' והא משתכרין כי ליכא פסיד'. ותו הירושלמי דקאי סתמ' ורבי עקיב' אמר אין משתכרין בשל הקדש ושל עניים היכי מפרש משום פסיד' והא אין משתכרין קא פסיק ותני ופליג על ר' ישמעאל דאמר והשכר להקדש. ואי סבר הירושלמי כבבלי כדאמר מר אמאי הירושלמי לא פירש עיקר הדבר דטעם ר' עקיב' דאין משתכרין בהקדש היינו דאין עניות וגנאי להקדש ושל עניים דילמ' מתרמי וזהו בעצם אין משתכרין. ובמקום העיקר תפס בירושלמי ענף א' מחלוקת עניים הא דפסיד' ואין די בא"ר המשנ' כלל. ותו דהא דפסיד' אינו כי אם במעות עניים דוקא אבל בהקדש ליתא וזו היא שקשה דהירו' יפרש ענף חלוקת עניים לבד ולא שייך בהקדש. וכן קשה על מהרימ"ט לפי דברי כת"ר דקאמר דקי"ל כרבי עקיב' אין משתכרין בהקדש ואף בשל עניים משום פסיד' ומשמע דעל שניהם הוא אומר והא ליתא בהקדש והו"ל להרב מהרימ"ט והוא אחרון למידק בלישניה ולא לימא כי אם מעות עניים. ותו דמדברי מהרימ"ט בסמוך שכ' וז"ל בשל עניים אי לא משבחינן ניכלינהו הני עניים זוזא זוזא ובתר הכי אכ"ע רמי לפרנסם עכ"ל מוכח דבעומדת לחלק מיירי הפך כת"ר. וכן נראה ממ"ש מהרימ"ט בתשובותיו בי"ד סי' מ"ה דמייתי פלוגת' דהרא"ש והרשב"א דהרשב"א שרי להלוות מעות צדקה ברבית קצוצה והרא"ש אסר ושוב כתב דכשהקרן קיימ' והפירו' לעניי' גם הרא"ש מתיר עש"ב ומוכח דהרב מהרימ"ט סבר דדעת הרשב"א להתיר רבית קצוצה אף בעומד' לחלק. הן אמת דהאחרוני' האריכו בתשובו' מהרימ"ט הללו ואחרו' כמו שתראה להרב כנה"ג בתשובותיו י"ד סי' קפ"ב והנמשך והרב כהונת עולם בסי' ק"ס בביאורו ולא עט האסף. גם מה שפירש כת"ר בדברי הרשב"א שהביא הרב כפתור ופרח שכ' וזה שהקדש עניים וכו' שבא לומר הנפקות' וכו' אינו מתישב והם כהררי' התלויים בשערה. לכן נרא' דדעת הרשב"א דמאי דתנן אין משתכרין בשל עניים לא איירי אלא בצדק' העומדת ליחלק דזהו על הרוב דהצדק' עומדת לחלק ושפיר קאמר

ר' עקיב' אין משתכרין בשל הקדש ולא בשל עניים ותרוייהו מילת' פסיקתא והי' טעמו כדמפרש בכתובו' הקדש דאין עניות ועניים דילמא מתרמי וכו' ופליג על רבי ישמעאל ועל סוגית כתובו' קאי הרשב"א לפי מ"ש הרב כפתור ופרח בשמו. ועל זה אמר הרשב"א דהקדש עניים אינו בכלל אין משתכרין בשל הקדש. ותנא דווקנא הוא למנקט הקדש עניים דמיירי כשהקרן קיימת ואין זה צדקה המתחלקת דההיא מעות של עניי' מיקרי. וכונת הרשב"א דכיון דמאי דתנן אין משתכרין בשל עניים היא בצדקה המתחלקת ואין משתכרין כלל. הו"א דהקדש עניים אפשר דהוא בכלל אין משתכרין בשל הקדש ולאפוקי זה בא לומר שאינה בכלל דההיא דוקא בקדשי מזבח ובדק הבית היא. ומ"ש עוד וזה שהקדש שמים מותר וכו' בא ללמד דעת דהקדש שמים מותר ברבית. וממיל' דהגם דמותר ברבית אין משתכרין בהקדש לר' עקיב' דהוא גנאי להקדש דאין עניות וכו' כמ"ש שם בכתובו' ועלה קאי והוא הודעה בעלמ'. ואחר זה ראה וחידש דהקדש עניים מותר וכו' והם דברים נפרדי' כן נ"ל פשט הדברי'. ולפום הא דאמרן אין משתכרין בשל עניים לא איירי אלא במעו' עניים המתחלקי' והרשב"א הכי מפרשה ויצא לידון בהקדש של עניים שהקרן קיימת. ושפיר קמותיב הרב מש"ל למהרימ"ט דבדינו של הרשב"א נקט אין משתכרין וישנו בנותן טעם משום פסידא. דהרי מפורש בכתובו' דאין משתכרין כלל דילמא מתרמי וכו' וזו אינה משלנו דמיירינן בדין הרשב"א. ומ"ש אין משתכרין היינו בצדקה המתחלקת ואין משתכרין כלל. וכן פירש רש"י בסוגי' כתובו' דף ק"ו הנז' הובא בשיטה מקובצת וז"ל אף לא בשל עניים בצדק' העומדת לצורך עניים עכ"ל וזה מסכים למ"ש בתשובו' דשייכי לספר משפטים סימן י"ד וכ"כ הרדב"ז בתשובותיו דפוס פיורדא סי' תי"ד ע"ש. וזה חזיתי להרדב"ז שם שכ' דזו מחלק' ישנה דראבי"ה אסר וריא"ז שרי וכעת לא ראיתי בפוסקים שהביאו דעת ריא"ז בזה. ונרא' דתשובת הרב בנויה על תשובת הגמי"י בתשובו' דשייכי סי' י"ד הנז' ואפשר דט"ס הוא וצ"ל ר"י במקום ריא"ז והוא מבואר בתשו' דשייכי הנז' ומשם חפר אוכל הרדב"ז כאשר יראה הרואה. ומ"ש בתשובו' דשייכי מורי שיחיה מתיר הקשה הרב כנה"ג סי' ק"ס ובתשובותיו י"ד סי' קפ"ב דרבו הוא מהר"ם והאגודה ומהריק"ו כתבו דמהר"ם אסר ומכח זה הגיה ומהר"ש התיר עש"ב. והוצרך הרב להוכיח סברת מהר"ם מתורת האגודה ומהריק"ו יען שבימיו לא נתפשטו בגלילותנו תשובו' מהר"ם בר ברוך עצמו הארוכו' דפוס פראג והקצרו' דפוס קרימונה. אמנם אנן בדידן עינינו הרואו' דעת מהר"ם מפורש בתשובותיו הארוכו' סי' ע"ג ובתשובו' הקצרו' סי' ק"א וסי' ק"ט דאסר בפה מלא להלוות מעות צדקה ברבית ובסי' ק"ט הנז' התיר להלוותם קרוב לשכר וכו' ע"ש. הגם הלום ראיתי בשו"ת הרשב"ץ

בסופו בתשובו' הרב מהר"ר אברהם ן' טוואה ז"ל סימן ל"ד שגם הוא כתב דהא דתנן אין משתכרין במעו' עניים היינו בצדקה העומדת לחלק דוקא והביא ראיות להתיר אף רבית קצוצה ע"ש באורך וקשה דכל הראיו' שהביא הן הן הראיו' שהביאו הראשונים כמבואר בתשובו' דשייכי וזולתם. ועוד קשה דהתיר בפשיטו' רבית קצוצה ולא זכר שכמה מהגדולים אסרו ואפילו הרשב"א דרב גובריה התיר להלכה ולא סמך לעשו' מעשה. והגאון מהרש"ל ביש"ש סוף פ' החובל מפיו לפידים יהלוכו על המתיר:

אתאן לדברי הירושלמי דמייתי מר וכ' דתרגמוה להא דאר"ע אין משתכרין בשל הקדש ובשל עניים משום פסידא כדברי מהרימ"ט וכת"ר עשה שלום בין הבבלי והירושלמי כמ"ש בקונטריסו ואלה הם דברי הירושלמי כהויתן. וכך היא שנויה על משנתנו דרבי ישמעאל אמר והשכר להקדש ור"ע פליג ואמר אין משתכרין וכו' אמרו בירושלמי אלא אם רצה יהא ההפסד שלו והשכר להקדש מותר כהדא בר זמינא אתפקד גביה מדל דיתמי וכו' והרב מהר"ר אליהו בפירושו פירש דקאי אדברי ר' עקיבא ומפרש טעמיה משום פסידא. וראיתי להרב קרבן העדה שהקש' עליו דא"כ אף לרבי עקיבא איכא מותר פירות כשמקבל ההפסד וסוגית הירושלמי בסמוך להפך לר"ע ליכא מותר ומשו"ה פירש דהא דקאמר בירושלמי אם רצה יהא ההפסד שלו אדרבי ישמעאל קאי דאמר והשכר להקדש דגם לרבי ישמעאל צריך שלא יהא הפסד להקדש זהו תורף דבריו בקיצור ע"ש באורך ואנא בריה קלה נ"ל דהפירוש מוכרח ומרווח כמו שפי' הרב קרבן העדה ומלבד מה שהכריח הרב עוד יש להכריח חדא דלשון אין משתכרין בשל הקדש ושל עניים מוכת דהוא מילתא פסיקתא דאין משתכרין משמע כלל. ותו דודאי רבי ישמעאל לא יחלוק על זה דיהיה פסידא להקדש ומאי דעתיה דר"ע דפליג עליה ואימא דרבי ישמעאל נמי זה דעתו דלא יהי' פסידא להקדש. הן אמת דלשון הירושל' דאמר אלא אם רצה וכו' לא א"ש אבל כבר נודע דהירוש' תני לישנא קליל' והיותר נכון למחוק תיבת אלא לבד ושפיר. וכפ"ז לא מיירי הירושלמי בדעת רבי עקיבא. ואל זה אביט להרב קרבן העדה בפירושו שכ' וז"ל אם אתה רוצה שיהא ההפסד לך לבדך והריוח לשניכם שרי דלאו רבית ממש הוא אלא אבק רבית ואף ע"ג דבדיקנני אסור ביתמי לא גזרו שלא יכלו מעותיהם וה"ה בשל הקדש לא גזרו עכ"ל וק' במ"ש דבהקדש לא גזרו דברבית קצוצה נמי שרי בהקדש כמ"ש בהדיא פ' הזהב וכ"כ הרשב"א ושאר גדולים כמבואר. ומבין ריסי עיני מהרימ"ט ז"ל נראה דמפרש הירוש' דקאי אר' עקיבא. אמנם נראה דהעיקר בפי' הירושלמי כמו שפי' הרב קרבן העדה דקאי אר' ישמעאל. ולכל הדברות קושית הרב משנה למלך על מהרימ"ט קמה וגם נצבה. שבתי וראה מ"ש כת"ר בסוף דבריו

והיתה לבא"ר מ"ש הרשב"א שהביא הרב כפתור ופרח וזה שהקדש וכו' ופי' כת"ר פי' הענין דקי"ל דהקדש עניים מותר בר"ק ד"ת ומדרבנן הוא דאסור משום דאחיך כתיב וכו' ככתוב בקונטריסו והני מילי דמר לא נהלמו לי מכמה אנפי והצצתי בלשון של כו"ף דמייתי מר וכתוב. שם וזה שהקדש עניים מותר בר"ק דבר תורה וכו' ועל פי נסחא זו כתב מ"ש כת"ר וגם בהערותיו כתב דמה שסיים הרשב"א וזה שהקדש עניים אין לו מובן וכו'. על כן בא דברו לפרש לשון זה והוא דחוק ואתי מרחוק. ואעיקרא דדינא פרכא שכת"ר אגב שיטפיה העתיק הלשון בטעות ובנה עליו מצודים. ולשון הכו"ף הוא וזה שהקדש שמים מותר בר"ק וכו' והלשון מובן ודברי אמת נכרים דאגב שטפיה כתב מ"ש. ואין צורך לדקדק בדברי כת"ר בזה. ותסגי לן שבס' כו"ף עצמו הכל מתוקן ודי בזה. אחר הדברים האלה הנתנין למעל' ויהי דוד מכרכ"ר כמה כרכורים עד שמצאתי עיקר תשוב' הרשב"א שהביא הרב כפתור ופרח בס' הבתים להרשב"א כ"י הנמצא לאחד המיוחד הי"ו. ובבית י"ג דיני הקדש סי' א' כתוב וז"ל שאלת נכסי הקדש אם הם כנכסי יתומים להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד אם לאו דכיון דאמרו בכתובות אין עניות במקום עשירות ולפיכך אין משתכרין בשל הקדש אפי' בהיתר גמור. ובדברים אחרים שוים נכסי הקדש כנכסי הדיוט אנו אין אנו יודעין על אמיתתו הודיענו הדין. תשוב'. דברים הללו שאמרת אינן אמורים אלא בהקדש שמים כגון הקדש מזבח או הקדש בדק הבית אבל הקדש עניים אינו בכלל זה. ודע כי הקדש שמים מותר ברבית קצוצה דבר תורה דאחיך כתיב ולא הקדש ותניא פ' הזהב רבית ואונאה להדיוט ואין רבית ואונאה להקדש ואע"ג דמפרשי לה סתם בשקבל עליו לספק מד' ועמדו מג' לאו למימרא דבכה"ג בלחוד הוא דשרי דהאי אבק רבית ולא צריך קרא למשרי רבית דרבנן אלא משום דתניא בבריתא הרי שקבל עליו לספק סלתות מד' ועמדו מג' מספק מד' מפרש לה נמי להיא דאין רבית ואונאה להקדש בכעניין ההוא ואיהו קושטא דמילתא דאפילו ברבית דאוריתא שרי וכיון שקבל על עצמו לתת להקדש ג' סאין ועמד הגזבר והרויח לו זמן כדי שיתן ד' הרי זה מותר שלא אסרה תורה אלא לאחיך ולא להקדש. ומעות של הקדש עניים מסתברא שמותר וכו' כלשון שכ' הרב כפתור ופרח. ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת נחה שקטה האר"ש שהשואל נסתפק אם הוא בכלל מ"ש בכתובות אין משתכרין בשל הקדש דאין עניות במקום עשירות וכו' ועל זה השיב הרשב"א שאין הדברים אלא בקדשי שמים וכו' ובודאי שהשואל עינו ראה דשם נאמר אין משתכרין בשל עניים אך הוה פשיטא ליה דההיא בצדקה המתחלקת ואינה ענין לנדונו שהוא הקדש לעניים. גם עיניך לנכח יביטו שכתב ודע כי הקדש שמים מותר וכו' והיינו כמו שפירשתי אני הצעיר בלשון שהביא

הרב כפתור ופרח. וחזה הוית להרב כנסת הגדולה סי' ק"ס ובתשובותיו סי' קפ"ב שהביא תשובת הר"ן כ"י שכתב וז"ל שאלת על מי שנתן נכסיו להקדש מעכשיו גופא מהיום ופירי לאחר מיתה וכו' אם מותר להלוותם ברבית וכו' ולאחר מיתתו אם לא פי' המקדיש שיתעסקו בו הגזברים באותו הקדש כמו שיראה בעיניהם כמנהג המקדישים ודאי אין להם רשות להלוותם ברבית ולא בשום עסק אחר מדאמרינן בשקלים אין משתכרין בשל הקדש וכו' ואם פירש המקדיש שיתעסקו בו הגזברים הרשב"א בתשובה התיר להלכה ולא למעשה ושמעתי שהרא"ה היה אוסר עכ"ל. ונראה דכונת הר"ן דכי לא פי' המקדיש שיתעסקו הגזברים וכו' אין רשאין להתעסק בהקדש כדתנן אין משתכרין בשל עניים. ומ"ש הר"ן מדאמרינן בשקלים אין משתכרין בשל הקדש וכו' כונתו אסיפ' דאף לא בשל עניים וכבר רמזה באומרו וכו' ואין נראה שכונתו על חלוק' אין משתכרין בהקדש דכבר כתב הרשב"א דה"ד קדשי מזבח או בדק הבית דוקא. ולכן הגזברי' יוציאו המעות על יד על יד לעניים או לת"ת. אך אם המקדיש פי' שיתעסקו הגזברים אז יהיה הקרן קיים לפירותיו ובזה התיר הרשב"א להלכה ליתנו ברבית. וא"כ חזר הדבר לחילוק אם הצדקה מתחלקת או לא כמש"ל ודוק היטב:

סימן לג

בכריכת מנעל חליצה.

עתה אמת אגיד כי בענין כריכות מנעל חליצה הוו נהיגי פה עה"ק ירושלם ת"ו דעושין כריכות הרצועות מבפנים על הרגל ממש. וזה שנים בהיותי עומד ומשמש לפני מורינו הרב הגדול חד בדרא כמהר"ר יצחק הכהן זלה"ה שמעתי שהעיד שבאיזמיר עיר ואם נוהגים לעשות כריכות הרצועות מבחוץ וכן נוהגים במתא קושטנדינא רבתי ובכל גלילות טורקיא"ה וגם העיד שכך היו נוהגים פה עה"ק ירושלם ת"ו טרם לכתו לאיזמיר ככל אשר עושים בקושטנדינא ואיזמיר ושלוניקי ומצרים וגלילותיה. והאידנא דאתרמי חליצה בבית דיננו י"ב בשנת התק"ך אנן בעניותין הוינן בה בעיקרא דמילתא ובצפייתנו צפינו כי שרש כריכות אלו הם להדק הטב המנעל כמבואר בש"ס פ' מצות חליצה איכו השתא ניחזי אנן בעבור נעלים דמות צורות דנהיגי ברוב ישראל כי המנעל יש לו נקבים מאחוריו ופגמים מלפניו יסודתו בהררי קדש סברת המרדכי ומרן בש"ע כמבואר באורך בפי' סדר חליצה אות נ"ט וטעמא שיהיו רצועות נוגעות בבשר דלא ליהוי מעל דמעל. ובשגם הסברא תמוהה קצת דבש"ס פ' מצות חליצה אסיק דלית בהא מעל דמעל כמו שהקשה מרן בית יוסף לדברי סמ"ק שכתב דהאזנים לא יהיו זה על זה שהוא מעל דמעל

וקשיתיה למרן דמגמרין משמע להפך וכן מהרש"ל אכיף ימא רבא ים של שלמה פ' מצות חליצה סי' ו' דחה דברי המרדכי מטעם זה וזו הלכה העלה שלא לעשות נקבים ופגימות ע"ש באורך. מ"מ אנן דסגינן בשלמות' כלנו מסובין אתכא דריש גלות' מרן בשלחנו הטהור וכותיה נקיטי' דתירץ בעד הסמ"ק דלכתחילה יש לחוש לזה הגם דדחיקא מילתא דא"כ אמאי אצטריך הש"ס לשנויי דבדיעבד במנעל לא משום גזרה דמרופט. כבר פשטה הוראה בכל גלילותנו כמרן. וא"כ מאחר דנקיטי' הך חומרא דהמרדכי א"כ מה מקום לכרוך הרצועות מבפנים דהוי מעל דמעל לסברא זו. ועוד שברצועות הכרוכות על הרגל מהדק הרגל לא המנעל ורפוי הוא ועינא דשפיר חזי בדברי המרדכי ומרן בש"ע יראה שכונתם לכרוך הרצועות סביב המנעל דוקא. והרי הוא כמבואר לכל מעיין. ופשוט. והנקבים ופגימות יוכיחו דאי הרצועות נכרכות מבפנים לא צריכי נקבים ופגימות. וכן מוכח בהדיא מסוף דברי מרן אות נ"ט הנז'. ומ"ש בסדר חליצה להרב בית שמואל אות ס"ו הרואה יראה שזה כונתו כדאמרן ומ"ש שם לפנים ר"ל לצד פנים שבו הקרסים והלולאות ופשוט. וגם בסדר חליצה למהרשד"ם ובסדר חליצה להרב פרח מטה אהרן ח"ב סי' כ"ה מוכח הכי. וכן בסדר חליצה להרב מהר"י חאגיז בהלכות קטנות משמע כן והוא היה מארי דאתרא בעה"ק ירושלים תו'. וכזה ראיתי בשו"ת הרשב"א באותיו' מרובעו' סי' שצ"ח שכ' וכורכין הרצועה שתי כריכות סביב צואר המנעל וכו' ע"ש. ובכל האמו' ויותר ממה שקריתי לפניכם נשאתי ונתתי עם רב אחאי הר' המובהק שפר יוחסין כמהר"ר יום טוב אלגאזי נר"ו וגם הרצינו הדברים לפני הרב המופלא כמהר"ר יהודה נבון נר"ו ולפני הר' המו' כמהר"ר משה בולה נר"ו והסכימו כלם בדבר לעשות הכריכות מבחוץ כמו שהיו נוהגים פעה"ק ירושלים ת"ו מקדם קדמתה וכמנהג כרכין ועיירות גדולות שבטורקיא"ה וארץ מצרים. וגם העידו שכך נוהגים בערי המערב ועשינו מעשה בשני בתי דינים לכרוך הרצועות מבחוץ רק שיהיו נוגעים בבשר מאחור בנקבים ומצד פנים בפגימות ובין הקרסים ללולאות. אמנם הרב המופלא בעל פרי האדמה נר"ו ידע מכל העובר ולא פצה פה רק הוא היה עושה כמו שנהגו בזמנו מקרוב. ובלכתי לעה"ק חברון ת"ו נשאתי ונתתי עם הרב המופלא בעל יד אהרן נר"ו ואמרתי לו שבספרו הבהיר יד אהרן א"ה הנדפס חדש ממש הביא דברי הרב פרי האדמה נר"ו ולא העיר על זה. והשיב לי האמת אתך ודאי ולא הוה אדעתאי לכתוב על זה אלו דבריו נר"ו:

סימן לד

בלשון רש"י פ' אין עומדין.

לאחר קראתי נועם ונעימות בימינו. דמצפרא כר"ך ותני גופי הלכות הוא עדינו. אהוב ונחמד החכם השלם והכולל סיני ועוקר הרים עצום הוא ורב להושיע כמה"ר משה שלום נר"ו יצרנהו כאישון עינו:

עט לפרוס סוכת ש' אמרי לה בחניכתו. גם הייתי הלילה צופה ומביט לשון רש"י פ' אין עומדין דף ל"ד דבתחילה פי' אין להם סדר דאומרה אף שלא במקומה מ"מ וממה שפי' במשנה וממ"ש בגמ' סמוך לדיבור אין להם סדר משמע להפך עד כאן דברי כת"ר. ואחזה אנכי להרב פני יהושע עמד על זה. אמנם מאי דמסיק הר' בדרך ברור ונכון דמ"ש רש"י שלא במקומה ר"ל שהפסיק ואינה סמוכה לקודמות והאריך בזה וקלסיה. וגם נאמר לי שכבר קדמו הרב סמיכת חכמים וגם הוא ז"ל השב"ח השבי"ח הדרך הזה. בתר דשקילנא עפרא מתותי כרעיהו דרבנן קדישי לא שמיע לי ולדעתי הקצרה לא תוכל האר"ש שאתו. וביותר דרש"י ז"ל אשתקי"ל מילולי' בשקל הקדש קב ונקי והכא לא דיבר קצרה ואינו מובן. ולא עוד אלא דאיכא מרבוואתא קמאי דמפרשי אין להם סדר שלא במקומה שהקדים ברכה המאוחרת לזו וכמ"ש הרי"ף וכן מצאתי לרבי' חננאל בתשובה הגאונים כ"י סי' צ"ז וגם הרשב"א בחידושיו כתב דיש גאונים סברי הכי ומאחר דרש"י ודאי ידע דאיכא מקמאי דמפרשי הכי אמאי כתב לשון זה שנטעה לפרש הפך דעתו ובשלמא אם לא היה פי' זה בעולם הו"א דסבר רש"י ליכא למטעי אבל עתה שידענו דיש מן הגאונים דסברי הכי לא הי"ל לכתוב לשון זה. וראב"ן דף מ"ה ע"א פי' נמי כר"ח ע"ש. עוד יש להרגיש על הרב פני יהושע דלשון השני דרש"י בש"ס מוכח בהדיא דמקשה הש"ס על רב אסי דאמר אין להם סדר שיאמרנה שלא במקומה כפי' ר"ח שהרי כ' מתחלה הברכה שטעה זה וממילא משתמע דגומר ממנה והלאה אלמא על סדרה צריך לחזור ולאומרה. ולשון זה פשטו ועומקו מוכח דהוא קושיא לרב אשי על פי פירוש שכתב והוא כר"ח. והוא דבר קשה דהש"ס לא מותיב אלא לרב הונא ולא העיר הרב פני יהושע על זה. ואחד החיפוש חזה הוית בס' עטרת ראש שהעיר על זה וכתב דרש"י לא גריס תיובתא דר' הונא ומפר' דמותיב לתרוייהו והש"ס מתרץ לרב הונא ורב אסי אסקיה בתיובתא ורש"י פוסק כר' הונא והת"ד. ולא נהירא לי ההדיוט חדא לאשוויי רש"י דפליג על כל הפוסקים דפסקי כרב אסי. ועוד דהני בי תרי דכתבי התוס' והרא"ש וסיעת' בשם רש"י דמפרש כפי' ר"ח והגהות אשרי ובפ' האורה דרש"י בפי' רשב"ם ליתנהו לתרוייהו דרש"י פוסק כרב הונא. ותו דמ"ש רש"י במשנה הוא כרב אסי לפי' רשב"ם. ותו דאמאי אסיק הש"ס לרב אסי בתיובתא והרי יש לתרץ בפשיטות לדעת רב אסי. וכבר עלו על לבי איזה ישובים ולא ישרו בעיני וגם האחרונים מהר"י הלוי וזולתו האריכו בזה. והנה

שפתי עוד הם מדברים נזכרתי מה שראיתי זה שנים בסוף ס' קרבן נתנאל דמצא בש"ס כתוב על קלף דהגירסא בש"ס תיובתא דרב אסי לימא תיהוי תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא. והש"ס הזה אני ראיתיו כמ"ש במשג"ב מערכת גימ"ל ושם זכרתי הא דהרב ק"ן ע"ש ונראה שגירסא זו היתה לפני רש"י ז"ל. האמנם כפ"ז נראה דרב אסי קאי בתיובתא וצריך לפסוק כרב הונא וקשה על זה כל מה שהקשתי בסמוך על הרב עטרת ראש. ואולי י"ל דמדלא קאמר אלא תיובתא דרב אסי לחוד פי' רש"י אלא דלא חש להשיב דהתירוץ פשוט והלכה כרב אסי ולפי הרשום בזכרוני למדתי כלל זה דכשאינו אומר ב' פעמים תיובתא דהוי שואל ומשיב לאו תיובתא גמורה היא ובזה יתישב קצת. ומאי דקשיא למר בביצה דף י"ז ממתני' דשלהי מקואות כבר קדמו הרב יעב"ץ ז"ל בספריו לחם שמים ומשנה לחם והרעיש יד (ח"ב) העולם והפיץ והדיח איזה ישובי' שהשיבו לו ביד חזקה ואיני יכול ליטפל בדבריו. ואשר דרש דרש משה הסכמה על ספרו החשוב. דוד בשתים לא עלתה לו חדא דעדיין לא הגעתי לרועה צאן השדה אל צאנו. לא חכימא ולא חוזאה ידענא בנפשאי תקיף חולשאי הקטון לפי קטנו. היאמר חומ"ר ליושר"ו הושב יושר על מכונו. וספר כתב איש רבי אם יראה איש צעיר כתב עליו אוי"ו. וזאת שנית כי רבות בשנים החדלתי את דשני ואפי' ניירא בעלמא לא יעי"ר קינ"ו. ודברים ק"ו מאן דאתחזק לקדש פקיע שמיה יורה יורה ידין ידין המחדש בטובו חדשים לבקרים לפנות בקר לאיתנו. ואני תפלה יחי ויתן לו ככל אות נפשו שהשמחה במעונו. אמר יאמר העבד חיד"א ס"ט:

סימן לה

שבע בעיי.

איש שר ואוהב לא כהתה עינו חופש כל חדרי תורה משגיח מן החלונות מציץ. בוצין בוצין מקטפיה ידיע והוא נער חצ"ר לב ויוצא פרח ויצץ ציץ הן גביר דגמי' וסביר כמהח"ר נר"ו יהי שמו לעולם ועליו יציץ. כי"ר:

רחימו דנפשין הן כל יקר ראתה עיני הני שבע בעיי נשאל נשאל דוד מאתך תהלתי ואשיב"ה אתהן לפי קוצר דעתי ואתה קדוש תבחר ותקרב מאשר תעלה מצודתי כן יצי"ק. ריש תור"ה אמר מר וז"ל ראיתי הגהה כ"י להרב דוד קורינאלדי ז"ל שכתב על דברי גור אריה א"ח סוף סי' ב' ולא ילך ד' אמות בגלוי הראש זהו משום מדת חסידות אבל אין שום איסור בדבר לילך בגלוי הראש כמ"ש בהדיא סי' נ"א בשם הכלבו והר"ם וכ' גם כן דיש אומרים שמותר לברך בגלוי הראש אעפ"י שהוא אינו פוסק כן עכ"ל ועל

זה כתב הרב רד"ק הננו ליתא דבמס' סופרים פרק י"ד הלכה ט"ו תני בהדיא דבראש' מגולה אינו רשאי להוציא אזכרה מפיו כמ"ש שם בב"י ובפי"ג שם מבואר דאזלי' בתר המחמיר עכ"ל ונבהלתי מראות מה יענה הרב גור אריה לזה עכ"ל כת"ר. ואני בעוניי אענה דלשון מס' סופרי' פי"ד הכי אתמר. פוחח הנראין כרעיו או בגדיו פרומים או מי שראשו מגולה פורס על שמע ויש אומרים בכרעיו ובגדיו פורס אבל לא בראשו מגולה אינו רשאי להוציא אזכרה מפיו עכ"ל ומרן בב"י סי' נ"א הביא דברי מסכת סופרים הללו וכ' עלה נראה שהוא מחלקת אם מותר לברך בגלוי הראש או אסור וכיון דרבי' ירוחם פסק דאסור הכי נקיטינן עכ"ל הראת לדעת דמ"ש בס' גור אריה מדברי מרן סי' נ"א דבריו נאמנו מאד כמבואר. א"כ איפה מה חרי האף של הרב מהר"ד הנז' אשר כתב עליו ליתא וכו' הרי מרן כתב שהוא מחלקת והיינו דכתב בס' גור אריה דכ' מרן די"א שמותר לברך וכן הוא האמת דבריש' תני במ"ס דפוחח בראש מגולה פורס על שמע. ובס' גור אריה לא נטפל לענין הדין. ומרן כבר כתב דכיון דרבי' ירוחם פסק כמ"ד דאסור הכי נקיטינן ומה לו כי יזעק להרב הנז'. ותו דאם זה שכ' הרב גור אריה די"א שמותר לברך היה איזה פוסק היה מקום לומר שכונת הר' מהר"ד היה דליתא לסברת פוסק זה ומייתי ראיה ממ"ס עצמו פי"ג. אמנם נראה פשוט דהני יש אומרים שכ' בס' גור אריה הוא על מ"ד במס' סופרים עצמו דשרי לברך בגלוי הראש והיינו מ"ש בבית יוסף סי' צ"ח כמבואר. ומאחר שכן מאי קאמר הרב הנז' דליתא ומוכח לה מסברת החולק וסייעיה למילתיה ממ"ש בפרק י"ג דאזלינן בתר המחמיר וכל זה אין לו ענין על מ"ד במ"ס דשרי והרי הוא כמבוא"ר ומ"ש בס' גור אריה אעפ"י שהוא אינו פוסק כן אין כונתו דדעת מרן לאסור והוא מתיר ח"ו ואולם לפום ריהטא יש להרגיש על מרן סי' צ"א במה שכ' וכיון דרבי' ירוחם פסק כמ"ד דאסור הכי נקיטינן דמשמע דדוק' משום דחזינן לרבי' ירוחם דאסר הכי נקיטינן והלא בלאו דברי רבינו ירוחם הדבר מוכרע ומכיפיה מבריך ממסכת סופרים גופה שהרי פי"ג גבי מנהג ישראל זאת לפנים לענות בברכת ההפטרה שלאחריה נאמן אתה הוא ה' אלהינו וכו' אתמר התם זה אחת ממחלק' בני מזרח ובני מערב שבני מזרח עונים אותו בישיבה ובני מערב בעמידה ובכל מקום שנחלקו שני תנאים או שני אמוראים ולא בדיק לן הלכתא כחד מינייהו אזלינן בתר מחמיר כ"ש בשבח ותהלה של חי העולמים וכו' ע"ש ולפ"ז כ"ש שאסור לברך בגלוי הראש והם דברי מהר"ד הנז'. אמנם כד דייקת פורתא לק"מ דמ"ש במ"ס פי"ג הוא כשהוא מחלוקת שקול אבל הכא במ"ס פי"ד תני סתמא דראשו מגול' פורס על שמע ובתר הכי בשם יש אומרים קאסר וכבר נודע דארחייהו דמשניות ובריתות דתני בהו הסברא המוסכמת

בסתם ואינו ענין למה שאמרו פי"ג. ומשו"ה מרן תלה ברבינו ירוחם דלולי דבריו היה מקום לפסוק כמ"ד דשרי דתנ' ליה בסת'. אך מאחר דרי' ירוחם שפר קדמוהי לפסוק כמאן דאסר משום כבוד ה' הכי נקיטינן. א"נ אפשר דלקום באמירת אתה הוא ה' אלהינו דברכת ההפטר' הוא דרבנן למי שסובר לקום ואנן קי"ל פ"ק דע"ז היכא דאיכא פלוגתא וליכא הכרעה בשל תור' הלך אחר המחמי' ובשל סופרי' הלך אחר המיקל וכ"כ הרמב"ם סוף פ"א דממרים (ועמ"ש בכללי הרב גט פשוט) וא"כ לא קי"ל כמ"ס בהא וגם בדין לברך בראש מגולה נראה דהוי מדרבנן מ"ד דאסור דכיון דאידך שרי לא מסתבר לומר דמאן דאסר הוא מדאורייתא ומאן דשרי הוא אפי' מדרבנן ומאחר שכן לפום מאי דקי"ל דבשל סופרים הלך אחר המיקל הוה פסקינן להתיר אלא דחזינן לרבינו ירוחם דאסר וקי"ל כוותיה. ובוודאי דטעם רבי' ירוחם משום מורא וכבוד שמים. ובלשון מרן בב"י יש להרגיש שכ' נראה שהוא מחלק דאמאי אפיקיה בלשון נראה והלא מפורש הדבר שהוא מחלקת. גם בלשון מ"ס פי"ג יש בו מן הדקדוק לא ע"ט האסף. והוי יודע שבענין זה כתבתי בעניותי באורך בס' הקטן ברכי יוסף ומחזיק ברכה שם בסי' ב'. ועבר"י אנכי הבאתי ראית מהרש"ל בתשובה מהמדרש והעליה. ועיין לשון המדרש שהביא רשב"ם בפירושו על התורה פ' ואתחנן ודוק הטב, ודע שכתבו האחרונים דהפירוק"א נחשבת ככיסוי ומיהו נהגו שלא לברך בלי כובע על ראשו.

ב ואשר שאלת דהמנהג הוא שלא ליפול על פניהם ממוצאי י"הכ עד אחר ר"ח חשון ומרן בשלחו הטהור כתב בסי' קל"א דאין נופלים על פניהם בכל חדש ניסן ולא בין יה"כ לסוכות ומשמע דאחר אסרו חג סוכות נופלים ע"פ ע"כ דברי כת"ר. זאת אשיב אל לבי ואור עיני. הנה הרב פר"ח כתב שם סי' קל"א וז"ל ולא בין יה"כ לסוכות לאו דוקא אלא כל חדש תשרי עכ"ל ובמטו מיניה דמר דמוכח מדבריו דכתב זה בעד מרן ז"ל ולשון מרן כנגדו דדייק לו' כל חדש ניסן ולא בין יה"כ לסוכות ומוכח בהדיא דאחר אסרו חג הסוכות נע"פ. ותו דימים שבין יה"כ לסוכות טעמא רבא איכא דהן ימים שנבנה בית המקדש כמ"ש בבית יוסף. ומה הלשון לאו דוקא בענין זה. והנראה הוא שדעת מרן כן הוא דיפלו ע"פ אחר א"ח סוכות. אמנם נהגו שאין נופלים ע"פ כל החדש ממוצאי יה"כ ע"ס החדש. ואל תתמה על זה איך נהגו שלא כדע' מרן ז"ל ובפרט בארץ ישראל דמארי דאתרא הוא. דע דאשכחן כי האי גוונא בא"ה סי' ס"ב דין ט' שכ' דאין צריך כוס אחר לשבע ברכות וכן פשט המנהג. ועינינו הרואות דהמנהג בארץ ישראל ובארץ מצרים להצריך כוס אחר לשבע ברכות. וכיוצא בזה כתב מרן בגט דנהגו לכתוב בנפשיכי בשני יודין ובעה"ק צפת בזמן מרן נהגו לכתוב ביוד אחד וכמ"ש הרב המוסמך מהרים גלאנטי

ז"ל בתשובותיו סי' ו' וסי' קכ"ד וכתב שם דשאל למרן עצמו על זה. והשיבו אם כך נהגו לא ישנו המנהג ע"ש והרי אפי' בדבר שמרן כתב שכך נהגו המנהג בהפך. ויתכן שלרוב קדושתו וטרדת לימודו לא דקדק וסבר שהמנהג כך ואינו כן. והוא הדין בזה שהמנהג היה מקדם שלא ליפול ממוצאי יה"כ ע"ס תשרי ומרן אגב דטריד בגירסיה ומשפטיו עם ישראל לא שת לבו בעת ההיא. ואולם טעם למנהג שלא ליפול ע"ס החדש כבר הר' שוירי כנה"ג האריך בזה בצדדין וצידי צדדין ועד אחרן מייתי מדברי מרן בב"י סי' תצ"ב שנתן טעם לג' תעניות שנהגו באשכנז להניחם עד חשון מפני שחדש תשרי מרובה במועדות ע"ש. והנני יוסיף לגדל ולחזק טעם זה במ"ש בילקוט סוף סדר פנחס א"ר לוי בכל חדש וחדש בקש הקב"ה ליתן מועד לישראל בניסן נתן להם באייר נתן להם פסח קטן בסיון נתן להם בתמוז היה בדעתו ליתן להם מועד גדול ועשו העגל ובטלו אב אלול ובא תשרי ופרע להם ר"ה כיפו' וסוכות אמר הקב"ה לאחרי' הוא פורע ושלו אינו נוטל תן לו יומו ביום השמיני עצרת תהיה לכם עכ"ל. ויתכן כי להראות שאנו שמחים במועדות שהחזירם לנו שפרא באנפי גאוני הדורות שלא ליפול ע"ס החדש להורות גילת ורנן על חזרת המועדות שאבדנו. ובשמחת החג אינו ניכר פרט זה כי גם שמרבים שמחה נראה שהוא על החג. לכן תקנו שלא ליפול ע"פ ע"ס החדש כדאמרן ודוק הטב.

ג ומה שהקשה כת"ר על דברי הטור א"ח סי' תרכ"ט שכ' ענפי תאנה ובהם תאנים זמורות ובהם ענבים אם פסולתם מרובה על האוכל אז האוכל בטל ומסככין בהם ואם האוכל מרובה על הפסולת אין מסככין בהם עכ"ל ואמאי שינה מלשון הש"ס בבריתא דתני אם פסולה מרובה על האוכל כשרה ואם לאו פסולה וכיוצא בזה כתב הרמב"ם פ"ה. ותו דמלשון הטור שכתב ואם האוכל מרובה על הפסול' אין מסככין בהם משמע דדוקא כשהאוכל מרובה אין מסככין הא מחצה על מחצה מסככין. ומלשון הש"ס דתני ואם לאו פסולה מוכח דמחצה על מחצה אין מסככין עכ"ד כת"ר. והאר"ש תענה עינך לנכח יביטו דהרא"ש בפסקיו הביא לשון הבריתא כמ"ש הטור וכן כתוב בקצור פסקי הרא"ש. ומוכח דהכי גריס הרא"ש בגמ'. והרמב"ם גריס בש"ס כנסחא דקמן. וכבר ידוע דכמה זמני אשתכח לראשונים דיש להם גירסאות ונסחאות אחרות וא"כ ל"ק על הטור דהוא גריס כגירסת אביו הוא הרא"ש. ומיהו יש להרגיש קצת על מרן בבית יוסף שעל דברי הטור צדיק עת"ק נסחת הגמ' דקמן ולא יעי"ר דגירסת הרא"ש והטור נסח אחד וכל כי הא הו"ל לאודועיה כי ארחיה ארח לצדיק ומיהו לענין דינא שתי הנסחאות שוו בשיעוריהן ורוח אחד להן דבנסחת הרא"ש והטור קשיא דיוקא אדיוקא דמרישא דתני אם הפסולת מרובה כשרה משמע הא מחצה על מחצה פסולה אימא סיפא אם האוכל

מרובה פסולה ומשמע הא מחצה על מחצה כשר. וארחא דמילתא בכה"ג לומר נעשה דכי דייקינן מרישא נדוק הכי הא מחצה למחצה נעשה כאלו האוכל מרובה ופסולה וא"כ לענין דינא שתי הנסחאות שוות. וכמה זמני איכא טובא דקשיא דיוקא אדיוקא וצריך לומר נעשה והש"ס לא קאמר כלום כידוע. וכל זה פשוט בעיני.

ד ועל אודות מה שנהגו באתריה דמר דכי איכא חופה בחג יום יום מז' ימי חופה הם מזמיני' מחשובי העיר לסעוד עם החתן וכלה כל יום חדשים לבקרים ועורכים שלחן בבית החתן והקרואי' עם החתן אוכלים בבית בלי סוכה אי שפיר עבדי. נראה דלא נכון לעשות כן דאפי' לדעת הרמב"ם לא פטר אלא בני חופה והדבר פשוט וברור רבני החופה הם אותם האוכלים בבית החתונה כל ז' ימי חופה ימים ולילות עם החתן והכלה ואלו קראו בשמותם בני החופה אמנם אלה קרי"אי קרואי"ם והולכים בסעודה אחת ותו לא ולמחרת קר"או שם אחרים לסעודת מחר וכן על זה הדרך אלו אינם נקראים בני חופה ואלו הקרואים כל אנשי"ם דיין שעתן בסעודה א' ולאו בני חופה מיקרו וכן מוכח מלשון הר"ן שכתב דלא מיקרו עוסקים במצוה והא דפטירי מסוכה משום דמצטערים הם כל היכא דלא חדו בהדי חתן כל ז' ע"ש באורך אלמא בני החופה הם השמחים עם החתן כל ז' ומהיכא תיתי לפטור הקרואים בכל יום חדשים לבקרי' שאינם עם החתן אלא אותם שעות בלבד ביום ההוא לבד ומסתיין לפסוק כהרמב"ם במה שמפורש בדבריו דהיינו בבני החופה שהם האוכלים ושמחים עם החתן כל ז'. אבל בקרואי' שאינם מבני החופה נימא דיודה הרמב"ם דפטירי. וכבר ראיתי להרב גנת ורדים א"ח סי' י"ג מכלל ד' שהאריך בזה וצדד צדדים והעלה דהקרואים חייבים בסוכה ע"ש. ומה גם בזמנינו שכל בני החופה קורין ק"ש ומתפללי' ומניחין תפילין וגם החתן עצמו ועיין בכנה"ג סי' ל"ח מצדד בזה. אבל בזמנינו נתפשט המנהג כמ"ש מור"ם בתשו' ס' קל"ב ומהר"ש הלוי בתשובה והזכירה הרב כנה"ג ז"ל. וכמדומה לי קרוב לודאי שבעה"ק ירושלם ת"ו גם החתן ובני חופה קובעים סעודתן בסיכה. ותשובת הרב תה"ד סי' ז' לענין תפלה. המעיין יראה שדעת הרב תה"ד לחייב בתפלה כדע' הרא"ש. ואע"ג דקצת משמע מתה"ד דהקרואים נמי נקראו בני חופה יש לדחות כאשר יראה המעיין. באופן דיראה לדעתי הקצרה דהקרואים לא פטירי מסוכה וכמ"ש הרב גנת ורדים ז"ל:

ה **ומה** שכתבת על ראית הרב מהר"י אירגז ז"ל בתשובותיו היקרות ס' דברי יוסף בסי' נ"ג עמ"ש הרב ב"ח א"ה סי' קס"ה דמי שנתקשר בק"ס לחלוץ ליבמתו ואח"כ אינו רוצה לחלוץ אלא תבעה להתיבם אין כופין אותו לחלוץ דהו"ל מתנה על מ"ש בתורה והקשה הרב הגדול מהר"א יצחקי ז"ל דאמאי הוי מתנה עמש"ב הא בדידיה תלי רחמנא אי

בעי חליץ אי בעי מיבם. ועל זה כתב הרב מהר"י אירגז ז"ל דעם היות שתלוי ברצונו אין כח בידו להתקשר ולהתנות קודם לכן שכשתפול לפניו יפטרנה בחליצה והראיה מקדושין דף י"ט המוכר בתו ופסק על מנת שלא ליעד אותה אם רצה ליעד מיעד מפני שהתנה עמש"ב ופסקה הרמב"ם ספ"ד דעבדים הא קמן דעם היות דבדידיה תלי רחמנא דאי בעי מיעד אי בעי לא מיעד מ"מ אינו יכול להתנות ולהתחייב שלא ליעדה וה"ה בחליצה עכ"ד. ואתה קדוש מתקה לחיכך ראיה זו ולפי רוב הענוה דרשתני אביע אומר אם יש להשיב על ראיה זו ולעשות רצונך דרך מצותך ארוצה די"ו לכתוב שתי אותיות. שמע נא בן אחי טו"ב כי הראיה הלזו הביאה גם כן הרב דבר משה בראשון א"ה סי' כ"ו בשם מהר"ן יעקב אלגאזי ז"ל. והרב ז"ל כתב דאחר העיון יש לדחותה דלא אמרו דמקרי מתנה עמש"ב אלא משום דמצות יעוד ופדיה לא אתו בשעה א' דיעוד חל על האדון תכף בלקיחת האמה אבל מצות פדייה אינו מוטל תכף וכו' ולכן דין הוא דאם התנה שלא ליעד דהו"ל מתנה עמש"ב כיון דאם עדיין לא יתקיים מצות פדייה מחמת איזה עיכוב יכול לקיים מצות יעוד והוא התנה שלא ליעד הרי ביטל מצוה א' וביני ביני עומד' בעבדותה עד שיהיה יכולת לפדותה אבל ייבום וחליצה שתכף במיתת הבעל חיילי שתיהם בבת אחת והיכולת בידו לעשות או זה או זה א"כ אם יחלוץ אינו מבטל המצוה ואם התנה לחלוץ אינו מתנה עמש"ב זה תורף דבריו עש"ב. ובסגנון זה שכ' הרב ז"ל לדחות הראיה הזו יש להשיב דדיחוי זה חוזר ונראה דהראיה נביא אותה מיעוד לבד דכיון דהתורה נתנה רשות לאדון דאי בעי מיעד אי בעי לא מיעד כי מתנה שלא ליעד לאו מתנה עמש"ב הוא דהא אי בעי לא מיעד ומאחר דהלכה כרבנן דמיקרי מתנה עמש"ב הואיל דאי בעי מיעד ה"ה לחליצה ומאי אית לן אי לא מתקיים פדייה מאיזה סיבה, והי' אפשר לקיים דחיה זו בסגנון אחר בקיצור ונימא דשאני יעוד דאע"ג דיכול שלא ליעדה מ"מ בתנאי זה אינו עושה שום מצוה ומשו"ה הוי מתנה עמש"ב אבל האח המתנ' שלא ליבם אלא לחלוץ הנה בתנאי זה נמי מקיים המצו' דהחליצ' מצוה ומשום הכי לא חשיב מתנה עמש"ב ואין ראיה מיעוד לחליצה. עוד יש לדחות ראיה זו דבחליצ' מתנה מי שעליו המצוה אחיו של זה דאם תפול לפניו עליו מוטל ליבם או לחלוץ והוא מתנ' לחלוץ ובכי האי גונא נימא דתנאו קיים ואינו מתנה עמש"ב כיון דלפי התורה מצי הוא לחלוץ אי לא בעי ליבם ותלוי ברצונו וכדברי הרב מהר"א יצחקי ז"ל. אבל גבי יעוד האב כשמוכר בתו הוא המתנה על מנת שלא ייעד האדון והאב אין לו שייכות בזה ומשו"ה הוא מתנה עמש"ב דהוא אין לו עסק בזה ואע"ג דהאדון נתרצה בזה אינו

כלום כל שהתנאי עשאו אביה המוכר וקרינן ביה מתנה עמש"ב. אבל הכא התנאי עשאו החולץ דבדידי' תלי רחמנא דאי בעי חליץ או מיבם כן נראה לפום ריהטא

1 תו חזיתיה ליקר הדרי לי יאור"י בדיק לן מר בדברי מרן הכסף משנה פ"ב מאיסורי מזבח דין יו"ד דמרן תמה על הרמב"ם דמפיק איסור טריפה מהקריבהו נא לפחתך דבספרא ובתלמודין בתמורה דף כ"ט מעיט טריפ' מקרא דמן הבקר ותירץ דסבר הרמב"ם דאסמכתא בעלמא הוא. וק"ל למר דהו"ל למרן להקשות מסוגית ע"ז דף ה' ודף ז' דממעט טריפה לבני נח ופריך האי מיבעי ליה נמעוטי טריפה וכו'. ובהא לא שייך תירוצו דהוי אסמכתא דמדפריך הש"ס האי מיבעי ליה למעוטי טריפה מוכח דהוי דרשא גמורה. ועוד דרשתני כי יען ממעיי"ני הישועה בי מותבא רבא נחלקו בכונת דברי מרן הכסף משנה שם פ"ב דאיסורי מזבח דין י"ד אביע אומר מה שאני מבין בכונת דברי הכסף משנה ע"כ דבריך ידיד נפשי בשו"ה קירית"ים רח"ם רחמתי"ם. והריני משיב דברות שתים לבטא בשפתים ויהי דוד נחפז ורגליו לנחוצתי"ם. הא דקשיא ליה על דברתי מלכי צדק כספו לו נתן בדין יו"ד. אגב רהטאי אפשר לי לומר דמהנהו קראי דיליף פ"ק דע"ז לא שמעינן איסור טריפ' לבני נח אלא דלא יקדיש טריפה דבעת ביאת נח אל התיבה כתיב אבל הקדישה ובסוף נטרפה דבעידנ' דאקדש' הוה חזיא ליכא למילף מההיא דפ"ק דע"ז וא"כ יש מקום לומר דאמטו להכי יליף הרמב"ם מהקריבהו נא ואיירי אפילו הקדיש' ובסוף נטרפ' כדמוכח מדבריו ומשום הכי מרן לא הזכיר ההיא דפ"ק דע"ז דאינה ענין למאי דקמן. ופריך מההיא דתמורה דמוקי שם ומנחות דף ו' דמן הבקר אתא להקדיש' ולבסוף נטרפ'. וניחא לי' דהוי אסמכת'. אמנם נרא' דהעיקר כתירוץ שני שתירץ מרן דמלבד איסור תורה איכא נמי משום הקריבהו נא לפחתך דסוגי' דמנחות רהטא דדרשא גמורה כמבואר שם. ודע דמהרש"ל בחכמת שלמה בפסחים דף נ"א כתב דקר' דמן הבהמ' להוצי' הטריפ' ע"ש והוא אגב שטפיה דקרא דאם עולה קרבנו מן הבקר להוצי' הטריפ'. ומ"ש מרן שם פ"ב דאסורי מזבח דין י"ד לי ההדיוט נרא' דכונת מרן שם בכסף משנה לדקדק דרבינו על כלם הוא אומר הרי זה ספק כלומר דנסתפק לנו אי רפוא' שלא כסדר נמי משוי להו קבועים וכדבעי בש"ס ועל זה דקדק דאין זה ספק מכח הבעיא בסעוד' ראשונה דכבר הופשטה באת"ל ובודאי כי רפואה זו לא משוי להו קבועים כל שלא עשו כן בסעודה ראשונה. ואע"ג דבעיניו עמדו המים ובין הכי ובין הכי אינה קריב' ואינ' נפדי' מ"מ אינו בסוג זה כאינך בעיות אחריה רעותי' מובאות וזה פשוט בעיני מאד ולא ידעתי על מה אדני המחלקת בינ"ן של קדושים הטבעו. והטיב אשר דיבר הרב לחם משנ' דכונת הבעיא אי די בסעודה הראשונה או איבעי ליה למיכל הכי בכל סעודה

וסעוד' וסלקי דברי הרמב"ם כהוגן אלא דבמ"ש דמרש"י נראה כפירוש מרן ז"ל כעת לא חזינא כי האי סימנא בדברי רש"י דהמדקדק בעיניו יראה דמשתמען מילוהי דרש"י כפירוש רבינו וכדתרגמא הרב לחם משנה ז"ל, ובמשנתו של רבי אליעזר בן יעקב נחום הוא מורינו הרב חזון נחום ז"ל חזה הוית דבבכורות פ"ו משנה ג' הקשה אמאי השמיט הרמב"ם הא דאמרו בגמ' בעי רב אשי את"ל בשדה גינה הסמוכה לעיר מהו תיקו וצ"ע עכ'"ל. ולא זכיתי להבין דבריו כעת דהרי הרמב"ם בדין ט"ו קאמר בהדי' או שהית' בגינה הסמוכ' לעיר ובדין זה נקט שדה כי ארחיה דשדי ובחס"ו של אדם אחד מהתנאי' נקט לבעיית רב אשי דאם הית' בגינה הסמוכ' לעיר ספק כאינך.

ו הגם הלום ראית בס' קול אליהו שנדפס מחדש לעמיתנו בתור' הרב מהר"א ישראל ז"ל שחקר בריש ספרו במאי דקי"ל לענין צירוף עשרה דבעינן רוב בני אדם מעשר' שעדיין לא יצאו י"ח כמ"ש בסימן ס"ט ואמאי הא אמרי' פ' תמיד נשחט הפסח בג' כתות ואמר ר' יצחק דבעינן שלשי' בכל כת משום דמספק' לן אי כלן בבת אחת או בזה אחר זה הלכך בחמשין סגי דעיילי ל' ועבדי ונפקי עשר' ועיילי עשר' אלמ' שמעי' דאע"ג דבעינן ל' בכל כת אפ"ה סגי בשליש מבני אדם מן החדש על הישן וא"כ בצרוף עשרה לכל דבר שבקדושה הול"ל דע"י ד' בני אדם מן החדש סגי ומסגי דהא איכא טפי משליש עשר'. ובעיניך היא חקירת חכם ולפי שהרב הנזכר לא מצא דבר מתישב. רצית לתהות אקנקני אביע אומר מה עמדי. ואני אענה בע"ט חיה דהנ' הרב הנז' עלה במחשב' לפניו ואיהו מפרק לה וז"ל ואפשר לומר דדוק' התם הקלו משום דאותו שליש הוא דבר חשוב בעלמ' דהוי חשוב לכל דבר שבקדוש' וכו' מה שא"כ לעשר' דלא אשכחן בעלמ' דד' הוא דבר חשוב וכו' ואין זה מספיק דאפי' ג' הוי מנין חשוב לזמון וכ"ש דד' הוי דבר חשוב עכ"ל. ולפי דבריו אי הוה קאמר הסגנון זה דדוק' התם הקלו משום דעשר' חשוב בעלמ' להזכיר ה' משא"כ לענין עשרה דארבע לא סליק להזכיר ה'. תו לא רשיא מג' דזמון. אמנם אין אנו צריכין לזה. דאעיקר' לא שמא מתיא ולא קרב זה אל זה. דהתם כתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל ומזה למדנו דנשחט בל' בני אדם קהל ועד' וישראל ומשו' דמספק' לן אי בבת אחת או בז"אז בעינן ג' כתות מל' בני אדם ובן' סגי דעיילי תלתין ועבדי עיילי עשר' ונפקי עשר' וכו' והשת' כי עיילי עשר' ונפקי עשר' לצד א' שהוא בזה אחר זה הא עבדי כתקנו דלא בעי אלא עשר' בכל כת. אך לצד דבעי ל' בבת אחת האיכ' ל' הני עשר' דעיילי ועשרים דכבר עבוד והם שם ותסגי בהא כיון דלצד דהוי בזה אחר זה עבדי המצוה במאמרי. וגם לאידך פירוש' דבבת אחת בעי קהל עדת ישראל קמאי עבוד מצוה כתקנ' והני שני כתות תסגי עשר' במעמד ך' הראשוני' ומשו"ה

מהני דלצד דפירוש הכתוב בז"אז עושים כמצותן. משא"כ בדבר שבמנין עשר' דארבע לא חשיבי והדברי' פשוטי' ומבוארי'. ומה שחקר עוד דקי"ל לענין פורס על שמע אפילו על יחיד וכפ"ז למאי דקי"ל שוחטין הפסח על היחיד תסגי בל"ב ואמאי בעי ן' ע"ש באורך. נרא' דאין כאן חקיר' דכשפורס על שמע בשביל יחיד לא אהני חלא שיכול לומר ברכו וכו' אבל ודאי אינו חשוב כמתפלל בצבור אלא הוא יחיד המתפלל אלא דעבדי ליה תקנת' בשביל קדוש וברכו וכו' דלא יפסיד. וא"כ בשחיטת ק"פ בעינן דיעשו מצוה כתקנ' בשלימות ולהכי בעי ן'.

סימן לו

על תשובת מהרשד"ם י"ד סי' צ"ג:

נשאול נשאל דוד הוא הקטן ממעלת ציץ ישענו הרב השלם כמה"ר חיים עטייה נר"ו מארם צובה י"עא וז"ל יודיעני דעתו במ"ש הרב הגדול מהרשד"ם בי"ד סי' צ"ג בענין קהל שהסכימו שכל מי שיקנ' משי שיתן לקופת הקהל על כל ליטרא לבן אחד וראובן נשתתף עם גוי והקהל רוצי' לחייבו שיתן גם על חלק הגוי וכתב הרב דלגבי חלק הגוי פשיט' דפטור וראי' ממ"ש הריב"ה י"ד סי' קס"ט דגוי שעש' ישראל אפטרופוס על נכסיו מותר ללות ממנו ברבית כיון דהאחריות על הגוי וה"נ בנ"ד. ותו טעמ' אחרינ' דקי"ל מילת' דלא שכיחא לא גזור רבנן וא"כ כיון דקי"ל דאסור להשתתף עם הגוי שמא יתחייב לו שבוע' והתור' אמר' לא ישמע ע"פ הו"ל מילת' דל"ש ולא גזרו בה וזה הוי סניף לטע' הא'. ולגבי חלק הישראל העל' הרב להלכ' דגם חלק הישראל פטור לגמרי והביא ראי' ממתנות כהונ' דקי"ל דשותפות גוי פוטר לגמרי גם חלק הישראל. גם הביא ראי' מדין חלה ממ"ש מרן הב"י סי' ש"ל בשם ס' התרומ' וז"ל ק' למורי על ההיא דעוש' עיסה עם הגוי אם אין בשל ישראל כשעור פטור' הא אם יש כשעור חייבת ואלו ריש ראשי' הגז קאמר דשותפות גוי פטור' וכן פ"ה דפסחי' עיסת ארנונא פטור' ונרא' למורי דכי קנו הקמח הישראל והגוי פטור' דבכל פורתא יש לגוי חלק בו ע"כ וה"נ בנ"ד בכל חוט יש לגוי בו חלק עכ"ד אמרי קדוש. ואני בעניי בתר דלחיכנא כפות הדום רגליו לא זכיתי לירד לסוף דעתו הרחבה לפי קוצר השגתי. א' צריך להבין בעיקר נדון הרב האי קופת הקהל היכי דמי דאם היא לצורך מסים וארנוניות א"כ באנו לפלוגת' דרביואתא אם חייב לתת מס מממון אחרים שבידו וכנודע מתשו' ר"ת שהביא בהגזול בתרא ותשובת מהר"ם שהביא' פ"ק דבתר' יעויין שם במ"ש הרב החבי"ב סי' קס"ג הגה"ט אות נ"ה ומה לפנים ומה לאחור. ואם קופת הקהל היא לצורך צדק' א"כ אמאי אתי מרחיק מדין רבית ולא

אתי עלה ממ"ש הרא"ש בתשובה כלל י"ג סימן ו' והביאה מרן בב"י ס"ס רנ"ט ובבדק הבית בי"ד סס"י רי"ח על צבור שתקנו שכל מי שיש בידו מעות להתעסק בין משלו בין משל אחרי' שיתן כו"כ לקופה של צדק' אם חייב ליתן ממעות של צדק' והשיב יראה לי כי מעות של צדק' שהוקצו למצוה אינם בכלל של אחרי' כי דעת הקהל הוא על מעות של אחרי' שהם חייבים ליתן מס מהם שהבעלי' עצמן אם היו בידם היו צריכי' לתת מס מהם אבל מעות של מצוה אינם בכלל ופטורי' הן מהמס ע"כ והדברים ק"ו לנדון מהרשד"ם דהשתא בנדון הרא"ש שהסכימו בהדי' גם על של אחרי' אפ"ה פטר הרא"ש מטעמ' דכת' כי דעת הקהל הוא דוקא על מי שחייב ליתן מס ולא על של הקדש כ"ש בנדון הרב דלא פירשו בהדיא גם על של אחרים דפשיט' דנכסי דגוי פטורין דאינם חייבי' במס דגוים לאו בני חיובא נינהו במס ולאו בני מעבד מצוה נינהו ואע"ג דהרא"ש איירי בנכסי הקדש פשיט' מטעמ' דיהיב גבי הקדש מישך שייך נמי גבי נכסי גוי. וליכא למימר דח"ו לא שלטה עינא טבא דהרב ז"ל בתשובת הרא"ש דאיהו גופיה הזכירה בחי"ד סי' רי"א עי"ש וא"כ מ"ש הכא דלא הזכיר ולא נסתייע ממנה דאנכי הרואה דהרא"ש תנא דמסייע ליה בנדון זה. איברא דבעיקר תשובת הרא"ש יש מקום דקדוק ממ"ש בכלל ז' סי' כ"ט דתקנה שעושים בני העיר בסתם כל בני העיר. בכלל אעפ"י שעשאוה לצורך המס ויש מבני העיר שאינם פורעים מס כיון שלא הוציאו שום אדם ע"כ הרי דהתם לא אזיל בתר אומדנא דגם שאינו פורע מס חייב ומ"ש הכא דאזיל בתר אומדנ'. ואולי דשאני התם דאותו שאינו פורע חיובי מחייב מדינא אלא דפטור משום שהוא ת"ח או שפטרו המלך באופן המועיל וכל כה"ג כיון דבר חיובא הוא אלא שדבר אחר גרם לו משו"ה כיון דעשאוה בסתם הכל חייבים משא"כ בנכסי הקדש דמדינא פטירי אין דעת הקהל לחייבם. ועוד יש לעמוד ממ"ש הרא"ש עוד שם בכלל ו' סי' י' בתשו' הצבע שאם ראובן אינו צריך לשופטים לסייעו בעש"ג אינו מחויב ליתן עם הצבור ומזה למד מהר"ם אלשיך בסי' נ"ב לנ"ד גבי ת"ח דלא מחייב בשכר המרבי"ץ תורה יעו"ש וא"כ אמאי כתב בסי' כ"ט דכל בני העיר בכלל אפילו אותם שאין פורעים מס ויש לישב ועת לקצר. גם במ"ש עוד מהרשד"ם טעם שני לסניף דכיון דאסור להשתתף עם הגוי א"כ הו"ל מילתא דל"ש ולא גזור בה. מדברי מהריב"ל בח"א סי' מ"ד נראה שחולק בזה גבי הסכמת החזקות ואדרב' כתב דכדי שלא יהא חוטא נשכר חייב יעויין שם. באורך. הן אמת דהרשד"ם לא אמרה אלא לסניף בעלמא אבל מ"מ מהטעם שכ' מהריב"ל שלא יהא חוטא נשכר דינ' יתיב דגם בנדון הרשד"ם הול"ל דחייב לשלם גם בעד חלק הגוי משום קנסא וכפ"ז אין מתשו' הרא"ש כלל י"ג שהבאנו ראיה לנדון מהרשד"ם דשאני בנכסי

הקדש דלא עביד איסורא אבל הכא דנשתתף עם הגוי דעביד איסור' הו"ל לקנסו שלא יהא חו"נ וכפ"ז גם עיקר הראיה שהביא הרשד"ם ז"ל מדין רבית אינה ברורה דשאני התם דלא עביד איסורא הישראל כלל ומשו"ה שרי ללות ממנו כיון דהאחריו' על הגוי אבל הכא כיון דעביד איסורא הו"ל לחיוביה. גם במ"ש עוד הרב מהרשד"ם לפטור גם חלק הישראל והביא ראיה מדברי סה"ת שהביא מרן הב"י נוראות נפלאתי הפלא ופלא דנראה דלא סיימוה קמיה סוף דברי סה"ת דאחר שכ' שאם קנו הקמח ביחד פטורה והביא ראיה מהא דאמרו בראשית הגז שותפות גוי פטור ומפ"ק דפסחים דעיסת ארנונא פטורה סיים בה וז"ל ובראשית הגז יש איכא דאמרי שותפות דגוי חיובי מחייב וכן פ"ק דפסחים יש לשון זה דעיסת ארנונא חייבת בחלה לפ"ז אין צריך לחלק כלום עכ"ל כפי מה שהביא מרן הב"י ז"ל והדברי' ברורי' דה"ק דאע"ג דברישא לחלק יצא בין קנו קמח ביחד ללא קנו קמח ביחד ויליף לה מפ' ראשית הגז ומפ"ק דפסחי' היינו להך לישנא קמא דאמרינן בראשית הגז שותפות גוי פטורה וכן ללישנא קמא דפסחי' דעיסת ארנונ' פטורה דאז צריך לאוקומי מתני' דתנן אם אין בה כשעור פטורה הא אם יש בה כשעור חייבת ברם לאיכא דאמרי בראשית הגז דשותפו' דגוי חייבת וכן לאיכא דאמרי פ"ק דפסחים דעיסת ארנונא חייבת א"כ א"צ לחלק כלום דמתני' בכל גוונא איירי אע"ג דקנו קמח ביחד אפ"ה כל שיש בה כשעור חייב' להנהו לישני וא"כ סה"ת גופיה לא פסיקא ליה מילתא וכיפי תלי לה בחלופי הני לישני לישנא קמא ואיכא דאמרי וא"כ מאי חזית דסמכת אתחלת דברי ספר התרומה לפוטרו בלא כלום. ותו דאשכחן להרי"ף והרא"ש פ"ק דפסחים דפסקו כלישנא בתרא דעיסת ארנונא חייבת והכי איתא בירוש' ודלא כלישנא קמא דרבא דאמר פטורה וגם בההיא דראשית הגז אשכחן להרמב"ם פ"א מה' תרומות דין ך' כאב"א דרבנן שותפות גוי בתרומה חייבת וא"כ לענין דינא אית לן למנקט כותייהו ודלא כסה"ת וכ"ש דסה"ת גופיה לא פסיקא ליה מינתא ואדרבא מדכתב בסיפא ובראשית הגז וכו' ולפ"ז א"צ לחלק כלום מוכח דהכי ס"ל עיקר לדינא. וראיתי להב"ח שכ' ג"כ דמשמעות כל הפוסקים דלא כסה"ת אלא אפילו אם קנו קמח ביחד חייב יעו"ש וכ"כ הש"ך. איברא דגם על הב"ח יש קצת תימה דנר' מריהטא דלישניה שהבין שכן הוא באמת סברת סה"ת ולא כן אנכי עמדי דהדר ביה רב בסיפא וכדכתיבנ'. ואיך שיהיה דברי מהרשד"ם תמוהים דמאי מייתי ראיה מריש דברי סה"ת שהם הפך כל הפוסקים וגם דהעלים רב מיניה מסוף דבריו דהדר ביה משמעתיה דכפי סברת כל הפוסקים וסיפא דלישנא דסה"ת דינא יתיב בנדון הרב מהרשד"ם דעכ"פ חייב חלק

הישראל דומיא דתרומה וחלה והיכי פסיק ותני דגם חלק הישראל פטור וצ"ע. נאם אחד אחוז בחבלי עבותות אהבה כאשר הייתי אהיה. חיים עטייה ס"ט:

סימן לז

תשובתי להרב הנז' הי"ו:

הא דרישא דרך גדילתו לחוף ימים ים הבבלי וירושלמי ודישרן סמיכין לא פסק מעל שלחנו שנו"ן. הא גברא ממעונות אריו' אם לשב"ט אם לארש"ו נהרו"ת תבקע אר"ש מהמדב"ר והלבנו"ן. ה"ה ארי שבחבורה הרב השלם כמהר"ר חיים עטייה נר"ו רוכב שמים בעזרו פסוח גנון.

הא בדבר"א האני אצבי"ר שלמ"י צבור שלמי"ם הבאים כנחלים נטיו נחלי ארנון. הא דסקא מגילת ספר כתוב כוננו ידיו פלפלא אריכתא דרופתקא דאורייתא מרתע כולי גופאי מפלפוליה ירעש כלבנון. הא דדרעא גלייה לדרעיה האירו ברקים מלאים מפיקים גופי תורה מתנבאים בסגנון. הא גופא קשיא אחרי מי יצא רב גובריה אחר אחד דלא ידע מאי קאמר קרי לכדא חביתא לסהדא מנון. הא אתמר עלה ענותו תרבני ותמלא ארש"ו לפי רוב העונה אנא בריה קלה מעלנ"א אית לה קטנתי איני כדאי וזיוי ישתנון הא חנ"ה דידן חנותנ"ו במדב"ר לישר"י לן מר ששהו את קינה"ן מגו דאתקצאי הא גופאי וחיישנא מביניתא דרישאי עד טופרא דכרעאי כמו חלאי"ם ודחוון לא הנעלו הנקטמון והבטנון. הא קמן איכו השתא אתאן לתנא קמא בשני האותו"ת שורו"ת לוכסן אין בהם כדי שביעה ודרך קצרה לא נצרכא אלא לקיים שפיר גזרת עילאה מר ניהו רבא ממנו יתד ממנו פנה אלוף ית"ד אלוף פינו"ן. הן כל יקר ראתה עיני מקשה ורמי על תשובת מהרשד"ם בי"ד סי' צ"ג בקהל אחד עלו בהסכמ"ה כי כל קונה משי יתן לבן על כל ליטרא וראובן נשתתף עם גוי והפרנסים שואלי"ם הלכו בו מתכונת הלבני"ם והשיב הרב ז"ל לפטו' חלק הגוי ולב"ן וחסרו"ת והביא ראיה מרבית וכו' והקשה מר נר"ו דאמאי ממרחק יביא לחמו מדין רבית והו"ל לאתויי מתשובת הרא"ש כלל י"ג סי' ו' והאריך בזה ככתוב בקונטריסו. ואני בעניי אומר דכפי הסגנון שכ' מהרשד"ם ניחא טובא דמייתי ראיה מרבית ולא מתשובת הרא"ש והוא דמהרשד"ם כתב דחלק הגוי פטור דאם גוי נתן מעות ליהודי שיקנה לו משי ודאי שאינו חייב וידוע שהשותפי' שלוחי' וכו' ואין לאומר שיאמר שהרי קי"ל שאין ישראל נעשה שליח לגוי ולא גוי לישראל וא"כ הו"ל שהמעות של ישראל והמשי שלו. ועל זה הביא ראיה מרבית מהתוספתא שהביא הטור סי' קס"ט וכו' ע"ש באורך. הרי שהרב אתא לאפוקי דעת האומר דכיון דאין ישראל נעשה שליח הו"ל המעות של

ישראל והמשי שלו. ועל זה אין ראיה מתשובת הרא"ש שכ' דהסכימו שכל מי שיש בידו מעות להתעסק בין משלו בין מאחרים שאין מתעסק בהקדש בכלל דהני אחרים הם על מי שחייב לתת מס. דהרי הכא האומר הזה הוא אמר דהו"ל המעות של ישראל והמשי שלו. ומאי ראיה מנכסי הקדש שדן הרא"ש שאינם בכלל. הלא הכא מימר אמר דהמעות והמשי שלו. ועל כן הביא ראיה מדין רבית והדבר מבואר ופשוט. תו חזיתיה לכת"ר חד"ד ותימ"א על הרא"ש דידיה אדידיה שהוא ז"ל כתב כלל ו' סי' כ"ט דתקנה שעושים בני העיר בסת' כל בני העיר בכלל אעפ"י שעשאוה לצורך המס ויש מבני העיר שאין פורעים מס כיון שלא הוציאו שום אדם ותשובה זו עם התשובה דכלל י"ג הנז' סתראי נינהו דבכלל ו' לא אזיל בתר אומדנא דגם שאינו פורע מס חייב ומ"ש בתשובה דכלל י"ג דאזיל בתר אומדנא ואולי דשאני התם דאותו שאינו פורע חייב מדינא אלא דפטור משום דהוה ת"ח וכו' יעויין באורך בקונטריסו. והרואה יראה שלשון הרא"ש בכלל ו' שכ' כל בני העיר בכלל מוכח אף אותם שאין חייבים מדינא. אמנם אפשר לחלק ביניהם דבכלל י"ג שהתקינו לתת מס גם המתעסק בממון אחרים סתמו כפירושו דהני אחרים אם היו המעו' בידם היו חייבים לתת מס וממילא נפקי נכסי הקדש והוא דבר מבואר אבל בכלל ו' מיירי דהתקנה שעשו אינה לענין מעות כלומר שגוף התקנה אינה על עסקי דמים כגון דתקנו שלא יצא שום א' מהעיר עד שיקח רשות מהפרנסים ונודע שתכלית התקנה היה בעבור פורעי המס שלא יצא שום א' עד שיקח רשות למען דעת אם פרע כל המס וכיוצא בזה אבל התקנ' נתקנה סתם שלא יצא שום אחד מהקהל או כיוצא בה והיא כוללת אף אם אינו פורע מס וזה מהלכות דרך ארץ לתקן סתם ולכן כתב הרא"ש דכל בני העיר בכלל אפי' שאין פורעי' מס מאחר שלא הוציאו שום אדם דהדעת נותן דחיילא בכולל מאחר שגוף התקנה אינה לתת מעות אלא כגון שלא יצא שום אדם מהעיר או דומה לזה וכלם בכלל דאי לאו ה"ל לפרש ומ"ש הרא"ש בכל התשו' הוא דבר הלמד מענינו ואין כאן סתיר' כדבר האמור והנה בא"ר לח"י רוא"י. וממילא רווחא התשובה אשר שם בכלל ו' סי' יו"ד באדם עשוי להצביע שאינו צריך סעד לתומכו מהשופטים כי נצב"ע ונפטר וקשיתיה למר מתשוב' סי' כ"ט ככתוב בקונטריסו. ולפום מאי דאמרן בעניותין ניחא והנני יוסיף והיתה לבאר דבהסכמת לתת מס מעסק אחרים דפטר נכסי הקדש בכלל י"ג מפורש בהסכמה ענין המס ועליה אנו דנים דודאי נכסי הקדש ליתנהו בכלל ובתשובת הצבע אעיקר' לא יש הסכמ' רק הקהל נותנים לשופטי' ושואלין מהצבע חלקו ויפה פטרו הרא"ש דבלא"ה הצבע כספו לו נתן והוא מילת' דמסתבר'. אך בתשובה סי' כ"ט יש הסכמה ובהסכמ' לא אתיא זכיר' ענין מס כלל רק תקנ' סתמית ואינה במס גוף

התקנ' בענין אחר כגון שלא יצא שום א' מהעי' בלי רשות או מעין דוגמ' הגם דידעי' שנעשית לצורך המס כיון שלא נזכר בהסכמ' ענין המס אלא סתם על בני העיר כלם בכלל וצדיק דינו של הרא"ש ואפי' תימא דבסי' כ"ט נמי לא יש הסכמ' רק שתקנו כך שפיר קאמר דהיא כללית ולא הוציאו שום אדם כשעשו התקנ'.

אשובה אראה מ"ש מר בדברות קדשו של מהרשדים וישימו הסני"ף מטעם מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן והא מילתא דלא שכיחא שישתתף ישראל עם הגוי וכו' ועל זה כ' מר דמהריב"ל בראשון סי' מ"ג חולק בזה גבי הסכמת החזקות דכ' דאדרב' כדי שלא יהא חוטא נשכר חייב ולפ"ז עיקר הראיה של מהרשד"ם מדין רבית אינה ברורה וכו' והאריך בזה ככתוב בקונטריסו. ואנכי תולעת נרא' לפק"ד דשנא ושנא נדון מהריב"ל מנדון מהרשד"ם דנדון מהריב"ל הוא בהסכמ' שכל חנות שישליכו ליהודי ממנ' שלא יוכל שום יהודי לבא אל החנות או לשוכרה ג' שנים וראו' בא לחנות שיצא יהודי וטען שלא בא לחנות בתורת שכירות אלא בתורת שותפות עם הגוי אדון החנות באותן הסחורות ועל זה כתב הר' מהריב"ל לחייבו מטעם שלא יהא חוטא נשכר ע"ש. והדבר מפור' נגלה שהבא אל החנות הוא נשכר שלא היה יכול לבא שם אלא באיסור שנשתתף עם הגוי ואע"ג די"ל מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן מ"מ יש לחייבו משום שלא יהא חוטא נשכר ודינא קא משתעי הרב מהריב"ל דהרי שם הוא נשכר בשותפו' זה דאל"ה לא יכול לבא אל החנות ואית לן למימר שלא יהא חוטא נשכר אבל בנדון מהרשד"ם לא שייך למימר בנדונו שלא יהא חוטא נשכר דמהרשד"ם מיירי במה שיאמר האומר דכיון דאין שליחות לגוי ונמצא דהמעות והמשי של ישראל וע"ז כתב לסניף דמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן דבכי האי גוונא ליכא למימר שלא יהא חוטא נשכר שהרי אינו נשכר מידי דחלק הגוי ודאי פטור. ולאומר מיהא הישראל חייב על חלק הגוי ע"ז כתב לסניף דפטור לתת מס מחלק הגוי והכא זה אינו נשכר דחלק הגוי פטור ובזה אמרינן מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן ורב המרחק ביניהם דשם נשכר והכא אין החוטא נשכר. וזה מבואר בדברי מהרשד"ם דהשתא קאי לפטור חלק הגוי. ומהריב"ל יודה להרשד"ם בנדון שלו דליכא לחייבו כיון דהוא מילתא דלא שכיחא ואין החוטא נשכר בנדון זה (ולהיותי חלוש ואיני בקו השוה לא אצא חפש"י בכנה"ג וספרן של צדיקים.

וע"ט לדבר במה שתמ' מר הפלא ופלא על מאי דמייתי ראיה מהרשד"ם מס' התרומה דהוא קול ושוברו עמו והאריך בזה לגדל ולחזק תמיהתו ככתוב בקונטריסו. הנה בלמדי משפטי צדקו ופלאות עדותיו אמרתי לפום ריהטא פליאה נשגבה על הרב מהרשד"ם

היא זו על כן יאמרו המושלים אתמהא מי ששנה זו לא שנה זו. (ועיין למהר"י קורקוס שכתב תחילת דברי סה"ת לבד בשם כתבו ז"ל ע"ש פ"ו דבכורים). ואפשר לישב ומראש מקדמי ארש יצא עת"ק לשון ס' התרומה כמו שהוא בספרו סי' פ"ג וז"ל. ובראשית הגז יש איכא דאמרי שותשות גוי בתרומה חיובי מחייב וכן בפסחים יש לשון זה דעיסת ארנונא חייבת בחלה לפי' זה אין צריך נחלק כלום. וללישנא דפסחים דעיסת ארנונא פטורה סבר כלישנא דראשית הגז דשותפות גוי פטורה ואפי' לאיכא דאמרי דראשית הגז דאמר שותפות של גוי חייב היינו בחלק הישראל וההיא דפסחים דפטר היינו בחלק של גוי עכ"ל. ויתכן שהרב מהרשד"ם הבין דמ"ש בס' התרומה ובראשית הגז יש איכא דאמרי שותפות גוי בתרומ' חיובי מחייב ר"ל שחייב על הכל גם על חלק של גוי וכן בפסחים עיסת ארנונא חייבת להוציא מכל העיסה. וא"כ מאי דתנן העוש' עיסה עם הגוי אם אין בשל ישראל כשיעור פטור' ודייקינן הא אם יש כשעור חייבת ר"ל חייבת כל העיסה דישראל מפריש על כל העיס'. וא"כ שפיר קאמר דאין צריך לחלק כלום דכיון דמחייב כל העיס' אפי' קנו הקמח ביחד חייבת העיס' כלה. וכן נראה ממה שסיים דללישנא דפסחים דעיסת ארנונא פטור' אפי' לאיכא דאמרי בראשית הגז חייב היינו בחלק ישראל וכו' משמע דעתה חידש זה אבל מקודם מיירי דחייב אף בחלק של גוי כדאמרן. וכיוצא מוכח מדברי הרמב"ם פ"א דתרומות שהביא כת"ר דאפי' אם חלקו גם בחלק הגוי טבל וחולין מעורבין דאין ברירה ועיין בפירש"י בחולין דף קל"ה. ובחלה כתב הרדב"ז בביאורו על הרמב"ם פ"ג מבכורים דף ק"ב ע"ג וז"ל ונרא' לומר דנוטל מכל העיס' כיון שישראל עושה אות' ויש לו חלק בה שפיר קרי ביה עריסותיכ' וכן יש לדקדק מלשון רבי' הר"י זו חייבת וכו' והכי משמע מדפריך בירושלמי מה בינה לעיס' ארנונא שמא אינה חייבת בחלה ומשני תמן ברשות ישראל הוא שמא ימלך הגוי שלא ליטלה וכו' ומדפריך מעיס' ארנונא משמע דעיסת שותפות הגוי אם [יש] לישראל כשעור חלה כלה חייבת עכ"ל ובעיסת ארנונא מוכח בירושלמי דחייבת כולה דהא יהיב טעמא שמא ימלך. וכן כתב מרן בב"י סימן ש"ל דבעיסת ארנונא אפי' אין שיעור בשל ישראל חייבת וכ"כ הרח"ש עכ"ל וא"כ בעיסת ארנונא מוציא חלה מכל העיס'. והשתא אפשר לומר דהיינו מ"ש בס' התרומ' דללישנא דראשית הגז דשותפות גוי חיובי מחייב וכן עיסת ארנונא בפסחים איכא לישנא דחייבת ולפ"ז אין צריך לחלק כלום דכיון דכל העיס' חייבת כשיש לישראל כשעור כמ"ש הרדב"ז ובעיסת ארנונא אפי' שאין לישראל כשיעור כמ"ש הרא"ש וכן סובר ס' התרומ' כהרא"ש והרדב"ז ודאי אין צריך לחלק. ומהרשד"ם לא מייתי מדין עיסה של שותפות עם הגוי ומעיסת ארנונא רק מייתי מחילוק

ר"י בעל התוספות שכתב בשמו ס' התרומ' ללישנא דשותפות גוי בעיס' פוטר דהיינו כשקנו הקמח ביחד דאז פטור חלק של ישראל נמי וכפ"ז בנ"ד דפשיטא להרב ז"ל יותר מביעתא בכותחא כמ"ש הוא ז"ל דחלק הגוי במשי פטור וא"כ גם חלק של ישראל פטור דכל חוט של משי מעורב חלק הגוי וכחילו' ר"י ומאי דהדר ביה סה"ת היינו כשחלק הגוי נמי חייב כדאמרן. אמנם בדבר שחלק הגוי פטור בנ"ד עדיין חילו ר"י במקומו עומד וזהו הראי' דמייתי מהרשד"ם. ואין להקשות על מהרשד"ם מעיסת ארנונא דהרי"ף והרא"ש פסקו שהיא חייב' וכדתהי מר עלה דשאני התם דחייבת כל העס' שמא ימלך. ובעיסה של שותפות הגוי כל העיסה חייבת כמ"ש הרדב"ז דקרי' בי' מעריסותכ' אבל בנדון מהרשד"ם פשיטא לי' דחלק הגוי פטור. וגם מדין תרומ' שכתב הרמב"ם והביאו כת"ר נרא' דגם חלק הגוי אפילו חלקו מטעם אין ברירה טבל וחולין מעורבין. והגם שהרא"ש והטור כתבו דעיסה של שותפות הגוי אם יש כשעור חייבת ומפריש מיניה וביה ומוכח דאין מפריש אלא על חלקו ומזה ק"ק על הרדב"ז דפשיטא ליה דמפריש על כל העסה ודייק מדכתב הרמב"ם חייבת דהרי הטור כתב גם כן חייבת וסובר דאינו חייב כי אם על חלק ישראל. ומ"מ לא תקשי למהרשד"ם דהאיכא דין מתנות כהונ' דפוטר שותפות הגוי לכל והביא מהרשד"ם לעיל מדברי הר"ן דאין כל השיות חייב וכ"כ התוס' והריטב"א בחידושיו ויש להרגיש על מהרשד"ם שמביא מהר"ן לחוד ולא זכר מהתוס' שכתבו כהר"ן וגם בראשית הגז משמע דשותפות הגוי פוטר הכל וכן שותפו' הגוי בבכורה ומהרש"ל בים של שלמה פ' ראשית הגז דין ב' תמה על הרמב"ם שלא ביאר דשותפות הגוי פוטר בראשית הגז. וא"כ הרי מצינו מתנות כהונה דשותפות הגוי פוטר בזרוע לחיים וקיבה וגם מבכורה וגם מראשית הגז וסבר מהרשד"ם דנדונו להני מדמינן. ושאני תרומה ודכוותה דכך קבלו רז"ל. ואין ללמוד משם לנדונו דכל קבל דנא אשכחן מתנות ובכורה וראשית הגז דפוטר שותפות הגוי לכל ותו דהסכמ' הזו שעשאוה מעצמ' ולא מדינא נדון בה דשותפות הגוי פוטר בכל וכבר כ' מהרשד"ם בסוף דבריו שיש מקום להאריך ולא חש להאריך וכו' ע"ש וזכר לדבר למ"ש דיש לחלק מדבר שהוא מדינא לדבר שקבלו מעצמם יש ממ"ש התוספות פ"ק דתמורה דף ו' ע"א ד"ה והשתא דאביי ורבא לא פליגי היכא שבדה האיסור מעצמו ע"ש וכ' הרדב"ז בתשו' כ"י סי' ב' אלפים ס"ח דעל זה הוא סומך למעשה ומה גם דהמע"ה. ולא נעלם ממני אנכי הדל שיש לצדד בכל האמור. ומר ניהו רבא עמו עז ותושיה את אשר יבחר יקריב וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות כי"ר. הוא אשר דיבר מעטף ויתיב צוק"ת דוד טרדי"ן עלי אדמה אמרי לה כי מכנפי. ושור"י בארש יכתבו שורים במדב"ר בערב"ה שלחופי

הוו משלחפי. ומר ניהו רבא ברוח מבינתו ישים מר למתוק היה נותן בהם סמני"ם אשר בדברו חזק הוא הרפה. אני אני הוא נאה דורש לשלום כסא תורתו ברב עז ותעצומות יפה יפה. הצעיר כצעירתו מדרי"ס מרישיה לסיפיה. הצעיר וזעיר מאד"ם העיר שש אנכי על אמרותיו חדא"י נפשאי:

סימן לח

קצת חידושי דינים ספיקות הרגשות זכרונות והערות דרך קצרה. איכא ביניהו דבעו העמדה והארכ"ה וטעונים לינה וגלילת ספר"י וספר"א. והיו לכם לזכרון לציו"ן הנה הנם אתיא זכירה. על דרך סימן ד"ע בח"א ומשם באר"ה:

א' עדים שנטלו שכר להעיד נסתפק בס' שונה הלכות ח"ב דף נ"ט אי חייבים בשבועת העדות עיין שם והרב המחבר ודעמיה לא גילו דעתם בזה כאשר יראה הרואה. ולפום ריהטא נראה דחייבים בשבועת העדות וזה ממ"ש הריטב"א בחידושיו סוף פ"ב דקדושין משם הרמב"ן שאם החזיר השכר חוזר ומעיד באותה עדות דכיון דלאו פסולא אחרינ' הוא אלא משום קנסא מכיון דאהדריה לאגריה וחזר והעיד תחילתו וסופו בכשרות ומהאי טעמ' נמי כל שנודע שלא נטל שכר על אותו דין או אותה עדות מעשיו קיימין שאינו פסול לעדות שתפסלנו עד שיחזור בתשו' לגמרי אלא כל עדות ודין שלא נטל עליהם שכר כשרים וכו' ואפשר שאין עדות כשרים נפסלת מפני צרופיו וכו' עכ"ל וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן. ולמדנו מדבריהם ז"ל שהנוטל שכר להעיד אינו מפסולי עדות אפי' דרבנן ואי אהדריה לאגריה תחילתו וסופו בכשרות וחוזר ומעיד באותה עדות ומאחר שכן נראה דחייב בשבועת העדות. וראיה לזה מדקאמר הש"ס ריש פ' שבועת העדות דמאי דתנן ואינה נוהגת אלא בראויין להעיד לאפוקי משחק בקוביא דפסול מדרבנן ואי אמרת דנוטל שכר להעיד גם הוא אינו חייב בשבועת העדו' משום דאכתי לא אהדר אגריה ומחוסר מעשה הו"ל להש"ס לאשמועינן רבותא ולימא לאפוקי ניטל שכר להעיד והיינו רבותא אפי' דאינו פסול לעדות לא מדאורית' ולא מדרבנן אלא משום קנסא ואם החזיר השכר חוזר ומעיד אותו עדות. אפ"ה כל עוד שלא החזיר אינו ראוי להעיד קרינן ביה ואינו חייב בשבועת העדות. ומכ"ש משחק בקוביא דהוא פסול ממש מדרבנן. אלא ודאי דדוקא משחק בקוביא דהוא פסול אינו חייב. אבל נוטל שכר להעיד אינו חייב

ומהא דכ' הרמב"ן דזה שנטל שכר להעיד הוי תחלתו וסופו בכשרות מוכח דאף בפסולי עבירה בעי תחילתו וסופו בכשרות הפך מ"ש הרב שפתי כהן ח"מ סימן ל"ד ס"ק ל"ב דבפסולי עבירה לא בעינן תחילתו וסופו בכשרות וכבר אני הדל בברכי יוסף שם

סימן ל"ד אות מ' הבאתי מראשונים ואחרונים דמוכח מינייהו הפך הרב שפתי כהן. ושם כתבתי דכ"כ בשיטה מקובצת כתובות פ"ב דף י"ד ממהר"י ן' מיגש ונראה מדברי הרמב"ן שמסכים בזה למהר"י ן' מיגש דלא דחה פירושו אלא מטעמ' אחרינ' עיין שם ולפי האמור הכי מוכח מדברי הרמב"ן גופיה כמבואר. וראה בעיניך מ"ש שם דהרב ש"ך גופיה סימן ל"ה ס"ק ז' תבריה לגזיזיה. ואחר זמן נדפס ס' אורים ותומים ושם ראיתי בתומים סימן ל"ד שהוכיח דלא כהש"ך וכתב דנעלם מהש"ך בלי ספק התוספת' פ"ה דסנהדרין ואח"כ כתב שוב ראיתי בסי' ל"ה שהש"ך גופיה חזר בו ודעתו נוטה דפסול רשעות בעינן תחילתו וסופו בכשרות עכ"ל ולא כתב דהש"ך הביא התוספת' רפ"ה דסנהדרין שכ' דבלי ספק נעלמה מהש"ך ומכח התוספת' הזו עצמה ודברי קצת אחרונים חזר בו עיין בדבריו וכמ"ש אני בעניי בספר הקטן ברכי יוסף שם בס"ד.

ב ח"מ סי' ג'. כרגע נראה לי ס' אורים ותומים ואחד כרעא ראיתי שם סימן ג' הגהה דין ב'. שכ' בתומים ס"ק ד' דב' סמוכים גם לדעת הרמב"ם ההודאה שמודים לפניהם הודאה והאריך בזה. ולי ההדיוט אין דבריו מחוורים כי לשון מרן בש"ע הפך דבריו דאפילו סמוכים לא מהני עד שיהיו ג' וסברותיו שכ' יש להשיב עליהם כמתבא' ממ"ש בעניותי בס' הקטן ברכי יוסף לך נא ראה.

ג סי' ח'. בתומים תירץ להרמב"ם אמאי שביק דרשת הש"ס דטעמו מכח סוגית ע"ז ולכך נקט דרש' דספרי מפ' ולא תקים לך מצבה ע"ש באריכות. ועמו הסליחה דאין דרשא זו בספרי. וכל דברי האחרונים הוא על אשר לא נמצא' דרשא זו אשר דרש דרש משה הרמב"ם ז"ל ברז"ל כאשר יראה הרואה. הן אמת דחסר לנו המכילת' דמזכירי' אותה הרמב"ם והסמ"ג והמגדל עז. וכבר במקום אחר הרגשתי על הרב דינא דחיי שכ' דמ"ש סמ"ג תניא במכילת' ט"ס וצ"ל ספרי ולא זכר דהם ז"ל הי' להם מכילת' על כל התורה. הנה כי כן יתכן דדרשא זו ישנה במכילת' ומשם חפר אוכל הרמב"ם.

ד סי' ט"ו. בתומים הסכים לדברי הרב שבות יעקב ח"א סי' קד"ם דגם לדברי מהרי"ל ומהר"י וייל וסיעת' דאין דין ת"ח בזמן הזה. מ"מ הא מיהא יש דין צורבא מרבנן בזה"ז ע"ש. ואני בעניי הוכחתי בס' הקטן ברכי יוסף דלמ"ד דאין דין ת"ח בזה"ז גם צורבא מרבנן ליכא ע"ש ראיות ברורות. ומיהו לדין להפך לזכותו נראה דנוהג גם בזמן הזה אליבא דכולי עלמא כדכתיבנ' בעניותין שם בברכי יוסף. והנה שם בברכי יוסף אנכי עמדתי על דברי הריטב"א והאחרונים. ועתה נדפסו חידושי שבועו' להריטב"א ושם דף ל' כתב בשם התוס' לחלק בין חכם לקרובו והוא כמ"ש הרב בית חדש. ועוד תירץ דהתם ידע בע"ד דאינו קרובו והוא כמ"ש בשיטה מקובצת כתובות משמו של הריטב"א. ובשם

מהר"ם הלוי כתב דלת"ח אפי' פתחו וכו' כמ"ש בכתובו' בשם מורינו. אבל יש הפרש גדול דבכתובו' במ"ש משם מורינו היינו דהתם בכתובו' לא פתחו בדינא ויש חילוק בין ת"ח לקרובו. ולפי שיטת ר"ם הלוי גם התם איירי בפתחו ולא חילק בין ת"ח לקרובו. ואח"כ כתב דדעת רבותיו דאם פתחו אין לכבד אפילו לת"ח ולא אמרו למשרי תיגריה אלא אפילו שבאו קודם לו לא אם פתחו. ויש להרגיש דבכתובו' הביא דעת מורינו סתם וכ' שזה דעת רבינו פנחס הלוי ולא הביא דעת רבותיו. ואם דעת מורינו שכ' שם הוא מהר"ם הלוי יש סתירה בפי' הסוגי' ובדין קרובו. ואם הוא אחד מרבותיו הוא הפך מ"ש בשבועו' ודעת רבותי וכו'. ומ"מ דבר ה' בפי מרן אמת דלא פסק הא דפתחו בדינא כמ"ש בברכי יוסף דכן הסכמת רבותיו של הריטב"א ונראה שגם הוא ז"ל סבר כן. ובענין זה ראיתי בס' אורים ותומים וס' חשק שלמה שנדפסו מחדש האריכו למענית"ם ופנאי לא הי' לי לעמוד על דבריהם.

ה סימן ל"ד. כתבתי בעניותי בחיים שאל ח"א סימן ד"ע אות כ"ט דגנב מגוי מהרדב"ז פסל ומהריק"ש הכשיר ע"ש. ואח"כ נמצא בשו"ת רדב"ז דפוס ליוורנו סי' ר"ה דהרדב"ז שם פסל ומסיק שמצא להם הכשר שאינם יודעים שאסור ונפסלי' לעדות מפני זה אלא אדרב' סברי דמצוה עבדי וכיון שחושבים שהוא התר לא נפסלו לשום עדות עד שיתרו בם וכו' ע"ש וראיתי בס' חשק שלמה על ח"מ שנדפס מחדש שכ' דבהגלות נגלות דברי הרדב"ז הללו מוכרח שט"ס נפל בדברי מהריק"ש ע"ש. ואני בעניי אומר שאין כאן ט"ס רק מ"ש מהריק"ש ונ"ל להכשיר היינו ונרא' לו להכשיר ור"ל כי הרדב"ז פסל ואח"כ כתב שמצא להם הכשר וכו' ומשו"ה כתב מהריק"ש בסגנון זה ודוק.

ו סימן מ"ב דין ז'. ומלמטה קפל וכו' עמ"ש הסמ"ע והרב בית יעקב סי' ק"ט פליג על הסמ"ע בדין קפל דהזבוב אינו מוחק אלא מוסיף ע"ש באורך. ונהירנא ששמעתי מאהוב ונחמד החכם השלם והכולל במה"ר יוסף הלוי פולאקו זלה"ה דמצא בחידושי רבינו מהר"ר יוסף אבן מיגאש ז"ל לבתרא שכ' כדברי הסמ"ע דשותה הדיו ע"ש ודוק.

ז סי' מ"ג. דין ב' הגהה. מרן נסתפק אי מה שכ' מהר"ר איסרלן היינו גם בשטרו' והרב ש"ך הכריע דדוק' בגיטין אבל בשטרו' כשר. ושאלני חד צורבא מרבנן דנעל' ממרן ומהרב שפתי כהן דמהרא"י בכתביו סי' י"ט ביאר דה"ה בשטרות משום דמחזו מילי דרבנן כחוכא לחלק בין מוקדם למוקדם עכ"ד. ואני אמרתי בחפש"י שמענה ואתה דע לך דכבר קדמוך רבנן הרב ב"ש והביאו הרב גט. פשוט סוף סי' קכ"ז שהקשה דמשמע ממהרא"י בכל כתביו דה"ה בשטרות. והרב בכי יעקב סוף דף כ"ב הק' על מרן והכריע

ממהרא"י בכתביו סי' י"ט וכ' ועיין בשו"ת דברי אמת דף כ"א ע"ג ובס' ריח שדה דף כ"ד וכ"ה.

ח סי' מ"ה דין ו'. הסמ"ע ס"ק כ"ה אם טייטו לפני חתימתן פסול דאטיוטא חתמי. וכן כתב הרב בית חדש. ורחימו דנפשין ואור עיני גם החכם השלם סוה"ר כמהרי"ל נר"ו הוכיח מדברי רבותנו בעלי התוס' בבתר' דף קס"ד ע"א הפך דבריהם ממה שכתבו דמה שיטות וכו' עיין בדברי קדשם ודוק היטב.

ט סי' מ"ו דין ז'. שיהיו העדים מכירין כתב ידי העדים וכו' שטר שעדיו מפורסמי' לבית דין כגון סופר הקהל ושליח ב"ד יכולין ב"ד לקיימו אף שלא יהיו במות' תלתא כחדא וכדאין הן רבוואת' דסברי הכי לסמוך עליהן בשעת הדחק. וכל זה להקל לחתום כל א' לבדו אבל אם הם שנים ביחד פשיטא דמצו לחתום כן כתב הרב מהר"י זיין בשערי ישועה כ"י ח"מ שער א' סי' ז'. ועיין בסמ"ע ס"ק י"ג. ובשו"ת מהרח"ש א"ה סי' ג' בתשובת מהרימ"ט והרב מהרח"ש ע"ש ופשוט דבאופן הנז' לא יכתבו במותב תלתא כחדא הוינא. רק הנפק שטרא דנא קדמנא וכו'. ועמ"ש הרב המפורסם מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה בדיני קיום שיש להשיב על דבריו כאשר יראה המעיין.

י סי' נ"א דין ה'. צואה שנמצא אחד מעדיה וכו' זהו מתשובת הרא"ש שהביא הטור. והרב משנה למלך סוף פ"ה מהלכו' עדות מותיב ומפרק בתשובת הרא"ש הלזו. וחד מינן הקשה דקדמוהו רבנן הסמ"ע והרב כנסת הגדולה והרב שפתי כהן ויעויין בש"ך סי' זה ס"ק ד' ובסי' מ"ב ומשם באר"ה. וגם במה שכ' הרב משנה למלך הרא"ש מטעמא דאמרינן רווחא שבק וכו' נחלקו האחרוני' כמבואר בשפתי כהן:

ולעיל דין א' עד א' בכתב וכו' לעשות המלוה בשטר ואינו יכול לומר פרעתי וכו'. הסמ"ע פירש דגובה נמי ממשעבדי והרב ש"ך חלק עליו דאינו כשטר אלא לענין שאינו יכול לומר פרעתי וכמ"ש מרן בכסף משנה עיין שם. ולי ההדיוט נראין דברי הרב ש"ך כדמשמע מדקדוק הלשון. וגם הסברא מסייעת לומר כן. ובמקום דהסברא ודקדוק הלשון עלו בהסכמ"ה יציבא מילתא. ומה גם דהכי אמר רב מרן בכסף משנה. ומאי דקשיתיה לסמ"ע דאם כן עד ב' דעל פה למה לי הרי כתב הרמב"ם ופסקו מרן בסמוך דין ב' דעד אחד בכתב אינו יכול לטעון פרעתי תשובה נצחת השיבו הרב ש"ך. ועוד נ"ל ההדיוט דהתם בדין ב' לאו מדינא הוא דאינו יכול לטעון פרעתי אלא מכח מאי דאמור רבנן מתוך שאינו יכול לישבע משלם אבל הכא אינו יכול לטעון פרעתי מדינא דהו"ל מלוה בשטר וזהו שהאריך הרמב"ם בלשונו לומר לעשות המלוה בשטר ואינו יכול לומר פרעתי להורות דמה שאינו יכול לומר פרעתי הוא מדינא שנעשית מלוה בשטר.

יא סי' נ"ב. דין א'. או שקרוע שתי וערב וכו' כתב הרב הגאון בשפתי כהן דבעי קריעה שתי וערב בכל. ושמעתי מחד דפקיע שהקשה על הרב שפתי כהן דנעלם מכבוד חכמתו תשובת הריב"ש סי' שפ"ג ע"ש ודוק ועיין בתשובת הרב משאת משה:

יב סי' ס"ו. דין כ"ג. אם חזר ומחלו וכו' מכר שט"ח וחושש פן ימחלנו המלוה ובשבועה לא הימניה יכתוב הודאה שסך הכתוב בשטר הוא מעיקרא של פי. רדב"ז בתשו' דפוס ויניציא סי' שכ"ה מההיא דאיסור גיורא ע"ש באורך וק"ק דפלוגתא דרבוואתא היא דאיכא פוסקים דסברי דאודיתא לא הוי קנין. ויש לחלק בזו כאשר ירא' המעיין הטב ודוק. וכן הרגשתי אני בעניי על תשובות הרדב"ז כ"י סי' ב' אלפים ושנים בס' הקטן ברכי יוסף ח"מ סוף סי' מ' ומשם באר"ה.

יג סי' ס"ז דין ב'. שביעית משמטת את המלוה וכו' המלוה לחבירו מיני פירות או מיני אוכלין מידי דלא הדר בעיניה הוי דומיא דהלואת כסף ושביעית משמטת לא מיבעיא אם זקפו עליו במלוה במעו' שאמר לו דמי כך מדות חטים או מדות שמן או דמי כל כך ביצים או אגוזים אתה חייב לי דהוי ממש זקפן עליו במלוה ושביעית משמטיתו אלא אף שא"ל הרי הלויתי כך וכך מדות חטים או כל כך שמן ויין או כ"כ ככרות לחם מיקרי נמי זקפן עליו במלוה ולא זו בלבד אלא אפי' ככר לחם א' שהלוהו או ליטרא שמן ויין שהלוהו השביעית משמטת דלא דמי לשוחט הפרה והנך דמתני' דבעי זקפן עליו במלוה משום דהנך לא באו בידו מעיקרא בתורת מלוה אבל המלוה לחבירו ככר לחם או מדה של שמן או יין או ביצים וכיוצא דמעיקרא בתורת מלוה באו לידו ודאי שהשביעי' משמטתן. הרב מהר"ר שלמה עדני זלה"ה בס' מלאכת שלמה כ"י פירוש המשניות ועוד האריך בזה:

ומ"ש ואפילו בשטר שיש בו אחריות וכו'. בירוש' פ"י דשביעות אמרו אתא עובדא קמי ר' יוחנן בשטר שאין בו אחריות נכסים והור' משמע וכו' וחזה הוית להרב מהר"ר אליהו מפולדא זלה"ה המפרש שכ' על דברי הירוש' הללו דהכי גרסינן אתא עובדא קומי רבי יוחנן בשטר שיש בו אחריות נכסים וכו' ע"ש ואנחנו לא נדע אמאי אינו מעלה בזכור"ו דרבינו שמשון ז"ל בפרישתו מייתי כנסחת הספרים דקמן בשטר שאין בו אחריות נכסים ופיוש דמן הדין אינו משמט דכיש בו אחריות דמו דקסבר רבי יוחנן אחריות ט"ס עש"ב. איברא דבתלמודין פ' השולח דף ל"ז מייתי הך עובד' דרבי יוחנן בשטר שיש בו אחריות ע"ש. ועיין מה שכתב הרא"ש בפירושו ודוק הטב.

יד סי' ס"ט. דין א'. הוציא עליו כתב ידו וכו' אבל אם טוען פרעתי נאמן וכו'. בעיר שנהגו דכתב יד דינו כשטר דאין נאמן לומר פרעתי והלוה נתישב בעיר דלא נהגו כך

אלא דעל כ"י נאמן לומר פרעתי והלוה הזה טען פרעתי כמנהג המקום שיושב עתה. נראה דאזלינן בתר מקום שנתחייב בו דכ"י דינו כשטר. ויש להביא ראי' מתשובת הר"ן סי' ס"ב ומתשובת הרדב"ז סי' שס"ח הבאתים אני בעניי בספרי הקטן ברכי יוסף ח"מ סי' ג' דף ח' ע"ג וע"ד ע"ש ודוק היטב.

טו סי' ע'. דין א'. אסור להלוות מעותיו בלי עדים וכו'. מהר"ש יונה בביאורו דקדק על הטור דכתב אסור ולא כתב דעובר על לפני עור וכתב דהטור אינו חש לזה ואין לתפוס אלא על הרמב"ם ע"ש. וק' דהרא"ם בתוספותיו לסמ"ג ריש ה' חמץ כתב דארחיה דהרמב"ם לומר אסור אפי' במקום מלקות ואיך כ' שיש לתפוס על הרמב"ם. ואפשר דמהר"ש יונה סבר כמ"ש הרב כנה"ג ח"מ ריש סי' שנ"ט בעד מרן הכ"מ ה' גניבה ע"ש. ועמ"ש הרב לח"מ פ"א דמלוה בדין אסור להראות לפני ב"ח וכנה"ג י"ד סימן קפ"א הגה"ט אות ד' ודוק הטב. ומהרשד"ם ח"מ סי' כ"ג כתב דמלוה בעדים בלא שטר איסורא ליכא פשיעה איכא וכו' ע"ש. וק"ק דהטור כתב יכול להלוות בעדים וכן מוכח מלשון הרמב"ם דבשטר משובח יותר נראה דבעדים שבח איכא וכן הוא משמעות הפוסקים כאשר המעיין עיניו ישר יחזו.

טז סי' ע"ב. דין י"ב. הרב ש"ך האריך והקשה על הרא"ם בתירוצו להרא"ם והבין שתירוץ הרא"ש לבית מלא הוא שלפירות מיקרי אפי' פחות מש"פ והקשה לי הרב הכולל כמהר"ר אליה מוצירי בהיותו אב"ד ור"מ בעיר נא אמון יע"א שזהו דין מחודש. ועיקר התירוץ הוא שאינו מודה אלא אומר כמו שהנחת וכו' והדין עמו. עוד הקשה הרב ש"ך במ"ש הרא"ש ז"ל דרגילות לומר מלא אף אם חסר מעט דהא בש"ס אמרו אפילו בית זה מלא והקשה הרב הנז' שהרי כתבו התוס' שה דאף בבית זה אין ידוע מה ביניהם. ואני הדל אמרתי לו דהדין עם הש"ך די"ל בסוגיא דודאי אבייי ורבא לא פליגי במציאות וא"כ לאביי מה בין בית לבית זה וצ"ל דהן אמת דגם בבית זה רגילות לחסר מעט אמנם כשהוא חסר הרבה ידוע שעכ"פ אין רגילות לחסר כל כך ובודאי ידיע' טעותיה אף שאין ידוע בדקדוק דאין ידוע כיצד היה המילוי ורבא ס"ל דאף דודאי חסר מ"מ כשאין ידוע בדיוק לא מקרי דבר שבמדה ושפיר הקשה הרב שפתי כהן להרא"ש. והודה לי הרב הנז'.

יז . סי' ע"ג. דין יוד. ובתוך הזמן רואה המלוה שהלוה מבזבז וכו' מכר סחורה בקנין ולא משך ורוא שהקונה הוא מבזבז עיין תשובות הרדב"ז דפוס ויניצי' סי' ן'. ומ"ש בהגהה נשתרבב המנהג לעקל וכו' עיין מהרח"ש בתורת חיים ח"א סי' פ"ד ובשו"ת מהר"י קצבי סימן כ"ב. עדות ביהוסף ח"ב סי' ט"ז. ועיין בשו"ת מהריק"ש סימן ד' כמה חידושי דינים. ובשו"ת הרדב"ז דפוס ויניציא סי' ס'.

ח"י סי' ע"ה. דין א'. ברר דבריך וכו'. הטור הביא תשוב' הרא"ש בזה ומדברי מרן בב"י משמע דסבר דהרא"ש חולק על הרמב"ם. ובס' בית הלוי בביאורו הסכים דברי הרא"ש להרמב"ם. ונרא' שהדין עמו אבל לא מכח מה שדקדק מלשון הש"ע. והסמ"ע הביא דברי הנמקי פ' המוכר את הבית וכתב הרב ש"ך דפשפש ולא מצא דברי הרב הנמקי ע"ש וק' דהרי דברי הנ"י קיימי בדוכתייהו פ' המוכר את הבית קרוב לסופו ד"ה שלח ר"ה בר אבין המפקיד אצל חבירו בשטר ע"ש. (ואחר זמן רב נדפס ס' יד מלאכי וראיתי בח"ג אות שנ"ח שכ' דטרח ומצאם ואחר זמן בא לידי ס' חידושי הגרשוני וראיתי שכבר קדמנו הרב ז"ל והשיג על הרב ש"ך דלא חיפש יפה ע"ש):

ומרן בב"י. מחודשין י"ג הביא לשון מרדכי ברישׁ מציעא שפסק רבינו שמחה וכו'. והרב גדולי תרומ' דף ק"ו תמה על ראית מהר"ם מדאמרו מאי איכ' בין שבוע' דאוריתא לרבנן עש"ב. ולי הדל ראית מהר"ם נכונה דהמתרץ ה"ל להשיב הך רבותא רבתי דאיכא. ומה שהק' על מרן ז"ל לק"מ. ולברר דעת הרשב"א עיין בתשו' ח"ב (והוא ספר תולדות אדם) סי' רל"א והריטב"א פ"ק דמציעא ודוק הטב כי קצרתי ויהי הקצ"ר אמיץ.

י"ט . סי' ט"ז. דין א'. שנים שלוו מאחד וכו' עמ"ש הרב שפתי כהן על דברי מור"ם בתשוב' סי' ז"ך. ואנכי איש צעיר נרא' לי דהעיקר כדברי הרב ש"ך דבירושלמי מוכח פקדון סתמא בלא תנאי הפך מור"ם ואחר זמן רב ראיתי להרב שבות יעקב בח"א סי' קע"ח שכתב כדברי עלץ לבי. ולענין שטר ע' תשובת הרב המבי"ט ח"ב סי' כ"ח. ועיין בשו"ת מהר"ש בן הרשב"ץ סי' רכ"ח ובמ"ש שם בדעת הרמב"ם והרמב"ן נ"י.

ר' . סי' ע"ח. דין א'. דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו ואפי' מיתמי וכו'. הרב ש"ך ס"ק ב' כתב דלא מ"ל קי"ל ותמה על מהרש"ך ח"ב סי' קי"ג ובנוספות סי' כ"א ע"ש. ונרא' לענין הלכ' במקומות נושאי דגל הקי"ל דודאי מצי למימר קי"ל וכ"כ הרב כנה"ג שם הגהת בית יוסף אות ח':

ויש להרגיש על הרב ש"ך דהו"ל להקשות על מהרש"ך ומיניה וביה כמ"ש שם הרב כנה"ג. והרב בית חדש סי' ק"י כ' דה"ה ישראל דלוה מגוי איתא לחזקה דלא פרע גו זמניה ע"ש ויש מי שהקשה עליו מדברי הרשב"א בתשוב' סי' אלף ע"ג ע' בדברי הרשב"א ודוק. וסחורה עביד דפרע איניש גו זמניה מהר"א ששון סי' ע"ד ועמ"ש הרב פני משה חלק ג' סי' ז"ל.

כ"א . סי' פ"ז דין ח'. ויש שבוע' אחרת וכו' מי שיש לו תביעה על שני אנשים אי די בשבועת האחד והשני יענה אמן ע' סמ"ע ס"ק כ"ט. וכתב מורינו הרב מהר"י הכהן ז"ל בעל בתי כהונה נרא' דלדידן. דנהגינן אפילו בשבוע' הסת דהנשבע נקיט חפצא בידיה

אינו נפטר בשבוע' חבירו אפילו שעונה אמן ובעיקר מ"ש דעונ' אמן סגי או אף אני כמוהו יש לדון דכל כי האי גוונא לא אמרינן דמוציא שבוע' מפיו הואיל ואין השבוע' לזה שעונה אמן. ומי שנתחייב שני שבועות לשני אנשים אי נשבע לשניהם בבת אחת עמ"ש הרב פנים מאירות בח"א סי' צ"א. ועמ"ש הרב הנז' בח"ב סי' קל"ז במי שמחל שבוע' לחבירו ואח"ך נתחייב לו שבוע' אי מצי לגלגל הראשונ' ע"ש וע' מ"ש בעניותי לקמן אות כ"ט בס"ד.

כ"ב שם דין י"ד. כפר הכל ונשבע וכו'. מי שמחוייב לחבירו שבוע' הסת אעפ"י שהחרימו בבית הכנסת אינו נפטר משבועתו שאין חרם סתם פוטר שבועת הסת כשם שאין שבועת הסת פוטרת משבועת התור'. הריטב"א בחידושי שבועות כ"י סוף דף ל"ח מהש"ס. וזה כדברי הרב גדולי תרומה דף ס'. ועמ"ש הרב כנסת הגדול' הגה"ט אות ל"ד (אחר זמן רב נדפסו חידושי הריטב"א לשבועות).

כג . שם דין ט"ו. ואם לא אחז אלא תפילין. יש אומרי' דהוא הדין נשבע בציצית וליתא דהא דנקיט בעינן של קדוש' משא"כ בציצית שאינו אלא תשמיש של מצוה וכן עיקר. הריטב"א שם. ומ"ש ויש מפרשים דה"מ בפעם ראשונ' וכו' כ"כ הטור בשם הרמ"ה וכ' הרב ב"ח דדעתו דמאי דהחמירו באינו ת"ח דבעי ס"ת ומעומד היינו ששם שמים שגור בפיהם לבטל' וכו' משא"כ ת"ח אבל אם כבר נשבע וכו' ע"ש. והריטב"א בחידושיו גלי לן טעמיה וז"ל גירסת ספרינו ות"ח לכתחילה בתפילין ורבינו מאיר הלוי ז"ל גורס ות"ח בתחילה בתפילין ופירש ז"ל בפעם ראשונה בלבד לומר שאם שונה הוא להביא עצמו לידי שבוע' ב"ד כשאר בני אדם הוא נדון בזה שלא לחוש לכבודו עכ"ל. שוב ראיתי להרדב"ז בתשו' ח"א סי' קנ"ג ביאר דעת הרמ"ה ואסיק דאפילו לגירסתנו הדין דין אמת: ומ"ש בהגהה וי"א דת"ח לאו דוקא אלא ה"ה שאר ספרים שיש בהם שמות. הרב ש"ך ס"ק מ"ב חלק על מור"ם ומהרי"ו וכתב דמה שהביא ראיה מדברי המרדכי אינה ראיה דלא איירי התם אלא משבועת ביטוי מה שאין כן בשבועת הדיינים וכו' ע"ש ודעת שפתו"ו ברור מללו וכן מצאתי שכ' הריטב"א בחידושיו כ" וז"ל והא דאמרי' שבוע' בס"ת לא סוף דבר ס"ת ממש אלא אפי' בכתב חומשין כמנהגנו בקונטריסין ובלבד שיהא שלם כלו לאיים עליו אבל בנביאים וכתובים חוזר ומיהו לחייב שבועת ביטוי כתב הגאונים שאפי' נשבע בסדור תפלה ונקיט ליה בידיה שבוע' חמור היא שהרי יש בו שמות ובמה שכתוב בו נשבע עכ"ל. הראת לדעת דאף אם נשבע בנביאים וכתובים חוזר אך בחלקות ישית בשבועת ביטוי שכתבו הגאונים דהויא שבועה בסדור תפלות כמ"ש בשו"ת הגאונים סי' רכ"ה ובטי"ד סי' ר"ל ע"ש. ומ"ש דס"ת לאו דוקא אלא ה"ה בחומש שלם

יש מקום לומר דהיינו חומש כתיבת יד כס"ת לאפוקי חומש דפוס כדמשמע ממהרי"ו סי' קע"א. אך לשבועת ביטוי חייב בסדור תפלה אפי' סדור שני גזרי. ומה שהביא ראי' מהרי"ו ממ"ש הרא"ש פ' שבועת הדיינים ס"ת או חפץ של מצוה דחה הרב ש"ך דהרא"ש לא קאמר אלא לדינא והיינו בדיעבד ע"ש ולדבר הזה יסלח האדון דהא לשון הרא"ש הוא ותקנת חכמים להטיל אימה על הנשבע לכן נותנין הס"ת או חפץ של מצוה בזרועו וכו' ע"ש ומוכח דלכתחלה קאמר אמנם כונת הרא"ש דנותנין ס"ת לע"ה או חפץ של מצוה לת"ח ואין ראי' מדבריו כלל. שוב ראיתי להרב ט"ז שגם הוא השיג על מור"ם ומהרי"ו ופירש דברי הרא"ש ז"ל כדכתיבנא בעניותין.

כ"ד שם דין ך'. וכאן ממנו וממשפחתו וכו' כתב הסמ"ע ס"ק נ"ה וז"ל הטור כתב וממשפחתו שמחפין על זה ומדכתב שמחפין בשי"ן ולא כתב המחפין בה"א ס"ל להמחבר שהוא נתינת טעם דלכך נענשים ג"כ ממשפחתו משום דמסתמא מחפין עליו ולא שהוא תנאי שאינן נענשים אלא דוקא המחפין ומש"ה השמיטו המחבר עכ"ל וכאשר ירדוף הקור"א ירגי"ש אדם שמרן בב"י כתב וז"ל ומ"מ משמע דבין בשבועה בין בשאר עבירות אין בני משפחתו נענשים יותר מכל העולם אלא השמחפין עליו ולפיכך כתב וכאן ממנו וממשפחתו כשמחפין עליו עכ"ל ומשמע שדבריו נגד מ"ש הסמ"ע וכד הוינא טליא נגהי ארביסר הוקשו לי דברי הסמ"ע ושאלתי לחכמים ואין מגיד לי. וכדו חמותי ראיתי אור דהדברים פשוטים דלעולם בין אי הוי תנאי בין אי הוי נתינת טעם ודאי דהמחפין לוקין ושאינן מחפין הוו ככולי עלמא וכל כי הני מילי לצד עילאה ידע מה בחשוכא הא בבתי גואי אמנם אי כוונת הטור תנאי הו"ל למרן לכתבו דתנאה הוי ולא לסתומי מילתיה ואולם אי אמור רבנן בטעמא בפרו"ע פרעו"ת דמסתמא מחפי' מרן בשלחנו לאו לטעמ' עביד ולכך השמיטו ולעולם דתנאי ונתינ' טעם כי הדדי נינהו וק"ל:

כה שם דין כ"ב כל מי שנתחייב שבועה בין של תורה וכו' יש לו להתרים וכו' כ"כ הרמב"ם ז"ל פ' ראשון מהלכות טוען ונטען הורו רבותי שכל מי שנתחייב וכו' וכן מצאתי בתשובות האשל הגדול רבו של הרמב"ם מהר"י אבן מיגאש ז"ל כתיבת יד סי' מ"ג שכ' שהוא תקן תקנה זו ואחרי כן שמע שכך נמצא בתשו' לרבי' יצחק הרב הגדול הוא הרי"ף רבו או לאחד מן הגאונים ושמח בזה. ומדברי מרן בבדק הבית על דברי הרמ"ה דלעיל דין י"א משמע שאין זה בשבועת השותפין וראיתי בביאור הרב מהר"ח אורי אשכנזי ז"ל כתיבת יד שם שחולק.

כו שם דין כ"ד. הגהה ואומר שיש לו תביעות אחרות וכו' עד אותו היום. עיין מה שכ' הרב כנסת הגדולה מהדורא בתרא בשם פסקי הרב מהר"ם ריקאנאטי סי' רנ"ו.

והוא בתשובת מיימוני הלזו שממנה לוקחה ההגה הזו ושם בסופה כתוב כמ"ש בפסקי מהר"ם ריקאנאטי ע"ש. ולא זכר שר הרב כנה"ג ממנה ששם כתב כדברי ריא"ז שהביא מהר"ם ריקאנאטי. ועיין בתשובת הרב שבות יעקב חלק שני סי' קמ"ח.

כז סי' כ"ט דין ב'. אפי' היה שכרו פרוטה וכו' הטור כתב ובלבד שתהא הכפירה שתי כסף וכ"כ הרמב"ם והראב"ד השיג וכו' ומסתברא כדברי הרמב"ם. וכ' מרן בבדק הבית דקי"ל כהראב"ד דלא מצינו לו חבר להרמב"ם וכו' וקשה לי הדל שהרי הטור כתב דמסתברא כהרמב"ם וגם הסמ"ג ורבי' ירוחם ס"ל הכי:

וק"ק על הרב שפתי כהן שהביא כל זה ולא נשא על שפתי"ו דברי מרן בבדק הבית ולהקשו עליו. ועמ"ש מרן בבית יוסף ז"ל שישנו בנותן טעם להטו' שכ' דמסתבר' כהרמב"ם. והרב בית חדש תריץ יתיב להראב"ד דטעם כדי חייו הוא למסקנ' נמי וק"ק דהו"ל להקשות על מרן דהרא"ש כתב לקושטא דמילת' טעם כדי חייו ואיך הטור כתב דמסתברא כהרמב"ם. והיותר קשה על מרן הוא מה שהקשה הרב גדולי תרומה דף צ"ז. ומ"ש בדין ג'. וישבע בע"ה הסת ואם הודה מקצ' וכו' זהו דעת הרמב"ם ודנא כסבר' ר"י כמבואר מחלקותם בטור, וחזיתיה להרב מהרשד"ם בתשובותיו ח"מ סי' קצ"ד שהקשה על הטור דשביק דעת הרא"ש אביו ונקיט כר"י וכו' עש"ב וק' לי הדל דהרי הטור כתב דמסתברא כהרמב"ם וא"כ הכריע דלא כר"י, והנה הרב גדולי תרומה והר' כנה"ג הקשו דהטור ס"ל מגו לאפטורי משבוע' ואיך כתב דמסתבר' כהרמב"ם דבמודה מקצת ישבע שבועת התורה. ושמעתי מקשים דבמודה מקצת דהוי מגו דהעז' גם הרא"ש מודה דנא מהני מגו כמבואר בפסקיו פרק כל הנשבעין והכי נמי בשכיר דיינינן ליה במודה מקצת דעלמא ולמה יגרע:

כח סי' צ"א דין ה', יש לדון על פי פנקס וכו'. מרן בבדק הבית סי' ס"ט הביא דברי הרשב"ץ ומוכח מדברי מהריק"ש שם דהרא"ש חולק על הרשב"ץ וכן כתב באורך הרב מטה יוסף ח"א סי' ח' עיין שם באריכו'. ועתה שזכינו לתשובו' הרשב"ץ שנדפסו מקרוב. ראינו להרשב"ץ בתשובותיו ח"ב סי' קצ"ו שהביא דברי הרא"ש והסכים עמו. וע"ש בהרשב"ץ שם בח"ב סי' צד"ק. ודוק הטב בדבריו וכמ"ש האחרוני' והרב מטה יוסף הנז' ועמ"ש מהר"ש בן הרשב"ץ בתשובותיו סי' י"ד וסי' רפ"א וסי' תמ"ט ודבר משה ח"מ סי' יו"ד ובית דוד סי' כ"ז.

כט סי' צ"ד. דין א'. יכול לגלגל וכו'. כתב הרב כנה"ג סי' פ"ז הגהת הטור אות י"ט על ידי גלגול שבועה יכול להשביעו על העתיד לא למעשה אני אומר לפי שלא ראיתי לפוסקים שדברו בזה. מורי הרב ז"ל בתשו' ח"מ סי' ק"ה ונ"ל ראיה לדברי מורינו הרב

מדתנן בסוטה פרק ארוסה אמן שלא נטמאתי אמן שלא אטמא ואמן בו שבועה עכ"ל. ובילדותי שמעתי ממורינו הרב מר קשישא כמהר"ר אליעזר נחום זלה"ה שדברי הכנה"ג תמוהי' דלא זכר דראיה זו שהביא לדברי רבו מהרימ"ט ז"ל הביאה מהרימ"ט עצמו שם ומאי קאמר ונ"ל ראיה לדברי מורינו הרב. והנה אם עמדו לדין ונתחייב שבועה ואח"ך התובע מחל השבועה לחבירו ואח"ז נתחייב לו הנתבע שבוע' אחרת כתב הרב פנים מאירות ח"ב סי' קל"ז דאינו יכול לגלגל הראשונה שכבר מחלה והאריך לברר דבכי האי גונא לכ"ע אינו יכול לגלגל הראשונה שכבר מחלה. ובלא"ה אין הלכה כדברי הנ"י פ' הכותב ולא חשו ליה מרן ומור"ם ע"ש שהאריך והביא ראיה משבועות דף מ"ח לוה הימנו ערב שביעית ולמוצאי שביעית נעשה לו שותף אין מגלגלין דשביעית משמטת השבועה ע"ש ואני אמרתי בחפזי דקצת יש לדחות דשאני התם דהתורה פטרתו דכתיב וזה דבר והרמב"ם מייתי לה מלא יגוש וזה פטור גמור משא"כ אם התובע מחל. תדע דאם הדין פשוט במחל אמאי אצטריך לאשמועינן בשמיטה פשיטא וזה דחיה בעלמא ודוק כי קצרתי.

ל סי' צ"ז דין ט"ז הגהה. מצות השבת העבוט וכו' עמ"ש הרב משנה למלך פ"ז דמתנות עניים ופ"ג דעבדים ועמ"ש אני בעניי בס' הקטן ברכי יוסף י"ד סימן רמ"ח. ועתה נדפס מחדש ס' אשד הנחלים דף כ"ג ע"ד ושם מקשה על דברי הרב מש"ל ובעניותי כתבתי על דבריו בספרי הקטן דברים אחדים דף קי"ח ע"ש באורך ומשם באר"ה.

לא סי' ק"ד. דין א'. מי שיש עליו ב"ח הרבה וכו' ראובן שמכר לשמעון סחורה וזקפה עליו במלוה ומת שמעון והן רבים עתה בעלי חובות הסכמת האחרוני' דיד כל הבעלי חובות שוים בסחורה ובכל נכסיו ודלא כהרב בית חדש ועיין מה שכתבתי אני בעניי בקונטריס חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות ט"ז. ומ"ש ואם קדם המאוחר וגבה וכו' מנהג בשלוניקי דב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ומוציאין מידו ונותנין למוקדם כדעת מרן בב"י סי' ס'. הרב בית דוד ח"מ סוף סי' י"ב ועמ"ש הרב מהר"י אלפנדארי במוצל מאש דת סי' מ"א:

לב סי' ק"ה. דין א'. וקדם א' ותפס וכו' תפוס שהפקיד מה שתפס ביד אחר מיקרי תפוס הרב פני משה ח"ב סי' ס' וח"ג דף ק"ב (ואין זה ענין לתופס של דין זה):

והנה דעת מרן דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים אפי' עשאו שליח לא הויא תפיסה כמבואר ויש חולקין ובח"ל יכולים לומר קי"ל כמ"ש הרב כנה"ג. וזה היה מעשה בראובן שעומד בח"ל ושמעון עומד בא"י וחייב לראובן. וראובן שלח שליח ותפס מנכסי שמעון שהם בח"ל. ושמעון שעומד בארץ ישראל טוען דאין תפיסתו תפיסה דבא"י דנים כמרן

דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים אפי' היה שליח לא הויא תפיס' ובא"י לא נהיגי בקי"ל והלכה רווחת כמרן. וראובן טוען אני עומד בח"ל והתפיס' מנכסיך בח"ל ובח"ל אומרי' קים לי. ולפום ריהטא נראה דכיון דהבע"ח בח"ל והתפיס' היה בח"ל מנכסי שמעון שהם בח"ל הדין עם ראובן ומה גם דשמעון יש לו מורשה בעיר ראובן על כל ריב וכיוצא דשייכי לשמעון ונכסיו אשר שם וא"כ ראובן עומד לדין עם מורש' כללי של שמעון ויזכה בתפיסתו כמנהג ח"ל ועמ"ש בעניותי בס' הקטן ברכי יוסף ח"מ סי' ג' דף ח' ע"ג וע"ד ובמקומות אחרים כתבתי בזה ג"כ:

(ראיתי בקונט' כ"י מכמה ענינים מידי אביר הרב המופלא כמהר"ח אבולעפיא בר דוד ז"ל שנסתפק אם ראובן חייב לשמעון ולוי ויהודה וקדם חנוך בן שמעון ותפס מראובן בעד חוב לוי והוציאוהו מידו מטעם תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה. ושוב נתברר שבשע' שתפס חנוך בן שמעון בעד לוי באותה שעה כבר מת אביו שמעון במדינת הים ונפלו הנכסים לחנוך מי אמרינן דזכה לוי כיון דחנוך התופס בעדו תפיסתו מעליא כיון דגם לו היה חייב ראובן לפי מה שנודע שכבר מת שמעון אביו וזכה במגו דאי בעי הוה זכי לנפשיה. או"ד כיון דבעת התפיסה לא היה יודע שמת אביו אין כאן מגו דזכי לנפשיה וכעת הדבר צ"ע עכ"ל הרב מהר"ח הנז' ז"ל. והנה אמרי' בעלמא איסורא מממונא לא ילפינן ולכאורה נראה דממונא מאיסורא ילפינן ואפי' בהא דאמרינן בעלמא איסור מממונא לא ילפינן בכמה דוכתי מדברי התוס' במציעא דף ד' ריש ע"ב למאי דמשנו בתירוץ אחרון דלא אמרה אלא בההיא דשני שוירי מוכח דאי לאו הכי ילפינן איסורא מממונא ולכאורה דבריהם קשים וכמה נדחקו האחרונים ולא יגהו מזור והנכון מה שישב מורינו הרב בתי כהונה דכי פריך איסורא מממונא לא ילפינן היינו אליבא דרב דסבר דגם בממון הולכים אחר הרוב. אבל אליבא דשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב והכי קי"ל בהא הקשו התוס' במציעא דף ד' הנז' ותירצו זהו תורף דבריו בקיצור נמרץ. ולכל הדברות נראה לפום ריהטא דממונא מאיסורא ילפינן והרי באיסור גבי אסור לבועל מוכח דאי פקעי קידושין דהיו על תנאי מותרת לבעל הגם שהוא כיון לאיסור כמו שהוכחתי אני בעניי בס' הקטן בר"י ח"ה סי' י"א אות ה' דף ק"ז ע"א ומזה הבאתי ראיה למה שנסתפק הר' מהר"י אלאפאנדארי ז"ל במוצל מאש דת סי' מ"ו בראובן שבא על א"א שהיה בעלה במדינת הים ושוב נתברר שהיה מת הבעל בעת ההיא שמותרת לבועל ע"ש. וא"כ נילף מינה בנ"ד דכיון דבשעה שתפס היה מת אביו ואיכא מגו דמהני תפיסתו ללוי. אמנם לאו שמא מתיא דהכא בעת התפיסה לפי דעתו תפס תפיס' דלא מהניא וכבר הוציאוה מידו ומאי דאמרינן מגו דאי הוה בעי זכי לנפשיה ליתא הכא והספק

במקומו דשאני התם דהדבר תלוי אם האשה היתה אשת איש או פנויה ולצד זה דעתי הקצרה נוטה דאין תפיסתו מעליא מגן שויא דלאו בר זכיה הוא לדעתו וכדי נסבה).

לג שמעתי מאחד מגדולי דורינו שהקשה על תשובת הרדב"ז סי שי"ג דפוס ויניציא דסבר דגבי כלים אמרינן דומיא דהכישה במקל דחייב להחזיר בזקן ואינו לפי כבודו והוא תימא דלא אמרי' הכי אלא בבעלי חיים דאנקטה נגרי בריתא לא בכלים כמבואר בב"י ח"מ סימן רס"ג אלו דבריו. ואני בעניי בראותי תשובת הרדב"ז ז"ל אמרתי דלק"מ והוא דנדון הרב הרדב"ז ז"ל הוא בזקן שלקח כסות בפקדון שמחויב לנערה וכ' הרב ז"ל דכיון שקבל עליו לשמור הוה ליה כדין הכישה במקל ודברים של טעם הם דבשלמא במציאה אמרינן דבכלים אף דנגע בהם לא דמי לבהמה דאנקטה נגרי בריתא דבכלים לא עשה שום נזק. אמנם בקבל הפקדון ונתחייב בשמירתו הו"ל כהכישה במקל דבהמה דבא נו נזק מחמתו וה"נ לא הי"ל לקבל כיון שאינו רוצה לטרוח לנערה וכיון שקבל נתחייב לנערה שלא תתקלקל מסיבתו שקבל שמירת' והוא פשוט בעיני.

לד ראובן שציוה תנו מנכסי מאתים זהובים לבני שמעון אם כונתו מאתים לשני בני שמעון או מאתים לכל א' נסתפק בזה הגאון מהר"ר גרשון ז"ל בס' חידושי הגרשוני בח"מ סי' רצ"ג וכ' עיין בחגיגה דף ג' ע"א ד"ה חרש באזנו אחת עכ"ל ונראה שכונתו ממה שהביאו התוס' שם פלוגתא גבי ולבני אהרן תעש' כתנות והלכה דשני כתנות לכל א'. וכבר הי' מקום להביא כיוצא מזה מהנהו דוכתי דמייתי הרב פר"ח גבי מתנות לאביונים ע"ש ובברכי יוסף. אמנם לפק"ד אין להביא ראיה מזה ללשון בני אדם דהגם דנימא דבלישנא דקרא הוא שנים לכל א' אין ללמוד ללשון בני אדם.

לה . א"ה סי' קנט. דין ג' הגהה. ויש אומרים דאסור' לבועל משום קנסא. מהרש"ל בים של שלמה פ"י דיבמות סי' כ"ג הביא סברת הריטב"א הלזו וכת' דאין לו הכרע מן התלמוד ומשום הכי בדיעבד שריא. גם הרב משנה למלך סוף פ"ב דסוטה כתב דלא ידע היכן נאמר' גזרה זו. וראיתי להרב בית שמואל ס"ק ט' שכתב דעכ"פ כפי דברי הריטב"א בזמן הוא המאנס אשת ישראל אסורה לו. ולי ההדיוט נראה דכיון דאשכחן להתוס' והרא"ש וריב"ם והרשב"ץ שכתבו דאנוסה מותרת לבועל כמ"ש בעניותי בהגהותי סי' י"א אית לן למימר דדברי הריטב"א אינם אלא בזנתה ברצון וכמו שצדד הרב משנה למלך שם אבל האונס אשת ישראל מותרת לו וכדעת כל הגדולים הנאמרים באמת.

ל"ו . ח"מ סי' קצ"ח דין ה'. אבד באונס. ואי אתניס ללוקח אתניס דמצי מוכר לומר קים לי כדסברי מרנן הרז"ה ורש"י הרב מהר"ר יצחק חנין בס' בני יצחק דף ס"א ע"ג.

ומה שכתב מור"ם בהגהה דאם התנו בהדיא דהמעות יקנו קנו. הרב שפתי כהן ס"ק ט' חלק בדין זה. וכן סבר למימר מהר"י חנין בספר בני יצחק דף ס"ב ע"ד. ובתר הכי הסכים דקנה בפרישׁ. ולפי לשון הריטב"א שהביא הרב ש"ך יש לגמגם בדברי מהר"י חנין כאשר עיני המעיין ישר יחזו. (ויש לדקדק על הרב משאת משה ח"א ח"מ סי' א' דף א' ריש ע"ב דהי"ל להביא ראיה מדברי הר"ן שהביא מרן סי' קצ"ז ומדברי הריטב"א שהביא הרב ש"ך סימן קצ"ח ודוק כי קצרתי ועמ"ש. אני בעניי בקונטריס כסא דוד דף כ"ז). ומדברי הריטב"א הללו שכתב הרב שפתי כהן אפשר להביא ראיה למה שנסתפק מהריב"ל ח"א סוף כלל י"ג אי מהנה פרישׁ בשטר. ובלא"ה כתבתי בעניותי בריש קונטריס אהבת דוד דהדבר מפורש דבשטר מהנה פרישׁ בחידושי הרמב"ן והרשב"א ותוס' רבי' ישעיה והריטב"א וחידושי חד מקאמיא שם פ"ק דקדושין באותו פרק ובאותו מקום.

ל"ז . סי' ריי"ב דין ד'. המוכר גוף קרקע לזמן קצוב. נראה דהרא"ה פליג על זה שכתבו בשמו הריטב"א והר"ן בחידושיהם לגיטין פ' המגרש דהנותן קרקע לחבירו גוף ופירות לזמן פ' הרי הוא שלו לעולם והיה טעמו כיון שנתרוקן ממנו שעה אחת רשות הבעלים. והרב בני אהרן ה' מתנה דף קכ"ח ע"ג הביא דברי הר"ן הנז'. והרב מהר"א נבון גמגם עלה דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ותריץ יתיב מורינו הרב מהר"י זאבי בספרו לימוד מ"ו מ"ז מ"ח. וע' בס' זכרון דברים למהר"א הכהן פרחיה דף ל"ד ע"א ובס' דברי אמת בקונטריסים דף ז' ע"ד. ובס' קרית מלך רב דף ס"ד ע"א ובשו"ת לחמי תודה סי' ל"א.

ל"ח . א"ה סי' קס"ה דין א'. הגהה. ויש אומרים דאם יש לו אשה אחרת וכו'. כשיש לו אשה ובנים עיין מה שכתב הרב גנת ורדים א"ה כלל ב' סי' ז' והנמשך. ואתה תחזה להרב ז"ל שם בסוף סי' ח' שכתב דדעת הרב מהר"י קשטרו להחמיר והורה להפך הרב מהר"י אברהם סכנדרי ע"ש. וקצת יש להרגיש על הרב שאינו מעלה בזכור"ו שהרב מר אביו בס' דרכי נועם א"ה סוף סי' מ"ב נקיט כהרדב"ז וכתב דכן דעת מהריק"ש הפך דבריו ע"ש.

ט"ל . ת"ח אחד שלא רצה לשתות מקנקן יין שנגע בו א' שהמיר שהיו רוצים להרגו ואח"ך נסתכן בעצמו וברח וזה ג' שנים שחזר להיות יהודי כשר ועשה קצת תעניות על מה שעבר. ושאלתני אם יפה עשה הת"ח. דע שטעה הת"ח הוא משום מ"ש בשם מהרח"ו ז"ל שכתב פעם א' שתיתי עם מומר ישמעאל שעשה תשובה ועדיין לא השלים תשובתו והראו במצאי ששתיתי יי"נ ואמר לי מורי שצריך לעשות תשובה שותה יי"נ שהם ע"ג תעניו' עכ"ל ובנ"ד שלא קבל סדר התשוב' מחכם דפקיע או מב"ד לכך לא רצה הת"ח לשתות מקנקן היין הנז'.

והנה אני הדל זה שנים שעמדתי על זה שכתבו משם הרב מהרח"ו ז"ל שהרי כתוב בס' החסידים סי' ר"ג וז"ל מומר שחזר בו ואמר שקבל לעשות תשובה כאשר יורוהו החכמים משעה שקבל יכולים לשתות עמו יין. וזה הפך ממ"ש מהרח"ו בשם רבו כי מומר שעש' תשו' ולא השלים תשובתו העלה עליו הכתו"ב והיה על מצח ששתה יי"נ. והזקיקו הרב לעשות ע"ג תעניות כמי ששותה יי"נ. וכבר אנא זעירא באתי אל הישו"ב בשיורי ברכה י"ד סי' קכ"ג ובקונט' ברית עולם (הגהות על ס' החסידים) שם. ועוד אפשר לומר דבנדון מהרח"ו היה מתעצל להשלים התקון והתשוב' ומ"ש ועדיין לא השלים תשובתו היינו מעצלות שזה מודה שלא הכיר בגודל חטאו ומשו"ה הקפידו מן השמים על מהרח"ו ז"ל. אך בס' חסידים מיירי שקבל תשובה ורוצה לעשותה מיד כי לבו מר לו וטוב מרדות וכו' (ודברי מהרח"ו ז"ל בהוייתן לא ראיתי רק מ"ש סלת בלולה) ובנ"ד יש כמה טעמים לשבח אחד שמה שהמיר מעיקרא מעלילה א' שאם לא המיר הרגו אותו ואע"פ שהי"ל למסור על ק"ה מ"מ מי שעבר ולא נהרג אם היה אנוס פטור ממלקו' ומיתה כמ"ש הרמב"ם פ"ה דיסודי התורה. ועוד דאח"ך ברח ומסר עצמו לסכנ' שאם היו משיגים אותו וכיוצא אחת דתו להמית. וזה שנים שחזר לנור"ו צור ישראל ועשה כמה תעניות. ואפשר דבנ"ד גם הרב האר"י ז"ל היה מתיר לשתות עמו. ומה גם דבנ"ד היה נגיעה בקנקן לבד. והנה אם זה הת"ח שהחמיר על עצמו היה באופן שלא הכיר בו זה הישראל שחזר בו. תבא עליו ברכה דרשאי אדם להתקדש במותר לו. ואין בנ"ד משום מה שאמרו בירושלמי כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. ומה גם דהוא בשב ואל תעש'. ועוד שהוא מתנהג ביתר ענינים בחסידות ואמרו בירושלמי פ"ט דתרומות דלא נגלה אליהו זכור לטוב לריב"ל ואח"ך אמר לו ולא משנה עשיתי א"ל לאו משנת חסידים היא. אמנם אם היה זה שלא רצה לשתות בפני ישראל החוזר ואמר הנה נגע זה ואיני שותה ודאי לא נכון לעשות כן שהוא מרפה ידי בעלי תשובה ומביישם כי אין נ"ד דומה לנדון מהרח"ו ז"ל כמבואר.

מ . י"ד סי' קנ"ז. דין א'. ואם ירצה להחמיר עצמו וליהרג רשאי וכו'. התוס' והרא"ש הביאו ראיה מהירושלמי פ"ד דשביעית. ולפום ריהטא דבריהם קשים מסוף הירושלמי וכבר האחרונים העירו בזה ואני השפל עמדתי קצת בענין זה בקונט' ברית עולם דף ק' ודף קמ"ה ע"ש ומשם באר"ה העולה במצודתי קלה כמות שהיא.

מ"א . סי' קע"ט. אני בעניי כתבתי בשיורי ברכה משם גדולים דמותר לפתוח בתורה לראות הפסוק העולה ע"ש. ואחר זמן ראיתי בס' מעש' רקח בתחילתו בחידושי הראשוני' ושם נאמר משם הרמב"ם שאין ראוי לפתוח חומש על דרך גורלות הגוים וש"ץ שעש'

זה אין לבטלו ממינויו ולא להכותז עכ"ל וכאשר ירדוף הקור"א יסבור שהוא נגד דברי הגדולים הנז'. אמנם נרא' דמ"ש הרמב"ם הוא על ש"ץ שחוזר על הבתי' ועושה גורל לנשים והאנשים הנגשי"ם כדרך הגוי שמחזרין על הפתחי' בדפין ועושין גורל ובמציאו' זה כתב הרמב"ם שהוא אסור. ואולם הרוצ' לימלך בתור' בינו לבין עצמו מותר. ודמי למאי דאמרי' בכמה דוכתי שהיו הראשונים אומרים לתנוק פסוק לי פסוקך. והכי חזינ' לרבנן קשישאי שפותחים הספר בצר להם כמו גורל

מ"ב . סי' קצ"ב. דין ד' עבר וכנסה וכו' בדין אם תנש' בתוך ימי חימוד כתבתי בעניותי בשיורי ברכה. ואחר זמן ראיתי לעטרת ראשי מורי הרב ז"ל בס' גט מקושר סי' קי"ט דף ב' ע"ג שכתב דעשו מעשה בתוככי ירושלם תו' על פי הוראת מורינו הרב הגדול סבא דמשפטים כמהר"ר יצחק הכהן זלה"ה דלסיב' קלה התיר לכנוס לכתחי' תוך ז' נקיים דחימוד על ידי שמירה שלא תתיחד כמו בנדה ע"ש

מ"ג . סי' קצ"ה. דין ה'. הגהה ואסור לישב על הספסל וכו' עמ"ש בעניותי בשיורי ברכה אות ט"ו ובסוף הלשון נשמט קצת וזהו. ונרא' לפי דעתי הקצר' דירא שמים לא יטייל עמה בעגלה. אמנם כשאינו לטייל יש להקל לשבת יחדיו בעגלה. אך יש ליזהר שלא יגעו המלבושים שלו במלבושים שלה זה בזה ודוק היטב. (ובס' יערות דבש ג"כ החמיר בטיול בעגלה אחת והוא כדברי מור"ם)

מ"ד סי' רמ"ו. דין א'. אפילו לא קרא אלא ק"ש וכו'. אני השפל כתבתי בקונט' שיורי ברכה דנהירנא דבתקוני הזהר הקדוש שם נאמר דאפילו לא קרא אלא ק"ש קיים לא ימוש. וכן הוא בדף ס' ע"א דפוס קושטנדינא. וכן בדף קמ"ה ע"א אמרו כן ונראה קצת שהם דברי רבי שמעון שנזכר דף קמ"ד ע"ב ע"ש ודוק. ומ"ש בהגהה. ויכול להתנות וכו'. יש להרגיש דהוה ליה למור"ם להשמיענו דאפי' נותן חלק אחד במה שלומד והעשיר יתן לו חלק פרנסה שרי כמו שכתב רבינו ירוחם שם סוף נתיב ב' ואין צריך שיתן לו חצי הרויח והוא יזכה בחצי הלמוד ודוק הטב.

ומור"ם בדרכי משה הביא הירושלמי פ"ק דשבת שאמרו אם אתה יכול לשלשל השמועה וכו' ועיין מאי דכתיבנא בעניותין ביעיר אזן בחלק עין זוכר מערכת כ"ף אות ו' בס"ד. סי' רמ"ט. כתוב בשיורי ברכה אות ג' אב ובנו וכו' ע"ש. שוב ראיתי להרב טורי זהב סוף סי' של"א שכ' קרוב לזה עיין בדבריו ז"ל והדברי' פשוטים.

מה סי' רע"ו. עבר"י אנכי הבאתי תשובת הרדב"ז בדפוס ויניציא סי' ק"ב דאזכרה קרי לשם המיוחד דוקא ובשיורי ברכה כתבתי גם כן בזה. והן עתה ראיתי בתשובות הרדב"ז חדשות שנדפסו בפירד"א סי' תרמ"ז שכ' סברא זו גם כן לענין תולין את השם וז"ל והשם

האמור הוא שם בן ד' אותיות והכי משמע בירושלמי פ"ק דמגילה טעה והשמיט את השם אית תנא תני תולה את השם אית תנא תני מוחק את החול כותב את השם ותולה את החול רבי זעירא בשם רב חננאל בשם רב אמר ואם הי' כגון אני ה' אלהיכם מותר למה מפני שהם ג' תיבות או מפני שיש בו חול מה נפיק מביניהון אל אלהים ה' אי תימא מפני שהם ג' תיבות הרי הם ג' תיבות אי תימא מפני שיש בו חול הרי אין בו חול ואם איתא דשאר שמות בכלל והרי אל אלהים ה' אינו יכול לתלותו אפי' למ"ד מפני שהם ג' תיבות אלא ודאי לא נאמר דין זה אלא להזכרות לבד וכו' וא"ת היכי משכחת לה הא דתניא הי' כותב ב' וג' שמות וכו' גם למדנו מן הירוש' שדין תליית השמות נוהג בכל כתבי הקדש שהרי אל אלהי' ה' בתהלי' הוא אבל לענין לכתוב האזכרו' לשם קדושת השם לא שמענו זולת בס"ת עכ"ל. ומה שהביא ראיה מהירושלמי לפום ריהטא לא זכיתי להבין דבריו דכונת הירושלמי פשוטה דאם הם ג' תיבות ליכא גנאי דנרא' כמו שורה קטנה ולטעם זה אפי' אל אלהים ה' שבכל אחד מהם אין תולין כיון שהם ג' מותר ומי הגיד להרב ז"ל דג' שמות אין תולין ודברי הירוש' פשוטים ולעולם אימא דדין זה דאין תולין לדעת הירושלמי הוי בכל שמות שאינם נמחקין אבל אם הם ג' שרי דנרא' כשורה קטנה. והיינו הנפקותא דאי אמרי' דטעמא דשרי באני ה' אלהיכם הוא שיש בו חול וכיון שיש תיבת חול אינו בזיון לשם א"כ אל אלהים ה' אסור ואי טעמא מפני שהם ג' תיבות ואינו גנאי דנרא' כשורה קטנה ה"ה אל אלהים ה' דשרי אעפ"י שכל א' מהם אין תולין ומה יוכיח הוכח הרב ז"ל. ואפשר לומר דכונת הרדב"ז בזה הוא משום דקשיא ליה בירושלמי דלמ"ד מפני שהם ג' תיבות קשה למה נקט אני ה' אלהיכם ה"ל למנקט אל אלהים ה' ובשלמא אי אמרת דשם הויה דוקא אין תולין אבל שאר שמות שאינם נמחקים תולין י"ל דנקט אני ה' אלהיכם וה"ה אל אלהים ה' דאע"ג דאל אלהים אינם נמחקים לגבי דין תליה תולין אפי' שם א' מהם ונמצא דשם הויה שאין תולין עם שני שמות אחרים דדינא הוי דתולים והם כשורה. ואלו השמות לגבי דין תליה שוו לאני ה' אלהיכם ואע"ג דהללו קדש הם ואינם נמחקים מ"מ כביכול אינם בסדר המדרג' והוא נראה כשורה א' א"כ אל אלהים בצד מה לענין זה דינו דומה לתיבת חול. אא"א דהכל בכלל. מדלא נקיט אל אלהים ה' ונקט אני ה"א הא אמרי' שאין תולין דכלן שמות שאין תולין דאי לאו הכי לנקוט אל אלהים ה' ולמה נקט ה"א. ומ"ש ג' תיבות לאפוקי אם הם ב' אני ה' לבד דלמ"ד ג' לא מהני בשתים. זה אפשר לומר בכונת הרדב"ז כאשר יראה המעיין מצד הענין ובלשון הרב ז"ל. ואינה ראיה דאימור דלמ"ד ג' תיבות נקט אני ה' לרבותא דלא תימא דוקא אל אלהים ה' דהן כלן שמות שורה א' משמות הקדש שרי אבל

אני ה"א דיש חול לא דאינו כבוד לשמות הקדש לעשות שורה בצירוף חול ושאני היכא דכתיב כתקנו בתוך הס"ת אבל הכא שבאת להכשירו מכח שהם שורה אין לערב חול ולאפוקי זה נקט אני ה"א וה"ה הג' שמות כיון דהם ג' תיבות נראה כשורה ואין ראיה. ומה גם דיש כמה הוכחות דכל שמות שאין נמחקים צריך לקדשם ודוק כי קצרתי מאד. והא דאשמועינן הרב ז"ל בסיפא דמילתיה דאין צריך שיכתוב לשם קדושה האזכרות אלא בס"ת בלבד ק"ל על הרב דמהירושלמי דסוכה פ"ג ופ"ק דמגיל' דאמרו שם דאמר רב שמעית מן חביבי אם יתן לי אדם ספר תהלים של ר"מ מוחק אני את כל הללויה שבו שלא נתכוון לקדשן מוכח בהדיא דגם בכתובים צריך לקדש האזכרות. וכבר מהירושלמי הזה הוכחתי בעניותי בספרי הקטן ברכי יוסף דכל שמות שאינם נמחקין יש לקדשן נגד סברת הרדב"ז בתשו' דפוס ויניציא סי' ק"ב ע"ש באורך ובהשמטות הוכחתי מהירוש' לענין קדושת השם כדאמרן ע"ש. ואתה תחזה אשר כתבתי אנכי איש צעיר בברכי יוסף דמ"ש בירו' פ' אין עומדין תני הי' כותב ב' או ג' שמות כגון אל אלהים ה' ה"ז גומר אחד וכו' האי כגון אל אלהים ה' אינו מהירוש' אלא גליון שהכניסוהו בפנים ואעידה לי עדים נאמנים על זה כמ"ש שם באורך. ועתה ראיתי להרב המופל' מר מחותני מהר"ד פארדו זלה"ה שכתב בספרו הבהיר חסדי דוד פירוש התוספתא ברכות פ"ג פירוש כגון אל אלהים ה' כמ"ש בירושלמי והגיה בתוספתא ד' שמות או ו' ע"ש ואלו חזה מר דברי הרב הנמקי ומרן בב"י. שם אל לבו דהאי כגון דירוש' הוא הגהה מבחוץ ואין צורך להגיה בתוספתא דפירוש' כתרגמ' הרב הנמקי ז"ל ודוק כי קצרתי:

ומ"ש בהגה' בדין יו"ד והשם שכותבין בסדורים ב' יודין וא' על גביהם וכו' עמ"ש בעניותי בשיורי ברכה אות ד' בס"ד. ומצאתי בפי' התור' כ"י לרבינו אלעזר מגרמיזא ז"ל שכ' פ' נשא כנגד ג' יודין יברכך יאר ישא כנגד זה כותבין את ה' בג' יודין עכ"ל.

מו מי שמתו מוטל לפניו ושערו כבד המקל להסתפר לא הפסיד הפך ההגה' סי' שמ"א כן כתב בס' שונה הלכות ח"א דף ז' וח' והסכים עמו הרב המו' מהר"א גירון ע"ש. ולא זכר שמהריק"ש בהגהותיו תניא דמסייע ליה שכ' דאיכא פלוגתא אי באנינו' נוהגים דיני אבלות ונקטי' לקולא ע"ש. אך הרב דבר משה י"ד סי' ע"ב כתב דדוקא בארץ מצרים נוהגים כן דאתריה דהרמב"ם הוא אבל לא במקום אחר ע"ש. וכן המנהג בארץ הצבי ובטורקיא' שלא להסתפר כמ"ש הרב דבר משה. ובדבר שפשט המנהג לאיסור מכמה דורות אין לומר הלכה כדברי המקל באבל כמ"ש במקומות אחרים בס"ד.

מז אחד שמתוך הבלבול שכח לקרוע על מתו ועברו ב' ג' ימים ואז זכר. נראה דיקרע כשזכר ועמ"ש מרן בש"ע סי' ש"מ דין י"ח. ונ"ל דלא יברך דיין האמת בשם ומלכות כמו

שפשט המנהג אם לא קרע בזמן הקריע' כנ"ל ודוק כי קצרתי. שוב ראיתי להרב מהר"י עייאש בספר שבט יהוד' סוף דין א' שכ' אם לא קרע באותה שעה יקרע כל זמן שיזכור ואפי' לאחר קבור' דלא קבעו זמן בשעת חמום אלא בחכם לקמן דין ז' עכ"ל ודוק.

מח ראובן נשא קטנה והתנה עם אביה שאם תשהה עשר שנים ולא ילדה זש"ק שיוכל לישא אשה אחרת ושהתה עשר שנים ולא ילדה והיא אומרת שאין מונים עשר שנים אלא מזמן שראויה לילד והבעל או' שמונין מיום שנשא' כתב הרדב"ז בתשובותיו כ"י סי' ב' אלפים רצ"ג שהדין עם הבעל שהרי מן הדין יש לו לישא כמה נשים והם באים עליו מכח התנאי וכיון שהם אשר התנו הי"ל לפרש וכיון שלא פירשו הפסידו. ותו דיד בעל השטר על התחתונ' וכיון דאיכא לפרושי הכי והכי יד הבעל על העליונ' ולא יתבטל מפו"ר וכלל זה יהי' בידך כל הבא מכח תנאי או מכח מנהג להוציא ולדון עם מי שבא מכח הדין עליו הראיה להוכיח שכן הי' התנאי או התקנ' וכן כל כיוצא בזה עכ"ד (כפי הכתוב בזכרונותי). והנה בארץ ישראל מנהג פשוט שמתנים בכתוב' וכותבים כלשון הזה ולא ישא אשה אחרת עליה בחייה אא"כ שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה זש"ק ונשבע ש"ח ע"ז ועל שאר התנאים. וכאשר יהי' האופן דאיש ואשה שזכו להעמיד תולדות בבחרותם תכף לנשואין והי' להם בן ובת והנם קיימים ואח"כ שהתה האשה עשר שנים ולא ילדה והבעל רוצה לישא אשה אחרת כפי התנאי והאש' טוענת זה התנאי הי' אם לא ילדתי לך זש"ק ולא קיימת פו"ר. אבל אני ילדתי לך והילדים אשר חנן אלהים בני הנעורים כנטיעים מגודלים. והבעל טוען לא כי אני רוצה לקיים מצות ולערב אל תנח ידך. נרא' שהדין עם האש' ואפילו לדברי הרדב"ז בתשו' הנז' בנ"ד יודה חדא דהתנאי הזה הוא פשוט ואין האש' מתנה בזה כנדון הרדב"ז. והראשונים שתקנו זה המנהג הי' בעבור פו"ר דוקא ומעשים בכל יום שתכף לנשואין מקיימים פו"ר ותעמוד מלדת ומעולם לא נשמע דמשום ולערב ישא אחרת וא"כ כשנשא זה על דעת כן נשא. ועוד דנשבע ש"ח ומידי ספקא לא נפקא ואריא דשבועת' רביע עילויה וספק שבוע' להחמיר ומה גם דפשט הל' כשלא ילדה כלל. וגם בנדון הרדב"ז עצמו אם הי' בארץ ישראל שהוא תקנה ומנהג קדום אם נשא אשה בקטנות' דעתי הקצר' שימנה עשר שנים מזמן שתהא ראויה לילד דלא כתב כן הרדב"ז דהדין עם הבעל אלא בתנאי חדש שנעש' בנשואי הקטנ' והי"ל לפרש אמנם בארצנו שתקנו הראשונים כך ודאי דעתם למנות עשרה שנים אלו משתהא ראויה לילד כמו שאמרו רז"ל גבי יצחק אבינו ע"ה וזה נשבע לקיים התנאי כמו שתקנו ובודאי שכך תקנו למנות משתהא ראויה לילד כן נ"ל.

מט **אה"ע** סי' ד'. דין י"ד. וילדה אחר י"ב חדש הולד ממזר וכו' ראיתי ב ספר תפארת צבי פ' וירא שכ' משם הגאון מהר"ר אברהם ברודא ז"ל שהתיר בילדה בי"ג חדש מטעם אשתהי וכתב שהסכימו עמו חכמי פרנקפורט הלכה למעש'. ומשום שתלה באילן גדול ורבנן דעמיה. מוכרח להסיר המכשל' הזאת דנרא' ודאי דלא יצא מפה קדוש הגאון הנז' ורבנן סמוכי להכשיר הולד נגד רבוואתא קמאי והש"ע דהסברא אחרת שכתב מרן היא מבה"ג דאפשר דבא על ידי שם כאבוה דשמואל ומסיק הש"ע דהוי ספק ממזר. אבל לומר דאשתהי יותר מי"ב חדש אין לנו דרוב הפוסקי' וכמעט כלם סברי דלא אמרינן אשתהי רק עד י"ב חדש וסברת הגהה כ"י נדחה קרו לה כמ"ש אני בעניי בספר הקטן ברכי יוסף משם גדול מורינו הרב מהר"י זאבי ז"ל וידענו נאמנ' מזקני שער דכן הורו הלכה למעש' באשה אחת מעיר שכם הרבנים הגדולים מורינו הרב הנז' וחתנו מורינו הרב מהר"א יצחקי זכרם לחיי ה"ה ופסלו הולד. והראיה שהביא בספר הנזכר משם הגאון מהר"א ברודא הנזכר ממה שאמרו רז"ל שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעבר' שרה ואמרו בש"ס דמעובר' היתה אותה שנה והיו י"ג חדש. אינה ראיה כלל וח"ו להכשיר ממזר ולהביא ראיה מליצני הדור. ועוד כי השתות יהרסון דמנ"ל דלדעת המדרש שנה מעוברת היתה. ותו דליצני הדור היו אומרים שנתעבר' מפרע' או מאבימלך ואיך יתכן מפרע' אלא ליצנות בעלמא וכן הוא בתנחומא שהיו ליצני הדור אומרים מפרע' או מאבימלך כמ"ש הרא"ם פ' תולדו' והגם שהרב נחלת יעקב שם תמה על הרא"ם בזה. הרוא' יראה בתנחומא שבידינו שכתוב כדברי הרא"ם. ותו לדעת המדרש בניסן באו המלאכים ומעש' אבימלך באמצע השנה ויש חילופי דעות ברז"ל בענין זה כמ"ש הרב נחלת יעקב פ' וירא באופן שאין ראיה כלל דאין מופת חותך שיהי' מעש' אבימלך בפסח ואינו מוכרח שהיתה שנה מעוברת. וכבר אמרו דאין מביאין ראיה ממדרש. ומה גם להכריע מסברות אלו דבקל נדחים נגד דין מפורש בראשונים ואחרונים. ולכל הדברות פשיטא לי דלא הורה הגאון ז"ל ודעמיה בזה לא להלכ' ולא למעש' רק אפשר דרך חידוד לחדודי לתלמידיו אמרה ושמע השומע וטעה:

סימן ה' דין י"ב. המשק' כוס עיקרין וכו' עמ"ש בעניותי ביעיר אזן בכללים מערכת אלף אות ח"י שהארכתי בענינים אלו. דין י"ד. הגה"ה. עבר"י אנכי הבאתי תשובת הרב בה"ז הובא' בנחלת שבעה והיא בתשובותיו ס' אמונת שמואל סי' מ"ה ראשון:

סימן ו' דין ו'. עבר"י אנכי הבאתי דברי התוספו' פ"ק דחגי' שכתבו כי יקח כי יקיח וכו'. ופ"ק דקדושין דף ט"ו קרי ביה יקנו מ"ט קרית יקנו משום דכתיב ומכר ה"נ קרי ביה כי יקח דכתיב את בתי נתתי וע"ש בפירש"י ודוק הטב.

נ שם סי' ט'. דין א'. לא תנשא לשלישי וכו' בס' הקטן ברכי יוסף הבאתי הכרעת הרב הגאון מהר"ר צבי דגם יבמה יש בה משום קטלנית מרש"י והרמב"ן פ' וישב ואני הדל בעניותי דחיתי ראיתו ע"ש. ועתה נדפס ס' בנין אריאל להגאון מהר"ש נכדו וראיתי שם פ' וישב שדחה ראית מר זקנו דשאני התם דהיתה יכולה למאן ואין כאן מצות יבום ויבא לידי סכנה דקי"ל מעיין גורם וכו' ע"ש ואין זה מספיק דלא משמע הכי מדברי רש"י והרמב"ן. ומ"ש דקי"ל מעיין גורם ק"ק עליו דמור"ם בהגה' רבן של בני אשכנז פסק להפך דמזל גורם. וראיתי בשו"ת נודע ביהוד' להגאון מהר"ר יחזקאל באה"ע סי' יו"ד שהתיר מסבר' יבמה קטלני' דשומר מצוה לא ידע דבר רע ע"ש. ואני תמיה שנעלם ממנו כמה פוסקים שעמדו על זה אי ביבמ' אית בה משום קטלני' הנה הנם הרא"ם ומהר"ל ן' חביב ומהרד"ך ומהר"ר צבי זכרם לברכ' ואיך לא נשא את שמותם על שפתיו כאלו לא קדמו אדם בענין זה. גם אשו"ר להרב שם סי' ט' באונו שר"א לאשה שמצלחת אחרי מות אישה ומתפרנסת שלא בצער שאין בה משום קטלנית ויליף לה מתשובת הרא"ם שנתן טעם שמזלה להיות עניה דין גרמ"א להמית בעל' ע"ש. וכבר כתב הרב עצמו שהוא התר חדש לא נרא' בפוסקים. ואני בעניי אומר דכל כי האי גוונא אמרינן אי איתא להאי מילת' לא הוו שתקי קמאי מיניה וכמ"ש הרי"ף על דברי רב יהודאי גאון פ' האשה ורבנן בתראי נשתמשו בזה וע' בכללי הרב גט פשוט כלל ד'. ותו כי בעי בגמ' פ' הבע"י דף ס"ד מאי בינייהו דמ"ד מעיין גורם או מ"ד מזל גורם אמאי לא קאמר נפקותא זו דלמ"ד מעיין גורם הצלחת' לפרנס עצמה מגן שויא וכמ"ש הרב עצמו ע"ש וקאמר בש"ס דאיכא בינייהו אירסה או נפיל מדקלא דבתרוייהו למ"ד מעיין גורם אין זו קטלנית והול"ל נפקותא זו דלמ"ד מזל גורם אין זו קטלנית. וידוע דהתוס' ודעמיהו דייקי בזה דאי איתא אמאי לא אמר הש"כ דאיכא בינייהו דבר זה. ודידן עדיפא דיש צד לומר דאפילו לרבוותא דלא קפדי בהא מ"מ בהא דנקט תרי נפקותי דלמ"ד מעיין אין זו בכלל הו"ל למנקט הא דלמ"ד מזל אין זו בכלל ולנקוט חדא למ"ד מעיין וחדא למ"ד מזל. ותו דאי קאמר בינייא זו אשמועינן טעמא ואשמועינן הלכתא דמינה ידעינן נמי דהטעם כמ"ש הרא"ש. אלא ודאי דליתא להך שריותא אף למ"ד מזל גורם ואין לסמוך על זה כלל. ותו דכפ"ז נתת דבריך לשעורין דכל קטלנית תאמר שהיא נזוני' כרצונה בלי צער ולא תצא מהכלל אלא אשה מפורסת בעוני וחוסר לחם. והרא"ש בתשובה בא לתת טעם דלאיש לא אמרי' קטלן ולא בא להורות שום דין. ותו דנימא דמזלה להתפרנס ע"י עצמה בדאגה תמיד שמא לא תרויח לא כן כשבעל' חי היא בטוחה שבעלה יביא לה טרף וכיוצא יש לה לתלות במזלה כמה הפסדות שגורמין לה מיתת בעלה דלא שייכי

באנשים והרא"ש חדא מינייהו נקט ותו דאין להוציא דין מכח טעם אחד כמ"ש מהר"ר איסרלן בכתביו סימן ק"ח וז"ל לפי טעם סמ"ג מכח שני עדים מי שמתו אחיו מחמת מילה יניח תפילין בשבת נראה דאין לחלק כלל בשביל טעם זה דמפרש סמ"ג דרך אגדה בעלמא ולא מחלקינן בשביל אותו טעם כי הא דאמרי' פ' המפלת אמר' תורה מילה לח' פירש"י אבל לא לז' ומפרש הטעם שלא יהיו הכל שמחים ואביו ואמו עצבין פי' שהן אסורין בת"ה ולפ"ז אם ילדה בזוב שצריכ' ו' נקיים לאחר ז' ימי לידה וכי ס"ד שיהי' הבן נימול לי"ד וכאלה רבות בתלמוד עכ"ל למדנו מדבריו שאין להוציא דין מכח טעם שנותנין דרך אגדה וה"נ דכותא לדעתי הקצר'. ומ"ש אבל משני יש לה כתובה וכו' עבר"י אנכי עמדתי בכמה דינים דבעינן ג' ובכלל כתבתי וכן בס"ת שנמצא בו ג' טעיות בסי' רע"ט דהוחזק למוטעה והיא סברת רשב"ג וכו' והלשון סתום וכבר בשיורי ברכה י"ד שם סימן רע"ט פירשתי שיחותי ושם רמזתי מ"ש אני בעניי בס' הקטן מחב"ר סי' יו"ד וסי' פ"ד ודוק.

נ"א סי' י"א. דין א'. הגהה. וה"ה וכו'. עבר"י אות ו'. ועתה בא לידי ס' קרבן העדה פי' ירושלמי סדר נשים וראיתי לו ז"ל בהעברה בעלמא שהגיה בדברי מור"ם הללו וכ' דצ"ל וה"ה אם לא נאסר' בשבילו ופירש דאפילו היא שוגגת דשריא לבעל' כל שהוא מזיד אסור' לבעל' ע"ש. ולי הדל אינו מחוור דאעיקרא דדינא פירכא דגדולי הראשונים כתבו להפך דבדידה הדבר תלוי ומוכרח לפרש הירושלמי מסכים הולך לדבריה' דרבנן קמאי וכדתרגמה רבינו הגדול במשנה למלך והיסוד בטל וכבר בעניותי לפנים הארש יסדתי קדמוני ברכי"ם סי' ג' אות ג'. ותו דהן לו יהי כדבריו לענין דינא אינו נכון לפרש דברי מור"ם בהגהה שהוא מחדש דינים מחודשי' אשר לא שערום מרן בבית יוסף ומור"ם בדרכי משה כידוע דמור"ם בטרם תחיל הגהתו יודיע דרכי"ו דרכי משה או כבר מפורש בבית יוסף וזה מפורסם. ולא עוד אלא דקיצר מור"ם מאד בדבריו לפי דרכו. ואולם לא אכחד דשפר קדמי הגהה זו וצ"ל וה"ה אם לא נאסרה בשבילו לבעל' אסורה לו. והוא דין פשוט ומבואר דראובן בא עליה בסתר ולא ידע איש ולא הי' קול ולא נאסר' על בעלה. אך ראובן עצמו יודע שבא עליה ואסור' לו והוא תשובת הרא"ש כלל ל"ב והביאה מרן בבית יוסף והביא ראיה מסוגית פ"ק דכתובות ע"ש. וכן כ' הרא"ש עוד בתוספותיו פ"ק דכתובות שם כמ"ש בתשוב' דמפרשי מ"ש שם בגמ' וכי תימא מעשה שהי' מפני מה לא אסרוה דהיינו דאע"ג שלא הית' אסורה לאוריה דליכא עדים אסור' מיהא לבועל דידע שבא עליה שאין איסור הבועל תלוי באיסור הבעל עכ"ל הרא"ש בתוספותיו וכן כ' הריטב"א בחידושיו שם. והן הן דברי מור"ם דהגם דלא נאסרה בשבילו דלא היו עדים

ולא קול והית' יושבת תחתיו. מ"מ אסור' לו שהוא יודע שבא עליה באיסור ונאסרה לו והוא דין פשוט מבואר בבית יוסף משם תשובת הרא"ש כמו שנא'.. והגם דהרא"ש בתוספותיו שם אח"ך מפרש הסוגיא דהתם בענין אחר. סבר שהדין דין אמת מה שפירשו המפרשי' והביא ראיה מהם בתשובה. והריטב"א בחידושיו הביא זה משם ר"י ע"ש. ובתוספות שם פירשוה משם ר"י אלא שקצרו בדבריה' ע"ש. ומה שציין המציין על הגהה זו. סברת הרב אין להשגיח בזה דכל היודע סדרן של כתובי"ם ידע מה הציו"ן הלז. דנעשו הציונים האלו אחר זמן ממה שעיינו בב"י ובד"מ וכמה זמני לא צדק המציין כידוע וכמו שכתבתי בעניותי במקום אחר בס"ד.

נ"ב . סי' י"ג. בדין הבחנה כתבתי בעניותי על הברכי' אות ד' ועיין דף ק"ט ע"ג ד"ה איברא דסברת רש"י. ודע כי באו לידי הקצר' תוספות קידושין כ"י לר"י בעל התוס' עצמו בכתב ישן נושן וראיתי שם בפ"ק דקידושין שכ' וז"ל ובירושלמי בהלכתא רבתי הכתוב' אחר מס' ע"ו גרסינן רב אמר לא התירו בה אלא ביאה ראשונה ר' יוחנן אמר לא ביאה ראשונ' ולא ביאה שניה אלא אחר כל המעשי' ורב דאמר בסנהדרין תמר בת יפ"ת היתי' לטעמיה דשרי בירושלמי ביאה ראשונ' עכ"ל. הראת לדעת מפום ממלל רברבן ר"י עצמו בעל התו' שכ' דהוא פלוגתא דרב ורבי יוחנן בירוש' ולא כמו שכתוב בתוס' סנהדרין דף כ"א דהוא פלוגתא דרב ושמואל. גם כ' ר"י דרב שאמר בת יפ"ת אזיל לטעמיה כדכתיבנא בעניותין. גם הנך רואה שכ' הירושלמי הוא בהלכת' רבתי וכו'. וכן כ' סמ"ג במימרא אחרת וז"ל ובירושלמי דהלכתא רבתי ראה מורי רבינו יהודה שר' יוחנן חולק וכו' ע"ש עשין ע"ה דף קנ"ה ע"ב. נרא' שהיה להם סדר אחר בירושלמי

נ"ו . סי' כ"א. דין א'. פגע אשה בשוק וכו' הרב כנסת הגדולה הביא תשובת הרדב"ז והוא בדפוס ויניציא סי' תש"ע ע"ש. ובדין ד' מותר להביט באשתו אף עפ"י שהיא נדה וכו' אבל לא ישחק וכו'. אשתו ארוסה בקדושי' מותר ליגע בה וכו' כיון שהיא יוצאה פרועת ראש כמ"ש בשבות יעקב וזהו שכ' הרב המגיד ריש פכ"א מהלכות אשות בדין הקריבה וכבר אמרו שיוצאה וראשה פרוע אסור מן התור' שאין לו שייכות רק כיוון להשוות דין הנגיעה עם פרועת ראש. כן כתב מורה אחד הובאו דבריו בשו"ת שאלת יעבץ ח"ב סי' ב'. ואין לסמוך עליו ויש להשיב על כל דבריו. וכן נראה מדברי הרב המחבר שחולק עליו.

נ"ד סי' כ"ח. דין י"ט. השואל חפץ מחבירו וכו' מדקדוק דברי הרא"ם שכ' דזה המשאיל משום דלא גמיר אמר שמשאילו הטבעת וכו' צדדתי דאם היה ת"ח שיודע ועכ"ז אמר לו שהוא משאילו אפשר דאינה מקודש' וכמ"ש במ"א. ועמ"ש הרב משאת משה בשניות על לשון הרא"ש סי' ב' ומ"ש במחב"ר א"ח סי' י"ד. וזכורני שזה שני' רבות שראיתי

להרב בית דוד א"ה סי' כ"א שכ' דאם לא ידעה האש' שהוא שאול לכול' עלמא אינה מקודשת ובי בפ' אמרתי דאשתמיטתיה מ"ש הרב מהר"י אדרבי סימן יו"ד דהפוסקי' דשרו בשאול וכיוצא מי שנסתפק מיירי בלא ידעה האשה שהוא שאול וסברה שהוא נותן לה החפץ לגמרי עיין שם.

נ"ה סי' נ"ה. דין ג'. אי לאו דמסתפינא הוה אמינא דאם שידך אשה והכניסה לחופה ובירך שבע ברכות ואח"כ קדשה הרי היא כאשתו לכל דבר ודבר זה צל"ע עדיין. כן כתב הרדב"ז בתשובותיו דפוס ויניציא סי' שע"ב. ואני בעניי עמדתי בענין זה בקונטריס עין זוכר במערכת חי"ת אות י"ג ושם הבאתי דברי הרב מש"ל פ"י דאשות ושאר אחרונים. והרב מש"ל שם סבר כהרדב"ז ואני הדל הבאתי ראיה לזה שם. ועתה מצאתי בהגהות מרדכי בקדושין קודם פ"ג שכתב משם תשובת רש"י ואעפ"י וכו' ונמצא שהיתה קודם קדושין מה בכך וכו' ע"ש והיינו כדברי הרדב"ז והרב מש"ל וכמדומה שלא הוזכרו דברי הגהות מרדכי הנז' בדברי האחרוני' שהבאתי שם. ומ"ש מרן בדין זה הרי זו נשואה גמורה פי' ליורשה אבל אה"נ דאסור לבא עליה דכלה בלא ברכה אסורה. וכן מבואר בבית יוסף ס"ב דשם מרן חלק על מ"ש מהר"ר איסרלן בכתביו סי' ק"ם בשם תשובה מיימונית ע"ש באורך. ומ"ש הרב המגיד על זה פ"י דאשות דברבות אינן מעכבות וכ"כ הרא"ש בתשובה הביאה מרן בבית יוסף סוף סי' נ"ז היינו דהברכות אינן מעכבות ותהיה נשואה גמורה אבל אסור לבא עליה. תדע דהרי מרן חלק על תשוב' מיימונית וסוף סי' ס"א כתב דדעת הרמב"ם כתשו' הרא"ש הנז' והכא בש"ע העתיק דברי הרמב"ם מוכרח דסבר דכונת הרמב"ם שכתב הרי זו כנשואה גמורה היינו ליורש'. וכן מ"ש הרא"ש והה"מ דברכות אינן מעכבות היינו לענין שתהיה לה דין נשואה אבל אסור לבא עליה משום דכלה בלא ברכה אסורה וזהו שכתב הרמב"ם ויברך ז' ברכות אחר כמה ימים כלומר קוד' שיבא אליה. זה נראה דעת מרן. וכן דעת הרב כנסת הגדולה סי' צ"ב הגהת ב"י אות ז' ואות ח' שחולק על תשובת הרדב"ז והיא בתשובותיו דפוס ויניציא סי' שב"ע. ויש להעיר על הרב בית שמואל סי' זה ס"ק א' שכתב דהרמב"ם ס"ל כתשובת מיימונית דכלה בלא ברכה פירושה בלא חופה ע"ש ולא שת לבו דמרן כתב לשון הרמב"ם בש"ע והוא חלק בסי' ס"ב על כל תשובה מיימונית. וא"כ לדעת מרן גם להרמב"ם מ"ש כלה בלא ברכה היינו ממש ברכה ואינה כנדה ממש וכמ"ש הרב בית שמואל בסוף דבריו ונשואה מיקריא בלי ברכ' אלא דאסור לבא אליה ככל אשר דברנו ודוק.

נ"ו . סי' ס"ב. דין א'. צריך לברך ברכת חתנים וכו' אין ראוי שיברך החתן עצמו ז' ברכות לפי שז' ברכות הם שבח לשם יתעלה וברכה לחתן והכלה וישראל ולכן הראוי שיברך

אותם הגדול שבנמצאי' ואין ראוי שיברך אותם החתן לפי שהם ברכה לו ואין ראוי שיברך אדם ברכה כזו לעצמו והרמב"ם כעס על החתן שבירך ברכות אלו לעצמו. כן כתב רבי אברהם בן הרמב"ם משם מר אביו. חידושים שבס' מעשה רקח בתחילתו בדף ראשון. וידעתי שגדול אחד בירך ז' ברכות לעצמו. ואני בעניי אמרתי דנעל' ממנו דברי הרמב"ם ז"ל ושהוא ז"ל הקפיד על זה. והנה הרדב"ז בתשוב' דפוס ויניציא סי' שע"ב כ' דדעת הגאונים דמחזיר גרושתו יברך ברכת אירוסין ולא ברכת נשואין ואין כן מנהגנו וכן כתב בתשובה אחרת הביאה הרב גנת ורדים א"ה כלל א' בסי' טו"ב ובס' גן המלך סי' קל"ג. ועוד תשובה אחרת מהרדב"ז הביאה שם שסבר שלא יברכו ז' ברכות בסעודה במחזיר גרושתו ועשה סניף מסברת הגאונים ע"ש ואשתמיטתיה תשובת הרי"ף הביאה מהר"ר דוד אבודרהם שער ט' שכתב דלא ידע מנו הגאון דאמר דבר זה שלא יברכו ברכת נשואין במחזיר גרושתו ודחה סברא זו באמת הבנין ע"ש ומי לנו גדול ובקי בדברי הגאונים כהרי"ף ומאחר כי הוא אמר דלא ידע מנו הגאון שאמר זה ודחה סברתו תו אין להשגיח בסברא זו כלל. ומסתמות דברי הרי"ף וכל הפוסקים נראה דיברכו ז' ברכות למחזיר גרושתו גם בסעודה ראשונה וכן ראיתי שכתב הרב הגדול מהר"ש אבוהב בשו"ת דבר שמואל סי' ער"ה ע"ש. וכן דעתי הקצרה נוטה ועמ"ש בסמוך אות נ"ז בס"ד. ואם קדש בטבעת שאולה ונכנס לחופה ואח"כ נודע לו שהוא שאולה והוצרך לחזור ולקדש אין צריך נחזור ולברך ז' ברכות. כן כתב הרדב"ז ח"א סי' קפ"ה וח"ב (הנדפס בויניצא) סי' שב"ע והביאו דבריו הרב כנסת הגדולה והרב יד אהרן. ולא זכרו דשל כת הקודמין היא תשובת רשב"א הובאה בתשובות דשייכי לסדר נשים שכתב כן. ושם מבואר דין קטן שקדש דאין צריך לברך ז' ברכות בגדלותו. והרב כנה"ג סי' ס"ב הגהת הטור אות ו' ואות ז' כ' בזה ולא הזכיר תשובת רשב"א. אמנם ס' הפוסקי' שרמז הרב כנה"ג כעת אין עמדי וצריך לראות אם א' מהם לא זכר תשובת רשב"א.

נ"ז . נשאל מהרימ"ט בראשון בסי' ס"ד אי מברכין שהשמחה במעונו למחזיר גרושתו ויליף לה מדתנן פ' משוח מלחמה דמחזיר גרושתו אינו חוזר והתם כתיב ושמח את אשתו משמע דמחזיר גרושתו אינה בכלל ושמח. ושוב דחה הרב ז"ל דהתם מאשה חדשה דייק וקשיתיה אותה שאמרו פ"ק דסוטה ויקח ויחזור מבעי ליה וה"נ אמאי לא דייק מדכתיב כי יקח ולא כתיב כי יהיה וניחא ליה דכי יקח אצטריך לחלק דינן של אירוסין מדינן של נשואין וכו' עכ"ד. ולפום ריהטא היה מקום לדקדק להפך דאי איתא דבמחזיר גרושתו ליכא שמחה אמאי אצטריך לכתוב אשה חדשה לשתוק ואנן ממעטינן ליה מדכתיב ושמח דבמחזיר גרושתו ליכא שמחה. ויש לדחות דבמחזיר גרושתו יש

שמחה קצת כדמשמע מרש"י ורבי' עובדיא פ"ק דמ"ק שכתבו דבמחזיר גרושתו ליכא שמחה כל כך משמע דאיכא קצת שמחה ואמטו להכי אצטריך אשה חדשה דאי לא הו"א דבכלל ושמח הוא מחזיר גרושתו דיש שמחה קצת. ומיהו אין לברך במחזיר גרושתו שהשמח' במעונו דהרי אמרו פ"ק דכתובו' דלא אמרי' שהשמחה במעונו בבי מהולא דאית ליה צערא לינוקא בשגם עין רואה גיל יגיל אבי הבן ואיכ' שמחה ואמרי' פר"א דמילה דעדיין עושין המילה בשמחה. מ"מ כיון דאינה שמחה שלימה לא אמרינן שהשמחה במעונו וה"ה למחזיר גרושתו אע"ג דיש קצת שמחה. ומאי דדייק הרב במ"ש פ"ק דסוטה ותריץ יתיב כתבתי על דברי הרב ז"ל בעניותי בס' הקטן פתח עינים שם בסוטה. ומאי שיישבתי שם אני הדל להא דקאמר ויקח ויחזור מבעי ליה מעין דוגמא וקרוב לזה כתבו התוספות בחולין דף ה' וע"ש בפתח עינים דעפ"י דברי התוס' יש לישב כמה מקומות. ומאי דתלי זייני' מהרימ"ט בדברי התוס' דפ' משקין יש לדחות קצת כאשר יראה המעיין. ובסמוך לעיל אות נ"ו הבאתי תשובת הרדב"ז סי' שע"ב וכו' בדין ז' ברכות למחזיר גרושתו. ועתה ראיתי בתשובות שנדפסו מחדש בפיורד"א סי' תקס"ו והיא התשובה שרמז מהריק"ש ושם כתב באורך דבס' משפט שלום הביא תשובת רבי' הגאון רב האיי ודברי רבי' אפרים תלמידו של הרי"ף ודברי מהרי"ן מיגש וכתב דהספר ההוא לא יצא טבעו ואין לסמוך עליו והוא מסופק אם כתבו כן רבינו האיי גאון ורבי' אפרים ע"ש ואי הוה חזי מר תשובת הרי"ף שהביא מהר"ד אבודרהם שהבאתי לעיל ישמח צדיק כי חזה דספיקות שלו ודאות הן.

ח"ו . אלמון מן האירוסין שנשא אלמנה דין בחור יש לו ומברכין כל ז' כדין בחור כן כתב הרב אדמת קדש ח"ב סי' ד' ומ"ש הרב ז"ל שם דאלמון המוזכר בדברי רז"ל הוא אלמון מן הנשואין ובודאי דכשאמרו אלמון יום א' לברכ' הוא דוקא אלמון מן הנשואין דזה נקרא אלמון סתם וכו' ע"ש. יש להשיב עליו ממאי דאמרי' ביבמות דף כ' ודף ס"א וסנהדרין דף י"ח. דאלמנ' דתנן קא פסיק ותני לא שנא מן האירוסין לא שנא מן הנשואין וזה הפך דברי הרב ז"ל ועוד עמדתי על דבריו בילדותי כשכ' הרב ז"ל תשוב' זו ככתוב באמתחתי. אמנם לענין דינא נרא' פשוט דאלמון זה כיון שלא נשא כלל רק קדש אשה ומתה דדין בחור יש לו ויש לו שמחה שלימ' כיון דעדיין לא נשא וכמ"ש ז"ל דהכל תלוי בשמח' וכמו שהוכיח הרב הנז' מלשון הר"ן ז"ל אבל מאי דתלי זייניה בתיבת לעולם שכ' הר"ן לדבר הזה יסלח האדון דאינו כדאי דקדוק זה להוליד דין דיש לו' דלעולם דקאמר היינו כמו שסיים לעולם ז' ואפי' נשא אלמנ' וכו' ע"ש אמנם הדין דין אמת וכיוצא כתב הרב כנה"ג הגהת הטור אות ל' בדין שהשמח' במעונו במחזיר גרושתו וז"ל וברור הוא

דהיינו דוקא במחזיר גרושתו מן הנשואין אבל מן האירוסין צריך לברך שהשמח' במעונו עכ"ל וכן מרן בא"ח סי' מתו"ק פסק דמחזיר גרושתו מן הנשואין שרי במועד אבל מן האירוסין אסור דאיכא שמחה כל שלא כנסה וכמ"ש בעניותי שם בס' הקטן ברכי יוסף אות ב' ע"ש. ואולם חזה הוית להרב אדמת קדש הנז' שם דהשואל נסתפק בנושא אשה בחזקת בעול' ומצא' בתול' אי יכול לברך כל ז' ז' ברכות או יום א' ועל זה השיב הרב ז"ל דמתוך דברי הר"ן שכ' והיינו טעמא שמברכין לבתול' שנשאת לאלמון ז' וכו' משום דאלמון נמי כשנושא בתול' שמת טפי וכו' ה"נ בנ"ד כשמצא' בתול' דאית ליה שמח' טפי א"כ מה לי אם נשאה בחזקת בעונ' ומצא' בתול' הכל הולך אחר שמחת לב החתן והא אית ליה שמח' טפי ואין בין זה לזה כלום וזו ראיה שאין עליה תשוב' עכ"ל. ולי הדל שערי דחיה המה פתוחו"ת דמעולם לא כתב הר"ן אלא בשנשא' על דעת בתול' והי' לו שמחת הלב בעת הנשואין כי הכל יודעים שנושא בתול' אבל אם נשאה בחזקת בעול' הרי בעת הנשואין אינו שמח' גדול' והגם שמצא' אח"כ בתול' ושמח אינו שמח' שלימ' מתחיל' ועד סוף והר"ן דייק בלישניה ואמר דאלמון כשנושא בתול' וכו' ותלה אותו בעת הנשואין. ותו קשה על הרב ז"ל דלא זכר מ"ש הרב בית חדש על דברי הטור סי' ס"ד ואם היא בעול' שמח עמה וכו' וז"ל איכא למידק מדלא כתב ואם היא אלמנ' אלמא דוקא בעול' אבל אלמנ' שלא נבעל' דין בתול' יש לה לענין שמח' וכ"כ הרמב"ם פ"י דאשות בעול' מיהו לענין ברכה כל שהיא אלמנ' אעפ"י שלא נבעל' דין אלמנ' יש לה דאינו שמח כל כך כשכבר נשאת וכן נרא' מדברי הרמב"ם פ"ב מה' ברכות מדלא הזכיר לשם בעול' כי אם אלמנ' והכי משמע מלשון רבי' סס"י ס"ב עכ"ל וכן נקט מרן בשלחנו הטהור גבי שמחה בעול' וגבי ברכ' אלמנ'. ומדברי הרב בית שמואל נרא' שמסכים עם הרב בית חדש. גם בס' עצי ארזים הנדפס חדש ממש מסכים כהרב בית חדש במה שפירש כדברי הטור והרמב"ם והביא ראיה לזה ע"ש. ולפי זה דאלמנ' שלא נבעל' דין אלמנ' יש לה לז' ברכות ה"ה לנ"ד שנשא' בחזקת בעול' ונמצאת בתול' אין מברכין כל ז' ומיהו אהני שישמח עמה ז' ימים וכמ"ש הרב בית חדש. הן אמת דהרב אדמת קדש הנז' בכלל העונ' כתב הנושא אשה בחזקת בעולה כגיורת וכיוצא. הנך רואה דבשאל' ובראיה שהביא לא הזכיר גיורת ומשמעות דבריו בנשאת והי' סבור שנבעל' ומצא' בתול':

ובזה לפי דברי הרב בית חדש ודעמיה נרא' דאין מברכין כל ז' כיון שכבר נשאת ולא היתה שמח' שלימה מתחיל' ועד סוף כמש"ל הפך דברי הרב ז"ל. אך בגיורת שהזכיר בסוף ויצא לידון בדבר חדש יש צד לומר דכיון דגיור' זו לא נשאת וגם מתחיל' הי' מסופק

שמא לא חלו בה ידים גם לברכ' אפשר לברך כל ז' ובזה מורה הרב בית חדש דאם ג'ורת זו שלא נשאת מצאה בתול' יברך כל ז' ודוק היטב.

נט אלמון שנשא אלמנ' בג' ימי שמחה כתב הטור דמברכין שהשמח' ואשר ברא כל ג' ימי שמחתה וכ"כ הרב שלטי הגבורים והרב בעל ס' הזכרון. אמנם מדברי הרמב"ם פ"ב דברכות נרא' שאין לברך בג' ימים לאלמנ' בסעוד' אשר ברא שכ' וז"ל עד כמה מברכין אותה אם הי' אלמון שנשא אלמנ' מברכין אותה ביום ראשון בלבד וכו' ואם הי' בחור וכו' מברכין אותה כל ז' ימי המשת' וברכ' זו שמוסיפין בבית חתנים היא ברכה אחרונ' מז' ברכות של נשואין בד"א שהיו האוכלים שעמדו בברכת נשואין ושמעו הברכות אבל אם היו האוכלים אחרים שלא שמעו ברכת הנשואין מברכין בשבילם אחר בהמ"ז ז ברכות כדרך שמברכין בשעת נשואין עכ"ל הרי מבואר דכתב דאם הי' אלמון שנשא אלמנ' מברכין אותה ביום א' לבד ופירש דהיינו אשר ברא. אלמא אשר ברא לאלמון אין מברכין אלא ביום א' לבד ולא בג' ימי שמח' ונרא' דגם להרמב"ם באלמנ' לאלמון ביום ראשון אם היו אוכלים אחרים שלא נמצאו בעת נשואין דזהו פי' פנים חדשות שאמרו בגמ' לדעת הרמב"ם מברך ז' ברכות גם לאלמנ' שנשאת לאלמון כדמוכח מסדור ודקדוק דבריו ז"ל.

אכן זו היא שקשה לדעת הרמב"ם שנרא' שדעתו ז"ל דאין חילוק בבחור בין יום א' לשאר ימי חופה והם שוים בשעוריהם דאם יש פ"ח מברך ז' ברכות ואם לא יש אפי' ביום ראשון מברך אשר ברא והדבר קשה דתלמוד ערוך בידינו פ"ק דכתובות דף ח' ע"א רב אשי אקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כלהו מכאן ואילך אי איכא פ"ח בריך כלהו ואי לא אפושי שמח' בעלמא הוא מברך שהשמח' במעונו ואשר ברא. הרי מעשה רב דרב אשי קרי בחיל דיומא קמא בלא פנים חדשות בריך כלהו הפך הרמב"ם. וכבר קדמו שרים לישב דעת הרמב"ם בזה. והרמ"ע מפאנו ז"ל בתשובותיו סי' מ' כתב על דברי הרמב"ם וז"ל נראה שהוא מפרש דרב אשי לא הי' קרוא בי רב כהנא ולא הי' בשעת החופה אלא אקלע בהדייהו בין חופה לסעוד' ולפיכך יומא קמא בריך כלהו לכבוד עצמו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות בר מיניה וכו' עכ"ל ויש קצת סמך לפי' זה דרב אשי אקלע בין חופה לסעודה מדלא קאמר לבי הלולא וקאמר לבי רב כהנא לומר דלא היה בחופה על דרך מ"ש בתוס' בסוכה דף מ"ד ע"ב שדקדקו דרב לא באמצע הלל בא מדקאמר רב אקלע לבבל ולא קאמר רב אקלע לבי כנישתא ויש לדחות. אמנם לשון הש"ס דקאמר יומא קמא בריך כלהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות וכו' מוכח דיש

הפרש בן יומא קמא לאינך דאי לא לימא רב אשי אקלע לבי רב כהנא וכל ז' אי איכא פ"ח בריך כלהו ואי לא אפושי וכו'.

וראיתי להרב מהראנ"ח בתשובותיו ח"ב סימן מ"ה שכתב וז"ל ומ"ש רב אשי יומא קמא בריך כלהו מפרש הרב ז"ל דעל ברכת הנשואין קאמר דיומא קמא ודאי בריך כלהו אבל מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות וכו' א"נ אפי' אי על הסעודה קאמר ודאי איכא פנים חדשות שלא שמעו הברכות דלחיוב הברכות בעשרה סגי ומסתמא לא היו רוב עם ובסעודה היו הרבה וכו' ולכך קאמר דיומא קמא ודאי בריך כלהו מכאן ואילך וכו' עכ"ל ותירוץ ראשון הוא קשה לפרש יומא קמא על ברכת הנשואין. ותירוץ שני אף שהוא קצת דוחק מ"מ מצאתי בארחות חיים ה' ברכת מזון דף ל"ו ע"ג אות נ"ח ובכלבו ריש דף כ"ה שכתבו וז"ל ונראה שהטעם שמברכין אותן יום ראשון לפי שאי אפשר שלא יהיה שם מי שלא שמען בשעת נשואין ומיום א' ואילך אין אומרים רק אשר ברא אם אין שם פנים חדשות שלא שמען עדיין עכ"ל ולפי דבריהם היינו דקאמר רב אשי יומא קמא בריך כלהו וכמו שפי' מהראנ"ח בתירוץ שני ונעלמו ממנו דברי הכלבו (כי א"ח לא יצא לאור בזמנו) וכן מהרמ"ע ומשאר אחרונים כי צללו במים אדירים לתרוצי סוגיא לדעת הרמב"ם ולדברי הכלבו הדברים מרווחים ואי חזו דברי הכלבו הקולות יחדלון ומהראנ"ח הי"ל להביאו כי הוא תניא דמסייע ליה. והוי יודע דבכלבו סמוך לזה יש חיסור לשון והוא מבואר ועיין בא"ח. ומהריט"ץ בתשובותיו סי' ע"א הביא פלוגתא דהרמב"ם והרא"ש בפי' פנים חדשות וכתב דהרמב"ן ס"ל בפי' פנים חדשות כמ"ש הר"ן בשמו ע"ש וכתב הרב זה לפי שלא ראה חידושי הרמב"ן. אבל הרואה יראה בחידושי הרמב"ן דקודם מ"ש הר"ן בשמו פי' פנים חדשות שלא אכל שם ז' ימי משתה וכן פירש"י וכו' ע"ש. והנה מרן בש"ע תפס לשון הרמב"ם וכבר כתבנו דמדברי הרמב"ם מוכח דאין מברכין אשר ברא בג' ימים לאלמון שנשא אלמנה זולתי ביום א'. וראיתי להרב מהר"ר ישועה זיין ז"ל בתשובותיו כ"י שכ' דמאחר דמרן כתב כהרמב"ם ומוכח דאין לברך אשר ברא בג' ימים לאלמון ואלמנה כי אם ביום א' במקום שלא יש מנהג קבוע כהטור לא יברכו דס' ברכות להקל. והיכא דלא סעדו ביומא קמא כי אם בלילה שלאחריו דאיכא פלוגתא וכתב מהריק"ש דספק ברכות להקל מסתברא דיאמרו הא מיהא אשר ברא כיון דלהטור ושה"ג מברכין כל ג' עכ"ד הרב מהר"י זיין (כפי אשר כתוב בזכרונותי) וכן ראיתי להרב מהריט"ץ סי' הנז' שכתב דסברת הטור דיברך אשר ברא בג' ימים לאלמון ואלמנה היא סברא יחידית וקרוב דכל הפוסקים פליגי עליה ע"ש ועיין בש"ות הרדב"ז דפוס ויניציא סי' תקע"ו ודפוס פיורדא סי' תכ"ד. איברא דיש לצדד דמרן ס"ל כהטור כנראה

מסתמות דבריו בבית יוסף ובדק הבית אלא דבש"ע תפס לשון הרמב"ם. ומדבריו נראה דלאלמנה אין מברכין ביום א' בסעודה ז' ברכות וגם לא הזכיר דין סעודה א' בבתולה. ומסתמות דבריו בב"י ובדק הבית משמע דס"ל כהטור דמברכין ז' ברכות לאלמון שנשא אלמנה בסעודה א' אפי' לא אכלו אלא בלילה שלאחריו. וכ"ש בבתולה. אלא שבש"ע תפס לשון הרמב"ם וק"ק על הר' כנה"ג הגה' הטור אות כ"ח שכתב וז"ל בסעודה א' וכו' וכ"כ הרא"ש וכ"כ רבינו ירוחם ורבי' ב"י שכתב בספרו הקצר שכתב אין מברכין אותה אלא יום א' בלבד סעודה קמיתא קאמר עכ"ל והרואה יראה דמרן בש"ע לא כתב ביום הראשון אלא באלמנ'. ובודאי פליג רבי ירוחם באלמנ'. ותו דנרא' דהרמב"ם והרא"ש והטור חלוקים בפי' יומא קמא כמ"ש מהריט"ץ ע"ש באורך. וכמדומ' לי שברוב גלילותנו נהגו כטור ודעמיה. וכן ראיתי להרב המובהק נזר החסידים כמהר"ר יהודה חאביליו ז"ל בהגה' מכתיבת ידו שכ' על דברי מרן בש"ע שיברכו שהשמח' במעונו באלמון שנשא אלמנ' בג' ימים וה"ה שיברכו אשר ברא כמ"ש הטור עכ"ד וכ"כ איזה אחרונים.

ס' סי' ס"ד דין א'. שלא יעשה מלאכ' וכו' מלשון הרמב"ם פ"י מה' אשות שכ' אינו עוסק במלאכתו וכו' יש מי שהבין דדוקא במלאכתו המיוחדת לו אבל מלאכ' קלה יכול לעסוק וכן נרא' ממ"ש ולא ישא ויתן בשוק משמע בשוק אינו נושא ונותן אבל בבית דבר קל יכול לישא וליתן. ואין הדבר כן דכל זה תקנו כדי שישמח עמה ולכן כל מלאכ' אפי' קלה וכל דבר המונע מלשמח' לא יעשה. ואם הוא ת"ח ורגיל לעסוק בעיון נמרץ נרא' דבימי חופתו לא לטריד בעיונו דשכיח"א ליה לשמח כלתו. ומ"ש בהגה' וחתן אסור בעשיית מלאכ' וכו' כתבו הרב חלקת מחוקק והרב בית שמואל דמור"ם חידש דלא מהני מחילה שלה ואני בעניי אומר דאם איתא הו"ל למור"ם לפרש ולא לסתום. ותו דאין דרכו של מור"ם בהגה' לחדש חידושים מדעתו שלא הביאם בדרכי משה. ומה גם דבדרכי משה הביא דברי ריי"ו דיכול' למחול על שמחתה ושתק ולא פליג עליה. וידוע כי כל הגהותיו מהבית יוסף ודרכי משה לוקחו. ואפשר דמרן בש"ע נקט לשון הטור דלא קאמר אסור ולכך כתב הוא ז"ל דאיסורא איכא. וכן נרא' מדברי הרב הלבוש דאם הבין כמ"ש הרבני הנז' הוה מפרש. וראיתי להרב המובהק מהר"ר יעקב פראג"י מהמה זלה"ה בתשובותיו כ"י סי' ק"ב שכ' דחתן שיש לו שותף מותר לשותף לפתוח החנות בימי החופה. וזה שנים בהיותי בארץ מצרים כה הראני הרב הכולל כמהר"ר אברהם מונסין זלה"ה תשו' אחת שכ' על זה הוא ז"ל לאסור איסר לשותף ואני הדל דחיתי ראיותיו ואמרתי לו שאין ראיותיו מכריעות ולהרב הנז' שומעין שאמר כהלכ' להתיר. ושוב ראיתי בספרי האחרונים שהתירו כדברי הרב הנז'.

סא סי' ס"ו. דין א' הגה'. וי"א דאין לסמוך אעדים וכו' ראיתי בהגהות הרב הגדול מהר"ר ישראל בנימין כ"י (שהי' בזמן מהריק"ש) שכ' על זה וכן ראוי להורות.
סימן ע' דין ח'. עמד אחד מדעת עצמו וכו' פי' אבל מדעתו של בעל או בפניו או אם הוא תפוס חייב וכן כתבו ז"ל בפורע חובו של חבירו וע' מ"ש הרב כנסת הגדול' בחשן המשפט סי' קכ"ח. ומ"ש וזנה משלו וה"ה ברפוא' ושכר דירה.
סימן ע"ה הגה' דין א'. אבל אינו יכול להוציא מעיר לכרך או להפך וכו'. מעיר מצרים לעיר דאמייאט יכול להוציא ואם תמאן היא מורדת. הרב החסיד מהר"ר חיים כפוסי בעל הנס זלה"ה והרב המקובל מהר"ר אברהם מונסון הזקן זלה"ה בתשובותיהם כ"י וקיימו דבריהם הגאונים מהר"ר בצלאל ומהר"ר אברהם סכנדרי זכר כלם לחיי עד:
סימן עו דין יו"ד. ומותר להתיחד עמה ז"ל הגהות מיימוניות פי"ד מהא דמותר להתיחד עמה ק"ו מנדה כדאשכחן פ"ק דסוטה ומה נדה שהיא בכרת וכו' ורבנן לא פליגי שם אלא מטעם דבנד' יש לה התר תאמר בסוטה וכו' וא"כ זו יש לה גם כן התר ע"י ג' הדיוטות ובסוט' דף ז' ע"א תוס' ד"ה א"ל ק"ו ופרכוהו וכו' וכ"כ רש"י ופרכוהו שכן יש לה התר לפי זה מ"ש הרב בית שמואל ללא צורך עכ"ל בה"ט. ולא ידענא מאי קאמר דהן הן דברי הרב בית שמואל ס"ק ט"ז דהרב גופיה זכר עשה לדברי התוס' שביארו דהיא הנותנת לאו פירכא היא וכ' ולמ"ש התוס' התם ניחא ע"ש ודוק.
סב סי' פ"ג דין א'. החובל באשת איש וכו' יש להסתפק מי שחטף מצוה וברכ' מאשת איש דקי"ל שישלם עשרה זהובים כמבואר בח"מ סי' שפ"ב. אם בעלה זוכה בו מי אמרינן דכיון דצערא דגופא לא זכי ה"נ הא דמי לצער גופה ונפשה מרה לה על מצוה דאזלת מינה וכמ"ש גבי פלטי בן ליש דבכי על מצוה דאזלא מיניה. או דילמא שאני צערא דגופא צער בנגע וזה צער מחשב' ולא דמי לבשת:
והרב יעב"ץ בס' לחם שמים מס' חלה כתב דאם קדם הבעל והפריש חלה חייב לתת לאשתו שכר מצוה וברכה עשרה זהובים כדין חוטף מצוה ומדמי ליה לדין זה כשחבל הבעל באשתו דמשלם לה מיד כל הנזק והבשת והצער ע"ש ולי אני הדל דבריו לא האירו ואינן מחוורין כמו שרמזתי בס' הקטן מחזיק ברכ' א"ת סי' רס"ג ע"ש ומשם בארה"ה ועוד כתבתי במ"א בס"ד.
סג סי' פ"ה דין י"א. הגה'. נתן לה אביה וכו' מאיש לוקח' זאת ההגה' הרשב"א בתשו' והיא בתשובות המיוחסו' להרמב"ן סי' ק"ו ושם הלשון מוטע' וכבר כתב הרב בצלאל ז"ל שתשובות המיוחסות מלאי השגיא' ורבו הטעיות. ומרן בבית יוסף הביא קצור התשו' ומהריק"ש ז"ל הביאה סוף סי' זה. ונרא' מהאחרונים שתשו' זו מוסכמת ולא רבו עליה

וכן נרא' מהרב כנסת הגדול'. ויש להסתפק אם האב כתב שטר סלוק גמור לבת מהירוש' ושהוא מניח לה סך כך וכך והשאר יהי' לתתו לטוב בעיניו. ואחר ימים כתב מתנה מהסך הנשאר שנותן לבתו סך כך וכך על מנת שאין לבעל' רשות בו ולא בפירותיה ולא בפירות פירותיהן עד עולם בחייה ובמות' אם בזה יודה הרשב"א מאחר שסלק' מהירוש'. וע' סי' צ' וצ"י.

סד בכור שהטילו בו מום ששמעו לכהן שהי' אומר שאם נקטע' אזנו הוי מום ואסרנוהו והכהן הי' עני ביותר ואין לו במה לפרנסו וכשאמרנו לו שצריך להמתין עד שיפול בו מום מאליו בחמת רוחו הלך מעצמו והוציאו מחוץ לעיר ושלחו לנפשו. ושם הי' ישראל מבני הכפרים ומרחוק ראה ורץ ובא לו ולקחו ואחר זה בא לעיר מה המעש' הזה וספרו לו גופא דעובד'. ויש להסתפק אי שרי לישראל הכפרי הזה כיון דלפי האמת בעל מום הוא אלא שאסרוהו משום קנס. ולישראל הכפרי הזה שמצאו אם מותר וצ"י.

סה בעיר מצרים יע"א עשינו מעש' באחד שהוציא את אשתו משום שם רע אך לא אמר בפני בית דין לא קודם גרושין ולא בעת הגרושין שהוא מוצי' משום ש"ר וגם בית דין לא אמרו לו הוי יודע וכו' כמ"ש בא"ה סי' יו"ד ואחר זמן מועט רצה להחזיר'. ומחינו בו לצאת ידי חובת הרמב"ם דפסק דאפי' לא אמר וכתב הרב מהרשד"ם א"ה סי' צ"ז דמי יקל נגד הרמב"ם. ומה גם בארץ מצרים דמארי דאתרא הוא וכתב הרב מהר"י פראג"י ז"ל בתשו' כ"י שהוא מקובל מגאוני מצרים שהרמב"ם במצרים רבם ולמדם תורה וכמעט רוב קהל מצרים היו נוטים אחר הקראי' ועקר דירתו הרמב"ם מנא אמון בעבור זה והחזיר כל קהל מצרים לדרך תורת משה וקבלת רז"ל:

סו **א"ה** סי' קנ"ד דין י"ז. גרשה לא תנשא לשלישי. הכי סתים תנא פ"ו דיבמות והכי איפסיק' התם הלכת' בנשואין ומלקיות כרבי דבתרי הויא חזקה. ויש להרגיש על רש"י שכ' בעירובין דף מ"ז ע"א עקרה מחמת מזל שכבר נשאת לג' בני אדם ולא ילדה להן והוחזק' עקרה עכ"ל דאמאי שנה משנתו כרשב"ג לנשואין דבתלתא הויא חזקה הפך פסק ההלכ' דקי"ל כרבי והרב משנ' למלך פ"ב דסוט' סוף דין יו"ד כתב על דברי רש"י הללו ודע דמה שפירש"י בעירובין הוא ע"פ סוגית יבמות פ"ו דף ס"ד ואיכ' מ"ד דבתרי הוי חזק' ואיכא מ"ד בג' הוי חזק' ומדברי הריב"ש סי' ט"ו נרא' דס"ל דעקר' היא שהוחזק' שלא ילדה לב' בני אדם אלא דס"ל דאינו מחמת מזל אלא מחמת חול' עכ"ל הר' מש"ל. ויש להרגיש דאמאי לא דקדק על רש"י דהלכ' רווחת בנשואין כרבי בתרי וכדברי הריב"ש ומבין ריסי עיניו ניכר דזה מחלוקת רש"י והריב"ש והלא דברי הריב"ש הלכה רווחת את כל ונוכחת.

סז סי' קנ"ה. כתוב בשאלתות דרב אחאי גאון פ' משפטים עד בת אחת עשרה שנה וששה חדשי' הרי היא קטנה מכאן ואילך כל ששה חדשים נערה לאחר זה בוגרת וכו' ע"ש ושמעתי מהרב הכולל כמהר"ר מאיר בן מרגי ז"ל דהוה מקהה אקהייתא שדברי הגאון ז"ל הם נגד הש"ס וכל הפוסקים. ואחר זמן רב האלהים אנא לידי שאלתות כתובו' על קלף ישן נושן ומצאתי שהגרסא כך אמר שמואל אין בין נערות לבגרו' אלא ששה חדשים בלבד. בת י"ב שנה ויום א' זו היא קטנ'. מכאן ואילך כל ששה חדשים זוהי נערה מכאן ואילך זוהי בוגרת לא צריכ' אלא ביומא דמשלם ששה חדשים וכו' עכ"ל.

סח סי' קנ"ז. דין ד'. הגה'. המקדש אשה ויש לו אח מומר יכול לקדש ולהתנו' וכו' שאם תפול וכו' לא תהא מקודשת. כתב הרב גור אריה שכן עשה מעש' הרב מהר"ם זכות ז"ל ורבני אשכנז נודע דנקטי בשפולי גלימיה דמור"ם וכך הסכימו הרב שב יעקב א"ה סי' ט"ל וה' נודע ביהוד' א"ה סי' נ"ד. והרב שבות יעקב ח"א סי' קכ"ו סבר דביש לו אח מומר יכול להתנות כהוראת מהר"י מברונ"א אך לא ביש לו אח חרש. ודע דאע"ג דבני אשכנז נקטי כמהר"י מברונה ומור"ם היינו טעמא דתדיר ולא פסיק פוסקים על הרוב כמור"ם וכ' הרב פנים מאירות בתשו' דאשכנזי דעוש' איזה קולא כמרן בית יוסף נגד מור"ם ראוי לעונש וגם באיטליא יש כמה קהלות אשכנזים ונוהגים בערי איטליא קצת כמור"ם. אמנם אנן בארץ ישראל ומלכו' מצרים ודמשק ובני המערב פנימי וחיצון וגלילות טורקיא"ה נוהגים כמרן וכבר כתב מהראנ"ח בתשו' דקבלנו הוראותיו (לבד בממון בח"ל דנוהגים לו' קים לי) ובדין זה כתב מרן בבית יוסף דלהתנות שלא תהיה זקוקה ליבום נשתקע הדבר שלא מצינו מי שהתנ' כן ומוכח דמרן חולק גם על מהר"י מברונא וכ"כ קצת מהאחרונים וגם דקדקו מהרב תרומת הדשן דעל' קאי ועכ"פ אי מרן ס"ל כמהר"י מברונא הול"ל דיש תקון במתנ' לבטל הקדושין ובפרט שכ' דלא ראינו מי שהתנ' כן ומסתמא שלא ראה מי שהתנ' כמהר"י מברונא דאי לא הי' צריך לאומרו. גם הגאון החסיד כמהר"ר יוסף שמואל אב"ד מפפד"מ חולק על מור"ם כמ"ש בריש תשובות ספר מעיל צדקה. גם הגאון המפורסם מהר"ר אברהם ברודא בתשו' מעיל צדקה סי' א' מגמגם בה והאריך לפלפל בזה. גם ראיתי לרב אחד בכ"י שתמה על הרמ"ז שעשה מעשה בזה. גם הרב בית דוד א"ה סי' נ"ז נתקש' בהורא' זו דעושה כל בב"ז. ומוקי לדברי מהר"י מברונא דיועיל דוקא לארוסין שלא תפול בקדושין אבל על נשואין לא שייך תנאי ע"ש וכנרא' שלא ראה הר' בית דוד דברי הרב ב"ח ותשוב' תה"ד שמביא הרב ב"ח. ומ"מ הרי חולק בנשואין. גם הרב דבר משה א"ה סי' כ"ו הגם דראה מ"ש גור אריה דהרמ"ז

עשה מעשה כתב דאין להקל נגד מרן ע"ש. וכבר כתב הרי"ף על דברי רבי יאודאי גאון פ' האש' רבה דאי איתא להא מילתא לא הוו שתקי קמאי מינה ונשתמשו האחרונים בזה.

סט סי' קע"ה. דין ח' הגהה. וה"ה אם הי' נשוי נכרית וכו'. זו סברת ריא"ז והביא' הר' כנה"ג ריש סי' קנ"ו וכמעט שדחאה ויש להרגיש דלא זכר דמור"ם הביא' בפשיטות. ומהרח"א במוצל מאש דת סי' נ"ה האריך לחוש לסברת ריא"ז. ובעה"ק ירושלים תו' בשנת תקפ"א עשו מעשה וחששו לסבר' ריא"ז ולא הניחוהו לכנוס. ואחר זמן רב נדפס ס' בני אברהם להרב המופלא מהר"א מיוחס ז"ל והאריך הרבה בענין זה ע"ש.

ע א"ח סי' נ"ח דין ו'. אם עברה שעה ד' ולא קראה קורא אותה בלא ברכותיה וכו' כמו צע"ר בנפשי על רבים בערים האל שקוראים ק"ש בברכותיה אחר שעה ד' שאינם קמים בשעה שהצבור מתפללים וכשקמים עבר זמן ק"ש וכשמתפללי' וקורין ק"ש ביחיד עברה שעה ד' וקורין ק"ש בברכותיה. וכמה חטאות חוטאים. להתפלל ביחיד. ולאבד קדיש וקדוש'. ומברכין ברכות יוצר נגד מה שפסק מרן דאם עברה שעה ד' שאין לקרות הברכות. ומ"מ אין לומר להם שלא יאמרו הברכות דכיון דהרמב"ם וה"ר מנוח בשם כל המפרשי' והרמ"ע באלפסי זוטא והרב אבודרה' בשם חידושי רב"ש והפר"ח סברי שיכול לו' הברכות אחר שעבר שעה ד' א"כ יש להם על מה שיסמוכו. וגם התוס' כתבו הרשב"א וארחות חיים שנסתפקו אם יכול לומר הברכו' עד חצות או כל היום ע"ש אלמא עד חצות פשיטא להו אלא דמספקא להו אי מצו למימרינהו כל היום. ומאחר שכל הגדולים האלה סברי דמצו לברך אחר ד' שעות ורובם סברי כל היום אלא דהתוס' מספ"ל אי דוקא עד חצות. הנח להם לישראל לברך הברכות דק"ש אחר שעה ד' ונא אכחד דיש להרגיש על ה"ר מנוח שכ' דכהרמב"ם דעת כל המפרשים שהרי רבינו האיי גאון ורבינו יצחק ן' גיאת סברי דאחר שעה ד' אין לברך הברכות וקעבר בלא תשא. והנה בעיר א' נהגו לקרות ק"ש בניגון ורצו לבטל המנהג והי' מחלקת כמ"ש במחב"ר סי' ס"א. ואחר זה ראיתי בס' כף ונקי כ"י להחכם השלם החסיד כמה"ר כליפה מלכה זלה"ה שהי' מחלקת בין חכמי מערב כשמשוררים אם לשורר ג"כ בתיבת ה' ות"ח זקן עשה שאלת חלום ע"ז והשיבו לו רננו צדיקים בה' עכ"ד (וראיתי בס' מעש' ה' להגאון מהר"א אשכנזי שכ' במעש' מצרים סוף פרק ה' הביא מ"ש על שם המפורש דמבליעו בנעימ' וכתב דמכאן ראיה לש"ץ דמנגנים בשם עצמו ואף שמרבים מוצאות בניגון ויש סמך מפ' רננו צדיקים בה' ודרש הפ' על פי זה עיין בדברי קדשו באורך ובאמת שאין ראיה מהשם המפורש שהי' מוכרח מאד להעלימו ומה דמות יערוך והי' כנגן המנגן. וכ"ש לרבות המוצאות. אמנם חזו גברא רבא דמן השמים השיבו בחזון ליליא לאחד קדיש

כדבריו בפ' רננו צדיקים בה' כמ"ש) וע' בתשובות מהרב גאטיניו בזה והיא לו נדפסה מ"ש בזה ע"ש. ודע דשעות אלו מתחילין מעמוד השחר כמו שהסכימו האחרונים דלא כהרב הלבוש ז"ל וע' בס' מנחת כהן ומר וקציע' ולחם שמים להרב יעב"ץ וכן פשטה ההורא' בכל המקומות.

עא סי' קל"ה. כתבתי בעניותי בברכי יוסף ומחב"ר דמהירושלמי נרא' דב' וה' תקנת עזרא ע"ש וראיתי לרבינו ירותם נתיב ב' ח"ג שמביא הירוש' דשבתות וי"ט ור"ח תקן משה רבינו ועזרא תקן ג' בב' וה' ומנחת שבת. ועמ"ש בברכי יוסף. ובאגוד' דף קל"ב הביא מירו' דעזרא תקן ב' וה' ומנחת שבת ומה שכתבתי במחב"ר דמוכח מהרב המאירי שהירושלמי חולק כונתי דכתב דמס' סופרים פליג על תלמודין ומסתמא לדידי' אתי הירוש' כמס' סופרים ועמ"ש הרב המאירי ריש מגילה ודוק בדבריו.

עב מעש' בלוי שנעש' חתן תורה ולא יש לוי אחר בבהכ"נ ונסתפקו אם צריך לצאת והכהן יקרא שני פעמים. ונרא' דאינו צריך לצאת דמנכרא מילתא טובא שהוא חתן תורה ובעל שמחה ואין כאן שמץ חשדא שהוא פגום. וכן כתב מרן בבית יוסף בסי' קל"ה בכלל הטעמים שכתב לדחות דברי מהר"י קולון שרש ט'. והסכים עמו הרב פר"ח ודידן עדיפא. והנה הרב שיירי כנה"ג ריש סי' קל"ה כתב וז"ל כתבתי בתשובות כשהחתן כהן או לוי קורין לכהן ולוי אחר ואחר שישלימו הסדר קורין לחתן ואעפ"י שמהר"א ירושלמי במחזור רומניא כתב דהעיקר דקודם שיתחיל הסדר יקרא לכהן תחילה בס"ת שלו אין מנהגנו כן אלא כמ"ש וכ"כ הרוקח סי' שנ"ה עכ"ל וז"ל הרוקח שם סי' שנ"ה כשאירע חתן כהן הוא קורא ראשון על שם וקדשתו לכל דבר שבקדוש' כשאר כהנים וכו' וקורין לו פרשה קטנה וכו' עכ"ל וזה כמו שכ' מהר"א ירושל' ואיך כתב הרב דהרוקח כתב דאתר שישלימו קורין לחתן. ונרא' דט"ס יש וצ"ל דקודם שיתחיל הסדר יקרא לכהן תחיל' בס"ת שלו וכן כתב הרוקח סי' שנ"ה אין מנהגנו כן אלא כמ"ש כצ"ל. ומסתמות דברי הרב שיירי נראה דהחתן הכהן או לוי אינו יוצא מבית הכנסת כדעת מרן. ובכנסת הגדול' כתב משם הרב לוי טריויס דגם כשאין הכהן יוצא יקרא המתנדב ראשון ע"ש. והנה כי כן בנ"ד א"צ לצאת החתן הלוי. ואעפ"י שמדברי הרב מהר"ר לוי טריויס צרפתי שהביא הרב כנה"ג משמע דראוי הוא שיצא הכהן אלא דאם מסרב לצאת כנדון מהריק"ו יקרא המתנדב אף שלא יצא הכהן מ"מ מדברי מרן והפר"ח והשיירי מוכח דאינו צריך לצאת. ונ"ד עדיף מנדון מהריק"ו שהנשאר ואינו עולה הוא בעל השמח' וניכר מאד דמשו"ה עולה אחר. וכיון דהותר לן לשבת שם ולא לעלות צריך לעשות תקנת רז"ל שיקרא כהן פעם ב' במקום לוי. וכשיעל' החתן בתור' יאמרו אעפ"י שהוא לוי:

ע"ג ש"ץ סומא שקרא בס"ת עם העולים נסתפק רב חביב"א בס' קול אליהו ס' ב' אם הצבור יצאו ידי קריא' והביא ראיה מדברי הסמ"ג. ואני הדל בס' הקטן ברכי יוסף סי' מ"ט הבאתי ראיה זו משמו של הרב הנזכר ולפי קיצורי דחיתי אותה ע"ש. ועתה עלה בכב"ש מזבח הדפוס ספרו הנחמד הנזכר וראיתי שם שהסמ"ג קשיא ליה דאמאי בעינן קרא ע"ש. והרוא' יראה בסמ"ג שלשונו הוא כמו שהבאתי בבר"י וכונתו דמשום דברים שבכתב לעצמו שרי אף לכתחיל' ולאחרים לכתחיל' אסור ודוק הטב בלשון סמ"ג ולכל הדברות לא נתקש' כמ"ש הרב הנז' דק"ל אמאי בעי קרא (וצ"ל ס' יריאים). ולענין דינא מקום יש בראש שיצאו הצבו' ידי חובתם שעיקר התקנ' הי' מטעם שלא ישהו ג' ימים בלא תורה ואין עיקר התקנ' שיקראו בס' תורה רק משום דברים שבכתב קורין בס"ת ואם הש"ץ עבד איסורא לגרמיה הוא דעבד אבל הצבו' שמעו הפרש' וזהו עיקר התקנ' ולפ"ז שפיר כתב מהראנ"ח הן אמת דצריך לעמו' בענין כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דהוכיח הרב שער אפרים בתשו' סי' קי"ג דאיתיה אפי' באיסורין דרבנן וכ"כ הרב בני חיי בי"ד סי' של"ד דדוקא היכא דאמור רבנן דאם עשו שפיר כההיא דפ"ה דביצה ובסי' של"ט. גם אי נאמר בשוגגין דהצבו' שגגו ולא ידעו האיסו' ועיין בקונטריס מהר"א קארו בחזון נחום. וגם נדון זה לא דמי לעלמא. וגם דאיכא מ"ד דהוא למצוה הא דדברים שבכתב ועוד חילוקים אחרים וצריך לעמוד בדבר ולהתישב יפה ואני אמרתי בחפזי

עד סי' ק"ע. במחב"ר ציערת"י בעצמי על האחרונים אחרוני זמנינו מפני היד שנשתלח' לכתוב דברים קשים על הראשונים עיין שם. ופוק חזי מ"ש מרן בבית יוסף י"ד סימן קי"ב על הטור שכתב על הרשב"א ואין נראה כן מן הירושלמי וז"ל לא הי' לו לכתוב כן דמשמע מדבריו דהרשב"א לא ראה הירושלמי הזה או ראהו ונעלמ' ידיעתו ממנו שאלו ידעו ונזכר ממנו לא הי' כותב כן וזה דבר שלא ניתן ליחשב בכך מאן דנהירין ליה שבילי דרקיע וכו' עיין שם ואם מרן כתב כן על רבינו בעל הטור שהיה בזמן הרשב"א או סמוך ממש. אנן יתמי דיתמי מה נענה ומה נאמר. ועוד ראיתי לאריא דבי עילאי מתיל הרמב"ן ז"ל בחידושיו לכתובות (נדפסו במיץ ע"ש הרשב"א) שכתב בקונטריס אחרון דף ע"ה ע"ב מהס' ביום הלחמו מלחמתה של תורה כתב וז"ל ואעפ"י שאין זה מחוור אנו נותנים ראשנו תחת כפות רגלי הראשונים ז"ל עכ"ל וחרדה ילבש המעיין בראותו דברי הרמב"ן הללו אש"ר ישב לחוף ימים ים הבבלי וירושלמי כמאן דמנח בכיסתיה אחד המיוחד משתו יגורו אלים. ובמקום גדולתו לימדנו יקר תפארת מעלת הראשונים ומי שיש לו לב ישא כמה וכמה ק"ו בעצמו ודי בזה.

ע"ה . סי' קי"ב. במח"בר הבאתי דברי רבינו תם בס' הישר שהביא הרב שבלי הלקט ע"ש ואחר זמן בא לידי בתורת שאלה תוספו' כ"י על ברכות ושם כתבו קרוב לדברי רבינו תם וקצת שינוי יש שכתבו וז"ל ולעולם לא תמצא שפייט שום קרובץ ליום שני של י"ט ואותה דיום ב' דסוכות כתיב עליה במחזורים ישנים קדושתא כעין קלירית ועוד האריכו בזה ע"ש. ואתה תחזה כי שם במח"בר הבאתי שהרב יעב"ץ כ' שדברי הרב כפתור ופרח בענין ר"ג הם קשים. ועתה בא לידי ס' כפתור ופרח וראיתי שם מ"ש דף י"ד ודף ט"י ודבריו תמוהים מאד ע"ש ודוק.

ע"ו . סי' קנ"ח. דין ג'. אם אוכל פחות מכזית וכו'. בספרי הקטן ברכי יוסף אות ד' כתבתי בעניותי דנקיטינן כדעת יש מי שאומר שכתב מרן בדין זה דפחות מכזית אין צריך נטילה. ומיהו שם אות ז' אנכי העירותיהו דחזינא למרן סימן תע"ג בטבול הכרפס שכ' דיטול על פחות מכזית. והשתא ממ"נ קשה אם נאמר דמרן נקיט כסברת יש מי שאומר בדין זה א"כ כ"ש דלטבולו במשקה א"צ ליטול א"כ בסי' תע"ג הו"לל דיקח פחות מכזית וא"צ ליטול ואמאי פסק שם להפך. ואם נאמר דדעת מרן דאפילו על פחות מכזית בעי נטילה לא הונח לנו אמאי מייתי בדין זה סברת יש מי שאומר לחוד. ועתה ראיתי להרב מהר"י עייאש בס' מטה יהודה דבדין זה הסכים הלכה למעשה דעל פחות מכזית א"צ נטיל'. ובסי' תע"ג כתב דדעת מרן שם דאם רוצה יכול ליקח כזית מכרפס אלא דאינו חיוב ליקח כזית ומשו"ה כ' שם דיטול דאפשר שיאכל כזית כרפס דברצונו תליא מילתא עש"ב. ועם האדון הסליחה דנראה פשוט דדעת מרן דלכתחי' לא יקח אלא פחות מכזית כרפס וכמ"ש בב"י משם מהרי"ל לאפוקי נפשיה מפלוגתא אלא דאם אירע שאכל כזית לא יברך וכמ"ש בב"י דנקיטינן כהרשב"א והן הן דבריו בש"ע שם דיקח פחות מכזית לכתחילה ולא כזית אלא דאם בדיעבד אכל לא יברך. וזה פשוט דהגם שכ' בב"י דנקיטינן כהרשב"א שלא יברך אחריו הרי בסי' תפ"ו כ' בהדיא בב"י דראוי לכתחילה ליקח פחות מכזית לאפוקי נפשיה מפלוגתא וכמ"ש מהרי"ל וכ"כ בהגהת סמ"ק ר"ך. ומסתמא כן דעתו בש"ע. והדרא קושיא לדוכתא דמאחר דלכתחילה יקח פחות מכזית אמאי הצריך נטילה והוא הפך דעת יש מי שאומר שכ' בדין זה. ויש מי שרצה לומר דדעת מרן להחמיר בטבולו במשקה טפי מפת והיינו כדעת התוס' בפסחים דף קט"ז דטעם טבולו במשקה דצריך נט"י היינו משום טומאה דלא יטמא משקין וכפ"ז אף פחות מכזית צריך נט"י משא"כ פת דהוי משום קדושה פחות מכזית לא בעי נטילה והיא סברת יש מי שאומר דדין זה עכ"ד. ואנא בריה קלה לא נחה דעתי הקצרה בזה דאינו סברא להחמיר בטבולו במשקה טפי מפת והרי על הפת מברכין על נט"י

כשנוטלין ובטבולו במשקה אין מברכין על נט"י כשנוטלין. וגם לכאורה לא מצאתי סברא זו בראשונים להחמיר טפי בטבול במשקה יותר מפת. ותו דכ' בדין זה סברת יש מי שאומר ומשמע דיש חולקי' והו"ל להכריע דגם בפחות מכזית יטול דלא יהא טבולו במשקה חמור מפת. וגם לפי כלל הסמ"ע הנודע לא איפרק מחולשא. והיותר נכון לישב דעת מרן הגם דיש צדדים בכל האמור אפשר לומר דכיון דבש"ס הצריכו נטילה בטבול ראשון הגם דעתה מחמת המחלקת שנחלקו הפוסקים אם יברך בנ"ר התקינו שיאכל פחות מכזית כמ"ש הגהת סמ"ק ומהרי"ל ונמשך אחריה' מרן לא רצה מרן לעקור הנטילה בטבול ראשון כיון דהוקבעה בכל ישראל. ולעולם דדעתו ז"ל כדעת יש מי שאומר דעל פחות מכזית לא בעי נטילה בין בפת בין בטבולו במשקה. וראיתי בס' עצי אלמוגים שנדפס מחדש ובא לידינו מקרוב והוא לאחד מגדולי הדור הי"ו שבדין זה הביא ראיה מהטור סי' תע"ג דאף על פחות מכזית בעי נטילה ע"ש באורך ולי ההדיוט אין ראיה מהרא"ש והרשב"א והטור דהם סוברים דאין צריך כזית כרפס דהוי להכרא אך לכתחילה אי בעי אכיל כזית ואין מונע כלל ולהכי תקנו נט"י כאשר ירא' הרואה בתשובת הרשב"א ובדברי הרא"ש. גם אין ראיה מהתוס' כמ"ש הרב עצי אלמוגים. ולכן נראה דלדינ' א"צ נטילה על פחות מכזית וכמ"ש הרב מהר"י עייאש ודלא כמ"ש הרב עצי אלמוגים. וחזה הוית להה"מ פ"ח דחמץ עמ"ש הרמב"ם שם ואוכל כזית וכו' שכ' וז"ל פי' ואינו מברך אחריו וכ"כ הרשב"א ושיעור כזית הוא כדעת רבינו לפי שאין אכילה פחותה מכזית וראיתי מי שכ' כל שהוא לפי שאין זה אלא כדי שישאלו התנוקות עכ"ל ומדקדוק דברי הה"מ וסידור לשונו משמע קצת דהרשב"א מצריך כזית דאחר שהזכיר הרשב"א כ' ושיעור כזית הוא כדעת רבינו. ואח"ך הביא הסברא אחרת בלשון יש מי שכתב אמנם מבואר בתשובת הרשב"א במיוחסות סי' ר"ב דאין צריך כזית ובבציר סגי שאינו אלא כדי שישאלו התנוקות ועיין שם בתשובות המיוחסות סי' ר"א ובח"א סי' ע"ב וסי' רמ"א. והגהות מיימוניות תמהו על דברי הרמב"ם דעידי אכילה כתיב בטבול א' והסכימו דהוא ט"ס והרשב"ץ ז"ל במאמר חמץ דף ל"ה ע"ב כ' וז"ל והרמב"ם כ' דצריך כזית דאין אכילה פחות מכזית והרשב"א כ' דכיון דמשום הכרא דתנוקות הוא פחות מכזית סגי. ואני אומר כיון דצריך נט"י דבעי כזית כדין אוכל פח דצריך נט"י דלא מסתבר דבפחות מכזית אף שמברך המוציא לבעי נט"י עכ"ל. וק"ק דכיון דהוא ז"ל טעמא טעים להצריכו כזית כי נט"ל עליו. אמאי כתב בטעמו של הרמב"ם דאין אכילה פחות מכזית דהוא דבר קשה דמי זה אמר אכילה בטבול א' עד שנאמר אין אכילה וכו' והו"לל דטעם הרמב"ם היינו משום דכיון דבש"ס מצרכו נט"י כמבואר בע"פ דף קט"ו מינה דצריך

כזית וכמ"ש הוא ז"ל. ואחזה אנכי להרב עצי אלמונים נר"ו שכ' דדעת הרמב"ם שכ' דיאכל כזית כרפס היינו דעל פחות מכזית נסתפק אי בעי נטילה ולא רצה לומר דיטול מספק דאיכא ברכה לבטלה ולכן הצריך כזית והצריך נטילה וברכה לדעתו דמברכין על טבולו במשקה והאריך לבאר ספיקו של הרמב"ם בפחות מכזית ע"ש. ועם האדון הסליחה דהוה מצי למימר בפשיטות דהרמב"ם סובר דבפחות מכזית אין צריך נטילה ומדחזינן בש"ס דטיבול ראשון בעי נטילה שמעינן דבעי כזית על דרך שכ' הרשב"ץ. ואמאי עיילי בפרצא דחוקה לו, דמספקא ליה להרמב"ם ולצדד כמה צדדים דעל הרוב עין לו ראתה להרמב"ם דרוח ה' דיבר בו וכל התורה על הרוב בדעתו הרחבה ערוכה לו בפשיטות ולא בדרך ספק.

ע"ז . סי' ר"א. דין. אם יש שני גדולים בשלחן נראה שגדול בוצע והיותר גדול מברך ברכת המזון שיש ו' ברכות. אמנם שמעתי שהגדול יותר בוצע כדכתיב והוא יברך הזבח והוא במקום בעל הבית. והמוציא הוא הרמנא שאין אחד יכול לפשוט ידו. אבל ברכת מזון אפילו ארח פשוט מברך. כן ראיתי להחכם השלם החסיד כמהר"ר כליפה מלכה ז"ל בס' כף ונקי בכ"י. ועמ"ש אני בעניי במחב"ר סי' קס"ז ועיין מ"ש הרב מהר"י עייאש ז"ל בספר וזאת ליהודה שיש להשיב על דבריו כאשר יראה המעיין. והנה בספרי הקטן מחב"ר בסוף סי' קצ"ט כתבתי דהגם דרבא מלך אחר אביי מ"מ בחיי אביי רבא דאין דינא ע"ש. וכן משמע קצת ממ"ש הרא"ש בפסקיו בחולין פ' הזרוע אות ז' שכ' ובימי רב יוסף לא היה רבא ראש ב"ד להלקות כי אביי מלך אחר רב יוסף ורבא אחר אביי עכ"ל משמע דרבא לא היה ראש ביד עד אחר אביי אבל הוה דאין דינא. ודוק הטב. ואתה תחזה בברכי יוסף סי' קצ"ט דהבאתי דברי הרא"ש והטור דנודר מזרע אברהם אסור בגרים ופלפ"לת כל שהוא על זה. ועתה נדפסו חי' נדרים להרב הנמקי וכתב וז"ל ומסתברא דאפי' הגרים אינם בכלל זרע אברהם אבל ישנן בכלל בני אברהם דק"ל כר"י שאומרים בתפלה אלהי אבותינו עכ"ל. ועמ"ש בריש קונטריס אהבת דוד בס"ד.

ע"ח סי' ריו"ו דין ב'. עמ"ש אני בעניי בספר הקטן מחזיק ברכה. ועיין מה שכ' הרב המופלא מופת הדור מהר"ח אלפאנדארי ז"ל בהגהתו לס' בני חיי סי' כ"ב פ"ש באורך. סימן רל"ג. במחזיק ברכה ריש הסימן הבאתי ירוש' פ' תפלת השחר אין הוה לכון אריסטון ומטא יומא לשית שעין וכו' וכו' ע"ש. שוב ראיתי בתוס' ישנים ביומא דף ל"ד ד"ה העולה דהביאו הירוש' הזה וגרסי תשע שעין. אבל הרא"ש בפסקיו פ' תפלת השאר גריס כנסחתנו שית שעין. וע"ש מ"ש הרב מעדני מלך והרב שדה יהושע. ובתוספות ישנים דיומא הנז' בדפוס אמשטרדם הגיהו שית שעין ע"ש.

ע"ט סי' ר"ס. הרב הלק"ט כתב שלא תקנו ברכת אשר יצר בזה דעל הרוב באפקירותא ואיסור וכ' עליו אחד קדוש בכ"י דלא נהירא לשוויי רובא דעלמא רשיעי אלא ה"ט דלא שייך שאם יסתם דיעקב אבינו יוכיח ז"התד בקיצור. אמנם אין לשאול אמאי לא תקנו ברכה דלא יגרע הוא לאו ואין מברכין אלא על עשה. ועל פו"ר לא קים ליה ועוד האריך הרב' הרב מר וקציעה ע"ש באורך. ואם הי"ל אונס בליל שבת כבר כתבתי במחזיק ברכה שדעתי הקצרה דאינו חייב להשלים ועתה נדפס ס' כתובה להגאון החסיד מהר"ר פנחס סג"ל נר"ו וראיתי בדף צ"ט ע"א מספרו עלה ונסתפק בזה ומשמע מדבריו שחייב להשלים אם הי"ל אונס ולא דמי לאונס נדה וכן כתב בדף זה עצמו ע"ד. ודוק בדבריו ובמ"ש במחב"ר. וכבר כתבתי שם דצריך לשקול הענין וכו' ע"ש. ועיין מ"ש בברכי יוסף אות ט"ז ומצאתי לרבינו אפרים בפירושו עה"ת כ"י שהתיר כסברת הרב עולת תמיד

פ . סי' רצ"א. במח"בר דף ס"ה ע"ב נתקשתי בראיה שהביא רבינו ירוחם דיכול להשלים ג' סעודות בפירות מרב חייא בריה דרב אחא דממלא להו באספרמקי ושם בקונטריס אחרון תירצתי והיתה לבא"ר ראית רבינו ירוח' דמהש"ס משמע דאיהו לבד עביד הכי ולא שאר אחוראי ע"ש באורך. ויש ראיה לזה מם"ש הרמב"ן בס' הלקוטות והרא"ש והר"ן פ' כל שעה דף מ' דממ"ש הש"ס על אמורא אחד שהיה עושה כן משמע דשאר אמוראי לא עבדי הכי ע"ש באורך. ובמ"ש שם במח"בר בסוף העמוד הנזכר על הה"מ. אח"כ כשהדפסתי בס"ד ספר הקטן פתח עינים הוספתי בזה דברי הרב שער המלך זלה"ה ועמדתי בעניותי קצת בדבריו. (ובמח"בר דף ס"ד ע"ב הזכרתי פתח עינים אמנם אחר זמן בעת ההדפסה הוספתי זה בס"ד). עיין שם ודוק הטב.

פ"א . סי' ש"א. דין כ"ה. אין יוצאין בקמיע שאינו מומחה ואם הוא מומחה יוצאין וכו' ראיתי בספר כתיבת יד ישן שרבינו פרץ ז"ל כתב בשבת שמות הקדש סגולה בדוקה ליושבת על המשבר ומריש הוה אמינא דאין לסמוך על זה ואתיא בק"ו ממ"ש הרדב"ז בתשו' דפוס פיורד"א שמצא בספר משפט שלום שכ' משם רב האיי גאון ורבינו אפרים וכ' דס' הנז' לא יצא טבעו בעולם ולכן הוא מסופק אם כתב כן רבינו האיי ורבינו אפרים ע"ש סי' תקס"ז והבאתיה לעיל סי' זה אות נ"ז. ואם הרדב"ז כתב לס' שהוא חיבור וקורא לו שם ק"ו שאנו נאמר בעבור כתיבה בספר ישן לא נודע שמו. אמנם זה מחלוקת קדום דהרמב"ם סובר שאין עוברין על המצוות אלא ברפואה שהיא דרך טבע לא בדבר שהוא דרך סגולה. וכתבו האחרונים דהרמב"ן והרשב"א פליגי על הרמב"ם דאפי' רפואה בדרך סגולה שרי לעבור על איסורי תורה וכמו שכתבתי אני בעניי בספר הקטן ברכי יוסף א"ח סי' ש"א ע"ש. ולפ"ז אפשר דרבינו פרץ ס"ל כסבר' החולקים על הרמב"ם. ומיהו כבר

כתבתי) שם דצריך לעמוד ולברר דעת הרמב"ן והרשב"א ע"ש. (סי' ס"ה) דין י"ז. ולא ברצועה שבין קרניה וכו' אבל עגלים וכו'. וכן מותר לקשור חבל לעז בין קרניה בשביל שהיא מורדת וכמ"ש הה"מ וכ"כ הרשב"א בחידושיו והרמב"ם שרי בחקקועיין מה שכ' הרב שיירי כנסת הגדולה ודוק הטב. (סי' של"ט) דין ג'. הגהה. אסור לתפוס ולהכניס לבית הסהר עיין בתשובת שבות יעקב ח"א סימן י"ד ומ"ש בעניותי בקונטריס ברית עולם דף קי"ד וקט"ו על דבריו ועל תשובת מהרשד"ם א"ח סימן ח' דאסור להחרים בשבת ומ"ש האחרונים על זה. ואם נהגו להחרים אין למחות בידם כיון דבתשובת הגאונים סי' י"ד מתיר להחרים בהדיא כנ"ל.

פ"ב . סי' תי"ח דין ה'. המתענה תענית חלום וכו' צריך למיתב וכו' במח"בר בסימן זה אות ב' הבאתי מ"ש הרב כנה"ג סימן רפ"ח דהמתענה ת"ח בחול המועד לא נתבא' בדברי הפוסקים אי צריך למיתב וכו' וכתבתי דמפורש בריש דרשות מהרי"ל וכו' ע"ש במח"בר וכן משמע בספר החסידים סימן רכ"ט כמו שכתבתי בעניותי בקונט' ברית עולם שם. ועתה ראיתי שכן כתב הרשב"ץ בפסקי ראש השנה דף כ"א ע"ב ע"ש וכבר כתבתי במקומות הנזכר דמורינו הרב מהרי"ך ז"ל הקשה עליו דמפורש בש"ע סימן תקס"ח:

ובספרי הקטן ברכי יוסף סימן תי"ט כתבתי דיש קדושה בר"ח שאינו שולט גהנם יותר מי"ט משם הרב החסיד המקובל מהריר אליעזר נחמן פואה. ועתה ראיתי שכן כ' המרדכי פ' ערבי פסחים גבי דברי ר"ת שאמרו במדרש שלא ישתה מים ביום שבת במנחה וכו' שם כתב בפירוש דבי"ט יש גהנם ולא בר"ח ע"ש. אמנם מצאתי בזהר הקדוש פ' תרומה דף ק"ן ע"ב דאמרו בהדיא דבי"ט לא יש גהנם. ותימה על הרב המקובל מהר"ר אליעזר נחמן הנזכר כי הוא ז"ל הולך בעקבי הזהר הקדוש ונעלמו ממנו דברי הזהר הנז' ועמ"ש בעניותי בס' הקטן יעיר אזן דף ק"ז ע"ב ודוק.

פג סי' תמ"ב דין ד'. כגון התרייאק' וכו' הם דברי הרמב"ם וכתב הרב הגדול הרדב"ז בתשובותיו דפוס פיורד"א סי' תקמ"ח והביא הרב גנת ורדים י"ד כלל א' סימן ה' דאפשר דלא אסר אלא בבריא אבל בחול' מותר וע' מ"א סי' כ"ב ע"ש ופ"ש הרב פר"ח בענין חוזר ונעור סימן תמ"ו דין ד' שדחה ראית הראב"ד מצמר גמלים וצמר רחלים דשאני התם דאיסו' שעטנז נוהג לעולם משא"כ חמץ דשרי קודם הפסח נרא' דכבר קדמו מהרי"ל בתשו' סימן קפ"ו וכמו שכתבתי אני בעניי בס' הקטן פתח עינים מס' כלאים פ' ט' ע"ש. ודע שיש מין אחד שנרא' כמו קמח ונקרא בעדים האל סאג"ו וזה נעשה ממוח עץ של הינדי"א ומותר בפסח. אך כדמותו נתחכמו בעיר לונדריס והוא מקמח חיטים ונקרא ארינה די סאג"ו. ושל לונדריס ניכר שנעשה מקמח זה שמעתי מגביר משכיל ירא שמים

איש חסד אהוב ונחמד הי"ו. והנה יש מי שכתב דהטאבאק"ו דרך לשרותו בשכר וצריך לסוגרו בחדר או לעשות מחיצה בפניו וכן כרכום וכתב הרד"ק בכ"י ובמדינות אלו אין לחוש לזה כלל דאין שכר מצוי וגם אין דרך לשרות הטאבאק"ו בשום משקה וכרכום אין אנו אוכלים אותו אבל משהים אותו בבית בלא הסגר ומחיצה. ובמחב"ר סי' תמ"ח הבאתי תשובת הרדב"ז דפוס פיורד"א סי' תקפ"ט. ושוב ראיתי שהרב מהריק"ש מביא תשובה זו והרב פרי חדש הביאה וחלק עליו בסי' הנז' דין ב' ע"ש.

פד סי' תמ"ד דין ב'. טוב לבער בע"ש קודם חצות וכו' כתב בס' גור אריה צ"ע אם לענן מלאכה ג"כ דינו כבשאר ע"פ שאסו' מחצות ואילך או דילמא באיסור ביעור דאיסורא דאוריתא איכא למיחש שמא יבא לטעות בשאר שנים אבל באיסור מלאכה מדרבנן ליכא למיחש עכ"ל וכתב עליו הרד"ק בכ"י ולי נראה פשוט דלענין מלאכה אין הדין כן דהא עיקר דבר זה אינו אלא מנהג שהנהיג רש"י כמ"ש המרדכי והביאו הב"י והבו דלא לוסיף עלה עכ"ל ונעלם מהם שהדבר מפורש בדרשות מהרי"ל שכ' דהרוצה להחמיר שלא לעשות מלאכה בע"ש י"ג בניסן אחר חצות יחמיר. והרב כנה"ג כתב בפ"מ דלא ראה נזהרין אפי' דרך חומרא. וכבר איזה אחרונים שלא ראו דברי מהרי"ל ופ"מ וכמו שכתבתי אני הדל בברכי יוסף ומחזיק ברכה סי' תס"ח עיין שם (סימן תמ"ח) ראובן שהיה בידו מעות משמעון תושב עיר אחרת וח' חדשים קודם הפסח קנה חמץ ושלח לשמעון. והספינה לא הגיעה עד אחר הפסח החמץ מותר באכילה כיון שלא היה ידוע לו כלל. הרב מהר"י אירגז ז"ל בשו"ת דברי יוסף סי' י"א והבאתיו בבר"י ועתה ראיתי לאחד קדוש בכ"י שהסכים עמו וכתב שדבריו טובים ונכוחים. והנה אי שרי לשתות חלב בפסח מבהמות של גוי שמאכילם חמץ עמ"ש אני בעניי במח"בר סימן ס' על פאט"ה דאוכלת תדיר דברים האסורים על דברי הרב כנה"ג ונדפס בתשובותיו מחדש וגם הבהמה אוכלת עשבים גם כן וצריך להתי' בדין זה וזה גורם וצריך להתישב למעשה. (פ"ה. בדין חמץ שעבר עליו הפסח דאסור לכל בהנאה נסתפק רב חביב"א בס' דרך המלך דף ו' אי אתו אחריני למיכל אחר הפסח כי לא ידעו דהוא חמץ שעבר עליו הפסח אי חייב בעל החמץ להגיד להם שלא יאכלו או"ד כיון דלא אסור אלא מטעם קנס והני דבעו למיכליה לא ידעו שריותא היא גביהו ואין שייך כאן קנס ואינו מחויב להודיע'. ופשיט לה מסוגית עירובין דף ס"ד להקל דאינו צריך לומר להם לאלו שלא ידעו. ואני בעניי דחיתי ראיתו בס' הקטן פתח עינים שם בעירובין ע"ש. ויש להעיר איך הרב נר"ו לא בא בפיו תשובת הרב תרומת הדשן סימן מ"ג דתלמיד לרבו חייב למחות בידו אפילו באסורין דרבנן ופסקו מור"ם בהגהה סימן רמ"ב ובתשובת התה"ד מצדד דאפילו בספק

מחויב למחות וכתב הרב ש"ך דכן היה נראה עיקר אלא דמסיק הרב תה"ד דאין לדקדק כולי האי ע"ש. ואם כך אמרו בתלמיד לרב כ"ש בין איש לרעהו. אלא דהרב נר"ו מחלק בין שאר איסורין לנ"ד דהוא משום קנס ע"ש באורך. אמנם לדעתי הקצרה מסתברא כדעת הרב מהר"י פורמיגי"ני זלה"ה דמייתי התם שחייב להודיעו ואין לחלק בין זו לשאר איסורין דראינו דהיתה גזרה כוללת ואסרוהו בהנאה בין לו בין לאחרים אפילו שנשאר החמץ באונס או בשוגג וקנסו בנו אחריו וחזינן דהחמירו טובא ולא פלוג רבנן. ומסתברא דסופה כתחילתה דאם אחד אכלו בשגגה כי לא ידע נקרא חוטא בשוגג ולכן חייב להודיעו. ומה גם למ"ש הרב נודע ביהודה דטעם דקנסו בנו אחריו היינו שחל איסור חמץ. ופוק חזי מ"ש המרדכי פ"ק דיבמות וז"ל בני מגנצא שנוהגין איסור בבועא בשפולי ריאה ואוסרין מחובר לקרקע בשני י"ט של גליות עד מוצאי י"ט בכדי שיעשו וגם אוסרין ריחא מילתא ובגרמי"שא מתירין כשבאין בני מגנצא לגרמיזא צריכין להודיע להם וכו' עכ"ל עין רואה דאפילו לענין בכדי שיעשו ונוהגים להתיר בוירמיישא צריך להודיע לבני מגנצא. והגם דיש לדחות קצת אדחויי כי הני לא סמכינן כן נראה לי.

פ"ו . סי' תנ"א. דין א'. קדרות של חרס וכו'. הגאון מהר"ר צבי בתשובותיו סי' ע"ה וסי' פ' התיר קדירות של חמץ שעבר עליהם י"ב חדש. להשתמש בהם בפסח. והסכים עמו הגאון מהר"ר נפתלי הכהן. ומה שהקשה עליו הרב פנים מאירות כבר תירץ מהר"ץ ועיין בספר אור חדש שיטת פסחים. והגם דהרדב"ז בתשובותיו דפוס ויניציא סי' תשל"ט כ' דאין שהיה אלא בי"נ וז"ל ולענין להשהות הכלים י"ב חדש לא אמרו שהיה זו אלא לענין יין לבד לא לשאר איסורי' ואם עבר ובשל בכלי שאינו בן יומו התבשיל מותר בדיעבד והכלי נשאר באיסורו עכ"ל. אין מזה סתירה להרב מהר"ר צבי ז"ל דיפה כתב הרדב"ז שלא תקנו להשהות לכתחילה י"ב חדש אלא בכלי יי"נ אמנם בשאר איסורין לא התירו כן דישהה אותם אמנם אם במקרה אירע דנשתהו מותרים כהוראת הרב מהר"ר צבי ז"ל: אמנם ראיתי להרשב"א בתשוב' ח"א סימן תקע"ה שכ' וז"ל ומה שאמרת אם נתן יין בתוך כלי אסור דיעבד אם נתיר לו לתת יין פעם אחרת. תשובה פשיטא דלא הגע עצמך קדרה של גוי שאינה בת יומא שבשלו בה בדיעבד דשרינן מה שבשלו בה הנכשי' לבשל מכאן ואילך אלא שהכלי באיסורו עומד. וזה פשוט עוד דלא סגי יישון אלא בכלי יין. וראיה מההי' פנכא אין ראיה חלוטה דאולי כדי שלא ישתמש קודם מיהו ביין דוקא סברא שכלה הלחלוחי' עכ"ל. ומדברי הרשב"א מוכח דאפי' אם כבר נשתהו לא סגי להתירם. והיה העלמ"ה מהרבנים הנז' תשובת הרשב"א. ומהר"ץ בסי' ע"ה נסתייע מדברי הרשב"א בתורת הבית ע"ש. איברא דבתשובת הרשב"א הלזו יש לדקדק דאחר

י"ב חדש הטעם נעשה כעפרא בעלמא כמו שהוכיח מהר"ץ ואמאי קאמר דלא סגי יישון אלא בכלי יין שכלה הלוחלוחית והרי גם בשאר אסורין נעשה כעפרא בעלמא. ועתה אמת אגיד כי מעשה בא לידי שגוי אחד שלח כלים נחמדים מפורצולנ"א (פאפור"י) דורון לישראל אך לא ניכר אם הגוי נשתמש בהם ואסרו בית דין להשתמש בהם ועברו שנתים ימים מזה ושאל שאל האיש אם יהיה תקנה לכלים אלו כי הם יקרים וכמו צער בנפשו. ונר' דאין להתיר מכח הוראות מהר"ץ ומהר"ר נפתלי שמתירין להשתמש בפסח בכלי חמץ שעברו עליהם י"ב חדש דהוי עפרא בעלמא והכא בנ"ד אפי' אם הגוי נשתמש בהם כבר הטעם עפרא בעלמא חדא דמתשובת הרשב"א נראה הפך דעתם ז"ל כדאמרן. ותו. דגם הר' מהר"ץ כתב בסי' ע"ה דלא מצינו דבשאר איסירין שרו לכתחיל' אחר י"ב חדש וטעמא טעים בחלקו"ת ישית מיי"נ לשאר איסורין דבייי"נ דלא שרינן בדיעבד תוך יב"ח הותר לאחר יב"ח אבל בשאר אסורין דבדיעבד מותר נקל הוא לטעות והוא התיר לבני אשכנז דכל יב"ח אוסרים חמץ דאסרי נטל"ף בפסח וכו' ע"ש באורך. וא"כ בשאר אסורים מודה הרב ז"ל דאין להתיר לכתחיל' לאחר יב"ח. וסיים דאפי' לבני אשכנז דכל יב"ח אסורים לא מלאו לבו להקל לכתחיל' לבשל בקדרת חמץ שעברו עליה יב"ח ע"ש. וא"כ בנ"ד אין להתיר לכתחיל'. אמנם יש מקום להקל דבנ"ד הוא ספק אם נשתמש ואת"ל נשתמש ספק אם הי' בחמין. ועוד דארחא דמילתא דהשולח דורון אינו שולח כי אם כלים חדשים ובצירוף שעברו יב"ח דהוי עפרא בעלמא. אפשר למצוא הפתח להקל ועדיין צריך ישוב.

פז סי' תנ"ג דין ג'. אם לא ביררו החיטים מאכילת עכבר. כבר כתבתי בברכי יוסף דמוכח מדברי הרמב"ן דהדיר' והכנה שבתבוא' אך לכתחי' אין צריך לברר החיטים המתולעים והרגשתי שם על הרב שיירי כנה"ג דמשמע מדבריו דיש חשש חימוץ בחטים המתולעים ע"ש ובמ"ש במחב"ר. ואחר זמן ראיתי למורינו הרב מר קשיש' מהר"א נחום זלה"ה בס' חזון נחום במסכ' כלים דף כ"ו ע"ב שהקש' על הרב שיירי כנסת הגדול' דהא סלת וחיטים שאינן מתולעים ברובן כשרים ובכלל הוא דכשרים לעומר אלמא שאין מחמיצין ע"ש.

פח סי' תע"ג. עמ"ש במחב"ר אות ב'. ורבי' ירוחם נתיב י"ב ח"א דף ס"ז ע"א כתב בשם רבי' תם כמ"ש הרא"ש והר"ר אבודרהם ע"ש. (דין ז') נוטל ידיו לצורך טבול ראשון ולא יברך ויקח מהכרפס פחות מכזית וכו'. מ"ש הרב מהר"י עייאש בס' מטה יהודה בדעת מרן לא הונח לנו בעניותנו. ומאי דקשיתיה להרב הנז' זלה"ה על דברי הרב פרי חדש סי' תע"ה עיין בדברי קדשו באורך. יש להעיר עליו דלשון הרשב"א דמותיב ליה מיניה. הרב פר"ח עצמו הביאו שם בסמוך. אכן לפי קצורנו כונת הרב פר"ח מבוארת דרבי' בעל

הטורים כתב בשם רשב"ם דאין צריך לברך ומשמע דאין חייב לברך. ואלו הרשב"א כתב דחייב אלא דימתין אחר מרור. ובזה נסתלק' תמיהתו. ומ"ש עוד הרב הנזכר לעיל דמרן לא ראה שום סברא בראשונים דפרי האדמ' אינו מועיל למרור. לדבר הזה יסלח האדון ואשתמיטיתי' לשון הרא"ש סוף פסחים דר"י הקש' על רשב"ם דהגד' הוי הפסק ע"ש

פט ראיתי להרב המופלא מר מחותנינו כמהר"ר דוד פארדו נר"ו בספרו הבהיר חסדי דוד פי' התוספתא פ' ב' דיום טוב שהביא ראיה מהתוספתא כפי הגהתו למ"ש הרב המפורסם מהר"י עייאש זלה"ה דצלי אסור ביום עיין בדברי קדשו באורך. ולי ההדיוט במטו מיניה דמר אינה ראיה. דאפי' לדידי' נימא דההיא דוקא בגדי מקולס דאסור בכל מקום. ומה ראיה לצלי שתלוי במנהג ויש שאוכלים אותו בליל'. ואף למי שנהג שלא לאוכלו בליל' יהי' מותר ביום מעין דוגמא לאותה שאמרו פ' אלו טריפות אינהו מיכל אכלי אנן מסתם לא סתים בתמיה. ולכל הדברות ראיה מהתוספתא ליכא. ותו דמעיקרא חין ראיה מהתוספתא כלל דכולא מתניתא בלילי י"ט מיירי דמאי דאסור בליל' בפסח שרי בחג ובאחרון דפסח לפי הגהתו וא"כ אין ראיה כלל מהתוספתא. דהתוספתא לא איירי בימים אלא בלילות. ואיברא דראיות הרב מהר"י עייאש זלה"ה שהביא לזה אינם ראיות כלל כאשר עיני המעיין ישר יחזו. הן אמת שכ' שם דזקנו של הרב מהר"ש צרור זלה"ה הביא ראיות אמנם לא אתנו יודע ראיותיו. ותו יש להרגיש עליו שהרב דרכי משה כתב כהרב מגן אברהם סי' תע"ג. ועל הרב מנן אברהם יש להרגיש שם סי' תע"ב ס"ק ז' שבתחיל' כתב ונ"ל שאם שכח לצלותו וכו' ולא כתב שמור"ם בדרכי משה כתב כן הגם דיש שינוי ושוב בביצה הזכיר דרכי משה ודוק הטב בכל מ"ש כי קצרתי. ומ"ש הרב חק יעקב בשם הרב מהר"י וייל סי' קצ"ג אם לא שדעתו וכו'. הרואה יר' כי אין זה כמהרי"ו רק הם דברי מורים לך נא ראה.

צ סי' תקכ"ב במחב"ר בתחילת הסימן יש ט"ס. וכצ"ל הרב גנת ורדים בי"ד כלל ה' סי' ב' כתב דנשאל כצ"ל. ותשובת הרדב"ז שהביא הרב גנת ורדים היא בתשובות הרדב"ז דפוס ויניציא סי' שי"א. ושם במחב"ר דף ק"ד ע"א קודם ד"ה ומיהו. נשמט תיבות אלו. ועל ענין המעשה עיין מה שכ' הרדב"ז בתשו' הנז':

סימן תקמ"ח דין ט'. אם פגע בו הרגל אחר ל' וכו' עמ"ש אני בעניי בס' הקטן ברכי יוסף על דברי הרב שיירי ואחר זמן רב בא לידי ס' אליה רבה וראיתי שהעיר במקצת בזה עיין בדברי קדשו ובמ"ש בבר"י ודוק:

סימן תקפ"ב במחב"ר סוף אות ז'. ועיין מה שכתבתי בעניותי ע"ש ודוק:

בספרי הקטן פתח עינים ברכות דף ט"ו ע"א ס"ד

סימן תקפ"ו במחב"ר אות ב'. ועתה עד כה ברכנו ה' ונדפסו תשובות הרב כנסת הגדול' י"ד בעי חיי עץ הדעת וראיתי להרב ז"ל סי' קע"ט מה שכתב. ולכל הדברות לא זכר דברי התוספות בזבחים דף קי"ג שהביא דבריהם הרב פרי חדו ז"ל. (וכן תמה הרב שאלת יעב"ץ ח"א סי' נ' על הרב שיירי כנ"הג ע"ש)

צא סי' תר"ב. בצום גדליה במנח' יש מפטירין דרשו. ובארץ צבי ומלכות מצרים ובגלילות טורקיא"ה אין מפטירין. ואדני מחלקת זה ביאר הרב מהר"ר יעקב ששפורטש זלה"ה בתשובותיו ס' אהל יעקב סי' ס"ד. וכתב שהספרדים אין מפטירין כדעת הרמב"ם ע"ש. ובמקום שנהגו כן אין טוב לשנות מנהגם וע"ש באורך. וקצת קשה על הרב החסיד המפורסם מהר"י אלנאזי זלה"ה בס' אמת ליעקב שכתב דמפטירין דרשו ולא כתב דבארץ ישראל לא נהגו להפטיר והרב ז"ל בארץ ישראל קאי.

צב סי' תר"ם דין ד'. מצטער פטור וכו' בברכי יוסף סוף ד"ה ואנא. חסר קצת וכצ"ל. דפטור אף בליל' הא' דיהי' בסוג אנוס דבכל התור' אנוס רחמנא פטריה וכן לחיוב לילה הא' הגם דאתי מג"ש דט"ו ט"ו כן אפשר לצדד ודוק הטב כצ"ל:

והנה בברכי יוסף נסתפקתי לסברת מור"ם בהגה' דבליל' הראשון אפי' מצטער וכו' אם לסברא זו ה"ה חולה שאין בו סכנה חייב בלילה הראשון וע"ש מאי דכתיבנא בעניותין בס"ד. ועתה נראה לי הדל דמדברי רבינו מנוח משמע קצת דגם חולה שאין בו סכנ' חייב בליל' הראשון דהרי יהיב טעמא לחולה משום תשבו כעין תדורו וסמוך לזה כתב דמצטער חייב בליל' הראשון כיון דפטורא דמצטער הוא משום תשבו כעין תדורו וחיוב לילה הראשון מג"ש דט"ו ט"ו והאריך בזה ע"ש וכפ"ז גם בחולה שאין בו סכנה כיון דהטעם דפטרו משום תשבו א"כ לילה הראשון חייב כן נרא' לפום ריהטא.

צג סי' תרע"ז מחב"ר סוף אות ג'. ואחר זמן רב נזדמן לידי יד כהה לפי שעה בתורת שאלה שו"ת אדמת קדש חלק שני ואחזה אנכי דבח"מ סי' ג' נשאל הרב ז"ל על נדון השותפין שכתבתי שם במחב"ר. וכתב דמבעלי תריסין שבמדרש סברו דיחלקו מכח לשון הזהר הקדוש שהבאתי במחב"ר. אך הרב ז"ל בהסכמ"ה עלה דהוא למארי ביתא והי' טעמו דהשותפין התנו ביניהם דהכל יחלקו חוץ ממציא' ע"ש.

צד סי' תרפ"ח. דין ד'. כרך שהוא ספק וכו'. בעה"ק חברון תוב"ב מנהג קדום לקרו' המגיל' יום י"ד ויום ט"ו שלא כדברי הרדב"ז דפוס ויניציא סי' תרפ"א. והרב בירך יצחק דרוש פורים כתב ששמע משם מורינו הרב מהר"י זאבי ז"ל דהי' תמיה על המנהג והוא ז"ל ישנו בנותן טעם ובס' חזון עובדיה שנדפס מחדש הקשה עליו ע"ש פ' תצוה. ולפום ריהטא נ"ל דהדין עם הרב בירך יצחק. והגם שהרדב"ז כתב דלא יקראו אלא בי"ד הרי

המנהג קדום להפך וצריך לתת טעם לראשונים רבנן קדיש' שנהגו כן. ויש חילוק בין בתי ערי חומה לקריאת המגיל' ולא תקשי מהתוס' ודוק הטב כי קצרתי.

צה ח"מ סי' קס"ג. דין א'. ולקנות ס"ת נביאים וכתובים וכו'. ולדידן דספרים מצויים בינינו לא נהוג הך כפיה אלא בס"ת לבד. פרישה. והביאו הר' אליהו רבא בא"ח סי' קנ"ג. ולפי זה אשכחנא פתרי לאשר נהגו בזמנינו ולפני זמנינו להוציא ספרים מארץ ישראל לחוצ' לארץ לא מיבעיא הדר בארץ ולא אתדר ליה עד עקר"ה לדירתו יצא ללכת לקרי' חוצות כי הולך הוא וכלי ביתו וספריו אתו עמו. אלא שמוכרים ספרים שיש בארץ לעובר אורח. והרי אתמר בירושלמי פ' זה בורר הלכה ט'. כתב ר' אלעזר לירתוי ספרים שזכתה בהם ארץ ישראל אין מוציאים אותם לח"ל. אלא דמסתברא דהא דירושלמי לא אתמר אלא בזמנם דלא שכיחי ספרים והמה בכתובים מה יקרו. אבל עתה דמצויים הרבה ספרים לרוב בזול על ידי הדפוס לית לן בה. ואחר זמן רב ראיתי בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' קפ"ז שצידד בהא דירושלמי. ושם הרב המני"ח זכר עשה להסכמת עה"ק ירושלם תו' ע"ש. וכתב הרא"ש בתשו' סוף כלל צ"ג והביאו מור"ם סי' רצ"ב. דמשום ביטול תורה כופין להשאיל ספרים. וכ' הרב כנה"ג סי' זה הגהת הטור אות י"א דהיינו דוקא אם בעל הספר אינו יודע ללמוד אבל יודע לקרותו למה ישאיל לו כלי אומנותו ולא מיבעי' אם אין לו אלא ספר אחד אלא אפי' יש לו שני ספרים ממין אחד אינו מחוייב לשאול השני דשמא יאבד אחד ולא ימצאנו כל כך מהרה ולא יהא יושב ובטל עד שיביאו לו הס' שהשאיל וצ"ע עכ"ל והפריז הרב בזה דכשיש לו שני ספרים ממין א' נרא' דצריך להשאיל האחד ואין לו לחוש חששו' רחוקו' במקו' ביטול תורה. ומסתברא דלא אמרה הרב ז"ל אלא כשבעל הס' הוא ת"ח שתורתו אומנותו אבל אם יודע לקרות וידוע דיש לו עסק כמהלך דמי פעם בחוץ פעם ברחובות אף שקובע עתים שפיר מצי להשאיל הס' אף שאין לו אלא ס' א' לת"ח העוסק בתור' לילו כיומו והוא שיהי' לזמן מועט ובעת הקבוע לו ללמוד יסתפק בס' אח'. ופשוט דאם בעל הס' אין עסקו בס' ההוא ואינו לומד בו דצריך להשאול לת"ח וישתדל השואל שלא יתקלקל. ואם יפחות ישלם לבעליו כמ"ש הרא"ש. ומיהו נרא' דאין כופין על כך דלא אמרה הרא"ש אלא משום ביטול תורה וכשיש לת"ח השואל איזו גמרא או חלק בית יוסף וכיוצא ליכא ביטול תורה דילמוד בס' שיש לו אבל אם הת"ח השואל רוצה פוסק אחד להורות הלכה למעש' וסובר דמאותו ס' שיש ביד האחר יתברר הדין אז כייפינן להשאיל הס' ההוא. ובעל הס' יחוש לעצמו שלא יהא מונע בר. ואמרו פ' נערה דף ן' וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן.

צו שם סי' רמ"ח. דין יוד. כל המטלטלים שלי נוטל הכל. חוץ מספרים שאינם נכללים בכלל. ואף דמהרשד"ם ח"מ סי' ר"ג נרא' כמסתפק מ"מ מבואר מדבריו שדעתו נוטה שאינם בכלל ועוד שהר' המבי"ט בח"א סי' ק"ה פשיטא ליה שאינם בכלל. וכן הרב ש"ך ס"ק י"א כתב דברי הרב המבי"ט לחוד הגם שנגל' לכל מראה עיני הכהן תשובת מהרשד"ם ורמזה ס"ק י"ג. אלא דלא חש להביא תשו' מהרשד"ם ולחלוק עליה מאחר דגם הר' מהרשד"ם דעתו נוטה שאינם בכלל כדאמרן ולזה לא כתב אלא תשובת הרב המבי"ט. שוב ראיתי שכן כתב הרב מהר"י קשטרו בהגהותיו בפשיטות:

ומ"ש בדין י"א עם שאר ספרים. כן הוא לשון הרמב"ם פי"א דזכי' ויש להרגי' על מרן בבית יוסף שעל דברי הטור בשם הרמ"ה כתב שכ"כ הרב הנמקי משם הריטב"א ולא הזכיר שכן כתב הרמב"ם. ובמקום אחר כתבנו בעניותנו בכיוצא בזה. ומ"ש אבל ס"ת יש בו ספק אם הוא בכלל נכסים. אף דלעיל סי' צ"ז דין כ"ג לענין גביית בעל חוב כתב ואפי' ס"ת לפי שהם כשאר נכסים ע"ש מ"מ הכא גבי נותן הוא ספק והחילוק מבואר בס' התרומות שער א' סי' ח' מח"א ובס' גדולי תרומ' שם.

צז סי' רצ"ב דין ט"ו. מוכרן בב"ד. אם לא מכרן ונתקלקלו נסתפק הרב מחנה אפרים ה' שומרים סי' ל"ה אי חייב לשלומי עש"ב. ועמ"ש הרשב"א בח"ב סי' של"ג. ואין ראיה מהתם דהכא שאני דאתי הקלקול ממילא מחמת עצמן דוקא. ותו דהכא בפי' אמרו שהוא משום משיב אבדה. גם מ"ש הרדב"ז סי' שי"ג דאם לא ניער הבגדים פשע לא דמי דהתם שמירה בגוף הדבר והוא בידו משא"כ הפירות דצריך למוכרם הם עצמם והמעות פנים חדשות וצריך ב"ד וע' במחנ' אפרים עצמו בסוף דבריו ובשו"ת חוות יאיר ואני אמרתי בחפזי לזכרון דוקא.

צח סי' ש"ג דין ט'. רועה שטען הצלתי על ידי רועים בשכר וכו'. ראובן שכר שמעון להוליך סחורותיו לעיר אחרת ובדרך א"ל שיש סכנה מלסטים ושכר שמעון שומרים שישמרו הסחורו' בדרך במקום המסוכן ובאו לסטים רבים ולקחו הסחור' ולא יכלו השומרים להציל. ושמעון תבע מראובן לפרוע לו ההוצאות שהוציא לשומרים וראובן טוען כיון שלא הצילו הסחור' אין לו עליו כלום. כתב הרב מהר"ר שמעון קאסטילץ בתשובותיו כ"י סי' י"ג דהדין עם ראובן והביא ראיה מדין זה. ועוד דקדק ממ"ש הרמב"ם פ"ג דשכירות והוא לשון מרן בסמוך דין ח'. ש"ש חייב לשכור הרועים והמקלות עד כדי דמיה של הבהמ' כדי להציל. ויש לדקדק מאי כדי להציל דקאמר פשיטא אלא בא ללמד שישכירם על מנת שיצילו ואם ישכירם סתם אין לו על הבעל הבית כלום אם לא יצילו דהו"ל כמוציא יותר מכדי דמיהם וכי הא דאמרינן פ' המפקיד כל לא ידענא פשיעותא

וכיון שלא ידע אם שומרים אלו יכולים להציל פשע שהוציא מעות על הספק זהו תורף דבריו בקצור וצ"י וחיפוש.

צט סי' של"ג דין ג'. התחיל ההועל וכו' חוזר וכו' כתב הריטב"א בשם רבותיו הביאו מרן בב"י דבקנין אינו יכול לחזור וק"ק דהרשב"א בתולדות אדם סי' ע"ב נרא' מדבריו דפועל אפי' בקנין חוזר וידוע דרבותיו של הריטב"א הם הרא"ה והרשב"א ולענין אי מצי לומר קים לי הרב כנה"ג כתב דאינו יכול לומר קי"ל נגד הריטב"א ורבותיו והרב ש"ך הכריע כהריב"ש דיכול לחזור והביא ראיות. וע' במחנ' אפרים ה' פועלים סי' ב' ועיין תורת חסד סי' רס"א ושבות יעקב א"ח סי' ו' וע' בית דוד א"ה דף ה' ע"ב. ומ"ש בהגה'. דין ה' משרתת וכו'. הרב מחנה אפרים ה' שכירות פועלים סי' ז' כתב דאף דאינו דבר האבד אינה יכולה לחזור דאינו שוה טיפול הבית בכל הזמנים ואמרו פ' הרבית המקבל בהמה וכו' שאינו דומה טיפולה של שנה זו ע"ש שהאריך בענין זה ובתשו' התה"ד ויש מי שהקש' עליו דמה ענין מקבל לפועל דיש לחלק ביניהם כמ"ש הריב"ש בתשו' וצ"י:

ק א"ח סי' רכ"ח. ועל הים הגדול וכו'. כן פסק הרמב"ם כר' יהוד' והטור תמה על הרמב"ם דפסק כיחידא' וראה זה חדש שנעלמ' תשובת מר אביו הוא הרא"ש ז"ל וכמו שהביא' מרן הב"י. אך יש להרגיש קצת על הטור דגם בה"ג הביא דברי ר' יהודה לחוד עיין בספרו ומוכח דבה"ג סבר דהלכ' כר' יהודה. הן אמת דיש להרגיש למה לא הביא ברכת שאר ימים. ורבינו ירוחם נתיב י"ג ח"ב פסק נמי כר' יהודה. וכ"כ הרמ"ע באלפסי זוטא וז"ל והלכ' כר"י דהוא מפרש לא חולק עכ"ל. ומ"ש והוא הים שעוברין בו לארץ ישראל וכו' הרב לחם חמודות והרב פרישה והרב בה"ז בס' תפארת שמואל תמהו על מרן. וכבר הרב כנה"ג הליץ על מרן. ומ"ש הרב מגן אברהם דטרח הכנה"ג ולא עלתה בידו עמו הסליח' דאי משום מ"ש בכסף משנה שהביא בסוף הכנה"ג. ודאי דגם בזה האמת עם הרב כנה"ג דט"ס הוא דהכי מוכח ודאי. וכן הרב מהר"ם ן' חביב בס' גט פשוט סי' קכ"ח ס"ק מ"ו קלסיה להרב כנה"ג ושקיל וטרי ע"ש וגם הרב מר וקציע' האריך להחזיק הוראת מרן ע"ש באורך וע' מה שכתבתי אני בעניי בקונטריס חיים שאל ח"א סי' ט"ל אות ט' בס"ד.

קא סי' תע"א דין ב'. הר' פר"ח הביא דברי רבי' בעל הרקח שכתב דאסור לאכול מצה בע"פ דכתיב בערב תאכלו מצות ותמה עליו ואסיק דהוא מדנפשי' דאסמכי' אקרא ע"ש. ולא זכר שבעל הלכות גדולות כתב דרשא זו כדברי הרקח וז"ל ואסור למיכל מצה מבע"י מקמיה דלקדיש ואמר הגדה והלל שנא' בערב תאכלו מצות כדי שיהא חביב עליו משל לארוס וכו' עכ"ל. ולפי שעה נזדמן ס' שונה הלכות ח"א דף נ"א וראיתי שהקש' על בה"ג דמהירו' משמע דאסור מחצות לכ"ע ותו ההלל הוא אחר אכילת מצה ומסיק

דכונ' בה"ג דאינו יכול לאכול מצה עד שיהי' לילה וכתב התה"ד דגם כוס קידוש צריך שיהי' בליל' עכ"ד ולא ידעתי איך נחה דעתו בזה ודברי בה"ג הם מקמי דלקדיש ויהיב טעמא כדי שיהא חביב עליו משל לארוס וכו' וכל זה היינו מבע"י שלא לשם מצוה. ודין שתחשך הוא שרוצה לקדש ולאכול לשם מצוה מבע"י. ומה שהקש' מהלל אפשר דהוא מה שאומרים תחילת ההלל בסוף ההגד' ועל עיקר הדבר צ"ל דמבע"י שכתב בה"ג לאו דוקא ויש סמך מדברי הרקח. ודע דזה שכתב הרב פר"ח דהוא אסמכתא הנה אמת נכון וכן כתב רבי' ישעי' בס' המכריע על דרשא אחרת שכתב בה"ג דמפי עצמו אמרה ואינו כתוב בשום מקום אלא מלבו אמרה ע"ש בס' המכריע ס' ע"א וה"נ דכוותה.

סימן טל

על לשון הרמב"ם פ"ו מה' בית הבחיר'. דכי חרב הבית יצאו כבושי"ם והי' הנשאר חזקת עזרא:

שאלת ממני אוהב וריע אם יש אתי איזה ישוב בפ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות בית הבחיר' דארץ ישראל נקנית בכבוש וכיון שנלקח' הארץ מידם בטל הכבוש ועזרא לא קדשה כבוש אלא בחזק'. ולפום ריהטא צריכין אנו למודע"י אמאי לא הועיל' חזקה שהחזיקו בה בראשונ' ותו איך לקיחת הארץ מבטלת הכבוש ואינה מבטלת החזק' וכבר מרן בכ"מ תמה על זה וסלקה בצ"ע ולפי שראית ס' חדש זה שמו בירך יצחק שעמד על זה ונא נחה דעתך במה שתירץ דרשתני להגיד לך מה עמדי ושכמ"ה:

תשובה מאשר יקרת בעיני עתה שלחתי איש עתי יצא לחפש"י אם המצא ימצא בעירנו ס' בירך יצחק אשר אמרת ופשפש ומצא ולהפיק רצונך כי מצאת חן בעיני הנה שפתי אלה יעמדו על הברכ"ה. וראיתי להרב בירך יצחק הלז פ' תצא דאחר שתירץ לקושית מהר"י הכהן ז"ל דעמון ומואב טהרו בסיחון לא מדין כבוש דלאו בני כבוש נינהו אלא מדין חזקה ועל זה כתב וז"ל ובהכי ניחא מאי דק"ל מהא דלאו בני כבוש עמ"ש הרמב"ם סוף פ"ו דבית הבחיר' חיוב הארץ בשביעית ומעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שנלקח' הארץ מידם בטל הכבוש ונפטר' מן התור' שהרי אינה מא"י וכיון שעלה עזרא וקדש' נא. קדשה בכבוש אלא בחזק' שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו עולי בבל ונתקדש' בקדושת עזרא הוא מקודש היום ואעפ"י שנלקח' הארץ ממנו. וקשה דלמה יבטל אותו כבוש רבים דקדוש' ראשונ' מפני שנלקח' מידם כיון דישראל דוקא הם בני כבוש וגוים לאו בני כבוש וכו' אלא דלפי האמור ניחא דנהי נמי דלאו בני כבוש נינהו מכל מקום זוכים הם בחזק' כשמחזיקים בקרקע ועבדים דנקנים בחזק'. ועל פי זה

אפשר לומר מה שהקש' שם מרן הכ"מ איני יודע מה כח חזקה גדול מכח כבוש ולמה לא נאמר גם בחזק' דמשנחלק' הארץ וכו' ותו בראשונ' הי' שם חזקה וכו' ויש לישב דכבוש בישראל וחזקה בגוים וכו' אין מקום לחזק' דישראל שהחזיקו אחר הכבוש דמעתה לא מהניא להו מידי אחר שזכו ע"י כבוש ואין מקום עוד לחול זכיית החזק' אבל בקדושת עזרא לא זכו אלא בחזק' שהחזיק' כורש ולהכי אמר רבי' דקדוש' ראשונ' כיון שהיתה על ידי כבוש כיון שנטל' בטל אותו כבוש ולאו משום דגוים בני כבוש נינהו אלא שהגוים יזכו בה בחזקה וע"ד מ"ש בגמרא בפ' וישב ממנו שבי אבל קדושת עזרא שהיתה על ידי חזקה שוב אין כח לגוים להפקיע' וכו' ע"ש:

האח האח ראתה עינינו אשר כתבת דלא נחה דעתך בישוב הרב הנז' הטבת לראות דעיקר תירוצו דברים חלושים הם דלמה בכבוש ראשון אין מקום עוד לחול זכיית החזקה אטו הקונה בכל הקנינין לא חיילי כלהו. ותו כיון דישראל קונים בכבוש הרי כבוש דרבים בדרכי ההקנאו' ממש וכיון דאמרת דקדושת עזרא שהיא ע"י חזקה שוב אין כח להפקיעם בחזקתם כיון שהחזיקו באחד מדרכי ההקנאות הכי נמי נימא בכבוש דלישראל הוי כדרכי ההקנאות. וצריך היה לתת טעם לחלק ביניהם. ותו דהרי הרמב"ם פסק פ"א דמכירה דגוי אינו קונה בחזקה ואפי' תימה כמי שרצה לחלק דה"ד גוי בישראל אבל הגוי בגוי קונה בחזקה וכמו שכתבנו במקום אחר. הכא בגוי בישראל קיימינן ואיך כתב דאף דהגוים לאו בני כבוש נינהו זוכים בחזקה הרי על כרחך בקרקע ישראל לא קנו בחזקה. ומאי מייתי מדאמרי' וישב ממנו שבי דהיינו גוי בישראל ורצה ללמוד דגוי קונה בקרקע ישראל בחזקה והרי זה הפך דברי הרמב"ם פ"א דמכירה. ומזה נראה להכריח קצת מאי דכתיבנא בעניותין במקום אחר על מה שהקשו על הרב מהר"י רוזאניס ז"ל שהכריח דאברהם אע"ה היה לו דין ישראל לגמרי ממ"ש בבתרא דף ק' דקנה הארץ בהלוך והוי חזקה דהרי הרמב"ם כתב דהגוי אינו קונה בחזקה ומקשים דלא אמרה הרמב"ם אלא גוי בישראל אבל גוי בגוי קני בחזקה והראיה ממ"ש עמון ומואב טהרו בסיחון וקנו בחזק' כדמוכח בגטין דף ל"ח ואנן בעניותין פריקנ' לה דלעולם מ"ש הרמב"ם דהגוי אינו קונה בחזקה היינו אפי' גוי בגוי כדס"ל להרב מהר"י רוזאניס. אמנם מודה הרמב"ם דקנו בחזקת כבוש מלחמה ומשו"ה עמון ומואב טהרו בסיחון. והשתא יש להכריח כדאמרן דהרמב"ם ס"ל דהך שמעתא דגיטין בחזקת כבוש מלחמה דוקא איירי כמ"ש התוס' אבל חזקת קרקעות נעל גדר ופרץ לא קני כלל אפי' גוי בגוי וכדברי מהר"י רוזאניס ז"ל דהרי הכא בסוגיין דגטין מדמי להו להדדי חזקת גוף לחזקת קרקע וכמ"ש רש"י ותוס'. וא"כ איך יליף גוי בישראל מוישב ממנו שבי והא אין גוי

קונה בחזקה בקרקע ישראל וה"ה דלא קני גוף ישראל ובפרט לפי מ"ש התוס' דמקרא דוישב ממנו שבי לחוד אין ראיה דקני דמשו"ה אצטרי' לעמון ומואב וכו' ודבריה' נאמנו מאד בפשטא דשמעתא וא"כ למאי דקי"ל דגוי אינו קונה בחזקה בקרקע ישראל נימא דה"ה לא קני גוי בישראל לגוף וקרא דוישב לא מכרעא דמי יימר דקני. הן אמת דיש מקום לדחות הכרח זה במ"ש הרב המגיד פ"א דמכירה וז"ל והטעם שהכותי אינו קונה בחזקה שאם היה הכותי קונה בחזקה מתוך אלמותו היה מחזיק אבל לכתוב לו שטר כולי האי לא עבדי עכ"ל. ואפשר לומר דאה"נ דמדינא גוי קונה בחזק' נמי ומ"ה יליף דקני לישראל לעבדו' מקרא דוישב דדינא הוא דגם קרקע יקנה בחזק' אלא דבקרקע הפקיעו דלא קני דמתוך אלמותו וכו' אבל לקנות אינשי לעבדי לא חיישינן ואוקמוה אדיניה. ועפ"ז הנה מקום לישב דברי הר' בירך יצחק דכיון דמן הדין קונה בחזק' בקרקע אלא דמתוך אלמותו וכו' קנסו דלא יקנה אין הדברי' אמורים אלא בגוי פרטי לא במלך ומאחר שכן קנו א"י בחזק'. אמנם כל זה איננו שוה לי דמאן פלג לן ומי ילד כל הני חילוקי דינים. ותו דמרן שם בכ"מ טעמא טעים באנפא אחרינא. ואף שגם לדברי מרן בכ"מ יש לישב דברי הרב הנז' על דרך זה. אנן בעניותן לא נהירא לן אלא דגוי לא קני בחזקה כלל וכמ"ש רבי' חננאל והתוס' וחידושי קידושין שנדפסו בקושטנדינא דעמון ומואב טהרו בסיחון היינו דקנו בכבוש מלחמה וזהו סברת הרמב"ם וכמ"ש גאון עזנו מהר"י רוזאניס וכמ"ש במקום אחר בעניותינו בס"ד.

וחזה הוית להרדב"ז ז"ל בביאורו על הרמב"ם פ"א דתרומו' דעל מ"ש הרמב"ם שם דין ה' כיון שגלו בטלה קדושתן שקדושה ראשונה שהיתה מפני הכבוש בלבד וכו' כתב וז"ל וא"ת כיון שנתקדשה קדושה שבה להיכן הלכ' ורבי' כתב לפי שהיתה מפני הכבוש ונראה לדעתו מפני שלא קדשו' בפה ועדיין יש לשאול מפני מה לא קדשה יהושע בפה ותהיה קדושתה לעולם וי"ל שיודע היה שעתידה ליחרב וכו' ע"ש. ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריו דהרמב"ם דעת שפתיו ברור מללו שם וביותר פ"ז מהל' בית הבחיר' דבראשונה היה על ידי כבוש ובשניה על ידי חזקה ודבריו מבוארי' ביותר ואמאי עשה לו מטעמים כאשר אהב לבאר דברי הרמב"ם. והרמב"ם לא כתב כן אלא כבוש וחזקה. ותו האי דאמר רב דעזרא קדשה בפה לא ידענא מנא ליה דא"א לומר דכיוון על מה שעשה נחמיא דכתיב ואעמידה שתי תודות וכו' וכמ"ש פ"ק דשבועות דף ט"ו הלא זה היה בירושלם. ותו שהרי כתב הרמב"ם שלא היה אורים ותומים אלא נתקדשה בקדושת שלמה ע"ש פ"ו דבית הבחיר'. ואף שקדשה שלמה בכל אלו ועזרא ג"כ זכר עשה בשתי תודות כתב הרמב"ם שם דטעם המקדש וירושלם שקדושת' קדושת עולם היינו מפני

השכינה ושכינה לא בטלה ע"ש אלמא לאו בפה תלוי. והרב תוספת י"ט פ"ח דעדיות תירץ דכבוש גוים אתא ובטל כבוש ישראל משא"כ בחזק' שהחזיקו מיד מלך פרס לא אתא כבוש ומבטל החזקה שהיתה מדעת הנותן ונתינת ה' בראשונ' כבר נבאו שיטלוה אבל על לקיחת' מידינו שנית לא מצינו נבואה בפירוש וכו' ע"ש. ויש להשיב על זה דאף דבבית שני בטלה נבואה מ"מ רמז איכא על בית שני שיחרב בכמה כתובים וכבר הרב ז"ל נרגש וכתב לא מצינו נבואה בפי' ואין זה מספיק. ותו דהרי היה רוח הקדש בישראל וידעו כי גזרת ה' היתה. ותו דלא בעי' נבואה ורוח הקדש הרי מעשה רב שנלקח' ובודאי דגזרת ה' היתה. ותו דגם בראשונה לא היה רצון ה' שיקנוה גוים ח"ו והן לו יהי שגזר להחריבה ס"ס איך נתבטל הכבוש והחזקה שכבשו והחזיקו בראשונה. ואנכי איש צעיר נ"ל דאפשר לישב במאי דאמרי' פ"ק דמציעא דף יו"ד ע"א דאע"ג דד' אמות קונות לו בכל מקום כיון דנפל גלי אדעתיה דבנפיל' ניחא ליה דלקני בד' אמות לא ניחא ליה דלקני. ותו כתבו התוס' בבתרא דף נ"ד ע"א ד"ה אדעת' דציבי וז"ל ואין להקשות אמאי אין ידו קונ' לו שלא מדעתו כמו חצרו דחצר משו' יד אתרבאי דהא דחצרו קונה לו שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחצרו ואם היה יודע היה רוצה לקנות אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות לא קני עכ"ל. ומאחר שכן אפשר לומר דה"ה בכבוש ראשון לדעת הרמב"ם לא קנו בחזקה דבכבוש כיונו לקנות ולא כיונו לקנו' בחזקה. הן אמת דסברת התוס' הלזו שכתבו דהא דחצר קונה שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחצירו אבל יודע ואין מתכוין לקנות לא קני נראה דהרמב"ם וסיעתו פל"גן בהדייהו דסברי דחצר מדין שליחות אתרבאי ולדידהו אפשר דקני ליה חצרו אף שלא כיוון לקנות וכ"כ הרב מחנה אפרים בקנין משיכה סי' ה' ועט"ר מורי הרב ז"ל בספרו הבהיר נחפה בכסף ח"מ ריש סי' ג'. גם ההיא דפ"ק דמציעא דאמרו בנפילה ניחא ליה דלקני. איברא דהרה"מ ריש פי"ז דאביד' כתב דהכי ס"נ להרמב"ם אמנם מרן בכ"מ חולק על הה"מ ע"ש. ואולם בכל זאת נראה דלמאי דקמן שפיר קאמינא דכל כי הני מילי הם בחצר או ד' אמות דקונות שלא מדעתו אבל בחזקה הרי אמרו ביבמות דף נ"ב ופסקה הרמב"ם פ"ה דזכיה דין י"ב וי"ג וז"ל המחזיק בנכסי הגר ובהפקר והוא אין דעתו לקנות אע"פ שבנה וגדר לא קנה העודר בנכסי הגר וכסבור שהן שלו לא קנה. וזכינו לדין דחזקה דבנה וגדר בעינן שכיוון לקנות ולפ"ז נוחים דברי הרמב"ם דבכבוש ראשון לא קנו ישראל מטעם חזקה שכונת' היתה לקנות בכבוש וכמו שאמר משה רבינו ע"ה ונכבשה הארץ לפניכם. ולא כיונו לקנות בחזקה וא"כ לא קנו בחזקה דבעינן כונה כמדובר ומשו"ה כשראו הגוים ולקחו הארץ ממנו פקע כבוש דידן והם קנאוה בכבוש דגוים קנו בכבוש כמ"ש עמון

ומואב טהרו בסיחון. וכמו שכתבנו בעניותנו במקומו דההיא דאמרו בסנהדרין גוים לאו בני כבוש פירוש' דלא נצטוו בכבוש וזו כונת רש"י שם. אבל אם כבשו קנו בכבוש. אמנם קדושת עזרא לא בטלה דכיון דאנו קנינו בחזק' שכיוננו לקנות בחזקה. לא אתי כבוש דידהו ומפיק חזקתנו. דגוים אינם קונים בחזקה כמ"ש הרמב"ם וכמ"ש לעיל. ולכן בראשונה שקנינו בכבוש וגם גוים קנו כבוש כשלקחו א"י ממנו בכבוש אתי כבוש בתרא ומפיק מכבוש קמא וכך היא המדה דגוים קנו בכבוש. הארץ דכבוש האחרון מפקיע כבוש הראשון על דרך עמון ומואב טהרו בסיחון. אמנם בבית שני דקנו בחזקה ואין גוי קונה בחזקה לא אתי כבוש ומבטל חזקה כיון דגוים ליתנהו בחזקה ואיך יפקיעו חזקתנו. ולא אשכחן אלא דכבוש מפקיע כבוש. ויש צד דחזקה עדיף מכבוש דאיתיה בין ביחיד בין ברבים אבל כבוש יחיד לא שמיה כבוש ושיטתנו זו היא הפך שיטת הרב בירך יצחק והמעיין עיניו יחזו הדק הטב. ואחר זמן רב באו לידי שו"ת מקום שמואל וס' לחם שמים ח"ב וראיתי בשו"ת מקום שמואל סי' ל"ו ובלח"ש פ"ח דעדיות שתרצו וקצת קרובים דבריהם כטעם לנ"ד והמעיין הטב יראה דיש להשיב על דבריהם ז"ל ובס' מקום שמואל הקשה על דברי התי"ט שהבאתי לעיל כמו שדקדקתי אני הדל במקצת ע"ש הטב הדק. (וצריך להתיישב בפלוגתא דרבוואתא בגלוי דעת בקניות עיין בב"י ח"מ סי' רס"ח וכמש"ל פ"ב דזכיה דין ט' ומ"ש האחרונים ודוק הטב.

סימן מ

לשונות הר"מ פי"ז דאבידה ופ"ב דמ"ע.

למען הודיעך אשר נעמת לי מאד לעשות רצונך הנה צויתי להעתיק לך איזה פרפר' דשייך קצת לענין הנז' מהכתוב אצלי הדל.

הרמב"ם פי"ז דאבידה דין א' אפי' נפל עליה. הה"מ כתב דפסק כאוקמתא קמייתא נמי דגלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דלקני. ומרן בכסף משנה חלק עליו. וראיתי לעט"ר מורי הרב זלה"ה בס' הבהיר נחפה בכסף בשו"ת ח"ע סי' ג' דהביא הרב מש"ל והרב פר"ח שהחזיקו בדברי הרב המגיד (וס' מש"ל אין עמדי) וק"ק על כלם דאשתמיט מיניהו דברי הרמב"ם בפי' המשנה שכתב וז"ל זה הדין האמור בזאת ההלכה הוא במי שהוא עומד ברשות הרבים או בשדה חבירו שאין דרך בני אדם לעמוד שם לפיכך לא קנו ארבע אמות שלו אפי' נפל על המציאה וכו' ע"ש. ודעת שפתיו ברור מללו כמ"ש מרן בכסף משנה שתופס דלא כאוקמתא קמיתא שהרי מוכח בהדיא מדבריו דדין זה אם הוא בשדהו ארבע אמות קונות לו ומשנתנו ברשות הרבים היא מדברת. ועל הרוב בחיבור

מסכים הולך לשיטתו בפירוש המשנה ורוח אחד להם זולתי איזה מקומו' שמוכרח דהדר הודרני' בחיבורו ממ"ש בפי' המשנה. והשתא הכא מרווח טפי וסייעת' היא לדעת מרן וילמד סתום מן המפורש בפי' המשנה. ומה גם דלשון אפי' משמע כמרן. ומה שיישב הרב פרי חדש דלס"ד קאמר הוא דוחק וכמ"ש מורי הרב ז"ל ומשמע דלשון אפי' דנקט בחיבור הוא כלשון אפי' דנקט בפירושו. והרב פר"ח נסתייע ממ"ש הרמב"ם פ"ב ממתנו' ענייי' גבי פאה שנפל עליה דמשום שנפל עליה אין לו זכיה בשום מקום וכו' ע"ש. ומורי הרב ז"ל כתב וז"ל נראה דאין ראיה מזה שכתב שם נפל עליה דלעולם אפשר לומר דדוקא משום שדה חבירו דלא תקון ד' אמות הוא מאי דלא קני אבל לעולם דבסימט' קני ליה אפי' נפל ומאי דנקט שם נפל לאו לאשמועינן דבכל מקום אין לו זכיה כמו שכתב הרב פרי חדש אלא משום דגמר אומר שם דקונסין אותו ואפי' מה שנטל כדין קונסים אותו ולוקחים מידו ונותנין לעני אחר וזה אינו אלא דוקא בנפל דעביד להפקיע זכות שאר עניים ואז קנסינן ליה דשלו לא הגיעו אבל בשלא נפל וכו' ע"ש. ולא זכר מ"ש הרב פרי חדש בהגהות הרמב"ם שם בס' מים חיים בפ"ב ממתנו' עניים וז"ל ודע שדבר ברור הוא דלא שייך למקנס מה שנטל כבר אלא כשזרקה על השאר אבל בנפל עליה ופירס טליתו עליה פשיטא דלא שייך למקנסיה במה שנטל כבר וכו' עש"ב וא"כ מורי הר' ז"ל דעסיק ואתי על דברי הרב פר"ח איך דוחה ראיתו במה שהוא נגד סברתו דנקט נפל דבהא קנסינן. והרב פר"ח לא כן ידמה ופשיטא ליה דלא קנסינן בנפל. ואי מו"ר ניהו פליג גם בזה על הרב פר"ח הו"ל להביא דבריו שם ולדחותם וכגון דא צריך לאודועי. ומיהו אף דהרב פרי חדש שפיר מייתי ראיה לפי דעתו. מ"מ מורי הרב ז"ל קושטא קאמר דנראין דברי הרמב"ם שם דקנסינן אף בנפל עליה ופירס טלתו עליה כמו שהבין הרב תוספת יו"ט שם פ"ד דפאה וכמו שכתבתי בעניותי שם (ויבא בסמוך) דלא כמ"ש הרב פר"ח שם. ולפי זה נפל אצטריכא ליה התם דשייך ביה קנסא וכמו שכתב מורי הר' זלה"ה. ובדין זה העיקר בדברי הרמב"ם כמ"ש מרן וכמ"ש בפי' המשנה וכדעת הרי"ף דמסתמא כל פסקא דפסקיה משה הרמב"ם ז"נ בשיטת רבו אמורה כידוע דהרמב"ם כותב רבותי הרב רבינו יוסף הנוי ורבו. וכתב מורי הרב ז"ל דלזה הסכים הרב שפת כהן סי' רס"ח ע"ש.

ב הנה נא הואלתי הצג על הארש אשר כתבתי אני הדל שם בפ"ב מה' מתנות עניים דין י"ח. עני שנטל וכו'. מרן בכ"מ כ' משם הר"ן דמשמע לרבינו דמ"ש בתוספתא ר"מ אומר קונסין אותו וכו' לא פליג אלא כולה ר"מ היא והכי קאמר שר"מ אומר. והרב פר"ח בהגהותיו בס' מים חיים כתב שהוא דוחק ויותר נראה דפסק כר"מ משום דשקיל

וטרי אליביה בירושלמי ע"ש. ואני ההדיוט נראה ני דהעיקר כמ"ש הר"ן ומרן דסבר הרמב"ם דלא פליג וזה ממה שראינו בפירושו פ"ד דפאה דפירש במשנה דלוקח ן ממנו הכל וכן אמרו דקונסין אותו ומעבירין ממנו את הכל את התלוש והמחובר. ומשמע דלפירוש' דמתניתין קאמר דאי סבר דמתני' פליגא אר"מ אלא דאנן קי"ל כר"מ ממשמעות הירושלמי הו"ל לפרש ברישא פירושא דמתניתין והדר לימא דפסק ההלכה דקונסין אותו אלא משמע דס"ל דר"מ לא פליג וכמ"ש הר"ן ומרן. וכן מוכח להדיא מרבינו עובדיה שכתב אין לו בה כלום אפי' במה שלקחו דקונסין וכו' ע"ש. הרי דמפרש הא דתנן אין לו בה כלום דפירושו אף מה שלקט דקונסין וכו'. ויש לדחות דלעולם דפליגי אמנם כיון דסתם משנה ר"מ וקי"ל הכי מכח הירושלמי לזה הרמב"ם ורבינו עובדיה פירשוה כר"מ וכהלכה. אבל מסתמא דמתני' אין ראיה ולזה הוצרכנו להוכיח מהירושלמי ויש לצדד בזה ודוק הטב. וחמות"י ראיתי אור להרדב"ז בביאורו להרמב"ם שכתב דברי הירושלמי בשם ר"מ וסיים וקי"ל כר"מ בקנסותיו עכ"ד ובראותי עמדתי מרעיד דכר"מ בגזרותיו הוא דקי"ל ולא בקנסותיו. ואחר זמן האיר וזרח ס' יד מלאכי הנדפס מחדש לרבי"ן חסידא הרב הרמ"ך נר"ו וראיתי בסי' קע"ד דהוכיח במישור דלא קי"ל כר"מ בקנסותיו ותמה על דברי הרדב"ז הללו וז"ל ומעתה יש לתמוה על דברי הרדב"ז שכתב בפשיטות וקי"ל כר"מ בקנסותיו וצ"ע אם לא שנאמר דליתי' להך כללא אלא היכא דאיכא מאן דפליג עליה והך מתניא בשם ר"מ בלי חולק וכמ"ש מרן הכ"מ שם בשם הר"ן אלא דמ"מ לא הול"ל לישנא דקי"ל וכו' עכ"ל ולא ידעתי איך עלה על דעתו לומר דסבר הרדב"ז דליכא מאן דפליג אלא דק"ל לישנא דנקט והדבר ברור שלא ניתן ליאמר דהרדב"ז ס"ל כהר"ן דליכא מאן דפליג דמאחר שכתב וקי"ל כר"מ בקנסותיו תו ליכא למימר דכונתו דלא קי"ל כר"מ בקנסותיו אלא כי הכא דליכא מאן דפליג וצריך לפסוק הכי דהוי אליבא דכ"ע, והגם דגם הרב יד מלאכי כתב אלא דמ"מ לא הו"ל למנקט לישנא דקי"ל וכו' ומשמע דניתן ליאמר בדוחק ולי הדל הרי זה בבל יאמר. והרב נר"ו קיצר את הרחב ולא כ' אלא לישנא דקי"ל ותו לא כאלו לישנא דקי"ל לא משמע דליכא פלוגתא. והעיקר דאמר הלכה כר"מ בקנסותיו יכחידנו תחת לשונו והדבר מבואר ואין להאריך.

ותו אישתמיטיתיה להרב נר"ו לשון הרדב"ז הסמוך ונראה שם אחר לשון זה דאייתי מאי דאמרו פ"ק דמציעא וכתב עלה והני תירוצי לרבנן דלית להו קנסא אבל לר"מ דקניס ברישא כ"ש דקניס בסיפא עכ"ל הרי דכתב דרבנן פליגי אר"מ שלא כדברי הר"ן. והא דכ' הרדב"ז דהני תירוצי דפ"ק דמציעא לרבנן וכו' לפום ריהטא צריך ישוב דהא דקניס ר"מ היינו דוקא כיון שלא קנה השאר במעשה שעשה קנסינן ליה ושלו נמי לא הגיעו

אמנם אי דינא הוא דקני בזרק על השאר לא שייך למקנסיה דאטו עני שהיה מותר לזכות בפאה כדין נקנסיה ושפיר פריך לר"מ נמי דלקנו ליה ד' אמות וכיון דקנה לא שייך למקנסיה. ואפילו אם נאמר דסבר הרדב"ז דלר"מ כל שלא עשה כדרך חביריו ונותן עיניו להרבות חלקו שלא כדרך קנסינן ליה מ"מ מאי כ"ש דקאמר דלר"מ דקניס ברישׁ כ"ש דקניס בסיפא. ונראה דהרדב"ז סבר דהא דתנן נטל מקצת פאה וזרקה על השאר אין לו בה כלום נפל לו עליה ופירס טלתו עליה מעבירין אותה הימנו הכי פירושא דבבא דרישא נטל כדרכו פאה וזרקה ובסיפא לא נטל מידי אלא נפל וכו' והיינו דקאמר דלר"מ דקניס ברישא דלוקחין התלוש והמחובר ואפי' מה שנטל ברישא כ"ש דקניס בסיפא דשם ליכא למקנסיה אלא בפאה דנפל עליה או פירס טלתו עליה משום דלא נטל מידי (ותשובות הרדב"ז שרמז המגיה כעת אין עמדי). ואחזה אנכי להרב פר"ת במים חיים בדין זה שכתב וז"ל ודע שהדבר ברור הוא דלא שייך למקנס מה שנטל כבר אלא כשזרקה על השאר אבל בנפל לו עליה ופירס טלתו עליה פשיטא דלא שייך למקנסי' במה שנטל כבר וכו' והרב לא הוצרך לבאר זה מרוב פשיטותו ודלא כהתי"ט שהבין מדברי הרב דבכלהו קנסינן ליה וליתא עכ"ל ואיברא דלשון הרמב"ם מורה. כהרב תי"ט דעל הכל קאמר ואפי' מה שנטל וכו' ואפי' תימא שזה פשוט מאד ולא ביארו מרוב פשיטותו מ"מ לא הוה ליה למערבינהו ולמתנינהו ומה גם דהתנא חילקן וכזה ראיתי לעט"ר מורי הרב זלה"ה בספר הבהיר נחפה בכסף ח"מ סי' ג' דסבר בפשיטות דהרמב"ם אכלהו קאי דקנסינן ליה מה שנטל ע"ש. וראיתי בס' בית דוד פ"ד דפאה משנה ג' שכתב וז"ל נפל לו עליה הכא בלא נטל מיירי וכו' ולא מצי למערבה בבבא דרישא משום דלא שייך למתני אין לו בה כלום וכו' ומ"ש הרמב"ם קונסין וכו' ולא הבינותי היאך משמע ליה להתי"ט דבכלהו לוקחין מה שנטל משום קנס והרי אין כאן נטילה בענין ראשון אבל בנפל וכו' אכתי לא נטל כלום וקשה ני על בעל מים חיים שכתב דיפה דקדק התי"ט ומיהו איהו נמי הליץ בעד הרמב"ם וגם הרמ"ז וכו' ע"ש. (וס' קול הרמ"ז אינו בידי) ולי הדל נראה דאף דאפשר לפרש דבחלוקת נפל לו עליה לא שקיל מידי מ"מ שפיר מצינן לפרושי כדתרגמה הרב תי"ט דגם בחלוקת נפל וכו' אנטל מקצת פאה דרישא קאי והכי קאמר נטל מקצת פאה ואח"ך אם זרקה על השאר אין לו בה כלום ואם נפל על השאר וכו' מעבירין וכו' וזהו לפי דעת הרב תי"ט וטעמא דפלגינהו דברישא איכא קנס ולבסוף ליכא ופירוש זה מרווח גם כן דכולה מתני' אנטל קאי ומה לו כי יצעק על הר' תי"ט ויכולים לפרש המשנ' בשופי כפירושו ודברי הרמב"ם בחיבורו הכי רהטי דערבינהו ותנינהו. ומה שפי' הוא בדברי הרמב"ם הוא דוחק ותו דאשתמיטיתיה לו ולהרב פר"ח ולהרדב"ז

לפי מה שפירשנו בדבריו דברי הרמב"ם בפירושו שם פ"ד דפאה דכתב כשיקח מקצתו ויכסה מקצתו לוקחין מידו הכל בין מה שלקח ובא לידו בין מה שכסה ע"כ ונראה דר"ל כשנפל עליה או פירס טלתו עליה דכסה השאר בגופו או בטלתו אבל לא קאי אזרק על השאר דשם לא כסה השאר במה שזרק דכונתו במה שזרק לא לכסות אלא סבר דבהכי קני כמו שכתבו רש"י ורבינו שמשון ורבינו עובדיה וכן נראה מדברי הרב תי"ט שהביא דברי הרמב"ם הנז' וכ' שאחר שכסה הפאה בפני העניים שלא יוכלו לראותה לקחתה והוא לא קנאה בזה וכו' ע"ש משמע דדברי הרמב"ם הם פירוש לחלוקת נפל ופירס והרי בפירוש כתב דגם בחלוקות אלו לקח כבר וקונסין אותו. גם מ"ש הרב בית דוד על הרב פר"ח דבריו מגומגים קצת ותו ק"ל על הרדב"ז שכתב דהני שינויי לרבנן וכו' דלא זכר דברי רבינו עובדיה בפירושו שהוא פירש אין לו בה כלום אפי' במה שלקט דקונסין וכו' ובנפל לו עליה הביא אוקמתות תש"ס דפ"ק דמציעא והרי שכתבם לדעת ר"מ הפך דבריו ותו דמוכח מדבריו דליכא פלוגתא בהא וכך הם דברי הר"ן והוא כתב להפך דפליגי וקי"ל כר"מ בקנסותיו ולא זכר דהר"ן ורבינו עובדיה אזלי בתר איפכא. ותו ק"ק על הרב תי"ט דכתב דמשמע מדברי הרמב"ם בחיבורו דקנסינן בכלהו ולא הזכיר דהכי נמי משמע מפירושו. ותו במה שהקשה על הרמב"ם דאין נראה כן מהמשנה דהרי חילקם לשתי בבות דזה אינו מוכרח דרבינו הקדוש עלה בקב"ץ במימר קדישי וכמה זמני לא שינה הלשון השגור לפום רבנן וה"נ נימא דהני בי תרי' מר אמר חדא ומר אמר חדא ורוחו הוא קבצם ולא שינה לשונו ואין דקדוק זה כדאי להקשות על הרמב"ם. ותו לדידיה דבא לבנות דייק על הרמב"ם מלשון המשנה הו"ל לדיוקי דהא לדעת הרמב"ם רבינו עובדיה ליכא מאן דפליג אר"מ ומאי דתנן אין לו בה כלום פירושה בין מה שזרק בין מה שנטל וכדמוכח מפי' הרמב"ם ורבינו עובדיה כמדובר. ומאחר שכן הרי שינה התנא דברישא תנן אין לו בה כלום לכלול גם מה שנטל כבר ובסיפא תני מעבירין אותה הימנו ומשמע הא דנפל או פירס דוקא וזה הפך הרמב"ם דבכלהו קניס. ושבתי וראה דלולי מאי דמשמע מפי' המשנה להרמב"ם דמפרש דנפל ופירס בנטל כבר איירי. מצינן למי' כפי' הרב בית דוד דדוקא בחלוק' זרק נטל כבר אבל בחלוקת נפל ופירס מיירי שלא נטל ותנא דווקנ' הוא דברישׁ' תנן אין לו בה כלום כלו' גם מה שנטל דקונסין אותו וגבי נפל ופירס דלא נטל תני מעבירין אותה הימנו דאין בידו כלום וזו שרדף אחרי' תיהוי באעבורי. ובהא ניחא מאי דדייק הרב פר"ח בנימוקיו דבתוספתא בחלוקה ראשונה הוא דקתני קונסין אותו דוקא דהתוספתא לבאר המשנה ובי"אר עליה דהא דתנן אין לו בה כלום בקמייתא היינו דקונסין אותו אבל בחלוקה אחרונה לא מיירי בנטל ולא שייך

למתני קונסין כמו שנאמר. והמסתכל יפה עיניו יחזו דזה דעת רבינו עובדיה בפירושו. וסבר הרמב"ם דמשום דהני חלוקות היו שגורות לפום רבנן נקט להו הכי רבינו הקדוש. אמנם ה"ה דבנפל ופירס אם נטל כבר קונסין אותו ושנה רבי משנתו כמו שהיה שגור בפי התלמידים דחד מיירי בנטל וחד מיירי בלא נטל ומשו"ה לא ערבינהו ותנינהו אבל הדין דין אמת דבכל הני אם נטל כבר קונסין ולכן הרמב"ם בחיבורו ערבינהו ותנינהו. ואולי דחזר בו ממ"ש בפירושו ואין בין פי' לחיבור אלא משמעות המשנה ודוק הטב.

סימן מא

הלא זה דברי. אני המגיה הנה זה בא אתא זעי"רי. בן ה"ה אבי העזר"י. נר"ו.
אנא הוא עבדא ב"ר מיניה דמר כרע רבץ על ברכי יוס"ף מרתע כוליה גופאי ממתנים ועד ירכים ברב הקפן. ובהרמנא דמר יכנס הבן אצל האב תורה היא וללמוד אני צריך למתבע אולפן. הן היום נראה בעליל זה ספר כתב איש רבי ספר"א נהר ספר הבהיר חיים שאל אנהירנהו לעיינין האיר זורח מזרי"ח זר"ח קא פסיק ותני אליבא דהלכתא מעשה רב וימלא קומצו מלא הא"ורה קמץ וחפן. כן בקדש אברהם במחזה חזה הוית שביבין דינור כביר מצא' ידו פרש ש"ר ונכתב בספר בסי' ע"א אות ז' דרך ובא לו בדרך חכמה להבין אמרי בינה דברי הרמב"ם ז"ל דלכאורה סתרא"י נינהו והוא דבה' חו"מ פ"ד ה"ז פסק מותר לבלול החטים במים ובה' מעה"ק פסק החטים של מנחות אין לותתים אותם שמא יחמיצו וכו' וכבר הדבר נפתח בגדולים וא"מן האריך למעניתו ברוח מבינתו הא בחריפי חריפות"א דנהר"א מאה חור"פן. ברם כגון דא לא זכיתי להבין דלכאור' כפי ד"ק אתאן לסיפא דטעם הר"מ ז"ל דפסק מותר לבלול בחיטי פסח היינו דבפסח דלשין בצונן מותר ללתות ובהא מודה שמואל לרב והיינו טעמא דפסק הר"מ דמותר כאשר מפורש יוצא בדברי קדשו באר הטב. היא שעמדה לי דכפי מאי דאיתא בסוגיין דמעיקרא קאמר רבא אסור ללתות ואחרי סמוך אמרי' הדר ביה רבא ואמר מותר ללתות מדתניא וכו' ואחר כן אמרינן הדר רבא ואמר מצוה ללתות מדכתיב ושמרתם וכו' אם כן מאחר דרבא הדר ביה ממאי דקאמר מותר א"כ יש להבין למה פסק הר"מ מותר ולא פסק מצוה כמסקנת רבא לבסוף ומהא דאמרינן בש"ס הדר ביה רבא ואמר מצוה ללתות מדכתיב ושמרתם וכו' יש להעיר בדברי הר' הגדול כמוהרח"א זלה"ה בספר מ"ק בביאוריו על הש"ע סי' תנ"ג סיים בדבריו ז"ל והנכון דשאני הכא דכתיב ושמרתם וכו' ומעיקרא הוה ס"ל דוקא למצוה אתא והדר ביה ואמר דקרא להתירו אתא ולא למצוה עכ"ל. ולא זכיתי להבין ד"ק דלפום ריהטא דשמעתא נראה דמעיקרא הוה סבירא לי' מותר והדר ביה לבסוף ואמר

מצוה מדכתיב ושמרתם וכו' ויש לישב. ברם למאי דאתאן עלה בדברי אמ"ן כה דיבר אלי דע לך בני ידידי כי זה כלל גדול בין הפוסקי' דמנקט מילתא מציעת' עדיף כאשר יהיה האופן. וכי איכא תלת שינויי זמנין דנקיט אמצעיתא ושביק תחילתן וסופן. והכא בהני תלת הדר ביה פסק הרמב"ם כמציעתא ולא איכפת ליה מבתרייתא. ואם נפשך לומר דזו שלנו לא דמי לעלמא. דע כי אני לא באתי אלא לישב פסקי הר"מ הסותרים אבל לענין מה שפסק מותר מה שתאמר בעד הרמב"ם כה תאמר לתירוצי ומה לך כי נזעקת על דברתי אלו דבריו נר"ו. ודרך אגב חזה הוית להרב פני יהושע בשיטתו על פסחים עמד על מבוכה זו וצידד צידי צדדי' לישב דברי ח"ה הנז' וכבר אמ"ן עמד על כל דבריו באורך כאשר מפורש יוצא באר הטב יעו"ש. ברם מקום הניח לי להתגדר בו והוא כי ראיתי להרב הנז' עמד על דברי רש"י ז"ל כמ"ש לעיל מזה כמ"ש בש"ס שם ת"ר אין לותתין את השעורין בפסח ואם לתת נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות ור"י אומר מניחן בחומץ וכו' פי' רש"י נתבקעו שתפחו מחמת הניפוח שמחמת המים אסורות שודאי ממהרין להחמיץ עכ"ל וכתב ה' הנז' ע"ז ז"ל ולכאור' לשון רש"י תמוה דאם כוונתו שנתבקעו ממש הי"לל דודאי נתחמצו ואם כוונתו דהוא התחלת חימוץ וכו' הי"ל דהשעורין ממהרות להחמיץ והניחו בצ"ע. ואנא זעירא נראה לע"ד דדברי רש"י הלא המה בשקל הקדש והוא כי הרואה יראה דבש"ס קאי במחלוקת על תיבת נתבקעו אם הוא נתבקעו ממש או לאו אלא מניחן עפ"י הביב והם מתבקעות מאליהן א"כ אדרבא בנועם שיח אמרי קדוש נשמר מהאי פלוגתא וכתב ממהרות להחמיץ דוקא והיינו כמ"ש דאם מניחן עפ"י הביב וכו' כמ"ש בש"ס וזה נראה פשוט בדקדוק דברי רש"י ז"ל:

ומצאתי הון לי בהר"ן ז"ל שכ' ז"ל ת"ר וכו' נתבקעו וכו' מחמת הניפוח שמחמת המים אסורות שודאי ממהרות להחמיץ כל שאילו מניחן עפ"י הביב מתבקעות מאליהן עכ"ל הרי הדבר מפורש יוצא כדבר האמור. ובר מן דין רש"י ז"ל האמת אתו במ"ש ממהרי"ל להחמין ולא כתב דנתחמצו ודאי כאשר הק' ה' פני יהושע דאם כן דודאי נתחמצו א"כ ר"י מאי קאמר מניחן בחומץ וחומץ צומתן וא"א דנתחמצו מה הועילו חכמים בתקנתם אלא ודאי דקאי פלוגתייהו בהא דת"ק סבר שודאי ממהרין להחמיץ אף דעדיין לא נתחמצו ור"י אשמועינן תקנה שלא יבואו לידי חימוץ א"כ רש"י ז"ל בלשונו הזהב גילה רז זה ותכל תלונותיו מעל רש"י ז"ל. אשובה אראה מה שישב אמ"ן בדברי הרב ח"ה לקושית מוהרח"א ז"ל דאיך כתב דפליג רבא אדשמואל דהר"ם פסק שתיהם ולזה תריץ יתיב משיח"א דהא דאמר דפליג היינו קודם דלא ילפי רבא מקרא קאמר דפליג לתרוצי סוגייא דאימור דרבא פליג אשמואל אבל למסקנא דילפי מקרא אפשר דמודה לשמואל ולהכי

פסק כתרווייהו וכו' עכ"ל. ואנא זעירא כמתלמד מד"ק לפי זה אפשר לבא לכלל ישוב במה שנראה לכאורה דברי הח"ה דברי תימא והוא דלקמן כתב על מ"ש עוד שם הדר רבא ואמר מצוה ללתות דכתיב ושמרתם וכו' כתב ע"ז הרב ח"ה ז"ל ואי לאו דבעי לתיתה ובעי שימור דמשום דשרי לתית' לא אצטרי' קרא לכתוב ושמרתם כיון דסגי בלאו הכי דלא ילתות ולא ישמור עכ"ל ולכאור' דבריו צריכי' ביאור אחת דזה עצמו אמרו בש"ס אי לאו דבעי לתיתה שימור למאי וכו' ועוד מאי קשיא ליה בש"ס דאצטריך לפרש ומה הרוחנו בזה. ואפשר דכפי דברי אמ"ן בא להוכיח דרבא מכח קרא דושמרתם דוקא התיר הלתיתה והוא דקשיא לן סוף סוף מי הכריחו לרבא דמצוה ללתות אי מקרא דושמרתם נימא דבא להתיר לא למצוה ומנין בא לו לרבא דקרא אתא למצוה לזה הכריח דאין אנו יכולים לומר דאתא קרא דוקא להתיר ולא למצוה דלא ילתות ולא ישמור ולמאי אצטריך ושמרתם אלא מוכרח מדקאמר ושמרתם למצוה הוא דאתא ושריא לתיתה ומשו' הא אצטריך ושמרתם כיון דמצוה ללתות א"כ דוקא גבי פסח דאתא קרא ושמרתם מצוה ללתות ברם גבי מנחות דליכא קרא מודה רבא לשמואל דאין לותתין כמ"ש אמ"ן בישו' דברי הרב ח"ה.

ודרך אגב ראה ראיתי דברי הגהות מיימוניות בזה לע"ד לא זכיתי להבין וז"ל ע"ד הר"מ שפסק בפ"א דין ה' לפי' אמרו חכמים צריך אדם ליזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח שלא יביא עליו מים אחר שנקצר וכו' וע"ז כתוב בהגמי"י מכאן כתב רש"י שצריך הישראל להיות אצל החטים לשומרם בשעת טחינתם וכו' והרואה יראה דאדרבא הוא הפך דהר"מ קאמר משעת קצירה וכמ"ש ה"ה בזה ממ"ש רבא כי הפכיתו כיפי ופי' רש"י עומרי' וכו' ואיך כתבו מכאן ולכאורה צריך ישוב. הן אמת דלפי מ"ש אמ"ן לישב דברי רש"י דידיה אדידיה כאשר מפורש באורך נפלאות מתורתו יובן באגב זה שכתבו בשם רש"י עפ"י דרכו דרך הקדש ברם תיבת מהכא אינה מיושבת דנראה לכאורה הפך כמ"ש.

ב זה שנים עמדתי במ"ש הרב החביב ז"ל בכנה"ג י"ד סימן רכ"ח בהגהב"י אות רנ"ד הרבה להשיב על הרב משפט צדק שהקשה דאיך חלה שבועת הגבעונים על דורות הבאים יעו"ש והרב החבי"ב ז"ל הרבה להשיב עליו דמי הגיד לו שחלה ע"ד הבאים אולי האמת דלא חלה כי אם דוקא עליהם כדכתיב ולא הכום ב"י כי נשבעו וכו' והאריך בזה: **וכבר** האיר וזרח מקרוב ספר הבהיר דברים אחדים לאמ"ן והקש' עליו דזה לכאור' הפך מקרא מלא כתיב בשמואל ב' כ"א ובני יש' נשבעו להם ויבקש שאול להכותם וכו' וגם ד"ר במד"ר כאשר האריך הראי' יע"ש. ואנא זעירא ב"ר מיניה דמר ה"ן עוד נבי"א מ"ש בירושלמי דומה בדומה מדרש רז"ל אלא תליין יהושע בדופן וכו' אשר משפטו פעלו

שהוא עושה משפט ופעלו כאחד אל שאול ואל בית הדמים וכו' ואל בית הדמים אשר המית את הגבעוני' אמרין ליה אשר המית ז' ב' ח"ע ב' ש"מ וחזן וסופר וכו' אמרו סבו לכון כסף ודהב וכו' מיד עמד ורחקן ואף עזרא עמד ורחקן וכו' עכ"ל בקיצור הרי לך בהדיא כמ"ש המ"ץ ז"ל וגם רש"י ורד"ק בביאורם וא"כ דברי ה' החביי"ב צריכים ביאור כאשר כ"ז כבר קדמני אמ"ן. ברם מקום הניח לי אבא רחמנא ה"י להתגדר בו והוא דאתאן לסיפא אשקוט' ואביט' הני מילי מח"יים ה' החביי"ב שכ' בסוף וז"ל דעוד היום השבוע' מאי עביד דהנשבע לבטל את המצוה אין שבועה חלה עליו ואם כן הנשבעים עצמם למה לא הרגום אלא אית לך למימר דהשבוע' חלה וכמו שהאריכו המפרשים עכ"ל.

ואנא זעירא לדעתי אם דל הוא לא זכיתי להבין אמרי קדוש דמעיקרא מאי קשיא ליה ועל זה הכריח דהשבוע' חלה כאמור בד"ק וכ"ז מפורש יוצא תלמוד ערוך בגיטין דף מ"ו ממש האי רומיא דקשיתיה להרב ז"ל ולרבנן התם מי חיילה שבוע' עילוייהו כלל וכו' לא חיילא שבוע' כלל והאי דלא קטלינהו משום ח"ה ע"ב א"כ יש להרגיש על ה' החביב חדא דמעיקרא מאי קשיא דהשבוע' מאי עביד וכו' זוהי קושית הש"ס ואשר הכריע אלא מאי אית לך למימר דהשבוע' חלה נראה דמסקנת הש"ס היא דלא חלה ומשום ח"ה לא הרגום כדבר האמור. ויותר תימא בעיני דמר ניהו רבא ז"ל קא שקיל וטרי בסוגיא הלזו העמיק הרחיב בס' דינא דחיי ופה לא זכר ש"ר והכריח הפך הסוגיא כמדובר. ועוד מ"ש כמו שהאריכו המפרשים והרי הסוגיא פשוט' לפנינו ומה לנו במפרשים וכעת לא זכיתי להבין אמרי בינה. ועוד זאת כי קושיתו היא ממש מה שהקשו התוס' בד"ה כיון דאמרו מארץ רחוק' וכו' וא"ת והא אין נשבעין לבטל את המצו' וכו' והרוא' יראה עשה עצמו כאילו ילדה וצריך ישוב. והרצתי דברי אלה לפני מי שגדול עט"ר מ"ו אבי העזרי ה"י כה דיבר אלי וכה ענני הבן יקיר לי הטבת לראות והדבר הקשה לומר דלא זכר שר תלמוד ערוך ויותר יגדל התימא כי הרב עצמו שקיל וטרי בסוגיא עצמה בביאורו על הסמ"ג כמ"ש. אלא נרא' דאפ' דמ"ש אלא מוכרח אתה לומר דחלה השבוע' כמ"ש המפרשים וכו' כוונתו בזה דהן אמת דפשוט הוא בש"ס דלקושיא הש"ס לרבנן דהוי שבוע' בטעות ולא חלה לזה מוכרחים אנו לומר דמה שלא הרגום הוי מטעם ח"ה כמפורש בש"ס ברם לקושיא נשבע לבטל את המצוה ולא תלה מוכרח בודאי הגמור לומר דחלה השבוע' ומטעם זה לא הרגום וזהו שכ' ה' החביב מוכרח אתה לומר דחלה השבוע' וכו' ר"ל לצד זה דקשה מטעם נשבע לבטל א"ה ליכא לתרוצי אלא דחלה והרי לך ראיה מהתו' שכתבו בד"ה מא"ר משם באר"ה דחלה השבוע' ויסוד דבריהם היא דהקשו קושית נשבע לבטל את המצו' ואפשר דמ"ש ה' החביי"ב כמ"ש המפרשים כוונתו על דברי התוס' ואף דהוא

דוחק דהוה ליה לפרש מיהו זהו הנרא' לישב דברי ה' החביי"ב ע"כ דברי הרב אמ"ן. אחרי סמוך חזה הוית להרשב"א ז"ל בחי' לגיטין הכר"ע הכריע בשמעתין דבין לר"י ובין לרבנן כולהו אזלי ומודו דהשבוע' לא חלה כלל ופליגי באופן הח"ה דלר"י הוי הח"ה מטעם דהשבוע' היתה ברבים ולרבנן הוי מטעם שהגבעונים לא ידעו דלא חלה השבוע' יעו"ש באורך. איך שיהי' לדברי הכל לא חלה השבוע' כלל וכפי זה קשה בעיני יותר על דברי ה' החביי"ב דלכ"ע לא חלה השבוע' אלא מוכרחים אנו לומר דדבריו הם לשיטת התוס' ודעמייהו כאמור מפה קדוש אמ"ן.

ובהיותי נבוך בזה גם אשו"ר שם בסוגיא דברי רש"י ז"ל נראין לכאור' ללא צורך שכ' בד"ה ולא הכום ב"י וכו' בגבעונים כתיב וכו' ולכאור' י"ל מה בא ללמדנו ומי לא ידע דבגבעונים כתיב. וכאן הבן שואל מאמ"ן לימא לי איזה ישוב. ויהי כמשיב אף כי אין דרכי בכך לישב בזה כי רבו כמו רבו כמה לשונות רש"י כאלו ומעולם לא עמדתי ע"ז ברם להפיק רצונך הנה שפתי לא אכלא כי מצינו לרבנן קדישי זמנין יהבי דעתייהו בזה ואען ואומר דאפשר דרש"י ז"ל דבר גדול דיבר בזה והוא דמאחר דריהטא דשמעתין מוכח דבין לר"י ובין לרבנן שבוע' זו לא חלה כלל וכמו שהכריח הרשב"א ז"ל כמ"ש א"כ אעיקרא דמלתא פירכא לר"י דרצה להוכיח מכאן דנדר דרבים אין לו הפרה מה ראיה היא זו כיון דבגבעונים עצמם לא חל הנדר א"כ מהיכא תיתי למילף מהאי וזו היא דקשיא ליה לרש"י ז"ל. ולזה כתב בגבעונים כתיב כיון בזה דאף דיש מקום לדחות מאחר דלא חנה השבוע' א"כ מאי יליף ר"י מהאי כמ"ש וזה רמז לן בגבעונים כתיב ושפיר ילפינן דבעלמא דינא הכי דנדר ברבים אין לו הפרה מדכתיב כי נשבעו להם וכו' הא למה זה דומה לאות' שאמרו בש"ס אסור לשמש בשני רעבון מנ"ל מיוסף דכתיב בטרם תבא וכו' והקשו ע"ז דמאי ילפותא היא מאחר דיוסף עצמו הי' מותר כיון שעדיין לא קיים פ"ו דלא הי' לו בת ותי' דמאחר דכתיב בטרם תבא וכו' שפיר ילפינן מיניה דבעלמא קם דינא דאסור אף דגבי דידי' מותר א"כ איפה זה כיון רש"י ז"ל באומרו גבי גבעונים כתיב ושפיר ילפי' לבעלמא דנדר רבים אין לו הפרה כאמור כלומר ודאי ידע דבגבעונים כתיב ועכ"ז למד לעלמא הגם דלא שייך גבייהו כההיא דבטרם תבא וכיוצא כתבו המפרשים במקומו' אחרים עכ"ד אמ"ן. הגם הלום ראה ראיתי לה' החביי"ב ת"ל בספרו הבהיר דינא דחיי בביאורו על הסמ"ג דרך קסת"ו קס"ת גבורים ברוב חכמתו עמד ע"ד התו' אלו בד"ה כיון דאמרו מא"ר וכו' וי"ל דע"כ וכו' כדמוכחי קראי וכו' הקשה ע"ז דלפי דבריהם דל"ת כל נשמה לא מיירי אלא בשאין רוצים להשלים ברם אם באו להשלים ליכא לאו דל"ת א"כ לפיד יהיו לך למס ועבדוך ודאי מיירי בז' אומות א"כ

קשה דהם עצמם הכריחו בע"ז ד"כ בד"ה לא תחנ' דל"ת כל נשמה מיירי בז' אומות דאם בשאר אומות הרי כתיב יהיו לך למס וכו' ואי כדבריהם דקאי אז"א אין כאן הכרח כלל והאריך בזה וצידד כמה צדדים להעמיד דבריהם יעו"ש. ולע"ד יראה דאין צורך לכל אלו הדוחקים ודברי התו' יעלו בסגנון אחד והוא דבגיטין שהכריחו דכשבאו להתגייר ליכא ל"ת ומקבלים אותם ואם לא באו להתגייר אין מקבלים ברם כשבאו להתגייר הסברא נותנת דליכא לאו דל"ת וג"כ ליכא למס ועבדוך דמה שייכות איכא למס ועבדות בגיותם וא"כ הטיבו אשר דיברו כאן בגיטין וגם מה שהכריחו בע"ז דהיו למס היינו בשאר אומות הכריחו הדק הטב דמס ועבדו' קאי השאר אומות שלא באו להתגייר יהיו למס ועבדות אך בז' אומות איכא ל"ת ואינו מועיל מס ועבדות אבל נתגיירו לא נשאר ל"ת וגם מס ועבדות ליכא והדבר נרא' פשוט וכל דברי התוס' דהכא והתם בע"ז כחדא שריין. שוב אשוב לדברי הרב החבי"ב דפתח בראש דבריו דדעת רש"י והרמב"ן ז"ל דאין לקרא שלום לז' עממין כלל אחר שעברו את הירדן וכ' שזוהי דעת הי"א שהביא הרמב"ן בפ' שופטים וקשיא ליה ע"ד מסוגיין דגיטין שאמרו בש"ס ורבנן כיון שאמרו וכו' ולמה לא אמרו דהוי נשבע לבטל את המצו' דל"ת וכו' וצ"ע עכ"ד. עין רואה דזוהי קושית התוס' בד"ה כיון שאמרו מא"ר וכו' אות באות הן אמת דהתוס' העמידו דבריהם דכשבאו להתגייר מקבלין אותם כמו שהכרחנו לעיל והדבר פשוט וא"כ שלא להניח הדבר בקושי וצ"ע נוכל לישב בדרך אפשר דרש"י והרמב"ן אזלי ומודו דכשקבלו עליהם להתגייר מקבלים אותם וחלף הלך לאו דל"ת כמ"ש ודאי דלקרא להם שלום פשיטא להו דכשעברו את הירדן אין שלום ברם להתגייר ליכא שום לאו כלל ומ"ש בש"ס משום ח"ה משום דהי' רמאו' בדבר ומעיקרא מטעם דנשבע לבטל א"ה לא שייך כלל דבאו להתגייר ואילולי ח"ה היו הורגים אותם וליכא שום קושי על הגאונים ז"ל. גם את זה במ"ש דזוהי דעת הי"א שהביא הרמב"ן בפ' שופטים וע"ז הניחו בצ"ע. הן אמת דיש קצת צד לנטות ולו' דמ"ש לא הי' הדין לקבלם דמזה נראה דמסכימים לדעת רש"י והר"ם כאשר דימה ה' החבי"ב ברם אי מהא נרא' דמ"ש לא הי' הדין לקבל' אינו מטעם דכבר עברו את הירדן ושוב אין מקבלין אלא ר"ל דהרשות נתונה בידם להרוג או לקיים ולא הי' הדין פי' מצד הדין לא היו מחויבים לקבלם כי הם בחירי ברצון לקבל או להרוג זה נרא' בפי' הי"א. ועתה אשר זכינו לחי' הרמב"ן לגיטין כן בקדש חזה הוית דהוא עצמו הקש' האי קושיא מ"ה החביב ז"ל שהצריכ' עיון והילך לשונו לשון הזהב בקצר אמיץ א"ק ומי חיילה שבוע' עילוייהו והא א"נ לבטל את המצו' וכתיב ל"ת כל נשמה לאו קושיא וכו' ודלא כמ"ש רש"י וכו' וא"ת למה רצו להרגם ותירצו קושיא זאת וכו' והם לא רצו וכיון שלא

רצו הרשות בידם להרוג או לקיים עכ"ל הרמב"ן וגם הריטב"א בשיטתו על גיטין כתב כן אות באות משם הרמב"ן יעו"ש. הראת לדעת דליכא ספיקא דדעת הי"א פשוט' לפניה דמ"ש ולא הי' הדין לקבלם היינו שכיון שלא רצו רשאין ושלטאין ישראל להורגם או לקיימם והרי הוא כמבואר ותכל תלונות ה' החבי"ב ז"ל כדבר האמור.

אכתי פש גבן במ"ש התוס' שם דקשיא להו ממאי דאמרי' בסוטה למען אשר לא ילמדו וכו' והאי קרא בז' עממין כתיב וכו' ויש להרגיש בזה דמאי קשיא להו מההיא דסוט' דזה שאמרו אם חזרו בתשו' מקבלין אותם זו היא סברת ר"ש ור"י פליג עליה וסוגיא דהכא קאי אר"י ויסוד דברי התוס' הלא המה לר"י ולכאור' נרא' דוחק לומר דזה קאי ארבנן כאשר יראה הרוא' בדברי התוס' וכבר ראיתי מי שתי' זה דקאי קושית' לרבנן ולע"ד הם דברים דחוקים איך שיהי' אתאן לסיפא שתי' ועוד שבאות' שעה לא באו להתגייר כי אם אחרי כן עכ"ל. איברא דלכאור' כונת התוס' פשוטה לפניה דאם באו להתגייר מקבלין אותם כמ"ש דאותה שעה לא באו להתגייר ומשום ח"ה לא הרגום וכו' ולע"ד יש להרגיש מזה על מה שהקשו התוס' בסוט' פ' א"ן דאיך קבלו לרחב ונדחקו בשינויי דחיקי דהי' קודם וכו' וכפי דבריהם דכשבאו להתגייר מקבלין אותם מאי קושיא מרחב אין לך גר צדק כרחב והראיה דנסב' יהושע א"כ כדין קבלו אותה. ולכאור' לישב דברי התוס' אני אמרתי בחפזי אפשר דכונתם היא באותה שעה בעת ששלחו הכתבים לא באו כי אם אח"כ וא"כ יעלו כהוגן דברי התוס' בסוט' וקושית רחב אמתני ואלימתא ולשיטתייהו אזלי ולזה תירצו שהקבל' היתה מקודם. מתוך הדברים אחרי סמוך נומתי הדברים לפני עט"ר אמ"ן ההוא אמר דדברי התוס' פשוטים לכל דסברי דבגייותן מקבלים בכל עת שיבואו להתגייר ואי קשיא לך ממ"ש הם עצמם בסוט' דע לך בני ידידי כי תוספות סוטה אשר אתנו אינם תוס' שאנץ וכה הראני תוס' סוטה כ"י אשר אתו בבית גנזיו ה"י שהם תוס' שאנץ וראיתי שם וליכא שום רמז מזה הדיבו' כלל כלל לא ובזה נחה שקטה כל הארש. ואמר לי אמ"ן דפסקי תוספות סוטה הנדפסים הם על התוספות כ"י שבידו. הגם הלום ראיתי אחרי רואי למהריב"ל בשיטתו על גיטין האריך בדברי התוס' אלו ומתוך הדברים אחד הרוא' יבין דאזיל ומודה דמ"ש התוס' באותה שעה היינו באותה שעה ממש כדבר האמור מפי אמ"ן וכמעט שעברתי על דבריו ויעבור אברהם באר"ש חזי הוית דקשיתיה על מ"ש התו' ועוד והרחיב הדיבור והעל' דהם ב' תירוצים וחידשו זה אחר כל השקלא וטריא לך נא ראה נפלאות מתורתו. ולע"ד אין צורך לכל זה ואין כאן שום חידוש כי גופא דעובדא הלא מראש עתה לא באו להתגייר כדמוכחי קראי ומ"ש ועוד הוא סיום הדברים ואין כאן שתי תשובות זה נרא' פשוט בדברי התוס' לפקע"ד. הדרי בי לדברי

התוס' סוטה כ"י ויען כי לכאור' נראין הפך ממ"ש בגיטין והילך לשונם אות באות בקצר אמיץ וכתבו להם מלמט' אשר לא ילמדו. וכו' לעיל מיניה כתי' כי החרם תחרימם וכו' וכתוב למטה להודיע לז' אומות היושבים חוץ מא"י שלא נצטווינו להחרימם אלא אותם שבגבול א"י שלא ילמדו אותנו מעשה קלקולים אבל אותם שיושבין בח"ל אם חוזרין בתשו' נקבל אותם ושבתוכה אין מקבלין דמחמת יראה הם עושים וכו' עכ"ל התוס' בכ"י בקיצור. ולכאורה נראה דסברי דלעולם אין מקבלין כנעני' שבתוכה דמחמת יראה הם עושים כמ"ש וא"כ יקשה לן ממ"ש בגיטין בסוף ד"ה מא"ר דאותה שעה לא באו להתגייר דמשמע בהדיא דאם היו באין להתגייר מקבלין וזה הוא הפך דבריהם ממ"ש בסוטה כמ"ש. ברם אחרי סמוך חמותי ראיתי אור דדברי התוס' אלו אשר בכ"י הם ממש דברי רש"י ז"ל בד"ה וכתבו מלמטה וכו' אות באות בלי שינוי כאשר יראה המעיין ואחר זה כתבו ז"ל בד"ה אלא שריפה גהינם שכל זמן שלא מתגיירין הם קרויין עמים ולא היה חלקם משריפת הסיד ע"כ ובהשקפה ראשונ' הדבר קשה דזה שאמרו בש"ס אין לו תקנה אלא שריפה הוא אליבא דר"י דאמרינן התם ור"י ותי' כי סיד מה סיד וכו' וכפי ר"י שאין מקבלין כלל א"כ איך פי' רש"י שכל זמן שלא נתגיירו הא פי' הוא עצמו דאין מקבלין דמחמת יראה וכו' ומוכרחין לומר דזה פשוט דהא דפי' לעיל אם חזרו בתשו' היינו לקבל שבעה מצות דוקא כנעני' שחוצה לה מקבלין ברם כנענים שחוץ לא"י סגי להו בתשובה ברם אם מתגיירין פשיטא ופשיטא דמקבלין בין לר"י בין לר"ש ובזה דברי רש"י עולין בקנה אחד ואין כאן שום תימא ובהכי אתנח לן דברי התוס' מהכא להתם דכאן בסוט' הלא המה פירשו דבריהם אם חוזרים בתשו' היושבים חוץ לא"י מקבלין אבל שבתוכה אין מקבלין דמחמת יראה הם עושים ברם כשמתגיירין וקבלו עליהם הגרות אין מקום לערער ובהא כ"ע מודו וליכא שום חולק ואפי' ר"י מודה דודאי מקבלין דהא התוס' עצמם נתנו טעם בדבר אותם שבתוך הגבולים נצטוינו להחרימם כדי שלא ילמדו אותנו מעשה קלקולים הא תינח כשלא באו להתגייר וחזרו בתשו' דוקא בז' מצוות שפיר יהבי טעם לשבח כמ"ש ברם בגרי צדק שקבלו עליהם הגרות מה קלקול שייך וממילא התם בגיטין דעלה קיימי על הגרות כמ"ש דקשיא להו בלא ח"ה נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר וכו' וג"כ קשיא להו מסוגיין וההוא קרא בז' אומות קאי ולשיטתייהו אזלי דכשמתגיירין ליכא מאן דפליג ובהא אפי' ר"י מודה ושפיר מקשו מהאי סוגיא אפי' לר"י והוא עפ"י דבריהם דשם מוכח דבגרות ליכא מאן דפליג. הן אמת דנרא' מדברי התוס' דעיקר קושתיים קאי על מ"ש וכתבו להן מלמטה וכו' וההוא קרא בז' עממין כתיב וע"ז יגדל התימא על דבריהם דזוהי סברת ר"ש כמש"ל. ועוד בה מה שהקשה הלח"ם

ע"ד דאמרי' שם בש"ס כמאן אזלא הא דתניא ושבית שביו לרבות כנענים שבח"ל שאם חזרו בתשו' מקבלין כמאן כר"ש א"כ איך כתבו ז"ל והאי קרא בז"ע והא ר"ש גופיה מר סבר דוקא שבח"ל מקבלין ושבא"י כלל אין מקבלין והניח הדבר בצ"ע ואם נפשך לומר דהתוס' לא גרסי לרבות כנענים שבחוצה לארץ כמו שראיתי במרכבת המשנה להר' אשכנזי ז"ל שהביא גרסא אחרת לרבות כנענים שבתוכה זה אינו דהתוס' בכ"י ראיתי בפי' כתבו הגירסא וז"ל ה"ג ושבית שביו לרבו' כנעני' שבחוצה לארץ א"כ הדבר קשה כמש"ל. וחזיתיה לה' פני יהושע בשיטתו על גיטין על מבוכה זאת עמד לישב כונת התוס' ויישב דודאי התוס' עיקר קושיתם קאי לדעת רבנן דאלו לר"י אפי' אם באו להתגייר אין מקבלי' אותם, ועוד האריך יעו"ש. ולע"ד אחר המחיל' רבה לא זכיתי להבין ד"ק חדא דמה יושיענו זה דקושית' היא לרבנן ולא לר"י ואעיקרא דמילתא ר"ש לא קאמר אלא לרבות כנעני' שבח"ל ברם שבא"י אפי' ר"ש מודה דאין מקבלין כמו שהקש' הלח"ם ועוד קשיא מדידהו דהם עצמם כתבו דהיושבין בח"ל אם חזרו בתשו' מקבלין ברם שבא"י אין מקבלין א"כ קשיא מדידהו. ואעיקרא דמלתא לא זכיתי להבין מ"ש ור"י פליג בהדיא דאפי' אם באין להתגייר אין מקבלין מקרא דמשרפות סיד מה סיד וכו' ולקע"ד אי מהא לא איריא דכונתם בזה כמ"ש רש"י ז"ל דכ"ז שלא נתגיירו וכו' ומוכרחים לומר דהתוס' הכי מפרשי לא כפי' רש"י דאי לא תימא הכי אנן מה נענה במאי דקשיא לן בדברי התוס' עצמם מהכא להתם כמ"ש וא"כ לע"ד לא זכיתי להבין ולפי ד"ק עדיין צ"י בדברי התוס'. איך שיהיה נחזור למאי דאתאן עלה לחלק בין עשו תשובה לבאו להתגייר כדבר האמור בדברי רש"י ז"ל וגם מדברי התוס' נראה דאזלי בדרך הק' אין שום חילוק ביניהם כנראה פשוט כמ"ש ובזה יבואו כל דברי התוס' לכלל ישוב דהכא ודהתם. וגם יתורצו כל מה דקשיא להמאורות הגדולים כמ"ש. ומ"ש מקרא וכו' וההוא קרא בז"ע כתיב דלכאורה נראה שפת יתר דמי לא ידע דבז"ע כתיב אלא נראה דכונתם בזה לומר דאם באו להתגייר תו ליכא ל"ת דזיל בתר טעמא דקרא כתיב למען אשר לא ילמדו וכו' א"כ כשנתגיירו לגמרי חלף הלך הלימוד כמ"ש ומ"ש אם חוזרין בתשו' לאו דוקא אלא דריהטא דסוגיא שם בסוטה הכי מתניא ועיקר קושיתם היא בבאין להתגייר דעלה שקלי וטרו ובזה יבאו דבריהם מכוונים דהתם והכא כמדובר. אלה דברי המגיה הצעיר אברהם אזולאי ס"ט.

סימן מב

קצת לשונות. מימי חרפי בעטים מזומנות ואיזה זכרונות. על דרך סי' ל"ח דלעיל.

א **הרמב"ם** ה' אישות פ"א די"ב. כתב ולקוחי' אלו מ"ע של תורה הם. וכתב מרן שהקשו לרבינו אברהם בנו של הרמב"ם ממ"ש במועד קטן דף י"ח לא מיבעי' לארס דלא עביד מצוה וכו'. ותירץ דמ"ש הרמב"ם לקוחים אלו מ"ע לפי שהוא תחילת מצות הנשואין אבל ארוסין בלא נשואי' לא השלים המצוה עדיין עכ"ד. ויש לי ההדיוט להביא ראיה לזה ממ"ש פ' בתרא דביצה דף ל"ו ע"ב אדתנן ואלו משום רשות לא דנין ולא מקדשין ופריך עלה בגמרא ולא מקדשין והא מצוה קעביד לא צריכא דאית ליה אשה ובני' ופירש"י ולא מקדשין והא מצוה קעביד כשנושא אשה לפרות ולרבות. והשתא תקשי שמעתתי אהדדי דבביצה פריך על לא מקדשין והא מצוה קעביד ואלו התם קאמר דליארס ליכא מצוה ומוכרח ללמד דמאי דקאמר במ"ק דלא עביד מצוה ליארס היינו דלא עביד מצוה בשלימות כנשואין דהיא מצוה שלימה.. אמנם הארוסין גם הם נקראו בשם מצוה כמ"ש בביצה לפי שהתחלת מצוה הם וא"ש דברי הרמב"ם.

ב שם פ"ב דין ט' כתב הרמב"ם הבת שילדה אחר י"ב שנה וכו'. וכתב הרב המגיד ומדברי הרב' מן המפרשים נראה שאפשר לקטנה שתתעבר ולא תמות וכל זמן שילדה בנים כסימנים משעת העבור ואפי' מקודם זמן נערות ואינה יכולה למאן וזה נראה מדעת הראב"ד ממ"ש פי"ט בהשגות עכ"ל. ויש להסתפק לדעת הראב"ד הוה כפי מאי דסבור הראב"ד פ"ג מאסורי ביאה ופ"ב דסוטה דקטנה אין לה רצון להאסר על בעלה ע"ש אם קטנה זנתה ברצון ונתעברה מאותה ביאה אם אסורה לבעלה מי אמרינן כיון דמאותה ביאת זנות נתעברה הרי חשיב' גדולה כמו שסובר הראב"ד דבנים הרי הם כסימנים אפי' בקטנה משעת העיבור ולמפרע ניכר דבא על גדולה ברצון ואסורה לבעל ולבועל. או דילמא אי אמרוה הראב"ד ודעמיה היינו מהעבור ואילך לאפוקי בעת הביאה דבה' שעתה קטנה ואין לה רצון ולא אסורה לבעלה ישראל דבא על הקטנה מקרי ובחזקת שלא תתעבר ושריא. ואפשר להביא קצת ראיה ממ"ש פ"ק דכתובות על מעשה דבת שבע מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה התם אונס הוה ואב"א כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו. ומוכח דאי לאו דנאנסה א"נ קבלה גט היתה אסורה לבעל ולבועל. ולדעת הראב"ד דסבר דקטנה אין לה רצון ליאסר וחשיב אונס ובישראל שריא הרי בת שבע קטנה היתה לשבעה וגם לשמנה אי נמי בציר משבעה כדאמרי' ריש פ' בן סורר ומאי פריך מבת שבע מפני מה לא אסרוה אלא מוכח דסבר הראב"ד דכל שנתעברה למפרע באותה ביאה עצמה חשיבא גדולה ואסורה וכיון דבת שבע נתעבר' גם הביא' זנות היא ואסורה לאוריה ולדוד הע"ה והיינו דחקרו בש"ס מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה ומשני אונס הוה וכו'. אמנם לדעת הרמב"ם דסבר דבנים כסימנים דוקא אחר

י"ב שנה א"נ סבר דאף קודם י"ב אחר הלידה בנים כסימנים אבל כ"ז שהיא מעוברת דין קטנה יש לה ויכול' למאן כמ"ש הרב המגיד והדברים עתיקי' כאשר האריך הרב לחם משנה בדין זה בצדדים וצדי צדדים עש"ב. מכאן ראיה לדעתו דקטנה שזנתה ברצונה נאסרת דאף דנתעברה מביאה זו בת שבע חשיבא קטנה באותו פרק או עד שילדה. ולפי דעתו ז"ל גבי בנים כסימנים מוכח מינה דקטנה נאסרת על בעלה אם זנתה ברצונה וכמ"ש בעניותי במקום אחר בס"ד ועמ"ש הר"ן בחידושי סנהדרין ריש פ' בן סורר ד"ה קטן ודוק בדבריו ע"ש ובמ"ש הר"ן בנדרים דף ל"ה ע"ב ודוק

ג כתב הרמב"ם ה' תרומות פ"ו דין ב'. לפיכך נותן תרומה טמאה לכל כהן שירצה. וראיתי להרדב"ז בלשונות הר"מ אשר בתשו' הנדפסות חדשות מעתה סי' רצ"ג שהביא מ"ש הר' המגיה מוהר"ם מפאדוה ז"ל שרבי' מפרש מאי דתנן לכל כהן אפי' ע"ה והשיג עליו דאם כונתו להצילו מהשגת הראב"ד לא נתן טעם לפירושו דשיט' התלמוד מוכחת להפך דלכל כהן היינו אפי' אינו אוכל חוליו בטהרה ונראה שלא היתה כונת רבי' שיתנו לכהן ע"ה כל הדברים השנוים במשנתנו דבהדיא אמרי' בגמרא אין נותנים מנה אלא לכהנים המחזיקים בתורת ה' אלא דוקא תרומה טמאה נותנה אפי' לע"ה וכו' ומ"ש בפי' המשנ' אפי' כהן ע"ה לא לענין כל השנוים במשנה אלא לענין תרומה טמאה ואף את"ל דבפי' היה דעתו דכלם ניתנין לכהן ע"ה מ"מ בפסק לא ראינו שכתב שיתנו שאר השנוים במשנה לכהן ע"ה אלא תרומה טמאה מהטעם שכתבתי. והנה בדקתי בכל השנוים במשנתנו ולא כתב הרב שנותן אותם לכל כהן שירצה זולת לענין תרומה טמאה עכ"ל בקיצור. וק"ק דהרב עצמו בפירושו הנדפס מחדש בדין זה כתב כהרב המגיה דרבינו מפרש מאי דתנן לכל כהן ר"ל אפילו לע"ה ומ"ש רשב"ן אין נותנין מתנות כהונה אלא לחבר לאו מדינא אלא על צד היותר טוב עש"ב כי בזה תירץ השגת הראב"ד והר' המגיה לא חש להאריך דדברי רשב"ן לאו מדינא אלא על צד היותר טוב דממילא משמע וגם הוא מבואר בדברי רבי' בפי' המשנה שם. ותו ק"ק במ"ש כאן הרדב"ז דשיטת התלמוד מוכיח להפך דבהדיא אמרו אין נותנים מתנות כהונה אלא לחבר דהרי רבינו והרי"ף כהרא"ש והסמ"ג ורי"ו השמיטו מימרא זו וכבר האחרונים עמדו על זה כמבואר בכנה"ג י"ד סי' ס"א הגה"ט אות י"ט ומאחר שכן מאי פריך הרדב"ז מהש"ס כיון שלא פסקו מימרא זו גדולי הפוסקים. ותו ק"ק במאי דשפר קדמיה דרבינו לא קאי אלא אתרומה טמאה וזוהי כונתו בפ' המשנה דהרי רבינו בפי' כתב וז"ל והשאר לכל כהן רצו באומרו לכל כהן שלא פירט בהם כהן ת"ח מע"ה אלא על דרך הטוב והיפה וכו' ובשאר המתנות יהיה הכל לרצון הנותן אבל שיהי' אסור לתתם לע"ה לא וכו' והטעם שלא נקדים באלו

המתנות כהן חבר על זולתו לפי שאין בהם קדושה וכו' שש מתנות אמרו שהן נתנים לכל כהן וכו' נשארו אינן נותנין לע"ה בשום פנים מפני שהוא חשוד על הטומאה וכו' עש"ב וכל לשון זה קרי בחיל הפך ממ"ש הרדב"ז והרי הוא כמבוא"ר. וכן מוכח מדמפרש סיפא דמתני' דכרשיני תרומ' דפליגי ר"ע ורבנן ומפרש פלוגתיהו אי נתנין לע"ה אי לא ע"ש בפירוש המשנה וכן בחיבור לקמן פי"ב דין ז' דפסק דהתלתן והכרשיני' נותנין לכהן ע"ה וכר"ע מינה משמע דכולא מתני' בכל הני שרי לכהן ע"ה מדקתני בכרשינין ר"ע מתיר וחכמי' אוסרין מכלל דבהכי איירי' ופי' נתנין לכל כהן היינו אפי' ע"ה ותו ק"ק במ"ש דבדק בכל השנויים במשנה ולא כתב הרב שנותן אותם לכל כהן שירצה דהרי לענין מתנות בפרק ט' דבכורים דין י"א ופ"א דבכורות דין ט"ו פסק דנתנין לכל כהן שירצה ויש לדחות וגם לקמן פי"ב פירש בהדי' דניתנין לע"ה כאמור. ועמ"ש הריב"ש בתשו' סי' צ"ד.

ד והנה הרמב"ם ה' בכורים פ"ט דין י"א כתב ונותנן לכל כהן שירצה משמע אפי' לכהן ע"ה וכן הרי"ף והרא"ש כתבו כי האי לישנא בסוף הזרוע ע"ש. וק"ק על הרב בית חדש י"ד סי' ס"א דין ד' שכתב דטעם הרי"ף והרא"ש ורבי' שהשמיטו מימרת רשב"ן דאין המתנות ניתנות אלא לכהן חבר היינו משום דאין דין זה מיוחד למתנו' וכו' ע"ש ומלבד דאין זה מספיק מצד עצמו וכמו שהעיר עליו הרב כנה"ג שם הגה"ט אות י"ט ק"ק דמשמע מדבריהם שכתבו ונותנן לכל כהן שירצה להפך דיכול לתת לע"ה. והרב כנה"ג שם כתב דסבר רבי' דמתניתין דפ"ד דחלה פליגא אר"ש בר נחמני דהוא סבר דאסור לתת לע"ה ומשנתנו סברה דאינו איסור אלא על צד היותר טוב כמ"ש שם רבי' בפירושו עש"ב. ולפום ריהטא ק"ק דא"ה הו"ל לש"ס לאותובי' על רשב"ן ממשנתנו וליסלקיה בתיובתא. ואפשר שהרב קיצר וכונתו דרשב"ן קאמר לה משם ר' יונתן ור' יונתן תנא הוא ופליג וליכא לאותוביה ממתני' ומיהו אנן קי"ל כמתני'. והרב פרי תואר ס"ק ה' כתב דטעם דאין נתנין אנא לחבר משום דע"ה אסור לאכול בשר ואיכא ולפני עור וכו' ע"ש ואין זה טעם לשבח ותו דהרי מפורש בכתוב למען יחזיקו בתור' ה' וכ"כ הרב הלבוש ע"ש ועמ"ש הריב"ש בתשובה סי' צ"ד ועמ"ש הרב משנ"ג פ"ג דעבדים ועמ"ש בקונטריס אחרון לברכי יוסף א"ח סי' קכ"ח בס"ד.

ה והרמב"ם ה' בכורות פ"א דין ט"ו כתב. ויראה ני שהבכור נותנו לכל כהן שירצה. מרן כתב נרא' דהיינו לומר דטובת הנאה לבעלים והרב פר"ח בהגהותיו במים חיים כתב פי' אפי' בכור תמים ואף לכהן שאינו מאנשי בית אב וראיה לדבר מהא דאיתא בערכין דף כ"ח החרים מטלטלין נותנן לכל כהן שירצה החרים שדותיו נותנן לכהן שבאותו משמר

עכ"ל. ונר' דכונת הרב דכיון דאשכחן התם דדוקא במקרקעי נותנן לכהן באותו משמר אבל מטלטלין יכול ליתן לכל כהן שירצ' ה"ה לבכור ואף דרבינו פ"ו דערכין דין ה' כתב ואחד המחרים קרקע או מטלטלין הרי אלו נותנן לכהן שבאותו משמר והי' טעמו כמ"ש מרן דפסק כרבי יהוד' לגבי ר"ש. אפשר דכונת הפר"ח דדוקא התם דמטלטלין הוקשו לקרקעות שנאמר מכל אשר לו ומשד' אחוזתו וה"ט דר' יהוד' כמבואר בערכין שם דף כ"ח וכ"כ רבינו שם דין ז' הוא דאמרינן דגם מטלטלין נותנן לכהן שבאותו משמר אבל בעלמא דליכא הקש נותנן לכל כהן וזהו שכ' רבינו וירא' לי שהבכור נותנו לכל כהן שירצ' זה אפשר שהוא כונת הפר"ח. אמנם קשה על רבינו ועל מרן והפר"ח דזו משנ' שלימ' פ"ד דחלה ואלו נתנין לכל כהן החרמין והבכורות וכו' ואמרו שם בירושלמי דהחרמין והבכורות נתנין לאנשי משמר והביאו שם רבי' בפי' המשנ' ומאי דתנן ואלו נתנין לכל כהן נרא' מדברי רבינו שם דמפרש בין לחבר בין לע"ה וכמ"ש מהר"י קורקוס בה' תרומות ריש פ"ו והרדב"ז בביאורו שם ודלא כמ"ש הרדב"ז בשו"ת בלשונות הר"מ סימן רצ"ג. ומעתה מ"ש כאן רבינו שהבכור נותנו לכל כהן שירצ' אם כונתו לכל כהן בין חבר בין ע"ה ובלבד שיהיה מאנשי משמר קשה תרתי חדא דהי"ל לבאר שיהיה לאנשי משמר ותו מה זה שכתב ויראה לי דמשמע דהוא חידוש והוא משנה וירושל'. (פי' דהכי מוכח הלשון ויראה לי וכן כתב באגרו' הר"מ דכל דבר שהוא מפורש במשנה ובגמרא בבלי' וירושלמי וספרא וספרי ותוספתא הוא כותב בסתם ודבר שהוא חידש שאינו מפורש הוא כותב ויראה לי). ואם כונתו לכל מי שירצה אפילו שאינו מהמשמר והוא ע"ה הוא הפך הירוש' ואין ראיה מסוגית ערכין הנז' דהרי בירושלמי שם משמע דס"ל דחרמי המטלטלין לכל כהן ואפ"ה קאמרי דהבכורות נתנין לאנשי משמר ולפום ריהטא צריך ישוב.

ו הרמב"ם הלכות בכורות פרק א' דין ח' כתב הבכור נאכל וכו' ואם נולד בעל מום וכו' וכתב הלח"מ נראה דדעתו כדעת התוס' שכתבו פ"ק דר"ה הא בבעל מום מעיקרא דתם ונעש' בעל מום כיון דלא חזי לאכיל' מונין לו משעת הרצא' ולכך כתב נולד בעל מום כלומר דוקא בעל מום מעיקרו דחזי לאכיל' משעת לידתו עכ"ל. ואלו דברים פשוטים וכך כתב רבינו כאן בהדיא שהרי נראה לאכיל' ביום לידתו ויש להרגיש בדברי הרב לח"מ דמאי אתא לאשמועינן. ותו דבאומרו דעתו כדעת התוס' משמע דאיכא דפליג עליהו. או לפחות דהתוספות חידשו זה ולא נתבאר בדברי שאר רבוותא. ושתים זו לא שמענו בדין זה דפי' זה מוכרח בש"ס וליכא מאן דפליג על התוס' וגם לא התוס' לבד ביארו דבר זה כי גם רש"י כתב כן בהדיא שם ריש דף ז' ע"ש. וכן ראיתי שכ' רבינו הרמב"ם בשיטתו

למס' ר"ה כ"י וז"ל ולא פליגי הא בתם הא בבעל מום צריך אתה לידע שאפי' בכור בעל מום מצותו שיאכל בשנתו כדתנן בבכורות פ"ד הבכור נאכל שנה בשנה ואם הי' תמים שהוא עתיד להקרב אין מונין לו אלא מיום ח' שראוי להקרבה ואם נולד ומומו עמו מונין לו מיום שנולד מפני שהוא עומד לאכיל' וראוי לאכול בו ביום שנולד ואתמהינן בעל מום מי מצי אכיל ליה פי' אע"ג דהוא בעל מום אינו ראוי לאכיל' אלא אחר ח' ימים דפחות מח' נפל הוא ואהדרינן דקים ליה שכלו לו חדשיו עכ"ל. ואם נאמר דהלח"מ הבין בדעת רבי' והתוספות דאם נולד תם וביום ב' או ג' ללידתו נפל בו מום דאפ"ה אין מונין לו אלא משעת הרצאה ודייק הא ממ"ש התוספות סתם דתם ונעשה בעל מום דלא חזי וכו' ומשמע ליה דמילתא פסיקתא קאמרי התוס' דתם ונעשה בעל מום מונין משעת הרצאה אף אי נעשה בעל מום אחר סמוך ללידתו וסבר נמי שדעת רבי' הכי וז"ש נראה דדעתו כדעת התוס' וכו' וזה חידוש. הרואה יראה דאין מדברי התוספות ורבי' הכרע לזה. ואם אתא לאפוקי מה שנראה מדברי הטור י"ד סימן ש"ו שכ' דבנפל בו מום תוך שנתו מונין ללידתו ופי' מרן דאיירי בכלו לו חדשיו דמזה משמע דמפרש מאי דאמרינן הא בבעל מום אפילו בנפל בו מום אח"ך וכמ"ש שם הר' ש"ך לדעת מרן והר' הלבוש ולזה קאמר הלח"מ דדעת רבי' כתוס' וסיעתייהו. ק"ק חדא דהו"ל לפרש ולהקשות בזה מאי דקשיתיה להרב ש"ך ותו דלפק"ד אין כונת הטור ומרן כמו שהבין הש"ך כמ"ש בהגהותי לי"ד סימן הנז' ע"ש.

ז הרמב"ם ה' שמיטה פ"ג דין ז'. כתב מהר"י קורקוס בביאורו דפסק כר"ע מחבירו. וק"ק דהא ר' יהושע פליג עליה ואין הלכה כר"ע מרבו וכן הקשה הרב קול הרמז על הרב תי"ט. ותו ק"ק דהא ראב"ע ור"י פליגי עליה ואין הלכה כר"ע מחביריו כידוע.

ח **דין ח'** אילן שנקצץ וכו' מרן בכ"מ תמה על רבי' למה פסק כר"ש כיון דרבנן פליגי עליה והאריך בזה. וק' אמאי לא תמה דרבי' גופיה פסק כחכמים פ"י דמעשר ב' דין י"ג וכמ"ש מרן שם והו"ל סותר את עצמו וכן ק' על הרדב"ז בביאורו שכ' שם דרבינו פסק בפי' המשנה כר"ש ובחיבור חזר בו ופסק כרבנן וכו' ולא העיר דגם בחיבור פסק כר"ש בדין זה. ועוד דהכא כתב הרדב"ז (משנה) כלשון רבי' כאלו הדבר פשוט ולא זכר הטעמים שכתב שם לפסוק כרבנן ושהוא פליג דידיה אדידיה. ובאמת שנתקשיתי בדבר זה הן מצד פסקי רבי' דסתרא"י נינהו דבירו' תלו זה בזה והן שלא העירו על זה שום א' ממפרשיו ואחרי החיפוש ראיתי להש"ך בי"ד סימן רצ"ד שהקשה על פסקי רבינו ואסיק בצ"ע. וגם על הרב תי"ט ק"ק דבתי"ט הביא דין זה ודברי מרן ובמעד"מ ה' ערלה הביא הרא"ש דרבי' פסק כרבנן ותמה ע הרא"ש דהו"ל לפסוק כרבינו ולא העיר על רבינו

דבדין זה פסק כר"ש וכמו שהביא הוא עצמו בתי"ט. ואפשר לישב קצת דברי רבינו דקשיא ליה במאי דאמרו בירושלמי דר"ש וראב"י אמרו דבר אחד דהרי חלוקין הם ולא שוו בשיעוריהן דר"ש ס"ל דפחות מטפח הוא כנטיעה מדינא ואלו ראב"י קאמר דפחות מטפח חייב בערלה מפני מראית עין אלמא מדינא אף פחות מטפח אינו כנטיעה רק מפני מראית העין חייב בערלה ולכן ס"ל דגם ראב"י הגם דסבר דמדינא לענין ערלה אף פחות מטפח אינו כנטיעה מ"מ ס"ל דלשביעית מדינא דיינינן ליה כנטיעה מפני שאין כחה יפה ודמי למ"ש בתוספתא ובירושלמי זקנה ונראית כנטיעה דחיישינן שלא תתיבש יש לה דין נטיעה לחרוש עד ר"ה ומעין שלש כמתבאר מהירושלמי שם פ"ק לעיל מזה ע"ש ובפירוש מהר"ר אליהו ולענין ערלה מדינא ס"ל לראב"י דכל שיש פחות מטפח זקנה היא ואינה נטיעה אלא משום מראית העין חייבת ואף ר"ש מצי סבר לענין ערלה הכי ושאני שביעית דמדינא דיינינן ליה כנטיעה משום שאין כחה יפה והיינו דאשמועי' בירושלמי דר"ש וראב"י אמרו דבר אחד משום דהוה ס"ד דפליגי ולא דמי לעלמא דלשון זה הוי שיטה והרי זה דומה למ"ש הרשב"א בחי' שבת דף י"א ע"ג ע"ש. ומעתה אפושי פלוגתא לא מפשינן וסבר הרמב"ם דגם רבנן דס"ל לענין ערלה עד שיגום מעם הארץ ולא חשו למראית העין סברי בשביעית דפחות מטפח כנטיעה דכחיש חילה ומדינא דיינינן לה כנטיעה. ומאחר שכן עלו תרי פסקי רבינו כרבנן דבשביעית גם הם ס"ל כר"ש דהרי הוא כנטיעה ובערלה לא חיישינן למראית העין. וזהו מש"ר בפי' המשנה דהלכה כר"ש כלומר לענין שביעית וכמו שפסק בחיבורו ומאי דלא אמרו בירושלמי דר"ש ורבנן אמרו דבר א' היינו משום דנקטי ר"ש וראב"י דאיירו בפחות מטפח ואף דהא מדינא והא מפני מראית העין דבר אחד הוא ומנה לרבנן נמי זה נ"ל בדוחק.

ט **הרמב"ם** ה' מעה"ק פ"ב דין ב' חוץ מחטאת מצורע ואשמו שנתפרשו נסכיהם בתור'. הנה הרמב"ם בפי' המשנה פ' שתי מדות כתב אמרו במסכת סוטה שהסיבה בהיות חטאת ואשם אינן חייבים נסכים וכו' ואמרו חטאת ואשם מצורע טעונים נסכים לפי שאינן באים על חטא עכ"ל וראיתי למז"ה מהר"א אזולאי זצ"ל בפי' המשנ' אשר לו כ"י שהביא דברי הר"מ הנז' וכתב וז"ל ומ"ש דחטאת מצורע ואשמו אינן באין על חטא כלומר לא נזכר בכתוב שבאים על חטא אע"ג שהוא חוטא כמו שנזכר בנזיר שנאמר אשר חטא על הנפש עכ"ל ונראה דהוצרך לזה מפני שבהדיא אמרו במנחות דף צ"א ע"ב דאשם מצורע בא להכשיר וחטאת לכפר.

אבל כבר כתבתי במקום אחר דמסוגיית סוטה דף ט"ו שהזכיר רבי' גופיה בפי' המשנה וסוגית שבועות דף ח' וכריתות דף כ"ו מוכח דעיקר כפרתו מנגעיה אתכפר וצ"ל דמ"ש

בסוגיין דחטאת לכפר היינו להשלים כפרתו ע"ש באורך. ומצאתי בשיטה כ"י לשבועות שכתב וז"ל התם כפר ליה נגעיה פי' מהר"י ן' מיגאש דלא כתיב בקרבן מצורע כפרה והכא כתיב וכפר על הקדש והקשה הרמב"ן דלא מחוור שהרי במצורע ג"כ כתיב כפרה דכתיב וכפר הכהן על המטהר אלא תרצתא דמילתא הכי הוא דהכא כתיב על כל חטאתם ובקרבן מצורע לא כתיב חטא ומ"ה אמרינן דמכפר ליה נגעיה עכ"ל הראת לדעת דהרמב"ן פירש דמאי דפשיטא ליה לש"ס דמכפר ליה נגעיה היינו דדייק דלא נזכר בו חטא. ועיין בדברי מהר"י מיגש בחי' לשבועות ודוק היטב

יוד שם דין ו' והמקריב את הפלגס מביא עמו נסכי איל וכו' ראשונים שאלו דהכא פסק הרמב"ם כר' יוחנן לקמן פי"ו פסק כבר פדא. ומדברי מהר"י קורקוס שהביא מרן שם למה שהקשה דאיך פסק כבר פדא וכו'. ותירץ דה"ל ספק אי הלכה כר' יוחנן או כבר פדא. נראה דמש"ר לקמן ה"ז ספק אם יצא ידי נדרו וכו' היינו ספק אם הלכה כר' או כבר פדא. וק"ק דה"ל ספק ספיקא ס' אי הלכה כר' יוחנן או כבר פדא ואת"ל הלכה כבר פדא ספק אי מתני בברי' או לא כמ"ש בש"ס שם בחולין דף כ"ג והוא ס"ס להחמיר ואינו ספק שקול כמו שנרא' מדברי רבינו שם. וראיתי במכתב להרב מהר"ר יהודה הכהן זלה"ה איש ירושלם שכ' וז"ל ואפשר דס"ל לרב דהא דאמרי' בגמ' דלר"י לא קמבעיא לן היינו לרבי דאמר קטן והביא גדול לא יצא אבל לרבנן דאמרי יצא ה"ה דאיכא לאסתפוקי נמי לר' יוחנן עכ"ל והרב המגן בס' קרבן חגיג' סי' ס"ז האריך לישב דברי רבינו וכל זה איננו שוה. ושמעתי מקשים מהא דאמרו בחולין דף כ"ג ובמנחות דף צ"א דלבר פדא מייתי ומתנ' לסברת הרמב"ם דמחלק בין יין הנסכים ליין הבא בפ"ע בענין המלח וא"כ אינו יכול להתנות בנסכים לדעתו כמ"ש הרב מש"ל פי"ו מה' אלו דין י"א ע"ש והיכי קאמר מייתי ומתנ' ע"כ שמעתי. ולפ"ז יקשה יותר עמש"ר פי"ו דה"ז ספק דלפי דעתו דאין יכול להתנות על כרחך אין הלכ' כבר פדא דמתני ומוכרח דהעיקר כר' יוחנן דהוא בריה דהא תנן פ"ק דפרה דמביא נסכי איל ולר' יוחנן אין כאן ספק כמ"ש בחולין. ובפי' הרא"ש פ"ק דפר' ראיתי שכ' דלבר פדא אם הי' חייב כבש שמא איל הוא ואם חייב איל שמא כבש הוא וק"ק דהול"ל דאף אם אמר שיביא כבש או איל והביא פלגס הוא ספק דגם לבר פדא מספ"ל בבריה וכדבעי בחולין לבר פדא. ובכל זה צריך להתישב בעזה"י. ועלה בדעתי לו' דשיטת הרמב"ם כך היא דמדבר פדא שמעינן דמספ"ל בפלגס דלא כרבי יוחנן דפשיטא לי' דבריה היא ומדאבעיא בחולין אליבי' דבר פדא בנודר כבש או איל שמעינן דלא קי"ל כר' יוחנן אלא דמספ"ל. כל קבל דנא עין רואה בפ' שתי מדות דאסקיה לבר פדא בקשיא. ותו דהא דמתני אליבא דבר פדא ליתא לדידן דקי"ל דיש הפרש בין יין

הנסכים ליין הבא בפ"ע. אי לזאת שפר קדמיה דהר"מ לעשות פשר דבר לומר כבר פדא כוותיה ולא מטעמי' כוותיה דמספקא ליה ולאו מטעמי' דכפי ספיקו איבעי לאתנויי ולא מצי. ותו דקשיתי' או לאיל מאי דריש ביה. אולם אנן בדידן פשיטא לן דאו לאיל לרבות הפלגס ופשיטא לן דמביא נסכי איל ולא מתני וכפשט' דמתניתין דפרה דתנן דמביא נסכי איל ומשמע בלי תנאי. מיהו אנן הכי אסתפק לן האי דרבי רחמנ' לפלגס בנסכי איל מאי טעמ' מי אמרינן מדרבייה רחמנ' לנסכי איל איל קרינן ליה או דילמ' מדאוריי' כבש הוא והנודר כבש יוצא בו אלא דרחמנ' אמר דלייתי בהדיה נסכים כאיל או דילמ' לאו כבש הוא ולאו איל הוא אלא בריה ורחמנ' רבייה לנסכים כאיל מיהו הנודר כבש או איל לא נפיק ביה. והשת' נמצא דלכל הצדדין נסכיו כאיל בלי ספק וזהו שפסק רבינו בדין זה דודאי כי רבייה רחמנ' לנסכי איל רבייה. אמנם אינו עולה מזבחו דאפשר דלאו איל הוא ומספיק' לא עלה לו כי היכי דהוי פי' הא דתנן לא עלה לו לבר פדא. וגם בנודר כבש ואיל הוא ספק כדאבעי' נן בחולין אליב' דבר פדא וה"נ מספק' לן אף דלא קי"ל כוותיה ומטעמיה דבר פדא והוא הדבר אשר פסק פי"ו דהדבר ספק. וזכר לדבר קצת מ"ש מרן בכ"מ פ"ד דסנהדרין דין ג' דמכח דאסיק בקשיא פי' הר"מ פירוש מחודש ופשר דבר וקבעו להלכ' דבא' סמוך סגי מיהו דליהוו תרי בהדיה ע"ש וק"ל

(יא

) **כתב הרמב"ם** פ"ג מה' אבל דין יו"ד גבי נשיא וכן הכל אוננין עליו. מרן בכ"מ לא הור"ה גבר מוצא דין זה. ואפשר דמקורו מהירוש' פ"ב דביצ' ופ"ב דחגיג' דאמרינן התם א"ר יוסי בר בון דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר. והגם דבגמרין בשבת דף ל' אמרו דנסתלק בשבת וכפ"ז אין אנו צריכין לטע' אנינות וכמ"ש התוס' בחגיג' דף טו"ב. מ"מ בזה דשייך אנינות לגבי מלך לא אשכחן דפליג תלמודין אירושלמי. וסבר רבינו דה"ה לנשיא. ובמקום אחר כתבתי על דברי הרב מש"ל בס"ד.

יב הרמב"ם הלכות יסודי התור' פ"ו דין ע'. כל מלכיא האמור בדניאל וכו' הקש' מרן בכ"מ דלא יצדק לומר כל על שנים. ואיבר' דהכי כייל מהראנ"ח בדרשותיו וסמוכות שלו מדברי התוספות בכתובות ריש דף ח' וק"ק על כלל זה ממ"ש בגיטין דף ל' ע"א כלהו כרב לא אמרי וממ"ש במציע' דף ס"א ע"ב אטו כל הני וכב' כתבנו קצת בזה בקונטריסנו שער יוסף דף פ"ה ע"ג. אמנם ק"ק על מרן דדבריו הם מגומגמים דהכ' ליכא תרי אלא אחד ונמצ' דכל מלכיא האמור בדניאל חול הוא על אחד כי האחר הוא קדש. ואינו ענין לדברי מהראנ"ח הנז'. והפר"ת בנימוקיו כתב וז"ל מה שהק' הכ"מ דלא יצדק לומר כל על שנים ליתא דהא גבי כל שמות האמורים בלוט ליכא אלא שנים וקאמר כל וכמ"ש

איהו גופיה לעיל בשם הריטב"א וכו' ולכן הנכון להגיה בדברי הרב כל מלכא וכו' ע"ש. ומ"ש ליתא דהא גבי כל שמות וכו' אינו מדוקדק דודאי הדין עם מרן ואם בא לכלל ישוב דאגב נקט כמ"ש הריטב"א לא הול"ל כי האי לישנא להפר"ח. ותו דמרן אקושיא אחריתי סמיך דהאי מלכיא לא קדיש דהא קושיא היא כמ"ש הפר"ח גופיה ולפיכך לא הונח לו למרן לישב על דרך שכתב הריטב"א ז"ל וכ"כ הרב נמוקי שמואל דף נ"א ע"ד. וק"ק על מהרח"א במקראי קדש דף ק"ו שכ' דמרן נדחק ומאי ק"ל ע"ש. ומה שהגיה הפר"ח כל מלכא לא ידעתי אמאי הוצרך לזה ותו דצריך להגיה בש"ס והראשונים בחידושיהם רש"י והרשב"א והרא"ש והר"ן והאגודה הביאו כנסחתנו כל מלכיא האמור בדניאל וכן הוא במסכת סופרים סוף פ"ה ואף דרבינו ירוחם נ"ב חלק שני הביא כל מלכא האמור בדניאל ט"ס הוא וכבר מרן בב"י י"ד סי' רע"ו הביא לשונו כל מלכיא. וכבר כתבנו דאין צורך בזה דלעולם נסחתנו עיקר ופירושה כמו שכתב רש"י והביאו מרן דהכונה כל מין מלך חוץ מזה וכונתם על מלך כמ"ש מרן וההיא שהביא מרן נא חשיב דמוכח אנפשיה כמ"ש הפר"ח. וכן ראיתי שהקשה על הפר"ת בספר מרכבת המשנה. אמנם מה שהקשה עוד שם על הפר"ח לק"מ דכונת הפר"ח ר"ל כל מלך ולא מלכא ממש וכן מבואר מתוך דברי הרדב"ז בלשונות סס"י מ"ז ועיין בשו"ת הרשב"ש סי' רס"ז. ואפשר דט"ס נפל בדברי מרן בכ"מ וצ"ל דלא יצדק לומר כל אלא על שנים ובזה נחה שקטה האר"ש דכונת מרן דכאן ליכא אלא אחד. ואחר זמן רב נדפס ס' הבהיר יד מלאכי להרב החסיד הרמ"ך נר"ו ושם ראיתי דטעין קבא דקשית"א על דברי מרן הללו ושהוא סותר דברי עצמו בכללי הגמרא ולפי הגהתנו ניחא ואחר זמן עמדתי קצת על דברי הרב יד מלאכי וכתבתי קצת בקונט' עין זוכר ע"ש

י"ג . הלכות קדוש החדש פרק ד' דין י"ז. רצו תשעה ועשרים יום רצו שלשים וכו' פרקא קמא דסנהדרין דף י"ח פריך אמאי דשדר רשב"ג תלתין יומין מדתניא כמה עיבור השנה שלשים יום רשב"ג אומר חדש אמר ר"פ רצו חדש רצו שלשים וכתבו התוס' ד"ה רשב"ג אומר חדש הכא משמע דחדש סתם וכו' עיין כל דבריהם. וק"ק לשינויא בתרא דמשנו דכל חדש בין בלשון תורה בין בלשון חכמים שלשים יום כפי מ"ש הרב פרי חדש א"ח ריש סי' תכ"ט דדרך רז"ל ליקח סכום חשבון אף שחסר יום אחד והכי נקטי לפי דעתו קודם פסח שלשים. ואינם אלא כ"ט א"כ נימא הכא איפכא דת"ק דקאמר שלשים הוא כ"ט רק דרצה ליקח חשבון שלם והורה זה מדלא נקט בקיצור חדש והוה ידעינן שהוא שלשים כמשפט לשון חדש בכל מקום ולהכי נקט שלשים להורות דאינם שלשים ממש כי כן ארחות רז"ל ואתא רשב"ג ופליג דוקא חדש דבעינן שלשים ממש וכפ"ז ל"ק קושית

הש"ס דלשון הכתב דשלח רשב"ג לא דמי ובודאי דהוו שלשים ממש וכן הוא דעתו בבריתא דקאמר חדש דר"ל שלשים. ויש לומר דממאי דקאמר תנא דבריתא כמה עיבור השנה מוכח דשלשים דקאמר ת"ק דוקא הוו משום דמעיקרא מאי דמספ"ל ושיילינן כמה עיבור השנה היינו אי הוי כ"ט או שלשים וכיון דאהא קאמר ת"ק שלשים משמע דדוקא קאמר ופשוט. אמנם אכתי ק"ק לפי דברי הפר"ח דמאי ק"ל להתוס' מההיא דנזיר דפריך ואימא שלשים דכתיב עד חדש ימים אימא דהא דקאמר הש"ס התם שלשים הם כ"ט דכן דרך רז"ל ליקח סכום החשבון. ועיין בשו"ת פנים מאירות ח"א סימן ג'.

י"ד . הלכות ע"ז פרק ג' דין ו' העובד ע"ז מאהבה וכו' הרב מהרח"א במקראי קדש דף ט"ו הקשה לסברת אביי דחייב דקיי"ל ההוא ולא אנוס ומה שכתב מרן בכ"מ דאונס דמיתה כ"ע לא פליגי דפטור כי פליגי באונס דהזק ליתא דאביי מהמן יליף ואונס דמיתה הוה כמשז"ל מדוע אתה עובר את מצות המלך ומפילנו בחרב וצ"ע עכ"ל. ודברי מרן שהביא הם מ"ש בשם הריב"ש וכנראה שלא ראה דברי הריב"ש במקומם בתשובה סי' ק"י דאדרבא הריב"ש נסתייע מההיא דהמן וכתב הכא מיראת אדם שיזיקהו קאמר דומיא דהמן שלא הי' סכנת נפשות אלא מיראתו שלא יזיק להם שהי' גדול בבית המלך עכ"ל. הן אמת דדבריו קשים דגבי המן היה סכנת נפשות וכמו שהקשה עליו הרב באר שבע בתוספותיו ריש כריתות והרב הנז' הביא ג"כ ממאמרם ז"ל אבל אם היה רואה דברי הריב"ש היה מקשה עליו בסגנון אחר. והרב ב"ש תריץ יתיב אך בחלקו"ת בין הא דהמן להההיא דאנוס פטור ע"ש. גם הרב דינא דחיי לאוין י"ז חילק באופן אחר משם הר"ן ומשם באר"ה כי מה שהקשה בס' מרכבת המשנה למהר"א אלפאנדארי על דברי הרא"ם בס' יראים סי' ע"ח שהביא בהגהות בדין זה וכתב דדבריו תמוהים לק"מ ודוק.

ט"ו . הלכות יבום פרק ד' דין ה'. ואפילו היה אביו גר ואמו ישראלית לא תחלוץ עד שיהיה אביו ואמו מישראל. מרן בב"י א"ה סי' קס"ט כתב דלרבינו בעי אביו ואמו מישראל דוקא ולא סגי באביו כסברת התוס' ולפי מה שהעלו הרב כנה"ג בלשונות פ"ב דסנהדרין והרב מקראי קדש דף קל"ה דלרבינו דיני נפשות סגי באביו גר ואמו ישראלי' קשה דאיך יהיו ד"נ דחמירי ובעינן מומחין ומנוקים ממומי הגוף גרועים מחלי'צה וכמו שהקשו הרשב"א והריטב"א והר"ן והנמקי לסברת רש"י. והרב שבות יעקב ח"א סי' קכ"ח הכריח מדנקט רבינו ואפי' היה אביו גר ואמו ישראלית ולא קאמר אפי' אביו מישראל ואמו גיורת דס"ל כסברת התוספות עש"ב. גם מהרש"ל בים ש"ש פ' מצות חליצה סי' ד' כתב דלא מצא שום פוסק שיחלוק על דברי התוס' ומ"ש הרי"ף מכל צד היינו לאפוקי אמו מישראל עש"ב. ולפי דבריו אלה צ"ל דמ"ש הוא עצמו בביאוריו לסמ"ג עשין נ"ב וז"ל

פי' ומאחר שאפי' בדיני ממונות בעינן צד א' מישראל א"כ ממילא הכא דאתא ישראל לאפוקי גר אתא למעט אפי' צד אחד ע"כ הוא שלא בדקדוק אלא כונתו דאתא למעט צד אמו דלא סני עד שיהא אביו מישראל ואמו גיורת וצד אחד דקאמר מהרש"ל לאו דוקא כדבר האמור. אבל מהר"א די בוטון בתשו' סי' ה' כ' דפשט דברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דלא סגי באביו מישראל ואמו גיורת לחליצה ע"ש ומדבריו שם מוכח קצת דס' המצות שהזכיר הטור דמכשיר באביו מישראל ואמו גיורת הוא הסמ"ג דהוא היה מונה ס' המצות שכתב הטור וסמ"ק והכלבו שכ' הרב ב"י בשמם ע"ש וכך נוטים דברי מרן בב"י שם וכן כתוב בכנה"ג הגה"ט אות י"א. והדבר ברור דהטור כיוון לסמ"ק וכן נראה מדברי מהרש"ל בים ש"ש שם וכן כתוב בטור בהדיא סמ"ק בדפוס בית חדש. דהרי בסמ"ג עשין נ"ב לא כתב אלא עד שיהיו אביו ואמו מישראל ולא יש שם רמז מזה ע"ש וק"ק על הרב שבות יעקב נמי שהבין שהוא סמ"ג ע"ש בסי' הנז'. ומרן בש"ע סי' קס"ט בפירוש סדר חליצה דין ה' כ' סברת רש"י והתוס' וכתב דדברי שאר הפוסקים אין בהם הכרע וק"ק דבבית יוסף כתב דדברי הרמב"ם הם כדברי רש"י כמש"ל ועמ"ש פ"ב דסנהדרין ופ"א דמלכים ובהגהותי לח"מ סי' ו' בס"ד.

ט"ז . הלכות אסורי ביאה פרק ט"ו דין ג'. גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכו' הה"מ הביא סברת יש מי שכתב שבתו פסולה לכהונה וכו' ולא ביאר מה דעת רבינו בזה. אבל מרן בבית יוסף א"ה ריש סי' ד' כתב דמדסתם רבינו משמע דפשיטא ליה דהולד אינו פגום ע"ש. וכ"כ מהרש"ל בים ש"ש. והר' מש"ל כתב דדעת רבינו כסברא זו שכ' הה"מ דבתו פסולה לכהונה ע"ש וכן כתב לדעת רבינו הרב כנסת הגדולה בהגהותיו פ"ב דסנהדרין ובס' דינא דחיי עשין צ"ח דף קט"ו לדעת רבינו ע"ש. וק"ק על הרבני' הנז' שלא הזכירו שם דמרן נקיט בהפך בדעת הרמב"ם אבל הר' דינא דחיי בלאוין רכ"א זכר עשה לדברי מרן הנז' ועמ"ש שם פ"ב דסנהדרין בס"ד. ומהר"ש עבדלה ז"ל הקשה על הר' הנמקי במ"ש דדעת הרי"ף דבתו כשרה לכהונה דהרי הרי"ף מספ"ל ע"ש בתשובתו הובאה בס' אורים גדולים למהרי"ז דף ח'. וכן הקשה מהר"ן שפירא בחידושי אנשי שם אשר סביב הרי"ף דפוס אמשטרדם ומה שתירצו שם המגיהים לא יגהה מזור. ובס' יד אהרן ח"ב א"ה סי' ז' דקדק על הכנה"ג שם שהק' כן על הר' בנימין זאב ולא הק' על הרב הנמקי ויותר יקשה שכבר הוא רמז לדברי הנמקי בדינא דחיי לאוין רכ"א. ודעת מהרש"ל בתשובה בסימן טו"ב דאינו פגום אך לכתחיל' לא תנשא עש"ב ובס' יד אהרן א"ה ח"א סי' ז' הגה' הטור אות יו"ד נתקשה במ"ש הב"ח בשם מהרש"ל עש"ב ולק"מ ודברי מהרש"ל באורך הרי הם בספר ים של שלמה פר' החולץ סי' ל"ח ומשם באר"ה.

והרב דינא דחיי לאוין רכ"א שפר קדמיה דהסמ"ג סבר דהולד פסול לכהונה עש"ב וכ"נ מדברי התוספות שם פ' החולץ דף מ"ה ע"ב ד"ה כיון דאמו מישראל כמו שכתבתי פ"ב מה' סנהדרין וכן נראה שהוא דעת תו' ריד"ד בקידושין דף ע"ו ע"ב כמו שכתבתי פ"א דמלכים. וכ"כ הר"ן סוף פ' אחד דיני ממונות ורבי' ירוחם כתיב כ"ג ח"ד בהם הרמ"ה. אך הריטב"א משם רבו כתב סוף פ' האומר דקידושין דכשר לגמרי אף לכהונה וע"ש בסוף דבריו ועמ"ש הרב מפרש הירו' בתוספותיו ביבמות סוף פ' החולץ ויש גמגום בדבריו ועיין בחידושי הרשב"א והרמב"ן שם בפ' החולץ ודוק. אחר זמן רב ראיתי בשו"ת מהרמא"י שכתב בסי', ס"ט וז"ל. ועל אשר הוסיף להקשות למה השמי' הרמב"ם דין גוי ועבד הבא על בת ישראל דהולד פגום לכהונ' אשיב ואומר כי אפשר שהוא סובר דהולד כשר לכהונה ולזה אמר כפשוטו באיסורי ביאה הולד כשר בסתם וכן דעת הרי"ף כאשר הבין הר"ן ז"ל מדבריו וכו' ע"ש הרי דהסכים גם הוא בדעת רבינו כדנקיטי מרן ומהרש"ל. אך ק"ק במה שהסכים להרב הנמקי בדעת הרי"ף דעל הרב הנמקי אעיקרא הקשו האחרונים כמ"ש. וגם יש להעיר על הר' כנה"ג שהביא דברי הרב בנימין זאב והקשה עליו ולא זכר דברי מהרמ"אי הללו שכתב בדעת הרי"ף כהב"ז. (טו"ב) הלכות נזירות פרק ב' דין י"ג. קטן שהגיע לעונת נדרים וכו' הראב"ד בהשגו' נראה כמסתפק אי הלכת' מופלא הסמוך לאיש דאורי' ומה שכתב עליו הרב מגדל עוז יש להשיב. וכבר מרן בכ"מ ורבנן בתראי היו תמהים על הראב"ד הלא בספרתם. ובמסכת נזיר דף ס"ב אמרו כי יפליא בערכין למה לי לאתויי מופלא וכו' והדר אמרינן שם הניחא למ"ד וכו' ומהכא נמי משמע דהתלמוד תופס לעיקר כמ"ד מופלא הסמוך לאיש דאוריתא על דרך שכתב הכנה"ג בשם מהר"י לבית הלוי בשו"ת סי' א' והכי אמרינן בריש תמורה בבעיית רמי בר חמא. שוב ראיתי אחר זמן שהרב מהר"א הלוי בס' גן המלך סי' ח' השיג על כלל זה. ואחר שנים רבות האיר וזרח ס' יד מלאכי לאהובינו ומשוש תפארתנו הר הרמ"ך נר"ו ואנכי הרואה אשר מילא את ידו החזקה הש"ג ישי"ג על הרב כנה"ג בכלל זה והצל יציל למה"רי הלוי ע"ש באורך אות רי"ז. וחזיתיה להרדב"ז בביאורו הנדפס מחדש שכתב בדין זה דיביא ויתנה ע"ש:

ולשיטתיה אזיל במ"ש בשו"ת בלשונות הרמב"ם סי' רכ"ב. ודבריו קשים לשמוע דבחטאת לא שייך תנאי כמו שהוכיחו האחרונים וכבר בעניותנו עמדנו בפרט זה בקונטריסנו שער יוסף דף י"ט ומשם בארי"ה.

ח"י הלכות מתנות עניים פ"א דין י"א. מר"ח כסלו שהוא זמן רביעה שניה בשנה אפילה. כת' מרן דרבי' מפרש דברי ר' יוסי דפ"ק דתעניות ארביעה שניה וכו' ע"ש. והק' הרב

לח"מ דהא אמרי' פ"ק דתעניות דף ו' אהא דר' יוסי כמאן אזלא הא דתני' רשב"ג אומר גשמים שירדו ז' ימים זה אחר זה אתה מונה בהם רביעה ראשונה ושניה ושלישית כמאן כר' יוסי ומזה מוכח דר' יוסי ארביעות כלהו איירי. ואפשר לישב דלעולם ר' יוסי לא קאי אלא ארביעה שניה וכדברי מרן אלא דמדבריו למדנו דבשנ' בינוני רביעה ראשונה בי"ז ושניה בכ"ג ושלישי' בי"ח כסלו דמדשנ' בכירה רביעה שניה בי"ו למדנו דבשנה בינוני' רביעה ראשונה בי"ז ושנה בכירה ירשה מקום רביעה ראשונה בשניה. ורביעה שניה בשנה בינונית מפורש בדבריו דהיינו בכ"ג. ורביעה שלישות בר"ח כסלו בשנה בינונית מדחזינן דאמר ר' יוסי דבשנה האפילה רביעה שניה בר"ח כסלו. מכלל דבינונית השלישית בר"ח כסלו. גם מה שהקשה ממאי דאמרינן בשלמא רביעה ראשונ' לשאול שלישית להתענות שניה למאי גם לזה יש לדחות דלעולם דברי ר' יוסי ארביעה שניה לבד וה"ק הש"ס דאלו ר' יוסי הוה אמר מילתיה בראשונה או בשלישית ניחא דנפקא מינה. אמנם השתא דאשמועי' זמן רביעה שניה למאי. וכל זה דוחק.

י"ט . הלכות מעשר שני פרק י' דין י"ג. אילן שקצצו מעם הארץ וכו' הרשב"א בתשובה כ"י כלל ג' סי' נ"א נשאל מאין למד הרמב"ם והשיב לשואל דזו משנה פ"ק דשביעית והביא מ"ש בירושלמי עלה וכתב וז"ל ומכאן למד הרמב"ם ז"ל דאילן שנקצץ חייב בערלה ונקצץ מעם הארץ קאמר ומסתבר' דדוקא נגמם עם הארץ הא נשאר ממנו אפילו פחות מטפח אין חייב בערל' דר' שמעון וראב"י הוא דאמרי פחות מטפח כלומר דפחו' מטפח כאלו נגמם מעל הארץ ולית הלכתא כותייהו שהרי אמרו בירושלמי אמרו דבר אחד והו"ל שיטה אלא קי"ל כרבנן דאמרי עד שיגמם מעם הארץ כדאיתא בירושלמי עכ"ל וכן הכריע רבינו ירוחם כרבינו מה"ט דכתב הרשב"א בנתיב כ"א ח"ב וכ"כ הרדב"ז בביאורו הנדפס מחדש ע"ש

ו שם דין י"ט אילן היוצא מן הגזע פטור וכו'. מרן בכ"מ הביא התוספתא וכתב דגירסא אחרת היתה לו לרבינו עיין שם. וכבר השיגו הרב מהר"ם יצחקי בספרו אור יקרות הנדפס מחדש דמקור דברי רבינו הם הבריתא שהובאה בשילהי מציע' דר"מ סבר בין מן הגזע בין מן השרשים חייב ור' יהודה פליג עליה דמן הגזע פטור ומן השרשים חייב וגם ראיתי למהר"י קורקוס בביאורו הנדפס מחדש שנתחבט בדין זה וכתב דגירסא אחרת היה לו או מצא איזה ירושלמי או סמך עמ"ש בבתרא ע"ש באורך ואשתמיטתי' סוגית מציעא הנז'.

כ"א הלכות בכורים פרק ב' דין א'. ומביאין בכורין מערי סיחון ועוג. כ' מרן כסף משנה בספ"ק דבכורי' וכו' ומשמע לרבינו דלא פליג ת"ק אלא מדאוריתא אבל מדרבנן מודו

דמחייב ע"כ. כונתו מבוארת אבל הלשון אינו מתוקן וכבר העיר עליו מהרח"א בס' יוסף לקח ריש פ' תבא דהול"ל ס"ל דלא מחייב ת"ק אל מדרבנן ע"ש ועמ"ש מהר"ח אלפנדארי בס' דרך הקדש דף ב' ע"ג ועיין מ"ש בעניותנו ובס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' תפ"ט בסיעתא דשמיא.

כב שם דין י"ג. הקונה אינן בתוך שדה חבירו אינו מביא. מרן בכ"מ טרח הרבה לצדד כמה צדדים מהיכ' משמע דלת"ק באחד אינו מביא. ומ"כ שהדבר מפורש בתוספת' ריש בכורים וז"ל הקונ' אילן וכו' וחכ"א אינו מביא ואינו קורא ע"כ ופסק כחכמים. ותו קשיא לי קצת דמרן דנסתייע ממ"ש פ' הספינ' מ"ט דר"מ באילן א' ומ"ט דרבנן בב' אילנות אמאי לא נסתייע ממ"ש לעיל סמוך לזה מתיב רבה הקונ' אילן א' וכו' מביא ואינו קור לפי שלא קנה קרקע דברי ר"מ תיובת' וממאי דקתני דברי ר"מ משמע דרבנן פליגי עליה ועיין מ"ש מהר"י קורקוס ז"ל.

כג שם פרק ה' דין י"ג. ואם רצה לאכול תחיל' ואח"ך יפריש החלה בח"ל מותר שאין עיקר' אלא מדבריהם. מרן הור"ה גבר מימר' דשמואל ריש פ' עד כמה והיא לענין תרומת ח"ל. ואין צורך לזה דלענין חלה גופה אמר שמואל הכי כמבוא' פ"ק דביצ' דף ו' ע"א והזכיר' מרן ז"ל עצמו בבית יוסף י"ד סי' שכ"ג ע"ש.

כד **בעין** זוכר מערכ' מ"ם אות ט"ז כתבתי דלשון מותר לכתחיל' משמע ושם דקדקתי בעניותי על הרב כנה"ג שכ' דמלשון רש"י משמע דהוא בדיעבד. ושם בק"א דף ק"ו ע"ג הבאתי מהרב פר"ח בי"ד סי' ק"ח דפשיט' ליה דלשון מותר לכתחיל' ע"ש. והן עתה ראיתי שהדבר מפורש ביומא דף ע"ח דמייתי ברית' דתנוקו' מותרין בכלן והדר פריך והא מותרין לכתחיל' קתני ע"ש ופירש"י שאם בא אדם לימלך וכו' ע"ש וזה מסכים למה שכתבתי בעין זוכר ובירושלמי פ' האורג הלכה ו' אמרו תנוק מבעבע בנהר ונתכוון להעלותו ולהעלות נחיל של דגים עמו מותר ר' יוסי בר בון בשם ר' חונא הי' מפקח בגל וכו' ולהעלות צרור של זהובים מותר. ופי' הרב המאירי הביאו הרב שיח יצחק דף קל"ד ע"ג דהאי מותר פירושו פטור שלכתחיל' כל שמצרף כונת איסו' עם כונת התר אסו' עכ"ל ויש להרגיש דפי' מותר בכל מקום הוא התר גמור לכתחיל' וכן הרב דייק לו' דהאי מותר כמבוא' ועמ"ש הרב שיח יצחק שם והרשב"א בחידושיו פ' האורג פי' הירושלמי הלז לכתחיל' ע"ש.

כה **יש** לחקור מי שנתחייב שתי חטאות אם יכול להביא על אחת כשבה ועל אחת שעירה בבת אחת. או דילמ' דהגם דכשמביא חטאת הרשות בידו להביא כשבה או שעיר' מ"מ במתחייב שתי חטאות ומביאן כאחת לא יעשה כן במקומינו לתת השעיר"ה לחטאת

אחת ולשני דבר שהן לו כשב"ה. מאחר דיש לכל אחת איזה עדיפות על האחרת שעירה שנקבע' לע"א וכשבה שיש לה אליה ואף למה שפ' הרמב"ם פ"ט דתמידין הספק במקומו ולפום ריהט' עלה על לב להביא ראיה ממ"ש הרמב"ם סוף פ"א דשגגות ומביא שתי כבשות או שתי שעירות משמע דמביא שתי חטאות צריך שיביא שתיהן ממין אחת. וכן אפשר לדקדק מדברי רש"י בהוריות דף י"ג גבי שעיר' יחיד קודמת לכבשת יחיד שכ' וז"ל שעירת יחיד קודמת לכבשת יחיד כגון שהיו שנים זה הביא כשבה. וזה הביא שעיר' כ"ל וממה שכ' כגון שהיו שנים משמע קצת דאם אחד מביא שתי חטאות צריך להביא השתים ממין אחד. ומדין קינין שאינה יכולה להביא תור לחטאת ובן יונה לעול'. וכן מדין מביאין מהקדש כשבה שעיר' אין ראיה כמבואר. ועדיין צריך תלמוד.

כו **בכור** בן בכור נוטל פי שנים בנכסי הזקן שמת אחר שמת בנו הבכו' כסברת בה"ג ואפשר שזה דעת הרמב"ם פ"ב דנחלות ובהכי לא קשיא קושית הטור שהקש' עליו דלא שייך בכור' אלא בבן היורש והמ"מ בסוף העלה בצ"ע. ויש להעמיד דברי הרמב"ם באופן זה שמת יעקב בכור ובא ראובן לירש עם בני שמעון אחיו בנכסי יצחק וכבר מת יעקב שנוטל ראובן חלק יעקב בבכור' במקום אביו יעקב שהוא בכור בן בכור ואף שהאחרונים פליגי על בה"ג דעתי כבה"ג דדבריו דברי קבלה. הרדב"ז בתשו' כ"י סי' שני אלפים ס"ב. (כן כתוב בזכרונותי). ודע שהרמב"ן בביאורו על התור' פ' תצא על פסוק לא יוכל לבכר את בן האהוב' על פני בן השנוא' הבכו' כתב וז"ל יראה לי שאין המצוה הזאת והדין הזה נוהג אלא בחיי הבכו' אבל אם מת הבכו' בחיי אביו אעפ"י שהוא יורש חלק בכורתו בקבר ומורישו מן הדין לבניו אם רצה הזקן ואמר ירשו בני כך וכך בנכסי ובנו של בני הבכור כך וכך יטול בנכסי דבריו קיימין כדרך שהן קיימין במקום שאין שם בכור וכו' כי לא מצאתי על פני רק בחייו על פני אהרן אביהם על פני תרח אביו וכן כלם עכ"ל. וראיתי לעטרת ראשי אבא מארי זלה"ה בנימוקיו שהקש' משם הרב כמהר"י ערוך זלה"ה דזה מחלוקת ברבה פ' אחרי פ"ך על פסוק ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם ר' יצחק ור' חייא בר אבא חד אמר בחייו וחד אמר במותו לדעתיה דר' יצחק דאמר בחייו נאמר כאן על פני ונא' להלן על פני תרח אביו וכו' לדעתיה דר' חייא בר אבא נא' כאן על פני ונא' להלן מעל פני מתו וכו' הרי דבמחלקת שנויה ואיך הרמב"ן קפסיק ותני שהוא בחיים. ושם תירץ עט"ר אמ"ן עדן משם הרב כמה"ר ידידיה הכהן זלה"ה בן בנו של הרב שער אפרים דהכא כ"ע מודו דרבי חייא בר אבא דאמר במותו דוקא לא יתכן לפרש לא יוכל לבכר במותו דוקא ובחייו לא דהסבר' להפך אלא דהכ' ר' חייא בר אבא מודה דהוא בחייו והאריך בזה זהת"ד. וכ' עט"ר אמ"ן עדן וז"ל ונאים

הדברים אלא שעדיין אני חוכך כי לשון שכ' הרמב"ן כי לא מצאתי על פני רק בחייו על פני אהרן אביהם והרי מצינו בפסוק זה במחלקת הוא שנוי עכ"ל. ואנא חלא בר חמרא לגבי אבא אחרי התאבקי בעפרות רגליו ומלינן לעיינין ויהי כחו"ל זרעו לא נהיר' לי הדל תירוץ הר' כמה"ר ידידיה הנזכר כלל דהרי מוכרח דמ"ד במותו אזיל ומודה דאיכ' על פני בחייו דהכתיב על פני תרח דהוא בחייו אלא כוונתו דאיכ' על פני במותו דוקא וא"כ לדעתו גם זה על פני אהרן היינו במותו דוקא. ומאחר דאשכחן גם לר' חייא בר ארא דאיכ' על פני בחייו ואשכחן דאיכ' במותו הכא בהאי קרא דלא יוכל לבכר נימא תרוייהו. והרב עדות ביעקב סי' ע"ב שלישית דף ר"י ע"ד הקשה קושית מהרי"ע הנז' על דברי הרמב"ן ביד חזקה ע"ש באורך. ואפש' לו' דהרמב"ן לא חש לסברת ר' חייא בר אבא כי סברתו אינה מתישבת ואין ראיה מדכתיב ויקם אברהם מעל פני מתו וכמו שהקשה הרב יפה תואר שם. ועוד דבפסיקת' פ' במדבר שם נאמר וז"ל על פני אהרן אביהם שמלאו מקום אביהם בחיי אביהם עכ"ל הרי דקא פסי"ק ותני כדעת ר' יצחק.

ואולם בדברי הרמב"ן הנז' האריך הר' כנסת הגדול' בתשובותיו הנדפסות חדשות מעתה חלק ח"מ סי' קי"ח והפיץ והדיח מה שרצה לפרש בדבריו מהר"א די בוטון נכדו של הרב לח"מ ז"ל ע"ש באורך. ומ"ש הרב כנה"ג שם שמקובל מרבו מהרימ"ט שבאקאשטיליא לא היו קורין אלא חידושי הרמב"ן וכו' ע"ש. גם מהריב"ל ח"ג סי' נ"ו כתב דבספרד הוו נפקי זקוקין דנורא בחידושי הרמב"ן אך שם כתב מהריב"ל דהיו קורין בתוס' וגם בהרמב"ן ע"ש. ואני הדל יש בידי כ"י כללים בחידושי הרמב"ן הפלא ופלא לדקדק אותיותיו והם מהרב מהר"ר משה דאנון תלמיד רבינו הגדול מהר"י אבוהב זכר כלם לחיי עד.

ז"ו הרמב"ם ה' מאכלו' אסורו' פ"ב דין ד' האוכל כזית מעוף טמא לוקה מן התור' שנא' ואת אלה תשקצו מן העוף והרי עבר על עשה שנא' כל צפור טהורה תאכלו הא טמאה לא תאכלו וכו'. וראיתי לעט"ר אבא מארי זלה"ה בנימוקיו שכ' וז"ל נשאלתי מרב אחאי כמהר"א גידיליא דברי הרמב"ם הללו שהרי בש"ס בחולין דף ק"מ ע"א מכורש דמיעוט טהורה לא בא אלא למעט אסורה ולא טמאה וכן פסק הר"מ עצמו פי"א מה' טומאת צרעת דין ז' וז"ל האוכל כזית מצפור השחוטה עבר על עשה ועל ל"ת שנא' וכו' טהורה תאכלו הא אחר' לא תאכלו וכו' ע"ש עכ"ד השואל. ואני מצאתי בספרי פ' תצא כל צפור טהורה תאכלו לרבות השחוטה ונא' כל עוף טהור תאכלו הא טמא לא תאכלו. ואפשר דבה' מ"א צ"ל ונא' כל עוף טהור תאכלו הא טמא לא תאכלו עכ"ל עט"ר אמ"ן עדן. ואני הדל ברגליו אעבורה דהשת' דאשכח עט"ר דין הוא אבא ז"ל בריתא דספרי א"כ

מכח פסוק כל עוף טהור תאכלו דרשינן כל צפור טהורה ולא טמאה ולא אסורה והש"ס בחולין קושט' קאמר דמהאי קרא לא שמעינן אלא ולא אסורה אבל השת' דאית לן מכל עוף טהור דמוכרח לדרוש ולא טמא. ממיל' גם מאי דקאמר קרא כל צפור טהורה פירושו טהורה ולא אסורה ולא טמאה. ואין צריך להגיה בהרמב"ם. ובר מן דין דכבר נושאי כלי הרמב"ם כיילי לן בכמה דוכתי דהרמב"ם לא קפיד אקראי כל שהענין אמת ודוק.

כח הרמב"ם הלכות קרבן פסח פ"י דין י"ב. כשמקריבין וכו' וזוהי הנקראת חגיגת י"ד וע"ז נאמר בתורה וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר. לפום ריהטא קשה על רבינו דזו היא דרשת בן דורתאי בפסחים דף ע' ע"ב ויליף מינה דחגיגה דוחה שבת ורב אשי מרתח קרתח אנן טעמ' דפרושים ניקום ונפרוש ואיך רבינו מייתי לה להך דרשא. ותו דמשמע בש"ס דמאן דדריש הכי סבר דחגיגה דחיא שבת ורבי' פסק פ"א דחגיגה דלא דחיא שבת. וכבר הרב עץ החיים בלשונות דף ו' ובמקראי קדש דף קל"ב כזה ראה ותמה על רבינו. וניחא ליה דהשת' דאית לן קרא דוחגותם שבעת ימים לחגיגה דלא דחיא שבת כדמסיק התם דרשינן להאי קרא בחגיגת י"ד זהת"ד. ולפי מאי דכתיבנ' בעניותין במקום אחר דרבינו לא סבר כי האי דרשא דוחגותם אלא טעמ' דלא דחיא שבת משום דיש לה תשלומין עש"ב קשיא. ונראה דדעת רבינו דהגם דרב אשי לא בחר בדרשה זו מ"מ כיון דחזינן דהכי דרשי כמה תנאי להך דרשא במכילת' פרשה ד' ובספרי ופסיקת' פ' ראה הכי נקיטינן למדרש כי האי גוונא. ותו דמודעת זו דרבינו הכי אורחיה דלא קפיד אדרשות. (וכן כתבו הר' לח"מ ורבנן בתראי בכמה דוכתי כידוע). ומה שפסק דאינה דוחה שבת נראה דלק"מ דהא דסבר בן דורתאי דדחיא שבת חגיגת י"ד היינו כי אמרינן דחגיגת י"ד חובה אמנם לדעת הרמב"ם דפסק בסמוך דחגיגת י"ד רשות אין סברא דדחיא שבת. ולשיטת מהרח"א הנז' ק"ק דאף דאית לן קרא דוחגות' לחגיגת ט"ו ואף דאית לן סברא דהחגיגות שוות מ"מ הך היקשא מפיק מהך סברא ואדרב' להכי אתא קרא וחגותם כי היכי דלא נימא מסברא דחגיגת ט"ו שוה לחגיגת י"ד דכל החגיגות שוות ובחגיגת י"ד דחיא שבת וה"נ חגיגת ט"ו ונמצא דאף דאית לן קרא דוחגותם אין הכרח לדחות הקש וזבחת פסח לחגיגה. ובס' מלכי בקדש האריך בזה.

כט הרמב"ם הלכות חגיגה פרק ב' דין י"ג. דברי הרב לח"מ בדין זה דחוקי' מצד הסברי ועוד דכפי דבריו כשהכריח רב אסי דלאו בי"ד עסיקינן דא"כ איפסילא בלינה ואסיק למילתיה אמאי לא דחו ליה דאי מהא לא אירי דכיון דהניחה למצוה לית לן בה. ותו דהן לו יהא דרב יוסף ורב אשי פליגי בהכי הו"ל לרבינו לפסוק בהא כרב אשי דבתרא הוא וכבר הפר"ח דחה דברי הרב בזה. והיותר נכון בזה לפי הענין הם דברי הפר"ח.

ומהר"י אלפנדארי במוצל מאש ח"ב סי' י"ז תירץ ע"ד שינויא בתרא דהפר"ח. אלא דכתב בפשיטות דבי"ד אחר חצות לא גרע מנפרס שהוא איסור חמץ. וכל זה לפי שרצה לפרש ואם הביא במאי דפתח רבינו בי"ד. ואכתי לא איפרק דברישא איירי בי"ד בבקר כמבואר ודוק היטב.

ל הלכות טומאת מת פרק י"א דין ג'. עפר ארץ העמים וכו' פ"ק דסנהדרין דף י"ב ע"א כתבו התוספות חוששין לגושיהן פירש הקונטריס דמטמא באהל וכו' עיין כל דבריהם. ולכאורה נראה דהא דמייתו מאהלות היא המשנה שהביאו פ"ק דשבת וק"ק חדא דארץ העמים סתמא תנן והכי הו"ל למנקט בלשונם ואי הם מוקמי לה בגוש הבא מארץ העמים כדמשנו בשבת דף ט"ו ובגיטין דף ח' ונזיר דף נ"ד וכמ"ש רבינו שמשון ורבי' עובדיה שם פ"ב דאהלות ס"ס לא הוה להו למנקט בלשון המשנה כדנקטי בדיבור זה דמשמע דהכי קתני בהדיא. ובגיטין דף ח' כתבו על זה דאין לשון ארץ העמים משמע כן. ותו דמאי ק"ל על רש"י הא איכא לשנויי כאינך שינויי דמשנו פ"ק דשבת ובגיטין דהך מתניתין היא קודם גזרה או דאתיא כרשב"י. הן אמת דק"ק על רש"י דבגוש ליכא למיחש כי אם לעצם כשעורה ואינו מטמא באהל ומאי דעתיה דרש"י דפסיק ותני דמטמא באהל הא בגוש למאי ניחוש לה וכ"כ הרב משנה למלך בטעם תירוצי התוספות וקצת יש להרגיש על הרב ז"ל דלקמיה הזכיר דברי רש"י הללו וכתב דכבר הקשו עליו בתוס' ולא העיר על דברי התוספות. תו קצת יש להרגיש על תי' התוס' בפ"ק דשבת ופ"ק דגיטין דמתניתין דאהלות רשב"י היא מההיא דמציעא דף קי"ד דאהדר ליה אליהו ז"ל לרבה מדרשב"י וכתבו שם התוס' דהיא בריתא ולהכי לא היה בקי אמנם במשניות אף דטהרות היו רגילים בהם ולרבה דלא הוה ידע לדרשב"י מה הוה מפרש להך מתני' וק"ל. אחר זמן ראיתי למהר"ח אלפאנדארי ריש ספר דרך הקדש דדקדק על התוס' דרש"י יתרץ דהיא קודם הגזרה כדדייקינן ונדחק בדברי התוס' דבכל התירוצים אזלי בהא דההיא בגוש ארץ העמים. ולא משמע הכי וכ"מ מדברי הרב מש"ל שהם תירוצים חלוקים. גם מדבריו נראה דהא דאייתו התוספות בפ"ק דסנהדרין היא בריתא כלשון הזה ולפום ריהט' נראה דלא כיונו אלא על מתניתין דפ"ב שהביאו באינך דוכתי ואינה בריתא. גם מה שהבין הרב שם בדברי רש"י ז"ל דגיטין והקשה מדבריו על דבריו לפום ריהטא הוא תימא. והענין סוב אריכות וישוב.

לא הלכות פרה פרק א' דין א'. מה עול האמור בעגלה וכו'. רבים נתחבטו בדברי רבינו דארכבה אתרי ריכשי דנקיט בידיה הג"ש דעול עול מעגלה ופסק בסמוך נתן עליה כסות של שקין פסולה והיא מימרת ר' יהודה בסוטה דף מ"ו ומבואר שם בש"ס דלרב יהודה לא

ילפינן ג"ש אלא מגופה דפרה שמעינן. ומצאתי בנימוקי עטרת ראשי אבא מארי זלה"ה שכתב משם הרב החסיד כמהר"ר יהודה הכהן זלה"ה איש ירושלם דניחא ליה דסוגיא סוטה אתיא כמ"ד דון מינה ומינה בשבועות דף ל"א אמנם לדידן דקי"ל כרבנן דסבר דון מינה ואוקי באתרא שפיר איתיה לדרב יהודה וילפינן ג"ש מעגלה לשאר עבודות ולא ילפינן עד שימשוך כהתם זהת"ד. ואח"כ ראיתי בס' לחם יהודה למהר"י עייאש שתירץ כן אלא שהאריך הרבה ורצה לומר דתחילת סוגיא דסוטה פליגא אסיפא. ואינו מחוור דכל סוגיא בחד גוונא מתוקמא ומאי דקשיא ליה בריש הסוגי' לק"מ דהא תכף פריך אדרב יהודה ומשני. והרב הלכה למשה בחלק ראשון סוף הס' כתב בזה. ודבריו לא האירו.

לב . הלכות טומאת צרעת פרק א' דין ג'. שכל כהן שאינו מכיר המראות ושמותיהן כשמלמדין וכו' הכא מיירי רבינו בכהן שאינו סומך על עצמו דבעינן דאסברו ליה ומסבר כדאמרי' בריש ערכין וכן פירש"י שם וז"ל דמסברי ליה וסבר שאינו בקי ורוא' ת"ח ישראל עמו ואומר לו אמור טהור וכו' וכ"כ הרא"ש הביא דבריו מרן לקמן פ"ט דין ב' וכן פירש מרן שם דברי רבינו הללו ודייק לה מדכת' כאן רבינו שיבין ויכיר זו בהרת וכו' ע"ש וכן מוכח בהדיא מתחילת דברי רבינו שכתב שכל כהן שאינו מכיר המראו' ושמותיהן כשמלמדין אותו ומודיעין אותו הרי שכתב כשמלמדין אותו ומודיעין אותו ומוכח דאיירי כשישראל חכם רואה וכהן זה שומע מפי החכם שמלמדו ומודיעו לספח' ולבהרת וא"ל אמור טהור צריך שהכהן אסברו ליה ואסבר.

לג . הלכות משכב ומושב פרק ה' דין ח'. כרוקה וכמימי רגליה. התי"ט פרק ד' דנדה תמה דפלוגתא זו דב"ש לקולא וב"ה לחומרא רבי יהודה היא רפ"ה דעדיות ומשמע דרבנן פליגי ומהפכי ב"ה לקולא עש"ב. ולק"מ דהוא עצמו שם רפ"ה דעדיות הביא משם הראב"ד דתנא דתני פ"ד דעדיות ס"ל דהני ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ואע"ג דהני יחידאי נינהו הנהו דאשכחן בהו סתמא דמתני' הלכתא נינהו ע"כ. ונראה דכונת הראב"ד נמי דאי אשכחן דתנן במתניתין בה לחומרא כי הני תנאי הלכתא נינהו ואן כונת הראב"ד על דבר שנשנ' בסתם גמור לבד אלא גם אם נשנה בסתם ב"ש לקולא וב"ה לחומר' הלכה כב"ה לחומרא והכא רבי סתם הכי פ"ד דנדה כרבי יהודה דב"ה לחומרא. ואחר זמן רב בא לידי ס' בית דוד וראיתי שגם הוא השיג על התי"ט בזה ע"ש. אמנם במאי דקמן אפשר לומר עוד דבנדה דף ל"ד אמרי' דהמחמיר נפקא ליה מלזכר ולנקבה והמקל שדייה לזב בין גדול בין קטן ומאן דמחמיר נפקא ליה זב בין גדול בין קטן מזאת תורת הזב בין גדול בין קטן ואשכחן אדר' יוחנן בנדרים דף ל"ה ע"ב אית ליה הך דרשא דזאת תורת הזב

בין גדול בין קטן וא"כ נמצא דר' יוחנן ס"ל כמאן דמחמיר ומ"ה פסק כן הר"מ. וה"ט דר"י דדריש קטן וגדול מאיש איש כדתניא ריש ערכין ונדה דף ל"ב ומ"ב משום דלזכר ולנקבה אצטריך ליה לרבי יהודה אליבא דב"ה לדם טהרה של מצורעת ור' ישמעאל בנו של ריב"ב דפליג התם ומפיק לה מלזכר סבר דב"ה לקולא בדם טהרה של מצורעת. א"נ אפשר לומר בטעמו של הרמב"ם דפסק כב"ה אליב' דר"י דכיון דחזינן בערכין ונדה דר' ישמעאל בנו של ריב"ב פליג ודריש זב קטן וגדול מלזכר כסברת ב"ש לר' יהודה א"כ ר' ישמעאל ס"ל דב"ה מטהרין וא"כ איהו ניהו דפליג אר' יהוד' וס"ל דב"ה בהא לקולא ולכן פסק הרמב"ם כר' יהודה לגבי ר' ישמעאל בנו של ריב"ב דאפי' לגבי ר"מ ור"ש הלכה כר' יהודה כ"ש לגבי ר' ישמעאל בן רי"בב חבירו של רבי תלמידו. ואל תשיבני מדברי הראב"ד הנז' שכתב דתנא דתני פ"ד סבר דב"ש לחומרא בכל הני וא"כ סתם לן כי ההוא תנא דליכא חומרי ב"ה אלא הנהו דפ"ד דעדיות ופ"ד הנז' שנוי סתם ופ"ה תני ליה בלשון יחיד. אי מהא לא איריא די"ל דס"ל להרמב"ם דתנא דפ"ד בפלוגתא לא קמיירי ותנא בו בפר"ק רביעי מילי דכ"ע מודו דב"ש לקולא. ועוד יש לצדד בכונת דברי הראב"ד הנז'. ובדעת התי"ט במה שהבין בדברי הראב"ד ודוק היטב.

ל"ד הלכות מכירה פרק כ"א דין י"ח. ואם אמר לו כל נכסי אפילו עבדים ובתים וכל המטלטלין הידועים לו ואפי' תפילין שבראשו וכו' דעת רבינו נראה דס"ל דיש הפר' בין מוכר לנותן דנותן כיון דבעין יפה הוא נותן אפי' לא אמר כל נכסי הכל בכלל וכמ"ש פ' מי שמת דף קנ"א ופסקו רבינו לקמן פי"א דזכיה אמנם הכא במוכר כיון דבעין רעה הוא מוכר הצריך שיאמר כל וכ"כ בדעת רבינו הרב לח"מ פ"א דשאלה והרב ב"ח והרב ש"ך סי' רי"ח והרב משפט צדק ח"ב סימן י"א ע"ש. ודין זה גבי זביני מבואר בערכין דף כ"ד ע"א ההוא גברא דזבנינהו לנכסי אתא לקמיה דרב יימר א"ל סליקו להו תפילין מאי קמ"ל מתניתין היא המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו מהו דתימא התם הוא דסבר מצוה קעבידנא אבל לענין זבוני מצוה דגופיה לא זבין אינש קמ"ל. הרי מבואר גבי זביני דא"ל רב יימר סליקו להו תפילין ומוכח ודאי דכ"ש שאר מטלטלין והם דברי רבי' בדין זה וסבר רבינו דבההוא עובדא נמי אמר כל ולא חש הש"ס לפרש דהדבר פשוט דבעי כל לפי גירסתו בבתרא וק"ק על הה"מ שלא הזכיר סוגיא זו שהיא עיקר הדין דזביני. אמנם ק"ק לשיטת רבינו דמחלק בין מכר למתנה דא"ה מאי פריך הש"ס ארב יימר מאי קמ"ל מתניתין היא המקדיש נכסיו וכו' קמ"ל טובא דהוא דוקא במקדיש ונותן דבעין יפה הוא אבל מוכר בעין רעה הוא מוכר ולא יהיו תפילין כלל קמ"ל וי"ל דפשיטא לש"ס דכיון דאמר כל נכסי אפילו במוכר כל מידי דאתקרי נכסי בכלל המכר וכמ"ש בבתרא והכא

ודאי דאמר כל נכסי כמ"ש והחילוק שיש בין מקדים ונותן למוכר אינו אלא בדלא אמר כל אבל באומר כל כלהו. חד דינא אית להו וכיון דשמעינן ממתניתין דתפילין איקרו נכסי ודאי דגם לגבי מוכר באומר כל תפילין בכלל והיינו דפריך מאי קמ"ל. ובפשטא דשמעתא לא תיקשי מאי פריך פשיטא דהני לדינא אתו ותורה יבקשו די"ל דמקשה על הש"ס אמאי אתייה האי עובדא כי אין בו חידוש וכ"כ הריטב"א במ"ש פ"ק דביצה ריש דף ז' גבי ביעי דפחיא ועיין תירוצים אחרים מהראשונים שם בשיטה מקובצת. וראיתי להרב ש"ך סי' רי"ח ס"ק ה' שלאחר שכתב דמוכרח דדעת רבינו לחלק בין מוכר לנותן כתב וז"ל ומ"ש הה"מ ע"ד הר"מ דכאן באומר כל נכסי המטלטלין בכלל והכי מוכח פ' מי שמת וכו' אע"ג דפמ"ש במתנה איירי ה"ק וכו' נהי דהתם במתנה מ"מ דהכל בכלל נכסי כאן שאמר כל נכסי המטלטלין בכלל דנהי דמוכר בעין רעה מוכר היינו היכא שלא אמר כל וכו' עש"ב ומוכח מדבריו דהה"מ ס"ל בעד רבינו חילוק זה בין מוכר לנותן ולזה פירש דבריו עפ"י חילוק זה וק"ק דלפום ריהטא נראה דהה"מ ימאן בזה שהרי בדין זה הביא חילוק המפרשים בין האומר נכסים לאומר נכסי וכתב וכן מוכיח פ' מי שמת כמו שיתבאר פי"א דזכיה משמע דסבר דגם רבינו הכי מחלק. וכן מוכח שזה דעת הה"מ בעד רבינו ממ"ש פ"א דשאלה דין ז' וז"ל פי' שא"ל השאילני לעדור בו פרדיסי אבל אם אמר לו לעדור פרדסים אינו עודר בו אלא שנים שמיעוט פרדסים ב' אבל כשהוא פרדסי' כל פרדסיו בכלל עכ"ל הרי בהדיא דפי' דברי הרמב"ם על פי חילוק זה וכ"כ הלח"מ שם בה' שאלה דזה דעת הה"מ ע"ש ומאחר שכן איך הרב ש"ך מיחס להה"מ חילוק בין מוכר ונותן והוא סובר חילוק אחר.. ועיין בספר מגן גבורים ח"מ סי' נ"ט דף צ"ה ע"ג ויש לעמוד במ"ש שם עיין בו.

לה . הלכות סנהדרין פרק ד' דין ג'. ואין סומכין וכו' אלא בג'. כתבו מרן והלח"מ דפלוגתא דרבי יוסי ור"ש בסמיכת הפר אבל מסמך סבי לכ"ע בג'. וק"ק דהר"מ בפי' המשנה פירש בסמיכת זקנים דמשנתנו מסמך סבי הן אמת דשם כתב רבינו דהלכה כר"י ע"ש וכאן פסק בג' כר"ש. וראיתי במכתב מטהרת יד הקדש גדול הדור הרב המג"ן שכתב ע"ד מרן וז"ל עם מרן הסליחה דגם בסמיכה על הפר פסק רבינו דבג' אלא הנכון והאמת דבירושלמי פ"ק דסנהדרין שנו שם אמר רבי נראין דברי ר' יהודה בעריפה ודברי ר"ש בסמיכה והיינו סמיכת זקנים למקרינהו רבי וסמיכת הפר ונסתלקה קושית הרב תוספת י"ט פ"ק דסנהדרין יע"ש נאם המג"ן יג"ן עכ"ל. ועתה בהיות ידי לעושיהן הכותבי"ם מלו"ח עלי שי"ח כתוב לחיים נדפסו פסקי הרב המאירי ז"ל לסוטה ושם ראיתי שכתב דגדולי המחברים פסקו בשלשה וכן הוא בתלמוד המערב ע"ש דף פ"ג ריש ע"ד וידוע

דהרב המאירי כותב על הר"מ גדולי המחברים כמ"ש רבינו בצלאל בתשובותיו. וכן כתוב שם קודם מס' סוטה אמנם מ"ש גם גדולי הדורות שלפנינו הרשב"א הוא טעות דהרב המאירי תלמיד רבינו יונה ושקיל וטרי עם הרשב"א אמנם צ"ל גדולי הדורות שלפנינו הראב"ד וכבר כתב קרוב ללשון זה שכתוב שם הרב מהר"ש אלגאזי ז"ל בס' הליכות אלי אות ר"ו שמ"כ בס' ישן ושם כתוב גדולי הדורות שלפנינו הראב"ד כמ"ש ע"ש. ואשתמיטיתיה דהרב תי"ט עצמו הביא הירושלמי הזה משם בנו ריש פ"ט דסוטה ובפ"ק דסנהדרין רמזה. אחר זמן בא לידי ס' לשון ערומים ועמ"ש בלשונות דף ט"ז: (דין ח') והוא שיהיה ראוי לכל הדברים. מרן בכ"מ כ' צ"ע מנין לרבינו. וכבר הל"חמ מייתי לה מהירושלמי פ"ק דחגיגה ע"ש ואיתיה נמי פ"י דנדרים והביא רבינו הירושלמי הזה בפי' המשנה פ"ד דבכורות.

ל"ו . שם ה' סנהדרין פ"ט דין ב'. אמרו י"ב חייב וי"ב זכאי ה"ז חייב:

הרע תי"ט הגיה לשון רבינו עש"ב בס"פ היו בודקין ותמה על מהר"ם מפאדווה בהגהותיו. ועיין להרדב"ז בלשונות סי' שי"ו ושי"ז. שם. גדול שבדיינים אומר נזדקן הדין. מרן תמה על רבינו דהיכי שביק רב אשי ונקט למילתיה דרב הונא בר מנוח. והרב כנה"ג בהגהותיו תריץ יתיב דלא הוצרך רב אשי לומר חכם דינא אלא משום דקשה לו להגיה הבריתא ולהפכה אבל הדין אמת לרב אשי דאומרים בד"נ קש דינא וכו' עש"ב. ושמעתי מקשים על הרב דכפ"ז לאיכא דאמרי מאי פריך בש"ס לרב אשי מדתניא גדול שבדיינים אומר נזדקן הדין אא"ב קש דינא היינו דאינו דומה מתבייש וכו' אא"א חכם דינא וכו' הרי גם רב אשי מודה לענין דינא דאומרים קש דינא בד"נ וא"כ הא דתניא גדול שבדיינים אומר נזדקן הדין היינו קש דינא ובד"נ ומאי קושיא. ולי נראה דאין מזה תפיסה על הרב דהך דתניא גדול שבדיינים הוא סיפא דבריתא דהוינן בה דאומר בד"מ נזדקן הדין ואין אומרי' בד"נ נזדקן הדין וכן הוא בתוספתא דסנהדרין פ"ז ע"ש וא"כ אי נזדקן הדין דרישא לרב אשי חכם דינא ודאי נזדקן דסיפא חכם דינא והיינו פירכיה אא"ב קש דינא וכו'. אמנם ק"ק על תירוץ הרב דאי דינא הוא לכ"ע דבד"נ אומר קש דינא איך תנא דבריתא קאמר דבד"נ אין אומרים נזדקן הדין לרב אשי והגם שכונת התנא חכם דינא מ"מ פשט הלשון משמע קש דינא ואתי למיטעי דלא יאמרו בד"נ קש דינא והול'"ל לשון צח דלא נטעה דאין לו' קש דינא ויש לישב (דין ג') אין מוסיפין עליהם וכו' הרב מש"ל הקשה מכאן עמ"ש בהוריות דף ג' א"ר יהונתן מאה שישבו להורות וכן הקשה הרב ב"ש בתוספותיו עיין בדברי קדשם באורך. ואנכי איש צעיר ישבתי בשער יוסף סוף דף י"ט דכן הוא האמת דאין להושיב בקבע בסנהדרין יותר מע"א ולקרות כלם בשם

סנהדרין אבל אם ירצו הסנהדרין יכולין לישב לכתחילה טפי מע"א וכו' עש"ב ויש לי ראיה לזה מדברי הר"ן בחידושי סנהדרין פ' כ"ג בההיא דאין מושיבין מלך בסנהדרין שפירש דאיירי בשאינו ממנין הסנהדרין והבאתי דבריו לעיל פ"ב משמע דחוץ מהמלך יכול לשבת עם הסנהדרין ולא יהיה ממנינם וכמ"ש:

ולפי האמור יקשה יותר מש"ר בפי' המשנה דדוד הע"ה היה מכלל הסנהדרין למה שפירש הרב כנה"ג בהגהותיו לעיל פ"ב דס"ל לרבינו דאף דאין מושיבין אם ישב מעצמו מוטב ודוד הע"ה ישב מעצמו עש"ב ולשון מכלל הסנהדרין שכתב רבינו דחוק לפי דבריו וביותר לפי האמור דקפיד רחמנא שלא יהיו סנהדרין בקביעות ולא יקראו בשם סנהדרין אלא ע"א וא"כ דוד המלך שלא היה ממנין הסנהדרין דהא אין מושיבין מלך בסנהדרין אפי' דאם ישב מעצמו מוטב מ"מ אין לומר בכה"ג שהוא מכלל הסנהדרין וק"ל.

ל"ז . שם ה' סנהדרין פי"ב דין ג'. ומקום שהורגין היה חוץ וכו' אף דפ' נגמר הדין לא הוזכר אלא שבית הסקילה היה חוץ לב"ד. ה"ה לשאר מיתות ב"ד וכן שנינו בספרי פ' שלח ויוציאו אותו כל העדה אל מחוץ למחנה מלמד שכל חייבי מיתות נהרגין חוץ לב"ד וכן כתב הרא"ם שם. ועין רואה להרא"ם שם דעביד צריכותא לקראי דמקלל ומקושש וכת' דאי ממקושש הו"א דהוציאו אותו מעצמם ע"ש. ומקשי' דהרי בהדיא כתיב במקושש רגום אותו מחוץ למחנה. והרב מהר"ר גבריאל איספיראנסה בליקוטים שבס' עץ החיים למהרח"א ריש דף קל"ח תריץ יתיב לדברי הרא"ם עפ"י שינויא דר"פ ושינויא דרב אשי ריש פ' נגמר הדין עש"ב והגם שהענין נכון מ"מ הוא דוחק בעד הרא"ם דהרא"ם א הזכיר בדבריו הא דג' מחנות כלל וכל כי הא הו"ל לפרש. אבל עיקר תירוצי הרב הנז' הם נכונים והדברים מבוארים. ובס' תועפות ראם והוא חיבור הנדפס מחדש אחר שהביא תירוצי הרב מהר"ג הנזכר הקשה הקושיא הנז' ולא השגיח דעל הקושיא הנזכר קאי מהרג"א. גם מה שהקשה על תירוציו וכ' דדבריו תמוהי' מאד אין כאן תימא כלל ודבריו פשוטי' מאד דהרב קאי על מה שהק' על הרא"ם כנז' וכוונתו דאי לא הוה כתיב במקלל כלל לא בציווי ולא בעשי' הו"א דבמקושש חוץ למחנה ישראל מדעתם עבוד מ"ה כתיב במקלל ציווי ועשיה ללמדנו דה' ציוה חוץ לג' מחנות ובזה אין מקום למה שהקשה על תירוץ ב'. ופשוט. ומה שהקש עוד שם על הרב תומת ישרים לק"מ דהרב הנז' קאי לישב לספרי ודעת הספרי הוא כן. גם מה שהקשה בסוף דבריו דנימא דשאר מיתות לא לק"מ ודוק:

לח **שם** ה' סנהדרין פ"ך דין ב'. כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד באונס וכו' שנא' ולנערה לא תעשה דבר. (ובמקום אחר בעניותי הקשיתי על הרב כנה"ג דנעלם מכבוד חכמתו לשון הירושלמי דקתני מלך אינו יושב בסנהדרין דלשון זה מורה דגודא

רבא למלך הוכן ואזהרתי' מהכא דלא ישב הוא עצמו בסנהדרין). הרב מש"ל פ"ה מיסודי התורה דין ד' הקשה מדברי רבינו הללו למ"ש הריב"ש סימן שע"ז דאין ללמוד אונס מפחד מיתה מלנערה לא תעשה דבר דהתם אף אם היתה מוסרת עצמה למית' לא היתה ניצולת דהרי רבינו באנוס שהיה לו למסור עצמו ועבר דפטור ממיתת ב"ד מפיק ליה מהאי קרא. ולי ההדיוט ק' על הריב"ש דתלמוד ערוך הוא בע"ז דף נ"ד גבי אנסוהו גוים והשתחוה לבהמתו מתקיף לה ר' זירא אונס רחמנ' פטריה דכתיב ולנערה לא תעש' דבר ומוכרח דהתם איירי באמרו להורגו אם לא ישתחוה כמ"ש שם התוס' וצריך אני להתישב בדבר ואני אמרתי בחפזי. (שם דין י"א). גומרין את דינו אפי' לפחות מש"פ. מרן ז"ל צידד דאפשר דרבינו ס"ל כפירש"י ע"ש. ולי ההדיוט נראה דרבינו מפרש כפי' הריטב"א הביאו באסיפת זקנים שאם הוזקקו ב"ד לתביעה של פרוט' אעפ"י שנמצא בסוף שהתביע' אין בה פרוטה גומרין דינו ע"ש וז"ש רבינו גומרין דינו אפי' לפחות מש"פ. ומה שהקש' הרב מש"ל דברי הרא"ש אהדדי כן הקשה הרב מעדני מלך. וע' בס' תורת חיים למהרח"ש ח"א סי' י"ז. (שם פכ"ג דין ו') אסור לדיין וכו'. מ"ש מרן בכ"מ כ"כ בב"י ח"מ סי' ז' והוסיף שם לו' דלרבינו בדיעבד כשר אפי' בשונא גמור עש"ב וחלקו עליו מהריט"ץ בסי' רל"ו ורל"ח ומהריק"ש בתשו' כ"י סי' מ"ט והרב לח"מ פי"ו דעדות ומהר"א ששון סי' צ"ו ומהר"ש חויון בביאורו לח"מ סי' ז' ועיין להרב קרית ס' והראנ"ח ח"ב סי' נ"ב ונאמן שמואל סימן ע"ה:

לט **הל' עדות** פט"ז דין ו'. כל הכשר לדון וכו' מאי דאסיק מרן בכ"מ דלא שקיל וטרי גמ' אלא אליב' דר' יוחנן. ולדידן שפיר מתוקמא בהני וכו' עש"ב. הק' הרב לח"מ דבש"ס אמרו לאתויי מאי ואמר ר"י וכו' ומשמע דגמ' הוא דקשיא ליה ופר"ק ר' יוחנן הפך מרן עש"ב. ואפשר לישב בעד מרן במה שנודע דמזמן אשר חתם רבינו הקדוש המשנ' הוו בה תלמידיו והאמוראים קמאי ובתראי ובכל דור ודור וחכמיו אשר היו מקשים ומתרצים. ומפרשים במשנ' הי' להם בע"פ וכי אתו רבינא ורב אשי אספו נגהם כל פלפול הראשונים והוסיפו כהנה וכהנה וסידרו התלמוד ונמצא דבתלמוד יש כמה סתמי דתלמודא מהם של תלמידי רבינו הקדוש מהם של האמוראים הראשונים מהם של אחרונים ודבר זה. גלוי וידוע. ומאחר שכן כוונת מרן דודאי סתמא דתלמוד' קאמר לאתויי מאי ופריק רבי יוחנן אמנם הוא סתמא דתלמוד' מדור ר' יוחנן, ובתר הכי כי הוו אמוראי בתראי וק"ל מההוא סמיא ואסיקו דליתא להך סתמא לדעת ר' יוחנן. כונתם דכל זה לדעת ר' יוחנן. אבל לדידן מצינן לאוקומי הך סתמא נמי כהלכת' וכמ"ש מרן. ואיבר' שהוא דוחק. ותו דהשת' דאתית להכי דר' יוחנן קבל מרבותיו דסתמ' לאתויי סומא בא'

מעיניו כמ"ש מרן תו לא צריכנ' לומר דאנן מוקמינן לסתמ' כהלכת' וכו' ויותר נכון לומר דבין ר' יוחנן בין סתמא דתלמוד' כלהו מוקמי להך סתמא לאסויי סומא בא' מעיניו והוי דלא כהלכת' וטעמ' דר' יוחנן דהי' בימי רבינו הקדוש קבל דהך סתמא לאתויי סומא בא' מעיניו ומאחר שכן מאן ספין ומאן רקיע לאוקומה לאתויי מילי אחריני דקבלת ר' יוחנן מרבינו הקדוש או רבותיו תלמידי רבינו הקדוש הסותם המשניות תכריע ומ"מ לק"מ להרמב"ם דנקט כלשון המשנ' דנהי דידענו בקבלה דכונת סתמא דמתני' לסומא מ"מ לדידן לשון זה ניתן ליאמר על אחריני וק"ל. ומ"ש הרב לח"מ לתרץ אמאי לא אוקמ' בגר משום דדן את חבירו גר ע"ש הכי משנ"ו רבנן קדישי הרמב"ן בחי' יבמות דף מ"ה ורבינו יונה והר"ן בחידושיהם לסנהדרין ע"ש. (האוהב והשונא). תמה מרן אמאי לא כתב איזה אוהב זה שושבינו וכו' וכ' הרב לח"מ דלא זכר מ"ש בב"י ח"מ סי' ז' וכו' ע"ש ולא הי' צריך להרחיק עדיו דגם הכא בכסף משנה כתב כן פכ"ג דסנהדרין. ומ"מ אכתי ק' דהו"ל לרבינו לבאר דמיום א' בטלה שושבינות וזהו עיקר קושית מרן וכ"כ הרב לשון למודים ח"מ סי' ב' וכד דייקת פורתא לק"מ דקי"ל דלעדות כשר אפי' שושבינו ולא דיבר ג' ימים וכו' ולכן סתם רבינו האוהב והשונא דמן הסתם הכל בכלל דכשר ולדיינות כל מין אוהב ושונא לא לידון וא"כ אמאי יצטרך רבינו להביא איזהו אוהב זה שושבינו וכו' ואין צורך למ"ש מהרש"ח בביאורו סי' ז' ונמשך אחריו הרב תפארת שמואל בהגהותיו שם.

מ הל' ממרים פ"ג דין ח'. ואין ממיתין אותו בב"ד שבעירו ולא בב"ד הגדול שיצא חוץ לירושלם. נר' דרבינו מפרש מ"ש בסנהדרין דף פ"ט ולא בב"ד שביבנה כמ"ש מרן דהייינו אם ב"ד הגדול יצא חוץ לירושלם. ולכאור' משמע דאם לא יצא מירושלם אלא קאי בירושלם אלא דאינו במקומו בלשכת הגזית נעשה ז"מ והכי משמע מדאמרינן מצאן בבית פאגי וכו' ובית פאגי לא הי' מעיקר ירושלם. אמנם ק' דזה אינו ומוכרח דבעינן שיהיו דוקא בלשכת הגזית וכמו שהוכיחו התוס' שם והרא"ש בתוספותיו פ' עגלה ערופה והר"ן בחידושיו פ"ק דסנהדרין דף י"ד מדאמרי' גלתה סנהדרין וישבה לה בחניות והוא בתוך ירושלם עש"ב. וא"כ ק' על רבינו דהול"ל בב"ד הגדול שיצא חוץ מלשכת הגזית ולא לו' שיצא חוץ לירושלם דלשון זה מורה דלא קפדינן אלא אחוץ לירושלם דוקא כאמור. אמנם הדבר ברור דסמך על מ"ש בסמוך בדין ז' מצאן חוץ למקומן והמרה עליהם פטור וע"ש בכ"מ:

סימן מג

ג'ם זו לטוב זכרונו' לשונו' הגהות על דרך סימן הקודם. כי אעבור בסך אדדם.

(א) **בחול** המועד של חג נמצאת אות אחת קרועה בס"ת של החתן וצריך לשים טלאי מבחוץ ולתקן האות אח"ך נראה דאסור חדא דמרן לא חילק בין צורך רבים בסי' תקמ"ה. ואפילו לסברות שהביא מור"ם כאן בנ"ד אינו צורך רבים כי יש ס"ת אחרים. ואין זה אלא צורך יחיד שהוא החתן בעל השמחה. וכד דייקת שפיר אינו צורך יחיד כי זה דבר קל בצנעא ומי יודע שיש לו ס"ת דכמה חתנים לא יש להם ס"ת ואפי' מי שידע אינו מרגיש וכמעט לא מיקרי כבוד תתן שאינו דבר הנוגע לשמח' אלא הוא טפל דטפל. ואעיקר' דמשום כבוד החתן אין להתיר שום איסו' דרבנן והרי גזרו אפי' להגיה אות א' ומה גם שצריך טלאי והוא מעשה אומן בקי ונרא' בעיני שהוא אסור ויקראו בס"ת אחר וע' בא"ח סי' של"ט ובב"י ובמחב"ר סי' מתו"ק וברכי יוסף סי' תרצ"ה ודוק כי קצרתי.

ב כתבו התוס' פ' המקבל דאליהו הנביא זכור לטוב נטמא בבן הצרפית שהי' ברור לו שיחייהו לכך הי' מותר מפני פקוח נפש. וקשה חדא דאין סומכין על הנס ותו דאם ברור לו שיחייהו א"כ לא הי' שם פקוח נפש ואם הי' פקוח נפש לא הי' ברור לו שיחייהו. ויש לפרש דהוראת שעה היתה כדי שיתקדש שם שמים על ידו כענין להקריב קדשים בחוץ הסמוך לזה המעש' שנתקדש ה' על ידו וה"נ איכא חילול ה' שכן אמרה מה לי ולך וכו' ויאמרו העולם כי באת אלי ממש וע"י כך מת ואין חילול ה' גדול מזה ולבסוף נתקדש ה'. א"נ י"ל דמת מצוה שאין לו קוברים הי' והטומא' דחויה. הרדב"ז בתשו' כ"י סי' שני אלפים ר"ג. ומה שהקשה על התוס' לק"מ דהא דאין סומכין על הנס לא נאמר כלפי אליהו זכור לטוב דפשיט' טובא דעושין לו נס. ותו דמקמי שיגע בו ידע בדבר ה' שיחייהו. ומה שהקש' דאם ברור לו שיחייהו וכו' ל"ק דהי' ברור לו שיחייהו אם יתמודד עליו ממש ויכוין בכונותיו ויחודיו. ולא הי' אפשר להחיותו מבלי שיטמא לו ואם יטמא לו ויתמודד עליו ברור לו שיחייהו וא"כ אם לא הי' נטמא הי' פיקוח נפש. אלא שעדיין יש להעיר דאף אם לא הי' ברור לו שיחייהו רק הי' ספק הי' יכול ליטמא דספק נפשות דוחה אפי' שבת החמור' וי"ל דקושט' דמילת' קאמרי. ובס' אסיפת זקנים שיטה מקובצת למציע' שם דף קי"ד כתב משם תלמיד רבינו פרץ כיון שסופו לחיות כחי דמי ע"ש. ומתוך דברי הרדב"ז הנז'. למדונו פי' מאז"ל כי באת אלי בת"ה והמפרשים הרעישו העולם ויש שרצה לומר כי הי' כתוב ת"ה והכונ' תחיית המתים והמדפיסים לא הבינו. והרדב"ז ז"ל הושיטה בקנה דיאמרו העולם ויחשדו כי באת.

ג זבחים מ"ט. תוס' ד"ה יצא לידון בדבר חדש ונסכים לא קרי דבר חדש דדוק' דבר הסותר נשאר מילי קרי ליה דבר חדש. הקשה הרב ברכת הזבח דלקמן הש"ס מייתי בריתא דת"כ דלחם תודה קרי ליה יצא לידון בדבר חדש וזה אינו סותר. ואפשר לו' דכל

דבר שאינו בשאר קרבנות אף שאינו סותר מקרי דבר חדש אבל נסכים ישנם בשאר קרבנו' ומשו"ה לא מקרי נסכים דבר חדש ובהא דישנו בשאר מילי חילקו התוס' דאינו סותר אבל מילי דליתיה בשאר אף שאינו סותר מיקרי דבר חדש ודוק.

ד הר"מ הל' יסודי התור' פ"ה דין א'. כל בית ישראל וכו' מצאתי כתוב כל בית ישראל לאפוקי בן נח שאינן מצווין על קדוש ה' זהת"ד. והנה אמת נכון וכן כתב הרב מופת הדור מהרח"א ז"ל במקראי קדש דף ק"ו ע"ב וז"ל תיבת בית ישראל מיעט ב"נ דהוי בעיא דלא איפשיט' פ' בן סורר ופסק פ"י דמלכים דאין מצוין על ק"ה עכ"ל. וק"ק במ"ש דהוי בעיא דלא איפשיטא דהרי הרמב"ם סבר דאיפשיט' מההיא דנעמן וכדעת התוס' כמ"ש שם מרן בכ"מ וכ"כ הרב פרשת דרכים ריש דרוש ב' ואע"ג דמדברי רש"י שם פ' בן סורר מוכח דלא איפשיט'. מ"מ הרב דקאי לפרש דברי הרמב"ם הכא והביא מה שפסק פ"י דמלכים הול"ל דאיפשיט' בעיין דודאי כן הוא דעת הרמב"ם מדפסק בפשיטות דב"נ אינו מצווה ותו דגירסת רש"י וסברתו תמוה דמפורש בירושלמי פ"ג דשביעית דפשיט מדנעמן ומסיק דב"נ אינו מצוה על ק"ה ובודאי אית לן לאשויי התלמודים אהדדי. הן אמת דלענין מ"ש הרמב"ם הכא כל בית ישראל לכל הדברו' א"ש דלאפוקי ב"נ כתבה גם לדעת רש"י דכל בית לאל מצוין על ק"ה לאפוקי ב"נ דמספק' ודוק:

שם דין ב'. או אנס אשה לבועלה וכו' מצאתי כתוב השיג הרב ר' משה הכהן ז"ל מלוניל תימה למה עירב ג"ע עם שאר עבירות דבג"ע ע"ז וש"ד יהרג ואל יעבור אפי' להנאת עצמן דהא אין מתרפאין בעצי אשרה ואפי' בחולי שיש בו סכנה. ושמא י"ל דבפנויה מיירי וצ"ע עכ"ל וכן פירש מרן בכ"מ והרב לח"מ דבפנויה איירי:

שם דין י"א. אדם גדול בתור' ומפורסם בחסידות וכו' נראה פשוט דה"ה מי שמוחזק בעירו שהוא גדול אף כי באמת איננו גדול ומכיר הוא בעצמו מ"מ כיון דמתחשב הוא אצל ההמון לגדול הוא ח"ה. ובהכי ניחא דרב אמר כגון אנא וכו' ויש להעיר איך רב יאמר על עצמו כגון אנא. וכן הקשה הרב דינא דחיי לאוין ג'. ולדרכנו ניחא דהכונה כגון אנא דמחשיבין אותי לגדול ודוק. ובשאלתות פ' הברכ' גריס בכלהו כגון ת"ח ולא כגון אנא.

שם מכבד להן ואפי' למקלין לו. משמע להרמב"ם דמאי דתנן איזהו מכובד המכבד את הבריות היינו אף למקלין לו ודוק:

ה **שם** בה' יסודי התורה פ"ו דין א'. כל המאבד שם משמות הקדושים וכו' ולקמן דין ז' כתב דסותר אבן מן המזבח וכו' לוקה מלא תעשון כן וכו' וכן שורף עצי הקדש וכו'. משום דסובר דכל הני ילפינן מלא תעשון דקאי אכל מאי דכתיב לעיל. והסמ"ק מצוה

ק"ס כתב שלא למחוק וכו' וראיתי להרב דינא דחיי לאוין ג' דף ג' ע"ד הביא דברי סמ"ק וכ' עליו וז"ל ולא הזכיר שהוא אזהרה לנותץ אבן מן המזבח אולי סובר הרב שר"י בא לחלוק ולו' שאין זה אזהרה לנותץ את המזבח אלא למוחק את ה' וכדעת הרא"ם ז"ל. וראיתי להרב מהר"י אבוהב בפי' התורה פירש כדברי הרמב"ן שהנותץ אבן מן המזבח אינו לוקה אלא דוקא המוחק את השם ולפי דעתו אף המבשל בעצי הקדש אינו לוקה ויש לתמוה ע"ז דבפ' אלו הן הלוקין נראה בפי' דהמבשל בעצי הקדש לוקה וכו' עכ"ל. ודברים ככתבן תמוהים במ"ש משם מהר"י אבוהב דנרא' דכיוון לפי' מהר"י אבוהב הנדפס סביב לפי' הרמב"ן דפוס ויניציא כי אין לנו פי' מהרי"א עה"ת כי אם זה. והשת' דבריו קשים כי מהר"י אבוהב ולא הרמב"ן לא כתבו דהנותץ אינו לוקה כאשר יראה המעיין בדבריהם. ודברי הרמב"ן ומהר"י אבוהב על דבריו ברור מללו ואין צורך להאריך. והקרוב אלי שמ"ש וראיתי להרב מהר"י אבוהב בפי' התור' פירש כדברי הרמב"ן כל התיבות הללו אין כאן מקומם וכצ"ל אולי סובר הרב וכו' וכדעת הרא"ם ז"ל שהנותץ אבן מן המזבח אינו לוקה וכו'. וכונתו להקשות על הסמ"ק דלא כתב כי אם מוחק את ה' ולא כתב נותץ אבן מן המזבח נמי דמשמע ליה דר' ישמעאל דספרי חולק על הנותץ ופסק כמותו וע"ז הקשה דבש"ס דילן מבואר דמבשל בעצי הקדש לוקה. ותיבות הנז' היו כתובו' בגיליון והם שייכות קודם דברי סמ"ק או אחריו. והמעתיק עוית כן נראה. אמנם תימה על תמיהתו על הסמ"ק דמה יוכיח הוכח מדלא כתב נותץ אבן מן המזבח מוכח דסבר דאינו לוקה וכפ"ז ר' ישמעאל חולק וכו' הרי הסמ"ק לא מיירי אלא במצות הנוהגות בזמנינו ומשו"ה לא כתב כי אם מוחק את השם דשייך לזה"ז לא כן נותץ המזבח וכיוצא ולעולם דגם הוא סבר דלקי אכל הני וזה פשוט ועוד לאלוה מלין בכונת דברי הרא"ם שנא כמו שנראה שהבין הרב דינא דחיי הלא הוא כמוס עמדי בקונטריס פני דוד פ' ראה בס"ד.

ו הל' דעות פ"ב דין ד'. אמרו עליו על רב תלמיד רבינו הקדוש שלא שח שיחה בטלה כל ימיו. כתב מרן בכ"מ פ' הישן מצאתי כן על ריב"ז אבל על רב איני יודע כעת מקומו עכ"ל. ותמה בשו"ת מקום שמואל ס"ס ס"ה דשם אמרו על ר"א ואמאי לא נקטי' הכ"מ ופשוט דהא דרב הוא מפ"ק דחגיגה ומגיד לאדם מה שיחו אמר רב אפי' שיחה קלה וכו' עכ"ד. ואין זה תימה כלל דר"א נהג אחר ריב"ז כן כמ"ש שם פ' הישן וכשהזכיר מרן דריב"ז מפ' הישן סגי. וכן כתב בסדר הדורות דף ס"ו ע"א. ותו דלשון אמרו על ריב"ז שלא שח וכו' נקט מרן דדמי ללשון הרמב"ם. אבל ר"א הוא אמר על עצמו כן ואינו כמ"ש הר"מ אמרו עליו. ומ"ש שהוא מפ"ק דחגיגה תימה עליו דההיא בשיחה של שחוק וקלות ראש היא

וכמ"ש הרמב"ם לקמן פ"ה דין ד' והזכירה הוא עצמו. ומה דמות יערוך לשיחה בטלה. ותו הר"מ כתב אמרו עליו וההיא מימרת רב. ותו דהר"מ כתב מימיו. ואינו מפורש שם וכל זה הם דברים פשוטים ומבוארים:

אמנם ק"ק דבס' הפרדס לרש"י כ"י ראיתי שמנה עשרה דברי חסידות שהי"ל לרב וכ"כ ס' יוחסין ולא מנה זו ומשמע דכל כי עשרה דבר שבמנין מרז"ל באיזה מדר' או אגדה אשר שנו עשר קדושות שהיו לרב והי"ל למנות מדה זו שלא שח שיחה בטלה כל ימיו. (שם דין ו') ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב. הכי אמרינן במציעא דף מ"ט ופ' ערבי פסחים דף קי"ג. וביומא דף ע"ב כל ת"ח שאין תוכו כברו וכו' וכבר כתבתי בזה בעניותי בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סימן קנ"ו ושם דקדקתי על דברי הרב פר"ח בנימוקיו בזה ע"ש באורך. ויותר יש לדקדק על הרב פר"ח דסמוך לזה ממש עמ"ש בעלי הכעס חייהם אינם חיים הורה גבר סוגית ע"פ דף קי"ג ואיך לא וכר דשם בדף עצמו אמרי' ג' הקב"ה שונאן וא' מהם המדבר א' בפה וא' בלב כמו שרמזתי לעיל. (שם פ"ד דין ט') והשומים וכו' לא יאכל מהם כלל וכו' הרב מהר"א אלפאנדארי ז"ל בס' מרכבת המשנה כתב דההיא דתקון עזרא לאכול שום בע"ש היינו לפי זמנם על דרך מ"ש מרן לקמן גבי הקזה ע"ש באורך וכן כתבתי בעניותי בס' הקטן מחזיק ברכה א"ח סי' ר"פ והבאתי דברי הרמב"ם בפי' המשנה שכתב פ' קונם יין והיה מנהגם לאכול שום וכו' לפי שהי' מסייע להם לפי מאכלם וארצם עכ"ל והרב מהר"א הנז' לא זכר מדברי הרמב"ם בפירושו הנז':

(שם דין י"ט) א' מאלף מת בשאר חלאים והאלף וכו' לא קאמר ותתקצ"ט מרוב תשמיש ע"ד דאמר רב במציעא דף ק"ז צ"ט בעין הרע וא' בדרך ארץ לרמוז דגם באחד מאלף הנה צור"ף התשמיש וכמ"ש הרב פר"ח. (שם פ"ה דין יו"ד) צוו חכמים בדרך ארץ שלא יאכל בשר וכו' כתב מרן בכ"מ דאמרינן התם מי שאין מזגו בריא וחזק לוה ואוכל וכ"כ מהרש"ל בי"שש שם דאדר' יוחנן ורב נחמן סמכינן האידנא ויאכל כדי חזוק הגוף ולא יסגף עצמו כלל אבל לא יעדן עצמו בתענוגים וכתב דמשק אליעזר דאי אנינא דעתיה שרי לעדן עצמו נמי דמקרי ג"כ לחזק גופו. והביא הרב כנה"ג י"ד סימן כ"ח הגהת ב"י אות ה' ע"ש והכל לפי מה שהוא אדם שאם באיזה דבר יוכל לסגף עצמו לכפרת חטאתיו כי אין אדם וכו' הנה מה טוב. (שם דין י"א) ואח"ך ישא אשה וכו' אפשר דאין הקפידא אלא לישא אבל יכול לשדך תחילה ועמ"ש בפתח עינים שם פ' משיח מלחמה. ועמ"ש הרב פר"ח בנימוקיו ודבריו דחוקים ועיין בזהר חדש דפוס ויניצא דף ז' ע"א. (שם דין י"ב) ולא ימכור שדה ויקנ' בית וכו' כיוצא אמרו פ' כיסוי הדם דף פ"ד לא ימכור עתודים ויקח שדה ואמרו פ' האשה שנפלו דף ע"ט פשיטא ארעא ובתי ארעא

וע"ש בפירש"י. (שם פ"ו דין ג') והמתכבד בקלון חבירו וכו' כתב מרן פ"ב דאבות ודבריו תמוהים דתנן התם המלבין ומרן עצמו פ"ג דתשובה כתב דלא ידע מקומו וכמו שהק' עליו הרב מהר"א אלפאנדארי ע"ש. והרב פר"ח בס' מים חיים שם פ"ג דתשובה הורה גבר דבירושלמי פ' אין דורשין ובמדרש רבה ריש בראשית היא מימרת ר' יוסי בר חנינא מתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לע"הב. וכת' רבינו מהרח"ו ז"ל בשערי קדושה דף כ"ב (דפוס אשכנז) וז"ל המלבין פני חברו ברבים בפניו והמתכבד בקלון חבירו ונ"ל כי גם זה בפניו עכ"ל ובמ"א כתבתי בעניותי על זה. והן עתה אחר שנדפסו הקונטריסים דלעיל בעת אשר יודפ"ס ועולה דף זה האיר וזרח ס' שאלת שלום פי' שאלתות דרב אחאי להגאון בקי בחדרי תורה מהר"ר ישעיה ברלין נר"ו ושם ראיתי בהקדמתו שכ' דמצא מקור סא דמתכבד אשר מרן ז"ל כת' דלא ידע מקומו והוא נר"ו דק ואשכח בירושלמי פא"ד. וכבר מציאה זו קדם וזכה בה הרב פר"ח כמש"ל. ומדבריו שם משמע דסבר דמתכבד וכו' היינו גם שלא בפניו ע"ש ודוק. ומהרח"ו ז"ל לימדנו דהוי בפניו כאמור. (שם דין ז') חייב להוכיחו עד שיכהו החוטא וכו' מקשים דזה סברת רב ור' יוחנן פליג עליה וס"ל עד נזיפה וקי"ל דרב ור' יוחנן הלכ' כר' יוחנן. והאחרונים חתרו להשיב הלא בספרתם. ואנן בעניותין הבאתי בס' הקטן ברכי יוסף סי' תר"ח בא"ח קצת מדבריהם ועמדתי עליהם לפי דעתי הקצר' וגם אני בעוניי הלצתי בעד הרמב"ם ע"ש באורך. ומ"ש הרב הנמקי סוף פ' הבא על יבמתו בתוך דבריו עד שיכנו או יקללנו כתיבנא בעניותין התם דכונתו לאותובי בין אליבא דרב בין אליבא דשמואל ע"ש. ועתה ראיתי בחידושי הריטב"א כ"י (שמשם חפר אוכל הר' הנמקי כמש"ל דעל הרוב דברי הרב הנמקי הם מהריטב"א (וכמ"ש הרב כנה"ג בכמה מקומות ועיין יד מלאכי דף קצ"ז) וכבר כתבתי בעניותי בברכי יוסף שם סי' תר"ח אות ה' דכ"כ הריטב"א בחי' כ"י אבל להיות שחי' הריטב"א הנז' היו בשאלה אצלי לזמן קצר ואפשר כשכתבתי זה לא היה הס' בידי) שכת' וז"ל כך מצוה לומר דבר שאינו נשמע פי' לרבים אבל לחבירו עד הכאה כדאמרינן בערכין עכ"ל. הראת לדעת שהריטב"א בפשיטות נקיט עד הכאה כמו שפסק הרמב"ם. ובא וראה תוקף גדול' הרמב"ם אשר רוח הקדש שורה עליו כי מצאתי בזהר הקדוש פ' נח דף ס"ח ע"א וז"ל כל מאן דאזהר לחייב' אע"ג דלא קביל מיניה הוא שזיב ליה לגרמיה וההוא חייבא אתפס בחוביה ועד כמה יזהר ליה עד דימחי ליה הא אוקמוה חבריא עכ"ל. הבט ימין כי פסק הרמב"ם הוא אשר הסכימו התנאים ואוקמוה חבריא עד דימחי ליה ודבר ה' בפי הר"מ אמת ובקונט' ברית עולם צדדתי בזה ע"ש. (וכל שאפשר בידו למחות וכו') הרב שיירי בלשונות הר"מ הביא דברי הרדב"ז ח"א סי' ק"ך ע"ש והם דברי

התוס' בכמה דוכתי ועמ"ש בקונט' פתח עינים בשבת דף נ"ה ובס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' תר"ח ובספר מחזיק ברכה שם ובס' הקטן ראש דוד פ' נח בס"ד. (שם דין ח') בד"א בדברים שבין אדם לחבירו אבל בדברי שמים וכו' יצא להרב זה מבריתא דערכין דף ט"ו יכול לא יכנו ולא יקללנו ולא יסטרנו וכו' מהר"ם מלובלין בתשוב' סי' י"ג. והרב שיירי לא הזכירו. וע"ש בתשובה הנז' מה שהאריך. (שם פ"ז דין ג') ג' עבירות נפרעים מהאדם בעה"ז וכו' ולשון הרע וכו'. הכי אתמר באבות דר' נתן פ' מ'. ואיתיה בירושלמי פ"ק דפאה. (שם דין ה') א' המספ' להר"ר בפני חבירו וכו' תמה מרן אמאי לא פסק כרבא דאמר כל מילתא דמתאמרא באפי מרא לית בה משום לישנא בישא וכו' והרב פר"ח בנימוקיו כתב דפסק כבריתא דת"כ והביאו הר"ש פי"ב דנגעי' שאמרו ומה מרים שלא דברה בגנותו של משה בפניו וכו' והך בריתא מסייע לאביי ומשו"ה פסק כמותו עכ"ד. ויש להעיר כפ"ז אמאי הש"ס לא מותיב מבריתא זו דת"כ לרבא וא"ת דאתי כר' יוסי א"כ ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ואביי ורבא הלכה כרבא. ולדעת התוס' א"ש דהבריתא בגנות. ואפשר לומר דסבר הרמב"ם דאיכא נורא הוי כלה"ר ברמאות ולהכי השמיטו וס"ל כהתוס'. וכל אבק לשון הרע כתבו שלא בפניו מכלל דבפניו אינו לה"ר. וסבר דאיכא נורא הוא אבק ומשו"ה כתב דלה"ר בפניו מכלל דאבק שלא בפניו ופסק כרבא וכדעת התוס' דבריתא דת"כ אתי ככ"ע ובפסיקת' ובספרי אמרו שלא בפניו ק"ו בפני רבים. והרמב"ם סוף ה' טומאת צרעת לא כתב שלא בפניו ע"ש ודוק כי קצרתי.

ז **הל' עכו"ם** פ"ב דין ב'. ואפי' להסתכל בדמות הצורה וכו' דעת הרמב"ם כתוס' והרא"ש בשבת דף קמ"ט דאיסור הסתכלות בצורה היינו בנעשית לשם ע"ז וכן הוא דעת הסמ"ג לאוין י"ד והטור בי"ד סי' קמ"ב ורבינו ירוחם. אך רש"י והר"ן פירשוה אף בצורה הנעשית לנוי וכ"כ הגאון בעל הערוך בערך פן. וראיתי להרדב"ז בתשו' ח"א סי' ק"ז שכת' וז"ל ואע"גב שהתוס' כתבו דמיירי שעשאו לשם ע"ז ועדיין לא עבדו הרי רש"י והר"ן חלוקים וכל פוסקי הלכות כתבוה סתם משמע דבכל גונא אייריי וכן בדין דכיון דטעמא הוי משום שלא יפנו אל מדעתם מה לי צורת ע"ז או צורה אחרת עכ"ל. וק"ק במ"ש דכל פוסקי הלכות כתבוה סתם דהרי הרמב"ם וסמ"ג והרא"ש והטור ורבינו ירוחם כתבוה גבי ע"ז כדעת התוס'. ושם דין ג') וכל הנפנה אחריה בדרך שהוא עושה מעשה ה"ז לוקה וכו' כ"כ פי"ט דסנהדרין וע"ש בס' לח"מ ובס' דינא דחיי לאוין י"ד במה שרמז בלח"מ ודוק בדברי הלח"מ. ובס' לב שלם הביא מ"ש החכם השלם כמהר"א קארי וז"ל ופירש רש"ל ז"ל כגון שהית' מכוסה והוא גילה אותה ויש לטעון על מה שהק' התוס' פ"ק דעירובין דאמאי לקי על לאו דאל תפנו כיון דאין בו מעשה ומאי קושיא נימא דמשכחת לה בדעבד

מעשה עכ"ל. והקשה עליו דלא דק דהתם באל תפנו אל האובות קיימינן ואיך לא השגיח בתירוץ התוס' דעקימת שפתים הויא מעשה וזהו דוקא באוב ע"ש באורך. ומ"ש בשם רש"י הוא ט"ס וצ"ל רש"ל כמו שתרא' בביאורי רש"ל לסמ"ג לאוין י"ד ע"ש. ומבין ריסי עיני המחבר נרא' דאשתמיטיתיה דברי הרמב"ם בס' המצות לאוין יו"ד דגריס בההיא דעירובין אל תפנו אל האלילים. ומה שהק' מהר"א קארו על התוס' אף דהם גרסי אל תפנו אל האובות כונתו דגם שם משכחת מעש' כמ"ש הרמב"ם פי"א דע"ז דין י"ד דאם כיוון מעשיו ועשה כפי מאמר' לוקה. ודמי למ"ש הכא קצת. ומשום שהרמב"ם נקט בס' המצות גירסת אל תפנו אל האלילים כתבה לזו כן נראה לישב קצת דברי מהר"א קארו ועמ"ש הריטב"א בחידושיו שם בעירובין ובס' דינא דחיי לאוין י"ד:

(שם פ' עשירי דין ו') אסור לנו להניח עכו"ם בינינו אפי' יושב ישיבת עראי או עובר ממקום למקום בסחורה לא יעבור בארצנו אלא עד שיקבל עליו ז' מצות וכו'. שמעתי מהרב הכולל במהר"ר שלום עמר זלה"ה כי לעיל פ"ח פסק בדין ט' שהגוי המבטל ע"ז צריך שיהי' הוא עובד ע"ז והרי איתי הגתי ביטל עצבי פלשתים בתחילת מלכות דוד הע"ה בירושלם כמ"ש בע"ז דף מ"ד. ואחר זה כמו עשרים שנה ביטל עטרת מלכם כמ"ש בע"ז ואיך הניחו לישב איתי בגיותו כל זה הזמן בירושלם. וממה נפשך מזה נשמע או דגר תושב יכול לבטל או שמותר לשכון גוי בארץ ישראל הפך הרמב"ם עכ"ד. והאמת שהיא חקירה ראויה. ולפי מ"ש הרב מגילת ספר משם הרב מהר"ר יהושע בנבנשת בספרו משמרת המצו' דהרמב"ם לא קאמר דלא ישב אפי' ישיבת עראי אלא בז' עממין ניחא. האמנם האמת ניכר שדעת הרמב"ם אפי' בכל גוי כמו שהבינו מדבריו הראב"ד ומרן כמו שהוכיח הרב מגילת ספר ע"ש. ואפשר לומר דאיתי בא לפי שהי' אוהב לדהע"ה כשהי' אצל אכיש ולכן אחר המלחמ' ראשונ' בתחילת מלכות דהע"ה בירושלם נראה למחנ' דהע"ה וביטל העצבים וחזר לעירו גת וישב שם עד שובו להתגייר ובבואו ביטל ע"ז מלכום דעמון ואח"כ נתגייר והיינו דקאמרו בש"ס גבי מלכום בא איתי וכו' אלמא דלא הוה התם ודוק.

ח **הל' ק"ש** פ"א דין א'. הקדים וכו' לפי שאין סדר דברכות וכו' מרן ז"ל הביא סוגית ספ"ק דברכו' אמתני' דריש פ"ה דתמיד א"ל הממונ' ברכו ברכה אחת וכת' עלה משמע מהכא דכיון דקי"ל דברכות אינן מעכבו זא"ז מכ"ש דאין סדר לברכות. וכתב עליו מהרח"א בס' מקראי קדש וליתא שמסקנא מא ברכות אינן מעכבות סדר הברכות מש"ה נקט רבינו סדר הברכות אין מעכבות הא ברכות מעכבות זו את זו וצ"ע עכ"ל. וסגנון זה דנקט הרב בקושיתו על מרן לא סליק שפיר דהמסקנא דכתב גם מרן ז"ל הביאה ועלה קאי וכבר

הרשב"א בחידושיו שס הכריע דהא הוי דיחויא בעלמא ונקטינן ברכות אינן מעכבות זא"ז כמבואר שם באורך והא הוה פשיטא למרן. אך מאי דקשה על מרן הוא דכיון דרב האיי גאון סבר אין סדר בברכות כהאי דיחויא כמ"ש שם הרשב"א והרמב"ם נקט אין סדר בברכות מהיכן פשיטא ליה למרן בעד הרמב"ם דקי"ל ברכות אינן מעכבות. ותו אעיקרא מאי בעי בהני מילי. ועוד הקשו עליו דהר"מ בפי' המשנה כתב פ"ה דתמיד דהוו אמרי אהבת עולם ואין סדר כהאי דיחויא. והמשתכל יפה בעיניו יראה דלשון מרן מצד עצמו מגומגם שסיים ומ"מ יש לתמוה וכו' ולשון ומ"מ לא א"ש. והדברים מוכיחים שיש חיסור לשון ט"ס. ומ"ש מרן ומ"מ יש לתמוה וכו' ק"ק דלא זכר מ"ש הרשב"א בתשוב' סי' שי"ז וסימן שי"ח ובתשובות המיוחסות להרמב"ן סי' ר"ב. ועל דברי מרן לכאורה ק' על התירוץ שתירץ מהברכות שהזכיר הרשב"א שם עיין שם באורך. ועמ"ש בקונטריס מחזיק ברכה א"ח סימן ס' בס"ד.

ט **הל' תפלה** פ"ח. דין ד'. והוא שיהיו רוב עשרה שלא התפללו וכו' פירוש שלא התפללו בצבור שלא יצאו י"ח קדיש וקדושה אף שהתפללו ביחיד גם שמקצתם כבר התפללו בצבור. מר וקציעה א"ח סי' ס"ט ודחה מה שפירש הרדב"ז בח"א סי' רמ"א ע"ש. וכן לא יהיה אחד מברך ברכת שמע וכו' מ"ש מרן בכ"מ דנם רבינו סבר כהראב"ד כבר תמה עליו הרב קול הרמ"ז דהרמב"ם בפירוש המשנה כתב להפך ע"ש. וכבר הרב מגדל עז חשב להשוות דעת הרמב"ם להראב"ד ואחר כך הדר מר מכח מ"ש בפירוש המשנה. ומ"ש עוד מרן על פירש"י ולפ"ז לשון פורסין מלשון התחלה או הצעה וכו' כבר תמה עליו בס' ריח שדה דף ס"ט ע"ג וע"ש מ"ש בס' הנזכר עוד ואין להאריך. ואולי יש חיסור לשון בכסף משנה:

י **הל' שבת** פ"ד דין ד'. א' נתן את האור וכו' (מימי חרפי ודוד הוא הקטן) עיין מה שהק' הלח"מ ע"ש וכבר מהר"י בי רב ז"ל הביאו מרן בכ"מ העלה ארוכה ותירץ יתיב דברי הרמב"ם על מכון' וכלשון הזה הובא בס' תמת ישרים בשו"ת מהר"ר תם וחתים עלה הרב המחבר תם ן' יחיא ע"ש. ואין ספק כי הוא מההר"י בי רב כמו שהעיד מרן אלא שמהר"י בי רב שלח ענין זה למהר"ר תם והמעתיק סבר שהוא ממהר"ר תם וחתים שמו. וכן נמצא בתשובות האחרונים בענין זה כאשר ראיתי כמה פעמים דהמעתיק עוית. והרב מקראי קדש נר"ו דף ק"ד הקשה על מהר"י בי רב דא"כ מה הקשו פ' המביא שופת הקדרה מאי קעביד ומה תירצו בקדרה חדשה וכו' עש"ב. ואפשר דכונת מהר"י בי רב דהר"מ והתוספת' לבד מיירו בבאו ביחד אך הברית' דפ' המביא אנה"נ דאיירי בזה אחר זה ונותן האור חייב משום מבעיר שהיא מתלבה הגחלת בהליכתו כמ"ש רש"י ואנן קי"ל

דאינו חייב משום מבעיר אלא בצריך לאפרו וכמ"ש הלח"מ והיינו דברית' דפ' המביא לא דייקא כהתוספת' לשנות אחד נתן אחד נתן אלא קתני א' מביא את האור וא' מביא וכו' וצם בתוספת' דייק לומר ובא אחר והגיס מאי דלא קאמר בהנך לא כן הברית' דקתני וא' מגיס ואמטול הכין פריך שופת הקדרה מאי קעביד ומשני הכא בקדרה חדשה. ומתוך הדברים נראה שהרב המגיד שכ' וז"ל אחד נתן את האור בריתא פ' המביא ובגמ' שופת הקדרה מאי קעביד וכו' פשיט' דלא דרך בדרך זה דמהר"י בי רב וצריך לדעת כיצד יישב דברי הרמב"ם ואפ' דגירסתו בהרמב"ם היתה כגירס' שמצא מרן שכתוב בה בסיפ' ובא אחר ונתן את העצים ובא אחר ונתן את האור ולגירס' זו לק"מ וכמ"ש מרן בכ"מ. ומ"ש מרן שאינה נראית נסחא זו שאינה מכוונת לא עם הגמ' ולא עם התוספת'. סבר הרב המגיד דאתיא כמו הגמ' דמ"ש הרמב"ם שנים אחרונים בלבד חייבים ולא כתב האחרון חייב כמ"ש בגמ' הוא דרצה לפרש לנו דמ"ש הגמ' היינו בערך הנותנים וכמ"ש מהר"י בי רב אך האמת דשנים חייבים הנותן את העצים והמגיס והבריתא לא חש לפרש המגיס דפשיט'. ומרן הלך בשיטת מהר"י בי רב דמדקדוק דברי הרמב"ם מיירי דנתנו כלן ביחד וכפ"ז אינה לא כהגמ' ולא כהתוספת'. אבל הה"מ לא חש לדקדוקי מהר"י בי רב. ויראה המעיין מה שהקשה עוד הרב מקראי קדש על מהר"י בי רב דיש לישב בדוחק. ומ"ש הרב מהרלנ"ח בתשובותיו סי' כ"א ומהרשד"ם א"ח סי' ג' דיש לדקדק במה שישבו בעד הרמב"ם טובא כאשר יראה המעיין הטב ודוק.

שם ה' שבת פ' כ"ט דין ו'. מדברי סופרים לקדש על היין וכו' זו היא שיטת הרבה מן הראשונים דקדוש דאוריתא היינו בדברים כמ"ש הרמב"ם בריש פרקין. ורבינו ישעיה הראשון בס' המכריע סי' ע"א מסיק דבתפלה נפיק ידי קדוש דאורית' ע"ש באורך. וראיתי להרב גופי הלכות אות רכ"ג שכ' משם רבינו ישעי' בחידושיו לפסחים שהקשה לשיטה זו דכיון דבתפלת ערבית של שבת וצא י"ח קדוש דאוריתא אמאי לא תקון רבנן בתפלה זכר ליציאת מצרים דאמר רב אחא בר יעקב צריך שיזכור יציאת מצרים בקדוש היום כמ"ש בפסחים דף קי"ז ובתפלה שהיא עיקר הקדוש הי"ל לתקן זה וגם ימים טובים ילפינן משבת ואמאי בי"ט אמרו י"מ בתפלה ולא בשבת וכ' הרב הנזכר שהיא קושיא עצומה לדעתו וכמו שהקשה הוא עצמו לדבריו והניחו בצ"ע והאריך בזה ע"ש:

ואפשר דרבואתא דסברי דעיקר הקדוש מן התורה בדברים ובתפל' נפקי י"ח קדוש דאוריתא מפרשי בש"ס כמו שפירש רשב"ם שם וז"ל צריך שיזכיר י"מ בקדוש היום בין בכוס בין בתפלה ושל שבת בג"ש דפסח ושאר מועדים במה מצינו מפסח הכי גרסינן כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך וכתיב התם זכור את יום השבת עכ"ל. ומוכח

מדבריו שהוא מפרש מימרא דרב אחא בר יעקב דצריך להזכיר יציאת מצרים בקדוש היום בקדוש דפסח שהרי כתב בין בכוס בין בתפלה אלמא דבפסח קאי שמזכירין יציאת מצרים בתפלה וכן כתב בסוף ושל שבת בג"ש דפסח ושאר מועדים במה מצינו מפסח הרי דפסח הוא המלמד. ולא סבר כדמפרשי רבינו ישעי' והר"ן דימים טובים ילפינן משבת דנרא' מזה דרב אחא בר יעקב בשבת קאי דצריך להזכיר יציאת מצרים בקדוש ושבת הוא המלמד דימים טובים ילפינן משבת. ומשום הכי כתבו רש"י ורשב"ם דה"ג כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך וכתיב התם זכור וכו' דהוא קאי בקדוש פסח והיינו דאמר כתיב הכא למען וכו' לאפוקי גירסת הרא"ש דגריס כתיב הכא זכור את יום השבת וכו' דמשמע דבשבת קאי. אמנם הר"ן לא חשש לדקדוק זה ועל גירסת כתיב הכא למען תזכור וכו' פירש דימים טובים ילפי משבת כמ"ש רבינו ישעיה ז"ל. ולדעת רשב"ם דרב אחא בר יעקב בפסח קאי מוכרח דהג"ש אסמכת' בעלמ' דהא קדוש ימים טובים הוא מדרבנן כמ"ש הרב המגיד ומאחר שזכינו לדין דאסמכת' בעלמ' היא נחה שקטה קושית רבינו ישעיה דלא הזכירו יציאת מצרים בתפלה דהיא עיקר קדוש מדאוריתא. דכיון דהך דרב אחא בר יעקב אסמכת' בעלמ' ומדרבנן לא חשו לתקן בתפלה דמדאורית' נפיק בלי הזכרת יציאת מצרים, אכן בימים טובים דהקדוש מדרבנן ומדאורית' לא בעי קדוש תקנו בתפלה נמי י"מ דלצאת הקדוש בעי זכר י"מ דהכל מדרבנן:

ומכלל הדברים יתישבו דברי הטור בסי' רע"א שפירש בפשיטות דמאי דאמרינן בקדוש שבת זכר ליציאת מצרים קאי אמקראי קדש והוא תימא דרב אחא בר יעקב אמר דצריך להזכיר יציאת מצרים בקדוש וכאשר העיר הרב גופי הלכות ומה שתירץ הרב ז"ל לא יגהה מזור. אכן לדרכנו אפשר דהטור מפרש כרש"י ורשב"ם דרב אחא בר יעקב בפסח קאי והוא אסמכת' בעלמ' ודוקא בפסח אמרה וימים טובים אמרינן בפסח דשייכי בהו ולא בשבת ולכן פירש דקאי למקראי קדש. ושוב הביא הטור דברי הרמב"ן דיציאת מצרים מורה על השבת וכתוב בדברות שניות וזכרת כי עבד היית ע"ש באורך. ועמ"ש הרמב"ם בריש אגרותיו ותשובותיו המודפסות מקדם קדמתה ע"ש ולא חש הטור על גירסת הרא"ש דגם לפי גירסתו סובר דלאו דוקא ובפסח קאי מעין דוגמא שכתבנו על הר"ן לעיל:

וחזה הוית להרב גופי הלכות שכ' וז"ל ודע שקושיא זו היא עצומה כפי סברתו דקדוש על הכוס אינו מן התורה אבל הרמב"ם פסק דהוי מן התורה דעיקר הקדוש הוא על היין ובלילה ומוכח לה מההיא דזכרהו על היין בכניסתו וכתבו התוספות דסתם זכירה על היין כדכתיב זכרו כיין לבנון עכ"ל. ומוכח מדבריו דמדאורית' בעי יין וק' דבפירוש כתב

הרמב"ם בדין זה איפכא דיין הוא מד"ס וכמ"ש הגהות מיומוניות והה"מ על זה ע"ש והוא מבואר שדעת הרמב"ם דמדאוריתא לא בעי כוס וזה הפך הרב הנז' שכתב כאן ובסוף הלשון דדעת הרמב"ם דקדוש לילה על הכוס דאוריתא ע"ש:

יא **הרמב"ם** ה' אישות פ"ד מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו'. בעיא דלא איפשיטא פ' השולח דף מ"ג ונקטי לה לחומרא הרמב"ם והרא"ש שם והר"ן פ"ק דקידושין. ולפום ריהטא יש לחקור דהגם דבתלמודין לא איפשיטא הרי אמרו בירושלמי פ"ח דפסחים רבי חייא בשם רבי יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין קידש אשה אין חוששין לקידושיו ודכוותא גירש אין חוששין לגירושיו שמואל אמר חוששין לגירושיו אתיא דשמואל כרבי יהודה דתנינן תמן גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין וידוע דהלכה כרבי יוחנן אפילו לגבי דרב באיסורי דהלכת' כוותיה נגד שמואל וכ"ש דרבי חייא קאי כוותיה. ותו דאוקמינן לשמואל כרבי יהודה דפרק הנחנקין והתם קי"ל כרבנן כמ"ש הרמב"ם פ"ט דגניבה. וכיון דלפום סוגיא ידרושלמי אין חוששין לקידושיו לרבי חייא משם רבי יוחנן הו"ל לפוסקים לפסוק הכי דלא שבקינן פשיטותא דירושלמי משום ספיקא דבבלי וכמ"ש הר"ן שילהי פ"ק דקידושין לדעת ר"ח והרמב"ם בבעית בנו והוא רבו דלא איפשיטא בתלמודין דשבקינן ספיקין ונקטינן כפשיטות' דירו' והנה בירושלמי פרק השולח אמרו קדש אשה ביום של רבו אין חוששין לקידושיו ביום של עצמו חוששין לקידושיו ולא כן אמר רבי חייא בשם רבי יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין קדש אשה אין חוששין לקידושיו דכוותה גרש אשה אין חוששין לגירושיו ע"כ וכתב הרב שדה יהושע וז"ל ולא כן אמר וכו' וכן הלכה דאיסורא לא אמרינן לחצאין אלא זכיית ממון בלבד עכ"ל וכפ"ז נמצא דסתמא דש"ס ירושלמי נקיט להלכ' הא דר' יוחנן ודחי ע"ש דביום של עצמו חוששין לקידושיו דבאיסורא לא אמרינן לחצאין וכמ"ש הרב שדה יהושע והדרן לחקירתנו דהו"ל לפוסקים לפסוק כירושל' דאין חוששין לקידושיו כמדובר.

ונראה דטעם הפוסקים שפסקו דחוששין לקידושיו והיא ס מקודשת משום האי דאמרינן בתלמודין פ' החולץ דף מ"ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין מהו ואמר רבה השתא עבד כלו כשר חציו מיבעיא ואותיב רב יוסף מדא"ר יהוד' מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל אותו הולד אין לו תקנה ומשני כי אתמר דרב יהוד' כגון דקדיש בת ישראל דנמצא צד עבדו' שבו משתמש באשת איש ופריך והאמרי נהרדעי לדברי הפוסל פוסל בפנויה ולדברי המכשיר מכשיר אפילו באשת איש ושניהם לא למדוה אלא מאשת אב וכו' אלא כי אתמר דרב יהוד' כגון שבא על אשת איש ונמצא צד חירות

שבו משתמש בא"א ומכח סוגיא זו סברי התוספות והרשב"א דמי שח"ע שקידש בת ישראל קידושיו קידושין כמבואר בחי' הרשב"א פ' השולח. אלא דהרמב"ם וסיעתיה ס"ל דהוייא ספק מקודשת ומשום דקידושיו ספק אין לולד תקנה דהוא ס' ממזר והיינו דרב יהוד' דהחולץ וכמו שביאר לדעתם הפר"ח בחי' גיטין ע"ש. מאחר עלות כן נמצא דמכח מימרת רב יהוד' דאמר דמי שח"ע הבא על א"א אין לולד תקנ' מוכרח דלפחות הוו קידושין כשקידש מי שח"ע כמדובר ואמטו להכי לא חשחין אנחנ' על מאי דאיתמר בירושלמי כיון דמגמרין בהחולץ מוכח דלפחות הויא ס' מקודשת כמבואר. וכל זה שכתבנו הוא לפי מה שפירש הרב שדה יהושע בירושלמי דהשולח אמנם זה חזיתי להרב משנה למלך פ"ב מה' קרבן פסח דין י"ג שהביא הירושלמי דפסחים וכ' וז"ל ולא ידעתי מהו דכיון דקידושין לא תפסי גירושין היכי משכחת לה ונ"ל כגון שקידש חציה שפחה וחב"ח וכו' אבל מן הירושלמי דפ' השולח אינו נרא' כן אלא דס"ל לירוש' כסברא דדחי גמרא דידן דקאמר קידש ביום של רבו אין קידושין תופסין בה ביום שלו הרי קידושי' תופסין עכ"ל. והדבר ברור דכונת הרב לפרש מ"ש ר' יוחנן קידש אשה אין חוששין לקידושיו ביום של רבו ודכוותה אם גירש ביום של רבו מה שקידש ביום של עצמו אין חוששין לגירושיו ואתיא הא דרבי יוחנן כמ"ש פ השולח בירושל' קידש ביום של רבו אין חוששין לקידושיו ביום של עצמו חוששין לקידושיו וק"ק על מפרש הירוש' דפסחים בס' קרבן העדה שהביא דברי הרב משנ' למלך וכ' דקושיתו קושיא וצ"ל כמו שפירש הוא בקונטריס ע"ש דפירש פי' זה עצמו שכתבנו והוא עצמו כונת הרב מש"ל וכן פירש מפרש הירושלמי דנשים בס' פני פשה פ' השולח ושם מבואר מ"ש שם ולא כן א"ר חייא וכו' ע"ש. ונראין הדברים שזו כונת הירושלמי ולא כמו שפירש הרב שדה יהושע כאשר למראה עיניו ישפוט בצדק המעיין. ומעתה לק"מ על הפוסקים דהירוש' אתי כסברא דדחי הש"ס דידן פ' השולח ולא קי"ל כוותיה.

יב **הל' שחיטה** פ"ח דין י"א מן הארכוב' ולמט' מותרת באיזה ארכוב' אמרו בארכוב' שהיא סוף הירך וכו'. פ' בהמה המקש' דף ע"ו איכא תרי לישני ורש"י פסק כלישנ' קמא וכ"כ סמ"ג דף קמ"ג ע"א וז"ל ופסק רש"י כלשון זה אעפ"י שיש לשון אחר שמיקל יותר וכו' עכ"ל ופירש מהריר אייזק שטיין בביאוריו הנדפסים בסוף סמ"ג וז"ל אף על פי שיש לשון אחר שמקל יותר היינו ר' פפא דלק' שמביא אח"ך דמתני מילתא דרב כמו שאמר עולא ואמוראי נינהו אליבא דרב עכ"ל. ועמו הסליח' דתרי לישני הם בדרב יהוד' אמר רב דסתם גמרא קאמר משם רב יהוד' אמר רב לישנא קמא ורב פפא מתני משמיה דרב יהוד' אמר רב לישנא בתרא וא"כ נמצא דהלשונות הם ברב יהוד' אמר רב ואינם

אמוראי מסויימין כמשמעות לשון אמוראי נינהו בעלמא אלא הכא הוא סתם גמרא ורב פפא ועיקר פלוגתיהו במימרת רב יהוד'. ואף על גב דאפשר דגם כונת הרב הנזכר כך היא מ"מ לשונו אינו מכוון וגם לשון רש"י בש"ס שם בנסחתנו שכ' דלא חזינן דהדר ביה רב אינו מכוון דלא שקיל וטרי עונא אלא עם רב יהוד' וכן הסמ"ג כתב בשם רש"י שלא מצינו שחזר בו רב יהוד'. וכן כתב בהגהות מיימוניות לקמן דין י"ז. אמנה לשון הגהות הנז' שם קשה להולמו וכבר העיר יו הרב כנה"ג סי' נ"ה הגהת בית יוסף אות ו' וכ' משם הרב דמשק אליעזר דתלמיד טועה כתבו. ומ"ש בישובו הרב כנה"ג והגיה במקום וכן וכו' לא נהיר ולא צהיר מכמה אנפי וגם אנכי איש צעיר עלה בדעתי לישבו בלי הגהה דמ"ש וכן פרש"י קאי אמ"ש הרמב"ם דצומת הגידין בלא רכובה דוקא אלא דבתר הכי הביא שארי' דברי רש"י בחלוקת נשבר העצם למעל' מצ"ה והחולקים עליו וממילא יתבאר דעת הרמב"ם. אבל האמת יורה דרכו דהלשון מוטע' ואינו במקומו. ומ"ש הרב לח"מ בדין זה שה א"ש פסק כאוקמתא בתרא דרב פפא ועולא ע"ש דבריו קשים דהרא"ש לא פסק הכי ואדרבא כתב דבצרפת ואשכנז נהגו כרש"י ומשמע דהכי פסק ודוק בדברי הרא"ש במ"ש בתר הכי גבי ערקום וכ"כ בתשו' כלל ך' סו' ט"ז דכל רבותיו נהגו כרש"י וכ"כ הטור סי' נ"ו דפסק הרא"ש כרש"י וכ"כ האחרונים. הן אמת דכד דייקת שפיר אין ראיה ממ"ש הרא"ש בפסקיו כמאן סבר. וכן רבינו יחיאל שאל מאביו הרא"ש שם בתשו' כלל ך' ריש סי' ט"ז נמי סובר הלכה למעש'. אבל ממה שהשיב לו דראה כל רבותיו נהגו כרש"י תסתיים דכן פוסק וכמ"ש הטור.

יג **הל'** נזירות פ"ה דין י"ב. העביר על ראשו סם וכו' הרב לח"מ והרב פר"ח במים חיים והרב בתי כהונ' חלק בית ועד סי' ח' בלשונות הרמב"ם דף נ"ז. נעלם מהם לשון ספרי זוטא דשם מבואר דין זה והביאו הרב מרכב' משנה ח"ג הנדפס מחדש ושם הזכיר הרב הנז' להר' ארח מישור בסו' שיטת נזיר בלשונות הרמב"ם ושם בארח מישור הזכיר הספרי זוטא הנז'. ומכלם נעלם דברי הרמב"ם בס' המצות שלו עשין צ"ב דשם הביא מכילתא שמבוא' דהעבי' סם בעשה והם דברי הספרי זוטא שהביא הילקוט ועמ"ש הרב זית רענן על לשון ספרי זוטא הנז"ל ועמ"ש בעניותי בספרי הקטן חיים שאל ח"א סי' ב"ן בס"ד.

יד **הל'** ביאת מקדש פ"ג דין יו"ד. וכשם ששלוח טמאים מן המקדש בעשה וכו' מרן מסיק ואפשר לומר דמן המקדש דנקט רבינו מקום מקודש קאמר וכל המחנות בכלל וכתב עליו הרב החסיד מהר"י אלגאזי זל"ה בספר נאות יעקב בקונטריס מענה לשון סוף דף כ"ח ולא זכר שכן כתב רבינו להדיא דמקדש תקרא ירושלם כולה עכ"ד. ואין כאן

השגה דאם אמרה הרמב"ם הוא בל' המשנה אבל הוא בחיבורו כותב בפירוש בכל מקום מקדש על בית המקדש דוקא. ותו דבפרק זה כשכותב מקדש הוא על בית המקדש דוקא וכמעט שלא ניתן ליאמר. ותו דמסיים בדין זה זה מחנה שכינ' והיינו מפתח עזרת ישראל ולפני'. וטפי ה"ל למרן לו' דרבינו נקט מקדש וה"ה לאינך כמתבאר מדבריו בפרק זה ולא חש שנטעה בזה.

טו . **הל' מעה"ק** פי"ט דין ט"ז. והגוים מותרים להקריב עולות לשם בכל מקום וכו' הרב משנה למלך כתב וז"ל זה שהותר לגוי להקריב עולות בכל מקום מותר להקריב בהמה חיה ועוף וכו' וכן מחוסר אבר אסור לבני נח להקריב כן מתבאר פ"ד דע"ז דף נ"א ופ' בתרא דזבחים דף קט"ו וכו' ומ"ש רבינו ואסור לסייען הוא בירושלמי פ"ק דמגילה הל' י"ג עכ"ל. ודין מחוסר אבר איתיה נמי בירושלמי פ"ק דמגיל' שם ובירושל' פ"ט דפסחים הלכה ה' דמייתי לה לענין פסח מצרים ופ"ט דסוטה לענין עגלה ערופה. וראיתי בפ"י הירוש' נשים נקרא פני משה בתוס' שם פ"ט דסוטה הלכה ה' שכ' דהרמב"ם לא פסק כר' אלעזר דמחוסר אבר אסור לב"נ ובמונח זה תירץ קושית מרן הכ"מ פ"י דרוצח עש"ב. ונעלם ממנו דהרמב"ם פ"ג דע"ז דין ד' פסק דאם שחט לע"ז בהמה מחוסרת אבר פטור וטעמא משום דר"א דאמר דב"נ אסור לו מחוסר אבר ונא בעלת מום כמבואר בע"ז דף נ"א. ומ"מ טעם למה לא כתב רבינו בפירוש הא דמחוסר אבר אסור להקריב ב"נ דמייתי לה בתלמודין ובירושלמי בכמה דוכתי. וגם למה לא כתב דמקריב ב"נ בבמה שלו חיה ועוף וכו'. ומה שהורה גבר הרב משל"ל הא דאסור לסייען בירוש' פ"ק דמגילה ק"ק דאיתיה בגמרין בדוכתיה בזבחים דף קי"ו ע"ב ע"ש. ואפשר ט"ס נפל בדברי הר' וצ"ל הוא בירוש' נמי.

טז . **הל' תמידין** פ"א דין ב'. ופעם אחת דחקה השעה את הצבו' בבית שני וכו'. הכי אתמר בירושלמי פ' תפלת השחר דהי' זה בימי מלכות יון. אך במדרש משלי בסופו שם נאמר דהיה זה בימי שלמה בתחילת בית ראשון ע"ש והזכיר מדרש זה רבי' יונה בפירושו להרי"ף פ' תפלת השחר. ועמ"ש שם בהגהת דרך תמים ומ"ש הרב לח"מ ובפי' הראב"ד לעדיות. והתוס' מנחות דף ס"ד ע"ב ד"ה ועל אותם שעה הביאו הא דהיה בימי שלמה שישן עד ד' שעות משם הפסיקתא. ורש"י פ' תפלת השחר ע"ש. ובתוס' ישנים ברכות כתיבת יד פ' תפלת השחר הביאו באורך דברי הירושלמי ודברי הפסיקתא. ובמדרש ויקרא רבה י"ב ובמדבר רבה פ' יוד אמרו ג"כ דהיה בימי שלמה הע"ה. (שם) סוף פ"ב מה' תמידין בהרמת הדשן ואע"פ שאין הוצאתו לחוץ עבודה אין בע"מ מוציאין אותו וכשמוציאין אותו מחוץ לעיר מניחין אותו במקו' שאין הרוחו' מנשבות בו בחזקה ולא

חזירים גורפין אותו ולא יפזרנו שם וכו' ומ"ש ולא חזירין וכו' מקשים העולם דאין מגדלים חזירים בכ"מ. ואחר החיפוש נמצא בדפוס הרמב"ם שעם מגדל עוז ולא הזרים. אמנם לי ההדיוט נראה דנסחתנו עיקר דידוע הפלגת צחות לשון הרמב"ם ודייק בלישנא טובא. ואי אתא לאשמועינן דאין הזרים מוציאין אותו לאפוקי מאן דמכשר זרים בירושלמי פ"ב דיומא הו"ל לכתוב זה ברישא קודם דין בעל מום או סמוך לו. ותו שהניחו בין הדבקים בין מ"ש שהרוחות אין נושבות בחזקה ובין מ"ש ולא יפזרנו. ותו שכ' ולא הזרים גורפין והול"ל ואין הזרים וכו' ומתוך דקדוקים אלו יראה דנסחתנו נכונה ור"ל שהחזירים מדתן לגרוף כידוע ולכן אמר שיהי' מקום שאין החזירים גורפין שיהיה למעלה או אחר גדר וכיוצא ואף שאין מגדלים חזירים אפשר שהגוים יעברו עמהם מחוץ לעיר דרך העברה כן נ"ל לפום ריהטא ודוק.

יז **הל' פסולי המוקדשין** פ"ד דין פ"ב אשם תלוי בא מן הקטנים או מן הגדולים וכו' בנסח הזה הובא בכסף משנה גם כן. ואין ספק דנשמט סוף לשון מרן בכסף משנה דדברי' אלו דברי תימא דהא הוא איל בן שתי שנים. וראיתי בהרמב"ם ישן כ"י שנכתב בנרבונה שנת ה' אלפים מ"ב שכתוב שם ואשם תלוי בפירוש מן הגדולים ומפי השמועה למדו שהוא בא בכסף שקלים. ובודאי זו נסחא העיקרית, וכונת מרן היתה להגיה נסח' דקמן אלא שהושמט הלשון והוא דבר הליכ' כמה זימני בכסף משנה דהמעתיק עוית. ושוב אמרו לי כי בהרמב"ם הנדפס עם מגדל עז בויניציא הנסחא כהרמב"ם כ"י הנו'.

יח הל' חובל פ"א דין י"ח. צריכין העדים לידע במה הזיק ומביאין החפץ שהזיק בו לב"ד וכו' הר' המאירי הביאו במקובצ' לקמא בשמעתין דף צ"א כתב וז"ל צריכין העדים לידע במה הכהו ולהעי' בו בפני ב"ד וגדולי המחברי' כתבו שמביאין דבר שהזי' בו בפני ב"ד ולא יראה כן עכ"ל ויראה דסבר הרמבים דלא פליג ר"ע על ר' שמעון התימני אלא לעיכובא דר"ש התימני סבר פרט לשיצאת מתחת העדים ואהא פליג ר"ע דאף אם יצאת מתחת יד העדים אם העדים אמדוהו מעידין לפני ב"ד שכך היה והם אמדוהו וסגי לחייבו. אבל אם החפץ ביד העדים טפי מעלי להביאו לב"ד שב"ד יאמדוהו חדא דאפושי פלוגתא לא מפשינן ואם ר"ש התימני בעי לעיכוב' אומד ב"ד לר"ע מיהא אם ישנו החפץ יודה דיאמדוהו ב"ד. ותו דסברא הוא דאם החפץ ביד העדים יביאוהו לב"ד דידיעת ב"ד גדלה מאד מידיעתם. וכ"כ מהרש"ל ביש"ש פ"ח סי' ל"ו וז"ל צריך אמדנא בב"ד כפי העדאת העדים וכל זמן שיש האבן ביד העדים מביאין אותו לב"ד ואומדין אותו דלא תהא שמיעה גדול' מראיה וגם לפעמים העדים אינם יכולים לדקדק בגדלו וכבדו של החפץ שהכה בו ע"כ מביאים לב"ד וכו' ע"ש. והטור ח"מ סי' ת"ך כתב דברי

הרמב"ם. ורבינו ירוחם במשרים נתיב ל"א ח"ב כ' והאומד בעין העדים לא בב"ד כי אין צריך ע"ש. ואיברא דהרמב"ם קיצר מאד והו"ל לפרש דאם העדים אמדוהו ונאבד החפץ דנין על פי אומד העדים שזה עיקר מחלקתם של ריש התימני ורבי עקיבא ותו דהשתא בדבריו שכתב סתם מביאין החפץ וכו' יש מקום לטעות דאומד ב"ד מעכב. ואם אמדוהו העדים ואח"כ נאבד החפץ כיון שלא ראוהו ב"ד. יפטר וכל כי האי צריך לאודועי.

י"ט הל' שכנים פ"י דין ח'. ובין גפני' לשאר אילנות ד' אמות בכ"מ כצ"ל וכמ"ש הרב המגיד. וכן פסק מרן בש"פ סי' קנ"ה דין כ"ה וכן הוא דעת הרי"ף כמ"ש מהר"י ן' מיגש בחידושיו והביאו המפרשים. ומה שהקש' הרב לח"מ לשיטתם דמאי פריך ליה רבא בר חנן לרב יוסף ממשנתנו ותנא בא"י קאי כן הקש' הרמב"ן בחידושיו ופירץ ע"ש ובשיטה מקובצת הנדפסת מחדש. ועמ"ש בעניותינו במקומו אחרים מקונטריסינו כפעם בפעם פעם מאריך פעם מקצר פעם רומז פעם מרחיב כידוע ליודעי בינה לעטי"ם על יד העתי"ם שוב ראיתי דגם הרב הנמקי העיר בקו' הרב לח"מ הנז' בתוך דבריו. אמנם נרא' דלדעת הרב הנמקי בא"י מיהא טפי דקאמר רב יוסף הם ב' אמות על הד' והם ששה בא"י ובהא לק"מ דפריך ומשני שפיר. אמנם לדעת הר"מ דגם בא"י בין גפנים לאילנות מספיק ד' ע"ז הקשו הרמב"ן והלח"מ. והרב נמקי יוסף כ' שיש שאמרו דבבל וא"י בעי ששה והוא צדד באחרונ' דבבל מספיק ד' וטפי דקאמר רב יוסף על שתי אמות שלהם ע"ש. וכבר מפורש בחי' הרב מהר"י ן' מיגאש דד' דוקא וכדעת רבינו ועיין להרמב"ן בחידושיו.

ר הל' ממרים פ"ו דין. כדרך שציוה על כבוד שמו הגדול וכו' מה נמלצו אמרי יושר ולשון הזהב של הרמב"ם דגילה בזה שאין זו ג"ש ולא הקש רק דאשכחן דצוה על כבוד או"א ומיראו כמו שציוה על כבוד שמו וכמו שהארכתי בעניותני בזה בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' תע"ב בס"ד. (והוא דבר פשוט דמאי דאמור רבנן שהוקש כבודו הוא אשגרת לישן ואינו הקש כי הדבר נגלה החוש"ה אל העי"ן ולאפוקי מקצת אחרוני' דאגב שיטפייהו סברי דהוא הקש או ג"ש ואינו כן וע"ש בס' בר"י) (שם דין ג'). ומשמשו וכו' שהשמשים משמשים את הרב וכו'. עמ"ש בעניותנו בס' הקטן ברכי יוסף י"ד סי' ר"ם עיין שם. (שם דין ד') אין האב עומד מפני הבן וכו'. הר"ן כתב דיליף לה מעובדא דר' טרפון בירושלמי פ"ק דפאה והק' עליו מרן בכ"מ דגם בגמרין מייתי עובדא דר' טרפון ואפ"ה איבעי ליה. ואפשר דכיון דבירוש' לא איבעיא להו משמע דמפשט להו וכו' עיין באורך הכל בכסף משנה. ותירוץ מרן הוא דחזק מאד חדא דכמה בעיות בעי בגמרין ולא איבעיא להו בירושלמי וכי מחמת זה נכריע אנן לבעיות מסברא או מראיה ממתניתין ומתניתא. ותו דלכי מטית לומר דלגמרין לא משמע ליה למפשטיה מהך עובדא יופר

נכון לומר דגם הירושלמי הבר הכי. ותו דכל כי הא הו"ל להר"ן לפרש. ומ"ש הרב בית חדש י"ד סי' ר"ם בכונת ראית הר"ן דמשום בזוי נגע בה ועובדא דירו' הוי בחצרה נגד רשות הרבים והוי פרהסיא ועובדא דגמרין הוי בחדר המטות בצנעא ע"ש באורך. אינו מתישב חדא דמאן לימא לן דחצרה לא היה בצנעא ואין רואה. ותו דיש לצדד דהא דאין בזיונו מחול היינו כשמבזים אותו אבל כשהוא מתבזה מעצמו שרי כל שעושה לכבוד ה' וקיום מצותיו ועמ"ש בתשו' חוות יאיר סי' ר"ה והכא הרוא' יודע שהוא אמו ולכבוד ה' הוא עושה. ותו דהר"ן הו"ל לפרש דחצרה הוי בפרהסיא ומ"ש בס' זכרון יוסף דף צ"ט ע"ד דראית הר"ן דבעובדא דירוש' לא הודיעו לאמו שהית' חייבת בהדור ושהוא בזיון וכו' ע"ש באורך. אינו נח לי דמפורש בהר"ן דראיתו מדאמרו עדין לא הגיע לכבוד שאמר' תורה וזה שנו בעובדא דגמרין. לכן נראה דראית הר"ן היא מדאמרו בירוש' אפי' הוא עושה כן אלף פעמים עדין לא הגיע וכו' דמשמע דזה עצמו הוא מדין כבוד ואי אמרת דעומד מפני בנו כשהוא רבו אינו מן הדין דהוא חייב לעמוד מפניו וכן אם בנו אינו חייב לעמוד מפני אביו לא היה חייב ר' טרפון בזה. וכמ"ש הר"ן (בדפוס אמשטרדם שהגיה בהר"ן) וז"ל ואם איתא שאין הבן חייב לעמוד מפני אביו כל זמן שהוא רבו בודאי לא היה ר' טרפון חייב לעשות לאמו כך והיאך אמרו עדיין לא. הגיע לחצי כבוד וכן אלו היה האב חייב לעמוד מפני בנו כשהבן רבו לא היתה רשאה אמו וכו' עכ"ל וכל דקדוק הר"ן הוא ממ"ש אלו היה עושה כן דמשמע דזה הענין עצמו הוא מכלל כבוד לפום דינא עושה כן דייקא. אבל בעובדא דגמרין אמרו אתא ר' טרפון וקא משתבח בבי מדרשא אמר לים עדיין לא הגעת לחצי כבוד כלום זרקה ארנקי וכו'. ומזה אין ראיה דממ"ש אתא וקמשתבח משמע שהיה משתבח דעושה לפנים מן השורה. וא"ל עדיין לא הגעת וכו' כלומר אף דבזה אין אתה חייב מ"ע לא משום שאתה עושה בזה חסידות יצאת י"ח דעדיין לא הגעת לחצי כבוד במילי אחריני כלום זרקה ארנקי וכו' הכונה דהגם דעשית בפרט א' יותר מהחיוב ומחלת על כבודך לא בשביל זה תדמה שעשית חצי מחיובך בדברים אחרים. אבל ק"ק עמ"ש הר"ן דכבוד רבו מדין חכם וכו' דהא לא נסתפקו בבן חכם אי חייב לכבד אביו ע"ה ודוק היטב.

סימן מד

בענין כתיבת הגט בעיר ניצא. אפיק שפ"ה על שפ"ת הים אחד מקצה.

שאלה ראיתי בכתובה שכתוב בה פה עיר ניצא די פרובינצא דיתבא על נהר פאליון וים ליאון ולא ידעתי שרש זה שכותבין ים ליאון ונראה שרוצים לומר גולפו ליאון ואין כאן

מקומו אלא הוא סמוך לגולפו ליאון יורנו המורה אם יכתב כן בגט ואיש אין בארץ שידע להגיד מנהגם לענין גטין ולדעתו אני צריך ושכמ"ה.

תשובה א"ח מעיין בר אבהן ובר אוריין נקיט חומרי מתנייתא דקשה לזווגם קש א רישא אסיפא ומעש' לסתור. הרואה אומר צריכא רבה לפני ולפנים כי אין מקום פת"ור. ישלח דברו ויש"ב עליהם תשובה נצחת את כל ונוכחת ויצץ ציץ כפתורי"ם היוצאים מכפ"תור. רב חסד"א נקיט בידיה זרוע המיומן למחסה ולמסתור. דקרו ליה ועני דינא יתי"ב דבר בעתו בהגיע תור. ז"ה מהה"דר רב חביב"א יאו"דה יעלה על כל שכיות בקרב ישרא"ל כסף לא יפחות זהב לא יפחות ונעתו"ר. כי"ר. חזה הוית דאתרחיש ליה ניצ"ה ויש ספ"ק בידו אם יש לכתוב בגט כאשר כתוב בכתובה הים ראה עלה ארי"ה תחילת ניצ"ה ולפי רוב הענוה היה דורש לשון הדיוט. הנה האדון ידיו רב לו ולא צריך למטלעתא דידי ואולם לבלתי סור מן המצוה עם היותי עמוס התלאות מיני עצב"י בשמי"ם רו"ש והא גופ"א קשיא ריש"א ולמחר כריסה אמרתי בחפזי רביעי"ת של אר"ש פרט למזומן לפי הע"ט והזמן בס"ד. אנא בריה קלה נראה בעיני דצריך לכתוב בגט כמו שכתוב בכתובה. הן אמת דהרב גדול דורנו מהר"י בכר דוד בספרו הבהיר דברי אמת בקונטריסי' דף ק"ה ע"א ראיתי שהוכיח דאין ראיה מהשם הכתוב בכתובה ואין בו מועיל והביא ראיה מעשה זקנים גדולי הדור בעיר קדשנו ירושלם ת"ו והביאו הרב גט פשוט ס"ק ס"ז דף ק"ה ע"ב דאשה שהיו קורין לה גימ"א ובכתובתה כתוב שמחה ולא השגיחו כלל בכתובה וכתבו גימ"א ע"ש. זה שנים רבות שפני הדל תמהתי עליו דלא זכר מ"ש הרב גט פשוט גופיה דף קכ"א ע"ג ס"ק קל"ב דשם חזר הרב והביא המעשה הזה ושם נאמר דבעו רבנן מיניה דספרא אמאי כתב שמא והשיב שנראה בעיניו דגימ"א הוי שמחה וא"כ אין ראיה מהאי עוברא דאלמלא הסופר היה לפנינו או לא השיב כך היינו למדים מהכתובה ועוד צדדתי בזה (בח"א סימן ל"ז). אמנם בנ"ד נראה דגם הרב דברי אמת מודה דלמדין מהכתובה דלא אמרה הרב אלא בשמות דהסופר אפשר שיטעה לפי קוצר דעתו הן במשפט כתיבת השם דיוסיף אות או יגרע כפי העולה בדעתו. הן בגוף השם כההוא עובדא דסבר דגימ"א הוא שמח'. אבל בנ"ד שהוא על מושב העיר היכא יתבה ודאי שכך קבל הסופר שכותבין בגיטין ובכתובות ובכי האי גוונא למדין מהכתוב'. (דדוקא בשם עביד דטעי ספרא בצירא דפשיטא ליה דכצ"ל אבל בגבולות העיר ודאי לא עביד מדעתיה) ואנא חזיתיה להרב הגדול מהר"י חאגי"ז ז"ל בשו"ת הלכות קטנות בקונטריס לגיטין דף נ"ה ע"ג אות כ"ט שכתב וז"ל ראיתי כתובה משכם וכתוב בה בעיר שכם דהיא יתבה בין תרין טורין הר גריזים והר עיבל וממימי מעיינות מסתפקא מיבעיא אם ים לכתוב כן בגט עכ"ל ואני

בעניי נרא' לי פשוט דכיון דכתבי הכי בכתובו' ודאי כך כותבין בגטין. והכא בנ"ד כיון דהמנהג לכתוב ים ליאון מסתמא כך היו קורין הראשונים שם הים הזה כי היא עיר קדמונים מאד ומסתמא זה מנהג הראשונים ואין לזוז ממנהג' דכיון שכך היו קורין לים ונהגו לכתוב כך לפרט יותר פרטות סימני העיר אין לשנות ויש להביא ראיה ממה שכ' אבי התעוד' מרן ז"ל בתשובות הראשונות השייכות לאבן העזר בריש דיני גיטין דף כ"ט ע"ג על כתיבת שם טבריא בגט וז"ל ואין לומר א"כ נכתוב בגט רקת כלשון המקרא כמו שכותבים בסינים וצובה דהתם שאני דכך היו כותבים ובאים מיום שנתישבו ואף על פי שנשתנ' שמם בפי העולם לא שינו ממה שהיו רגילים לכתוב אבל טבריה דעכשיו נתישב' יותר נכון לכתוב שם המפורסם בפי העולם מלכתוב שם הכתוב במקרא וראיה גדול' לדבר מההיא דפ"ק דמגיל' דאיפליגו ר"י ורבא אם טבריא היא חמת או רקת ואם היו כותבין בגט שם הכתוב במקרא לא הי' מקום למחלקת הזה ולמה הוצרך רבא להביא ראיה מהספדנין אלא ודאי גם בזמנם לא היו כותבין כי אם שם טבריא וכן אין לכתוב ים כנרת וכו' עכ"ל הרי דאפילו לענין שם העיר שנשתנ' כגון סינים וצובה שנשתנ' שמם בפי ההמון כותבין כמו שהיו רגילים זאת לפנים וה"ה לנ"ד כיון דהראשונים נהגו לכתוב דיתבא על נהר פאליון וים ליאון אין לשנות. וכן יש ראיה משירון ושיריץ שכ' הרב תומת ישרים סי' ק"ך דכותבין שירון וכדמוכח מתשובת מרן הנז' וכן עושים מעש' בקושטנדינ' שאין כותבין אסטנבול כמ"ש הרב מכתב מאליהו והוא הפך ממה שהעל' הרב גט פשוט סי' קכ"ח ס"ק כ"ו וכבר עטרת ראשי מורי הרב ז"ל בספרו הבהיר גט מקושר שם השיגו ופקפק בדבריו. ושם בגט פשוט ומכתב מאליהו וגט מקושר למורי הרב ז"ל תמצא אם יש לחוש ללעז גיטין הראשונים ואם יש חילוק בין שם העיר שנשתנ' לשם האיש ושם האשה ע"ש באורך.

ולפי מה שבא בשאל' גולפו ליאון הוא סמוך ומאחר שכן נראין הדברים שכך נהגו מקדם קדמתה משנים קדמוניות והראשונים לפרט יותר קראוה ים ליאון כי קרוב הוא ומסתמא מטו אהדדי ונקרא' בשם הים שעל פני ניצה ים ליאון. וכבר כתב הרדב"ז ח"א סי' מ"ד וח"ב סי' קפ"ד (הנדפס בויניציא) על עיר שאינה יושבת על הים וכן עיר דאמייאט שכולה יושבת על נילוס שאם כתבו דיתבא על ימא כשר דהמושב רוצה לו' ישוב העיר שבאין לה מן הים ובזה יש ישוב בעיר וכו' ע"ש. וכן בנ"ד כיון דעיר ניצה סמוכ' לגולפו ליאון י"ל שישוב העיר נמשך מגולפו ליאון שבאים אליה סחורות ומשו"ה קראוה ים ליאון ולימים ראשונים כ"ע הכי קרו לה. וכיון שנהגו לכתוב כן כתבינן לכתחיל' הכי. ולא דמי לדאמייאט שבדיעבד דוקא התיר הרדב"ז כמבואר. והבא לשנות צריך ראיה ברור' שלא

להוציא לעז על גיטין הראשונים דמסתמא דקו כחדא ונתברר להם באותו פרק דים זה נקרא ים ליאון והי' פשוט אצלם והכי קרו לה.
באופן שלפי קוצר דעתי דאין לשנות בנ"ד מהכתוב בכתוב' וכן יכתוב בגט. ועמו עז ותושיה אם יבחר יקריב אליו אמר יאמר העבד שש אנכי באהבתו חדא"י נפשאי.

סימן מה

בדין גמל"ת ועמ"ע לשבויה.
אשר כתבת ידידנו שרצית לעמוד על דעתי להלכ'. אם גוי מסיח לפי תומו ועד מפי עד כשר לעדו' שבויה כי ראית יש באחרונים מבוכ'. ואת מי נועץ להלכ'. יורנו המורה ישא ברכה.
תשובה יפה דברת כי כבר האחרונים עמדו על דברי הראשונים הן בענין גמל"ת הן בענין עד מפי עד לשבויה ומה מני יהלוך. האמנם מאשר יקרה בעיני אמרתי ויהי מה שלוח הק"ן נוהג בארי"ש מה שקלט העי"ן אגב רהטאי בס"ד.
הנה הרא"ש בתשובותיו כלל ל"ב סי' ה' הביא תשובת רב פלטוי גאון שהתיר גמל"ת בשבויה דאם באיסור כרת בעיגונא גמל"ת שרי כ"ש בשבויה. והרא"ש חלק עליו דלא מצינו כן בגמרא והק"ו מפריך דהיא עצמה תוכיח דנאמנת לומר מת בעלי ואינה נאמנת לו' טהור' אני. וראיתי למהריק"ש בתשובות הנדפסות מקרוב סי' ל' ולהרב עצי ארזים נר"ו הנדפס חדש ממש שדחו הפירכא דפריך הרא"ש לק"ו של הגאון דאיסור אשת איש דחמירא לה לא משקרא אבל שבויה דהוא בלאו וקינא לה אינה נאמנ' לו' נשביתי וטהור' אני. אבל גמל"ת יש לדון ק"ו אם באיסו' כרת מאמינים ק"ו לשבויה דהוא לאו זהת"ד. ואפשר לישב בעד הרא"ש דכונתו דאשת איש דחמירא לה והיא גופא דייקא ומנסב' לכך שרי גמל"ת דסמכינן עלה שתחקור אם הגוי אומר אמת ותעש' כל טצדקי לברר הדבר אבל שבויה קילא לה ואינה חוקרת ולכן גמל"ת פסול. ועוד דעיגונא דחמיר לה ודאי הגוי דמסל"ת לא חלו בו ידים. אבל שבויה דקילא לה אפשר דהיא שוכרתו זו היא שימה הדברים בפיו בסדר נכון שיהי' מסל"ת ולכך חלק על הגאון. ובצפייתנו צפינו להרב עצי ארזים נר"ו שהכריע כסברת הגאון מסוגית כתובו' דף ז"ך דרב פפא חילק בין שפח' דידיה לשפח' דידה דשפחת' כעצמ' וקאמר הש"ס לימא כתנאי זו עדות איש ואשה תנוק ותנוקת אביה ואמה אחיה ואחות' אבל לא בנה ובתה לא עבדה ושפחת' ותניא אידך הכל נאמנים להעיד' חוץ מהימנ' ובעל' וכו' אמר רב פפא כי תניא ההיא במסל"ת כי הא דכי אתא רב דימי וכו' מעשה בא לפני ר' באדם אחד שהי' מסל"ת ואמר אני ואמי נשבינו לבין

הגוים יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי והשיא' רבי לכהונ' על פיו והשתא רב פפא דמשני במסל"ת אמאי לא משני כמתני' שפחת' כעצמ' אלא דבלא"ה ע"כ איירי במסל"ת מדקתני הכל כשרים להעיד' חוץ מהימנ' ובעל' ומשמע הא כל שאר אפינו גוי וגזלן דאורייתא כשרים ומוכרח במסל"ת ולכן מתרץ האמת א"כ גמל"ת ושאר פסולים כשרים במסל"ת עכ"ד הרב עצי ארזים נר"ו. ומאי דקשיתיה בסוגיא יש להרגיש עליו איך לא זכר שמהרש"א בחידושי הלכות הקשה זה ותירץ ע"ש הגם דיש להעיר על תירוצו של הרב מהרש"א כמו שכתבתי אני הדל בספרי הקטן ברכי יוסף. ורואה אני להרא"ש בתוספותיו עמד בזה ותירץ משם הנגיד רבינו שמואל דשאני הכא כיון דנחית לפרש חוץ מהימנ' ובעל' אלמא דוקא קתני דתו ליכא דלא מהמני אבל במתני' דקתני אין אדם נאמן על ידי עצמו יש לומר דכל שהוא כעצמו קאמר עכ"ל ולכאור' יש להקשות דהרי אמרו אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנא' בו חוץ. ואפשר דכונת רבינו שמואל הנגיד דהכא הול"ל אבל לא היא ובעל' ובכי האי גונא אמרינן דדוקא נקט חוץ לאשמועינן הני ותו לא. ועוד אפשר לו' בש"ס דבשלמא במתני' קתני אין אדם נאמן על ידי עצמו משום דבעי לאתויי עובדא דר' זכריה בן הקצב אבל הבריתא הול"ל חוץ משפחת' ובעל' ובזה לא הי' מקום לטעות והי' מפורש באר היטב דשפחת' כעצמ' ומכ"ש היא עצמה ומדנקט חוץ מהימנ' ובעל' מוכח דשפחת' כשרה ולאו כעצמ' דמי ואמטול הכין שפר קדמיה דרב פפא לאוקומ' במסל"ת. ואעיקרא דמילתא אפשר לפרש דברי רבינו שמואל הנגיד כפשטן דסבר דמאי דאמרינן אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנא' בו חוץ היינו כשאנו מוכרחים לכך או מכח קושיא או מכח סתיר' אמנם בלאו הכי מסתמא כי תני תנא חוץ היינו בדוקא דליכא בר ממאי דקתני ומשו"ה רב פפא אוקמה למשמעות תיבת חוץ כפשט' דדוקא הוא ועמ"ש הרמב"ן בחידושיו לכתובות (ונדפס במיץ על שם הרשב"א) ובחידושי הרשב"א כ"י ובשיט' מקובצת ואתה תחזה דכלם סברו וקבילו תירוצו של רבינו שמוחל הנגיד ודוק בדבריהם ז"ל ובמאי דכתיבנא בעניותין. אדהכי והכי הרי הוא כמבוא"ר דתחילת יסוד הכרעת הרב עצי ארזים נר"ו על האי קושיא דלוקמה רב פפא לבריתא שניה דשפחתה כעצמה אזדא ליה דקדמו שרים הראשונים ופריקו לה שפיר. ומאי דאמר מר דבלא"ה משמעות הבריתא דאיירי במסל"ת מדקתני הכל נאמנים להעיד' חוץ וכו' ומוכח אפילו גוי וגזלן דאוריתא ומוכרח דאיירי במסל"ת וכו'. לא זכר תשובת הרא"ש עצמה דקיימינן בה דמייתי לבריתא דתנוק ותנוקת ובריתא שניה דהכל נאמנים וכו' וכ' וז"ל ומשני כי תניא ההיא במסל"ת אבל גמל"ת לא מהימן והכל נאמנים קאי אבנה ובתה עבדה ושפחת' דקא מפקא הבריתא

קמיתא אבל גוי מסל"ת לא מהמן עכ"ל והרי הרא"ש פירש הבריתא דהכל נאמנים דקאי אמאי דמפקא בריתא קמא אבל גוי מסל"ת לא מהימן ומעתה מה יוכיח הוכח הרב עצי ארזים נר"ו ומה הכרעה היא זו נגד הרא"ש מאחר דהרא"ש כבר פירשה לדרכו. ואמר לך הרא"ש אם איתא להא הוה אצטריך הש"ס להשמיענו כזאת ולימא דייקא נמי דקתני הכל נאמנים וגוי בכלל ומוכרח דהוי מסל"ת ואמאי חידושא כי האי יכחידנ' תחת לשונו. אלא ודאי דהכל נאמנים אבריתא קמיתא קאי לא עשה כן לכל גוי אפילו מסל"ת זו היא שיטת הרא"ש. ואין כאן במה להכריע נגד הרא"ש. ומדברי הרא"ש הללו בתשו' זו שכתבנו נהלך ברג"ש על דברי מרן בבית יוסף שכ' דהרא"ש בתשו' זו גילה דעתו דסבר כהרמב"ם דקטן בעי מסל"ת. וכונתו ממ"ש הרא"ש בסוף התשו' וז"ל אם היתה הנערה כבת עשר שנשבית עמה מסל"ת מעצמה בלי כונת עדות שתדיר היתה עמה היתה מותרת לבעלה כהן דאפילו בנה ובתה הקטנים נאמנים להעידה כדאיתא בירושלמי רבי אמי בשם ריב"ל ואפילו קטן ואפילו קרוב ואפילו קטן וקרוב שמעינן מהכא. חנינא אשתבון הוא ואתתיה ובניה אתון לגבי ר' חנינא ולא קבלון אתון לגבי ריב"ל וקבלון הדא אמרה אפילו קטן קרוב עכ"ל הרא"ש ז"ל ומרן הבין דהך נערה שכ' הרא"ש הויא נערה דעלמא. וכבר הרב מהראנ"ח בח"א סי' כ"ב והרב כנסת הגדול' בנו דייק על מרן דהך נערה שכ' הרא"ש היתה בתה ודייקו כן מלשון השאל' ע"ש. ולי הדל יש להוכיח כמותם דאי נערה הזו שכ' הרא"ש הויא נערה דעלמא אמאי הוצרך הרא"ש ז"ל לטרוח להביא הירוש' והרי מפורש בבריתא דבבלי שהביא בסמוך דקתני זו עדות איש ואשה תנוק ותנוקת. אלא מוכרח דנער' הלזו דקאמר הרא"ש היתה בתה ומשו"ה מוכרח להביא הירושלמי דמפורש בהדיא אפילו קטן וסרוב ומה צורך להרא"ש לומר ואפילו בנה ובתה הקטנים ולאתויי הירושלמי דזה אינו צריך לנדונו והכא הרא"ש לא נחית לאשמועינן דינים כי אם הצריך לנדונו כמו שהי' מנהגם של ראשונים אלא מוכרח דזאת הנער' היתה בתה כדתרגמוה מהראנ"ח והרב כ ה"ג וא"כ אין ראיה מהרא"ש דסבר לה כהרמב"ם דקטן דעלמא בעי דליהוי מסל"ת. ומתוך אערי קדוש הרא"ש ז"ל הללו קשה לי ההדיוט על רבנן בתראי שני גדולי הדור האחרון הרב קרבן העדה והרב פני משה בביאור הירושלמי דכתובות בתוספות שלהם שהוכיחו הירושל' הזה כהר"ן והרב המגיד שחלקו על הרמב"ם וסברי דקטן דתניא לא בעי מסל"ת מכח הבריתא דקתני תנוק ותנוקת ואיירי במכונים להעיד ולא במסל"ת כמבואר בסוגיין דבבלי והרבנים הנזכרים ז"ל כתבו דבירושלמי קאמר אתון וקבלו' אלמא כיונו ובאו להעיד זהת"ד דהרי הרא"ש ז"ל קאמר בפה מלא דהנער' אם אינה מכונת להעיד ומסל"ת שתדיר היתה אצלה מותרת

ומייתי ראיה לזה פירוש דקאמר אתון וקבלון אלמא אינה הוכח' כלל מדקאמר אתון וקבלון. וכן בדין דאיש וביתו גם בניהם בצר להם ממצוקותיהם להגיד צערם אתו לב"ד וריב"ל מתוך דברי בניה הקטנים מסל"ת התיר. וזה מוכרח דהרי בניה אפילו גדולים הם כעצמה ובעי מסל"ת כדמוכח בסוגיין דבבלי כמבואר ומה זה הי' להרבנים הנז' לחלוק עלינו את השוין לומר דבירושלמי שרי בבניה הקטנים אפילו מכונים להעיד. עוד ראיתי להרב קרבן העדה בתוספותיו שכ' אפילו קטן וקרוב. לא ראיתי לפוסקים שהביאו דין זה דקטן וקרוב כשר ומהבבלי יש להוכיח דכשר דקאמר דרב פפי ורב אשי תנאי היא ולישני הא דתני אבל לא בנה ובתה ועבדה ושפחת' בקטנים והא דתני הכל בגדולים אלא דמאן דמכשיר הוא אפילו קטן וקרוב ויש לחלק וצ"ע עכ"ל ונעלם ממנו תשובת הרא"ש הלזו דמכשיר בפה מלא קטן וקרוב ומייתי בפשיטות דברי הירושלמי. הן אמת דיש להרגיש על הרי"ף והרמב"ם והרא"ש בפסקיו שלא ביארו בפירוש דין זה מאחר דבירושלמי היא בעיא ופשיט לה. ומה שהכריח הרב הנז' מהבבלי אינו הכרח דהיכי מצו רב פפי ורב אשי לאוקומי בריתא קמיתא דקתני אבל לא בנה ובתה בקטנים משום דקטן וקרוב לא מהני והרי בריתא ההיא מוקמת לה בקטנים והא קתני באחיה ואחותה מהמני ואיירי בקטנים אלמא קרוב וקטן תרתי לרעותא שרי. והנה מרן בבית יוסף כתב דעד מפי עד אפשר דנאמן בשבויה כמו בעדות אשה. והרב מורים בדרכי משה כתב דזה תלוי בפלוגתא דהגאון והרא"ש דלדעת הגאון דגוי מסל"ת כשר לעדות שבויה ה"ה עד מפי עד ולדעת הרא"ש שחולק על הגאון ה"ה עד מפי עד אינו מתיר'. והרב משפטי שמואל סימן ק"ז הביא ראיה להכשיר עד מפי עד בשבויה דתנן סוף יבמות הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד מפי עבד מפי שפחה רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים אין משיאין על פי עד אחד רבי עקיבא אומר לא על פי עבד ולא עפ"י שפחה ולא עפ"י קרובים ועל כרחך עפ"י עד א' מכשיר ר"ע ומיירי קודם שהוחזקו ובהא פליג על ר' אליעזר ור' יהושע ומינה דעד מפי עד כשר אף קודם שהוחזקו מדלא קאמר ולא על פי עד מפי עד ז"התד.

ואחזה אנכי להרב עצי ארזים נר"ו שדחה ראיתו והקשה עליו ממאי דאתמר בירושלמי בריש סוטה גבי רבי אליעזר אומר מקנא על פי שנים ומשקה על פי עד אחד ואפילו על פי עצמו ואתמר התם בירוש' דמשקה על פי קרוב ובעי עד מפי עד מהו וסלקא בתי"קו. וכיון דר' עקיבא קאמר לא ע"פ קרובים כ"ש דפוסל עד מפי עד זהת"ד. ולי הדל יש לישב דתנן על מ"ש רבי עקיבא לא על פי אשה אמרו לו מעשה שאמרו לפונדקית איה חברנו וא"ל מת וקברתיו והשיאו אשתו א"ל הפונדקית הוציאה לו מקלו ותרמילו

וס"ת שהיה בידו ואמרו שם בתלמודא דידן אמר רב כהנא פונדקית גויה היתה ומסל"ת. ומוכח דקודם שהוחזקו הי' מכשיר ר"ע בגוי מסיח לפי תומו וגמל"ת גרוע מקרובים ופשיטא דלרבי אליעזר אינו משקה על פי גוי מסל"ת ואפ"ה נסתפקו בירושלמי בעד מפי עד. אלמא עד מפי עד עדיף מגמ"לת דגמל"ת פשיט' דלא הי' משק' ועד מפי עד ספק. והכא בעדות אשה דקודם דהוחזקו מכשיר ר"ע בגמ"לת הו"לל ולא עד מפי עד. וגמל"ת גרע מקרובים והרי הרא"ש מכשיר בשבויה קרובים כדמפורש בבבלי ובירושלמי ואוסר בגמל"ת. ועוד לר' אליעזר אינו משק' על פי אשה ומשק' עפ"י קרוב ועדיף מאשה וא"כ רבי עקיבא דאמר קרובים כ"ש אשה. והשתא דאמר אשה הו"לל עד מפי עד. ועוד נעלם מהרב עצי ארזים נר"ו מ"ש הרמב"ם פ"ב דבכורות דין ט"ו ועד מפי עד כשר בבכור ואפי' אשה כשרה אלמא עד מפי עד חשיב טפי מאש' ובאש' הכשירו בשבויה וכ"ש עד מפי עד וכמו שהוכיח הרב מהרא"נח בתשובה הנז'. ור"ע דנקט אשה הו"לל עד מפי עד דחשיב טפי אלא משמע כהרב משפטי שמואל דר"ע אף קודם שהוחזקו מכשיר בעד מפי עד. תו חזינא להרב עצי ארזים נר"ו שהק' על הרב משפטי שמואל ממ"ש פ' חבית דף קמ"ה דפליגי רב אשי ורב אמי אי עד מפי עד כשר לבכור ופריך דתנא דבי ענשה אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה ועשני דהכי קאמר עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשרה לה וכפי הרב משפטי שמואל הרי לר"ע עד מפי עד כשר ואשה פסולה לעיגונא ואנכי איש צעיר נרא' בעיני דל"ק לבתר הוחזקו להיות משיאין מפי עבד ומפי אשה והא דר"ע קודם שהוחזקו. ותנא דבי מנשה מתניא בתר דהוחזקו דאז אין סתירה לכלל הזה ול"ק על הרב משפטי שמואל. ובהכי ניחא מאי דיש להעיר דנראה דלרבי אליעזר בסוטה אינו משקה על פי אשה וכמש"ל ואם כנים אנחנו בזה אנכי העירותיהו דמאי בעי בירושלמי בריש סוטה אם עד מפי עד נאמן לרבי אליעזר להשקותה והרי תנא דבי מנשה דאין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשרה לה והכא לרבי אליעזר אין האשה כשר' ותפשוט דגם עד מפי עד אינו משק' מהאי בריתא דתנא דבי מנשה. אמנם האי בריתא נתיסדה אחר שהוחזקו בעיגונא להיות משיאין מפי עבד מפי שפחה וכו' אז כללא כייל התנא דהכלל הוא אמיתי לפי ההלכ' רווחת אבל מקמי שהוחזקו האי כללא לא סליק דהאיכא לר"ע עד מפי עד כשר ואשה אינה כשר'. וא"כ בזמן רבי אליעזר עדיין לא היה הכלל הזה ולהכי לא מייתי ראיה מיניה. תו יש להרגיש על הרב עצי ארזים נר"ו דמהאי סוגיא דקתני אין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשרה לה דייקינן הא אשה כשר' גם עד מפי עד כשר וא"כ כשר עדות מפי עד להתיר השבויה דהא אשה כשר' וכן הביאו ראי' זו הרב מהרא"נח בתשוב' הנז' והרב מהר"ר צבי בתשובותיו סי' קמ"א אמנם יש

מקום לדחות דאיברא דאין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשר' לה אבל יש עדות שהאש' כשרה ואין עמ"ע כשר. ואינו מחוייב לדקדק הא עדות שהאש' כשר' לה עד מפי עד כשר. והרב מהר"ר צבי נפק דק ואשכח בראש השנה דף כ"ב דתנן כל עדות שאין האש' כשרה אף הן אינם כשרים לה ודייק בגמ' הא עדות שהאש' כשר' לה אף הן כשרים לה אמר רב אשי זאת אומרת גזלן כשר לעדות אשה. הרי דיש לעשות הדיוק. וה"נ בהא דתנא דבי מנשה דאין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשר' לה הא עדות שהאש' כשרה עד מפי עד כשר דקים ליה לש"ס דלא נקיט תנא הכי אלא כשהחלוקות שוות ומתהפכות גם לדיוק. ומרן ב"י כתבה בלשון אפשר ולכן מהרשד"ם ומהרש"ט עטייה לא רצו לעשות מעשה והוא תלמוד ערוך ע"כ תורף דברי הגאון מהר"ר צבי ז"ל והרב הזכיר שהרב מהראנ"ח דחה הראיה דדילמא לא נעשה הדיוק לגמרי והוא הביא ראיה מסוגית ר"ה וכבר כתבנו במ"א דלא סיימוה קמיה תשובת מהרא"נח דבסוף התשוב' מהרא"נח עצמו מייתי סוגית ר"ה להעמיד ראיתו ועינו ראתה וישב על תלה. ולפי זה היה קשה על הרב עצי ארזים נר"ו דמייתי סוגית פרק חבית דאמרו שם תנא דבי מנשה לאותוביה עליה דהרב משפטי שמואל ומסוגיא זו עצמה מוכח כדברי הרב משפטי שמואל דעד מפי עד כשר בשבויה אטו גדול שכמותו שונא לפרו"ק ואוהב לטעו"ן ונעלם מהרב נר"ו דתרי גברי רברבי נפקי מהך סוגיא לעשות משפט משפטי שמואל דעד מפי עד כשר בשבויה והם הרב מהרא"נח והרב מהר"ר צבי ז"ל כמו שנאמר. ואולם בעבור זאת הלב מהסס ואיפוך אנא תימא על גדולי ישראל דמכח סוגית ר"ה הנזכר נקטי למילת' פסיקתא דלא תני תנא בכגון זו אלא בענין שהחלוקות שוות ומתהפכות ויש לעשות הדיוק לגמרי ועל פי יסוד זה דנו את הדין מהא דתנא דבי מנשה דעדות שהאש' כשרה עד מפי עד כשר וכן בשבויה דמפורש שהאש' כשרה נובין ונדון דעד מפי עד כשר. כן השתות יהרסון דהרי מצינו בזבחים דף ק"ב כל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר ודייק הא ראוי חולק ומסיק הא לא קתני כלומר לא תדוק הא ראוי דהא לא קתני. וכן אמרו במ"ק דף י"ד גבי קטן הנולד במועד מותר לגלחו במועד ופריך מדתניא מותר לגלחו בימי אבלו הא אסור אסור ומשני מי קתני הא אסור דילמא יש מהן מותר ויש מהן אסור. והרי למדנו מסוגיות אלו דזמנין דאין לדייק הדיוק לגמרי אלא אמרינן בדיוק הא ענין זה יש באופן זה ויש באופן זה וא"כ גם הכא בענינו נמי הא עדות שהאש' כשרה עד מפי עד יש שכשר ויש שפסול ונפל היסוד של הרבנים. וביותר קשה על הגאון מהר"ר צבי שתמה על מרן שכתבו בדרך אפשר ועל מהרשד"ם שאין להקל בדבר שמרן מסתפק דזה תלמוד ערוך ולפי הנהו סוגיי דזבחים ומ"ק אינו תלמוד ערוך ואכתי טעון העמדה והערכה וניכר מה

עמקו מחשבותיו של מרן ז"ל דנקיט לה בלשון אפשר. וכבר הרב טורי אבן בשיטתו לר"ה מקשי ורמי סוגית ר"ה עם הנהו סוגיי ומסיק דהכא בר"ה ליכא רבותא כלל ומשו"ה דייק הכי לגמרי ע"ש שהאריך אמנם לקוצר דעתי יש להשיב דגם בסוגית ר"ה איכא רבותא דודאי יש מקום לומר דהוה ס"ד דפסולי דרבנן עדיפי מאשה ולהכי תנן דכל עדות שאין האשה כשרה לה אף הם אינן כשרים לה והיינו רבותא. אמנם נראה לישב הסוגיות האלה ותצא דינ"א כדעת הרב מהרא"נח והרב מהר"ר צבי אשכנזי ז"ל והוא דודאי כי אתינא למידק אפשר שהדיוק אינו לגמרי אלא איכא הכי ואיכ' הכי או ספק כההיא דפ"ק דקדו' הא נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי. דאין מופת דהדיוק דייקינן מילתא פסיקתא. אמנם אפשר דכאשר יהיה האופן דהרבות' הוא דהוה ס"ד דענין אחד גדול מחבירו כי ההיא דתנן ספ"ק דראש השנה כל עדות שהאשה אינה כשרה לה אף הן אינם כשרים לה דהוה ס"ד דפסולי דרבנן עדיפי מאשה ואתא התנא ולימדנו שאין לפסולי דרבנן יתרון מן האשה אלא כל עדות שהאשה אינה כשרה אף הם אינן כשרים בכה"ג כי אתינא לדיוקי הא עדות שהאשה כשרה לא מצינן לדיוקי הא עדות שהאשה כשרה הן יש דפסולי' ויש דכשרי' דכפ"ז נמצא דאתתא עדיפא והוא נגד הס ד לגמרי דהס"ד הוה דאינהו עדיפי מאשה והדיוק דייקינן דאשה עדיפא ובכי האי גוונא דייקינן לגמרי הא עדות שהאשה כשרה לה אף הן כשרי'. וכן בההיא דפ' חבית דתנא דבי מנשה אין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשרה לה. הוה ס"ד דעמ"ע עדיף מאשה ואמטו להכי אשמועי' דאין לעמ"ע יתרון על האשה א"כ כי דייקינן אמרינן דהא אשה כשרה אף עמ"ע כשר אבל אי דייקי' הא אשה כשר' יש דעמ"ע כשר ויש דפסול היו הסברות הפוכות לגמרי ומשו"ה יש לעשות הדיוק לגמרי וכמ"ש מהראנ"ח והרב צבי ז"ל זה נראה אגב רהטא וצריך להתישב בדבר בסוגיות אחרות. א"נ אפ' לומר דכאשר יהי' האופן דכי דייקת הדיוק לגמרי הוי הפך הדין או הסברא כההיא דמ"ק וזבחים אז דחקינן ודייקינן כטעם לצ"ד דאיכא הכי ואיכא הכי. אמנם כאשר הדיוק לגמרי אינו נגד הדין והסברא דייקינן לגמרי כההיא דפ"ק דר"ה ועד מפי עד.

ועוד אפשר לומר דכשהדיוק לגמרי זמנין דשתיק הש"ס לדיוקי אבל אי הדיוק אינו לגמרי אז הש"ס מפרש לה. מעין דוגמא למ"ש הרשב"א בחידושיו לשבת דאע"ג דבכמה דוכתי פריך הש"ס והאמר ר' יוחנן הלכה כסת' משנה ומשני אמוראי נינהו. מ"מ אין לנו להקשות ולתרץ הכי בדבר חדש דאי איתא הש"ס הוה מקשי ומשני. וה"ה נימא בנדון שלנו דאין לנו לומר הדיוק דיש ויש דאי הכי הו"ל להש"ס לדיוקי ולשנויי הכי ובסתום חכמה מודיענו דהדיוק לגמרי וכמ"ש הרשב"א בתשו' דחכמת התלמוד ללמדנו כמה

ענינים בשתיקה ובסידור הדברים. ולכל הדברות ולכל האמירות זוהי שקשה על הרב מהראנ"ח ועל הרב מהר"ר צבי דנעלם מהם הנהו סוגיי דמ"ק וסוגית זבחים ודכוותייהו דהדיוק דדייקינן אינו לגמרי ובפרט הרב מהר"ר צבי דקפסיק ותני דהתנ' לא תני הכי אלא כשהחלוקות שוות ומתהפכות. וכ' על מרן דמה שהדבר מסופק קצת בעיניו הוא תלמוד ערוך. ודאי קשה שלא כמו שעלתה על דעתו שהוא גמרא ערוכה ואדרב' אשתמיטו מיניה כמה סוגיי. ודע כי אנכי איש צעיר עמדתי קצת בענין זה ואביזרי' כמו שכתוב בס' הקטן ברכי יוסף א"ה סי' ז' בס"ד. והשת' דזכינ' לס' עצי ארזים הנז' ודכוותיה לא יכולתי לעמוד בדבריהם אלא שנים וג' גרגירים. ואגב רהטאי ראיתי להרב עצי ארזים בס"ק א' שהאריך ופנאי לא היה לי ואשו"ר ברהטי"ם שעשה עיקר מנסח' דקמן פ' הגוזל מעשה בתנוק ע"ש באורך ונעלם ממנו דהרי"ף והרא"ש פ' הגוזל נמי גרסי מעשה באדם אחד וכמ"ש בברכי יוסף אות ז'. גם ראיתי להרב נר"ו בס"ק ח' שדחה מה שהורה הרב שער אפרים ס"ק ח' לכהן שנשבה הוא ואשתו שילכו למקום שאין מכירין ותלך האשה לב"ד ותאמר נשביתי וטהורה אני וכו' ע"ש בהגהת בנו של הרב ז"ל. וכ' הרב עצי ארזים נר"ו דלית' דאם כדבריו אמאי לא עשה כן ר' זכריה בן הקצב ע"ש באורך. ואין ראיה מזה כי רבי זכריה בן הקצב ראה החרבן וכמו שאמ' המעון הזה לא זזה ידי מעת שנכנסו גוים להיכל עד שיצאו וכ' רב שרירא גאון דמשו"ה נשבע המעון הזה. וא"כ החרבן היה מפורסם ור' זכריה בן הקצב מגדולי התנאים וכהן מפורסם בפליט' הנשארת בארץ ישראל והיו מכירין אותו ואשתו. ולצאת מארץ ישראל לארץ העמים לא יוכל ולא רצה. ומה דמות יערוך בגלות החיל הזה ולאיניש דעלמ' שאינו ניכר כלל ופשוט. והנה גדולי האחרונים פסקו כסבר' הגאון דגוי מסל"ת נאמן בשבויה וכ"כ הרדב"ז בתשו' כ"י סי' ב' אלפים קנ"ו דנקיטינן כסברת הגאון דדברי הגאונים דברי קבלה. ועוד דבאור זרוע ובס' בשר על גבי גחלים מביאים סברתו משמע דהלכת' היא וכן הכריע מהריק"ש בתשובותיו סימן ל' ושאר אחרונים וא"כ יש להקל בעד מפי עד כמו שהורו הרב הגדול מהר"ר אברהם ירושלמי והרב מהר"ש קלעי בס' משפטי שמואל סי' ק"ז וק"ח וכמו שפסקו הרב מהראנ"ח והר' מהר"ר צבי ופשטי השמועות רהטי כוותייהו. וכבר כתב מור"ם בדרכי משה דלשיטת הגאון גם עד מפי עד כשר כמו שכתבתי לעיל. והעיקר הגדול דבשבויה הקלו. והמקל לא הפסיד. כן נראה לקוצר דעתי וה' יצילנו משניאות ויראנו מתורתו נפלאת. הלא זה דברי צעיר אנכי ונבזה חיד"א ס"ט:

סימן מו

לדרישת הגאון מהר"ר שאול נר"ו אב"ד דקק"א באמשטרדם.
הן בעודני פה אמשטרדם יע"א היתה עלי יד הקדש הגאון שושילת' דבי נשיאה מהר"ר שאול נר"ו וכה הראני אשר כתב לו רב אחד נר"ו על קושיתו שהקשה הגאון נר"ו והוא ציוה לי אחוה דעי על דברי הרב הכותב וזה תורף מעשה הכתב הזה. הא דקשיא ליה למר במ"ש בש"ס פי יש נוחלין דף קי"ט דמשה רבינו ע"ה מספק' ליה אם ארץ ישראל מוחזקת מהא דאמרינן בעכו"ם דף ג"ן אמר רב יהודה אמר רב ישראל שזקף לבנה להשתחוות לה ובא עכו"ם והשתחוה לה אסרה מנא לן אמר ר' אלעזר כתחילתה של ארץ ישראל דאמר רחמנ' ואשריהם תשרפון באש מכדי ירוש' להם מאבותיהם ואין אדה אוסר דבר שאינו שלו ואי משום הנך דמעיקר' בביטול בעלמ' סגי אלא מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתייהו דניח' להו בע"ז וכי אתו גוים שליחות' דידהו עבוד וכו' ע"ש. ולפ"ז מאי מספק' ליה למשה רבינו לפשוט דא"י מוחזקת מדכתיב ואשריהם תשרפון באש דאי אמרת בשלמ' דא"י מוחזקת ניחא דמדפלחו ישראל לעגל ניחא להו אלא אי אמרת דא"י אינה מוחזקת בביטול סגי ולכפיינהו ונבטלינהו כדפירש"י. מטיבותיה דמר אמינא דמשה רבי' לא פשיט מינה דדילמ' אף דע"ז דגוי בביטול סגי רצה ה' לטהר את הארץ מעין מ"ש הרמב"ן פ' וישלח גבי ויטמון יעקב תחת האלה וכ"כ הריטב"א דף נ"ב משם הראב"ד די"ל דהוראת שעה היתה לטהר את הארץ. אלא דק"ק דא"ה מאי ראיה מייתי ר' אלעזר לר' יהודה מאשרות. י"ל דהכי פירושה מכדי ככל מכדי שפירושו דבר מוסכם דידוע דא"י מוחזקת מבנות צלפחד וא"כ אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובכי הא אין לומר החמיר' תורה משום הוראת שעה דלא אמרינן הכי אלא בע"ז של גוי שחל עליה איסור עבודה אלא דיש לה היתר על ודי ביטול ולהוראת שעה אמר ה' דלא יהיה לה ביטול אלא תשרף אבל היכא דלא חייל עלה איסור' דאין אדם אוסר דבר. שאינו שלו הרי היא כמי שלא נעבד' ולא שייך להחמר מן הקצה אל הקצה לשורפה וא"כ קשה מפני מה אמרה תורה תשרפון ואי משום הנך דמעיקר' בביטול סגי והן היום מעורבין זה בזה הנהו. דקודם אברהם והנהו דאחריו ולא מצינן לאחמורי בהו כיון דאפי' הנך דמעיקר' בביטול סגי ולא שריפה מדינ' ומסתיין להחמיר בהם עצמם להטעינ' שריפה משום הוראת שעה אבל לאסור כל תערובותם לתת להם חומר' שבעיקר האיסור לא יעלה על לב ומפני מה אמרה תורה וכו' ופריך כל דבהדי עגל ליתסרו כלו' בשלמ' כל האשרות שהיו שם אף אותם דמעיקר' קודם הבטחת אברהם הרי נאסרו מחמת עבודתם בהדי עגל דשליחותייהו וכו'. אבל אותם דמכאן ואילך לשתרו ומשני מאן מוכח כלו' דמספיק'

אסרי' לכלהו דהוקבע איסור' דהיינו אותם דבהדי עגל. ובהכי ניחא מה שמקשים להרמב"ם דסבר דספיק' דאורית' לחומר' מדבריהם הרי הכא מספיק' מדאורית' נאסרו כלן וע"פ הא דאמרן דהוקבע איסור' ל"ק כלל. את זה חזיתי בפירוש' דשמעת' וממיל' רווחא קושית מר ניהו רבא עכ"ל בקיצור:

וזאת תשובתי

אסקטוליקא דאורית' בקי בחדרי תורה קופת הרוכלים חנות מזויינת. כל מידי דקשה שיצאו עליו עסיקין באתרא דזקוקין בזמן שרואה אותו לפרקין משיב הרו"ח חכמה ותהי למלך שוכנ"ת. כל נדרי ואסרי והלכת' לשטרי דינא דגיט"י אי נמי אפשוטי קול ענות חלוצ"ה וממאנת. והאשה שהלך בעלה לטב"ע יובל ועלובה אשה יושבת תחת תומ"ר מעוננת ומקוננת. רב שר"י הני אסורית"א כל הנשים דיי"ן עביד להו סמתרי וישם את המשענת. גדול אדונינו ורב הגאון המפורסם שאו"ל בחיר ה' לא יזח החוס"ן וליה יתיהיב חסנא ותקפ' ויקרא לע"ד בבני ישראל עדות"ו מכוונת. כי"ר:

קטנתי איני כדאי דשדר לן שופריה הנמצ' כזה אבן מקיר עושה לה פותחת בקהל קדושים אם יעלה שועל אל תא הראשי"ם נפשו ירע' לו והיא מתבוננת. אין זה כי אם מרוב ענותנותו ובמקום שמצינו גדולתו שם מצינו ענותנותו גמי"ר וכעני"ת. כאשר שמענו כן ראינו בעי"ר וקדיש עשה אינו ישנו דרב גובריה ויכול לטהר צרע' נושנת. איכו השת' אתאן לתנא קמא מרתע כוליה גופאי ניטל רוב המדבר קרי לכדא חבית' חלי"ף ותני לקנא דדהב' במר דפרזל' מן החמה על הצוננת. לא נצרכ' אלא לקיים גזרת מלך ופקודתו שמרה רוחי פורקת וטועונת. וזה החלי בס"ד. ומוד"ע לבינה. כי זה לי כעשר שנים שמעתי קושיא זו בארץ מצרים ובו בפרק אני יישבתי בדברי הראב"ד הללו. ועוד ישבתי על פי סוגית סנהדרין דף נ"ה דקתני הברית' אמרה תורה השחת שרוף וכלה וכו' שבאת לאדם תקלה וכו' וא"כ היינו דמספק' ליה למשה רבינו ע"ה אי א"י אינה מוחזקת וטעמ' דאשרה דאמרה תורה ואשיריהם תשרפון באש שבאת תקלה על ידיהם כברית' דסנהדרין או דילמ' א"י מוחזקת וטעם ואשיריהם תשרפון כר' אלעזר ובהכי ניחא לן קושית מהרש"א. בהלכתיה שם בסנהדרין וככתוב אצלי הדל באורך. איכו השת' נצה"ל נצה"ל דוד היום גלות"י גילת ורנן כי ידעתי מאן אמרה להאי שמעתת' דקשיתיה הני סוגיי אהדדי הלא זה הו"ד מעלה הגאון נר"ו ומר באתרי' ושמעתיה מתבדרן בעלמ' ממצרים ועד הנה. הגם הלום הן כל יקר ראתה עיני חיבורי טהר"ה של הגאון הי"ו והבית אשר בנה שלומ"ו בנין אריאל שיצא לאור לאדפוס"י הדר"ה עתה עתה ברוך ה' ושם אני מוצא פ' פנחס מקשה ורמי האי קושי' ושם נאמר שהקשה קושי' זו לכמה חכמים

ונתגלגל הדבר וירד מצרימ'. ואף גם זאת אראה אור כי יהל דמר ניהו רבא איהו מותיב לה ואיהו מפרק לה בספרו הבהיר שם. ועוד בה שלישיה הן הראנו הכתו"ב השלישי דנה כתבא די רשים מהרב הכותב נר"ו ואדוני שאל אשימה עיני עליו מטיבותיה דמר ניהו רבא. ובצפייתנו צפינו דפתח הרב. הכותב לפרוקי על פי מ"ש הראב"ד אלא דקשי' ליה מאי ראיה מייתי רבי אלעזר מאשרות ועל דבר זה אתא לתרוצי סוגי' כלה ובהכי פריק למי שהקשה על הרמב"ם דסבר דספיק' דאורית' לחומר' מדבריהם מהאי שמעתת' דהכ' אקבע איסור' ככתוב באורך בכתב הנז'. ואני בעניי אומר דהאי קושי' להרמב"ם והאי פירוק' של כת הקודמין היא הלא היא כתובה בס' הישר ארע' דרבנן להרב החסיד מהר"י אלגאזי ז"ל מהדור' בתרא אות קס"ו אכן ראיתי להרב הנז' רב"ה בארע"א דחה תירוץ זה ע"ש אמנם ממעיי"ני הישוע' עיניהם יחזו עפעפיהם יבחנו דהגם דנדחה האי פירוק' חוזר ונרא'. ועתה אבא לעיקר דברי הר' הכותב הנז' וראיתי כל מ"ש בישוב' דסוגיית ע"ז ומילת' דאתיא בקל טרח וכ' לה אורך היריעה. ואולם יש לפקפק בדבריו דלפי מ"ש הראב"ד אכתי מאי פריך אי משום הנך דמעיקר' בביטול סגי ואין להחמיר דמעורבין לימא דהוראת שעה היתה שלא ילמדו ישראל לעבוד עבודתם ולהכי לא יזכר שם אשרה בעול' שלא יבואו ישראל לעובד' כמ"ש הראב"ד דהגם דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו הכא לאו משום איסור' הוא אלא משום שלא ילמדו ישראל לעבוד כמות' ואמטו להכי אמר רחמנ' ואשריהם תשרפון באש ובזה נדחו כל דברי הרב הכותב נר"ו והרי הוא כמבוא"ר. אכן לפום מאי דאמרן בעניותין דהו"א בברית' דסנהדרין דף נ"ה אמרה תורה השחת שבאת תקלה ניחא ולא קשיא לר' אלעזר מנא ליה דר' אלעזר הכי קאמר דאי א"י אינה מוחזקת שפיר הואיל ובאת תקלה אבל אם א"י מוחזקת לא עשו כלום ואינן נאסרות ואולי ע"ז היא ואינן אסורות דנימ' דבאת תקלה על ידם ואי משום הנך דמעיקר' בביטול סגי וליכ' למימר דישרפו הואיל ובאת תקלה משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולא עביד כלום ומשום תערוב' אין לו' דישרפו כלם דרובם לא נאסרו ואין לו' בהם באת תקלה אלא מוכרח דמדפלחו לעגל וכו' ור' אלעזר קאי בתר דפשיט' לן דא"י מוחזקת מבנות צלפחד. ומ"מ כד דייקת פורת' גם זה יש להרהר עליו דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אהני דלא לתסר האילן אבל הוא חייב משום שהשתחוה וקבל עליו לע"ז וא"כ באת תקלה מקרי והדר' קושי' לדוכת' אך מסוגית סנהדרין שם ממאי דפריך בבהמה נעבדת ומשני משמע דאי לא נאסר לא קרינן ביה באת תקלה. והכי משתמען מילוהי דהרמב"ן הביאם הר"ן בחידושיו דף כ"ג ע"ב ע"ש ודוק היטב ומעתה אסור"ה נא ואראה מה שתירץ מר ניהו רבא הגאון נר"ו בספרו הנחמד בנין אריאל פ'

פנחס לקושיתו הנז' ותורף דבריו דספק משה רבינו ע"ה אי מורשה ירושה מאבותיהם וכשחטאו במרגלים גרם החטא לבטל ההבטחה ובטל' החזק' ומתנה חדשה נתנה לבאי הארץ והו"ל ראוי ומ"מ אשרות בשריפ' שנעבדו בעוד ישראל מוחזקים בה או"ד מורישין ואינן יורשין יוצאי מצרים אלא באי הארץ והם מוחזקים דארץ ישראל היא מוחזקת דכבר הבטיח לבני הארץ שיזכו בא"י מכח ירושה ולא נתבטל' הבטחה זו והיא מוחזקת גמורה. ופשטו ליה דמורישין ואינם יורשין ושפיר ארץ ישראל מוחזק' ולא נתבטל' ההבטח' וזה דלא כפי' רשב"ם זהו תורן דברי הרב נר"ו. ובהורמנותיה דמר ניהו רבא לא אכחד דמלבד דלרשב"ם ולכל הראשונים בחידושיהם שלא חלקו עליו שתק"ו יחדיו ושתיקה כהודאה אכתי קשיא קושיתו. שיטה זו בתלמוד אינה מרווחת חדא דהש"ס קאמר דמספ"ל אי מורשה ירושה היא להם ולשיטתו שנתבטלה החזקה במרגלים העיקר חסר בש"ס. ותו כיון דזכה אברהם אע"ה בחזקה כמ"ש הרב תורת חיים. החטא אינו מבטל חזקת אברהם אע"ה רק להם נגזר שלא יזכו ומהיכא תיתי שנתבטל' חזקת אע"ה לזרע אברהם הכשרים. ותו דכפ"ז מנ"ל דפשטו תרוייהו הול"ל דוקא מורישין ואינם יורשין וא"י היא מוחזקת וזה פשוט ולא הול"ל תרוייהו. נא אדוני האר עינינו בתורתך כי תורה היא וללמוד אני צריך. את זה כתבתי בעטי"ו של נח"ץ ויקרא לו נחוצת"ן. ודיבורו הקל עלי חובה היא גופה גזרה על כן קדמוני ברכים וידי עושות מעין מלאכתן. ושאר הגוף אשר לו כרעי"ם כורע ומשתחו' נגד פני עליון הדריה זיזיה ויקריה במעמד שלשתן. ויתאו דוד ויאמר מי ישקני מים שאולי"ם מיין דכיין מיין צלילן ונהרו"ת המושכין מן הנחל נובע מקור חכמה נהרו"ת איתן. השת' צלות"י מצלתינ"ן למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל מתוך חיבתן. אני הוא המדבר והוא הצעי' מאד"ם העיר עלץ לבי באהבתו ובחמלתו חדא"י נפשאי.

סימן מז

במין הנקר' דור"א בפסח.

שאלת ממני אוהב וריע על מין גרא"ן טורק"ו ואיכ' דקרו פורמינטו"ן ובארץ ישראל ששם עיקרו נקרא דורא אם יש בו חשש חימוץ לבשלו בפסח משום רפואה לחולה שאין בו סכנה רק מתחזק והולך בבריא ושכמ"ה.

תשובה עיקר זה המין הוא בארץ ישראל וארץ מצרים וכל גלילות טורקיא"ה ומזה עושים פת ותבשילין ונזונין כל ההמון מערביים ועובדי אדמה וכל הכפריים ומשם הביאוהו באיברופ"א וזה שנים שהוא מצוי הרבה גם בערים האל הכי קרא שמו גרא"ן טורק"ו

להיות עיקרו מטורקיא"ה ופשוט אצלנו ומסור' בידינו מאבותנו דהוא מין קטנית ואינו מין דגן כלל וגם אני שמעתי שבגלילות מערב הפנימי כך פשטה הוראה אצלם לבשלו בפסח ולית דחש לחימוץ כלל שהוא מין קטנית. ולא הי' צריך הכתו"ב לאומרו אך מפני שראיתי להר' הגדול מהר"י חאגיז ז"ל בשו"ת הלכות קטנות בח"א סי' קי"ב וז"ל מהו לאכול דור"א שקורין באיטליא פורמינטו"ן בפסח מאחר שאין אנו בקיאין מהו כוסמין ושיפון, תשו' דור"א הוא מין קטנית גרעינין עגולי' ואין יודעים מה הוא יש לו' בזה מה שאחז"ל שעופות טמאים מועטים לפיכך מנאן נמצ' שהרוב הוא הטהור וקשי' לן עלה א"כ אמאי לא אזלינו בתר רובא י"ל משום דטמאין הוו מיעוט' דשכיח וזהו מדרבנן דאחרי, רבים דאורית' בכל מקום א"כ כל מיעוט' דשכיח כגון מיני תבואה יש לחוש לכל המינין שלא יתברר מה טיבם עכ"ל. ואנא בריה. קלה או' דהרב חשש לכל מין שלא יתברר מפני מה שבא בשאלה שאין בקיאין מהו כוסמין ושיפון אבל בקושט' בערי אשכנז בקיאי בכל חמשת מיני דגן ומידי עוברי בנטרותי שם הביאו לי כוסמין ושבולת שועל ושיפון והם מינין אחרים. וכבר בחידושים שבתחילת ס' מעשה רוקח בדף שני עמוד ב' המה בכתובים דברי הרמב"ם. בה' המינין ושם כתב הרב ז"ל דהכוסמת דומה לגרגיר חטה ושיפון דומה לשעורים וכ' שם אשר יקראו אותם בערבי ע"ש וא"כ אין להסתפק בגרא"ן עורק"ו שהוא מין דגן. ותו דהרי עושים מעשה מדור דורים בארץ הצבי ושאר עיירות להאכיל ממנו לתרנגולים בפסח. והעידו שבמערב הפנימי פשוט' להו שהוא קטנית ואופין, ממנו בפסח לאכול בלי שום שימור וחשש חמץ. והרי אפי' בעופות סגי המסורת לאכול העוף כמ"ש בי"ד סימן פ"ב ומפורש שם דמי שהוא ממקום שנוהגין איסור בעוף א' מפני שאין להם מסור' והלך למקום שיש מסורת יכול לאכלו שם ואפי' דעתו לחזור ואם יצא ממקום שיש מסורת למקום שאין להם מותר לאכלו ע"ש. והכ' כתב מקומות עושים מעשה לאכלו בפסח ולהאכילו בלי שום חשש והקבלה והמנהג עמודי ההוראה כמ"ש הרמב"ם. ולענין ברכה נראה דכשעשה ממנו תבשיל מברך בפה"א. אך בעשה ממנו פת מברך שהכל כדין הקטניות כמו שפסקו מרן ומור"ם סימן ר"ח ומבואר בב"י שם בדין הקטניות. ואע"ג דכתב רבינו יונה דטעם שמברך על פת קטניות שהכל משום שאין דרך לעשות מקטניות פת כמו מאורז ודוחן ולא דיינינן להו מזון ע"ש והכא במין זה שהוא דור"א עושין ממנו פת וכך יאכלו את לחמם הכפריים וגם מבני העיר בזמן יוקר השערים וכ"ש ברעב ומיזן זיין מ"מ אנן נקיטינן כהרי"ף והרמב"ם דפת דוחן מברך שהכל דדוק' על האורז מברך במ"מ וכמו שפסק מרן וה"ה לפת דור"א שהוא

גראן טורקו יברך שהכל ובתבשיל פה"א. וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורת נפלאות כי"ר:

סימן מח

באונס שראה באשתו ערות דבר.

שאלה אונס שראה שזנתה אשתו ואין עדים בדבר אי אמרי' שויא אנפשיה חתיכה דאסור' ונאמין לאוסרה עליו או לא כיון דאסור לא יוכל שלחה רביע עליה.

תשובה הן כל יקר ראתה עיני אמרי קדוש הרב המופל' כמהר"ח אבואלעפי' בכר דוד זלה"ה במכתב למד מכתיב' ידו יד הקדש ארי עלה ונסתפק ספק זה וכתב וז"ל ונרא' דכל כה"ג אינו נאמן לאוסרה עליו ומנא אמינא לה מההיא דכ' הר"ן בחידושיו למסכת נדרים גבי מתני' דהאומרת טמאה אני לך שהקשו דלמשנה אחרונה איסור שבה להיכן הלך ותירץ שם משם אחרים יע"ש. הרי דמשום דמשועבד' לו אינה נאמנת ולא אמרינן שויא אנפשה חתיכה דאיסור' ה"ה והוא הטעם בנ"ד נמי כיון דמשועבד לה מן התורה בעשה ולא תעשה לא אמרינן שויא נפשה חתיכה דאיסור' וברור. וכן מצאתי לרבינו ישעיה ז"ל בחידושיו לקדושין עלה דההיא דיהודית דביתהו דר' חייא (דף י"ב) שהקשה דאמאי לא מהימנ' לשוויי עלה חתיכ' דאסור' וכדתנן היא אומרת קדשתני דאסורה בקרוביו מטעמא דשויא עלה חתיכה דאסור' וניח' ליה התם משום דלא אגידה ביה מהימנ' לדידה משום חתיכה דאסורה משא"כ בההיא עובד' דיהודית דאגיד' ביה ומשני אסור' לגביה לא מהימנ' ע"כ דעתו ז"ל כדעת אחרים שהביא הר"ן ז"ל כמבואר וכן הוא סבר' תוס' רי"ד שם יע"ש. והרב הגדול מהר"י מ"ט בתשו' ח"א סי' נ"ב הקש' אטו משום דאגידא ביה לא שויא נפשי חתיכה דאסורא הא אמרי' הנאת תשמישך עלי אסור' דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ועוד אמרה טמאה אני וחזרה ואמר' טהור' אני אמרי' פ"ב דכתובות דאם לא נתנ' אמתלא לדבריה דאינ' נאמנת דשויתה נפשה חתיכה דאסור',. ואגיד' ביה עכ"ל הרב מהר"ח אבואלעפיא ז"ל בכר דוד שראיתי בכתב ידו יד הקדש בקונטרסים שכתובים בו מידו המלא' ענינ' שונים. ורואה אני הדל שכ' שמצא דברי רבינו ישעיה בחידושיו ונרא' שמצאם דרך מציא' בתשובת מהרימ"ט דמייתי אח"ך דמהרימ"ט הביא דברי רבינו ישעי' בחידושיו. וכ' עלה וכן היא סברת תוס' רי"ד. ובמטו מיניה דמר מדבריו מוכח דחי' רבינו ישעיה ותו' רי"ד תרי הוו ואגב שיטפיה כתב כן דתוס' רי"ד הם תוספות רבינו ישעיה דטראני והם חידושי רבינו ישעיה שהביא מהרימ"ט וכך רגיל מהרימ"ט בתשובותיו ובחידושיו לו' על תוס' רי"ד חידושי רבינו ישעיה. ויתכן דהרב מהרח"א הנז'

עינו ראה בשו"ת מהריב"ל שסבר דתו' רי"ד הם רבינו יצחק דורא ואזיל אבתריה כי רב הוא גדול ומפורסם לגאון ישראל. ומשו"ה חשב דחידושי רבינו ישעיה לחוד. אמנם כבר הושג מהריב"ל בזה והדבר ברור שהם מרבי' ישעיה כמו שכתבתי אני הדל בקונטרי' שם הגדולים. גם ניכר שהרב הנז' לא גמר דבריו והתחיל לכתוב דברי מהרימ"ט ולא סיים אשר עלה ברוחו רוח חכמה ואטריד מר מענין לענין בקונטריס הנז' ולא גמר ענין זה. והנה מהרימ"ט שם אחר שהביא דברי רבינו ישעיה והקשה על זה הקושיא דמייתי הרב הנז' בשמו כתב וז"ל ונראה דאע"ג דמדינא נאמנת היא לשוייה נפשה חתיכ' דאיסור' הא תנן שילהי נדרים בראשונה היו ג' נשים יוצאות ונוטלו' כתובה האומר' טמא' אני לך וכו' חזרו לו' שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלה על בעלה האומרת טמאה אני תביא ראיה לדבריה ונתקש' הר"ן דכיון דמדינא אמר' טמאה אני מתסר' לבעל' כדין משנה ראשונ' היאך התירוה משום שלא תהא נותנת עיניה באחר וכי איסור שבה להיכן הלך. ויש מי שתירץ דמשום מגדר מילתא מבטלי רבנן איסורא בקום עשה. ועוד תירץ הוא ז"ל דאפקעינהו רבנן לקדושין מעיקר' דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ובשעה שנאנסה פנויה נאנסה וכל אלו הפרוצים. דחוקים עד מאד. ולע"ד משמע לי דכל שאין איסורא אלא מחמת הודאתה בלבד במלת' כל דהו שרי' לה תדע דהא אמרי' אמרה אשת איש אני וחזר' ואמר' פנויה אני אינה נאמנ' ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת וזו הואיל וראו חכמים ונתנו דעתן של נשי' שאומרו' כן כדי לקלקל עצמן על בעליהן היינו אמתלאה דאנן סהדי שלא אמרה כן אלא לאסור עצמה על בעל' הלכך אין הוכחה מדברי' וכמאן דליתנהו דמי עכ"ל. וכפי דברי הרב מהרימ"ט הללו לפום ריהטא נרא' דאין מכאן ראיה לנדון שלנו דדילמא דוקא גבי נשים קים להו לרבנן וירדו לסוף דעתן של נשים דאומרות כן כדי לקלקל עצמן ואנן סהדי שלא אמרה כן אלא לאסור עצמ' ולכך התירוה אבל זה האונס הבא לב"ד ואומר שהוא ראה דאשתו קלקלה יש לצדד דב"ד יתנו מקום לדבריו ותהא אסורה עליו דידעי רבנן כי אין איש תשש כחו כנקבה אשר יאמר כי הוא זה לאסור אשתו עליו דדעתן של נשים קלות ואנן סהדי שאומר' לקלקל עצמה על בעלה משא"כ האיש ולא אשכחן דהשוו איש לאשה בזה והגם דאגיד בה ולא יוכל שלחה דילמא אין מדתו של איש למעבד הכי וחזר הספק למקומו. ודברי מהרימ"ט מוכרחים לדעת אחרים שהביא הר"ן דמדינא אין האש' נאמנ' לומר טמאה אני לך להפקיע עצמה וכו' והם בדברי רבינו ישעיה וכמ"ש הרב מהר"ח הנז' ולדעת זה מוכרח לומר כמ"ש מהרימ"ט כמבואר. ונרא' דהרב מהרימ"ט כי מייתי דברי הר"ן לא הוצרך להביא תירוץ אחרים שכ' הר"ן דאתו כמ"ש רבינו ישעיה. והרב הנמקי יוסף בחידושיו למסכת נדרים

שנדפסו עתה חדש ממש כ' כתירוץ אחרים שהביא הר"ן אך הריטב"א בביאוריו להלכות הרמב"ן (שנדפסו מחדש שם בקובץ זה) תפס כתירוץ מגדר מילתא וכתב דחזקה דנתנה עיניה באחר אלימא להו וכו' ע"ש. וכ"כ הרב המאירי בפסקי נדרים הנדפסים עתה דטעם עיניה נתנה באחר חזק כל כך שסומכין עליו להתירה בין לבעל בין לתרומ' שאין אשה עשויה לפרסם עצמה בכך אלא שעיניה נתנ' באחר ואע"פ שלאו של זונה ותרומה דאוריתא לחומרא הרי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התור' לתקנה גדולה כזו שלא יהיו בנות ישראל פרוצות ומפקיעות עצמן מבעליהן עכ"ל. עיניך הרואות שהריטב"א והרב המאירי ז"ל לשיטתם תלו הדבר דחזק' דשמא עיניה נתנה באחר אלימא טובא. וא"כ אפשר לצדד דדוקא בנשים אתמר דדעתן קלה משא"כ באנשים ועדיין באונס יש להסתפק. שבתי וראה שהחילוק מבואר דלא אצטריכא להו לרבוותא למנקט כי האי לישנא דאלימא חזקה דעיניה נתנה ודעתן של נשים וכו' אלא משום דזו האשה היא אומרת בעצמ' שזנתה והיא חרפה גדולה לשויי נפשה זונה וחוצפא סגיא והו"א דודאי האמת אתה והיא אסורה להכי הוצרכו לומר דידעי רבנן דאלימא חזקת עיניה נתנה באחר למשוי נפשה רשיעתא ודעתן של נשים קלה. אבל הכא בנ"ד שהוא תולה הקלקלה באשתו שזנתה והיא הרשע' והוא נקי וצדיק ודאי אמרינן להיות כי קאי בלא יוכל לזה הטיל בה זוהמא כדי לגרשה ועיניו נתן באחרת וכבר הלא מראש ידענו את האיש כי התחיל בעבירה ואנסה וסירכיה נקיט ובבואו לפני ב"ד אין מאמינין אותו וגם הכא איכא תקנת בנות ישראל שכל א' יעליל על אשתו ובעלמא יוציא ויתן כתוב' אבל הכא דאיכא לא יוכל שלחה אין להאמינו דהוא משועבד לה ועיניו נתן באחרת וראית הרב מהרח"א הנז' לכאורה קמה וגם נצבה. ומ"מ עדיין צריך לברר הדבר כאשר יראה המעיין ואני אמרתי בחפזי. ומידי דברי זכור אזכרנו לדבר חדש שראיתי זה שנים רבות בהיותי באמשטרדם כשנדפס ספר בנין אריאל שכ' משם הגאון אביו ז"ל ח"ב בדף מ' דבדברי הר"ן שכ' בהא דאמרו דטמא' אני לך תביא ראוה דאיסור שבה היכן הלך ותירץ דאפקעינהו רבנן לקדושי מינה כמוזכ' לעיל נתישבה תמיהה רבא על דוד הע"ה שאמר לאוריה רד לביתך וכו' שרצה דוד הע"ה להוציא עצמו מעון א"א לפיכך ציוה לאוריה ללכת לביתו ותאמר לו ב"ש שנטמא' וכפי הדין א"צ להאמינ' ומותר' דאפקיענהו רבנן לפדושי מינה ונעקרו הקדושין למפרע והיתה פנוי' בעת שבא דוד זהו תורף דבריו הלא בספרתו באורך. ובעת ההיא פקפקתי על דברי הגאון ז"ל חדא דהרי הר"ן דחה טעם זה וקיים דברי אחרים שהביא שם. ותו הגם דבימי דוד הע"ה היו מקיימין מילי דרבנן הרי משנה ראשונ' בזמן התנאים קרוב לאלף שנים אחר דוד הע"ה האומרת טמא' אני לך תצא ונוטלת כתובה.

וזה שכ' הר"ן הוא למשנה אחרונ' דוקא. ונתבטל מעיקרו הישוב הזה. ולעיקר התמיהא לק"מ דאנוס' מותרת לבעל ולבועל כמ"ש פ"ק דכתובות. ולמאי דמשני התם כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו אין כאן עון א"א כמ"ש התוס' שם וגם דעת דוד המלך בבואו שיהרוג לאוריה עכ"פ כמ"ש בשיטה מקובצת שם. ועוד איכא למימר דדוד הע"ה ידע שפיר דב"ש לא תאבה ולא תשמע אליו. אך רצונו הי' שיתיחד אוריה כהלכת גוברין עם נשיהון. ומאן דחמא חמא דאוריה היה עם אשתו ביחוד יס"בור ול"ו ידע כאשר בא אל ב"ש. וכבר בעניותי אנא נפשאי כתבתי בזה בס' הקטן דברים אחרים דף מ' ודוק במילי דצעי"ר הכא והתם הדק הטב. ושמעתי שהרב מהר"ר יהונתן הביא ראיה מזה למה שהתירו לקראי שיקדש שפחה על תנאי וכו' (ע' במוצל מאש דת סי' ס"ח) דהנ' הרא"ש הקשה סוף נדרים אומרת גרשתני אמאי נאמנת ניחוש שמא עינוה נתנה באחר ותירץ הכא באומרת טמאה מגרש' ונשא' לאחר בהתר אך אומרת גרשתני אם תנשא לאחר כל ימיה בעביר'. והשתא קשה על התר הקראי שיקדש שפחה על תנאי דאם איתא להתר זה האומרת טמא' אני לך יתן גט על תנאי דאי אמת שנטמא' יהי' גט ואם לאו אינו גט ושוב. אינה יכול' לינשא דכל ימיה בעביר' כמ"ש הרא"ש אלא ודאי לא מהני עכ"ד. ולי ההדיוט לא שמא מתיא דבאומרת טמא' אני לך היא סובר' שיגרשנ' ותנשא בהתר. ואח"כ כשבעל' נותן לה גט על, תנאי מתביישׁ' לחזור בה דמקיימ' דעיני' נתנה באחר ולהכי בעל כרחה באיסור כל ימיה. משא"כ בקדושי הקראי לשפחה ודוק כי קצרתי. והרב מהר"ר אברהם ברודא ראש ישיבה חקר בזה שכ' הר"ן דטעמא דאפקעינהו רבנן לקדושין הראשונים וכו' דאם תטעון האשה טמא' אני לך ונטול' אני מכל היהודים לא הועילו בתקנתם דלטמא' בעי אפקיענהו וא"כ איך יפר חלקו לתקן מה שאמרה נטול' היא והלא לא יש קדושין עכ"ד. ואני בעניי אומר שכבר. הר"ן דחה ענין זה של אפקעינהו והנ' הרב ז"ל קבע דבריו לתירוץ אפקעינהו. אך לטעם מגדר מלתא שכתבו הרשב"א והריטב"א והרב. המאירי דאלימא חזקה דעיניה נתנ' באחר וכו' כמש"ל. הנה אם זו אומרת טמא' אני לך ונטול' מכל היהודים יש להסתפק דאיתרע חזק' עיניה נתנ' באחר שכבר אמרה נטול' היא מכל היהודים. ואפשר דיוצא' ונוטל' כתוב' כמשנה ראשונ'. או"ד לעולם עיניה נתנ' באחר ורוצ' שיגרש אות' והיא סוברת למצוא פתח להתיר לה אסרה אשר אסר' על נפשה מכל היהודים ותנשא. ועל כן תביא ראיה. ויפר חלקו. וצריך להתישב בדבר.

סימן מט

נשאל נשאל דוד הוא הקטן. אחוה דעי מן המעט"ן.

א **הרמב"ם** ה' ק"פ פ"א. וא' השוחט וא' הזורק וכו' כתב, הלח"מ וז"ל וא"ת והא פסק רבינו ה' סנהדרין דהתראת ס' לא שמה התרא' ובגמ' תמיד נשחט דף ס"ג משמע דהך הוי התרא' ס' וכו' וי"ל דמעיקרא דהוה סבר דפלוגת' בהתראת ספק הוה אמר הכי אבל לפי האמת דלא פליגי בהכי מיירי דידעינן דהמותר' ידע דהיינו שאומר בפירוש אעפ"כ אני עושה דאלת"ה תקשי ליה בגמרא לפי המסקנא למה לי' לר' יוחנן טעמא אחרינא לימא טעמא משום התראת ס' אלא ודאי דידעינן דאיירי דהמותר' ידע בודאי ובהכי נמי איירי רבינו ולא חש להאריך דסמך, עמ"ש בה' סנהדרין דהתראת ס' לא שמה התרא' עכ"ל ורבים. בתור' השיגוהו דהרמב"ם פסק איפכא פי"ו דסנהדרין דהתרא' ס' שמה התרא' דפסק כר' יוחנן נגד ר"ל ומאי מקש' ומאי מתרץ וחזיתיה להרב פר"ח בנימוקיו שכ' וז"ל כ' הלח"מ וכו' ופירוש דבריו דרבינו פסק בהלכות סנהדרין פי"ז דהתראת ס' שמה התרא' וכ' שם הכ"מ דדוקא בלאו המפורש ולכך ק"ל מחלוקת הזורק שאינו לאו המפורש בתור' עכ"ל והרב ז"ל אמר' לשמעתי' פשוט' לפניה ובדרך פירוש אמרה למילתי' וכגון דא צריכא רבה דדברי הרב לח"מ מדעתי כי קשי' דהא דמייתי מרן בהלכות סנהדרין דדוקא בלאו המפורש לא מפי עצמו אמר' אלא שכ"כ הר"מ בפי' בה' שבועות פ"ה ומאחר שכן לא הי"ל להזכיר הלח"מ זה פעמים ה' סנהדרין דאדרבא כאחר ירדוף הקור"א בה' סנהדרין הוה סבר לה דסתם התראת ס' חייב וכבר מרן שם בכ"מ נתקש' דהא דכ'. בה' שבועות מנא לי' ולפחות הי"ל להזכיר דברי מרן בכ"מ והיותר ק' מה שסיים דסמך עמ"ש בה' סנהדרין. ותו הן לו יהי דכונ' הלח"מ כמ"ש הפר"ח מה הכריח דאלת"ה תקשי לי' בגמרא לפי. המסקנא למה לי לר"י טעמא אחרינא לימא דטעמא משום התראת ס' דהני מילי דמר לא יכונו דר"י לא יהיב טעמא ואם כיוון על התלמוד דמוקי לה דפליגי ר"י ור"ל אי על בסמוך ס"ס מוכרח ר"י בנותן טעם דעל בסמוך לא בעינן דאף דהתראת ס' לדידיה חייב אי על בסמוך אין כאן שוחט על חמץ כיון דהוא חוץ לעזרה ואמאי. חייב ולהכי מוכרח לומ' כיון דע"ל ע"ל בסמוך לא בעינן חייב ומה יוכיח הוכיח. ואפשר דט"ס יש בדברי הרב לת"מ וצ"ל בה' שבועו' במקום סנהדרין וכונתו עמ"ש דהתראת ס' בלאו שאינו מפורש פטור. וכדברי הפר"ח דהזורק קשיתיה שאינו מפורש וע"ז מקש' דמהך סוגיא דמוקי להך פלוג' דר"י ור"ל בהתראת ס' וזורק בהדייהו מוכרח דפלוגתייהו אף בלאו שאינו מפורש והר"מ שפסק כר"י הו"ל לפסוק לגמרי כר"י בכל דאפי' לאו שאינו מפורש התראת ס' חייב. ונמצא דכונת הלח"מ להקשות תרתי חדא מה שפ' כאן הר"מ

דלפי הסוגיא מוכח דהוא התראת ס' וזה הפך מ"ש בה' שבועות. ותו דעמ"ש ה' שבועות ק' מסוגיא זו דכפי מ"ש שם מוכח דסבר דר"י לא חייב ברת את ס' אלא בלאו המפורש דודאי סבר דזהו סברא ר"י דאלת"ה הו"ל לפסוק כר"י וסוגיין הויא תיובתיה דפלוג' אף בלאו שאינו מפורש בזורק וע"ז תירץ דזהו לס"ד דר"י כי מחייב אפי' בלאו שאינו מפורש דברישא דלא אשכח לאוקמה אלא בכה"ג. ודאי כך עלתה על דעתו אבל למסקנא דמוקי לה בעל בסמוך אית לן למימר דר"י כי מחייב בלאו מפורש דוקא והכא בדידע דאל"תה תיקשי לר"ל למה פטר מטעם דה' חוץ לעזר' וכתיב על חמץ דמשמע דמ"ה מפטר ת"ל דהוי התראת ס' ומדתלי טעמ' בעל ש"מ דאל"ה חייב אף שהוא התראת ס' והא ליתא לר"ל אלא מוכרח דידע ומעת' א"ש הסוגיא ומ"ש פ"ה דשבועות ופ"ו דסנהדרין וכפ"ז צריך להגיה ג"כ במ"ש הלח"מ ר"י וצ"ל ר"ל. אלא דקש' ע"ז כי פריך הש"ס הא איפליגו חדא זימנא בהתראת ס' מאי פריך נימא דחידשו הכא בהתראת ס' דלאו שאינו מפורש דלר"י חייב דאי מהתם הו"א דדוקא מפורש. ואפשר דלא מצי למימר הכי דא"כ ליפלגו בהא ולא בשבועו' ואין להקשות להלח"מ ברישא דמוקי לה בהתראת ס' ת"ל משום על בסמוך די"ל דעדיפא מינה קפריך הא איפליגו חדא זמנא. אמנם מה שהכריח הלח"מ הוא למאי דמסיק א"נ אפ' דהתראת ס' הוא ס' כולל ומ"ה נקטיה אבל על בסמוך הוא פרטי ועל ס' כולל ליכא לאקשויי לימא ס' פרטי וק"ל. ורש"י פירש בסוגיא דהשוחט והזורק וכל אחד מבני חבורה כולן עוברין. ופשט דבריו נרא' הפך מה שפירש הרא"ם פ' תשא על מ"ש שם רש"י אזהר' לשוחט ולזורק ולא' מבני חבורה ע"ש. ודברי רש"י בפירושו על התור' ובפירושו על הסוגיא מוכחי דלא כהרא"ם. וכן מהרש"א בסוגיא בח"ה הבין הדברים כפשטן. וטעם דא' מבני חבור' שידע שם חמץ והשוחט שלוחו עובר. אך דלר"י דקי"ל כוותיה לאו שאין בו מעש' אין לוקין ודאי אינו לוקה אך עובר. ומ"ש הרב מש"ל דמהירושלמי נרא' דאי לאו זבחי הו"א פסול ובמנחות פריך רבינא דאימא אינה נפסלת ומצריך קרא. אפשר דרבינא ס"ל דמילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ומש"ה פריך דאי לא מאי פריך. והירושלמי קאי לסברת מ"ד לא מהני וכדמוכח מהתוס' פ"ק דתמור' וכ"כ הרב פרי חדש במים חיים בהגהותיו לה' בכורו' והנ' הרב פר"ח שם בהגהות מס' פסחים כ' על התוס' דפסחים דף ס"ג וניתא דקי"ל לא מהני. ונרא' דכונתו דשם כתבו התוס' דלא שנה לעכב וזה כמ"ד מהני דאי לאידך כל דכתיב לאו ליכא למימר למצו' בעלמא וההיא דשנה לעכב נ"ל לפום ריהטא דהוי דוקא בעשין כדמוכח בסוגית תמור' והוי למ"ד מהני וכן מוכח מדברי הרב חידושי הלכות על דברי ריב"א ולהכי הקש' הפר"ח על דברי התוס' דפסחים ודוק כי קצרתי. שוב הראו לי ספר

נחמד נדפס מחדש זה שמו שער המלך להרב הכולל כמהר"י בילמונטי ומידי עוברי ראתה עיני דהשיג על הרב פר"ח ועל הר' מש"ל ולי ההדיוט נרא' דהדין עם הרב פר"ח ודוק בדבריו ובמה שרמזנו בעניותנו ובסוגית תמור' ודוק והארך

ב ה' תרומות פ"ד דין ט'. מהר"י קורקוס בביאורו הנדפס מקרוב כ' דהרמב"ם פסק כר' יוחנן ומוד' ר' יוחנן בתרומ' דלא אתי דבור לבטל השליחות והאריך בזה לישוב דברי רבינו ע"ש באורך. וכאשר ירדוף הקורא בדבריו ז"ל אמ"ת מרגיש דלכאור' סוגיין הויא תיובתיה דהא ר' יוחנן אותוביה אותיב לר"ל מתרומ'. ואיך הפה יכול' לדבר דמוד' ר' יוחנן לר"ל בתרומ'. ויש מי שתירץ דמקש' לי' לר"ל דאמאי אצטריך שינה בתרומ'. ואינו מחוור דהיכא רמיזא שינה. ובעניותי אפשר לישב בעד הרמב"ם דר"י סבר דלר"ל לא סגי שינה אלא בעי מעש' בעלמא והיינו דמותיב לר"ל דלדידיה שינוי כל דהו לא אצט' למתני אבל מעשה הו"ל למתני ואמטו להכי משני רבא כשקד' וכו' והוא מעש'. והירו' סבר דגם לר"ל סגי בשינוי והרמב"ם פסק כר' יוחנן וכשיטת תלמודא דידן. א"נ אפשר דלעולם דר' יוחנן סבר לאוקומיה הא דתרומה בשינוי והם דברים שבלב ור"ל לא ידע חדרי לבו ומותיב לריש לקיש לדעת מה בפיו ואפשר דזה עצמו כונת הרב מהר"י קורקוס ז"ל אמנם ק"ק דהו"ל לפרש שיחותיו והוא אחרון ודוק הטב.

ג ה' כלי המקדש. (פ"ב דין י"א) הרמב"ם השמיט דין צבור ויחיד דאין יכולין להקטיר במזבח החיצון ומבואר במנחות דף ן'. ומ"ש רבינו הרא"ם סוף פ' תצוה דבריו תמוהים שלכאורה נראין דבריו הפך הסוגיא הנז'. וכבר השיגוהו להרא"ם וליכא למימר דהרא"ם להוראת שעה וכמו שכבר נדח' קרי לה להך ישובא הרב טירת כסף פ' תצוה. ותו ק' על הרא"ם דאשתמיטיתיה דברי רש"י פ' נשא שכ' מלאה. קטרת לא מצינו קטרת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד והוראה שעה היתי' וזה כסוגי' מנחות הנז'. וגם שם כ' הרא"ם ופי' דבריו וסיים אבל בספרי וכו' ושם נמי קשה דדברי רש"י נחל נובע מסוגי' הנז' ומאי מייתי מספרי אלא נר' דאשתמיטיתיה לשעה סוגית מנחות. ומ"ש רש"י פ' תצוה המזבח הזה. הרב נחלת יעקב שנ"ה ופיר"ש ולא נהיר' עיין בדבריו ואתה תחזה. ונרא' ברור דכונת הכתוב דכתיב עליו ופירוש מ"ש רש"י המזבח הזה היינו לומ' דבחיצון אין לוקין וכמבוא' בסוגיא הנז' דיליף מכאשר ציויתיך ולאו הבא מכלל עשה עשה ודוק.

ד ה' מלוה פי"ג דין ג'. כ' ה' מש"ל וז"ל יש מן התימא וכו' ואי בדאיכא ראיה אפי' בשבוע' אינו נוטל כיון דלית לי' מגו וכו' ע"ש איברא דכן נרא' מתשו' הרשב"א שהביא מהר"י קולון שרש צ"ד והרב עדות ביעקב סי' מ"ו דף ק"י ע"ב דמהתם מוכח דכל שאין לו מגו מחזיר המשכון ללוה ונשארת המלו' כמלו' ע"פ. אכן קשיא לי הדל על הני רבואתא

דהא הרשב"א גופיה בתשו' סי' אלף מ' אמר מר דברישא הוה סבר הכי ובסוף חזר בו ודן את הדין דאפי' דלית לי' מגו כיון דב"ח קונ' משכון והעדים מעידים שכדין בא לידו הו"ל אידך המע"ה. וק' על הרב מש"ל מאי קאמר כיון דלית לי' מגו אינו יכול ליטול אפי' בשבוע' הא הרשב"א ס"ל דאפי' דלית לי' מגו מהימן. וכן ק' על מהריק"ו וה' עדות ביעקב דמייתו תשו' הרשב"א קודם חזרה והי' העלמ"ה דהרשב"א גופיה הדר בי', וכן ק' על מרן סי' ע"ב שפסק כסברת הרשב"א דקודם חזר'. ותו ק' על ה' עב"י דהך תשוב' דקודם חזר' דמייתי הויא תיובתיה שהרי המעיין בלבו יבין מתוך תשו' זו דקודם חזרה דלא אמרי' דאין המלו' נאמן כי אם בלית לי' מגו והרב עב"י סמוך ונרא' כשישב דברי הר"מ שהק' בעה"ת סיים וז"ל דבזה אין אנו אומרים יעמוד זה בחפץ וכו' או לפחות וכו' עש"ב. וקש' דמתשו' הרשב"א שהביא לקמן מוכח דאפי' בעלמא כי לית לי' מגו המשכון בחזר' קאי וא"כ מאי קאמר. ואף לסברת הרשב"א אחר חזרה נרא' דבנדון הרב עב"י מודה הרשב"א דצריך להחזיר המשכון דכל טעמיה דהרשב"א הוא דכיון דבדין בא לידו ב"ח קונ' משכון והכא צ"ל בתירוץ הרב עב"י דאמר לעדים אני הולך למשכן לאלמנ' והלך ומשכנ' שלא בפניה כדי שיבא מ"ש הרמב"ם אח"ך ואם תכפור תשבע וא"כ הו"ל כגזל דכל הנוטל דבר מחבירו שלא מדעתו גזלנא הוי והו"ל כנסכא דר' אבא שהביא הרשב"א ויש לי ראיות ברורות לזה. הדרן לדבר הרב מש"ל דק' עליו כאמור. ומדין זה דהר"מ מייתו הרב ש"ך והרב ראש יוסף סי' ע"ב ראי' לס' הרשב"א אחר חזר' ע"ש. עוד ק' על הרב מש"ל במה שתירץ דהר"מ אזיל לשיטתיה וכו' ע"ש ודבריו קשים דהא הרמב"ם שם פ"ב מה' שכירות דין י"ב כ' דבהחזרתי נשבע הסת וכ"כ הה"מ שם. ואעיקרא על מרן בכ"מ שתמה על הה"מ המה ראו כן תמהו הרב לח"מ. והרב מש"ל גופיה דבהדיא כ' הר"מ שם כדברי הה"מ והגם דהא ל"ק דכבר כתב בב"י סי' פ"ו דלא הי' דין זה בנסחתו ע"ש מ"מ ק' דבכ"מ למיל הביא דברי הטור שכ' בשם הר"מ דנשבע הסת וכתב שכן נרא' ממ"ש לקמן. וא"כ תוך כדי דיבור איך תמה על הה"מ ואיך שיהי' מ"ש הה"מ פ"ו מה' שאלה דהכא שאני דיהיב סימנין על כרחך לומר הכי לישב דברי הר"מ דידיה אדידיה וא"כ מאי קאמר הרב מש"ל (ענין זה מצאתי באמתחתי שכתבתי בקטנותי).

ה ה' סנהדרין פי"ט דין כובש נבואתו אינו לוקה. מקשים דהרי אמרו בסנהדרין דף פ"ט דלוק' והתוס' כתבו מכת מרדות. ולכל הדברות הו"ל להרמב"ם לבאר דטעון מכת מרדות וכן הקש' הרב פרי חדש פ"ט מה' יסודי התור'. וק"ק על הרב לח"מ שדין זה שכ' ואע"ג דאמרו לוקה כבר כתבו התוס' מכת מרדות ע"ש ולא נרגש דאמאי הרמב"ם לא כתב דמכין אותו מכת מרדות. ואפשר לישב בעד הרמב"ם דהאי דתני תנא קמיה דר"ח אתי

כר"י דלאו שאין בו מעש' לוקין עליו כמ"ש במכות דף כ"ב דתני תנא קמיה דר"ח וא"ל מאן דאכיל תמרי כסוגיין ומפרש דאתי כר"י. וכי תימא דלא כתיב ביה לאו דע דר"י סבר בפסחים דף מ"ב דלאמר ברישא אהני ללאו וה"נ כתיב לאמר אלא דאין לאמר זה דומה לאינך דכתיב גבי ישראל ככל אשר שאלת מעם ה' אלהיך לאמר לא אוסיף ואפשר דאם אינו ענין לזה תנהו ענין לדברים שבפרש' וא"כ אנן לא קי"ל הכי ואינו מכת מרדות. אלא הוא ר' יהודה כאידך דתני האי תנא קמיה דר"ח. ור"ח בסוגיין אמר אלא מאן דאכיל תמרי בארבי לא לקי ותו לא כסוגיית מכות. אלא דהש"ס פריך מאן מתרי להאי תנא ולא קי"ל הכי. ועיין בתשובות הרב מהר"ש בן הרשב"ץ ז"ל סי' תר"י ובס' המשובח יד מלאכי הנדפס מחדש ודוק הטב כי קצרתי וק"ל.

סימן ן

שאלה אמר הריני נזיר כשיהיה לי בן או בת וילדה אשתו טומטום מהו.

תשובה דבר זה רבינו הגדול אמרו גאון עזנו הר' משנה למלך פ"ב מה' נזירות דין י"ז שהרב ז"ל נסתפק בזה וע"ש צדדי הספק. וזה שנים רבות ששמעתי שהרב הכולל כמה"ר שבתי הלוי ז"ל אחד מרבני קושט' יע"א הביא ראיה ממשנתנו פ"ב דבכורים דתנן הכותב חיתו ובהמתו לא כתב לו את הכוי וה"ה הכא אע"ג דהטומטום הוא זכר או נקבה אינו נזיר דבן או בת ודאין קאמר כי היכי דהתם חיה ובהמה ודאין קאמר זו היא ראית הרב הנז'. ויש דוחין דשאני התם דאינו עתיד להתברר ולעולם הוי ספק אמטו להכי אמרינן לא כתב את הכוי משא"כ כאן דאפשר דיקרע ויודע מה הוא אכתי הנה מקום להסתפק בילדה טומטום אי הוי נזיר מאחר שאמר כשיהיה לי בן או בת וזה בן או בת ע"כ שמעתי. ועוד אפשר לדחות דשאני התם דהכותב חיתו ובהמתו יודע הוא שיש לו כוי וכיון שהוא מצוי אצלו ודעתי' עילויה הו"ל לפרש גם את הכוי שלא נבין דחיה ובהמ' ודאין קאמר ומדלא פירש יש מקום לומר דכן הוא אמת דנתכוון לחיה ובהמה דאין ואין הכוי בכלל אבל בהא דטומטו' כיון דרובא דעלמ' בנים ובנות ודאין יולדו להם לא ס"ד דטומטום יולד לו דהוא מיעוט' ודמיעוט' דלא שכיח ולכך לא פירש והשת' יש לצדד דכי אמר בן או בת ביום הולדת טומטום הרי הוא נזיר ממ"נ. ותו אני תמיה על הרב מהר"ש הלוי ורבנן דעמי' היכי פשיט' להו דכותב חיתו ובהמתו דתנן היינו שכתב שניהם ומייתי ראיה הרב מהר"ש הנז' מינה ויש שדחו ראיתו כאמור. והרי הרמב"ם בפי' המשנה כתב חיתו ובהמתו היינו או בהמתו ע"ש ומוכח דאם כתב שניהם חיתו ובהמתו כתב את הכוי

וכמ"ש רבינו עובדיה בפירושו לדעת הרמב"ם וכ"כ הרב שדה יהושע לדעת הרמב"ם וכן כתבו קצת מהראשונים בנדרים על דף י"ח ע"ש ויש בזה אריכות דברים.

ונראה להביא ראיה לנ"ד ממ"ש הרמב"ם פ"ח דזכיה ובח"מ סי' רנ"ב דין כ"ז אם ילדה אשתי זכר מאתים נקבה ק' ילדה טומטום יטול הפחות גם מהר"מ פ"ג דחגיג' בדין הקהל ובה' אסורי מזבח וצ"ל דברי התוס' בנזיר ועיין תשובת הרא"ש כלל פ"א סימן ב' והובא' בח"מ. גם יש להביא ראיה דתנן פ"ב דנזיר הריני נזיר כשיהי' לי בן נולד לו בן הרי זה נזיר בת טומטום ואנדרוגינוס אין זה נזיר ואתמר בירושלמי בת לא צריכא טומטום ואנדרוגינוס צריכ'. ואם איתא דטומטום ואנדרוגינוס אינו בכלל כן או בת לתני תנא הכא האומר הריני נזיר כשיהיה לי בת וילדה בן הרי זה נזיר טומטום ואנדרוגינוס אינו נזיר והיו כל החלוקות נצרכות מאד. ואם הדין הוא דאומר בת וילדה בן אינו נזיר ליתני בן טומטום ואנדרוגינוס אינו נזיר אלא מוכח לפום ריהט' דבאומר בת וילדה טומטום הרי זה נזיר וצ"י בבבלי. ובריש ערכין ממעט טומטום מדכתיב הזכר בהא דמשמע ודאי. ועיין בתוס' בבכורות דף מ"ב ובלקוטי הרב בצלאל כ"י שם ונדה דף כ"ח ע"ב ועוד נרא' לפום ריהט' להביא ראיה לספק הנז' מהא דאמרינן בחולין דף כ"ג ע"א האומר הרי עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס ובעי אליב' דבר פדא דאמרינן מייתי ומתנה מי אמרינן איל וכבש מתנה בבריה לא מתני ולצד זה יצא ידי נדרו כמו שפירש"י דכיון דלאו בריה הוא יוצא ידי נדרו ממה נפשך דהא או כבש או איל הוא ע"ש. וה"ה בנ"ד דכיון דאמר כשיהי' לי בן או בת הגם שילדה טומטום נזיר דממ"נ בן או בת הוא ודע שצריך להתישב בכל הסוגיות הרמוזים לעיל ואביזרייהו ודברי הראשונים עלייהו והיו הדברים האלה לזכרון הוא ברחמיו יאיר עינינו בתורתו הקדושה תורת חיים.